ŞANLI

Isot! Isot! Kurban olam siye
Sensiz dünya haram olur biye!

Yazan:
SELİM AK

URFA

Değerli kardaşımız;
Sayın Mehmet Emin Yap
En derin saygılarımla
30-4-1988
Selim Ak

ŞANLIURFA

SELİM AK

Burada Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılan, o heyecan içinde koşan, didinen, çabalayan şehit ve gazilerimizin aziz hatırası önünde saygı ile eğilir. Bu savaşlara katılıp ölenlerin ruhları şad olsun, sağ olanlara ise uzun ömürler sıhhatli yıllar dileriz.

Yüce Tanrı güzel yurdumuz Anadolu'yu düşman çizmeleri altında inlemekten korusun, o günleri bir daha göstermesin! Diğer esir kalmış Türk yurdu topraklarına da özgürlüğü bağışlasın, ne mutlu bu ülküyü damarlarında akan kanda taşıyana, bu yolda koşup, çırpınıp uğraşana aşk olsun!

Derin Saygılarımla

Selim AK

MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASININ ÇOK ÖNEMLİ MADDELERİ :

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros ateşkes anlaşmasının çok önemli maddeleri şunlardır. Bu anlaşma Osmanlılar, İngilizler ve Fransızlar arasında imzalanmıştır.

1 — Çanakkale ve Karadeniz boğazları açılacaktır. Karadenize serbest geçilecektir. Çanakkale ve İstanbul Boğazları Müttefikler tarafından işgal edilecektir.

2 — Hudut koruyuşunda ve iç güvenliğinde gereken bölükler hariç olarak bütün Osmanlı ordusunun hemen terhisi gereklidir. Terhis edilmeyen bölüklerin mevcudu ve parçalanmış birliklerin varlığı sonradan Türk hükümetinin fikri alınarak müttefikler tarafından tesbit edilecektir.

3 — Türk sularında veya Türkler tarafından işgal edilmiş sularda bulunan bütün savaş gemileri teslim edilecektir. Tüm bunlar lecek sularda ve limanlarda alıkonulmuş bulundurulacaktır.

4 — Müttefikler kendi güvenlik ve selametlerini tehdit altında görünce, askeri birlik noktalarını işgale hakları olacaktır.

5 — Türklerin işgalinde bulunan bütün demiryollarından müttefikler serbestçe yararlanacaklardır. Ve mütefiklerin düşmanlarının bunlardan yararlanışı yasaklanmıştır. Ayrıca müttefikler Türk tüccar gemilerinden de ayni biçimde yararlanacaklardır.

6 — Toros tünelleri müttefikler tarafından işgal olunacaktır.

7 — Telsiz, telgrafla kablolar müttefiklerin denetimi altında bulunacaktır.

8 — Kafkasya, Hicaz, Asir, Yemen, Suriye ve Irak'taki Osmanlı askeri bölükleri, Trablus ve Bingazi'de bulunan Osmanlı subayları, üstelik Osmanlılar tarafından işgal edilen limanlar müttefiklere teslim olunacaktır.

9 — Donatım silah ve cephane, askeri ulaşım araçları müttefiklere istedikleri anda teslim olunacaktır. Bunların elde bulunanları bozulmayacak, üstelik denize ve karaya ait askeri malzeme ile eşyalar tahrip olunmayacaktır.

10 — Osmanlıların elinde bulunan müttefiklerin bütün tutsakları ve Ermeni tutsakları müttefiklere teslim olunacaktır. Fakat Türk tutsakları müttefiklerin emri altında kalacaktır.

11 — Bir Ermenistan ilinde karışıklık çıkarsa müttefikler oranın işgaline yetkili olacaklardır.

Bu yukarıda belirtilen Mondros Ateşkes Andlaşmasının bu maddelerine göre Osmanlı ülkesi tüm olarak kayıtsız-şartsız işgal edilmiş demekti. Bu maddeleri okuyan her Türk subayı ve eri köpürmekte için, için ağlamakta, Osmanlı devletinin tarihe karıştığına artık her biri inanmaktaydı. Yine yeniden silaha sarılarak ya ölüm! Ya istiklal! Bayrağı altında binlerce şehitimizin al kanları üzerinde yürüyüp şahlanarak, Anadolu topraklarında kükreyerek Doğu Karadenizin Harşıt çayından Batum'a dek yürüyerek, Erzincan'dan Kars'a kadar seğirterek Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Çukurova'da kanla boğuşarak, İnönülerde yaka-paça kapışarak, bütün buralardan günlerce yaya yürüyerek, Sakarya Meydan Savaşında yirmi iki gece-gündüz boğuşarak, Dumlupınarlarda, Kocatepelerde yıldırımlar yaratarak dört nala Adalar denizine koşarak, Mondros anlaşmasını yakarak, yırtarak, parçalayıp kül ederek, Adalar denizine savurup atarak, ata-dedelerimiz Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu.

İNGİLİZ MISIR SAVAŞ KUVVETLERİ BAŞ KUMANDANI GENERAL ALLENBY'NİN ORTADOĞUDA İLGİLİ YERLERE TEBLİĞ ETTİĞİ MONDROS ATEŞKES ANLAŞMASININ KAPSAMI :

1 — Osmanlı altıncı ordu kumandanı Ali İhsan Paşa oturma yerini değiştirecektir.

2 — Osmanlı altıncı ordusu silahlarını bırakacak, top, mitralyöz ve askeri tüm araç ve gereçlerini tayin edilecek bir yerde İngiliz Mısır savaş kuvvetlerine teslim edecektir.

3 — Tarafımızdan emredildiği taktirde halkın elinde bulunan silahlar alınacaktır.

4 — Denetimimiz altında bulunan yörede jandarma erleri tarafımızdan gereksiz görüldüğü zaman terhis edilecek ve silahları ellerinden alınacaktır. Denetimimiz altında bulunan Türk jandarmaları terhis edilinceye kadar İngiliz Mısır savaş kuvvetleri kumandanlığının emrine bağlı bulunacaklardır.

5 — Göz altında bulunan Türk memurları, karşı eyleme geçtikleri takdirde oturma yerleri İngiliz Mısır savaş kuvvetleri tarafından değiştirilecektir. Bu memurların yerine atanacak memurların adları tasdik edilmek üzere İngiliz Mısır savaş kuvvetleri kumandanlığına bırakılacaktır.

6 Bütün Ermeniler istedikleri zaman İngiliz Mısır savaş kuvvetleri tarafından ülkelerine gönderilecektir. Hane, arazi ve emlakları derhal kendilerine verilecektir. Ermenilerin mal ve mülküne yapılan zarar ve ziyanı takdir etmek için icap eden yöreye ziyarete gidecek olan İngiliz subaylara büyük kolaylık gösterilecektir.

7 — Suç yapan kişiler yakalanacaktır. Asayiş ve genel dinlenişi bozmasından kuşku duyulan kişiler tutuklanacaktır.

8 — İngiliz Mısır savaş kuvvetleri Konya bölgesinin doğusundaki tüm demiryolu hudutunu kontrol edecektir.

9 — İngiliz Mısır savaş kuvvetleri bütün telgraf ve telefon haberleşmesini denetim edecektir. Hiç bir Türkçe şifreli telgraf kabül edilmeyecektir.

10 — İngiliz Mısır savaş kuvvetleri terhis edilen Osmanlı altıncı ordu erlerinin başlangıçta haftada dokuzyüz er olmak üzere ülkelerine gönderilecektir.

11 — Türk hükümeti bizden kaçan Hint'li veya diğer erleri bize teslim edecektir.

12 — Bilinmiş olmalıdır ki, İngiliz Mısır savaş kuvvetleri istediği yeri işgal edebilir.

İHTAR : Sekizinci maddedeki kontrol kelimesinin anlamı İngiliz Mısır savaş kuvvetleri istediği tarzda ve istediği zamanda Bağdat hattıyla gerek askeri ve gerekse mülki nakliyat yaptırmaya selahiyettar olacağı gibi her cins eşyayı her zaman nakil etmekten dolayı Bağdat hattına engel olma yetkisine dahi sahip olacaktır. Bu şartlar İngiliz Mısır savaş kuvvetleri başkumandanlığı tarafından İstanbul'da bulunan Türk hükümetiyle karşılıklı olarak yapılan şartlardır.

İngiliz Mısır savaş kuvvetleri baş kumandanı
General Allenby

İşte bu Mondros ateşkes anlaşmasının on ikinci maddesine dayanarak İngiliz ve Fransızlar onların Anadolu'da ve Ortadoğu'da ileri karakolluğunu yapan azınlık öbeklerini faaliyete geçirerek yörede kargaşa çıkarıp 30 Ekim 1918 Mondros ateşkes anlaşmasının bıraktığı açık kapılardan yararlanarak cebren ve hile ile ateşkesten sonra anlaşma hudutlarını aşarak Çukurova ve Güneydoğu Anadolu'yu işgale başladılar.

Oysaki İngiliz ve Fransızlar 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan ateşkes anlaşmasını çiğneyerek, Halep, Lazkiye, Deyrizor, Hama, Musul, Kerkük kentlerini bile işgal edememişlerdi. Bu sayılan kentlerin çok güneyine kadar zorla ilerleyebilmişlerdi. Bir çok subayları ve generalleri Osmanlı askerine esir düşmüştü. Bunlardan en önemlisi Irak cephesinde Küt-ül Ammare'de Osmanlı ordusunun kuşatma harekatında meşhur İngiliz generali Towshend tutsak edilmiştir.

30 Ekim 1918 de Mondros ateşkes anlaşması imzalanmasına rağmen, İngilizler ateşkes anlaşmasını çiğneyerek 31 Ekim tarihinde kuzeye doğru ileri savaş harekâtına devam etmişlerdir. İngilizlere ateşkes anlaşmasının yapıldığının ihtar edilmesine rağmen, ateşkes anlaşmasına göre İngiliz birliklerinin olduğu yerde kalması gerekirken, İngilizler imzaladıkları ateşkes anlaşmasını tanımayıp sürekli olarak kuzeye doğru ilerliyorlardı.

İngilizlerin imzaladıkları ateşkes anlaşmasını bozarak yürüyüş ve saldırılarına devam eden savaşlarına karşı Altıncı ordu kumandanı Ali İhsan Paşa'nın itiraz ve direniş, protesto ihtarnamelerine karşı şu cevabı vermişlerdir. «Biz bu işgalleri Mondros ateşkes anlaşmasının yedinci maddesine göre yapıyoruz.»

Nedir bu yedinci madde? «Suç yapan kişiler yakalanacaklardır. Asayiş ve genel dinlenişi bozmasından kuşku duyulan kişiler tutuklanacaktır.» İşte bu yedinci maddeye göre İngilizler bir yeri işgal etmek istedikleri zaman oranın azınlık öbeklerini para ile elde ederek orada karışıklıklar çıkarır sonra da orayı gelir işgal ederlerdi.

İşte bu biçimde Şanlıurfa'ya dek gelen İngilizler, girdikleri yerlerde halkları birbirine kışkırtarak, yangınlar, isyanlar çıkartarak Osmanlı ülkesinde bir iblis kesilmişlerdir.

Birinci dünya savaşında 4.000.000 kadar insan Osmanlı ordusunda asker olarak silah altına alınmıştı. Bunların 550.000 kişisi cephelerde şehit düşmüştü. 2.167.841 kişi yaralanmış, 891.364 kişi sakat kalmış 103.731 yitik verilmiş, 129.644 tutsak düşmüştü. Tutsak iken ölenlerle şehitlerin sayısı 600.000 kişiye yaklaşmıştı.

30 Ekim 1918 Mondros ateşkes anlaşması; Bu anlaşma Osmanlı hükümetiyle Fransız, İngilizler arasında imzalanmıştı. Rusya'da bolşevik devrimi patlak verdiği için Mondros ateşkes anlaşmasına etkili olarak katılamamıştır. Rusya canının derdine düştüğü için meydan tamamen İngiliz ve Fransızlara kalmıştı.

3 Kasım 1918'de İngilizler Musul ve Kerkükü Mondros ateşkes anlaşmasından üç gün sonra işgal edebilmişlerdir. Mondros ateşkes antlaşmasından sonra İngiliz ve Fransızlar haksız ola-

olarak Lazkiye, Halep, Deyrizor, Hama, Rakka, Musul, Kerkük, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep Şanlıurfa, Çukurova, Niğde, Saimbeyli, Kozan'a kadar olan yerleri işgal etmişlerdi. Bütün buralar imzalanan 30 Ekim 1918 Mondros ateşkes anlaşması ile Mısak-ı - Milli (Türk Kurtuluş Savaşının temel taşını oluşturan, Atatürk'ün başkanlığı altında toplanan Erzurum, Sivas kurultaylarında tesbit edilip Osmanlı millet vekilleri meclisinde 28 Ocak

1920 tarihinde kabül edilip bütün Türk ulusunca kanının son damlasına kadar uygulanışına ant içilen altı maddelik ulusay sözleşme) sınırları içinde kalmakta idi. Demektir ki bu yerler savaşsız cebren ve hile ile İngiliz ve Fransızlar tarafından durumdan istifade ile işgal edilmiştir. Ancak İngiliz ve Fransızlar Osmanlı ordusunun terhis edilmesinden yararlanarak Barış anlaşmasını çiğneyerek, hızla orta-doğuda kuzeye doğru ilerlediler. İngilizler 13 Aralık 1918 de Kangamış'ı işgal ettiler. 7 Mart 1919'da Şanlıurfa'ya geldiler. İngilizler Mondros ateşkes anlaşmasından 127 gün sonra anlaşma koşullarını çiğneyerek Şanlıurfa'yı işgal edebilmişlerdir.

Fransızlar 25 Haziran 1919 da Mersin'den Çukurova'ya denizden karaya asker çıkardılar. Çukurova'da Ermenileri tahrik ederek, kullanarak Çukurova'da Ermeni gönüllülerden kurdukları Ermeni öç alayı ile Kozan ve yöresinde Çukurova acıklı olaylarını başlattılar. Böylece egemenliklerini 26 Şubat 1920 tarihine kadar Niğde, Saimbeyli, Tufanbeyli'ye, Kahramanmaraş, Gaziantep yörelerine dek genişlettiler.

İngilizler 30 Ekim 1919'a kadar Şanlıurfa'da kaldılar. Bu tarihte Fransızlarla yaptıkları anlaşma gereği Şanlıurfa'yı Fransızlara devir ettiler. 31 Ekim 1919 tarihinde Fransızlar gelip hemen Şanlıurfa'ya yerleştiler.

Kuvayı Milliye Siverek'i kendine merkez ediyor. Siverek, Diyarbakır, Mardin, Karacadağ yörelerini dolaşan Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş, Şanlıurfa Kuvayı Milliyesini Karaköprü köyünde toplamayı başarıyor. 6 Şubat 1920 tarihinde Kahraman Siverek'den milli kuvvetler Şanlıurfa'nın imdadına yetişiyor. 8 Şubat 1920 tarihinde Karaköprü köyüne ulaşan Kahraman Siverek ve Şanlıurfa yöresi aşiretleri Karaköprü deresini takiben Sırrın'a gelip Harran ve Beykapısından Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında Şanlıurfa'ya girip Fransızları kuşatma altına alıp, 9 Şubat 1920'de Şanlıurfa'da savaş başlıyor Fransızlara karşı ilk kurşun atılıyor. Şanlıurfa'nın bağ ve bahçelerinde sokaklarında Şanlıurfa kurtuluş savaşı 63 gün sürüyor. 11 Nisan 1920 tarihinde Şanlıurfa bir yanardağ gibi patlaması ile Fransızların işgalinden kurtuluyor.

İŞGAL YILLARINDA VE KURTULUŞ SAVAŞINDA GÜNEY BÖLGESİ

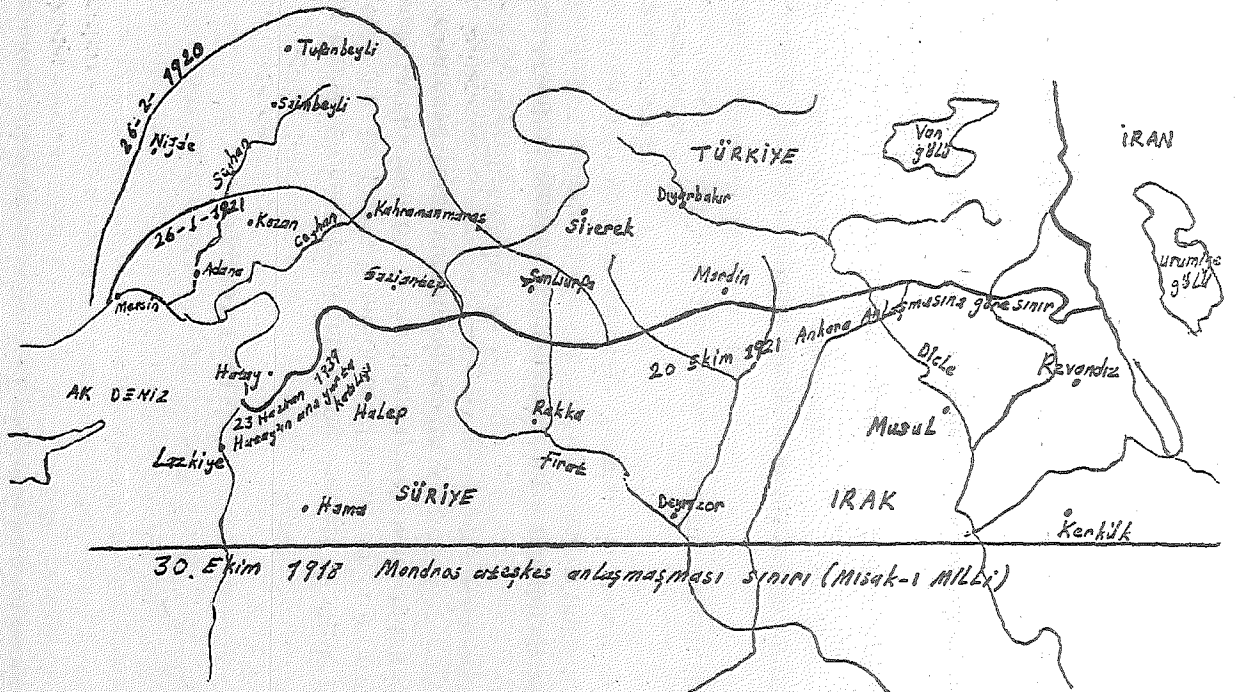

MISAK-I MİLLİ

Son olarak Osmanlı hükümeti millet meclisi 12 Ocak 1920 tarihinde açıldı. Bu Osmanlı millet meclisinin yaptığı en hayırlı iş «Mısak-ı Milli» adlı bir belge hazırlayarak bunu bütün dünyaya ilan etmeye karar vermiş olmasıdır.

Mısak-ı Millinin kapsamı şu idi;

1 — Mondros ateşkes anlaşmasının imza edildiği 30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı devletinin düşman işgali altında kalan ve halkı arap olan yerlerin geleceği, buralardaki halkın oyuna göre tayin olacaktı.

2 — Anayurta katılmış olan Kars, Ardahan, Artvin halkın oyuna başvurulmasını kabül ederiz.

3 — Batı Trakya'nın hukuki durumunun tesbitinde bu bölge halkının oyuna baş vurulmasını kabül ederiz.

4 — Hükümet merkezi olan İstanbul ile Marmara'nın gâvenliği korunmalıdır.

5 — Azınlık hakları, diğer ülkelerdeki Türk azınlıklarına tanınan haklar kadar olacaktır.

6 — Siyasi, adli ve mali gelişmemize engel olan kapitülasyonlar kaldırılmalıdır.

15 Martta itilaf devletleri 150 Türk aydınını tutuklayıp, Malta adasına sürdüler. Ertesi günü tüm İstanbulu askerî işgal altına aldılar. Bütün Türk düşünür ve aydınlarını tutuklayıp, göz altına aldılar. İstanbul zaten işgal edilmişti. Bu yeni baskılar,

saldırılar Osmanlı hükümetine gözdağı vermek için yapılıyordu. İstanbul'da Şehzadebaşı karakolu basılarak altı Türk askeri şehit edildi. Bir çok askerde yaralandı. Bu durumu İstanbul telgraf merkezinde görevli Manastırlı Hamdi Ankara'ya bildirdi.

Böylece itilaf devletlerinin imzalamış oldukları Mondros ateşkes anlaşmasını çiğnemiş oldukları açık olarak ortadaydı. Bilhassa İngiliz ve Fransızlar Güney Doğu Anadolu ve Güney bölgelerinde Anadolu içlerine kadar ilerlemeye çalışıyorlardı. Rusya'da bolşevik devrimi olduğu için iç savaş olmuş yönetim rayına oturmamış. Rusya canının derdine düşmüştü. Böylece itilaf devletleri Mondros ateşkes anlaşmasının sınırlarını aşarak barış-marış tanımayıp saldırgan bir tutum almışlar. Bir taraftan Osmanlı azınlıklarını silahlandırıyorlardı.

Bu Mısak-ı Milli koşullarını aynen Erzurum ve Sivas kurultayları da kabul etmiş üyeleri üzerine ant içmişlerdir. Böylece canıyla dişiyle tırnağıyla silaha sarılan Türk ulusu yediden yetmişe direnerek bu güzel kutsal yurt topraklarından düşmanları kovup Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdular.

ŞANLIURFA'NIN KURTULUŞU

1916 yılında İngilizlerle Fransızlar arasında yapılan Sykespicot anlaşması ile Osmanlı topraklarını kendi aralarında paylaştılar. Şöyleki bu anlaşmaya göre, Suriye, Çukurova, Kahramanmaraş, Mersin, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay Fransızlara verilecek, ayrıca Musul ile yöresine Fransızlar söz sahibi olacaklardı. Irak ile Filistin İngilizlere verilecekti.

Mondros ateşkes anlaşması ile Sykespicot anlaşmasını göze almadan saldırıya geçen İngilizler, Musul'a girdiler. Böylece saldırılarına devam ederek 6 Aralık 1919'da Kilis'i, 17 Aralıkta Gaziantep'i, 22 Şubat'ta K. Maraş'ı işgal ettiler. 25 Şubat 1919'da İngilizler Bireçik'i işgal ettiler. Şanlıurfa'ya giren İngiliz yaya bölükleri Şanlıurfa'da bulunan Binbaşı Hüseyin Bey'in kumandasında bulunan I. Süvari alayının şehir dışına çekilmesi üzerine İngiliz yarbayının isteği üzerine 25 Mart 1919'da karargahı boşaltarak Şanlıurfa'nın 5 km. kuzey doğusunda bulunan Karaköprü köyüne çekildiler. Yine I. Süvari alayı İngilizlerin baskısı üzerine 30 Mart 1919'da Siverek'e çekildi.

Osmanlı devletinin ve ortaklarının Birinci Dünya Savaşını yitirmesinden sonra 7 Mart 1919'da İngilizler Şanlıurfa'yı işgal etmişlerdi. Elini kolunu sallayıp İngilizler Şanlıurfa'ya yerleştiler. İngiliz işgal kuvvetleri komutanı Beddy Ermeni Hıncak ve Taşnak derneklerinin ileri gelenleri mevcut papazları sıkca toplantıya çağırıyor. Ermeniler kente göre en yüksek sırtlarda ve kenti ateş altına alan kesimlerde yaşıyorlardı. Üstelik baştan ayağa itilaf devletleri tarafından silahlandırılmışlardı. Bilhassa aşiret başkanlarının para ile satın alınıp alınmayacakları üzerine entrikalar, oyunlar çeviriyorlardı.

Bey kapısında bulunan Mahmut oğlu kulesinden bütün Şanlıurfa gözetlenebilir ve silah altına alınabilirdi. Bunun için İngilizler Mahmut Oğlu kulesini Mahmut Oğlu Mustafa Ağadan satın almak istediler. Mustafa Ağa bunu reddetmiş. Kendini tehdit etmişler. Seksen yaşındaki bu gözü pek Şanlıurfa'lı tabancasını çekip İngilizlere doğrultmuştur.

4 Temmuz 1919 İngilizlerin Şanlıurfa'yı işgalinden kısa bir müddet sonra kurulmuş olan «Onikiler» geceleri kurultay yaparak Binbaşı Ali Rıza Beyi birliğe kattılar. Bu kurultayın önerisi ulusay kurtuluş için Mustafa Kemal'in buyruklarına göre hareket etmek gerektiğini oy birliği ile kabul ettiler. Ondan sonra Mustafa Kemal'den gelen direktiflere göre eylem yapılmağa başlandı. O zamanki Şanlıurfa Belediye Başkanı Hacı Mustafa Hacı Kamiloğlu on-ikiler'in kurucusu ve sürekli başkanı seçilmişlerdir.

Viranşehirli halkın söylediğine göre 40.000 Osmanlı altını milli aşiretine ve diğer Viranşehirli aşiretlere teklif edilmiş, aşiret başkanları bunu reddetmişler İngiliz komutanı Beddy'yi tersleyip onu Şanlıurfa'ya dek uğurlamışlardır. İngiliz casusu Lawrance'nin arapları kandırma planlarını buralarda aynen uyguluyorlardı. Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu'da bu uğurda planlar düzenliyorlardı.

Şanlıurfa kaymakamı Nüsret Beyle görüşen İngiliz komutanı Beddy kendilerini niçin gelip karşılamadıklarını sorduğunda Nüsret Bey'den şu cevabı almışlardır. «Bir konuk gibi gelseydiniz sizi sancak hudutunda karşılardım. Yurdumu işgal ona kötü gözle bakanlara asla kılavuzluk edemem,» demiş bunun üzerine tutuklanmıştır.

Birinci Dünya Savaşına katılan Şanlıurfa'lı gazi ve şehitlerin anısına Şanlıurfa kaymakamı şehit Nüsret Bey tarafından 1918 yılında yaptırılmış olan anıt bugünkü Şanlıurfa valilik binasının önündeki kavşaktadır. Bu Birinci Dünya Savaşı şehitleri anıtı incelendiğinde üzerinde Osmanlı Türkçesi ile şunlar yazılmıştır. Günümüzün Türkçesine çevrilişinde şu anlama gelmektedirler.

Güney cephe-üst kitabe:
Cepheye giden erlere sunulmuştur-1918

Alt kitabe:
Birinci Dünya Savaşı şehitlerine Fatiha 1916-1917

Kuzey cephe üst kitabe:
Bu taş sessiz değil; Büyük savaşın tacıdır-1919

Alt kitabe:
Birinci Dünya Savaşı şehitlerine Fatiha; 1916-1917

Üzerinde bunlar yazılıp Osmanlı Türkçesi ile rumi takvime göre tarihlendirilmiş bu yazıtlar, bu anıtın dikilişi ve Şanlıurfa'da varlığı İngilizleri iyice çileden çıkarmıştır.

1872 yılında doğmuş olan Nüsret Bey, Yanya'lı Karaosmanoğullarındandır. Bayburt ve Ergani ilçelerinde kaymakamlık yaptıktan sonra Şanlıurfa'ya gelmişti.

Şanlıurfa kaymakamı Nüsret Bey uydurma zabıtlarla suçlanıyor. Bayburt eski kaymakamı olan Nüsret Bey 20 Temmuz 1920'de Şanlıurfa'da ölüme mahkum edilerek Ermenilerin kışkırtmasıyla 5 Ağustos 1920'de İngilizler tarafından İstanbul Beyazıt meydanında Ermenilerin kışkırtmasıyla asıldı. Onu Türk Kurtuluş Savaşı tarihi asla unutmayacaktır. Bunu gözyaşlar içinde seyreden Şanlıurfa halkı işgal kuvvetlerine karşı diş bilemeye başladı.

Bütün müslümanlar gibi Şanlıurfa'lılar da Nüsret Bey'in idamına çok üzülmüşler, sonradan bu mert yiğit yurtsever ve değerli yöneticinin onurlu adına Şanlıurfa'da ulu caminin Güney batısında bulunan bir okula Şehit Nüsret İlk Okulu adını verip yaşatmışlardır. Ayrıca Akçakale ilçesine bağlı bir bucağa da Nüsretiye = Şehit Nüsret Bey adını vermişlerdir.

Osmanlı Harbiye bakanı Fevzi Çakmak'ın 14. Kolordu kumandanlığına yazdığı bildirgenin 5. maddesinde şunu söylemektedir. «Pötürge civarındaki kürtlük tahrikatı vuku bulmakda ve ve Basravi adındaki haydutun saldırıları artmaktadır. Altıncı ordudan gönderilen müfreze Şanlıurfa yöresinde bu haydut yardakçılarının saldırılarına uğramış ve altıncı orduca küstahlar hakkında takibat yapılarak bir takımı yakalanmıştır.»

Yine Osmanlı hükümetinin savaş bakanlarından olan Harbi-

ye bakanı Şakir'in 7/5/1919 tarihinde Erzurum'daki 15. kolordu kumandanlığına yazdığı bildirgenin 6. ve 7. maddelerinde şunları söylemektedir. «6. madde on üçüncü kolordu yöresinde Anze aşiretinin İngilizlerin teşviki ile Şemer ve Hay aşiretlerine tecavüz etmeye hazırlandıkları haber alınmıştır. 7. madde Urfa'daki İngilizler Siverek'i işgal için bölüklerini çoğaltmış iseler bile sonunda bundan caymışlar ve Siverek'i işgal etmemişlerdir.»

14/4/1919 tarihinde Diyarbakır yöresinde sırf propaganda gayesi ile meşgul olan İngiliz binbaşısı Mister Novil bir takım yurt satmışı çıkarcı kimselerle bağlantı kurarak Şanlıurfa yöresinden Malatya yöresine girerler. Bunlara Malatya kaymakamı Halil ile Elazığ valisi Galip adındaki kimselerde katılarak silahlı çetecilerden haydutlardan çete oluşturarak yönetime karşı ayaklanış hükümete isyan ve köylerden silah tedarik etmelerini söylerler. Takip edilen gizli erek Anadolu'yu isyan durumunda gösterip milli kuvvetleri bilhassa Kuvayı Milliyeyi zayıf düşürüp böylece Doğu Anadolu'yu işgal edip, İslamların elindeki savunma silahlarını ellerinden alıp bunları Ermenilere devir etmek böylece Ermenileri Müslümanlar üzerine kışkırtıp Türk soykırım hareketini körüklemekti. Bu Avrupa devletlerinin tarih boyunca Türklere İslamlara tezgahlanmış olduğu kanlı oyunlardan risi idi. Rumeli'de İslamlar böyle soykırıma uğratılmamışmıydı. Endülüs'de (İspanya'da) yine böylece İslamlar her türlü hile-oyunlarla soykırıma uğratılıp İspanya arap kanıyla sulanmamışmıydı.

Mondros ateşkes anlaşmasının sonunda Osmanlı hükümeti Adana ili ile Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa illerini boşaltış yanılgısında bulunmuştu. Bundan yararlanarak İngilizler bu yöreyi işgal etmişlerdi. Son zamanlarda İngilizler buralardan çekilerek Fransızların yerleştiği ve bir yıldan beri o yörede önemli Ermeni türlü-çeşit ülkelerden gelip yerleşmişti.

Bilhassa Fransızlar Çukurova'da yoğun bir Ermenilik oluşturarak asıl Ermenistanla birleştirerek kendi himayelerinde büyük Ermenistanı kurup sömürgeci güdümlerine almak biricik istekleriydi. Bütün Avrupa yayınları bundan söz ediyordu. Fakat

İngilizler büyük Ermenistanın kurulması mümkün değildir diyorlardı.

İstanbul'dan 25/12/1919 tarihli Erkani Harbiye (Kurmay subay) başkanı Cevat'ın 15 Kolordu kumandanı Kazım Karabekir'e yazdığı bildirgenin 2. maddesinde şu bilgiyi vermektedir. «Çukurova, Kahramanmaraş, Şanlıurfa yöresinde Fransız kuvvetleri çoğalmaktadır. Kahramanmaraş, Gaziantep yöresinde 18. Cezayir alayı, Şanlıurfa yöresinde 413. alay vardır. Bütün bu kuvvetlerin ulaşmış bulunduğu büyük bölükler 123. Fransız ordusudur.»

30/3/1920 tarihinde Diyarbakırdaki 13. Kolordu kumandanı Cevdet'in Erzurumdaki 15. Kolordu kumandanı Kazım Karabekir'e yazdığı bildirge aynen şöyledir.

Diyarbakır 30/3/1920

15. Kolordu Kumandanlığına

C. 28/3/1920 — Rusyada devrimin başarıya ulaşması sonunda Kafkasyanın durumunun gittikçe lehimize kuvvet kazanması üzerine söz vermiş olduğunuz yardımcılık taraftarlığınıza çok teşekkür ederim. Kolordumuz biri Fransız, diğeri İngiliz, üçüncüsü de içdeki düşmanlarla işbirlikçi olarak çalışanlara karşı üç önemli tesire direnç göstermektedir. Arapların ikilik ile kargaşalık çıkarmaları da ayrıca bir konudur.

İskenderun ile Beyrut'a yeniden çıkarılan Fransız kuvvetlerinin Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa yönlerine görevlendirildiği, bunun için ulaşıma başlandığı inanılacak biçimde olduğu haber alınmaktadır. Üç bin kişilik Fransız kuvvetinin Kilis'den Gaziantep'e yürüdüğü ve otuz vagonluk askerin Suruç'a gelerek köprüyü tamir etmekte olduğu bu kuvvetin Şanlıurfaya gelmesinin muhtemel bulunduğu da haber alınmıştır. Şanlıurfa kurtuluş savaşının bir ay içinde hal olunacağı haber alınmaktadır. Bu erekle ikinci tümen kumandanı Kaymakam Akif Bey Siverek'de bulundurulmak da ise de bu gün alınan bilgide İstanbul olayı üzerine Şanlıurfa'da itilaf taraftarlarının etkisiyle Kuvayı Milliye'ye taraftar olanların koyunları gasp edilmiş. Jan-

darmalar subaylarını tahkir edilmiş olduklarından bu olay olmaktadır.

Durumun bizim ikinci tümen şimdilik Siverek yöresine gönderilmesine veyahut Elazığ ile Malatya'da bulunan bölükleri buraya doğru ilerlemesine mecbur edeceği zan ve tahmin olunmaktadır. Rıdvan suyu ile Dicle doğusundaki yörenin 15. Kolorduya görev verilmesi durumunda, yahut Siirtte çeşitli sınıflardan oluşan bir alay kuvvetinde bir müfrezenin görevlendirilmesi durumunda gerek Fransız ve İngilizlerle ve gerekse yöremizde çıkabilecek herhangi bir olaya karşı yeterki kuvveti elimizde bulundurmak fırsatını bize vermiş olacaktır. Bununla beraber şimdiden Siirt'teki çeşitli sınıflardan oluşan bir kuvvet toplamanın mümkün olup olmadığının haberini ayrıca sizlerden beklemekteyim. Yiyecek sorunu düşüncesiyle şimdilik pek çok kuvvete gerek görmüyorum. İlerde duruma göre isteklerde bulunacağımı arz ederim.

13. Kolordu Kumandanı Cevdet

Fransızlar Şanlıurfa'yı İngilizlerden devir almak için şu öneride bulunuyorlardı. I. Haçlı savaşlarında haçlıların kurmuş olduğu Şanlıurfa kontluğu 1089 — 1146 Fransız ırkının eseri olduğundan Şanlıurfa'nın da Fransa'ya verilmesi gerektiğini söylüyorlardı. Nitekim bu fikirlerini de İngilizlere kabül ettirip Şanlıurfa'yı onlardan devir aldılar. Haçlı savaşları Joscelin adındaki Fransız sülalesi Şanlıurfa'yı işgal etmiş altı ay kadar Şanlıurfa'da yönetim kurmuşlar. Ancak Musul'dan Şanlıurfa'nın imdatına yetişen İmadettin Zengi Joscelin ve ordusunu yenerek Şanlıurfa'yı haçlıların elinden kurtarmış idi. Şanlıurfa'ya ikinci kez gelen Fransızlar da ata-dedeleri haçlıların fikrinde idiler.

İngilizler Fransızlarla yapmış oldukları bir anlaşma gereği 31 Ekim 1919 da İngilizler Şanlıurfa'yı Fransız Suriye mandasına dahil edilmek için devrederler. Böylece Şanlıurfa Fransızlar tarafından işgal edilir. Şanlıurfa'ya beraberlerinde getirdikleri keskin vuruşlu Ermeni komitecileri Fransız ve İngilizlerce kışkırtıyorlardı. Şanlıurfa'da Müslümanlara karşı katliamlar düzenleyen Er-

meniler Ekim 1915'de İttihat ve Terakki hükümetince sürgün edildiler. Buna diş biliyorlardı, işgal kuvvetleri de bu nabızın fırsatlarını değerlendiriyordu. Ermeni kurşunlarından minarelerimizde ezan okunamıyordu.

Binbaşı Ali Rıza Bey 26 Kasım 1919'da Fransızlar tarafından «On İkilerle» irtibat durumunda olduğu tesbit edildi. Bunu sezen Ali Rıza, Nüsret Beyin durumuna düşmemek için izini silerek Şanlıurfa'dan Siverek'e Milliyetçi Cüdi Paşanın yanına geldi. Oradan kurtuluş tasarılarını hazırlamaya başladı. Ali Rıza Bey'in Şanlıurfa'dan kaçmasından sonra Kuvayı Milliye Mustafa Kemal'den aldığı buyrukla Çukurova Kozan'da görev yapan Ali Saip Ursavaş Fransızlara kendini inandırmak için bir kaç İslam ahaliyi kurşunlamış Fransızlara sığınmış onlara kendini inandırarak 29 Aralık 1919'da Şanlıurfa'ya jandarma komutanı olarak tayin edilmiştir. Ancak geldiği günden beri «On İkiler»le irtibat durumunda olan Ali Saip Bey bir kaç satılmışın ihbarı üzerine Fransızlar tarafından tutuklanmak üzereydi. Bunu hemen anlayan Ali Saip Bey, Ali Rıza Bey gibi Sivereğe kaçıp orada kurtuluş için çalışmak zorunda kaldı. Düşmana karşı Şanlıurfa halkını teşkilatlandırmaya başlayan Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş aşiret başkanlarını ve aşiretleri örgütleyerek; Mustafa Kemal'den aldığı talimatla çok kısa zamanda Şanlıurfa halkı ile bütünleşti.

Fransızlar Şanlıurfa'da yaşayan Ermenilerle sıkı iş birliği yaparak güçlerini her zaman arttırmaya çalıştılar. Nitekim 16 Ocak 1920 tarihinde Sivereğe gelen Ermeni asıllı Albay Normand heybeler dolusu altınla taraftar toplamak erekindeydi. Umduğunu bulamayıp oradan geri döndü. Normand Ermeni devletinin propagandasını yapmak için Diyarbakır'a dek gitmek düşüncesindeydi.

Fransız ordularında asker olarak Müslüman araplar da vardı. Hocalar ödürülüp çamaşır seren kadınlara, hamamlara saldırılıyor. Kadınların yıkandığı hamamlara girmeye kalktılar, çocukları öldürdüler. Bütün bu olanlara karşı On İkiler bir araya geliyor. Evlerde gizli toplantılar yapılıyor.

Kuvayı Milliye diriltilmeye çalışılıyordu. Gizlice silahlar bulunup dağıtılıyor, gizlice çeteler kuruluyordu. Fransız ve Erme-

nilerin yaptığı bu zulüme dayanamayıp sonunda Samsat kapıdaki evinden Küçükoğlu Ali Rıza Efendi ilk kurşunu atıp bir Fransız erini öldürdü. Böylece kurtuluş ışığını yakmış oluyordu. Nafi denen bir gencin önderliğinde Fransız cephaneliği Fransızların bir toplantısı sırasında Milli çetecilerimiz tarafından ele geçirilmiş, Şanlıurfa kurtuluşu için gerekli olan gereç, silah ve cephaneyi ele geçirmek uğrunda büyük bir başarı olmuştu.

O zamanlar Şanlıurfa'da üç azınlık yaşamaktaydı.

1 — Ermeniler
2 — Yahudiler
3 — Süryaniler

Bu üç azınlık da geldikleri günden itibaren İngiliz ve Fransızlarla ortak işbirliği durumunda çalıştılar. Müslümanlar aleyhine en azından casusluk yapıp, bilgi verirlerdi. Böylece kapı komşuları olan İslamlara ihanet etmiş oluyorlardı. Bu durum bütün herkesi üzerdi. Bunlar memleketimizi sömürüp kanını içen Avrupalı sömürgeci devletlerle iş birliği halinde çalışırlardı. Artık ulusumuz bu satılmışlara kardeş gözüyle bakması mümkün değildi.

Şanlıurfa'ya işgal kuvvetleri girince niçin karşı konulmamıştır sorusuna şöyle cevap verilebilinir. Birinci Dünya Savaşının sonunda 1914 - 1918'de Şanlıurfa'nın genç insan kitlesi bakımından durumu şöyle idi. Çeşitli cephelerde çarpışan 20.000 Şanlıurfa'lı yiğit geri dönmemişti. Çanakkale'de Atatürk'ün 19. Tümeninin 73. Alayında görev alan 5.000 er de bunların içindeydi. Bunun için Şanlıurfa işgal edildiği zaman karşı koyacak etkin bir güç oluşturacak durumu yoktu. Kurtuluş Savaşında Şanlıurfa'nın merkez nüfusu 22.000 Türkiye'nin nüfusu 13.000.000 idi.

1867 yıllarında Şanlıurfa kentinde 56 mahalle bulunmakta idi. Bu tarihte Şanlıurfa merkezinde 6338 hane Müslüman, 1015 hane hıristiyan, 29 hane Yahudi vardı.

1912 istatistiklerine göre bu günkü Şanlıurfa vilayetinin topraklarında 170.988 toplam nüfus vardı. Bunun 15161 Ermeni,

bunların 1557'si katolik 1625 protestan geri kalan Ermeniler Gregoryan hıristiyan mezheplerindendi.

Birinci Dünya Savaşında Şanlıurfa'da sekiz Ermeni okulu vardı. Ayrıca o zamanlar yine Şanlıurfa'da bir Kapucun okulu bulunuyordu. Yine Ermeni öksüzler yurdu olarak yapılmış bir Amerikan okulu kurulmuştu. Bu okullar Şanlıurfa'da hıristiyan Ermeni çeteci yetiştiriyordu. Bunlar savaş boyunca kurtuluş kuvvetlerimize ateş açmışlardır. Bu gibi yurdun her köşesinde açılmış azınlık okulları, Türkçe'yi arazi coğrafyasını öğretmen ve öğrencileriyle iyice öğrenip düşman ordularının, beşinci kolu olarak çalışıyorlardı. Şanlıurfa Harran harabelerine gelmiş olan İngiliz casusu Lawrance bunlarla bağlantı durumunda idi. Orada bu azınlık yöneticilerine direktif veriyordu.

Bütün bunlara karşılık 1920 yılında bu günkü Şanlıurfa ili topraklarında 190.000 kişiye yakın aşağı-yukarı insan yaşamaktaydı. 9 Şubat 1920 de başlayan Şanlıurfa kurtuluş savaşında yörede 3.000 kişi dolayında gönüllü silahlı Kuvayı Milliye kuvveti Fransızlara karşı savaş veriyordu.

Şanlıurfa işgal edildiği zaman kentin nüfusunun üçte birini oluşturan Ermeni dedikleri Hıristiyan kitlesi Fransız ve İngilizlerin kışkırtışıyla her türlü arkadan vuruş vahşetini göstermekten geri durmuyorlardı. Onları asırlaca bu toprak parçasında kardeş sayan ulusumuz büyük bir ihanete uğruyordu. Malazgirt savaşında olduğu gibi gerçek yerleri olan Türk saflarına geçip sömürgeci güçlere karşı uğraşım verecekleri yerde tersini yaptılar. Böylece bir çokları cezalarını buldular. Sanayimizi ve ticaretimizi ellerinde tutan Ermeniler, Türk halkının sırtından zengin olmuşlardı.

Şanlıurfa'daki Ermeni mahallesi bir yanı eski sur ile Tılfındır tepesi, diğer yanı İslam evleriyle çevrili idi. Ermenilerin burada 1500 kadar evi vardı. Ermeni evleri çoğunlukla Kargir olarak yapılmıştı. Üstelik her evin gizli odaları vardı. Su kuyuları içinde yer altı mahzenleri tasarlamışlardı. Buralarda çetelerinin silahlarını saklarlardı. Gizli yeraltı tünelleri ile mahallelerinin bir yanından öte yanına gidilebilirdi. Bu tertibatlarının son derece gizli kalmasına çok dikkat ederlerdi. Ev sahibi ile

mimarından başka çok güvendikleri kimseler buraların sırrını ançak bilirlerdi. Bu ev sahipleri Şanlıurfa'yı terk ederken değerli eşyalarını mücevheratlarını bu yeraltı tünellerinde saklayıp giriş-çıkışlarını kapatmışlardı. Ancak bu haneler-evler yıkılıp onarılırken bu eski evlerin temellerinde bu eşyaların bir kısmı ortaya çıkmaktadır.

29 Ağustos 1914 de Siverek-Şanlıurfa karayolu üzerinde bir öbek Şanlıurfa halkı Karacadağ yakınlarındaki bir türbeyi görence giderken yolları kesilip Ermeniler tarafından bütünü öldürülmüş. Bu olay yörede büyük yankılar uyandırmıştı.

Ermeniler Şanlıurfa'ya yaya bir buçuk saat uzaklıktaki Germüş-Dağeteği köyünde 19 Ağustos 1915 Perşembe günü Şanlıurfa'da ilk isyan kurşununu patlatmışlardı. Germüş köyü Ermenilerin çete merkezi idi. Ermeni çeteciler saklandıkları bu yerlerden Akçakale Şanlıurfa-Siverek yoluna baskın yapıp yolcuları soyarlar, öldürürler, bu yolda çalışan işçileri çalışmaktan engellerlerdi. Germüş köyündeki Ermeniler katırcılık yaparlardı. Katırcılık ticaretiyle Orta Doğu'da bir casusluk ağı şebekesi oluşturup çalıştıklarını anlayan İttihat ve Terakki hükümetince sürgüne tabi tutulmuşlar. Buraları da Acem Paşa dedikleri bir kişiye verip burasını Türkleştirmişlerdi. Ermeniler bütün bunlara diş biliyorlardı. İngiliz ve Fransızlar da yangını körükleyerek bu fırsatları değerlendiriyorlardı.

Bütün bu olanların karşısında Binbaşı Ali Rıza Bey bile Şanlıurfa'lıların bu durgunluğuna şaşmış bir yemek sırasında Belediye başkanı Hacı Mustafa Hacı Kamiloğluna şakada bulunarak «Siz Şanlıurfa'lılar güzel çiğ köfte, peynirli kadayıf yer ve güzel besteler söylersiniz. Fakat görüyorsunuz ki Fransız askerleri bağlarda, bahçelerde ısot, ne de balcan bırakıyorlar, talana başladılar, ısotsuz çiğ köfte olur mu?» Bunun üzerine Şanlıurfa'lılar Karalök bağlarına, Külaplı tepesi ve Alman bağlarına baskınlar yaparlar. Fransızları kuşatma altına alırlar. Kuşatmada Fransızlar açlık içinde kıvranıp, at, eşek, katır eti yemek zorunda kalıp fırsat buldukça bağ ve bahçelere saldıran Fransızlarla kanlı boğuşmalara girişirler.

Sivereğe sığınan Kuvayı Milliyeciler orada ulusal bir dire-

niş oluşturmayı başardılar. 6 Şubat 1920 de Şanlıurfa'nın kurtuluşu için Siverek halkı Şanlıurfa'nın imdadına yetişmek hazırlığı içindeydi.

Mustafa Kemal Paşa Diyarbakır'daki XIII. Kolordunun esaslı yardım yapmasını istedi. Kolordu komutanı asker göndermenin Fransız hükümetine savaş ilanı anlamını taşıdığı kanısında idi. Ancak okunduktan sonra yırtılmak kaydıyla, verdiği gizli emirle bir piyade taburu, bir makinalı tüfek bölüğü, bir topçu takımı yola çıkarıldı. Siverekteki küçük bir kuvvet de müfreze komutanı Arif Beyin emrine verildi.

Cüdi Paşa, Binbaşı Ali Rıza Bey, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş da orada bulunup örgütleyici çalışmalar yaptılar. Halk ve çeteciler, atlılar Siverek belediyesi önünde toplandılar. Müftü Osman Efendi yurdun kurtuluşu için kan akıtmanın kutsallığını coşturucu bir dille anlatan bir nutuk söyledi. Orada bulunan herkes göz yaşlarını tutamadı. Eli silah tutan yiğitler Şanlıurfa'ya yetişmek için çırpınıp can atmaya başladılar. Bu inançla Şanlıurfa yolunu tutan çetecilerimiz 8 Şubat 1920 de Şanlıurfa'daki ulusay savaşa katılmak için Siverek'den çıkan atlılar, Hilvan'da mola verdiler. Buradan da bir kısım kuvvetlerin katılmasıyla, Siverek'den, Diyarbakır'a oradan Mardin'e geçip, Mardin'den ve bu Güney Doğu yörelerinden milli kuvvetleri örgütleme çalışmalarını bitirip, Mardin'den Viranşehir'e, oradan da Karaköprü köyüne gelen Yüzbaşı Ali Saip kumandasındaki erlerle birleşerek Karaköprü sırtlarına gelip dayandılar. 2 Şubatta 1200 Ermeni ve Süryanı Fransızlara katıldı. Milli kuvvetlerden işlerinin başına gidenler olmuş ise de Anze aşiretinden 800 kişilik bir kuvvetin katılışı üstelik Mardin'den de iki topun getirilmesi milli kuvvetleri biraz güçlendirmiştir.

Karaköprü'den Kuvayı Milliye kumandanı Ali Saip Ursavaş 7 Şubat 1920 de Fransız işgal kuvvetleri kumandlnlığına Şanlıurfa ve yöresi Kuvayı Milliye kumandanı imzasıyla ültimatom verildi. Bu mektup şehit Hızır oğlu Mehmet'e verilip Sajous'a gönderildi. Fransız işgal kuvvetleri komutanı General Gouraud'un emirlerini beklemek istedi. Aşiretler ve Ali Saip Ursavaş, Karaköprü dağlarına gelip bin beşyüz kadar aşiret eri Yüz-

başı Ali Saip Ursavaş kumandasında and içerek Şanlıurfa'yı kurtarmaya karar verdiler. Şanlıurfa Eyüp Peygamber sabrıyla aylarca bekledi durdu. Hazreti Halil İbrahim azmiyle direnip da yandı. En sonunda bir yanardağ gibi patlayıp kükredi.

Karaköprüye gelmiş olan aşiret başkanları

1 — Mehmet Ramazan Ağa - Bucak aşireti
2 — Mehmet Sakıp Efendi - Bucak-Gürmen aşireti
3 — Mehmet Emin Odabaşı
4 Badıllı aşiret başkanı: Sait Bey
5 — Baziki aşiret başkanı: Bekir Arus Ağa
6 — Şeyhanlı aşiret başkanı: Hacı Ömer Ağa
7 — İzollu aşiret başkanı: Bozan Bey

Öne sürülen şartlar kabul edilmeyince çete savaşları başlıyor. Milli Kuvvetler Harran ve Bey kapılarından iki koldan Şanlıurfa kentine geldiler. Cezaevindeki tutuklular kaçıyor diye havaya bir el silah atan hapishanenin üstündeki jandarma eri Fransızların bir saldırıya uğradıkları sanısıyla Şanlıurfa kenti üzerine yoğun bir ateş açtılar. Böylece Şanlıurfa kent içi savaşı kızıştı.

Şanlıurfa'daki Ermeniler bulundukları yerlerde köşe başlarında siperler kazarak isyan etmişlerdi. Durumun kötü olduğunu gören bir kısım Süryanilerin bir kısmı isyana katılmayıp Halep ve Suriye'ye gitmişlerdi. 9 Şubat 1920 den 11 Nisan 1920 ye dek süren çete savaşları sonunda şebeke'de son bulmuş-

Kent içi baskınlarına geçilmiştir.

A — Bedi-u zaman karakol baskını: 21 Şubat 1920 Bozan Ağa'nın yönetimindeki Bucak ve İzollu aşiret erleri gece Bedi-u zaman karakolunu bastılar. Burasının askeri önemi vardı. Burası Ermenilerle Fransızların bağlantı merkezi idi. Bu baskında, bu karakol Fransızların elinden alınmıştır. Bugünkü Bedi-u zaman mezarlığı mevkiinde bulunuyordu.

B — Karalök bağlarına baskın: 28 Şubat 1920 Yedek Subay Ahmet Mesci kómutanlığında Karalök'ün bağlarında, üzüm bağları ve içindeki evi cephanelik durumuna getirdikleri i çin

buraya baskın yapıldı. Hızmalı köprü ile sağlık müdürlüğü arasında bulunan bağlardır.

C — Sokak çarpışmaları: 1 Mart - 31 Mart 1920 tarihleri arasında milli çetecilerimiz Şanlıurfa kent sokaklarında düşman askerleri ve Ermeni kamavorları ile çete savaşları yapıldı. Şanlıurfa sokakları insan leşleri ile dolmaya başladı.

5/4/1920 de tümenlere ve yöre siperlerine diye yazılan Kazım Karabekir'in bildirgesinin 5. maddesinde şöyle demektedir: «Şanlıurfa durumunda kötü bir şey yoktur. Gaziantep, Kargamış, Akçakale, Katma yöresinde egemen olan Kuvayı Milliye genişlemeye çalışmaktadır. Haruniye ile Birecik'de mahsur kalan Fransızları kurtarmak üzere Bahçe'deki Fransızların yaptığı saldırılar başarı ile püskürtülmüştür.»

10 - 11 Nisana bağlayan gece Fransızlar Şanlıurfayı terk ettiler. Fransızların Şanlıurfa'yı boşaltmalarını etkileyen sebepler.

1 — Kendilerine yardım kuvvetlerinin gelmemesi,
2 — Dehşetli kara kışın olması iklimin çok soğuk, kar oldukça pek çok yağması,
3 — O yıl kavurucu sıcakların başlaması,
4 — Susuzluk,
5 — Açlık,
6 — Sıtma,
7 — Bit.

Şanlıurfa ender görülen bir kışı yaşıyordu. Bütün her yerde karlar vardı. Şebeke savaş alanına döndü. Türk kumandanının kan dökülmeden Şanlıurfa'yı Fransızların terk etme tekliflerini defalarca red eden Fransız kumandanı, bir çok çarpışmadan sonra anlaşma ile açlık ve kıtlık başlaması kendilerine yardım gelmemesi yüzünden Şanlıurfa'dan çıkan Fransızlar Suruç tarafından Karkamış'a gitmek isterler. Fansızları görünce baskına geliyor sanıyla köylüler dağ tepelerine çıkarlar. Giderken düşman öncüsü ve önde bulunan Ermeniler yol üzerindeki köylere ve aşiretlere ateş açarlar. Böylece Şebeke boğazında karşılıklı çarpışma başlar. Fransız kumandanı burada bölüklerine

savaş düzeni aldırır. Silah seslerini duyan halk ve aşiretler Şebeke'ye geldiler. Yüklü Fransız hayvanları şehrin yolunu tuttular.

Hauger Şebeke'deki bir köprünün on metre yakınındaki bir mağarada beraberinde Sajous ve yardımcısı Yüzbaşı Lamir ve Amerikalı yardım heyetinden bir Amerikalı, Cezayirli erlerin imamı bulunduğu durumda Ömer İzzet Efendiyi kabul ederler.

Ömer İzzet Efendi bütün bu olanlardan Türk kumandanının kesinlikle haberi yoktur der. Bırakınız gidip aşiretlerin yanına ulaşıp ateşi kestirmeyi sağlayayım derse de Fransız kumandanı bunu kabul etmez ve karşılıklı ateş devam eder.

Sonunda durumun çok kötüye gittiğini anlayan Fransız kumandanı Ömer İzzet Efendiyi bir Amerikalı ve Ermeni tercümanı ile birlikte ellerine beyaz bir teslim bayrağı vererek, Ömer İzzet Efendi ve beraberindeki heyet etrafındaki dağlardaki aşiretlerin ateşine maruz kalırsa da jandarma müfrezesine katılmayı başarır ve Fransızların teslim olacağını ateş edilmemesini söyler.

Bu teslim sözünü işitip aslında düzgün bir emir ve kumandaya tabi olmayan dağınık, türlü aşiret erleri bulundukları siperleri, çarpıştıkları Fransızları terk ederek, yağma gayesi ile Fransızların eşya yüklü arabalarına, deve ve yük hayvanlarına saldırırlar. Bu sırada eşyayı kendi aralarında paylaşamayan aşiretler aralarında çatışmaya başlarlar. Bu durumdan yararlanmak isteyen Fransız kumandanı teslim teklifini kayıtsız ve şartsız red eder.

Emrindeki kimselere ateş etmelerini emir eder. Bu yanlış ve hatalı ateş sonucu aşiretlerden on kişi ölü, otuz kişi yaralı düşer. Bu durumda kendilerinin teslim teklifiyle aldatıldıklarını anlamış olarak eşyayı bırakıp bütün güçleriyle süngü, süngüye, göğüs, göğüse kanlı çarpışmalar olur. Bundan sonra çok kızıp hiddetlenen aşiretler tüm teslim tekliflerini red edip, Fransızların büyük bir kısmını yok ederler. Bütün Şebeke boğazı, parçalanmış arabalar, hayvan ölüleri, dağılmış eşya denkleriyle, insan ölüleriyle dolmuştu. Hauger ve Sajous, çevre subayları köprünün yanındaki mağarada öldürülmüş yerlerde yatıyorlardı.

Bunların arasında şehit olmuş aşiret erleri de vardı. Otuzu Fransız gerisi sömürge erlerinden olmak üzere yüz tutsak yakalandı. Sonunda Fransızlara bunlar teslim edildi.

Bu bir Türk savaş oyunu olup eski Türklerde savaş meydanlarından kaçar gözükürler, peşlerine takılan kötü niyetli düşmanları pusuya düşürür avlarlardı. Aynı biçimde Şebeke savaşında aşiretlerin ve köylülerin teslim olan Fransızların eşyalarını yağmaya başlayıp bunları bölüşmek için kendi aralarında çatışmaya girişip düşmanın niyetinin ne olduğunu anlamak için yapılmış olsa gerek. Bu sınav sonucu Fransız komutanı Sajous ve siyasi hakim Hauger emrindeki Fransız kuvvetlerine savaş düzeni aldırması kayıtsız-şartsız teslim teklifini red savaşa devam deyip aklı sıra bu karışıklıktan yararlanma yönüne gitmesi onu aşiret ve çetecilerin pususuna kendi, kendini düşürme yanılgısına uğratmış ve bu sınavın başarısızlığı kendisiyle birlikte bir çok Fransız askerinin hayatına mal olmuştur.

Fransızların dünyanın öteki ucundan kalkıp, Anadolu'da işleri neydi. Napolyon Bonapart da yıllarca önce ordusuyla Mısır'a saldırıp, Avrupa'yı baştan başa geçip Moskova'ya yürüyüp yüz binlerce Fransız gencini boşu-boşuna ölümün kucağına atmamışlar mıydı. Tarih tekerrürdür derler, hiç ibret alınsaydı tekerrür eder miydi. Demişler ne kadar doğru imiş.

Fransızlar kuşatma boyunca açlıktan tüm binek hayvanlarını kesip yemişlerdi. Şanlıurfa'dan giderken taşıtları çekecek hayvanları hiç kalmamıştı. Yapılan anlaşma üzerine taşıt araçları Türkler tarafından sağlanarak Şanlıurfa'dan ayrılmak zorunda kalmışlardı.

Fransız kumandanı Arabacı Salih'in külüstür arabasını almıştı. Şebeke'deki çarpışmada arabacı Salih arabasını kaçırmak istemiş ise de Fransız kumandanı Sajous'un açtığı ateşle yaralanmış ise de yine arabasını kurtarmağa çalışan Salih bu sırada bir Fransız erinin bombası ile yere serilmiştir. Çok ağır yaralı olarak hastahaneye kaldırılan Salih altmış beş gün tedaviden sonra ağır sakat olarak kurtulmuştur.

Şebeke'den kaçıp kurtulan bir kısım Fransız askeri gündüz saklanarak gece yürüyerek demir yoluna dek ulaşmışlardır.

Fransız komser Anderea kaçıp gelebilen Fransız askerlerini bulmuş ve bunlardan olup bitenleri öğrenmişti. Edindiği kendileri için korkunç bilgileri Fransızların Orta Doğu'da bulunan askerleri üzerinde kötü etki moral bozukluğu yapacağını düşünerek bütün olanların gizli tutulmasını temin ederek bu konuya dair herhangi bir yayın yapmamıştı. Beyrut'da bile gerek topluca, gerekse kişisel olarak bu konuya dair Fransız yetkilileri tarafından konuşmasına izin verilmemiştir.

Fransızların Şanlıurfa'daki kuvvetlerinin ve kumandanlarının yanlış tutumları yüzünden kurban verdikleri ve sonunda kendileri için tarih önünde bir leke sayılan Şanlıurfa'daki Türk halkına ve islamlara zulümleri düşmüş oldukları kötü acıklı durum Şebeke'de kendi kusurları kumandanlarının hataları yüzünden yok edilişleri, o yılda kışın çok sert geçişi Napolyon Bonapart'ın Rusya'ya yapmış olduğu saldırı Fransa'dan binlerce kilometre uzaklıkta, Fransız halkının bulunmadığı ülkelerde, Rus bozkırlarında binlerce Fransız gencini dondurup yok etmesine sebep olmuş, korkunç yenilgi ile Fransa'ya dönmek zorunda kalmıştı. Tarih tekerrürdür denilmiş, hep aynı şeyler dolabında döner durur, döner dolaşır aynı yere gelir. Fakat kişisel ihtiraslar dönen çarklarında ezilir gider.

İşte bütün bunlar yüzünden Fransızlar için bir leke sayılan Şanlıurfa'daki Fransız kuvvetlerinin yok edilişi epeyce bir süre Fransız yetkilileri tarafından kamu oyundan gizli tutulmuştur.

Burada şunu söylemeyi yerinde sayıyorum. Şanlıurfa kurtuluş savaşında kışın karlı sert gitmesi, Şanlıurfa'daki Fransız kuvvetlerine yardım gönderilebilme olanaklarının doğmaması, Yüce Tanrı'nın Türk ulusuna yeni doğmakta olacak Türkiye Cumhuriyetine ve Şanlıurfa'nın düşman işgalinden kurtuluşuna yardımı olsa gerektir.

Buradaki savaşlarda Türk tarafından otuz altı şehitin adları ancak tesbit edilebilmişti. Şehitlerini alıp götürenlerden bile haber yoktu. Yaralılarımızın mevcudu yüzün üstündeydi. Doksan altı Fransız esir alınmış iki kişi ise kaçarak Kargamış'a ulaşabilmişti. Geride kalanlar orada yok edilmişti. Başta Şanlıurfa siyasi hakimi Yüzbaşı Sajous ve Hauger Fransızların yüzde doksanı

çetecilerin hıncından kurtulamayıp, Şanlıurfa onlara mezar olmuştu. Şebeke'de Şanlıurfa halkına zulüm eden Sajous'un kellesi kesilerek, ulusay çetelerimiz tarafından mızrağın ucuna takılarak, Şanlıurfa kent merkezine getirilerek halka gösterilmiştir.

Şanlıurfa'daki Hasan Paşa Camii imamı ve vaizi Hacı Abdullah efendinin siperlere koşup çarpışması çeteleri coşturuyordu. Halep'ten önemli bir düşman kuvveti öç almak için Şanlıurfa'ya doğru geliyor. Abdullah Hoca silahı elinde çetelerinin önünde Suruç ovasında düşmanı karşılıyor. Çetin bir meydan savaşından sonra Fransız birliğinin bir kısmını imha ediyor. Bir kısmı da Mürşit Pınar'a doğru çekiliyor.

11 Nisan günü Fransızlara ait bir keşif uçağı savaş alanına gelip manzarayı görünce hemen geri dönmüştü. İşte burada şunu hatırlatmakta yarar vardır. Şanlıurfa'da Fransızlarla olan çarpışmalar Waterloo savaşından daha önemlidir.

Belçika'da küçük Waterloo kasabası yakınlarında Fransa İmparatoru Napaleon ordusuyla müttefik; İngiliz, Prusya, Avusturya ve Rus orduları arasında oldu. 18 Haziran 1815 de başlayan Savaş 15 Haziran 1815 den sonra İngiliz Komutanı Wellington'un Prusya ordusu komutanı Blucher'e yardım etmesini önlemek için ona karşı Maraşal Ney'i gönderdi. Napaleon 125.000 kişilik bir ordu toplayıp Belçika'ya saldırdı. Altı saatte sonucu alınan bu savaşta kesin olarak yenilen Napaleon Paris'e döndü. Ereki yeni bir ordu toplamak, fakat Fransa savaştan usanmıştı, bıkmıştı. Sonunda Waterloo Savaşı Napaleon'un İngilizler ve Prusyalılar karşısında yitirdiği savaş oldu. 22 Haziran 1815 de müttefik orduları Paris'e girdiler. Napaleon, Rochefort limanında İngiliz savaş gemisindeki amirale teslim oldu. İngiltere Napaleon'a savaş esiri gibi davranarak, onu Atlas Okyanusundaki Saint Helene adasına sürdü.

Şebeke boğazında manzaraları çok acı idi. Sömürgeciliğin yurtlarından yuvalarından koparıp getirdiği bu insanların ölüleri vadiyi doldurmuş yatıyorlardı. Bu yenilgi Fransız askerleri üzerinde büyük bir korku yaratmıştı. Bu olaydan sonra Fransızlar sahra toplarının desteğiyle büyük bir kuvveti Şanlıurfa üze-

rine gönderip Suruç'u zapt ettiler. Şanlıurfa'ya gelmek için uğraştılar fakat Sarımağara önlerinde tepelerinde geçilmez bir kale ören Şanlıurfa'lı genç-ihtiyar, çoluk-çocuk, kadın- kız çetin savaşları sonucunda yenilmişler. Elde ettikleri Suruç'da bile barınamayıp Mürşitpınara çekilmek zorunda kalmışlardır.

Kuvayı Milliye Şanlıurfa'nın kurtuluşundan sonra Harapnaz (Bekçiler) ile Mürşitpınarı'da düşmandan temizlemek kararında idi. Mürşitpınar tren istasyonu dehşetli bir ateş altına alındı. Fransızlar tren hattı boyunca ve istasyonda kazdıkları siperlerde makinalı tüfeklerle karşılıkta bulundular. Milli kuvvetlerimiz düşmana 500 metre kadar sokulmuş. Burada yapılan saldırılarda şu kimselerin yiğitlikleri asla unutulamaz:

1 — Hatiplerin Ahmet oğlu Mehmet Mübarek,
2 — Annebili Halil,
3 — Çizmecilerin Hasan,
4 — Karaköprülü Hacı Hasan Efendi oğlu Ali.

Bütün bu yenilgileri sonunda öç almak için Antep'ten Normand, Mürşitpınar'ından Andrea kuvvetleri Albay Debieur kumandasında birleştiler, Kaymakam Capiterel bile bu kuvvete katıldı. Bu Fransız kuvveti şöyle idi.

A — 4 piyade taburu
B — 2 atlı bölüğü
C — Bir demiryolu bölüğü
D — Bir istihkam takımı
E — Bir seyyar hastahane
F — Bir 75 lik batarya
G — Bir 65 lik batarya

Bizim kuvvetimiz ise Boztepe köyünde İzzet Bey kumandasında idi. Boztepe'de toplanmış kuvvetlerimizin durumu şöyle idi.

I — 500 ÷ 600 asker.

II — 400 ÷ 500 kişilik bir kuvvet de Şanlıurfa'dan yetişmek üzere idi.

III — 3 veya 4 top.

Düşman kumandanı Debieur milli kuvvetlerimizi dağıtacağını ve Şanlıurfa üzerine yürüyerek milli harekatı idare edenleri tutsak edeceğini sanıyordu.

Eğer bu yukarda belirtilen Fransız kuvveti zamanında Şanlıurfa'nın imdadına yetişmiş olsaydı ve Şanlıurfa'daki Fransız kuvvetleri ile birleşmiş olsaydı. Şanlıurfa islam halkı Fransız ve Ermeniler tarafından şüphesiz bir katliama uğrayacaktı. Bunu da şurada belirtmekte yarar vardır. Şanlıurfa kurtuluş savaşını idare edenler bu durum karşısında güzel başarılı çok yerinde zamanında sabırlı zeki çalışmalar yapmışlardır.

Savaşı Suruç ovasında yapmak kuşkusuz bizim için doğru değildi. Bunun için milli kuvvetlerimiz kıraç ve engebeli yerlere çekilmişlerdi. Boşaltılan Suruç'a gelen düşman telgrafhaneyi işgal etmiş ve memurlarını hunharca öldürmüşlerdi. Buna tanık olan Suruç halkının düşmana diş bilemesi oldukça arttı.

Fransız kumandanı Debieur Boztepe köyünden Hırbetüddeviç yöresine çekilen milli kuvvetlerimiz üzerine şu kuvvetleri gönderdi.

A — Bir tabur
B — Yarım süvari bölüğü
C — 65 lik bir takım

Hirbetüddeviç'in engebeli yöresine gönderildi. Ayrıca kuzeyden Şanlıurfa yolunun tutulmasını da emretmişti. Milli kuvvetlerimiz Hırbetüddeviç geçitinin Hinderhiz köyü ile yöre kilit noktalarını işgal etmişti. Burada araziye uyan kuvvetlerimiz gelen Fransızlara bir makinalı tüfeğimizin ölüm yağdıran ateşine uğrayıp Fransız topları burada iyice işlemiyerek, susuz bu yörede Şebeke savaşının sonucuna uğrayacaklarını anlayıp, sekiz gündür bu yörede saldırı hareketleri Fransız askerlerini mutsuzluğa düşürmüştü. Bunun için Fransızlar bu engebeli araziden çekilip Boztepe köyüne geldiler.

Gün geçtikçe milli kuvvetlerimiz bu yörede artıyordu. İzzet Bey emrindeki kuvvetleri iki hat üzerinden düzenli bir biçimde yürüyüş ve harekete geçirmiş. İlk hat araları açık avcılardan, ikinci hat bir sıra üzerine müfrezelerden oluşmuş idi. Bu yepye-

ni bir düzen oluyordu. Düşman tarafından atılan gülleler düşünce sıra dağılıyor, sonra birleşiyordu. Fransızlar üstüne atılan topçu ateşimiz onları şaşırtmış, sıkıştırmıştı. Suruç ovasında perişan olacaklarını anlayınca geri çekilip gitmek zorunda kaldılar.

Haziran ayı başlarına doğru Pehlivanoğlu Nuri Bey kumandasında Birecik üzerine yürümeye karar verildi. Bunu duyan Fransızlar Birecik'den çekildi. Üç gün sonra Kargamış'a baskın biçiminde girildi. Fransızlar beklenmedik baskın karşısında bir tek silah bile atamadan kaçıp canlarını zor kurtardılar. Çetecilerimizin eline büyük ölçüde ganimet geçti.

Şanlıurfa savaşlarında yararlık gösteren ve er gönderen aşiretler:

1 — Badıllı aşireti Sait Bey başkanlığında

2 — İzollu aşireti Bozan Ağa başkanlığında

3 — Baziki aşireti

4 — Şeyhanlı aşireti

5 — Döğerli aşireti

6 — Şeddatı aşireti Casım Bey başkanlığında, Suruç'da

7 Beni Yusuf aşireti Mustafa Halaf başkanlığında araplardan oluşup, Harran'dan

8 — Kuzeyden Şanlıurfa'nın imdatına yetişen Siverekli aşiretlerin başında Çüdi Paşa ile Odabaşıoğlu Mahmut

9 — Bucak aşireti Siverek'den

10 — Yurdun diğer bölgelerinden gelen gönüllü Kuvayı Milliye çetecileri

11 — Yurdun diğer bölgelerinden gelen dağılmış Osmanlı ordusu subayları ve yedek subayları.

Sonuç olarak silah zoruyla Anadolu topraklarını ele geçiremiyen sömürgeci devletler, içimize gönderdikleri casuslarla sözüm onlara bir takım işbirlikçi yerli satılmışlarla birleşerek parçala böl yut siyasetini uygulayarak günümüzde dahi kardeşi kardeşe kırdırarak soğuk savaşlarını sürdürmektedirler. Atalarımızın kanıyla sulanmış bu kutsal topraklara aç canavarlar gibi gözlerini dikmiş çırpınıyorlar. Avrupalı sömürgeci devletlerin kaçıncı boş çırpınışıdır bu...

«Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddım var.
Ulusun, korkma nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?»

İşte bu günler için milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy bunları söylemişti. İbret al esrük gönlüm. Üzerinde güneş batmayan imparatorluk deyip övündükleri İngiliz kırallığı, bugün üstünde güneş doğmayan bir adaya sıkışıp kalan krallık oldu şimdi.

Amerikanın Patterson kentine göç eden Şanlıurfa'lı Doktor Agop Beşliyan Amerika'dan Ali Saip Ursavaş'a yazdığı mektupta şunları belirtmektedir. «Ben Ermenileri Türklere teslim olmağa ve üstelik Türkler ile birleşip Fransızlara hücum etmeğe hazır ve meyilli iken Mary Caroline Holmes beni bu fikirden engellemiş, Türklere karşı hiç bir öç ve ayaklanış fikri beslemediğimiz halde sizi Fransızların yüzünden tekrarsız katil olup ayak altına biz gideceğiz. Sonunda anladık ki Şanlıurfa'da Fransızlar bizi kurbanlık koyun gibi Hacı Mustafa'ya bırakıp kendileri şerefle sıvışmak peşinde (söz konusu Belediye Başkanı Hacı Kamil Oğlu Büyük Hacı Mustafa'dır) Kasap yağ derdinde, Keçi can derdinde Fransızlar Şanlıurfa'ya gelip-gelmez en önce Ermeni mahallesine çıkıp oldukça güzel kız ve kadın aradılar.

Ancak şunu derimki aç gelen açlıktan gider. Kan dökmeye meydan verenin kanı daha önce dökülür. Binlerce suçsuzu kendi şerefi hatırına kurbanlık bırakanın şerefi daha çabuk kırılır. Şanlıurfa'yı şarap fıçısıyla işgale gelen sonradan içmeğe su bile bulamaz. Bereket versin İngilizlerin bırakmış olduğu kırıntılar ile altmış gün geçindiler. Biz aç değildik kendileri aç idi.

Şanlıurfa'daki iki yüz Ermeni öksüzün sağ olarak Halep'e gönderilişine izin buyurduğunuzdan dolayı yüksek kişiliklerinize teşekkür ederim. Ölmeden şu gerçekleri size bildirdiğimden dolayı avunmuş olacağım. Hiç olmazsa Türk tarihi gerçeği yazsın.» İşte vijdanının sesini duyarak göç ettiği Amerika'nın Paterson kentinden dostluk elini uzatan Şanlıurfa'lı Doktor Agop Beşliyan, Ali Saip Ursavaş'a özetini çıkarmış olduğumuz bu mektubu yazarak gerçekleri ortaya koymuştur. Temennimiz

odur ki Turani bir kavim özelliğini dünyanın her yanında yansıtan tüm Ermeniler Agop Beşliyan'ı örnek alarak Avrupalı sömürgeci devletlerin maşası olmaktan kendilerini kurtarırlar. Böylece barışın ak güvercini olan elçilerimize karşı girişilen hunharca saldırılara son vererek Ermeni dedikleri toplumu kanlı uçurumların eşiğine getiren kendi içlerinde bulunan, içinden çıktığı halka zarardan, acıdan, sızıdan başka bir şey tattırmayan bu maceraperest beyni yıkanmış delileri öz elleriyle yakalayıp insanlık dünyasının dostça, kardeşçe adaleti önüne teslim ettikleri gün kendi mutlu, esenlik dolu yollarını bulmuş olacaklardır. Yüce Tanrı şu güzel Anadolumuzu sömürgeci devletlerin ve onların satılmış uşaklarının hışmından korusun. Atatürk'ün dediği gibi yurtta barış tüm dünyada barış. Bütün dünya insanlarına kardeşlik, mutluluk, şen günler ola, kanlı günlerin acıların, sızıların, göz yaşların kapıları kapana, günlerimizde güler yüz, dostluk eli beyinlerimizde güzel düşünceler dillerimiz hoş sözlerle dola — 27 Mart 1984.

ŞANLIURFA ÇETE SAVAŞLARI AKIŞ KROKİSİ :

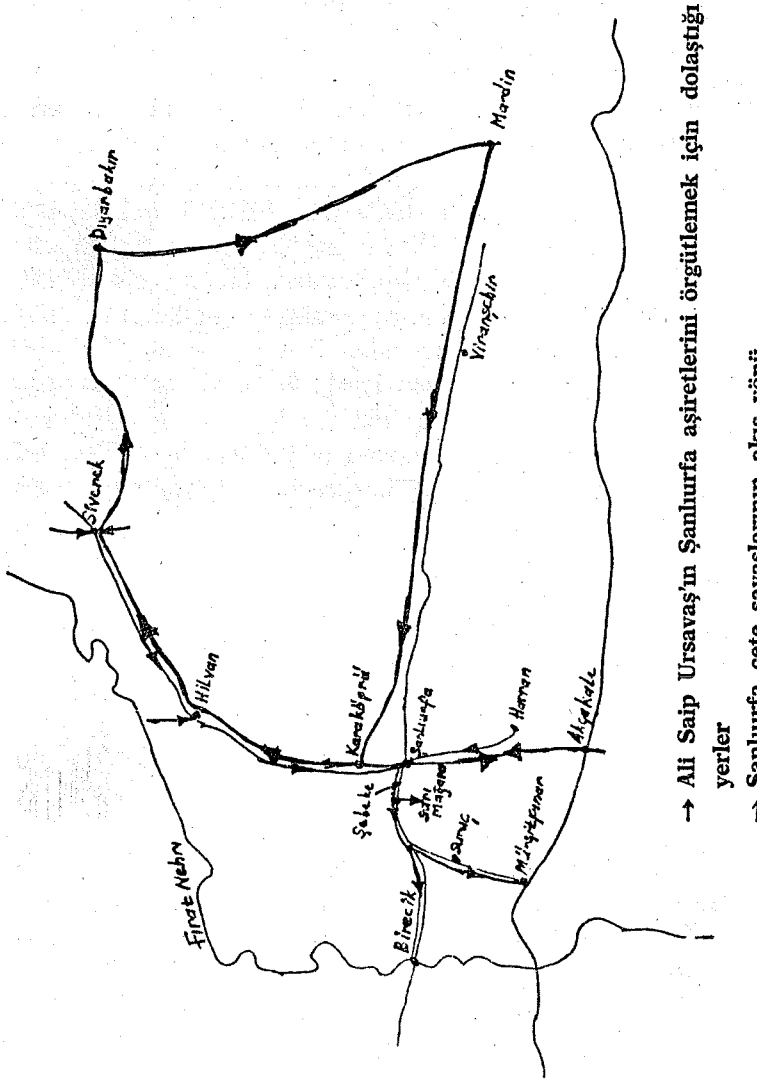

İlçe aşiret başkanları ve Ali Saip Ursavaş'ın Şanlıurfa çete savaşları için kuvvet toplaması ve erlerin çetecilerin Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılışı ile olayların akış yönü bu ufak haritadan izleyebilirsiniz.

ŞANLIURFA MİLLİ MÜCADELESİNDE ALİ SAİP URSAVAŞ'IN PERDE ARKASINDAKİ BAŞARILARININ SIRRI:

Kerkük Türk'ünün yılmaz çocuğu Güney Doğu Anadolu Fatihi Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş

Ali Saip Ursavaş'ın kısa öz geçmişi şöyledir. 1887 de Kerkük'de doğmuştur. Babası Revandızoğlu Emin'dir. Harbiyeden mezun olup, evlenip, üç çocuk babası olmuştur. Kurtuluş Savaşında Çukurova'da Kozan'da ve Şanlıurfa'da tabur kumandanlığı yapmıştır. Şanlıurfa'dan I. devre T.B.M.M. milletvekili seçilmiştir. Daha sonra Çukurova Kozan'dan II, III, IV, V, VI. devrelerde üst, üste Kozan'dan da beş sefer milletvekili olmuştur. Aslen Kerkük Türklerinden olup Fransızlara kendini görev icabı Revandız'lı kürt olarak tanıtmıştır. Birinci dünya savaşında Atatürkle birlikte Osmanlı ordusunda Libya'da Derne, Dobruk sa-

vaşlarında bulunmuş, orada Atatürk'le tanışma fırsatını elde etmiştir. Osmanlıcayı iyi derecede bilen ve güçlü bir yazar olan Ali Saip Ursavaş Kilikya faciaları ve Urfa'nın kurtuluş mücadeleleri diye adlandırmış olduğu, Kurtuluş Savaşında Güney Cephesinde olan olayları dile getiren bir eseri vardır. Ancak T. C. nin kuruluşundan sonra ve cumhuriyetin ilanı ile 1923 den sonra siyasi döneme geçilince milletvekili seçilebilme hırsı yüzünden Şanlıurfa'da Ali Saip Ursavaş'a karşı tepkiler olmuş. Adı unutturulmaya çalışılmıştır. Burada şunu da hatırlatmakta yarar görüyorum. Mustafa Kemal «Tarih bir milletin varlığını hakkını kanını inkar edemez,» demiştir. Bunu Ulu Önder genele söylemiştir. Topluma mal edilmiştir. Bu özdeyişi kişilere uygularsak demek oluyorki tarih kişilerin de çalışmalarını, başarılarını, bu güzel yurt için akıttığı kanları, yaptığı uğraşları inkar edip kapatamaz. Siyaset çıkarları yüzünden ört-bas etmeye uğraşanlar olsa dahi ergeç bir gün gerçek ortaya çıkacaktır. Bunda hiç kimsenin kuşkusu olmasın, o halde;

Kurtuluş Savaşında Doğu Klikya (Çukurova) olayları adındaki kitabında, bu olayların bizzat içinde bulunan Ahmet Cevdet Çamurdan Ali Saip Ursavaş hakkında şu bilgileri vermektedir. İşgal yöresinde Fransızlardan çok, milli direnişimize engel olan ve her yere girerek yerliyi titreten her haberi almak gücünde olan Fransızların güvenini kazanan, Fransızların Çukurova Kozan jandarma kumandanı yüzbaşı Ali Saip Ursavaş her düşüncemizin gerçekleşmesine en güçlü engel olarak önümüzde bulunuyordu. Önce bu engeli ortadan kaldırmak gereğini Çukurova kurtuluş mücadelesinde Ahmet Cevdet Çamurdan düşündüklerini belirtmektedir. Ali Saip Ursavaş Türk düşmanı kesilerek kendisini Revandız'lı kürt olarak Fransızlara tanıtmış. Adana, Kadirli ilçesinde Türk köylüleri ile bazı çarpışmalar yaparak, Andırınlı baltacı tarafından bir çarpışmada yaralandıktan sonra, Fransa uğrunda kan akıtmış bir yiğit durumuna çıkmış, Ermeni çetelerini emrine almış, çerkez, kürt halkından Türk düşmanı olanları milis kıyafetiyle gönüllü toplamış. Türk memurlarından ise işe yarayanları alıkoydurmuş, diğerlerini kovdurmuş. Türk köylüsüne karşı uygulamış olduğu büyük zulüm ile Doğu Çu-

kurova yöresini tuttuğundan güçlü istihbaratı ve kesin kararları ile her yeri titretmişti. Fekeli Cezmi aracılığıyla Çukurovada kurtuluş mücadelesi veren Kuvayı Milliyecilerin Develi'deki çalışmalarını bile öğreniyordu.

Ali Saip Ursavaş'ın Çukurova yöresinde Fransızlara kendini inandırıp kabul ettirmesi için Türk köylüsüne uyguladığı vahşetten bir kaç örnek: Ali Saip Ursavaş çevresindeki yüzbaşı kürt Mirza, Türk köylüsüne, hayvana çakılan nalları çakmakla meşhurdur. Bir Ermeni subayını öldüren dört Türk köylüsü yakalanmadığından ötürü, bu köyü baştan ayağa yaktıktan sonra mazlum Türk köylüsünden günahsız üç genci Çukurova Adana'nın Kozan ilçesinin hükümet konağının avlusunda bizzat Ali Saip Ursavaş tarafından beyinlerine tabanca ile kurşun sıkılarak feci şekilde öldürülmüştür.

Ahmet Cevdet Çamurdan, kurtuluş savaşında Doğu Klikya olayları adındaki kitabında bu öldürme olayını böyle açıklamışsa da Ali Saip Ursavaş bu öldürüşü kendi kitabı olan Kilikya facialarını ve Urfa'nın kurtuluş mücadeleleri eserinde şöyle açıklamıştır. «Yere Bakanlı Hasan'ın tertip ettiği çete yirmi kişilik olmuş ve gittikçe de kuvvetlenmekte idi. Bu çete Kozan-Saimbeyli caddesi üzerinde Pozat gediğinde Ermeni subaylardan Misak ile dört Ermeni gönüllüsünü pusuya düşürerek katletti. Fransızlar ve Ermeniler bu olay karşısında şaşırmış olmakla beraber, bütün şaşırmış zalimlerin yaptığı gibi müthiş cinayetlerle mevkilerini biraz daha düşürdüler. Çeteyi ele geçiremediklerinden olayın yöresine yakın olan Pozat Türk köyünü bütün yaktılar. Ahalinin bütün eşya ve hayvanlarını zapt ve yağma ettikleri gibi köyün muhtarı Hamza ile kardeşi Musa'yı Kozan'da hükümet önünde ve alıkonulmuş bulunan analarının, babalarının gözleri önünde mahkemesiz idam ettiler. Bu zulüm Türk karşı harekatını teşvik ediyordu ve cemiyetimizin mesaisini kolaylaştırışa kaynak oluyordu.» Ali Saip Ursavaş burada kendisinin öldürdüğünü belirtmemiştir. Belki de Ali Saip Ursavaş ortamın buna uygun olduğunu düşünüp, nasılsa bu kişiler Fransızlarca kesin olarak idam edilecektir. Hiç olmazsa bu işi ben yapayım da Fransızların daha çok güvenini kazanayım diye düşünmüş olabilir.

Yurdun kurtuluşu uğrunda bizzat yurdu düşman işgalinden kurtarmak için çalışanlar tarafından, yine yurdu kurtarmaktan ötürü can atanları öldürmek zorunda kalanlara vijdan azabından dolayı sabır kurban olarak öldürülenlere de rahmeti Yüce Tanrı esirgemesin. Her şey vatan için. Sırası gelmişken Ulu Önder Atatürk'ün şu güzel vecizesini de hatırlatmakta yarar vardır «Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşıratcak bir mahiyet alır.»

Yine Ahmet Cevdet Çamurdan'ın Çukurova'da kurtuluş savaşı yıllarında yine aynı kitabının 39. sahifesinde Ali Saip Ursavaş'la o günlerde yaptığı bir buluşmadaki hatıralarını şöyle anlatmaktadır.

Örgüt için bir takım fikirleri Ali Saip Ursavaş'a sordum;

— Çerkez kıyafetiyle, çerkez olduğunuzu söyliyerek bir dilekçe ile Kozan'da Fransız kumandanı mösyö Tayarda'ya müracaat ediniz. Hemen bana gönderir, ben de sizi, uygun bir jandarma karakoluna tayin ederim. Sonra onbaşı yaparım; yavaşça yöreyi tanır sonra örgüt yaparsınız, demişti.

Ali Saip Ursavaş Çukurova'da köylüye karşı tavrını değiştirmediğinden, köylüden sızlanmalara cevaben Ali Saip'in vahşetine biraz daha boyun eğmek gerektiğini ve gizlice bizim hesabımıza çalıştığını yalnız Fransızlara duyurmak iyi olmadığını kulaktan kulağa söyledik. Fakat bu haberi Fransız kumandanının kulağına söyleyen de oldu. Bir gün Ali Saip'den kendimize bir mektup geldi. Kendisinin milli kuvvetlerimizle irtibat durumunda olduğunu Fransız kumandanının duyduğunu bize yazdı. Fransız kumandanının kendisini Çukurova yöresinde daha çok tutamayacağını emrini almıştı. Artık Ermeniler de Fransızlar da Ali Saip Ursavaş'dan şüphelenmişlerdi.

Adana, Şanlıurfa, İstanbul'da görev almak veyahut hudut dışı olmaktan hangisini beğendiği kendine sorulmuş. Ali Saip Ursavaş Develiye gelmeyi ve kendi emrine bin kişilik bir kuvvet verilmesini bizden istemişti. Bizde ise kuvvet yoktu. Bu suretle bize yaranmak durumuna giren Ali Saip Ursavaş'dan istifade gereğini düşündük. Develli'deki kuvvetlerin kumandanlarının var

olduğunu kendisinin Şanlıurfa'ya gitmesinin yararlı olacağını bildirdik. Bundan çok memnun olmuştu. Şanlıurfa'da tanıdığı aşiretler bulunduğunu ve orada kurtuluş savaşı için yararlı olabileceğini yazdı.

İşte bu yukarda belirtilen koşulların içinde Fransızların yeni Şanlıurfa jandarma kumandanı olan Ali Saip Ursavaş böylece bir Fransız otomobili ile kendini Çukurova'dan, Şanlıurfa'ya tayin ettirmeyi Fransızlara kabul ettirmeyi başarmıştı. Fransızların Şanlıurfa jandarma kumandanı Ali Saip Ursavaş, ulusay kurtuluş hareketimizin gizli komutanı olarak, Şanlıurfa yöresinde çalışmalarına başlamıştır. Bu sıralarda Diyarbakır'da bulunan kolordunun Şanlıurfa yöresindeki ulusay birliklerimizle gizli yardımda bulunması da kararlaştırılmıştı.

Ali Saip Ursavaş Fransız komutanı Tayarda'nın hanımına, karısı aracılığıyla gönderdiği çok değerli bir gerdanlığın madam Tayarda'ya hediye etmiştir. Ayrıca Ali Saip'in bizzat kendisi de Fransız komutanı Tayarda'ya çok güzel bir kısrak tayı verdiğini ayrıca Ali Saip Ursavaş'ın Kuvayı Milliyecilerle temastan sonra söz verdiği hizmetlerden hiç birini yapmamış, gerçekten yapabilme fırsatını da kendi yalnış davranışlarıyla elden kaçırdığını General Osman Tufan hatıralarında yazmaktadır. Şöyleki bazı açıklarından dolayı Ali Saip Ursavaş'ı kurtaranlardan birisi Fekeli Cezmi Çetinel'dir. Çünkü Kuvayı Milliyecilerin Develi'deki örgütü Ali Saip Ursavaş ve arkadaşlarını öldürmek için sözleştikleri gerçektir. Fakat çok zeki bir adam olan Feke'li Cezmi Bey bunu anladığı için Ali Saip Ursavaşla Kuvayı Milliyecileri bir araya getirmiş. Yapılan konuşmalar sonucunda Ali Saip Ursavaş o tarihten sonra Kuvayı Milliyecilere katılmıştır. Eğer Kuvayı Milliyecilere katılmamış olsaydı, ulusay güçlerin kurşununa hedef olurdu. Yine Kozan'da Çamurdanlı ailesi ileri gelenleri o yöre köy muhtarları Ali Saip Ursavaş diğerleri gibi ele verdirmemiş. Onu Fransız yanlısı olduğu hissini Ermeni ve Fransızlara bir nebze olsun inandırmışlardı. Yoksa Ali Saip Ursavaş'ı Fransızlar hapseder veyahut idam edebilirlerdi. Kürt yüzbaşı Mirza son zamanlarda kaçıp Kadirli'de Kuvayı Milliye'ye katılmıştır. Çukurova Kozan'da pek başarılı olamayan Ali Sa-

ip Ursavaş, Şanlıurfa jandarma kumandanlığı aracılığıyla Fransızlar aleyhine yaptığı başarılı çalışmalarda gerçekten Şanlıurfa vilayetinde Şanlıurfa kahramanı, kurtuluştan sonra Şanlıurfa mebusu olarak büyük başarıları olmuştur.

Mustafa Kemal'in, Ahmet Cevdet Çamurdan'a Ali Saip Ursavaş hakkında yazdığı bildirge «Kozan'da Müftüoğlu Ahmet Cevdet Beyefendi ve arkadaşlarına;

Şanlıurfa mebusu Ali Saip Beyefendi; telgrafnamenizde bahsettiğiniz gibi kötü bir kişi olamaz. Yukarda anılan Bey'in yurda hizmetlerini pek yakından tanırım. Üzerine atılan iftiralarla kişiliğinin şerefinin lekelendirilmemesinin icap edenlere tebliğini rica ederim — Gazi M. Kemal»

Aradan bir az zaman geçtikten sonra Ali Saip Ursavaş'ın Türkiye'nin kurucusu M. K. Atatürk'e suikast teşebbüsünde bulunduğu iddia edildi. Ankara'da Cebeci hapishanesine hapsedildi. Ali Saip burada bir müddet yattıktan sonra mahkemede delil yetersizliği yüzünden beraat ediyor.

Sözde 8 Ekim 1935 cuma günü Ürdün'de tasarlayıp T.C. de uygulattıracağı Çerkez Ethem'le kardeşi Reşit'in o zamanki Fransa'nın sömürgesi olan Suriye'de silahlandırdığı beş kişilik çete, Kahramanmaraş'a gelip, Ali Saip Ursavaş'ın yardımını iddialara göre alarak, Atatürk'e suikast hazırlığı Ali Saip Ursavaş'ın Kozan'daki çiftliğinde yapılacaktı.

Yine sözde İngiliz büyük elçisi Sir Percy Loren 1935 yılı temmuz ayında İstanbul'da İç İşleri Vekili Şükrü Kaya'ya kendi imzasıyla bir not gönderip, Ürdün'de Atatürk'e bir suikast düzenlendiğini suikastçilerin Türkiye'ye geldiklerini bildirmiş, bundan dolayı Güney sınırlarımızda bulunan valilere uyanık bulunmaları bildirilmişti.

Sözde bu beş kişilik çete Türkiye'ye gelince bu işi tasarlarken yakalanmış, yakalananlar arasında Ali Saip Ursavaş bu beş kişilik çete Yahya, Üzeyir ile kardeşi şoför Arif, İdris, Şemseddin, Şaban çavuş ve kardeşi İsmail'dir.

Bu olay sonucunda tutuklanan Ali Saip yargılamada beraat eder. Olayın habercisi Sir Percy Loren bir İngilizdir. Bu durumun bir İngiliz oyunu olacağı açık olarak ortadadır. İngilizler kurtu-

luş savaşı kahramanlarını bu siyasi oyunlarla birbirine düşman ediş peşinde idiler. Ali Saip yargı sonucu beraat etmiş. Suçlu sanısıyla yargılanıp beraat eden bir kişiyi tarih önünde suçlu saymak yalnış bir yoldur.

Mustafa Kemal'le Libya'da, Derne'de, Tobruk'da İtalyanlarla savaşmış olan Ali Saip aynı zamanda Çanakkale savşalarında Anafartalar'da bile birlikte idiler. Mustafa Kemal Suriye'deki Halep'de VII. Ordu kumandanı olarak görev yaptığı sırada hastahanede yatan Ali Saip Ursavaş'ı özel ziyaret ederek ona çok yakın ilgi duymuştu. Ali Saip Ursavaş da kurtuluş savaşımızın başında hemen Mustafa Kemal'e katılıp sonuna kadar onun yanında bulunmuştu.

Kimileri Atatürk'ü öldürtüp Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olmak istediği iddia edildi. Çerkezler aracılığıyla bu suikastı yaptıracağı söylentileri yayılmıştı. Ali Saip Ursavaş hapishanede aldığı hastalıktan kurtulamayıp çok sürmeden ölmüştür. Ali Saip Ursavaş Kozan'da Ermenilerden kalma arazileri ele geçirerek bir toprak ağası olup çıkmıştır. Kozan merkezinde en güzel Ermenilerden kalma binalardan da eline geçirmiş bunları yine Ahmet Cevdet Çamurdan hatıralarında anlatmaktadır.

Ali Saip Ursavaş'ın Osmanlı Türkçesi ile yazmış olduğu Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri» kitabından derme-çatma bildiği eski Türkçe yazı ile bazı yazar özentileri bölümler halinde çeviri yapıp Şanlıurfa mahalli gazetelerinde makaleler yazmışlardır. Ve Ali Saip Ursavaş'ın kitabını meydana çıkarıp adını bile anmamışlardır. Bu gibi durumları yazarlık ahlakına yakıştıramıyorum. Her şeyden önce bir Türk subayı olan Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın kitabı Güney Doğu Anadolu hakkındaki devrin olayları Fransız ve Türk subaylarının o devirde yayınlanmış ve el altında tutmuş oldukları günü gününe tutulan yazıları bilgileri içine alan değerli bir tarihi kaynaktır.

Ali Saip Ursavaş'ın Şanlıurfa kurtuluş mücadelesi için yine kitabında Şanlıurfa'lılar için o kara günlerin üstüne söylediği şu sözleri hatırlatmak isterim. «Ne mübarektir o memleketki kendi hürriyet ve istiklalini kendi gayreti ve kendi fedakarlığıyla el-

de edişe ve gerçekleştirmeğe çalışıyor.» Onu çekemeyenler utansınlar.

Ali Saip Ursavaş Güney Doğu Anadolu'da ve Şanlıurfa kurtuluş savaşında yaptığı başarılı, kahramanca çalışmalarından dolayı bizzat Atatürk tarafından kendisine Şanlıurfa savaşları yiğiti anlamına gelen URSAVAŞ soyadı verilmiştir. 13 Şubat 1925 de Ergani'nin Piran köyünde isyan bayrağını dalgalandıran ve Bingöl, Elazığ, Diyarbakır, Şanlıurfa illerinin ilçelerine dek yayılabilen Şeyh Sait isyanının patlak vermesi üzerine 1925 de Diyarbakır'da kurulan Doğu istiklal mahkemeleri üyeliğine atanan Ali Saip Ursavaş genç Türkiye Cumhuriyetini parçalamak isteyen hainlere karşı yılmaz kararlı atılgan ve bilinçli tutumu ile Cumhuriyeti yıkmak isteyenlerin önünde kesin tavrını alan bir kişidir. Ali Saip Ursavaş 26-9-1939 da ölmüştür. Ruhu şad olsun!

3 Nisan 1983

MARDİN'İN KURTULUŞU

Şanlıurfa ilinin komşu ili ve Şanlıurfa kurtuluş savaşı kahramanı, Güney Doğu Anadolu fatihi Ali Saip Ursavaş'ın hanımının memleketi olan Mardin'in kurtuluş savaşından söz etmekte de ayrı bir yarar görmekteyim. Şöyle ki düşman işgal günlerinde Adana'nın Kozan ilçesinde gizli görevli bulunan Ali Saip Ursavaş ve Mardin'li olan hanımı her zaman kocası Ali Saip Ursavaş'a o tehlikeli günlerde destek olmuş. Ali Saip Ursavaş'ın gizli çalışmalarında görev uğrunda aldığı yaraları elleri ile sarmış o meşhur Mardin'li İslam Türk kadını kocasına gerek Anadolu kurtuluş savaşında gerekse Şanlıurfa kurtuluş savaşında, bilhassa Güney Doğu Anadolu'daki çalışmalarında güven ve destek vererek her zaman kocasını yurdumuzun kurtuluşu için teşvik etmiş bu İslam Türk kadını bu uğurda pek çok sıkıntı ve sızı çekmiştir. İşte bu kahraman Türk kadınının kutsal hatırası için memleketi olan Mardin'in kurtuluşundan da Şanlıurfa kitabımda söz etmek benim için bir kıvanç borcu olmuştur. Bundan ötürü o kahraman kadını saygı ile anarım. Ruhu şad olsun!

Şimdi kurtuluş savaşımızda Şanlıurfa ilimizin kader arkadaşı komşusu Mardin'in kurtuluş savaşımızdaki durumundan söz edelim.

1918 de Mustafa Nadir Bey Mardin'de Kaymakam olduğu sıralarda İngilizler Suriye, Çukurova, Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa'yı ellerine geçirerek gelip Mardin il sınırlarına dayanmışlardı. Bu durumda Irak'daki İngiliz siyasi hakimi NUEL yanında bir çok İngiliz kumandanı olduğu halde savaşsız Mardin'i ele geçirmek için Mardin'e gelir. Kentin ileri gelenlerine teklif ile telkinlerde bulunur. Hangi devletin yönetimini benimseyeceklerine dair cevaplar bekler.

Böylece Mardin ileri gelenleri ile halkı kendi aralarında Türkü süryanisi bir bütün olup Mardin'i sömürgeci İngilizlere teslim etmeyeceğiz diye karar alırlar. Bu arada Mardin yöresi süryani toplumu patriği III. İlyas Şakir'in süryani toplumuna hitaben verdiği şu karar «Biz Türküz, Türk yönetiminden başka bir yönetimi istemiyoruz. Aksi durumda bir bütün olarak canımızla, malımızla, varımızla, yoğumuzla savaşa hazırız!» Bu yurt sever düşünce takdire değerdir. Bu karar İngiliz siyasi hakimi Nuel'e olduğu gibi bildirilir. İngilizler Mardin'de bir sonuca varamayınca Derik ilçesine gider. Halkı kandırmak için ellerinden geleni yaparlar. Yine Derik halkı da Necim ile Salih Beylerin başlarında olduğu halde İngilizlere ters cevap verirler. Nuel Derik'de de olumlu bir cevap alamayınca Viranşehir'e gider. Viranşehir'de İbrahim Paşa oğullarından bir kısmı ile Şanlıurfa laylarının bir kısım ağalarının İngiliz Muhipler Cemiyetinin kinlerine kanarak İngilizlerle iş birliğinde çalıştığı görülür.

Fakat Diyarbakır'da iyi bir asker olan, Elcezire kumandanı Nihat Paşa, Derikli Necim Bey'in oğulları Salih ve Abdi ile birleşip buralara sızmış İngilizler ve taraftarları ile mücadele etmek için beş yüz kadar asker gönderir. Böylece Derik'li Salih ile Abdi yöreye sızmaya çalışan İngilizler ve taraftarları ile mücadeleye koyulurlar. Bu mücadelede başa çıkamayacaklarını anlayan İngilizler ve taraftarları Suriye'ye kaçarlar. Bu başarılarından dolayı Derik'li Salih ile Abdi sonradan istiklal madalyası ile ödüllendirilmişlerdir. Böylece durumun çok tehlikeli olduğunu

gören İngiliz siyasi hakimi Nuel def olup yöreden gider. Böylece Mardin de İngiliz işgalinden kurtulmuş olur.

1919 yılında Londra'da yapılan anlaşma gereğince bu kez Mardin'i Fransızlar ele geçirmek istemişlerdir. Fransız kumandanlarından Albay Normand bu görevi yüklenmiştir. Ermeni asıllı olan bu albay Normand Çukurova'dan tut, Akçakoyunlu, Kargamış tren yolunu kullanaarak Ceylanpınar'a sonraları da Mardin'e bir kaç ay sonraları da Şanlıurfa'ya gelmiş, ta Siverek'e ulaşmış orada Siverek'lilerin sert tepkisi üzerine geri dönmüş Diyarbakır'a Siverek üzerinden gidememiştir. Daha önceleri Şanlıurfa, Mardin il sınır topraklarının Güneyinden geçen demiryolundan yararlanarak ta Mardin'e dek gelmiştir. Bu Normand'ın Şanlıurfa yöresinde yaptığı çalışmaları pek iyi anlayabilmek için «Çukurova Acıklı Olayları ve Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşları» kitabımızı okumak gereklidir.

Bütün bunları duyan Mardin'liler ve başta Mardin yöresi askeri kumandanı Yarbay Kenan (pek sonraları Kenan Paşa olmuştur) yerli ileri gelenler birleşerek Mardin'in Kuvayı Milliyesini kurdular. Yarbay Kenan, Milli Oğlu Eyüp Önen'i (Eyüp Ulusay'ı) gizli örgüt kurmak için görevlendirmişti.

Bu sıralar Mustafa Kemal Erzurum'a gelmiş. Erzurum kurultayı başlamış bulunuyordu. Bunu duyan Mardin'liler aralarında seçtikleri iki gizli temsilciyi Erzurum'a gönderdiler. Orada Mustafa Kemal'le görüştüler. Kendisinden buyruk aldılar. Böylece Mardin'e dönünce örgütlerini oldukça kuvvetlendirmiş oldular.

O sıralar Ceylanpınar'a gönderilen Albay Normand Fransız askeri birliğinin başında idi. Bir kaç önemli subayını yanına alarak Mardin'e gelmek için yola çıktı. Zira o sıralar Fransızlar Mardin'i Suriye'nin bir parçası sayıyorlar, halkına da Suriyeli diyorlardı.

Normand'ın Mardin'e geleceği gün, Mardin ovası, Kızıltepe'ye giden yol üzerinde bulunan Demiryolu durağı (Buraya Mardin'de İstasyon derler) yöresinde bulunan dağlar üzerinde bir çok çadırlar kurduruldu. Bu çadırlarda Kuvayı Milliye birlikleri ile askeri kuvvetler barındığı, üstelik bu kuvvetlerin Mardin'e

karşı herhangi bir düşman saldırısı olursa savaşa hazır oldukları her yana duyuruldu. Bunun ayrıca yörede eli silah tutabilen kimseler, bütün Mardin'e toplandı.

İstasyon yöresi Normand'ın Mardin'e geleceği gün çok kalabalıktı. Elde bulunan az miktarda silah güçlü kimselere verilmiş bunlar atlara bindirilmişti. O karanlık günlerde Mardin'li eli silah tutan asker çağındaki kimselerin çoğu yurdun her yanındaki cephelerde savaşmakta idiler. Bunun için Mardin'de Fransızlara karşı ayaklananların çoğu yaşlılar askere alınmayan gençlerle kadınlardı.

Normand Mardin istasyonunda trenden inince çok şaşırıp irkildi, iki subayla birlikte bir Fransız bayrağını Mardin kalesine çekmek için getirmişti. Otomobiline binerek Belediye konağına geldi. Belediye konağında Mardin'in ileri gelenleri kendini karşıladılar.

Orada konuşmalar şöylece başladı. Normand şöyle dedi;

— Fransız hükümeti büyük bir devlettir. Askeri ve ekonomi bakımından çok güçlüdür. Fransa hükümeti Mardin'i Avrupa'nın büyük kentleri gibi onaracaktır. Ayrıca Mardin dolaylarında yerli bir hükümet kurulacaktır. Üstelik süryanilerde bu hükümette yetki sahibi olacaklardır.

Bunun üzerine Mardin kenti halkı ve Kuvayı Milliye adına tercüman aracılığıyla konuşma yapan Eyüp Ulusay şöyle dedi.

— Sayın Normand iyice bilsinki sandığı gibi Mardin Suriye'nin bir parçası değildir. Burası yüzyıllar boyunca Türkün öz yurdudur. Bundan sonrada Türkün olacak bir kenttir. Mardin'in kolayca teslim olacağını aklından çıkar. Mardin'i zorla alacağını da sanma. Bütün kent ve yöre yolları Kuvayı Milliye tarafındantutulmuştur. Mardin kenti bir kişi kalıncaya dek dayanacak teslim olmayacaktır.

Bu cevap karşısında Normand sapsarı kesilip donup kalmıştı. Diğer yandan Mardin halkı dışarda sabırsızlanıyordu. Dışarı çıkınca Mardin halkı Fransız subaylarının elinde, Mardin kalesine çekilmek üzere Fransız bayrağı bulunduğunu görünce halkın sabrı büsbütün taştı. Belediye sarayında Davut Önen ile İbrahim Bayraktar ve arkadaşları Fransız subayları elinde bulu-

nan Mardin kalesine dikilmek için getirilmiş bayrağı zorla alıp parçaladılar. Bu olay karşısında Fransızlar hesabına çalışan Ermeni asıllı Albay Normand'ı şaşırttı kendini ve yanındaki subayların canını düşünür olmuştu.

Bu sırada Normand Yarbay Kenan Beyden de şu cevabı aldı.

— Hükümetin elinde bir şey yok. Kuvayı Milliyenin dağları, yolları nasıl tutmuş olduklarını ve kenti ellerinde bulundurduklarını bizzat gördünüz. En iyisi Mardin'i bir an önce terk ediniz. Yoksa hayatınıza kastetmek maksadıyla yapılacak bir hareketin sorumluluğunu yüklenemem. Ayrıca Diyarbakır'a geçerken yolları tutmuş olan çetecilerin sağlığınıza bir zarar verecekleri kuşkusu içindeyim.

Böylece Mardin'i Albay Normand işgal etmekten caydı. Korku içinde kalan Normand, Eyüp Ulusay'dan kendisine tren istasyonuna dek kılavuzluk etmesini istedi. Mardin gelenek-göreneklerine göre bundan sonra Normand bir konuk olarak kabül edildi. Albay Normand'a bir yemek şöleni verildi. Yemek bitince Normand kılavuzların denetimi altında tren istasyonuna kadar götürüldü.

Firdevs bahçeleri yakınlarında bindikleri otomobilde Normand seksen Mardin'li çetecinin hücumuna uğradı. Bu sıralar iyice korkuya kapılıp titremeye başlar. Sonunda Yarbay Kenan Bey'in araya girip çetecileri teskin etmesiyle bir defalığa mahsus olmak üzere Kuvayı Milliye çetecileri tarafından bağışlanır. Böylece Normand ile subayları Mardin'de sekiz saat kalabildiler. Trene bindirilerek yollandılar.

Mardin 21 Kasım 1919'da kesin olarak kuşkusuz düşman işgali olabilirliğinden kurtulmuş oldu. Böylece Büyük Selçuklu Türkmen boyları Artuk oğullarının, Karakoyunluların, Akkoyunluların, Kumuk - İdil, Süryani Türklerinin yurdu Türkiye Cumhuriyeti toprakları içinde kaldı.

Albay Normand aslında Mardin'den Diyarbakır'a geçerek orasına da teslim almak istiyordu. Türk heyeti Normand'a Diyarbakır'a Mardin'den giderse yolda başı bozuk Türk çetecileri tarafından mutlaka öldürüleceği kendisine bildirilmişti. Yine aynı

Normand daha sonraları Şanlıurfa'dan Hilvan'a oradan 18 Ocak 1920 de Siverek'e geçip Diyarbakır'a ulaşmak isterken yine aynı biçimde Siverek'lilerin gösterdiği tepki ve coşku üzerine geri dönmüştü. Böylece Mardin ve Diyarbakır hiç silah atılmadan bir Türkün bile burnu kanamadan el-ele bütün olarak düşmanın karşısına çelik bir set gibi dikilerek düşman saldırısından ustalıkla kurtulmuş oldu.

İşte bu biçimde Mardin'lilerin kitle halinde tomar olarak düşmana karşı ayaklanışı sömürgecilere göz dağı, tiksinti, ürküntü korku verip düşmanın Anadolu içlerine ilerlemesine sert çekilip cesaretini kırmıştır. Bunun için Mardin halkının Fransızların daha Mardin'i işgal etmezken göstermiş olduğu bu atılım, ayaklanış ne içindi? Elbette yurdun ulusun kurtuluşu bütünlüğü uğrunda idi...

O sıralar Diyarbakır Elcezire cephesi kumandanlığını Nihat Paşa yapmaktaydı. Mardin'i Fransızların işgal teşebbüslerine karşı Kuvayı Milliyeyi güçlendirerek, Kuvayı Milliye taburunun kurulması tamamlanmıştır. Bu taburun kurulmasında Mardin'li Eyüp Ulusay'ın büyük hizmetleri geçmiş oldu.

Mardin'e düşman işgali ihtimali ortadan kalkınca Mardin ileri gelenleri Şanlıurfa'nın Fransız işgalinden kurtulması için gönüllü maddi, manevi yardım gönderilmiş. Şanlıurfa'ya savaşmak için Ali Saip Ursavaş'ın telkinleriyle gelenler olmuştur.

Ayrıca Mardin'de Süryani toplumu patriği III. İlyas Şakir Şanlıurfa'da yaşayan Süryani toplumu başkanlığına şu bildirgeyi yazdırtmıştır. Ve bu tamimi kolordu kumandanı aracılığıyla Şanlıurfa'daki Süryanilere göndertmiştir. 2 Mart 1920 tarihinde yazılan bu bildirgenin kapsamı şöyledir.

Şanlıurfa Süryani toplumu başkanlığına;

Bizlerin Osmanlı uyruğundan olduğumuzu unutmayınız. Ne yazık ki Şanlıurfa'daki süryanilerin bir kısmının Fransızlarla ve Ermenilerle birleşerek Türklere karşı çarpışmalara katıldığınızı üzüntü ile öğrenmiş bulunmaktayız. Bu iş gerek Patrik efendimizin ve gerekse bütün Süryanilerin isteğine aykırı olduğundan kutsal değerlerimizin korunuşu ve büyüklerimizin sözlerine say-

gı duyarak her türlü Türkler aleyhindeki çarpışmalara katılmaktan geri durmanızı bildiririz. Ayrıca bu uğurda bir çok fedakârlıkta bulunmanızı sizlere öneririz.

Mardin Süryani Patriki Adına
(o zamanlar Mardin Süryani Patriği
III. İlyas Şakir'di)
İmza (Patrik Vekili; Tuma Musullu)

Bu bildirge ile Süryaniler M.S. 520 de Antakya Patriğinin emri üzerine Maraş metropolitinin bu manastırdaki baş rahibe yazdığı «İman ile Allaha, sevgi ile himayesinde yaşanılan devlete bağlılığı» emreden atasözlerini unutmamışlardı.

Ali Saip Ursavaş'ın Kilikya Faciaları Ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri kitabında ve bu kitabın bendeniz Selim Ak tarafından Osmanlıcadan günümüzün Türkçesine çevirisi «Çukurova Acıklı olayları ve Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşları» kitabımda var olan bu belge anlam itibariyle aslından günümüzün Türkçesine en anlaşılır biçimde çevirisini böylece yaptım.

İşte bu yukardaki Mardin'in Kurtuluşu adlı makalemizde adı geçen belgelerin sahibi olan o devirdeki Süryani toplumu patriği III. İlyas Şakir için büyük kurtarıcı Mustafa Kemal Atatürk şunları söylemiştir. «Süryani Patriği III. İlyas Şakir'in Kurtuluş Savaşı yıllarında saldırganlara karşı bu yurdun çocuğu olarak takındığı savaşçı tavır, Kurtuluş Savaşı yiğitlerinden olduğunu göstermiştir.»

III. İlyas Şakir; Mardin'de 1917'den 1931 yılına kadar patriklik yapmıştır. 1867'de Mardin'de doğdu 1932'de Hindistan'da ölmüştür. İlyas Şakir'in Kurtuluş Savaşı yıllarında Mardin'deki vekili metropolit Tuma Musullu idi. Patriklerin yardımcılarına metropolit denilmektedir.

Türkiye'de yaşayan bu Süryani toplumu 40.000 kişi kadardır. 2.000 kadarı Mardin kentinde 18.000 kadarı da Mardin yöresinde yaşamaktadır. Diğer 20.000'i İstanbul, Malatya, Diyarbakır, Şanlıurfa, Adıyaman, Elazığ, Ankara gibi yerlerde çok azınlık olarak bulunmaktadırlar. Bununla beraber bütün dünyada 3.000.000 yakın Süryani yaşadığı tahmin edilmektedir. Şöyleki en yo-

ğun olarak Hindistan'da yaşayan Süryaniler 2.400.000 gibi kalabalık bir rakam ortaya koyarlar. Kuzey ve Güney Amerika'da 200.000 Orta Doğu ülkelerinde 200.000 Avrupa ve diğer yerlerde 150.000 kişi kadar Süryani vardır.

Süryaniler çoğunlukla Türk dostu olup, Türkiye'de yaşayanlar Atatürkçü bir görüş içinde yaşantılarını sürdürmektedirler. Güzel Türkçe konuşup ibadet ve ayinlerini de Türkçe yapıp ortodoks hıristiyan mezhebindendirler. Onlarla aramızdaki fark ibadet değişikliğinden başka bir şey değildir. Bütün inananlar, doğrular, dürüstler iyilik sever kimseler kardaşdır. Zaten inananlar arasında en küçük bir ayrıcalık yoktur. Olması da düşünülemez.

Süryaniler ülkemizde yaşayan Birinci Dünya Savaşında İngiliz, Fransız ve Rusların oyununa gelmeyen Asyalı; Orta Doğulu bilinçli bir ulusturlar. Ermeniler de XIX. yüzyılın sonlarına dek aynen Süryaniler gibi bağlı oldukları Osmanlı ülkesine sadık değerli yurttaşlarımızdılar. Fakat ne yazık ki, ne zaman ki, İngiliz, Fransız, Rusların Orta Doğu'da Asya'da ileri karakolluğunu üstlenmişlerdir. Böylece hem yurtta hem de kendi geleceklerine büyük bir ihanette bulundular. Bu biçimde Yüce Tanrı onlara bu ihanetlerinden dolayı büyük ceza verdi. Asyalı bir toplumun Avrupalıların maşası olması neyine gerek. Zararın neresinden dönülürse kazançtır. Hem Hazreti Nuh'un oğlu Yafes'den türeyen Ermeniler Turanı bir uruk olup Asyalı bir toplumdurlar. Demekki sahte Ermenilerin yalan-yalnış iddia ettikleri sahte soykırım kendi yalnış siyasetleridir. Neden Ermeniler soykırıma uğramışlardır da Süryaniler uğramamışlardır. Niçin Ermeniler Osmanlı hükümetinin en güçlü zamanında soykırıma uğramamışlardır da en zayıf zamanında soykırıma uğratılmışlardır. Peki nasıl aynen kendileri gibi hıristiyan olan sami ırkından Süryanilerin hiç bir soykırım iddiası ortaya çıkmıyor. Gerçek bütün aydınlığıyla tarihi belgeler çok yönlü incelenirse açık olarak ortadadır. Sahte Ermenilerin iddia ettikleri soykırım bir düzmecedir. Eğer bu iddia edilen Ermeni soykırımı gerçek olaydı. Üç kıtaya altı yüz yıl hüküm eden Osmanlı İmparatorluğu toprakları içinde yaşayan Rumların, Ermeni hıristiyanlarının kökünü iki-üç ayda kurutup temizlerdi. Bu günde Avrupa kamu oyunda bir Ermeni soy kırım hare-

keti iddiası söz konusu olamazdı. Nasılki bizlerin Avrupalıların ve hıristiyanların Avrupa Hun İmparatorluğu halkına uyguladığı soykırım hareketini iddia edemeyişimiz gibi... Batan Osmanlı İmparatorluğunun kargaşası içinde Ermeni hıristiyanlarının İngiliz, Fransız, Ruslarla işbirliği durumunda Anadolu'da İslamlara karşı başlattıkları katliama karşı İslamların yapmış oldukları atadede yurdu savunmasını İslam ve hıristiyan çetelerinin karşılıklı birbirine yapmış oldukları çete savaşlarını soykırım diye göstermek düzme soykırım tarihi yazmak gülünç ve saçma bir düşüncedir. Tarih gerçeği ortaya koymazsa, gelecek nesillere bir ders vermezse, o tarihi yazan-yazdıran dedeler torunlarını yanıltıp, karanlık uçurumların eşiğine getirip, oralardaki korkunç geri dönülmez bataklıklarda acı çığlıklar içinde boğarlar. İşte bu zaman o yazılan sahte tarih bir iblis ölüm tarihi olur.

Sahte tarih yazmak emperyalist devletlerin oyunundan başka bir şey değildir. Elçilerimizi öldüren yine Ermeniler değil Ermeni adını kullanan emperyalist devletlerdir. Ermeni kılığındaki İngiliz, Fransız, Rus misyoner papazlarıdır. Elçi öldürmek pusu-tuzak kurup katliam düzenlemek, boş insanlık dışı bir atılım olup kini körükleyen hunhar davranıştır. Bu iş Avrupalı haçlı sürülerinin engizisyon mahkemelerinin verdiği katliam kararıdır.

Mardin'in eski tarihi hakkında geniş bilgi edinmek isteyenler P. Cebrail Aydın tarafından günümüzün Türkçesine çevrilen Metropolit Hanna Dolapönü'nün «Tarihte Mardin» kitabını okumaları yararlı olur. Hıristiyan papazı memleket hakkında kitap yazıyor. İslamlar da Güney Doğu Anadolu, Şanlıurfa, Mardin'e hor bakıyor. Dertleri-sorunları gelmişini, geçmişini tenezül edip kaleme almıyor. Bunun için «Tarihte Mardin»kitabını yazan hıristiyan papaz yurttaşımızı saygı ile anıyorum.

Tarihimiz işte böyle olmalı, bizim düşüncemiz yurtda, dünyada barış, kardeşlik, iyilik dostluk bütün insanlara sevgi ile bağlılıktır. Ne mutlu Mardin'in, hıristiyanı, müslümanı gibi asırlar boyu bir arada kardeşçe yaşayanlara, bu zevki tadan bu insanlara gelin sorunve anlayın bu kardeşlik, bu sevgi o hoş sohbetler böyle tatlı komşuluk sadık unutulmaz, arkadaşlık nasıl oluyor. Gelip sorsunlar onlardan öğrensinler...

24.Nisan.1987

SOHBET - I

Sohbet tarihi : 3 Mayıs 1987
Sohbet yeri : Kırklar Kilisesi - Mardin.
Sohbeti yapan : Selim Ak.

SORU I : Adınız ve kimliğiniz; doğum tarihiniz ve yeri.

CEVAP I : Kırklar Kilisesi - Çubuk Mahallesi, Mardin'de oturuyorum. Adım Yakup Kav; Mardin'de doğmuş, 1898 doğumluyum. Halen sağ-salim yaşıyorum. Mardin Süryani toplumundan Türk uyruklu Süryani Ortodoks Mezhebinden hıristiyanım. Ana dilim Arapçadır, Türkçe de konuşurum.

SORU II : İngiliz ve Fransızların Mardin'i işgali ve Mardin kurtuluşu hakkında hatırladıklarınız.

CEVAP II : İngilizlerin Mardin'e ilk girişi Meşkin kapısında gelip çadırlarını kurdular. İngilizlerin Mardin'e gelişinde bir silahlı çatışma olmadı. Suriye'den gelip Mardin'de üç-dört gün kalıp ondan sonra çekip gitmişlerdir. Sonra Fransızlar da gelip Mardin'in teslim olmasını istediler. Fakat Mardin halkı ve Süryaniler Fransızların işgalini kabül etmediler. O zamanki kentin yarısı Süryani idi. Fransızlarla bir savaş olmadı. Fransızlar bu günkü sınırlarımıza kadar çekildiler. Fransızlara karşı Mardin'in İslam ve Süryani halkı bir bütün olarak ayaklanıp silahlanmışlardı.

SORU III : Ömrünüzü Mardin'de geçirdiniz bir hıristiyan olarak burada müslümanlarla toplum olarak bir geçimsizliğiniz aranızda bir uygunsuz olay olmuşmudur.

CEVAP III : Bizim Mardin'de Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Kurtuluş Savaşında ve Cumhuriyet Türkiyesinde İslamlarla hiç bir ölüm-kalım olayımız, çarpışmamız olmamıştır. Ayni zamanda her iki toplumda birbirine saygı ve sevgi hisleri ile yaşamaktadırlar.

SORU IV : Mardin'de Süryaniler gün geçtikçe azalmaktadır. Bunun sebebi nedir. Bu Süryani yurttaşlarımız neden ve niçin nerelere göç ediyorlar.

CEVAP IV : Mardin'de iş sahası dar olduğu için çokları İstanbul'a gidip yerleşmişlerdir. Orada iş güç sahibidirler. Türki-

ye'nin başka yerlerine iş icabı gidip çalışanlar da vardır. Bazıları Türk işçileri ile beraber yurt dışına işçi olarak gidip çalışanlar da var. Almanya, İsviçre, Belçika, Avusturya, Hollanda, Amerika gibi ülkeler. Arazileri evleri-barkları aynen Türkiye'de kalıp kendi yakın hısımları bunları işletiyorlar.

SORU V : Mardin'deki hayatınızdan memnunmusunuz. Öldüğünüzde Mardin'de mi gömülmek istersiniz.

CEVAP V : Mardin'de yaşadığım müddetçe memnunum. Kimseler bana haksızlık yapmadı. Ben de kimseyi rahatsız etmedim. Burası yurdum olduğu için doğduğum ve ömür boyu sevdiğim Mardin'de gömülmeyi tercih ediyorum.

SOHBET : II

Sohbet tarihi : 3 Mayıs 1987

Sohbet yeri : Kırklar Kilisesi - Mardin.

Sohbet yapan : Selim Ak.

SORU I : Adınız, kimliğiniz, doğum tarihiniz ve yeri, mesleğiniz.

CEVAP I : Adım; Gebriyel Akyüz, 1959 da Mardin Midyat'da doğdum. Süryani toplumu Mardin Kırklar kilisesi ortodoks papazıyım. Ana dilim Süryanice, Arapça bilirim. Türkçeyi iyi konuşur yazarım. Ayrıca İngilizce okur-yazar ve konuşurum.

SORU II : Sizce Süryanice lisanı nasıl bir dildir ve Süryanilerin eski yurdu neresidir?

CEVAP II : Süryanice Sami dilleri öbeğindendir. Süryaniler Sami'nin oğlu Aram'dan geldiği tarih bilimcilerince öne sürülmüştür. Dicle, Fırat yöresi (Mezopotamya) Güney Doğu Anadolu, Suriye, Irak topraklarını kapsamı içine alır.

SORU III : Kürt davasını ileri süren liderlerin bazılarında Mezopotamya'nın kürtlerin eski yurdu olduğunu iddia edenler var. Buna ne dersiniz.

CEVAP III : Kürtler bu topraklarda yaşamış olabilirler. Fakat tarih bilimi ortaya koymuştur ki M.Ö. Asırlar önce Süryaniler buralarda yaşamışlardır. Bu gösteriyor ki kürtler bu toprakların ve bu bölgenin gerçek sahipleri olmayıp başka yerlerden buraya

gelip yerleşmişlerdir. Mezopotamya bölgesi onların yurdu değildir.

SORU IV : Sizce dünyada ne kadar Süryani yaşamaktadır.

CEVAP IV : Şu anda dört milyon civarında Süryani dünyada yaşamaktadır. En çok Suriye, Hindistan, Lübnan, Amerika, Avrupa, Türkiye ile Asya'da dağınık olarak yaşamaktadırlar.

SORU V : Nesturiler nasıl bir ulusturlar, Süryanilerle ilişkileri nedir?

CEVAP V : Nesturi bir hıristiyan mezhebidir. Keldani ve Asuridirler. Bunlar İran ve Irak'da, Suriye'de Amerika'da yaşamaktadırlar. Türkiye'de yokturlar. Süryanilerden ayrı bir ulusturlar. Dilleri Keldanicedir. Yarısından çoğu Nesturi mezhebini bırakıp katolik olmuşlardır.

SORU VI : Süryaniler en eski hıristiyanmıdırlar.

CEVAP VI : Antakya'da ilk Hıristiyan kilisesinin kurucularıdırlar. İlk hıristiyanlığı benimseyen uluslardandırlar. İki mezhepleri vardır. Çoğunlukla ortodoksturlar. Azınlıkta katolik olanları da bulunur. XVII. asırdan sonra katoliği benimseyenler olmuştur.

SORU VII : Bir hıristiyan din adamı olarak Türkiye'de İslamlarla geçiminiz, yaşantınız ne yolda gidiyor.

CEVAP VII : Türkiye laik bir devlet olduğu için özgürlük ve Süryanilerin din hürriyetini tanımaktadır. Ve Cumhuriyetin sayesiyle selametle kardeşçe hep birlikte yaşamaktayız. Bu düzenden hiç bir sıkıntı ile şikayetimiz yoktur.

Anlatan : Ahmet Mesci

Yazan : Selim Ak

Ahmet Mesci'nin yaşı : 84

Doğduğu yer : Şanlıurfa

Sohbet yeri : Ahmet Mesci'nin Bağlarbaşındaki evi ve Çardaklı kahve - Eskici Pazarı - Şanlıurfa.

Bu bilgileri Çardaklı Kahvede kendisi ile buluşup sorular

sorarak, adeta kendine bir takım tarihi bilgileri hatırlatarak, deşip-kurcalayıp yazdım.

Sohbet tarihi : 7 Ağustos 1983 ÷ 10 Nisan 1984

Anlatım üslubu : Türk yedek subayının övünç bayrağı Ahmet Mesci'nin anlatım üslubu Osmanlı lisanıyla sürüp gitmekteydi. Kendisine bir takım sorular sorarak bilgi topladım. Yaşlı olduğu için olaylar arasında zamana göre kopukluk olmaktaydı. Bu kopukluğu birleştirerek sayın Ahmet Mesci'ye ara destek soruları sorarak olayların akışını bütünleştirmeye çalıştım. Hafızası kuvvetli sorular soruldukça olayları hatırlıyor. Ve istenen cevabı veriyor. Ancak bunları Osmanlı Türkçesiyle anlattığı için, ben onun canlı tarihine sadık kalarak günümüzün Türkçesiyle anlattıklarını yazarak ilk önce karalamadan geçirerek, sonradan ikinci kez düzenleyerek, derlemeye çalıştım. Kendisinin kompozisyonu zayıf. Başdaki olayı sonda, sondakini başta anlattığı için bunları sonradan sıraya koyup bir güzel düzenleyip yazdım.

SORU I : Sayın Ahmet Mesçi kimliğinizi tanıtınız ve hayatınızı kısaca özgeçmişinizi anlatınız.

CEVAP I : Şanlıurfa'da Tabakhane mahallesinde doğdum. 1315 Hicri, 1899 miladı yılında dünyaya geldim. Babamın adı; İmam Bakır, Anamın adı Zülfiye, Birinci Dünya Savaşında Doğu cephesinde Batum, Tiflis, Bakü, Demirhanşura ve havalisinde Ermeni ve Ruslarla savaştık. Orada bile bir savaş madalyası ile ödüllendirildim. Ondan sonra Şanlıurfa'ya terhis olarak geldim. Sırası ile Şanlıurfa Kurtuluş Savaşının başından sonuna kadar bulunmuş oldum. Daha sonra Şanlıurfa, Gaziantep, ondan sonra Sakarya savaşlarında Beşinci Tümende yedek subay olarak çarpışmalara girdim. Savaşın başından sonuna kadar bulundum. Sakarya'dan İzmir kapılarına kadar savaştım. İstiklal madalyası ile ödüllendirildim.

Kurtuluş Savaşından sonra ticarete atıldım. Gön, kösele ticareti ile 18 yıl uğraştım. Sonra 15 yıl üç devre ticaret ve sanati odası başkanlığı yaptım. 24 yıl Yeni Urfa Gazetesini çıkardım. Gazetecilik yaptım. Muharip Gaziler Cemiyeti Başkanlığı ve bir

çok hayır cemiyeti başkanlıklarında bulundum. Bağkur'dan emekli oldum. Henüz 84 yaşında sağ-salim olarak yaşamaktayım.

SORU II : Şanlıurfa kurtuluşu hakkında bilgi veriniz öz olarak anlatınız.

CEVAP II : Birinci Cihan Savaşında yenik çıkan Osmanlı Devletinin ileri gelenleri Mondros Ateşkes Anlaşmasını imzalayıp güya azınlıklar Ermeniler, Rumlar gibi hıristiyanların haklarını korumak için Mondros Ateşkes Anlaşmasını Osmanlı İmparatorluğu imzalatmışlardır. Mondros Ateşkes Anlaşmasından yararlanarak Güney Doğu Anadolumuzu da işgale başladılar.

Bu niyetle 7 Mart 1919'da İngilizler Şanlıurfa'yı işgal ettiler. Ve bu yöreyi para ile kandırarak parçalamağa çalıştılar. İngilizlerin Şanlıurfa'yı işgalleri sırasında halkta büyük bir heyecan ve kızgınlık vardı. İngilizlerin işgali sırasında Şanlıurfa'nın yurt-sever kimselerinden Onikiler diye adlandırılan gizli örgüt evlerde gizli yeminli toplantılar yaparak, halkı silahlı mücadeleye hazırlıyorlardı. İngilizler sandıklar dolusu altın getirmişler ve bilhassa köylü ileri gelenleri; ağalarla aşiret başkanlarını ele geçirmek için çok çaba sarf ettiler. Bu çalışmaları dokuz ayı geçmedi. Böyle çalışmalarının hiç birinde başarıya ulaşamadılar. Nihayet yüksek kumandanlarına rapor vererek, burada kalmalarında bir yarar olmadığını ve bize çok ağır malolacağını söylediler.

30 Ekim 1919 da işgal yöresini Fransızlara terk ederek çekip gittiler. Fransızlarla, İngilizlerin işgali 13 ay sürdü. İngiliz-

Şanlıurfa'da kaldığı müddetçe mahalli Ermenilerin fazla tahriklerine kapılmadılar. Türk halkına zulmü Fransızlar yaptılar. Hamamlardaki kadınlara saldırmaya başladılar. Civar bahçelerdeki balcan, isot, firenk, üzüm, nar, fıstık gibi bulabildikleri herşeyi yağma ediyorlardı. Kimse ses çıkaramıyordu. Fakat halkın buna daha çok tahammülü kalmadı.

Bu zulüm ve işkence devresi 13 - 14 ayı geçmedi. Halkımız durmadan silahlanmaya başladı. Onikiler sürekli halka güven takviyesi yapıyor. Halka yurt, bayrak sevgisini aşılıyorlardı. Şanlıurfa halkı artık patlayacak bir noktaya gelmişti. 9 Şubat 1920 günü cezaevinde tutuklular gösteri yapıyorlar. Bizi bırakın

düşmanlarla savalım diye... Bunun üzerine bizim nöbetçi jandarmalar havaya bir kaç el ateş ederek, hükümetten yardım istemişlerdi. Bu silah ateşi karşısında düşmanlar halkın isyan ettiğini sanarak şehir üzerine hedef gözetmeksizin keskin bir ateş açtılar.

9 Şubat 1920 tarihinden sonra Fransızlarla Şanlıurfa Kuvayı milliyesi arasında sıcak olarak savaş başladı. Savaş altmış üç gün sürdü. Bu süre içerisinde iki cephemiz vardı. Birisi kentin en hakim yeri olan Fransızların işgal ettiği yöreler; Alaman bağı, Karalökün bağı, Külaplı tepesi, Devlet hastahanesi, ve yörede bulunan hakim tepeler. İkinci cephe; Bediü Zaman mezarlığından göl başına kadar uzanan ve içine Tılfındır tepesini de alan kentin yine en yüksek yöresi olan Ermeni mahallesinde binbeşyüz hanelik evlerde yaşayan ve Maraş'ın Zeytun kazasından gelen gönüllü keskin vuruşlu Ermeni kamavorları ile dolu, Ermeni komiteleri tarafından 9 Şubat 1920 tarihinden sonra Türk mahallesi arasında barikat kurarak 11 Nisan 1920'ye dek aramızda kanlı savaşlar devam etmiştir. Ve çok Türk'ün kanının akıtılmasına sebep olmuşlardır. Altmış üç gün süren savaşta bir çok camilerimizde minarelerde keskin Ermeni komitecileri ezan okutturmamışlardır. Bir çok minarelerimiz kurşun yaralarıyla doludur. O kadar keskin vuruşlu nişancılar getirmişlerdir ki bizim kurduğumuz siperlerin mazgalların deliklerinden adamlarımızı vurdurdukları olmuştur. O zaman Kuvayı Milliye hastahanesi şimdiki P.T.T. binasının bulunduğu yerde idi. Kuvayı Milliye doktoru Hamdi Kasım Bey günlük raporunda 20'den 50'ye kadar şehit ve yaralı raporu verirdi. Yani Şanlıurfa kurtuluş savaşı sanıldığı kadar kolay olmamıştır. Çok canlar vererek bütün Şanlıurfa'lılar bu savaşı kazanmıştır. Köylerden ve kazalardan gelen mücahitlere ve onların adlarına giyim vesaire ihtiyaçlarını sağlamak için bir gün içinde kızlarımızın ellerindeki yüzükleri, altın mücevheratlarını vererek. Otuz bin altın yardımda bulunmuşlardır. Bu yurda nasıl bağlı olduklarını ispat etmişlerdir.

Kuvayı Milliye emrinde çalışıyorduk. Köylüler bize mücahit olarak çarpışmak için geliyorlardı. Fakat gelen gönüllüler nöbet tutmazlar canları istediğinde atlarına biner köylerine giderlerdi.

O zaman Fransızlardan çok biz Şanlıurfa'nın içindeki Ermeni komitecilerden korkar idik. Bu itibarla bir asker gibi hareket etmek için Kuvayı Milliye taburu teşekkül ettirildi. Tabur kumandanımız Malatyalı Yüzbaşı Bekir Sıtkı Bey'di. Bölük Kumandanlarımızın hepsi yedek subaydı.

1 — Nuri Görgün - Nuri Baba; Görgünlerden,
2 — Akif Sözeri,
3 — Öğretmen Fikri Bey - Muharrem hocanın oğlu,
4 — Ahmet Mesci.

Ondan sonra görevimiz Ermeni mahallesinde barikatlar önünde nöbet beklemek, ayrıca Fransızların işgal ettiği yörelere ara-sıra baskınlar hazırlayıp 9 Şubat 1920'de Şanlıurfa kurtuluş savaşını başlattık.

Külaplı Tepesinin işgali : 17 Şubat 1920 de olmuştur. 6 Şubat 1920 de ilk baskın Alaman bağına yapıldı. Bunun mücahit kumandanı yedek subay divanı muhasebat baş mürakiplerinden Akif Sözeri idi. Kendisi Şanlıurfa'lıdır. Şu anda ölmüştür. İstiklal madalyası almıştır. Bunun yanında ekseri şehirli halktan kısmende İzollu aşiretinden kimseler vardı. Baskında altı-yedi Fransız askeri öldürülmüş ve külli miktarda silah ve cephane ele geçirilmiştir. Kuvayı Milliye taburu birinci bölük kumandanı Akif Sözeri tarafından gece yapılan bu baskında, Alaman bağında, bir Gedikli subay, on beş er bir otomatik tüfek ve çok miktarda silah ve cephane ele geçirilmiştir. Akif Sözeri'nin bu savaşta gösterdiği bu yiğitçe davranıştan dolayı iftihar madalyası ile ödüllendirilmiştir. Bundan sonra Akif Sözeri ikinci baskınını Külaplı tepesine 17 Şubat 1920 de yapmıştır. Bu baskınlarda Akif Sözeri'nin kardaşı yedek subay Suphi Sözeri de bulunmuştur. Bu Külaplı Tepesini de düşmandan temizliyerek; Fransızlar dört ölü, dört yaralı olmak üzere 16 esir, bir otomatik tüfek, üç piyade tüfeği, 300 bomba, dört sandık cephane Fransızlardan ele geçirilmiştir. Külaplı Tepesini düşmandan alarak memlekete hakim olan bir tepeyi ele geçirmekte büyük yararlık göstermiştir.

Bedi-ü Zaman Karakoluna baskın : 22 Şubat 1920 tarihinde bu baskın yapılmıştır. Bu karakol Samsat Kapısı mezarlığında ve

Antep çıkış yolu başında bulunmaktadır. Bu karakolda hem Fransız askerleri ve hem de Ermeni mahallesinden gelen Ermeni komitecilerinin işgali altındaydı. Her yirmidört saatte bir bu iki birleşik kuvvet birbirlerine günlük rapor verirlerdi. Fransızlar Ermenilere silah cephane, bomba yardımı yaparlarken, Ermeniler de onlara daha önce depo ettikleri yiyecek maddesi verirlerdi. Bunları hep gece karanlıktan yararlanarak yaparlardı.

Bediü Zaman karakoluna baskın yapan Şanlıurfa'lı jandarma çavuşu Durak'dır. Şimdiki P.T.T. binasının altında bulunan dükkanlar tünel gibi idi. Kuvayı Milliyenin emrinde idiler. 22 Şubat gecesinde Durak Çavuş yirmi mücahit arkadaşla birlikte bu dükkanlarda elbiseleri soyultularak yerine kefen giydirilmiş ve Bedi-ü Zaman mezarlığından sürünerek karakola ani bir baskın yapılmış ve oradaki işgal kuvvetlerini, Fransız, Ermenileri imha ederek karakolu zaptedmişler, bağlantılarını kesmişlerdir. Böylece Ermenilerle Fransızların muhaberesi kesilerek onların iğrenç emelleri engellenmiş oldu. Bu karakolda dersin bir istihbarat ve bilgi toplama merkezi kurarak çalışmalarını sürdürüyorlardı. Bu çıban başını deşmekle büyük kazancımız oldu. Ermeni ve Fransız yanlıları bundan sonra bizden çekinmeye başladı.

KARALÖKÜN BAĞINA YAPILAN BASKIN :

28 Şubat 1920 tarihinde yapılmıştır. Kuvayı Milliye tarafından Karalök'ün bağ evine baskın yapılması için emir aldım. Tabakhane mahallesinde bulunan kahvede mücahit arkadaşlarımla toplantı yaptık. Orada hazırlarımızı kontrol ettik. Bomba ve cephanelerimizi tekrar elden geçirdik. Evimiz kahveye yakındı. Arkadaşlarımdan izin istedim. Gidip anamla görüşmek ve duasını almak maksadıyla izin istedim. Eve uğradım. Anam beni bekliyordu. Nerde kaldığımı sordu. Dedimki bu akşam Karalök'ün bağ evine arkadaşlarımla baskın yapacağım, geldim senin elini öpmeye, bizlere dua edin dedim. Anam dediki siz savaş değil göz göre-göre ölüme gidiyorsunuz o binanın dışarıya çevrilmiş cephesinde mazgal deliklerinden başka hiçbir kurşun işleyecek yeri yoktur. Onlar atıp sizi vuracak siz de hiç yoktan boşuna ölecek-

siniz. Ben bu çeşit ölümlere müsade etmem. Sizi göz göre-göre ölüme yollayamam epeyce münakaşa yaptık. Kendisine beni arkadaşlarım bekliyor dedim ve dışarı çıktım. Komşumuzun evinde sokağa karlar üzerine atladım. Yüz metre kadar gittikten sonra tekrar anamla konuşmak üzere döndüm. Kapıyı çaldım, kapıyı açtı. Dedimki ana istermisinizki Ermeniler gelsin sizin namusunuzu lekelesin! Bağıra, bağıra Allah göstermesin dedi. O halde beni bırak dedim. Allah yoluna savaşa gidiyoruz. Bana dua et söyledim. Karanlıkta kapıdan dışarı çıkıp benim boynuma sarıldı. Yüz metre kadar da beraber yürüdük. Ondan sonra sırtımı okşayıp git oğlum Allah sizinle beraber olsun! dedi. Ve biz ağlaşarak ayrıldık. Kahveye arkadaşlarımın yanına geldim. Orada karanlıktan yararlanarak hiç bir yitik vermeden Karalök'ün bağ eteklerine kadar geldik. Diz boyunda kar var idi. Yirmi beş arkadaşımızı bağın kenarında yedekte bıraktık. Diğer yirmi beşimiz de bir baskında yitik vermeden Karalök binasının duvar dibine geldik. Demir Cümle kapısı arkadan taşla örülmüştü. Vakit kaybetmeden torbalarımızdaki bombaları evin içerisine fırlattık. Orası mahşer yerine dönmüştü. Bunların içerisinde Tunus'lu, Cezayirli müslümanlar da vardı. İçlerindekilerin bir kısmı araptı arapça «Dahilek! = Teslim!» diye bağırdılar.

Tam bu durumda iken ve hiç bir yitik vermemişken, şimdiki Sağlık Müdürlüğünün binası o zaman dokuz yüz Ermeni öksüzler evi idi. Müdüresi Amerikalı Mis Holmes'di. Sürekli biçimde bizi Kuvayı Milliye'yi ikna ederek bir taraftan öksüzlerinin günlük yiyeceğini çarşıdan ikmal ederken, biz bunlara inanmıştık. Bunlar bizim bu şefkatli hareketimizi suistimal ederek, içerde gizledikleri Ermeni komitecileri tarafından bizleri yan ateşine aldılar. Bu ateşte Rasgeldi oğlu Hacı Ahmet (Büyük cami mahallesinden); Eyübiye mahallesinden Meğmiko, Kaleboynu mahallesinden Tayfur şehit oldular. Kemancıoğlu Fuat, Sultantepe köyü bekçisi Arif ve Ben Ahmet Mesçi, üçümüz de yaralandık. Fakat Fransızların en hakim yöresini de elimize geçirmiş olduk. Karalök'ün bağ evindekiler kısmen yok oldu. Kısmen de teslim oldular.

Karalök'ün bağ evi savaşında ölen Tayfur; Kaleboynu ma-

hallesinden idi. Öksüzdü, anasının yalnız bir yavrusu tek umudu olmuştu. Anasından Şanlıurfa savaşında taydaşlarım savaşa gidiyor. Ben savaşa gidemiyorum. Bana mutlaka silah bul ben de savaşa gideyim. Aksi durumda intihar ederim demiş. Anası Kaleboynu mahallesinden ve Onikilerden Ali Şelli ağaya giderek, ağa demiş. Benim oğlumun tüfenki yoktur. Fakat savaşa katılmadığı için yemin etmiştir. Bana silah bulmazsanız intihar ederim demiştir. Dünyada bir tek yavrumdan başka hiç bir dayanağım yoktur. Bana bir tüfenk bul ölecekse hiç olmazsa şehit olarak ölsün demiş. Ali Şelli de Tayfur'a tüfenk bularak Karalök'ün bağına baskında sekiz yerinden kurşun yarası alarak, benim yanımda bu topraklar için hayatını feda etmiştir. Ahmet Mesci bunu anlatırken göz yaşlarını tutamamıştır. Nice Şanlıurfa kurtuluş savaşında hayatını yitirdiği halde hiç bir yardım ve ilgi görmemiş, sayısız, unutulmuş şehitlerimiz vardır.

NEDİM EFENDİ'NİN KONAĞINA BASKIN :

4 Nisan 1920 tarihinde bu baskın yapılmıştır. Baskını yapanlar eski orta mektep müdürlerinden ve yedek subay Şanlıurfa'lı Cevdet Emir oğlu ile mücahit arkadaşlarından yine yedek subaylardan Osman İlhami Bey müştereken bu baskını hazırlamışlardır. Burada büyük kahramanlıklar göstermişlerdir. Baskın şimdiki askeri ordu evinin yanıbaşında ve Nedim Efendi'nin binasının başlangıç köşesinde iki boyacı dükkanı vardı. O dükkanlar kırılarak ordan içeriye baskın yapılmış ise de içerden yapılan keskin ağır makinalı tüfek bomba ve yordanfil dedikleri keskin ateşlerle bu dükkanda kuşatmada kalmışlar içeri atlayan mücahitlerde şehit olmuşlardır. Geri kalan mücahitlerimiz ise ancak yirmi dört saat sonra oradan kurtarabildik. Buradan sağ olarak kurtulabilenler bu kahramanlıklarından dolayı İstiklal madalyası ile mükafatlandırılmışlardır.

Nedim Efendi konağına baskın sırasında ölenler üç kişidir.

1 — Değirmenci Osman'ın kardeşi,

2 — Döğerli aşiretinden bir kişi,

3 — Badıllı aşiretinden bir kişi.

Bunlar içeri bahçeye dükkanın duvarını delip bahçeye atlarken şehit olmuşlardır. Nedim Efendi konağının baskınında kurtulanlar:

1 — Yedek subaylardan orta okul müdürü Cevdet Emiroğlu,

2 — Yedek subaylardan Osman İlhami,

3 — Adlarını hatırlayamadığım altı kişi daha vardı.

Bunlar kuşatmada kaldılar. Ancak gecenin karanlığından yararlanarak kurtuldular.

ŞİŞKONUN AĞILINA BASKIN:

Bu ağıl Ermenilerin mülkiyeti altında bulunan ve Fransızların işgalinde olan bir yerdir. Bu ağıl ile şehirdeki siperlerimizin arasında sürekli ateş yapılırdı. Bu yörede aralıklı baskınlar yapılmış ise de ancak hafızamda kaldığına göre Hasan Paşa Camii İmamı ve Vaizi olan merhum Hacı Abdullah Hoca'nın yaptığı baskın o günkü gibi hatırımdadır. Hacı Abdullah Hoca baskından bir gün önce Hasan Paşa camisinde yaptığı vaizde ve konuşmada yurt savunmasını memleket sevgisinin faziletinden söz ederek demiştirki, ben yarın Şişko'nun ağılına baskın yapacağım. Benimle beraber gelenler ben şehit olursam beni çiğneyin geçin demiş. Ertesi günü de aynı savaşı yapmıştır. Şişko'nun ağılına yapılan baskınlar aralıklı olarak iki ay devam etmiştir. Fakat ağıl bir çok şehit ve gazi vermemize rağmen alınamamıştır. Ancak Fransızların 10 Nisanı 11 Nisana bağlayan gece 1920'de Urfa'yı boşaltırken Şişko'nun ağılı da elimize geçmiştir. Şişkonun ağılına baskın tarihi 6 Şubat 1920 Alaman bağının baskınıyla aynı gün Genel Saldırı emri verildi. Kuvayı Milliye Kumandanı bu saldırı emrini vermişti.

Hasan Paşa Camisi İmamı ve Vaizi Hacı Abdullah Hoca Şanlıurfa kurtuluş savaşında Dergezenli mahallesinde 6 Şubat 1920 tarihinde Tahtasız'ların evinde toplanarak oraya yakın olan Şişko'nun ağılının Fransız işgal yöresinin ortasında oluşu sebebiyle orada barınamamış gece karanlığından yararlanarak geri çekilmiştir. Bu savaşta düşmanları on kişi ölü verdirmiş, bizden bir kişi yaralanmıştır.

ŞANLIURFA KENTİNDE OLAN DİĞER OLAYLAR :

9 Şubat 1920 ile 11 Nisan 1920 tarihine kadar Fransızlarla savaşımız ne kadar devam etmişse Türk mahallesi ile Ermeni mahallesi arasında tahminen yirmi geçit yerlerine barikat kurularak savaşımız ayni şiddetle Ermenilerle devam etmiştir. Şanlıurfa'lılar bu sokak savaşlarında yüzlerce şehit ve yaralı verdiler. Ermenilerin komitecileri talim terbiye görmüş çok keskin vuruşlu insanlardı. Bir çok siperimizde mazgal deliğinden dahi adamlarımızı vurmuşlardır.

Gölbaşı mahallesi, Ermeni mahallesinin ateşi altında idi. Bir ara Ermenilerden, Zeytun'lu keskin vuruşlu Karabet adındaki bir komiteci gece karanlığından yararlanarak her iki taraftan boşaltılan evlere sokularak Gölbaşından geçen Türk halkından bir çok kimsenin kanına sebep olurdu. Öyle bir gün geldi ki o yörede karakol bekleyen Türklerin çok canlarını yakmış olduğundan sokak tabıklarını lağımlarını geceleyin açarak Ermeni çetecisi Karabet'in her gece geldiği binaya kadar bizim Kuvayı Milliyemiz takip ederek ondan önce binayı delip içeri girmişler. Bu cani adam Karabet içeri girip merdivene tırmanırken bizimkiler ateş etmiş. Ve onu avluya yuvarlamışlar ve ayaklarından sürükleyerek bizim tarafa kadar getirmişlerdir. Karabet'in bileklerinde döğme yazılı Fedai 721 idi. Koynunda çıkan defterinde Ermenice bu günkü ilen beraber yirmi bir Türk geberttim diye yazılı idi.

Ermeni mahallesindeki büyük kilise çanları devamlı çalınır. Ermeni kadın-erkek toplantı yaparak evvela İngilizlerin kumandanı Beddy tarafından kilisede konferanslar verilir. Ve onlara moral takviyesi yapılırdı. Ermenilerin bayrakları vardı, bunlar kilisenin üzerindeki hacın üzerinde asılı idi. Bayrak siyah bez zemin üzerinde bir tarafta kuvvetli bir bilek elinde kama karşı tarafında kazma-kürek altında; Vur! Öldür! Ve intikam al diye yazılı idi.

Ermeniler zalim, hunhar, nankör, yedikleri ekmeğe küfreden fırsat düşkünü kalleş kimselerdi. Böyle bir ulustan fırsat düşünce akıl ve hayale gelmeyen kötülük beklemek gayet tabii idi.

Kentin göbeğinde olan kazancı, demirci, terzi, kunduracı ve buna benzer bütün sanat erbabı Ermenilerden oluşmaktaydı. İngilizler zamanında her gün değilse de haftada iki-üç gün bu çarşı Ermeni halkı aralarında parola vererek şehirde bir ihtilal varmış gibi dükkanlarını süratle ve ani olarak kapayıp koşmaya başlarlar. İngilizlerin Türkleri ezdirmek için tertipler düşünür, plan hazırlardı. Bu bakımdan kent halkı çok huzursuzdu.

Bir zamanlar kendi yurdumuzda mutlu bir hayat içinde yaşayan Ermeniler, insafsız birer ejderha kesilmişlerdi. İngilizler yapılan bu kargaşalık dolayısıyla kent içinde dolaşarak güvenliği sağlamak için uğraşmışlarsa da aslında bir şey görememişler. Ermenilerin kendilerini tahrik ettiğini anlamışlardır.

İngiliz işgal kuvvetleri Şanlıurfa'da Ermenilerle bir üstünlük sağlayamayacaklarını iyi anladılar. Beri taraftan Kuvayı Milliye ve şehirde yaşlı-başlı insanların gerek büyük milletler cemiyeti, gerekse İngiliz kumandanınca telle şifahi olarak müracaat ederek bu haksız işgalin kaldırılması ve şehrimizin terk edilmesini Kuvayı Milliye teşkilatı istemiştir.

İngiliz kumandanı Beddy Şanlıurfa'daki durumu kendi üst kumandanlıklarına bildirmişler ve ancak büyük paralarla aşiretlerin ele geçirilmesi fikrini savunmuşlardır. Üstelik bu nedenle söylendiğine göre 40.000 Osmanlı altını ile Şanlıurfa jandarma üsteğmeni Halil Bey'in yirmi kişilik muhafız askerleri ile Viranşehir'de Milli aşiret başkanlarına konuk olmak üzere Şanlıurfa'dan hareket ettiler. Viranşehir'de en büyük aşiret başkanı olan İbrahim Paşa oğullarına konuk oldular.

İbrahim Paşa oğulları Siverek'de Odabaşıoğulları Mahmut Efendiye bağlı bulunmakta idiler. Durumunu anlıyan Mahmut Efendi telgrafhanede telle İbrahim Paşa oğullarına direktif vererek her çeşit konukseverliği yapın, fakat hiç bir iddialarını kabul etmeyin diye talimat vermiş. Sonunda İbrahim Paşa oğulları da harfiyen bunu yerine getirmişlerdir. İngilizlere büyük ve zengin bir Türk sofrası kurmuşlar yemek esnasında İngiliz kumandanı Beddy demiştir ki; Osmanlı hükümeti öldü, bir daha dirilmeyecektir. Siz bizim uyruğumuz olacaksınız. Sizlere daha iyi günler ve refah saadetler sağlayacağız. Bizim aşiretlerle bir

savaşımız yoktur. Bu getirdiğim altınları alın ve aşiretlere dağıtın. Kumandan Beddy'nin bu teklifi büyük bir tiksinti ve tepkiyi yaratmıştır. Verilen cevap şu olmuştur. Biz sizi konuk olarak kabül ettik. Altınlarınıza ihtiyacımız yoktur. Şimdi Şanlıurfa'dan nasıl geldinizse öyle geri dönün. Burdan ileriye gitmek isterseniz size de güvence veremeyiz. Ve kumandan Beddy ve mahiyeti Ermeni tercümanı ile üsteğmen jandarma yüzbaşısı Halil Beyle beraber geriye döndüler, Şanlıurfa'ya geldiler.

İngiliz işgal kuvvetleri Şanlıurfa'da direnç edemiyeceklerini, üstelik halkın da gittikçe güçlendiğini anlayınca Şanlıurfa'yı Fransızlara terk ederek çekilmek mecburiyetinde kalmışlardır. Şanlıurfa'da İngilizlerle bir savaşımız, mücadelemiz olmamıştır. Ancak Fransızlar gelince Ermenileri kışkırttılar. Ayrıca üstünlüğü sağlamak için dışardan Ermeni komitecilerini getirdiler. Böylece kent halkına hayasızca tecavüzde bulundular. Hamamdan çıkan kadınlarımıza genç kızlarımıza Ermenilerle birlik olarak sokak ortasında saldırıya yeltendiler. Bu durum halkı bir an önce savaş açmaya mecbur etti. Fransızlar Türk halkından yardım göremediği için köylere akın ederek para ile halkı avlamaya çalıştılar.

9 Şubat 1920 tarihine kadar aramızda silahlı çatışma olmadığı için istedikleri yiyecek maddelerini serbestçe temin etmin etmekte idiler. Bu aralık Ermeni asıllı General Normand Şanlıurfa'ya gelerek, ayrıca bu generalin Çukurova'da bile uğraşları vardı. Normand yirmi jandarma ve bir subay koruyuşu altında Siverek'e hareket etti. Siverek'te iki büyük aile vardı. Biri Bucak ve Karakeçili aşiretine dayalı Cudi Paşa diğeri Odabaşı oğlu Mahmut Efendi. Bu iki güçlü aile çok eski günlerden kalma birbirlerine düşman halinde idi. Fakat yurdun tehlikeye girmesi nedeniyle artık düşmanlığımız burada duracak, bundan böyle gücümüze güç katarak düşmanla mücadele edeceğiz. Söz bir Allah bir deyip yemin edip birleşmişlerdir.

General Normand Cüdi Paşa'ya konuk olmuş bir çok önerilerde bulunmuş, Osmanlı hükümetinin bir daha dirilmiyeceğini bundan sonra bizimle beraber daha iyi günler yaşıyacaksınız diyerek onları getirdikleri bir sandık altınla tavlamak istemişlerse

de çok sert acı bir tepkiyle karşılaşmışlardır. Sonunda Şanlıurfa'ya yüzü kara olarak dönmeye mecbur olmuşlardır. Siverek'den Normand Diyarbakır'a geçmek istemişse de biz sizi buraya dek konuk olarak kabül ettik. Bundan sonra konuğumuz değilsiniz. Hiç bir yardım bizden beklemeyin diye Şanlıurfa'ya sepetlemişlerdir.

General Normand (Ahmet Mesci General Normand demekte ise de Normand o zamanlar Albaydı.) Şanlıurfa'dan Halep'e hareket ederek, birkaç sefer uçakla Şanlıurfa göklerine uçak göndermiş. Yardım birliklerimiz gelecek dirençli ve dayanıklı olunuz diye bildirgeyi Ermeni ve Fransız işgal yörelerine attırmıştır. Şanlıurfa'da halk arasında Fransızların yardım kuvvetleri gelecek diye Türklerde telaş Ermeni ve Fransızlarda sevinç yaratıyordu. O zamanki Kuvayı Milliye bir taraftan Erzurum'dan Mustafa Kemal Paşa'ya ve Diyarbakır'da Yedinci Kolordu Kumandanına yardımımıza yetişin diye tel çekmeye başladılar. Bunun üzerine Diyarbakır'dan Üsteğmen Topçu Kemal Bey kumandasında iki adet sahra topu ve Yüzbaşı Celal Bey kumandasında dört adet ağır makinalı tüfek bölüğü Kuvayı Milliyemize katılarak gücümüzü artırmışlardır. Üstelik bize üstün moral takviyesi vermişlerdir.

Mürşit Pınarı'nı işgal ettikten sonra Suruç Ovasına inen Normand kuvvetlerini bu ovada karşılayan milli kuvvetlerimiz kanlı bir savaş sonucunda, onları bozmuşlar ve bir daha dönmemek üzere Şanlıurfa topraklarından atmışlardır.

Suruç'a bağlı Boztepe köyünde Muhammed Ali adındaki bir gezici kalaycıyı Normand kuvvetleri yakalayıp Ermenilerin kışkırtması ile işkence yapmışlar. Ayaklarını ateşe koyarak Kuvayı Milliye'nin yerlerini, adlarını, miktarlarını sormuşlar. Onu ölümlere götürmüşlerdir. Kızgın sacın üstünde onu konuşturmaya çalıştırmışlar, insanlığa yakışmayacak işkence ve zulümler yapmışlardır. Ulusay kuvvetlerimiz baskın yapınca, Ulusay birliklerimiz tarafından kurtarılarak Şanlıurfa'da tedavi edilmiştir. Zaten kendisi hiç bir bilgi bilmiyordu. Haksız yere işkenceye uğradı. Ermenilerce Normand kuvvetlerine Kuvayı Milliye'dendir diye ihbar yapılmıştı. Oysaki Kuvayı Milliyeci değildi.

Fransız işgal kuvvetlerinin yardım kuvveti kendilerine gelemediğinden ve bizim kuvvetlerimiz de kendilerinin çok üstünde olduğunu anlıyarak, Şanlıurfa'yı terk etmek zorunda kalmışlardır. 10 Nisan 1920 tarihinde Karakoyun deresi üzerinde bulunan tarihi Hızmalı köprüsünde Fransızlar adına Siyasi Hakim Sajous ve kuvvet komutanı Hauger Ermeni toplumu adına Doktor Beşliyan, Tercüman Ermeni Mihran, bu tercüman Ahmet Mesci'nin idadi okulunda sınıf arkadaşı idi. Kuvayı Milliye tarafından Ali Saip Ursavaş, ve Onikilerin başı belediye başkanı Hacı Mustafa Kamil Efendi, köprünün üstünde ayakta şu konuda anlaştılar.

1 — Altmış deve, kırk katır ağırlıkları kaldırmak üzere araç verilecek,

2 — Ermeni toplumunun malına ve canına zarar gelmeyecek, hiç bir karışma yapılmayacak tam hürriyet ve serbestlik içinde yaşayacaklardır.

3 — Şanlıurfa'dan hareket sırasında yirmi kişi Şanlıurfa ileri gelenlerinden gidecekleri yere kadar beraberlerinde kılavuzluk edeceklerdir.

İşte bu üçüncü madde kabul edilmeyerek, bunun yerine bir bölük jandarma kılavuzunda anlaşma hasıl oldu. Araçlar bulunarak kendilerine teslim edildi. 10 Nisanı 11 Nisana bağlıyan 1920 gecesi Fransızlar Şanlıurfa'yı etkin olarak boşalttılar.

Fransızlar çok yorgun yıpranmış yorgun, ümitsiz bir durumda yola çıkmışlardı. Yollarda sıkça tüfenk çatarak dinleniyorlardı. Bir jandarma subayı Sajous'un yanına binmişti. Elinde dürbün Sajous'un, yolun her iki tarafı dağlarla çevrilmiş olduğundan, dağlarda insanları gördüğü vakit onları Kuvayı Milliye zannederek korkuyor. Üsteğmen Ömer Bey'e burada bir şey olursa seni vururum diyordu.

Şebeke yöresine kadar yürüyüş kazasız belasız devam etti. Şebeke'ye gelindiği vakit buralar virajı çok derelik, tepelik bir yöre idi. Biz de (Ahmet Mesci) Kuvayı Milliye olarak da kendi yönlerinde ve birbirimize görünmemek üzere şebeke vadisinin her iki yanında bulunan dağlardan kendilerini takip ediyorduk. Çünkü bunların ilerde tekrar imdat kuvveti alarak Şanlıurfa'ya saldıracaklarından korkuyorduk. Çünkü bunların ilerden

yardım kuvveti alarak Şanlıurfa'ya dönmesi ihtimal dahilinde idi. Kuvayı Milliye taburu olarak bir kısmımız Eyübiye mahallesinde, diğer kısmımız da Direkli'den Akabe boğazına geçerek kendilerinin sağından ve solundan görünmezden kendilerini takip ediyorduk. Çünkü her an bir olağan üstü olayın çıkabileceği korkusu içinde idik. Her an tetikte bekliyorduk.

ŞEBEKE SAVAŞI: Şebeke yöresine gelen Fransızların karşısına köylülerin kente gelişleri sırasında silahlı olması ve ordaki virajlardan birden bire görünmesi üzerine Ermenilerin kışkırtışı ve teşviki sonucunda, Ermeniler ateş açın dediler ve bunun üzerine Fransızların yaptığı keskin ateşte, köylüler bir hayli şehit ve yaralı vermiş. Bunun üzerine köylülerin sağ kalanları karşılıkta bulunmuş bir kısmı da havaya ateş açarak yardım istemişler. Bu sırada Fransızlar orada mevzilenirken gerek Kuvayı Milliye'nin kuvvetleri ve gerekse kentten gelen yeni kuvvetlerin karşı saldırısı devam etmiş iki saat kanlı savaştan sonra gerek giden muhafız jandarmalarımız olmak üzere, Kuvayı Milliye'den 35 şehit 70 yaralı vermek suretiyle bütün mühimmat ve nakliye kolları dahil 118 esir geri kuvvetleri de imha edilerek ele geçirilmişlerdir. Zaten Fransızlar Ermenilerden hariç şebeke civarında 730 kişi kadardılar. Bunların üçte biri müslüman Cezayirli, Tunuslu araplardı. Bunların içinden ancak 20'si canını kurtarıp kaçabilmişlerdir.

Ben Ahmet Mesci bu şebeke savaşındaki çarpışmalara katıldım. Çünkü Fransızları takip ederken ateş sesi gelince arkadaşlarımızla birlikte ateşin geldiği yöne hızla yürümeye başladık. Biz oraya geldiğimizde Fransızlar mevzilenmiş, tüfenklerini bize çevirerek ateşe başladılar. Biz de savaş durumunu görünce karşılık verdik. Savaş bütün şiddetiyle iki saat sürdü. Sonra Şanlıurfa topraklarını kendilerine ölerek, öldürerek mezar ettik. En büyük heyecanı ve sevinci Şanlıurfa'ya girdiğimiz zaman evlerde dairelerde, bütün Şanlıurfa'nın ufuklarında Türk bayraklarının dalgalandığını görerek Şanlıurfa'nın hür temiz havasını görünce o zaman sevinç göz yaşlarımız döküldü. Samsat kapısından mahşeri bir topluluğun sevgisi ile karşılaştık. Ahmet Mesci bunları anlatırken göz yaşlarını yine tutamayıp hıçkırıkla ağlamıştır. Ba-

na o günü sorma dedi. Bütün Şanlıurfa halkı ile büyük-küçük, çoluk-çocuk kucaklaşıp ağlaştık.

Ordan Balıklı Göle, Dergaha, Hazreti İbrahim peygamberin makamına geldik. Namaz kıldık. Kurtuluş günümüz için Cenabı Allaha şükür ettik. Şehitlerimiz için bu topraklar uğrunda canını verenlere, gazilerimize dualar ettik. Yüce Tanrıya niyazlarda bulunduk. Ahmet Mesci yine o günlerin heyecanına kapılarak, bunları anlatırken ağlıyor. O günler ne günlerdi. Hem ağlıyor hem de göz yaşı döküyordu. Halil-ül-Rahman ve Balıklı Göl'den dağılarak herkes evine döndü. Zaten kimse evlerinde kalmamıştı ki. Çoluk-çocuk Şanlıurfa'nın sokaklarına dökülmüştü 11 Nisan 1920 günü bayram yapıyordu. Havadaki kuşlar, yerdeki karıncalar hürdü.

Allah Türk ulusuna tüm aziz yurdumuza ve Şanlıurfa'mıza düşman işgalinin karanlık günlerini bir daha göstermesin. Burada aziz şehitlerimizin ve gazilerimizin hatırasına minnettarlık duyar, hepsinin ruhları şad olsun deriz.

SORU II: Kara Lök çarpışmalarında size bir şey oldu mu?

CEVAP II : Kara Lök'ün bağında sol bileğimden ve sağ koltuk altından iki kurşun sıyırarak et ve derimi yaralamıştır. Fakat yaralarım ağır değildi.

SORU III : Şebeke savaşında Sajous ve Hauger'in başları kesilip Şanlıurfa merkezine getirilerek halka teşhir edilmiştir. Bunun aslı var mıdır. Ne derece doğrudur?

CEVAP III : Bunu birkaç cahil kimse yapmıştır. Doğrudur. Fakat bunu yapan adamların anasını, babasını kardeşlerini veya uzak yakın hısımlarını Fransızlar öldürdüğü için öç gayesi ile yapmışlardır.

SORU IV : Şanlıurfa kurtuluşuna dair elinizde belgeler var mıdır?

CEVAP IV : Atatürk'e çekilen eski yazı ile teller vardır. Eski ve yeni yazı ile yazılmış Şanlıurfa yıllıkları vardır. Ayrıca Şanlıurfa'nın sayılı savaşçılarının eski yazı ile yazılmış pek çok mektupları vardır.

SORU V : Ali Saip Ursavaş hakkında düşünceleriniz nedir?

CEVAP V : Ali Saip Ursavaş; Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşı-

nın başında bulunmadı. Henüz İngilizler Haleb'i işgal ederken Şanlıurfa'da memleketin öz çocuğu olan on ikiler diye adlandırılan yiğitlerimiz evlerde gizli toplantılar kurarak yurdumuzu düşmanlara kaptırmamak için bir Müdafai Hukuk Cemiyeti kurdular. Yeminli olarak başlanan toplantılar bir taraftan silah bir taraftan da itimat ettiği kimseleri savaşa hazırlmakta idiler. Ali Saip Bey o tarihte Adana'ya bağlı Kozan kazasında jandarma yüzbaşısı idi. Orada Fransızlar lehine hareket ettiği için kendisini Şanlıurfaya Fransızlar jandarma kumandanı olarak tayin etmişlerdir. Edindiğimiz bilgilere göre Ali Saip Ursavaş Kozan'da Türklere karşı iyi davranmamış ve orada Türkler arasında iyi bir kişi olarak tanınmamıştır.

Ali Saip Ursavaş, Şanlıurfa'ya geldiği sırada Şanlıurfa'da Jandarma Binbaşısı Ali Rıza Bey vardı. Ali Rıza Bey değerli bir Türk çocuğu olarak on ikilere katılmış, sonra bütün gücüyle Şanlıurfa'nın kurtuluşunda değerli büyük görevler yapmıştır. Ali Rıza Bey'in bu durumu düşmanlar tarafından sezilmiş ve onu tevkif edecekleri sırada Kuvayı Milliye tarafından Karaköprü köyüne koruyuş altında götürülmüş, oradan da Siverek'e gitmiştir. Ali Saip Bey Şanlıurfa'ya geldikten sonra gerek Fransızların Şanlıurfa'daki zayıf durumu ve Kuvayı Milliye'nin durumuna tamamen hakim olduğunu anlayıp, o da yani Ali Saip Ursavaş da Kuvayı Milliyeye katılmıştır. Aslında Ali Saip Ursavaş'ın Kuvayı Milliye üzerinde herhangi bir etkisi yoktu. Ancak Şanlıurfa'dan Baytar Adil Bey, Emekli Jandarma Binbaşısı İhsan Bey, Şu-

Reisi İlyas Bey gibi bazı kendi kendini Kuvayı Milliye'ye adamış kimselerle birlikte Şanlıurfa'da

1 — Badıllı aşireti
2 — İzollu aşireti
3 — Döğerli aşireti
4 — Siverek'de Bucak aşireti
5 — Viranşehir'de Milli aşireti
6 — Odabaşıoğulları ve Mehmet Emin Bey
7 — Şeyhanlı aşireti
8 — Baziki aşireti

Bu gibi aşiretlerle bağlantı kurarak, onları örgütleyerek Ka-

raköprüye gelmiş, durumu Badıllı aşiretinin kahvecisi Tabakhane mahallesinden Seyit Hızıroğlu Muhammed'e bir ültimatom yazılıp verilerek Fransızlara elçi olarak göndermiştir.

O zaman Fransızların karargahı vilayet konağının bitişiğinde Ömer Edip Kürsüoğluna ait binada idi. Fransızlar Şanlıurfa'yı üst komutanlarından, Halep'deki General Gourad'a baş vurmak icap eder dediler. Ve Şanlıurfa'yı terk etmeyi red ettikleri için savaş başlamış oldu.

Ali Saip Kerkük taraflarından Revandız'lıdır. Kendileri Aile olarak Kozan'a yerleşmişlerdir. Orada çiftlikleri vardır. Şanlıurfa'dan birinci devre milletvekili oldu.

SORU VI : Şanlıurfa'nın kurtuluşuna dair karanlıkta kalan şeyler sizce nelerdir.

CEVAP VI : Düşmanlarımızı Şanlıurfa'dan bu mübarek topraklardan atıncaya kadar kadın-erkek Allaha yalvararak insan üstü gayret harcayıp uyumamışlardır. Ne yazık ki Şanlıurfa kurtuluş savaşında varını yoğunu, canını veren Şanlıurfa'lılar nasibini alamamış, şimdiye kadar başta Ali Saip Ursavaş olmak üzere Binbaşı Ali Rıza Bey'in Şanlıurfa kurtuluşu hakkında çıkarılan kurtuluş kitabı Şanlıurfa'nın yaptığı hizmetlerin onda birine dahi cevap verecek durumda değildir. Ve bunun içindir ki Şanlıurfa kurtuluşuna ait kahramanlıklar dile getirilememiş Şanlıurfa'yı temsil eden milletvekilleri en kutsal görevini yapamamış ve bu payeden gazilik şerefinden yoksun edilmiştir. Maddi ve manevi sorumlulukları, kısmen de Şanlıurfa'nın yetiştirdiği, babalarının, dedelerinin yaptıkları üstün hizmetleri dile getirememişlerdir.

Yüzlerce bu topraklar için kanını akıtan şehitlerimizin adı tesbit edilmemiş, çoluk-çocukları her türlü vatanı hizmet karşılıklarından mahrum edilmiş. O kara günde, kara gün komşumuz Gaziantep'in kurtuluş yardımına koşulmuş, Gaziantep ve Akçakoyunlu istasyonu arasında, İkizce köyünde Gaziantep'e yardıma gelen Fransız birlikleriyle kanlı savaşlar yapılmış, Şanlıurfa'lılar bu savaşta onbir şehit altmış yaralı verildiği halde ne Ali Saip Ursavaş kitabında ve ne de Şanlıurfa kurtuluşundan söz konusu yapan diğer kitapların da titizlikle her çıkan yayını

takip ettiğim halde raslayamadım. Gaziantep savaşına biz Kuvayı Milliyeci olarak katıldık. Ondan sonra Şanlıurfa'da beşinci fırkanın yirmi dördüncü alayına silah altına alındık. Tahminen Şanlıurfa'lılardan halkımızdan başka elli beş kadar yedek subay da silah altına alınmış, Gaziantep kurtuluş savaşına katılarak büyük yardımlarda bulunulmuştur. Akçakoyunlu, Nizip, Kahramanmaraş yörelerinde Fransız kuvvetlerini yararak Gaziantep Kuvayı Milliye mücahitleriyle birleşmeyi sağlamaktı.

Muhabereyi orada sağlamak için Gaziantepli 14-15 yaşlarındaki çocuklar bize mektup getirirlerdi. Koyunlarında sakladıkları güvercinlerle mektubu ayağına takarlar bunlar mektupları geldikleri mevkilere götürürlerdi. Bazan Fransızlar bu çocukları yakalayıp ayaklarını keserler. Havada uçan güvercinleri makinalı tüfeklerle vururlardı.

Bu mücadelemizde ben (Ahmet Mesçi) o vakit bölük kumandanı vekili idim. Ahmet Mesçi bu yörelerdeki bir savaşta yedek subay Kalaycıoğlu Halil Bey kalbinden yaralanmış idi. Bölüğümün takım çavuşu Müslüm diz kapağından şarapnel yarası alarak ayağını yitirdi. Kangren oldu. Şanlıurfa'da ayağını kestiler. Fransızlar Kuvayı Milliye'ye çok düşmandılar. Kuvayı Milliye'den ele geçirdiklerini mutlaka süngülerlerdi. Bunun için silah arkadaşım Müslüm çavuşu orada bırakırsam öldürüleceğinden korkarak kendisi beni burada bırakma dedi. Ben de kendisini sırtıma alarak bir tepe aşırarak hayatını kurtardım. Oradan Şanlıurfa'ya sevk edildi. Buralarda çarpışma olurken, Beşinci Tümen Skarya'ya hareket emrini aldı. Biz İslahiye'ye istasyona tik. Trenle Sakaryaya hareket ettik. O zaman trenlerimizde maden kömürü bulunmadığından meşe odunuyla çalıştırılarak, yokuşlarda trenden inerek bu koşullar altında Sakarya'ya geldik.

Sakarya Meydan Savaşlarının başından sonuna kadar savaşlara katıldık. O zaman orada ağır makinalı tüfek subayı idim. Sakarya savaşında, birinci savaşta karşımıza çıkan çok büyük kuvvetlere, Beşinci Tümen çok büyük direnç gösterdiği için düşman bizi yaramadı, fakat tümenimiz yedi yüz mevcuta düştü. O zaman beşinci tümeni lağvederek, yirmi üçüncü tümene verdilerki kumandasını Ömer Halis Paşa yürütüyordu. Ondan sonra

savaşımız İzmir kapılarına kadar bu tümenin mahiyetinde olmuştur.

Sakarya Meydan Savaşı ve Batı Cephesinde olan mücadeleler hakkında pek çok kitap yazılmıştır. Bunlar hakkında kendi fikrim olarak söylenecek bir şey yoktur. Onlar ilgililerce fazlasıyla yazılmıştır. Şanlıurfa kurtuluş savaşımız öyle zan edildiği kadar kolay olmadı. O zamanın Sayın Başbakanı İsmet İnönü Şanlıurfa'ya geldiğinde, Birecik'de Şanlıurfa valisine bana Şanlıurfa'da olan Şebeke kanlı savaşının olduğu yere geldiğimizde orayı bana gösterin demiştir.

Şebeke'ye geldiklerinde aracından inen İsmet Paşa sağına soluna bakar iki dağlık arasında bir kaç köprü, köprüden başka bir şey göremeyince valiye derki hayret ediyorum. O kara günleri biz Şanlıurfa'lılarla beraber yaşadık. Çok büyük bir savaş olduğunu ve bu savaşda otuzbeş şehit, yetmiş yaralı verdiğimizi de biliyorum. Nasıl olmuşturki bu şehitlerimizin aziz hatırasına hürmeten burada bir şehitlik yoktur. Bir şehitlik anıtı dikilmemiştir.

İsmet Paşa Şanlıurfa kurtuluş bayramında belediye başkanı na bir tel göndererek Şanlıurfa'lıları kutlamış ve demiştirki. O kara günleri beraber yaşadık. Kendi alın teri, pazı kuvveti memleket sevgisinin şahaseri olan Şanlıurfa kurtuluş savaşını yapmakla düşmanı Güney hudutlarında durdurarak, Anadolu içlerine ilerlemesine engel olmuş, düşmanı kendi bağrında yok etmiştir. Bu yazı Şanlıurfa Belediyesinin giriş kapısının yanı başında, mermer bir zemin üzerinde yazılı olup hatıra olarak durmaktadır.

Birinci Dünya Savaşında Şanlıurfa Mutasarrıfı (Kaymakamı) Nüsret Bey idi. İngilizler Şanlıurfa'yı işgal ederken, Kaymakam Nüsret Bey İngilizlerin işgal kuvvetlerini karşılamadığı için, İngiliz kumandanı Beddy ve mahiyeti Nüsret Beyin makamına gelerek kendisine çıkışmış siz nasıl olur da İngiliz işgal kuvvetlerini bir kaymakam olarak karşılamazsınız demiş. Nüsret Bey şu cevabı vermiştir. «Eğer siz dostça gelse idiniz sizi hudutta karşılamak benim görevim olurdu. 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros ateşkes anlaşmasına göre değil Şanlıurfa'yı, Ha-

lep, Deyrizor, Rakka, Musul, Kerkük hattının güneyinde kalarak birliklerinizi olduğu yerde bırakmanız gerekirdi. Oysaki siz İngilizler imzalamış olduğunuz Mondros ateşkes anlaşmasını tanımayıp, sürekli ülkemizin topraklarını işgal etmekte, tüm azınlıkları da kışkırtmaktasınız!» Beddy buna karşılık olarak «Siz henüz Osmanlı hükümetini mi arıyorsunuz. O bir daha canlanmayacaktır. Kesin olarak tarihe karışmıştır. Ben size gösteririm!» diyerek Nüsret Beyin makamını terk etmiştir. Halep'te Ermeni Taşnak cemiyetlerinin tertibi ile güya Nüsret Bey Ermenilerin yok edilişine, onların sürgününe çalışmış imiş diye suçlandırılmıştır. Sonunda bunu İstanbul hükümetine şikayet ettirmiş. Böylece Nüsret Bey İngilizlerce yakalanarak İstanbul'a gönderilmiştir.

Sekiz ay Bekir Ağa bölüğünde çok büyük mahrumiyetler içinde kaldıktan sonra İngiliz yanlısı Nemrut Mustafa tarafından haksız yere idam edilmiştir. İdamdan iki gün önce ailesini yanına çağırtarak «Ben yurt ve ulus için bu haksızlığa uğratıldım. Yurdumla, ulusum var olsun! Üzülmeyin Türk ulusu vefakardır. Yurtseverdir. Sizi aç bırakmaz. Evde bir gümüş tabakam vardır. Bunu alın satın filan kasaba olan borcumu ödeyin» diye tavsiyede bulunmuştur. Sayın Gazi Ahmet Mesçi bunları anlatırken bile ağlamıştır. Aynı biçimde beni göz yaşları içinde bırakmıştır. Burada kurtuluş savaşımızın ne acıklı günler geçirdiğini, her yurtseverin duydukça, dinledikçe, okudukça gözleri yaşarmaması mümkün değildir.

İşte yiğit Şanlıurfa'lıların, idare edenlerin unutmaması gereken bir nokta Şanlıurfa'nın ilk şehiti Nüsret Bey'in kabrini Şebeke'de kurulacak bir şehitlik mezarlığına getirilmesi, onun şerefi ile süslenmiş bir anıtın değerli anısına armağan olarak dikilişini üstelik her onbir Nisan Şanlıurfa kurtuluş yıldönümünde onun mezarının ziyaret edilişini canı gönülden isterdim. Ne yazık ki bu da şu güne dek gerçekleşmemiştir (Ben de bir yazar olarak sırası gelmişken şunu da ilave etmeyi gerek görüyorum. Ve hatırlatıyorum da Şebeke savaşının yapıldığı vadiyi Şanlıurfa kurtuluş savaşı yaşayan çetecileri ile birlikte iyice tesbit edip, buraya tanıtıcı levhalar asarak yerli yabancı turistlerin

bilgisine sunuş yapmakta büyük yarar olacağı görüşündeyim. Bu konuda Şanlıurfa valiliği ve Şanlıurfa Belediye başkanlığına büyük bir görev kapısı açılmış olmaktadır.)

SORU VII : Şanlıurfa'da on ikiler diye adlandırılan milli kahramanlarımız kimlerdi, çalışmaları ne idi. Çalışmalarında ne derece başarılı olabilmişlerdir.

CEVAP VII : On ikiler:

1 — O zamanın Belediye Başkanı Hacı Kamiloğlu, Hacı Mustafa Efendi (Başkan)

2 — Barutçuoğlu Hacı İmam Efendi

3 — Hacı Reşit Kamiloğlu Hacı Mustafa Efendi

4 — Güllüoğlu Hacı Osman Efendi

5 — Şeyho Ramazan Ağa

6 — Bedir Ağaoğlu Halil Ağa

7 — Mollaoğlu Mahmut Efendi

8 — Ali Şelli Ağa

9 — İmam Nebi Efendi, Nebuoğullarından

10 — Bey kapısından Şıh Ağa, Şıh Ağaoğullarından

11 — Binbaşı Ali Rıza Bey (Sinop'lu)

12 — Hacı Çavuş (Mustafa Güven)

On ikilerin en büyük yiğitlikleri Fransızlar Halep'e girerken Şanlıurfa'dan büyük tehlike karşısında olduğunu anlayıp daha Ali Saip Ursavaş, Kozan'da jandarma yüzbaşısı iken bu kahramanlar gizli evlerde toplantılar yaparak ant içmişlerdi. Halkı düşmanlara karşı savaşa hazırlamak, silah tedarikinde bulunmak ve sürekli biçimde halkın kendine güvenini yükseltmekti.

Şanlıurfa mücadelesinde on ikiler yaşlı-başlı adamlar oldukları için silahlı mücadelede bulunamamışlar. Yalnızca yönetim kadrosunda halka cesaret, güven sağlamaya çalışmışlardır. Fakat akrabalarına mensup gençleri kurtuluş savaşına katılıp bazıları da şehit olmuşlardır.

9 Şubat 1920 tarihinden sonra gerek şehirden ve gerekse köylerden Kuvayı Milliye'ye katılmak isteyen mücahitlerin gerek kendilerinin gerekse atlarının yiyeceğini sağlamak için on ikilerle beraber takviyeli bir iaşe kolunun teşekkülüne ihtiyaç hasıl olmuştur. Bu nedenle gerek para olarak ve yiyecek mad-

desi olarak yapılacak yardımlara başlamak üzere, on ikilere ilaveten şu aşağıda adları yazılan kimseler çalışmaya geçmişlerdir.

1 — Binbşı Halil Oğlu Halil Efendi (Ahmet Mesçi'nin kayın babası)
2 — Güllü Oğlu Hacı İbrahim Efendi
3 — Hacı Sait Ağa Oğlu Ali Ağa
4 — Hacı Esad Efendi (Şanlıurfa'nın birinci devre milletvekili)
5 — Mahmut Ağa Oğlu Mustafa Ağa
6 — Arabioğlu Reşit Efendi
7 — Şahapoğlu Mustafa Hakkı Efendi
8 — Sorgu Hakimi Şanlıurfa'lı Nureddin Bey

Buna ait tutulan tarihi yardım defteri bugün yiyecek kolunda birinci derecede çalışma gösteren Binbaşıoğlu Halil Efendi'nin oğlu şimdi Aydın'da emekli hakim İbrahim Ekmen (Halil Ekmen-Halil Binbaşıoğlu'nun amcası oğlu) nin yanında baba hatırası olarak bulunmaktadır. Bu defter incelenirse kimlerin ne miktar yardım yaptığı gün ışığına çıkar. Yardım ekibi yardım verebilecek kimseleri çağırıp önce soruyorlar. Yardım edebilecekleri deftere yazıp, yapılan yardımı depolayıp her gün en aşağı iki bin insan ve iki bin hayvanın erzakını bulabiliyordu.

SORU VIII: Suruç'da Gidigan aşireti başkanı Basravi'nin ihaneti nasıl oldu?

CEVAP VIII: Şanlıurfa kurtuluş savaşında bütün il olarak köylüsü-kentlisi dahil canla-başla çalışmış kendi çaplarında ellerinden gelen çabayı esirgememişlerdir. Ancak bunlardan Suruç'da Gidigan aşireti başkanı Basravi Fransız emeline hizmet ederek o zaman Kuvayı Milliye tarafından yakalanarak Şanlıurfa'da bir eşeğin üzerine bindirilerek yüzleri-gözleri boyanmış dolaştırılmış işte yurda ihanet edenin hali budur diye herkes yüzüne tükürmüştür. Ondan sonra da kendini tevkif etmişlerdir.

SORU IX: Harran'da Seyyale aşireti başkanı Salih El Abdullah'ın ihaneti nasıl oldu?

CEVAP IX: Salih El Abdullah bu da Fransız yanlısı idi. Bu-

nu belirgin olarak açığa vurarak yakalanmış. Diyarbakır'da istiklal mahkemesine verilmiş, cezaevinde iken kahrından çatlayıp ölmüştür.

SORU X : İngilizler ve Fransızlar Şanlıurfa'ya girerken silahlı mücadele oldu mu?

CEVAP X : İngilizler Akçakale yolundan geldiler. Bey kapısında tüfek çattılar. Bey kapısında Mahmut oğlu kulesi denilen tarihi surun önünde konakladılar. Bu kule Akçakale yolu, Diyarbakır yolu ve Viranşehir yoluna hakim bir yerdi. İngiliz kumandanı Beddy şu kulenin sahibi nerde diye tercümanları vasıtasıyla istedi. Ermeni tercüman Mahmut oğlu Mustafa Ağayı çağırırken, sizi İngiliz kumandanı istiyor. Bunların benlen işi ne diye Mahmutoğlu homurdanmış. Ermeni tercümanı burayı icar etmek istiyorlar. Kaç altın istersen verecekler. Mahmutoğlu benim paraya ihtiyacım yok. Ben bayrağımın üzerine bayrak diktirmem. Tercüman gel de kumandana söyle dedi.

Mahmutoğlu Mustafa Ağa evinden ayrılırken hanımına ve ev halkına şöyle talimat vermiştir. Ben gidiyorum. Belki bir daha dönmem. İngilizler eve gelirse kapının arkasına taş yığın, kapıyı zorlarlarsa eve girerlerse, bıçaklarla saldırın ölmeden evi ve kaleyi teslim etmeyin demiştir. Fakat İngilizlerde eve gelmemişlerdir. Mahmutoğlu Mustafa Ağa kumandanın yanına giderken heyecanından elleri, dudakları titriyor, nerde ise bayılacaktı. Kumandanın yanında tercümanlara verdiği ifadeyi aynen tekrarladı. Kumandan çok üzüldü. Ve sonra krokide gösterilen işgal edilecek yerlere hareket emrini verdi. İngilizler Şanlıurfa'ya girerken bir silahlı mücadele olmadı. Fransızlar da Şanlıurfa'ya girdiği vakit İngilizlerin mevzilerini devir teslim aldılar. Fransızlar da Şanlıurfa'ya girerken de bir silahlı mücadele olmadı.

İngiliz ve Fransızlar Şanlıurfa'ya girdikleri vakit Ermeniler Ermeni mahallesinde yedisinden yetmişine kadar gelen işgal kuvvetlerini çiçek yağmuruna tutarak bir hafta bayram ettiler. Ve kendi kızlarına göbek attırdılar. İngiliz ve Fransız komutanları Ermeni mahallesinde şarap içip, Ermeni kızlarını oynatarak iyi keyif ettiler.

Aynı biçimde General Gouraud Haleb'e girdiğinde, Araplar Ermeniler kadar Fransız generalini çiçek yağmuruna tuttular ve bayram yaptılar. Aynı zamanla Araplar Osmanlı ordusunda askerlik yapmak istemez kaçarlardı.

SORU XI : Suruç'da Alaaddin aşireti başkanı Bozan Bey (Bozan Şahin) in hizmetleri nelerdir?

CEVAP XI : Suruç'da Kuvayı Milliye'ye büyük hizmeti dokunan henüz toprağı Suriye'de kalan Alaaddin aşireti başkanı Bozan Bey o tarihlerde Kuvayı Milliye'ye yaptığı büyük hizmetlerinden dolayı, birinci devre milletvekilliğini bir devre olarak yapmıştır. Alaaddin aşireti başkanı Bozan Bey Suruç'da Fransızlarla savaşmış istasyonları köprüleri Fransızların zararına tahrip ederek Fransız kuvvetlerine baskınlar yaptırmıştır. Böylece Suruç tarafından Fransızların bu yörede egemenlik kurmasını engellemiştir.

SORU XII : Şanlıurfa Kuvayı Milliye mücadelesinde üstün yararlıklar gösterenler kimlerdi?

CEVAP XII : Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinde oldukça iyi yararlık gösteren yedek subaylardan Reşit Rasgeldi Fransızlara elçi olarak gönderildi. Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinde üstün başarıları olanlar şunlardır:

1 — Hatip oğlu Fikri

2 — Canbeyli oğlu Remzi

3 — Emekli Subay Nuri Baba

4 — Öğretmen Serçe Ahmet

5 — Yahli oğlu Sabri; sonradan Sakarya meydan savaşında şehit düşmüştür.

6 — Hafız efendinin oğlu Refik

7 — Hatırlayamadığım daha bir çok yiğitçe döğüşen yedek subaylar vardı.

SORU XIII : Dıştan Şanlıurfa'ya gelen yardım ne kadardır. Yani diğer illerimizden yapılan yardım söz konusu ediliyor?

CEVAP XIII : Kuvayı Milliye zamanında Şanlıurfa kurtuluş savaşı sırasında o zaman Mardin Belediye başkanı Şanlıurfa'daki Kuvayı Milliye örgütünün erzakı için nakden altın olarak birkaç yüz altın yardımında bulunmuştur. (Burada yazar olarak şu-

nu da eklemeyi uygun görüyorum. Hanımı Mardin'li olan Ali Saip Ursavaş'ın Diyarbakır üzerinden Mardin'e gidip orada ilgililerle görüşmesi bu gibi Şanlıurfa kurtuluş savaşına yardım açısından olumlu sonuçlar elde edilmiştir.)

Diyarbakır'dan 7. Kolordunun topçu üsteğmen Kemal Bey kumandasında iki tane Şinayder marka top bir takım topçu halinde, yüzbaşı Celal Bey kumandasında dört ağır makinalı tüfek, bir ağır makinalı tüfek bölüğü Şanlıurfa Kuvayı Milliyesine katılmıştır.

SORU XIV : Şanlıurfa'nın ilçelerinden Şanlıurfa il merkezi kurtuluşu için yardım gelmiş midir?

CEVAP XIV : Suruç, Siverek, Hilvan, Bozova, Viranşehir ilçelerinden Kuvayı Milliye olarak aşiretler halinde Şanlıurfa'nın kurtuluşu için yardıma gelmişlerdir.

SORU XV : Sayın Ahmet Mesçi sınıf arkadaşınız Ermeni tercümanın adı ne idi, kimliği hakkında bilgi veriniz?

CEVAP XV : Sınıf arkadaşım bu tercümanın adı Mihran idi. İdadi okulunda beraber okumuş Türkçesi oldukça düzgündü. Bu Dikranla karıştırılmamalı, Dikran o devirde Ermeni kilisesinin ruhani temsilcisi idi. Aynı zamanda Ermeni meclisi başkanı papazlık yapan bu kişi ile bazılarınca karıştırılmaktadır. Oysaki benim sınıf arkadaşım Mihran aynı zamanda Şanlıurfa ermeni ulusu temsilcisi idi. Mihran üstelik iyi derecede Fransızca bilirdi.

SORU XVI : Kadir Öztop (Harrani) hakkında düşünceleriniz nelerdir?

CEVAP XVI : Kadir jandarma olarak Fransız savaşına Şebeke'de katılmış, yararlıklar göstermiş olmakla beraber tutsaklar hakkında vermiş olduğu bilgiler sağlıklı değildir. Zira Şanlıurfa savaşında başından sonuna kadar bütün olaylar günü gününe genel kurmay arşivinde mevcuttur. Benim Şanlıurfa savaşına ait hatıralarımın verdiği izahlara aykırı düşer.

SORU XVII : Şanlıurfa kurtuluş savaşında Fransız ve Ermenilerin zayiatı ve buna karşılık bizim zayiatımız ne kadardı?

CEVAP XVII : Şanlıurfa kurtuluş savaşında Fransız ve Ermenilerden tahmini yediyüz elli kişi ölmüştür. Bizimse 6 Mart

1920 genel saldırıda takriben elli beş kizi zayiatımız oldu. Şebeke'de otuzbeş kişi zayiatımız yetmiş yaralı verdik. Savaşımız altmış üç gün geceli-gündüzlü devam etmiştir. Her gün on kişi ölü ve yaralı verirdik. Aynı biçimde Fransızlar Şanlıurfa kent çarpışmalarında kendileri de zayiat verirdi. Onlar da günde bizim gibi zayiat veriyorlardı. Onların askerleri binalar içinde muhasarada olduğundan hastalanıp ölenlerde olurdu. Bizim yaralılarımızın bir kısmı köylü olduğu için bunları köylerine götürürlerdi. Bunların ne olduklarından o zaman bilgi alamıyorduk. Bir kısmı da ölüyordu. Bunun için Şanlıurfa'da bizim taraftan ölenlerin sayısını kesin olarak rakama dökmek mümkün değildi.

Şebeke'de Fransız tutsakların bir kısmı Diyarbakır'a gönderildi. İçlerinde Tunus'lu, Cezayir'li, Fas'lı, Senegal'liler de vardı. Bu müslümanlar savaşta bir çokları (Ena müslim = Ben müslümanım) diye bağırarak Kuran-ı Kerimi havaya kaldırdılar. Bir kısmı bu müslümanlar Şanlıurfa'da kalıp evlenip yerleşenler de olmuştur. Kendi yurtlarına dönmeyen kimseler de bulundu.

SORU XVIII : Kurtuluş savaşı yıllarında Şanlıurfa'nın ticari durumu ve diğer kentlerle irtibatı ne durumda idi?

CEVAP XVIII : Kurtuluş savaşında Şanlıurfa müstakil sancak olarak Halep vilayetine bağlı idi. Orta Doğu'nun başlıca merkezi olan Halep en önemli bir ticaret merkezi durumunda idi. Mısır'a kadar mal ihraç ederdi. Alım merkezi ise doğu illerinin kapısı olan Şanlıurfa idi. Başlıca ihracat maddesi olarak büyük baş ve küçük baş hayvanlar yapağı ham ve mamul hayvan derileri, hububat, buğday, arpa, darı, fasulya gibi maddeler, nohut, mercimek v.s. önemli oranda ihraç edilirdi. O zaman Şanlıurfa'nın iktisadi durumu oldukça hareketli idi.

Şanlıurfa'da bakırcılık, demircilik, marangozluk, terziler, dokumacılık, halıcılık Ermenilerin elinde bulunuyordu. Ticaretin % 90'ı Ermenilerin tekelinde idi. Ermeniler köycülük üzerinde sanatta olduğu kadar ilerde değillerdi. Halep'in Osmanlı altınları hep Şanlıurfa piyasasında sarf olunurdu. İllerimiz Şanlıurfa'da Ermeniler Türk halkından refah gül gibi geçinirlerdi. Kimseler kendilerine ilişmez. Halkımızın sırtından aşırı kazanç yapıp bizlere fırsat buldukça ihanet ederlerdi.

SORU XIX : Şanlıurfa'nın meşhur yemekleri nelerdir?

CEVAP XIX : Önce bulgurla ve dövülmüş etle yapılan yemekleri şunlardır:

1 — Çiğ köfte: Maddesi bulgur, tuz, döğülmüş kara et, kızıl döğülmüş ısot, zaten bu köftenin mayası ısottur. Bu Şanlıurfa'da acılı olarak sevilir. Bu iyice elde macunlaştırılarak yoğrulur. İçerisine sebze olarak Bakdeniz (maydanoz), pırpırım (semiz otu), nane; taze soğan ilave edilerek yenir. Şanlıurfa'nın en meşhur yemeğidir. Bu çiğ köfteye alışanlar bir nevi tiryaki olurlar.

2 — Dolmalı köfte: Bu da ilkin çiğ köfte gibi yoğrulur. Aynı malzeme ile yoğrulur. İçerisine parmakla oyulur. İçine ayrı yerde soğanlı kavrulmuş et kıyması koyulur ve ağzı kapatılarak yumurta biçiminde yuvarlatılarak suda kaynatılır ve pişirilir.

3 — Tiritli köfte: Bu da diğer köfteler gibi aynı malzeme ile yoğrulan sonunda ayrı yerde yağlı karalı pişirilmiş etin içerisine atılarak biraz da burada piştikten sonra bu da kaşıkla yenir. Yağlı sulu olur.

4 — Borani: Aynı çiğ köfte malzemesi ile yapılır. Ufak gülle şeklinde elde yuvarlanır, hazırlanır. Ayrı yerde pişmiş ve nohut ilave edilmiş kısmen de doğranmış, pancar ilave edilerek, pişmiş hale geldikten sonra Şanlıurfa'nın en nefis yemeği hazırlanmış olur.

SORU XX : Şanlıurfa'nın meşhur tatlıları hangileridir, ne ile yapılırlar?

CEVAP XX : En meşhuru peynirli kadayıf, cevizli fıstıklı kadayıflar çok meşhurdur. Kadayıflık şehriyeden ve Şanlıurfa'nın halis sade tereyağı, Şanlıurfa fıstığı; peynirin bulunmadığı mevsimlerde ceviz, fıstık malzemesi kullanılır. Baklava diğer yurdun her bölgesindeki gibi yapılır. Bu da Şanlıurfa tereyağından ağaç fıstığından yapılırsa tadına doyum olmaz. Ayrıca peynirli helvada yapılmaktadır.

SORU XXI : Kurtuluş savaşında Şanlıurfa'nın bağları bahçeleri hangileri idi ve buralarda neler yetiştirilirdi?

CEVAP XXI : O zamanki Şanlıurfa'nın bağları bahçeleri şunlardır :

1 — Halepli bahçeleri; Balıklı gölün üst kısmında, ısot fi-

renk, balcan soğan gibi sebzeler ekilirdi. Buralarda kır ziyafetleri yapılır, gezinti yerleri idi. Bu bahçe için türküler söylenmiş, şiirler yazılmıştır.

«Halepli bahçesinde Nesimem oynar desinler,
Ah! O dilleri yesinler!»

2 — Paşa bahçeleri: Balıklı gölün su akıntısının ulaştığı yerde, kentin güney kısmında bütün sebze takımı ekilirdi. Balıklı gölün suyuyla sulanırdı.

3 — Direkli bahçeleri: Bütün sebze takımı meyveler yetiştirilir, Şanlıurfanın kuzeyindedir.

4 — Eski kehriz bahçeleri: Soğuk su buradan çıkmaktadır. Ortası bahçe dört bucağı bağ idi. Fıstık, incir, üzüm, badem, ceviz, dut, vişne, elma, şeftali, yeni dünya, kiraz, kayısı yetiştirilmekte idi.

5 — Kara Lök'ün bağları: Hızmalı köprü ile, yeni sağlık müdürlüğü arasında bulunan üzüm bağları olan bahçelerdi.

6 — Kara köprü bahçeleri: Her türlü sebze ve meyve bilhassa narları meşhurdur.

«Karaköprü narlıkdır,
Güzellik bir varlıkdır.
Kara giyinenlerin,
Sevdiği mezarlıkdır.»

Bu bahçeler için bile böyle güzel türküler söylenirdi.

7 — Aşağı bahçeler: Soğan, marul gibi sebze takımı yetiştirilirdi. İsot her şeyin başında gelmektedir. Zira bu bitki iştahı açıp, kişinin üzerinde bir alışkanlık bırakıp, insan bunu yedikçe hazmi kolaylaştırır.

SORU XXII : Şanlıurfa'da hayvancılık kurtuluş savaşında ne durumda idi?

CEVAP XXII : İlkel biçimde yetiştirilirdi. Şehirde o zaman besicilik vardı. Köylerden toplanıp kentlerde beslenir. Sonra ihraç edilirdi. Bu hayvancılık besleme alım-satım ihracatı Türk ve müslümanların elinde idi. Meşhur Şanlıurfa yağı ihraç edilir. Peynir develerle taşınırdı. Şanlıurfa'da asil arap atı bile yetişti-

rilirdi. Türkiye'nin her yanına bütün damızlık atlar Şanlıurfa'dan giderdi.

SORU XXIII : Kurtuluş savaşı yıllarında Şanlıurfa'da tarım ne durumda idi?

CEVAP XXIII : İlkel biçidde çift hayvanları ile ekilip biçilirdi. Şanlıurfa Harran ovası verimli topraklardı. Birinci Dünya Savaşında Irak cephesini beslemiş. Bunlar Fırat'tan sallarla taşınırdı. O zaman tarım ürünleri Şanlıurfa'da bire kırk - bire elli verim getirirdi. Şanlıurfa'yı beslediği gibi diğer yörelere de satılırdı. Buğday, mercimek, nohut, susam yetiştirilirdi.

SORU XXIV : Kurtuluş savaşı yıllarında Şanlıurfa'da meyvecilik nasıldı?

CEVAP XXIV : Üzüm, Şanlıurfa bağlarında bol miktarda yetişirdi. Direkli Hamurkesen, Süleyman pınarı, Eski kehriz, Karaköprü, Kara Lök bağı, irili ufaklı Şanlıurfa çevresinde birçok herkesin bağı vardı. Nar, incir, ceviz, kayısı gibi meyveler yetiştirilirdi. Mevsimi geldi mi halk bağ ve bahçelere çıkar, yazları mahsulü toplardı.

SORU XXV : Kurtuluş savaşı yıllarında Şanlıurfa'da sebzecilik nasıldı?

CEVAP XXV : Şanlıurfa'nın içinde ve çevresinde bahçe ürünlerinden ancak şehir halkı yararlanırdı. Harran kapısı, Beykapısı bahçeleri, Balıklı göl suyundan yararlanırdı. Halepli bahçesi kuyudan sulama yapardı. Ayrıca Karakoyun deresinden akan sulardan yararlanırdı. Direkli bahçeleri orda akan sulardan sebze sulaması yapardı. Eski kehriz ve Süleyman Pınarı bahçeleri de oradan kaynayan sulardan yararlanırdı. Yağmur mevsimi iyi olunduysa bolca bu yağmur sularından yararlanılırdı. Çok kuraktaki yıllarda bura verimsiz kalırdı. Karaköprü bahçeleri de ordaki sulardan yararlanırdı.

Bu bahçelerde yetiştirilen sebze takımı; firenk (domates), balcan (patlıcan), su kabağı, bakdeniz (maydanoz), pırpırım (semiz otu), has (marul), pürçüklü (havuç), fasulya, isot (biber), beyaz lahana, pancar bol miktarda yetiştirilirdi. Kavun, karpuz, acur, hıyar, soğan bol miktarda mevsimlik olarak yetiştirilirdi. Yağmurlu yıllarda sebze hiç pahasına satılırdı. Kış mevsiminde

marul, pürçüklü, turp, soğan, pırpırım gibi beyaz lahana yetiştirilir. Şanlıurfa ikliminde ürün verebilirler. Kışlık üzüm bağlarında kış aylarına kadar üzüm mahsulü devam ederdi.

SORU XXVII : Şanlıurfa kurtuluş savaşı olaylarında benim anladığıma göre tarihlerdeki aylar Rumi takvim, yıllar miladi olarak kullanıla gelmiştir. Bunun hiç farkında mısınız. Örnek olarak Şanlıurfa'nın kurtuluş tarihi 11 Nisan 1336 rumi takvime göredir. Bu miladi takvimde 24 Nisan 1920 oluyor. Buna ne dersiniz?

CEVAP XXVII : Bu dediğiniz doğrudur. Ancak bu böyle alışılagelmiştir. Bunun düzeltilmesinde bir yarar görmüyorum.

SORU XXVII : Sayın Ahmet Mesçi yayınlayacağımız Şanlıurfa kitabına koymak için hatıra resmi çektirelim. Torunlara bir hatıra olur. (Bir kaç defa bu soruyu kendine yöneltmeme rağmen her seferinde bana şu cevabı vermiştir. Bende daha üstelemedim.)

CEVAP XXVII : Biz şan şöhret meraklısı değiliz. Resim için beni pek rahatsız etme.

Böylece Sayın Gazi Hacı Ahmet Mesçi ile burada aralıklı süren sohbetimiz sona ermiştir. Şanlıurfa kurtuluş savaşı dönemlerinin yaşamakta olan canlı tarihlerinden olup bize verdiği gerçekçi bilgilerden dolayı kendine teşekkür ederiz.

10 Nisan 1984

Adı ve soyadı : Kadir Öztop

Takma adı : Harrani

Yaşı : Yüz

Memleketi : Şanlıurfa

Sohbet tarihi : 20 Ağustos 1983 ile 8 Eylül 1983 tarihleri arasında

Röportaj yapan : Selim Ak

Röportaj yeri : Çardaklı kahve - Eskicipazarı-Şanlıurfa

Anlatım tarzı : Üslubu kesik cümlelerle olduğu için kendi-

sine sıkça sorular sormak zorunda kaldım. Yazdıklarımı defalarca kendine okuyup yapılması muhtemel hataları yeni notlarla düzelttikten sonra kendine tekrar okudum. Hatırladıkça ekledim. İhtiyar olduğu için anlattığı olaylar arasında kopukluk oluyordu. Anlatım üslubu zayıf. Destek kurdalama soruları sordum.

SORU I : Şanlıurfa kurtuluş savaşında bildikleriniz; hatırladıklarınız nelerdir?

CEVAP I : Arkadaşım Hüsnü Bey jandarma kumandanlarındandı yanımıza geldi. Biz sarayın ahırında idik. Dediki silahlanın herkes silahına göre fişek alsın! Fransızlar Şanlıurfa'yı terk ediyor. Sizler onları takip edeceksiniz. Biz de silahlandık. Jandarma muhafızı olarak, Fransızları korumak için yola koyulduk. Biz onların arkası sıra Akabe boğazını takiben Şebeke'ye geldlik. Şebeke'de Fransız kumandanı bize emir verdi. Sajous, Akabe'de ne geliyorsunuz dedi. Biz de sizi takip edip korumaya geliyoruz dedik. Orada Akabe'de Sajous ile Hüsnü Bey tokalaştılar. Sonra Hüsnü Bey Ferit Paşa yöresinde, bir bölüm jandarma askerine Şebeke'deki dağlara çıkın dedi. Biz de dağlara çıktık.

Baş çavuşumuz Mustafa idi, Aşiretler dağlarda ateş açtı, sonra Fransızlar burada mevzilendi. Her tarafa ateşe başladılar. Biz de Fransızlara ateş açmak zorunda kaldık. Çünkü Fransızlar bize ateş ediyorlardı.

On bir yaşındaki bir çocuk yanımda bir taş kaldırdı. Bize korkmayın dedi, gelin söyledi bizde hücum ettik. Ateş açtık, Sajous bu olayların başlangıcına doğru tabancasını çekip, Maraşlı Ömer Efendiyi vurmak istedi. Bunun üzerine Amerikalı Mis Holmes öldürme dedi. O kadın olmasaydı, Sajous Ömer Efendiyi kurşunlayacaktı. Ondan sonra bizler yetişip Ömer Efendiyi kurtardık. Ömer Efendi bize Ermenilerin mağaralara girdiğini söyledi. Biz de yetişip Ermenileri ablukaya alıp ateş açtık, kendilerini yakaladık. İki yüz yetmiş esir aldık. Diğerleri orada çatışmada öldü. O esirlerin içerisinde iki kişi Fransız çıktı diğerleri Ermeni ve Süryani idi. Sonra bunları Süryani, Ermeni diye ayırdık. Hepsini öldürdük.

Sajous köprünün altına girdi, gizlendi. Kolundan yaralı da idi. Yanına geldim, bana yalvarıyordu. Kendisinin başını bıçak-

la kestim. Bir erimiz vardı. Adı Sert Çavuş Ahmet'e verdim. O da Sajous'un başını süngüye taktı ve Şanlıurfa'ya halka göstermek için Ali Saip Bey'e getirdi.

Kırk develeri vardı. Savaş patlayınca develer dağıldı gitti. Şanlıurfa'ya doğru geliyorlardı. Develere Fransızlar toprak kum yüklemişlerdi. Deve sahipleri geldi develerini aldı gitti. Bir bölük jandarma bir de bölüm komutanı vardı. Bu kumandan K. Maraşlı Ömer Efendi idi.

Fransızlar imha edildikten sonra, geri dönerek, çetecilerle birlikte Samsat kapı'dan Şanlıurfa'ya girdik. Çeteciler Dergah'a geldi. Biz jandarmalarla merkez karakola geldik. Amerikalı öksüzhane müdüresi Mis Holmes'i jandarma kumandanımıza teslim ettik.

SORU II : Sajous'un kafasını niye kestin?

CEVAP II : Şanlıurfa'da dayımın oğlu Zekeriya'yı eski devlet hastahanesinin yanında Osman Efendi'nin binasında Fransızlar tarafından öldürüldüğü için intikam gayesi ile kestim.

SORU III : Şanlıurfa'dan düşman askerlerinin temizlenmesinden sonra başka yerlerin kurtuluşu için o yörelere gittiniz mi?

CEVAP III : İlk önce Nizip'e gittik. Nizip'te Ahmet Mesçi'yi Bekir Hatip Hasan Billo gibi Şanlıurfa'lı çetecileri gördüğümü hatırlıyorum. Nizip'de Fransızlarla dağlarda çarpıştık. Fransızlar çekildi. Gaziantep'e geçtik, oradan çetecilerle birlikte Kahramanmaraş'a gittik. Kahramanmaraş'da üç gün kaldık. Saim Bey çetecileriyle Kahramanmaraş'a geldi. Üç gün içinde Fransızları Kahramanmaraş'dan dağıttık. Şanlıurfa.lı çeteciler olarak, Kahramanmaraş'da şehitimiz olmadı. Fransızlar Antep'e çekildiler. Biz de peşleri sıra Gaziantep'e geldik. Bütün her yerden Kuvayı Milliye çetecileri Gaziantep'e gelmeye başladı.

Bütün her yerden gelen, toplanan çetecilerin akın seli önünde duramayacaklarını anlayan Fransızlar, anlaşma ile Gaziantep'i boşalttılar. Suriye'ye geçtiler. İçlerinde Ermeni ve Süryani de vardı. Şahin Bey'in adamları çoktu Gaziantep'de gözleri pek savaşçı idiler. Kırk kişi civarında Şanlıurfa'lı çeteci olarak Gaziantep dolaylarına geldik. Orada Fransızlara karşı çeteci ola-

rak savaştık. Tüfenk savaşı yaptık. Çeteciler hepimiz Şanlıurfa'ya döndük. Şanlıurfa'dan giden bir kısım çetecilerden Gaziantep'de şehit olanlar da oldu. Ahmet Mesçi aşçı idi, yemek yapardı. Nizip'e başka yerin çetecileri de oraya geldi. Nizip'den Kahramanmaraş'a gittiğimizde Nizip'den sonra Ahmet Mesçi'yi göremedim. Çeteci olarak Nizip'de diğer yörelerden gelenlerle birlikte beş yüz kişi kadar var idik.

8 Eylül 1984

Şanlıurfa Kahramanlarından Kadir Öztop Selim Ak'la birlikte
25.Mart.1984 Balıklı Göl - Şanlıurfa

MÜSLÜM ÖNENLE SOHBET

ANLATAN : Müslüm Önen
YAZAN : Selim Ak
MÜSLÜM ÖNEN'İN YAŞI : 82
DOĞDUĞU YER : Şanlıurfa
SOHBET YERİ : Fakırullah Kahvesi - Halil-ül Rahman - Balıklı Göl
SOHBET TARİHİ : 3 Nisan 1984 - 10 Nisan 1984
ANLATIM ÜSLUBU : Kesik cümlelerle anlatım yapmakta, bazı konuları ve tarihi olayları kendisine hatırlatarak, sıkca ara soruları sormak zorunda kaldım. Anlatımı Osmanlı Türkçesi ile oluyordu. O devirdeki olaylar ve Şebeke Savaşı hakkında bilgi topladım. Sonradan bunları günümüzün Türkçesine onun anlattıklarına bağlı kalarak çevirdim. Düzgün bir biçimde yazdım.

SORU I : Sayın Müslüm Bey kimliğinizi tanıtınız, kısaca öz geçmişinizi anlatınız?

CEVAP I : Adım ve soyadım; Müslüm Önen; Halk ve arkadaşlar Şıh Müslüm diye beni adlandırmışlardır.

Doğum tarihim miladi 1902 (Rumi 1318) tarihinde Şanlıurfa'da doğdum. Ömrümü Şanlıurfa'da geçirdim. Askerliğimi yine Şanlıurfa'da yaptım. Jandarma iken biz okulun ikinci devresinaltı ay Kahramanmaraş'da kaldık. Kurtuluş Savaşından önce Kahramanmaraş'da bu kursu yapmıştık. Sonra kursu başarı ile bitirerek Şanlıurfa'ya geldim. Şanlıurfa'da iki buçuk yıl jandarma onbaşısı olarak çalıştım. 1920 yılında Şanlıurfa'da Fransızlar işgal ettiği zamanlar, biz asker değildik. Gönüllü çeteci olarak üç ay çetecilik yaptım. 1925 yılında Şanlıurfa'da Şeyh Sait isyanı oldu. Biz Şeyh Sait isyanında asayişi sağladık. O zaman polis yoktu. Jandarma görevimden sonra Mürşit Pınar'da gümrük anbar memuru olarak iki yıl çalıştım. Ondan sonra kendi isteğimle istifa ettim. Şanlıurfa'ya geldim. Adlî mübaşir olarak mahkemeye geçtim. Bu görevde on sekiz yıl çalıştım. Sonra oradan da istifa edip, dağa gittim. Oradaki bağ ve davarlarımla meşgul oldum. Kırk iki yıldır dağda tek başıma kalıyorum.

On yıl medresede eski yazı ile dini ilme çalıştım. Hocam Müftü Eyüp Sabri idi. Eski yazı ve yeni yazıyı iyi okur, yazarım. Şimdi sağ salim olarak yaşıyorum.

SORU II : Şanlıurfa kurtuluşu hakkında bilgi veriniz öz olarak anlatınız?

CEVAP II : Cemal Paşa Şam'da kral Faysal'ı astı Araplar da bunlardan kızarak İngilizlerle birlik olup, İngilizlere yol verip Şanlıurfa'ya dek geldiler. İngilizler gidince Fransızlar gelip yerleşti. Fransızlar Şanlıurfa'da katliama girişip, hakim tepeleri ele geçirdiler. Çok adamımızı öldürdüler. Sonradan bizler etrafı kuşattık. Fransızların suyunu kestik. Bu sebeble aç kaldılar. Şanlıurfa'yı bırakıp gitmek durumuyla, karşı karşıya geldiler. Üç ay hiç çarpışma durmadı. Şanlıurfa çetecilerimiz ve sivil halk çok telef oldu.

Biz Fransızlara elçi olarak adam gönderiyorduk. Fransız siyasi hakimi Hauger bizim gönderdiğimiz elçilere biz burdan gitmeyiz. Buradan ayrılışımız general Gouraud'un emirleriyle ancak mümkün olur derdi. Biz de kendilerine karşımızda sizsiniz general Gouraud'u biz tanımayız, sizi tanırız dedik.

Böylece Fransızlar Şanlıurfa'dan çıkmadığı için karşılıklı çarpışmalar sürüp gitti. 10-11 Nisan gecesi anlaşma ile Ömer Bey imza verdi. Altmış deve kendilerine kiraladılar. Bizi de dağlardan yola, kendilerini korumak için izlemeye başladık. Ömer ile Ali Saip Ursavaş bizi tehlikeli bölgelerden Fransızların selametle gitmeleri için çeteci olarak, Şebeke dağlarına doğru bizi kırlardan gönderdiler. Altmış kişi idik. Her tepeyi pusuya aldık ki kendilerine aşiretler tarafından saldırı olmasın. Şebeke'yi dağlardan kuşatma altına aldık ki orayı selamet ile geçsinler. Çünkü burada aşiretler, ahali geçenlere saldırıp, adamları öldürdükleri için aynı zamanda geçenlere ateş açıyorlardı.

Şimdi gel gelelim, burada Fransızlara ateş niye açıldı. Biz onları korumak için gelmişiz. Yalnız o yörede mevsim bahar yolda yolcular 50-60 kişi yoğurt, peynir, yağ, Şanlıurfa'ya getiriyorlar. Fransızlar bu yolcuları görünce pusuya düştük, korkusuyla ateş açtılar. Şimdi biz çok müşkül durumda kaldık. Kendi kendimizi mi kurtaralım, Fransızları mı koruyalım. Herkes ken-

di canının derdine düştü. Diğer yandan yolcuları mı kurtaralım. Bu olayda böylece üç saat karşılıklı ateş devam etti. Yolculardan da ölen oldu. Çetecilerden de vurulan bulundu. Burada Fransızlardan 550 kişi öldürüldü. 100 kişiyi zorla kurtardık. Bunları Şanlıurfa'ya getirdik. Sonra anlaşma ile Fransızlara teslim edildiler.

Gel burada Fransızlara ve Ermenilere bir propaganda yaptılar. Fransızlar teslim olduğu durumda Şebeke'de yok edilmişlerdir. Halbuki bu çok yalnışdır. İlk ateşi Fransızların kendileri yolculara açtı. Şimdi eğer bizim gayemiz Fransızları top yekün yok etmek olsaydı. Niye 100 ünü kurtardık. Ali Saip Ursavaş, Şanlıurfa'da kalmıştı. Oraya gelmemişti. Aşiretler teslim olundu denildiğinde bazıları eşyaları talana başladılar. Zaten bu sırada Fransızların bu sefer talana girmiş olanlara ateş açmalarından sonra savaşın büyük şiddetli kısmı bu durum karşısında başladı. Ve Fransızların büyük bir kısmı bu ikinci dönem göğüs, göğüse olan kanlı boğuşmalardan sonra öldürülmüş oldu. Dağlardaki aşiretler ateş açtı, yoldaki yolcular da çatışmaya girdi. Aşiretler, yolcular Fransızlarla iyice savaşa tutuştu. Biz de bunların arasında kaldık. Bize de ateş açtılar, bu durum karşısında kendimizi savunmak için istemeyerek ateş açmak zorunda kaldık. Bu çarpışmaların sonunda teslim olan 100 Fransızla birlikte Şanlıurfa'ya döndük.

SORU III : Şebeke savaşında Fransız komutanı ve Hauger'in başları kesilip Şanlıurfa merkezine getirilerek ulusa gösterilmiştir. Bunun aslı var mıdır ne doğrudur?

CEVAP III : Sajous ve Hauger'in başlarını Şebeke'de kestiler. O karışıklıkta yolcu veya aşiretler kesti, kimin kestiğini bilmiyorum. Bildiğim şey varsa o da Sajous ve Hauger'in başlarının orada kesildiğidir. Bunu gözlerimle gördüm. Yalnız kesenlerin kimler olduğunu hatırlayamıyorum.

SORU IV : Şanlıurfa'nın kurtuluşuna dair elinizde belge var mıdır?

CEVAP IV : Elimde hiç bir eser yoktur. Yalnız gördüklerimle size bilgi verebileceğim.

SORU V : Ali Saip Ursavaş hakkında düşünceleriniz nedir?

CEVAP V : Ali Saip Ursavaş'la Ömer Bey çetecilerin idarecisi idi. Bunlar Kuvayı Milliye başında idiler. Şanlıurfa'nın kurtuluşu için gece yatmazdan çok başarılı çalıştılar ve bizi de çalıştırdılar. Şanlıurfa'ya hizmetleri sonsuzdur. Kendilerine şükran borcumuz vardır.

SORU VI : Şanlıurfa'nın kurtuluşuna dair karanlıkta kalan şeyler sizce nelerdir?

CEVAP VI : Biz geceleri karanlıkta nere icap ediyorsa oraya baskın emir gereğince yapılıyordu.

Baskın yapılan yerler :

a — Külaplı tepesine baskın; Bu baskında bulundum.

b — Karalök baskını; Burada bir kaç telefat verdik. Gece saldırı yapıldı.

c — Şişko'nun evine baskın; gece yapıldı.

d — Tılfındır tepesine baskın. Bütün baskınları gece yapıyorduk. Çünkü gündüz imkansızdı. Fransızlar mevzilenmişti; en ufak hareketimizde bizi yaylım ateşine tutuyorlardı.

Ali Saip Ursavaş, Ömer Bey bize sen buraya, o oraya baskın yapacaksın diye emir veriyordu. Bunların pek çoğunun adı tarihe geçmemiştir. Her gece bunlar yapılırdı.

SORU VII : Şanlıurfa'lı on ikiler hakkında düşünceleriniz?

CEVAP VII : On ikilerin bir kısmı bizi örgütleyip emirler veriyordu. Bir kısmı para yardımı yapıyordu. Hariçten gelen aşiretler çoktu. Bunlar yemek yaptırıyordu. Bizleri yurdun kurtuluşu için teşvik ediyorlardı. Tarif ve öğüt veriyorlardı. Bunlar yurt için üstün çalışmalar yapmışlardır. Bizleri yönetmişlerdir. Cesur ve gayretli kimselerdi.

SORU VIII : İngilizler ve Fransızlar Şanlıurfa'ya girerken silahlı mücadele oldu mu?

CEVAP VIII : Her ikisi de Şanlıurfa'ya girdiği zaman silahlı bir karşı koyma mücadelesi olmadı. İngilizler önce girip memlekete hakim olan yerlere girdiler. Biz İngilizlere buradan çıkın, gidin söyledik. Biz İngiliz bayrağı altında yaşıyamayız dedik. İngilizler bizim bu sözlerimize karşı bize on beş gün süre verin dediler. Biz kan dökmeyiz. Yurdunuzu size teslim edip gideceğiz. Ve bu teklif üzerine on beş gün kalmazdan gerçekten gitti-

ler. İngilizler gider-gitmez hemen Fransızlar hem Suriye'yi hem de Şanlıurfa'yı işgal ettiler. Fransızlara da usulen biz kan dökmeden yurdumuzu bize bırakın, yurt bizim namusumuzdur. Sizi burada rahat bırakmayız. Fransızlar bizim bu teklifimize karşı biz burada hakimiyet yapmak için geldik, buranın sahipleri biziz dediler. Bunu dedikleri gibi ateş açıldı. Böylece çete savaşları başladı. Kendileri Şanlıurfa'ya hakim yerlerde bulunmakta idiler. Şanlıurfa halkı diğer yerlerde idi.

SORU IX : Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinde üstün yararlıklar gösteren kimlerdi.

CEVAP IX : On ikiler yararlık göstermiştir. Bunların yaptıkları çalışmalar şunlardır :

a — Para yardımı,
b — Mal, davar, inek, sığır,
c — Kendi canlarını ortaya koydular,
d — Fikren bizi örgütlediler,
e — Yemek yardımı, Şanlıurfa'nın dışından gelen Kuvayı Milliyeci ve aşiretlere yiyecek sağlamak.

Üç ay süren Şanlıurfa kurtuluş savaşı; çetecilerimizin Şanlıurfa'nın diğer kazalarından gelen aşiretlerin; Kuvayı Milliyecilerimizin, Onikilerin, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş ve burada bulunan jandarma bölük kumandanı Ömer ve Kaymakam Ali bunlar bizim çetecilerimizin başında idareci olarak, Şanlıurfa kurtuluş savaşını kazandık. Bütün baskın emirlerini bunlar bize veriyordu. Biz de canla bunların verdikleri emirleri harfiyen yerine getiriyorduk.

SORU X : Kadir Öztop (Harrani) hakkında düşünceleriniz nelerdir.

CEVAP :X : O çeteci olarak şebeke savaşma katıldı. Orada kendisini gördüm. Dayısı oğlu Zekeriyayı Fransızlar öldürdükleri için Kadir Öztop Fransızlara çok düşmandı.

SORU XI : Şanlıurfa kurtuluş savaşında Türk ve Fransız kuvvetleri hakkında bir bilginiz var mıdır.

CEVAP XI : Onlar 650 kişi idi. Hauger (Hocer) ve Sajous (Saco) diye kumandanları vardı. Bunun yanında Ermeniler de Fran-

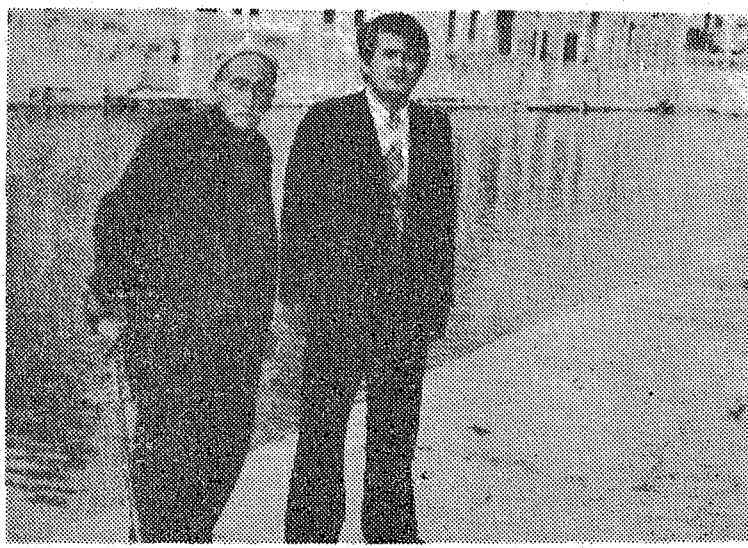

Şanlıurfa Kahramanlarından Müslüm Önen, Selim Ak'la birlikte 4.Nisan.1984 Balıklı Göl - Şanlıurfa

sızlarla işbirliği halinde idi. Bu kuvvetler hakkında kesin bir rakam veremem.

SORU XII : Ahmet Mesçi hakkında düşünceleriniz nedir.

CEVAP XII : Şebeke savaşında kendini şahsen görmedim. Katıldığını duydum. Ahmet Mesçi kendi kabiliyetine göre size bilgi vermiş haklıdır. Çünkü yöremizde gazetecilik yapmıştır. O savaşlara katılmıştır. Her insan bilgisine gördüğüne göre konuşur.

SORU XIII : Fransız ve İngilizler bağ ve bahçelere saldırırlarmı davar, inek gibi hayvanları halkın elinden zorla almalarmıydı

CEVAP XIII : (Bu soruyu sorarken bazı kimselerin karışması ile çok kızdı. Masamızı terk edip dışarı çıktı, dışardaki masada tekrar kendisine soru sordum devam etti.)

Fransızlar kuşatma altında oldukları süreler pek bulundukları yerden ayrılamıyorlardı. Fakat bazı sıralar açlık çektikleri için, kuşatma altındayken dışarı çıktıklarını göremediler. Erme-

niler de kuşatma altında idi. Uçak gelip kağıt kendilerine attıklarını gözlerimle gördüm. Fakat bu kağıtların ne olduğunu anlamadık. Fransızlar aç kaldıkları için atlarını kesip etlerini yediler. Aç köpek fırın yıkar. Bu durumda kalan insanların neler yapacağını artık sizler düşünün. Fransızların adamları kente inip sebze yiyecek et, ekmek satın alıyorlardı. Bu ilk iki ay böyle devam etti. Sonra bu tavizlerimizden cesaret alarak gitmiyorlardı. Bu durum karşısında alış-verişle bağlantılarını kestik. Bir ay kuşatmada kaldılar. Mecburi açlıklarından dolayı anlaşma yapıp terk ettiler.

Tüm yazdıklarımızı tekrar kendine okudum. Aklına gelenleri ilave ettirdi. Ve yazdıklarımızı çok beğendi.

9.Nisan.1984

KANLI ISOT SAVAŞI

7 Mart 1919,
Bu günü sakın unutma kardaş.
Güney Doğu tarihimizde kara bir bulut,
Tüm ufukları kaplamış.
İngilizler gelip Şanlıurfa'yı sarmış.
Bunun için bir çatışma orda olmaz.
Yurt elden gidiyor diye,
Silah bile patlamaz.
Elini - kolunu sallayıp gelen düşmanlar.
Güzel Şanlıurfa'ya canavarlar örneği daldılar.
Bütün konaklara davarlar gibi doldular.
Siz burada ne arıyorsunuz diyen olmadı.

***

Onları törenle karşılamadığı için,
Kaymakam Nüsret Bey'i tutsak edip,
Kendisini İstanbul'a sürüp,
Yaka, paça, kırbaç!
İşkenceler içinde yargıladılar.
Buna ciğer, yürek dayanmaz.
İdamdan iki gün önce,
Hanımını yanına çağırtarak.
Göz yaşlar içinde,
Şunları söylemiştir.
Ben yurdum, ulusum ıçın,
Bu haksızlığa uğratıldım.
Hiç üzülmeyin sakın!

Türk ulusu yurt-severdir.
Canını - varını yoğunu verir.
Sizleri aç bırakmaz.
Uğrunda ölenlerin kanını yerde koymaz.
Öçünü almasını bilir bir gün...
Yurdumuz, ulusumuz sağ olsun!
Bizler ölmüşüz neye yarar,
Yeterki kutsal toprak kurtulsun!
Sözlerinin ardından,
Ermenilerin kışkırtmasıyla,
İstanbul Beyazıt meydanında.
Türk halkının gözleri önünde,
İngilizler tarafından ipe çekilir.

Bu durum tüm Türklerin,
Şanlıurfa'lıların ciğerini dağladı.
Böylece Nüsret Bey,
Şanlıurfa'nın verdiği ilk şehit oldu.
Herkes Nüsret Bey gibi olaydı,
Şanlıurfa'ya düşman hiç giremezdi.
Ruhu şad olsun!
Onu gönlümüz unutamaz...
İçimizde kanayan acı bir yaradır.
Dumanlar içinde tüten...
Bir yanardağ gibi,
Gökyüzüne ışık saçan,
Bir kıvılcım olarak kalacak,
Onu asırlar içimizden söküp alamayacak.

Böylece Şanlıurfa'yı işgal eden,
İngiliz zek Fransızlar,
Bağ ve bahçeleri talana başlamışlardır.
Tarlalarda ne ısot ne de balcan bırakıyorlardı.
Firenk, Bakdeniz, has, pırpırım,

Ortalarda kalmadı hepi topluyorlardı.
Peki biz bostana, tırşık ne ile yapacağız.
Bunu gören Şanlıurfa halkı,
Aralarında şöyle konuşuyorlardı.
Demek şu mendebur Fransızlar yüzünden lo!
Şu karakışı da ısotsuz geçireceğiz!
Halepli, Eski Kehriz bahçelerinde,
Birşey koymadılar körrol!
Aşağı paşa bahçelerinde ise yeller esiyor.
Kuzul kurtlar ne olacak...

⁂

Yok arkadaş o iş olamaz,
Donguz herifler sizi gidi...
Ben ısotumu topladıktan sonra,
Havanda dövüp toz ederek,
Isot reçelimi yapacağım.
Kavanoz ve ölbeme dolduracağım.
Isotsuz yaşıyamam derem siye,
Fransızı da İngilizi de vız gelir biye...
Balcan kebabımı yaparak,
Dürmük edip yerim.
Acılı çiğ köftemi yoğururum.
Üstüne bir tas ekşi ayran içerim.
Beni bu zevkten kimse mahrum edemez.
Midem barsaklarım delinirse delinsin,
Isotsuzlukdan da gözlerim görmez oluyor.
Üstelik bende büyük bir unutkanlık baş gösterdi.
Elim, ayağım titriyor.
Sinirden çoluk-çocuğu ,
Hepi sıradan dayaktan geçirip,
Falakaya yatırdım, ayakları kan revan oldu.
Ağladılar sonunda acıdım kendilerine,
Bu gidişle ısotsuzluktan intihar da edebilirim.

⁂

Bu Fransızlar da nerden çıktı başımıza,
Herbiri densizlik edirler.
Bahçalardaki ısotları hepi topluyorlar.
Tiyeklerde üzüm koymadılar.
Bize hiç bırakmıyorlar.
Onikiler bir araya gelir.
Kurultay toplanır karar verilir.
İleri-geri şöyle konuşulur.
Üstelik düşman askerleri,
Evlerimizin etrafında dolanır.
Biğiriklere çıkırlar,
Tepemizden aşağı oynırlar.

Vay! Aney! Şu Ermeni Karabit'in,
İşine bak uy! Babo!
Kuzu gibi adamdı,
Höt deyince ödi patlardı.
Şanlıurfa'ya İngilizler ve Fransızlar,
Geldikten sonra göririrsiz mi?
Bir canavar kesildi.
Mahalle sokaklarından adam geçirtmiyor.
Hiç değilse şu bağların-bahçaların,
Isotunu toplayalım yoksa,
Bu yıl şark çıbanı
Hepimizi yakalar herbirimizi,
Tirnik eder çıkarır Kur'an'ıma...
Bu yüzden hulğum bozilir.
Gel gidek leç edek he!

Sonunda Kuvayı Milliye taburunu,
Şanlıurfa'da kurmaya karar verirler.
Tabur kumandanı,
Malatyalı Yüzbaşı Bekir Sıtkı olur.
Bölüklerin başı,

Şanlıurfa'lı yedek subaylardan oluşur.
Ondan sonra ısot tarlalarında,
Büyük bir meydan savaşı başlar.
Alaman bağı, Külaplı tepesi,
Bedi-ü zaman Karakolu, Karalök'ün bağı,
Nedim Efendi konağına,
Kanlı baskınlar yapılır.
Şanlıurfa'nın sokaklarında ısot tarlalarında,
Bir çok adsız şehitimiz düşer.
9 Şubat 1920'den 11 Nisan 1920'ye dek.
Şanlıurfa'nın sokakları, bağları, bahçalarında,
Isot tarlaları içinde,
Kanlı ısot savaşları başlar.

Olayların özü şöyledir,
İşgal kuvvetlerinin Şanlıurfa'ya gelmesinden sonra,
Yerli halk iki kısma ayrılmıştır.
Müslümanlar İbrahim Halil peygamberin,
Yolundan gitmeye başlamışlardır.
Kafirler tam tersini yaparak,
Nemrüti olup aralarında birleşmişlerdir.
Gelen dış sömürgeci güçlerle,
İş birliği yapmışlardır.
Sonra da İslamlara aklın alamayacağı,
Zulümlere girişmişlerdir.
Mazlumlar kenti terk ederek,
Eyüp peygamber sabrıyla,
Mağaralara çekilmişlerdir.
Çünkü onlara yaşamak hakkı tanınmıyordu.
Ya! Sabur ya! Allah diye,
Aylar böyle geçti,
En sonunda bıçak geldi kemiğe dayandı.
Isotsuzluk da bir yandan,
Herkesin iliklerine işledi.

Tarhasını, nacağını kapan,
Sokak çarpışmalarına girdi.

Pirimiz ya! Hızır ısot,
İmdata yetiş biz geldik.
Neyse bir kaç yüz gazi,
Zek şehit verdikten sonra,
Isot aşkına büyük bir iman kuvvetiyle,
Düşman askerinden ısot tarlalarını temizlerler.
Avram! Yetvart! Kirkor! Çartmart!
Ulan! Bu sizin yaptığınıza ne denir.
Dünyanın diğer ucundan gelmiş.
Fransızlarla birlik olup,
Bizi vurursiz olur mu?
Oysaki biz kapı komşuyduk.
Beraber gezerdik, yerdik, içerdik.
Acı ısotlu çiğ köfteyi de beraber ederdik.
İnsanın yüzü biraz kızarır, bozarır,
Bunu yapamaz titrer donar kalır.

Fransızlar yakaladıkları Şanlıurfa'lı esirlerini,
Hapse atarlar.
Hepisini ısotsuz bırakıp,
Kendilerine işkence
Mahkumlar ısot! ısot!
Diye feryadı basarlar.
Bütün bu istihbaratı,
Fransızlara yerli Ermeniler veriyorlardı.
Yoksa Şanlıurfa'lıların ısotcu olduklarını,
Onlar nereden biliyorlardı.
Isot yemeyen mahkumların,
Hepisi de iştahdan kesildiler.
Zayıflayıp dört kemik cılız oldular.
Ben bu yüzden Şanlıurfa'da

Bir tane Ermeni bırakırsamsa,
Bana da Ali Şelli hiç demesinler,
Bundan gayri adıma ne isterse desinler.

Davar sürülerim hani,
Balcanlarım nerede kaldı.
Tiyeklerde bir salkım,
Üzüm koymamışlar.
Körrol, Dürzi, pezevenkler.
Gelin gidek lo!
Bütün yaz boyunca,
Bahçalardan toplayıp,
Havanda dövüp,
Kuru toz halindeki ısot,
Ölbelerini Fransız ve,
Ermenilerin elinden alak.
He! Ondan sonra,
Çiğ köftemizi yapak.

28 Şubat 1920 tarihinde,
Karalök'ün bağında,
Yedeksubay Ahmet Mesçi komutanlığında,
Bağa hücum eden Şanlıurfa halkına,
Fransız zek Ermeniler tarafından,
Makinalı tüfeklerle ateş açılır.
Bir anda ortalık kana boyanır.
İçli köfte, manti, borani
Peynirli helva ve kadayıf aşkına vur.
Diye hücum emri verilir.
Kumandanımız Ahmet Mesçi,
Koltuk altından ve bileğinden yaralanır ya!
Yedek subay ölür de,
Dönmez er meydanından,
Ben bunu yazan şairi.

Nerde görürsemse ellerinden öpeceğim.
Ne güzel teşhisi koymuş.

***

Gerçekten de aynen öyle imiş,
Savaş olduğu zamanlar.
Eri, takımı taklavatı ile,
En önde seğirtir gider.
Barış olunca korkusundan,
Orda-burda sinenler meydana çıkar,
Güzel bir kahramanlık edebiyatı düzerler.
Başımıza yiğit kesili verirler.
Madalyalar dağıtılır,
Ona-buna bol keseden.
Terfiler, rütbeler olduğu sıralarda,
Bizim yedek subay zavallı adam,
Çolak, kolunu sallayıp,
Kör gözleri ile oraya-buraya çarparak,
En gerilerden topallayıp gelir.
Siz de hiç merhamet insaf yokmudur.
Süslü-püslü koltuklarınızdan kalkıp,
Yerinizi vererek, elinden tutarak,
En öne geçirsenize adamı...
Eğer düşman kurşun yağmurundan,
Tesadüf eseri kurtulursa,
Milli kahraman olur çıkar.
Velevki şehit düşer ölürse,
Öldüğü yerde gömülür kalır.
Ondan sonra ne adını,
Anan olur ne de sanını,
Soruyorum sizlere beyler.
Bu yedek subayın,
Alın yazısı kaderi midir?

Neyse Karalök baskınında,
Rasgeldi oğlu Hacı Ahmet ile,

Tayfur zek Meğmiko adındaki,
Üç Şanlıurfa'lı yiğidimiz,
Isot davası uğruna şehit düşerler.
Yurt ki o kutsal bir topraktır.
Bazan ısot tarlası,
Bazı zamanlar da hamsi denizidir.
Oralarda yalnız şehitlerimizin,
Al temiz kanı vardır.
Ne mutlu ata-dede yadigarı,
Bu toprakların kıymetini bilene,
Her taşının-kayasının dibinde,
Bir şehit yattığını düşünüp,
Göz yaşını silene...

Zavallı Meğmikom!
Yavan ekmek üstüne,
Isot sürer yerdi Aho! Aho!
Sonra da soğanın gözüne bir yumruk,
Bütün günleri böyle geçerdi.
Karnı doyunca bir tas su içer.
Göbeği davul gibi şişer.
Yatar mışıl, mışıl uyurdu.
Afacan bir çocuktu.
Onu mehlemiz asla unutmayacak.
Sokaklardan geçerken,
İçli yanık hoyratlar söylerdi.
Bol acılı çiğ köfteyi de çok severdi.
Onun yokluğu mehlemizi ıssızlandırdı.
Kuşlar bile ötmez oldu.
Vay! Hin oğlu hinler! Aho! Aho!
Bir öksüz çocuk olan Teyfur,
Ali Şelli'den aldığı tüfekle,
Karalök baskınına katılmış.
Sekiz yerinden yara alarak şehit olmuştur.
Anasının biricik yavrusu,

Tek umudu idi.
Aklıma geldikçe hulğum daralır.
Ah! sizi ben bir yakalasam,
Herbirinizin kafasına bir hampara vursam,
Gene de hayfımı alamam.

Onu anası ne yokluklar içinde büyütmüştü.
Yeni terleyen körpe bıyıkları,
Gençliğe doyamadan gitti.
Bu güzel yurt için,
Niceleri böylece oldu kurban,
Siperlerden sıçrayıp koşarken,
Onların umurunda değildi.
Ne beden ne de tatlı can,
Damarlardan fışkıran al kan,
Pınar gibi akardı.
Yurt sevgisi uğrunda ölmek,
Bu bir aşk Kerem ile Aslı gibi...
Ne güzel bir ülküdür.
Yürekler dayanmaz göz yaşlar akardı.
Orda beyinler durur.
Bütün uslar şaşardı.

İşte bu çarpışmalara,
Türk tarihinde kanlı ısot savaşı derler.
Şanlıurfa kurtuluş hareketinin ilk kıvılcımıdır.
Bundan sonra Onikiler,
Bir araya gelip toplanmışlardır.
Şu karara varmışlardır.
Fransızlar Şanlıurfa'dan çıkarılacaktır.
Sonunda Ali Saip Ursavaş'ı başkan yapmışlardır.
Karaköprü dağlarından, Nar bahçalarından süzülüp,
Allah! Allah! Sesleriyle gelen,
Ulusay çetecilerimiz Fransızları ürkütmüşlerdir.

Günlerce kendilerini kuşatmada tutup,
Dışardan yardımlarını kesmişlerdir.
İntikam için onları aç, susuz bırakıp,
Onlara at eşek katır eti,
Bile yedirmişlerdir.
En sonunda Şanlıurfa'dan çekilmeye karar verirler.
Ali Saip Ursavaş çetecilerimize,
Bunlar çok kalleş adamlardır.
Kendilerine hiç güvenmeyin der.
İlerden yardım kuvveti alıp geri dönerler.
Bunun için bunları iki kol halinde,
Dağlardan takip edeceksiniz.
Yalnız kendilerine görünmeyeceksiniz.
Eğer köylere ateş-mateş açarlarsa,
Niyetlerinin kötü olduğu anlaşıldığında,
Hemen ablukaya alıp,
Kendilerini yok edin hiç acımayın.

Şebeke'deki köylülere ateş açan Fransızlar,
Savaşı başlatmışlardır.
Silah seslerini duyan dağlardaki çetecilerimiz,
Aşiretler hemen oraya koşmuşlardır.
Onbir yaşındaki bir çocuk,
Yerden bir taş kaldırıp,
Kadir Öztop zek arkadaşlarına
Sakın korkmayın dedi.
Peşim sıra gelin,
Orada patlak veren savaşta,
İki saat süren çatışmada,
Otuzbeş şehit, yetmiş yaralı verdik.
Fransız ve Ermenilerin bir çoğu yok edildi.
Kalanlar da tutsak oldu.
Kumandanları Sajous ve Hauger
Şebeke'deki köprü altına gizlendiler,
Kolundan yaralıydı, korkuyordu.

Bunu izleyen Kadir Öztop,
Bir ejder gibi başına çöktü.
Devlet hastahanesi yanında,
Osman Efendi konağında,
Öldürdüğünüz dayımın oğlu,
Zekeriya'nın hesabını ver dedi.
Sajous bunu duyunca irkildi.
Yalvarmaya başladı.
Eli ayağı titredi.
Şebeke'deki dağlardan bir ses yükseldi.
Bismil Allahü Ekber demeyi,
Unutma ya! Kadir.
Lo! Fransa nire Şanlıurfa nire deyip,
Bıçağını çekti şırak diye,
Sajous'un başını gövdesinden ayırdı.
Kanı bitkileri kuruttu.
Bismil demeyi de o heyecan içinde unuttu.
Böylece Sajous murt olarak gitti.
Etini bile kurt, kuş yemedi.
Böylece kanına girdiği sömürge gençlerinin,
Ve Şanlıurfa'da döktüğü kanların hesabını ödedi.

Kan ter içinde,
Samsat kapıdan ulusay
Şanlıurfa kentine girdi.
Bütün herkes, büyük-küçük, çoluk-çocuk,
Sevinç göz yaşları ile ağlaştılar.
Sarmaş-dolaş oldular.
Samsat kapıdan yürüyüşe geçerek,
Şanlıurfa halkının çiçek yağmuruna tutulan,
Ulusay yiğitler.
Coşkun adımla, yeri göğü inleterek,
Şöylece ısot çaşlavını söyliyerek;

Urfa'nın bahça-bağlarında ısot savaşı,
Kırılır nice başlar, kollar.
Akar gider al kanlar,
Bu uğurda verilir çok canlar.

Isot! Isot! kurban olam siye!
Sensiz dünya haram olur biye!
Fransız da gelse, İngiliz de varsa,
Seni elimizden kimseler alamaz.

Yurt bir bütündür parçalanamaz,
Orada baykuşlar sesi olamaz.
Allah! Allah! Ya Resulallah!
Peygamberler, enbiyalar diyarında.

⁂

Ay-yıldızlı Türk bayrağından,
Başka bayrak dalgalanamaz.
Bize bir diğerinin gölgesinde,
Yaşamak nasip etmesin amin!

Böylece Balıklı göle geldiler,
Kutsal balıklar, ağaçlardaki kuşlar.
Özgürdü, kanatlarını çırpıp,
Gazilerimize selam durdular.
Çetecilerimiz şehitler için elhem okuyup,
Kutsal toprakları öpüp,
Yüz sürüp, evlerine döndüler.
Sevinç göz yaşları,
Kanla yoğrulmuş toprak üstüne,
İnciler gibi düşerdi.
Ah! Ne olurdu şehit Nüsret Bey de,
Bu günleri göreydi derlerdi.

Şanlıurfa'nın bağ-bahçalarındaki,
Kanlı ısot savaşından
Tarihler bahsetmez haksızlığa uğradık.
Oysaki İngilizler, Fransızlar,
Arasında olan Waterlo savaşı,
Belçika'da altı saat sürmüş.
Yüz küsür kişi ölmüştür.
Fransız komutanı Napolyon,
İngilizlere esir düşmüş.
Atlas Okyanusu'nda Saint Hellen,
Adasına sürülmüştür.
Fakat bu savaş üstüne,
Ciltler dolusu kitap yazılmıştır.
Ne yazık ki batılı kıskanç tarihçiler,
Bizim Şanlıurfa'lıların yaptıkları,
Altmışüçgün süren,
Kanlı ısot savaşını ört-bas,
Edip kapatmışlardır.
Bizim Türk tarafından ikiyüzelli şehit,
Yediyüzelli de karşı taraftan,
Toplam bin kişi civarında ölü olmuştur.
Üstelik Şebeke'de komutanları,
Sajous ve Hauger'in kelleleri uçurulmuştur
Artık kanlı ısot savasının,
Önemini siz düşünün,
Waterlo savaşı ısot savaşı,
Yanında gölgelenir kalır.

Isotu yiyen yıldırım gibi koşar,
Dağ-bayır dinlemez aşar.
Bunun için Şanlıurfa Şebeke savaşında,
Düşmanın çoğu kaçamadan yok edilmiştir.
Kaçabilenlerde Şanlıurfa'da,
Isotu bolca yemiştir.
Geri kalanlarda tutsak olmuşlardır.

Isotçuların korkusundan Fransızlar,
Gaziantep, Kahramanmaş, Çukurova'yı da boşaltmışlardır.
Onlar olmasaydı belki de,
Bu bölgeler Fransız,
Suriye mandasına kalmıştı.
Bunun için kanlı ısot savaşı,
Türk tarihinde önemli,
Bir olay olarak kalacaktır.
Şanlıurfa ısot çarpışmaları,
Tarihe altın harflerle yazılacaktır.

ŞİİRDE GEÇEN ŞANLIURFALI DEYİMLER :

Isot : Biber, ısıtan ot, ıssıot → ısot.

Isot savaşları : Isıtan kızıştıran savaşlar; Şanlıurfa'nın bağ ve bahçelerinde sokaklarında, 9 Şubat 1920'den 11 Nisan 1920'ye dek 63 gün süren çete savaşlarının genel adı.

Balcan : Patlıcan.

Firenk : Domates.

Bakdeniz : Nane.

Has : Marul.

Pırpırım : Semiz otu.

Bostana : İnce doğranıp yapılan ekşili bol sulu salata.

Tırşık : Domatesden yapılan karışık bri nevi yemek.

Donguz : Domuz.

Ölbe : Tahtadan yapılan, biber, tuz; salça konulan bir tür külek.

Siye : Sana.

Biye : Bana.

Densiz : İtibarsız, yersiz hareketlerde bulunan ukala.

Karalök : Bu günkü Şanlıurfa'da Hızmalı köprü ile Ermeni öksüzevi (Bugünkü Sağlık Müdürlüğü) arasında bulunan bir bağlık, bahçelik yer.

Lahmacun : Kıymalı ekmek.

Tirnik : Burnunun ucunda Şanlıurfa çıbanı çıkmış adam.

Dürmük : Dürüm.
Hulğ : Moral. ?
Leç : Münakaşa; kavga.
Aho! : Feryat, figan ederek imdat isteme.
Mehle : Mahalle.
Hoyrat : Erkeklerin söylediği mani çeşiti.
Hampara : Yontulmamış taş.
Şebeke : Bu günkü Şanlıurfa otobüs terminalı yöresinden geçen, Gaziantep yolu üzerinde Şanlıurfa kentine on kilometre olan etrafı dağlık bir yer.
Akabe boğazı : Şanlıurfa'yı, Gaziantep'e bağlayan karayolunun Şanlıurfa çıkışında iki yanı dağlarla çevrili vadili çıkış yolu.

ŞANLIURFA KURTULUŞ ÇOŞLAV'ININ (MARŞININ) DOĞUŞU :

Şanlıurfa Kuvayı Milliyesi Şebeke dağları vadisinde Fransızları hış ettikten sonra Şanlıurfa'ya geri dönüp Samsat kapıdan büyük bir kalabalık durumunda kente girerken bu toplum içinde Kahraman Kuvayı Milliyeciler kendi aralarında şakalaşarak bir taraftan da Balıklı Göle doğru yürüyerek şunları söylemişlerdir; Biz Şanlıurfa'yı kanımızda akan ısotdan aldığımız güçle kurtardık. Onu elimizden kimseler alamaz. O bizim pirimizdir. Onu kimseye kaptırmayız.

«Isot! Isot Kurban olam siye,
Sensiz dünya haram olur biye.
Fransız da gelse İngiliz de varsa,
Seni elimizden kimseler alamaz.»

Bu Şanlıurfa bağ ile bahçelerinin sembolü kızıl ısot aynı zamanda yurt, ulus sevgisi, toprağa bağlılık aşkını da dile getirmiş olmaktadır. Bu olayların ışığında yukardaki mısraları yazmış oldum. Gerçektir ki diğer mısraları da bundan sonra belirttiğim görüşlerin etkisinde ortaya çıkardım. Böylece bu hatıraları şiir durumuna soktum.

Aynı kalabalıktan ilerleyen bir öbek yurtun, ulusun bir bütün olduğunu İngiliz ve Fransızlar tarafından parçalanamayacağını, yurt satmışlarının sömürgeci İngiliz ve Fransızlarla işbirliğinde çalışanların, onların ülkede ileri karakolluğunu yapanların baykuşları andıran uğursuz seslerinin tüm İslam ülkelerinde susturulacağını konuşuk edmişlerdir.

«Yurt bir bütündür parçalanamaz,
Orada baykuşlar sesi olamaz.»

Bir diğer öbek Şanlıurfa'nın peygamberler, evliyalar yöresi olduğunu bu yöreye kötülüğe zulüme gelen herkesin belasını ergeç bulacağını, sonrada bayrak sevgisini şehitlerimizin kanıyla sulanan ay-yıldızlı bayraktan başka bir bayrak bu yörede dalgalandırtmayacaklarını haykırmışlardır.

«Allah! Allah! Ya resulallah!
Peygamberler enbiyalar diyarında,
Ay-yıldızlı Türk bayrağından,
Başka bayrak dalgalanamaz.»

En sonunda Halil-ül-Rahman'a gelip Yüce Tanrı'ya şükran minnet dualarını yapan Kahraman Kuvayı Milliye ile Şanlıurfa halkı bir daha bu günlerin düşman işgalinin kendilerine gösterilmemesini dilek etmişlerdir. Sonra da hep bir ağızdan amin demişlerdir.

«Bize bir diğerinin gölgesinde,
Yaşamak nasip etmesin âmin!»

İşte kanlı Isot Savaşı destanının kısaca öyküsü budur. Bütün bu yukarıda olanlar, söylenenler, bendeniz Selim Ak tarafından henüz Şanlıurfa'da yaşamakta olan Kurtuluş Savaşı yiğitlerimizle arkadaşlık edip onlarla konuşuk yaparak söyleşerek bu olanlar tarafımdan canlı tarihlerden dinlenerek Şanlıurfa'nın kurtuluş destanı olan «Kanlı Isot Savaşı» tarafımdan kaleme alınıp Kuvayı Milliyecilerin aynı heyecanını yüreğimde duyarak altmışbeş yıl sonra tarafımdan yazılmıştır. Ne mutlu bu güzel yurt Anadolu için şehit gazi olanlara, bize bu gibi destanları yazdıran hep onlardır. Yine o baba yiğitlerki yaşasın! Var olsun! İşte Şanlıurfa kurtuluş destanı ile Coşlavı «Kanlı Isot Savaşı» Bu ruh ve o coşkuyla yazılmıştır. Kutlu olsun!

ŞANLIURFA KURTULUŞU 11 NİSAN 1920'DİR.

Şanlıurfa'lılar son millet meclisi kurultayına Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşında gösterdiği direnişten dolayı adının Şanlıurfa ANAP milletvekilleri tarafından Şanlıurfa'nın adının Kahramanurfa diye değiştirilmesini istemişlerdir. Büyük Millet Meclisi tarafından bu benimsenip onaylanmamıştır. Sebep şu Şanlıurfa kurtuluş savaşında ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Şanlıurfa pek çok kargaşa olaylarına sahne olması. Kurtuluş savaşında Şanlıurfa ili topraklarında azınlıkta kalmakla birlikte İngiliz ve Fransız yanlısı öbeklerin türemiş olması. Cumhuriyetin ilk yıllarında Şanlıurfa dolaylarına sıçrayıp, Şeyh Sait ayaklanmasının patlak vermesi. Bediü Zaman Sait'i Nursi olaylarına Şanlıurfa'nın sahne oluşu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi son on yılda Güney Doğu Anadolu'da Atatürkçü gençlik karşısında dikiş tutturamayan azınlıkta kalan beyni yıkanmış bir gençliğin türetilmesi, bu gençlik bazı iç ve dış kaynaklı çevrelerce kışkırtılarak Rusya'nın ileri karakolluk borazan başlığının mızıkacılığını yapması...

Pek tabii olarak bütün bunlardan ötürü Atatürkçü Türkiye Büyük Millet Meclisi Şanlıurfa'nın kurtuluşu için yapılan çarpışmadan dolayı bir zaman kendine bir san verilişine karşı çıkmıştır. Bunun da nedenlerinden birisi daha Şanlıurfa'lı bir takım ileri gelenlerin, Atatürk devrimlerinden birisi olan miladi takvimin kabulüne karşı gelip, Rumi takvimi kullana gelmeleri yüzünden. Ayrıca arap harflerinden yeni Türkçe harflerinin kullanışına geçilmesi Şanlıurfa'lılar bu konuda inat edip her biri arap harfleriyle Osmanlı Türkçesi ile Rumi takvim kullanılarak yazılmış. Binbaşı Ali Rıza Bey'in Ahfada Yadigâr Urfa Mücahedesi kitabını ve Şanlıurfa yöresi Kuvayı Milliye kumandanı Yüzbaşı Ali

Saip Ursavaş'ın Kilikya Faciaları Ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri kitaplarının içindeki tarihleri Rumi takvimden Miladi takvime ayrıca arap harflerinden çağdaş yeni Türkçe alfabemize sıcağı, sıcağına çevirmemişlerdir. Bu yüzden şu güzel Şanlıurfa'nın şöhretini gölgelendirmişlerdir.

Belki de kimbilir yurdun diğer bölgeleri için de böyle pek çok yanlışlıklar yapılmıştır. Bunu Türk tarihçilerinin nazari dikkatine sunuyorum. Hesapsız, düşüncesiz kusurların düzeltilmesi yoluna gidilmeli! Dil ve tarih okullarında nasılki batılılar okullarında Latince, eski Yunanca okutuyorlarsa, biz de Osmanlıca, eski Uygur, Göktürk Türkçesi tarihçilerimize okutulmalı. Arabi, Rumi, Hicri takvimleri Miladi takvime hesaplayıp çeviremiyen Osmanlıca yazıyı, Göktürk ve Uygur yazılarını rahatlıkla okuyamıyan, üstelik bu belirttiğimiz alfabelerle yazılmış eserleri günümüzün Türkçesine çeviremiyen tarihçi, bence Türk ulusunun tarihçisi olamaz. Şimdiye dek kurulmuş 16 Türk devletinin Türkçeleri inceltilmeli. Dış Türklerin günümüzdeki Lehçeleri bile okutulmalıdır. Bizzat bütün bu işler için devlet tarafından araştırmacılara yardım yapılmalı, ödenek ayrılmalıdır.

26 Aralık 1926'da yürürlüğe giren yasa ile Rumi ve Hicri takvimler bırakılarak bütün dünyanın kullandığı Miladi takvim yürürlüğe konulup kabül edildi. Kurtuluş Savaşından hemen sonra bu altı yıl içinde Osmanlı Türkçesi ile Rumi takvim kullanılarak kitapların ayları ve yılları Miladi takvime çevrilerek günümüzün ile yazılmalı.

Bu yukarda belirttiğim düşüncelerin zıttına giden ve Şanlıurfa'nın bir takım haklarını almasında kendi şahsi çıkarları yüzünden, engelleyen bazı inatçı geri kafalı Şanlıurfa'lılardır. Aydın, yurtsever Şanlıurfa'lıların bu gibilere karşı kesin tavrını alması gereklidir. Şanlıurfa'nın da bu kadar geri kalışının da sebebi bunlardır. Bunun için Şanlıurfa'nın hakkını alabilmesi şunlarla olur.

1 — Şanlıurfa yöre basınını elinde bulunduran bu geri düşünceli sözde yazarların elinden Şanlıurfa yayınevleri kurtulmalıdır.

2 — Atatürk devrim ve ilkelerinin bir parçası olan Rumi,

Hicri takvim yerine Miladi takvim kullanılmalıdır. Bunun için Şanlıurfa'nın kurtuluşu Rumi 11 Nisan 1336, Miladi olarak 11 Nisan 1920'dir. Bunu yazılarında, kitaplarında 11 Nisan 1336 olarak kullanmak yalnıştır. Çünkü Rumi takvim, Türk tarihinde geçmişe karışmıştır. Üstelik bazı yazarlar hiç bir çeviriyi yapmazdan doğrudan doğruya çağdaş Türkiye Cumhuriyetinin basınında çok defa yazdıkları kitaplarında işine geldikleri yerde Rumi, Hicri, işine geldikleri bölümlerde Miladi takvim kullanmaktadırlar. Bu durumlarla gençlik üzerinde bazı çelişkilere sebep olmaktadırlar. Bunun için kesinlikle yeni basılan eserlerde Rumi, Hicri, Miladi takvim tarihleri doğrulukla hesaplanıp Miladi tarihteki eşdeğerlerine çevrilmelidir.

3 — Şanlıurfa'nın dışından gelip Şanlıurfa kurtuluş direnişi için kan akıtanlara saygı duyulmalıdır.

4 — Şanlıurfa için kitap yazmış kimseler el üstünde tutulmalıdır. Her işte onların düşünceleri muhakkak alınmalıdır.

5 — Şanlıurfa'da bölgecilik yapılmamalıdır. Başka illerden tayin olup gelen memur, işçi, müteahhit işveren olup Şanlıurfa için çalışan tüm yabancılara yapılan baskılar derhal kaldırılmalıdır.

Eğer bu yukarda sayılan beş maddeye Şanlıurfa ileri gelenleri uygunluk göstermezse Şanlıurfa hakkı olan Şanlıurfa ünvanına bile kavuşamayacaktır. Niye kavuşsunki Şanlıurfa'lılar Atatürk devrim ve ilkelerinin bir parçası olan takvim devrimine karşı geliyorlar. Bu yüzden Atatürk Şanlıurfa'ya hiç gelmemiştir. Haklı olarak hers etmiştir.

Bunu duyan Büyük Millet Meclisi Milletvekilleri Atatürk'ü Anıtkabir'de üzmemek için Kurultay sonucu Urfa'ya Şanlıurfa ünvanını korkularından bir süre verememişlerdir. Nasıl versinler haklı adamlar. Milletvekili seçilebilmek için çok masraf etmişlerdir ya! Atatürk devrim ve ilkelerinin bekçisi olan Türk ordusu yine bir daha kükrer meclisi fes ederse nice olur halimiz. Bir daha har vurup harman savuramayız. Yaptığımız masrafları kat, kat milletin sırtından çıkarmadan bu fırsat elimizden giderse, bir daha ele geçiremeyiz. Parlementoya yanaşamayız. Vetolardan barajı aşamayız. İyisi mi, sesinizi çıkarmayın! Urfa, Urfa olarak

kalsın. Şanlı, kanlısı nemize gerek. Milletvekillerimizde halkı neylesin adamlar. Nasıl olsa meclise girdik. Bu sizin dediğiniz de iş mi yahu! Sallabaşı al maaşı... Ulusun yüreği yanıp pirzola olmuş kime ne? Kanlısı, şanlısı bizi ırgalamaz.

Fakat ben bunun kısa çözüm yolunu buldum. Şanlıurfa'nın kurtuluş tarihi 11 Nisan 1336 yerine 11 Nisan 1920 olacaktır. Urfa, Şanlıurfa diye her yana ün salacaktır. Göreceksiniz! Siz yakın bir gelecekte hakkımızı bu kapıdan alacağız! Patlayın da çatlayın!

10.Nisan.1984

Şimdi bütün bu ikaz ve çalışmalarımız, gerçeklerle Çukurova Acıklı Olayları ve Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşları kitabımızı ilgili yetkililere sunuşumuz hayli dikkat çekmiştir. En sonunda Büyük Millet Meclisi üyeleri gerçeği anlayıp Urfa'nın Şanlıurfa olduğunu anlamış ve benimsemişlerdir. Uğurlu olsun artık bu şana leke getirmemeye çalışalım. Temennimiz tüm olarak budur. Daha ne yapalım aşk olsun kıymet bilene.

Şu durumda Urfa, Şanlıurfa oldu. Şimdi elde Şanlıurfa'nın şanına şöhretine leke getirmemek kaldı. Dikkat edelim beyler şanlılık az bir san değildir. Büyük Türk şairi Mehmet Akir Ersoy, bile Türk Bayrağına İstiklal Marşında Şanlı Hilal diye hitap etmiştir. Ona göre bu bayrağı şanıyla, şöhretiyle dalgalandıralım. Başka ne diyelim!

9.Temmuz.1984

11 NİSAN 1920

Hey! Şanlıurfa,
Dağları, bağları - bahçaları,
Kanlı Urfa selam siye!
Kutsal şehit Nüsret Bey,
Gözümün ilk hicranlı yaşı.
Canım, ciğerim benim,
Getir koklayıp toprağını öpeyim.
Onikiler, Binbaşı Ali Rıza,
O yurt sever aşiret başkanları,
Nerde kaldı bu gün?
Yiğit yüzbaşım Ali Saip,
Köylüsü, kentlisi bütün...
Bir yıldırım gibi akan,
Seller örneği kudurup coşan.
O şahlanan günler lo!
Unutulur mu? Hiç olmadı!
Geçmişde bir anı olarak kalmadı...

Analar neler doğurmuştu o günler,
9 Şubatdan 11 Nisana dek.
Kutsal yurtu Türkün,
Hep onun aşkından coşmuş.
İnce bir çay olmuş Karakoyun deresi
Bir aşk uğruna can atardı.
Anzelha gölünün şifalı suları,

Balıklarıyla çırpınır taşardı.
Sanki o günlerde bir tufan vardı.
Şanlıurfa sokakları al kana boyanmış.
Akabe boğazı, Şebeke sırtları,
Kızıl-mora karışmış akardı.
Bir acı karaduman,
Sızlatan uzun bir çığlık,
Yürekleri orda yakardı.

Ey! Erenler peygamberler kenti,
Helal olsun senin için dökdüğümüz kan.
Uğrunda şehit düştü,
Nice genç babayiğit.
Alaca bir karanlıkda sökerken tan!..
İşte al sana gördün mü?
Boynumuz kıldan ince,
Şu güzel yurt için,
Neler olmaz ki feda...,
Kes başım kanım aksın!
Mangaldaki köz gibi,
Yürek derler buna...
    Sıcak kızgın yanan,
Ey! Sevgili güzel yurt.
Kurbanın olsun şu tadlı

31.Mart.1984

ŞANLIURFA SAVAŞININ SONUCU :

Şanlıurfa savaşının kurtuluşla sona ermesi yeni kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti'ne şu kolaylıkları sağlamıştır.

1 — Düşmanın Anadolu içlerine kadar ilerlemesi durdurulmuş. Doğu Anadolu Fatihi Kazım Karabekir'in Erzurum, Kars gibi doğu illerini kurtarmasından sonra ikinci olarak Güney Doğu Anadolu Fatihi Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında Şanlıurfa kurtuluş savaşının kazanılması ile Doğu Anadolu bölgesi tamamen sağlama alınmıştır.

2 — Gaziantep, Kahramanmaraş, Çukurova gibi yerlere bir kısım Şanlıurfa'daki milli kuvvetler yardıma koşmuş.

3 — Şanlıurfa'daki milli kuvvetlerin batı cephesine yardıma gidebilme fırsatı doğmuş.

Ayrıca aşağıda özünü verdiğimiz, Başbakan İsmet İnönü'nün 11 Nisan 1963 tarihli Şanlıurfa kurtuluş savaşı yıl dönümü konuşması Şanlıurfa savaşının önemini açık olarak ortaya koymaktadır.

ŞANLIURFA KURTULUŞU HAKKINDA İSMET İNÖNÜ'NÜN KONUŞMASI :

Bu gün Şanlıurfa'nın milli mücadeledeki düşman istilasından kurtuluşunun bayramını yapacaksınız. Bir insanın hayatına kuvvet ve lezzet veren asil heyecanların dalgalandığı bu günlerde Şanlıurfa'lılar içinde bulunup bir daha bahtiyar olmak isterdim. Şanlıurfa'nın milli mücadeledeki rolü başlı başına bir tarihtir. Kurtuluş zaferi kendi alın terinin ve pazu kuvvetinin ve Şanlıurfa'lıların engin hamiyet ve fedakarlığının mahsülüdür. Büyük

Millet Meclisinin ilk Genel Kurmay Başkanı olarak Şanlıurfa destanının acı ve ümitsiz günleri ve hesapsız zahmetleri ve fedakarlıkları ile her günü beraber yaşadım.

İstila ordusunun Şanlıurfa'da merkezlenen silahlı direnme ile Fırat'ın bütün doğusundan tard olunduğu günleri bu gün gibi hatırlarım. Doğuda stratejik durumumuz Şanlıurfa zaferi ile birden ferahlamış genişlemiş ve emniyet kazanmıştı. Kuvvetlerimizi ve düşüncelerimizi Fırat batısına toplamak için çok genişlemiştik. Sevgili Şanlıurfa'lılara benim hayranlık dolu takdirlerimi bu kurtuluş gününde söylemenizi ve yaymanızı sizden rica ederim. Milli mücadelenin Şanlıurfa'daki gazilerinin ve şehitlerimizin nesilden nesile geçecek torunları Şanlıurfa'lı olmakla ve Türk vatanının kurtarıcıları ve yeni Türkiye'nin kurucuları olarak yerden göğe kadar hakkı ile övüneceklerdir.

Şanlıurfa'lılar Türkiye'nin demokratik düzen içinde kuruluşu ve kalkınması savaşında ve safındadırlar. Çok mahrumiyet içinde Cumhuriyetin yürümesi ve yükselmesi için fedakarlık etmişler, gayret göstermişlerdir. Şanlıurfa'lı vatandaşlarıma engin sevgilerimi yürekten tebriklerimle bildirmenizi, Şanlıurfa'nın refahına ve saadetine hizmet etmeyi şeref bildiğimizi anlatmanızı rica ederim.

11.Nisan.1963
Başbakan; İsmet İnönü

1 — Valilik binası önünde veya geniş bir alanda halka hit Nüsret Bey'i anış ve Birinci Dünya Savaşı hakkında bilgi veriş bunu temsili olarak canlandırış. Şanlıurfa'nın nasıl işgal edildiği şehit Nüsret Bey'in anısına saygı duruşuna topluca kalkmak, sonra kimliği hakkında bilgi vermek.

2 — Fransızların Şanlıurfa'ya girişi ve yaptıkları zulümlerden örnek temsili sahneler meydanlarda yaptırıp canlandırmak.

3 — Onikilerin yaptığı çalışmaları, Kuvayı Milliye ve kumandanlarının örgütleme çalışmalarını temsili olarak canlandırmak. Gerekli bilgileri meydanlarda halka açıklamak.

4 — Binbaşı Ali Rıza Bey'in, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın Sivereğe kaçışlarını temsili olarak canlandırmak.

5 — Karaköprüye gelen aşiretlerin ve Ali Saip Ursavaş'ın Fransızlara verdiği ültimatomu canlandırmak.

6 — Karaköprü köyünden gelen milli kuvvetlerin Harran ve Beykapısından iki kol halinde kente girişlerini canlandırmak.

7 — Milli kuvvetlerin kente girişiyle olan çarpışmaları canlandırmak.

8 — Fransızların kuşatma altına alınışını temsil etmek.

9 — Sonunda Fransızların anlaşma ile kenti terk edişlerini canlandırmak.

10 — Jandarmaların bunlara kılavuzluk için gidişini ve çetecilerin dağlardan iki kol halinde kendilerini korumak için izlenmelerini temsil etmek.

11 — Şebeke'den gelmekte olan yolcu ve aşiretlerin Fransızların kendilerini yakalamak istediklerini sanarak ateş açmaları ve burada olan çarpışmaları canlandırmak.

12 — Şebeke'den dönen çetecilerin Samsat kapıdan kente girişlerini ve zafer şarkılarını gerçekleştirmek.

13 — Şebeke'den dönen çetecilerin Şanlıurfa halkıyla Balıklı Göle gelip yüce Tanrı'ya şükürlerini canlandırmak.

14 — Balıklı Göl, Halil-ül Rahman meydanlığında toplanan halka, kurtuluş ile ilgili yazıları, şiirleri, marşları kabiliyetli kimselere okutmak.

15 — İlgili yetkililerin Şanlıurfa'nın kurtuluşunu halka kutlattırılması.

16 — Kurtuluş töreninin sona erdiğini bildirmek ve tüm herkesin dağılışı.

Bu yukardaki düzen içinde Şanlıurfa'nın kurtuluş çarpışmaları ile ilgili filim bile çevrilebilir. Şanlıurfa'nın kurtuluş bayramını altı kez izledim. Ve yeterli görmediğim için çok üzüldüm. İki tısla bir fısla ne kurtuluş bayramı olur, ne de Urfa, Şanlıurfa olabilir. Yalnız Şanlıurfa değil tüm yurdun diğer illeri ve kazalarının kurtuluş bayramları tarihi kaynaklar araştırılarak gerçeğe uygun görkemli bir biçimde kutlanmalı.

12.Nisan.1984

ŞANLIURFA'LILARA ÖĞÜT

Herbirimizin yüzünde,
Gövdesinde şark çibanı çıkmış.
Sivrisinekler, sarnıçlarda vızıldar.
Kurtlar oynaşır, durur.
Kimileri hayatından bıkmış.
Mağaralarda serin kaya diblerinde uyur.
Ağaç dikin, sakın,
Fidanları kırmayın,
Elinizi sürüp onlara dokunmayın!
Çimenlere basmayın!
Her yer yeşil olsun,
İçiniz şenlikle dolsun.

Ormanı koru, ağacı sev,
Ağaçsız toprak kel adama
Her zaman bunu düşün,
Her yıl meyva ağacı dik.
Dikilileri sula, gübre ver!
Yabanileri aşıla getsin.
Böylece dilin, damağın
Miden vitamin görsün
Gözlerin aydınlansın,
Derin, ciltin düzelip.
Renkin acılsın olmaz mı?
Yoksa sivrisinekler vızıldar.
Her yerde uçar dolanır.
Her birinizi sıtma eder bırakır.
Şark çibanı hemen gelir.
Tümünüzü öçüler gibi,
Tirnik eder bırakır.

Boşuna dememiş Fatih Sultan Mehmet Han;
Ormanlarımdan bir dal kesenin, başını keserim.
Bunun için onun zamanında,
Bütün Anadolu ormanlarla kaplı idi.
Bu Evliya Çelebi seyahatnamesinde bile kayıtlıdır.
Sizde aynen öyle edin!
Ormanı yakanı kıskıvrak yakalayıp,
Siz de kendini yakın.
Sakın hiç acımayın!
Dallarını kıranın, kulağını koparın getsin.
Görelim, bakalım nasılmış.
Şanlıurfa susuz çölmüdür,
Yoksa cennetmidir nedir?

⁂

Nemrut var ya o zalım harif!
Hazreti Halil İbrahimi yakmak için,
Bütün Şanlıurfa dağlarında,
Ağaç bırakmadı kestirdi.
Tüm hayvanı mahlukata taşıtmak istedi.
Hayvanlar, ormanların kırılışına,
Göz yaşı döktüler,
Taşımadılar kaçtılar.
Yalnız katır taşıtı durdu.
Diğer yandan Hazreti İbrahim'in
Yanacağına çok acıdılar.
Çok ayıp ki bizler,
Bu dilsiz hayvanlar kadar,
Olamadık yazıklar olsun!

⁂

Halil İbrahim elini yüce Tanrı'ya açarak,
Senin dölün kurusun dedi.
Bunun için katırın,

Yavrusu, kulunu olmaz oldu.
Ormanlar olmayınca, su da ortada kalmayınca,
Sıcaktan yanıp kavrulan sivrisinek,
Barınacak yer bulamayınca,
Kızıp, sinirlenip, intikam için,
Nemrut'un burnunun deliğinden içeri girip,
Beynine dek gelip, tüneller açarak,
Kendini sancılar içinde bırakıp,
Yerden yere çalmıştır.
Sonra da nalları havaya dikmiştir.
Di get zalım herif seni!
Bakalım nasılmış zülümdar olmak.

Bunun için sakın ha!
Nemrut'un yolundan getmeyelim,
Eğer bizi biri kandırır,
Bu yola getirmeye çalışırsa,
Hemen ordan geri dönelim.
Bir Nemrut öldü getti,
Bazı zamanlar diğerleri türedi,
Gelip bizleri kandırdı.
Kılık, kıyafet değiştirerek içimize
Cennet Türkiye'mizi bu durumlara dek getirdiler.
Nemrutileri nerede görürsek,
Hemen ilgililere haber verelim.
Ağaçlarımızı, meyvalarımızı korumak için,
Yani yavrularımızı, çocuklarımızı,
Ağulayıp kökünü kurutmasınlar diye,
Her türlü çareyi önceden düşünelim.
Sonra ateş-bacayı sarınca iş-işden geçer.

ŞANLIURFA'NIN BAHÇELERİNDE KANLI ÇARPIŞMALAR OLDUĞUNA DAİR BELGELER :

Şanlıurfa'nın bahçelerinde kanlı çarpışmalar olduğuna dair 4 Mart 1920 tarihli Fransız subayının şu bildirgesinden anlaşılmaktadır. [4 Mart 1920 sabahı saat altısında Türkler bu defa iki top ile siperlerimize ateş açtılar ve piyadelerde hücüma kalktılar. Dört defa bir biri arkasına yapılan hücumların sonucusunda Türkler terk etmeye mecbur olduğumuz siperlerimize girmeye başarılı oldularsa da Puvalular cesarete gelerek onları girdikleri bahçelerden çıkardılar. (Poılu = Puvalu; okunur, Fransızca bir kelimedir. Kelime anlamı kıllı, güçlü kuvvetli cesur adam anlamına gelir. 1914 - 1918; Birinci Dünya Savaşında Fransız askerine verilen san.)

Bu dehşetli günde ölümüz önemlidir. Kuşatma edildiğimiz günden beri ilk defadır ki Türkler bu kadar şiddetli hücum ediyorlar. Bizim zayiatımız dört ölü ve otuz yaralıdır. Her halde Türklerin zayıatı bilhassa ölüleri pek fazladır. Ben asla Türklerin bu hücumlarına karşı akşama kadar dayanacağımızı ümit etmiyordum.

Şunu da ilaveye lüzum görürüm ki Türkler tıpkı Almanlar gibi hareket ediyorlar. Bir kısım erleri bizden aldıkları tutsakların kaputlarını giymişlerdir. Fakat bu hiyle onlara pek pahalıya mal oldu. Bununla beraber manevi kuvvetimiz çok düşüktür. Türkler yarında ayni şiddetle hücuma devam edecek olurlarsa direniş edemiyeceğiz, geceyi daha şiddetli bir korku içinde geçirdik.]

Diğer taraftan bir çiğ köfte ve yemek ziyafetinde Binbaşı Ali Rıza Bey o zamanki Belediye Başkanı Hacı Mustafa Hacı Kamil oğluna şu çıkışı yapmıştır. «Siz Şanlıurfa'lılar güzel çiğ köfte, peynirli kadayıf yer ve güzel besteler söylersiniz, fakat görüyorsunuzki Fransız askerleri bağlarda, bahçelerde ne ısot ne de balcan bırakıyorlar, talana başladılar, ısotsuz çiğ köfte olur mu?»

Gerçekten Şanlıurfa kurtuluş savaşı dönemlerinde çiğ köftenin öz maddesi olan dövülmüş toz halindeki kuru ısot dedikleri toz kırmızı biber ele geçmez olmuştu. Çünkü Şanlıurfa'nın

Ermenileri de Fransızlara ziyafet çektikleri zaman meşhur çiğ köfteyi onların önüne sürerlerdi. Üstelik şarap düşkünü olan Fransız ulusu yemeklerin üstüne Şanlıurfa'nın üzümlerinden yapılmış üzüm şarapları isterlerdi. Ermeniler de Fransızların bir dediğini iki etmezlerdi.

Bunun için Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşının ilk atılımları bağ ve bahçelerde olmuştur. Nice adsız şehitimiz bu uğurda kanını bağ ve bahçelerimizin topraklarına akıtmışlardır. Bundan dolayı Şanlıurfa'nın etrafında azalmış, yıkılmış bu tarihi bağ ve bahçeleri görünce göz yaşlarını tutamayıp, bu kutsal bağ bahçelerimizin üzümünü yediğimiz, meyvesini tattığımız, kokusunu teneffüs ettiğimiz gül, nergiz, su yarpuzu sebzeleri ile donanmış iken, bu günkü durumlarına üzülüyorum.

Sayın Ahmet Mesçi de Fransızların sebze takımını yağma etmelerini yapmış olduğumuz röpörtajda şöyle belirtmişti: «Türk halkına zulümü Fransızlar yaptılar. Hamamlardaki kadınlara saldırmaya başladılar. Civar bahçalardaki balcan, ısot, firenk, üzüm, nar, fıstık gibi bulabildikleri herşeyi yağma ediyorlardı. Kimse ses çıkaramıyordu. Fakat halkın buna daha çok tahammülü kalmadı.»

Ata dedelerimizin kanıyla sulanmış bu bağ bahçaların ağaçlarını kesmeyelim! Fidanlarını kırmayalım. Onları koruyup hizmet edip daha da geliştirelim. Şanlıurfa'nın etrafında gördüğümüz bağ bahçanın ağaçlarının dibinde bir kanı aktığını düşünüp bu yerleri saygı öpelim.

Bu topraklar için,
Toprağa düşmüş asker.
Gökden ecdad inerek,
Öpse o pak alnı değer.»

İşte burada Çanakkale şehitlerimiz ıçın yazılmış rahmetli Mehmet Akif Ersoy'un mısralarını hatırlamamak mümkün değil. Ayrıca bu Şanlıurfa'nın bağ-bahçalarının meyveleriyle iliklerini doldurmuş gençliğine doyamadan Çanakkale savaşında şehit olmuş binlerce Şanlıurfa'lı genci unutmak mümkün mü?

14.Temmuz.1984

ŞANLIURFA DIŞINDAN GELİP ŞANLIURFA İÇİN ÇALIŞANLAR :

Şanlıurfa'ya diğer illerden gelip Kurtuluş savaşında üstün çalışmalar göstermiş kimselerin adları Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra milletvekili seçilebilme hırsı yüzünden unuttu-rulmaya çalışılmıştır. Nitekim bu durumu o derece büyütmüş-lerdir ki, Mustafa Kemal'e bile uygulamaya kalkmışlardır. Demişlerdir ki sınırlarımız dışında kalan yabancı illerden milletvekili seçilemez. Bu illerden gelen göçmenlerden milletvekili seçilememe yasasını meclise çıkarmak istemişlerdir.

Şu bilinmelidirki Kurtuluş Savaşı şehit ve gazilerini, yiğitlerini, komutanlarını Türk gençliği hiç bir zaman unutamayacaktır. Türk ulusunun varlığı, bütünlüğü, yükselmesi Için çırpınıp uğraşanları ister Anadolu, ister dış Türklerden herhangi biri olsun gençliğimiz saygı ile ancak onları örnek alacaktır.

Şanlıurfa kurtuluşu için diğer illerden gelip, adı bilinip, çarpışmaya katılıp çalışanlardan örnek kişiler.

1 — Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş - Kerküklü,

2 — Binbaşı Ali Rıza Bey - Sinop'lu,

3 — Abdül Hamit - Van - Erciş'den; Şanlıurfa kurtuluşu için öldü.

4 — Mutasarrıf (Kaymakam) Nüsret Bey; Yanyalı Karaosman oğullarındandır. İngilizlerin Şanlıurfa'yı işgal edişlerine karşı koymuş. Şanlıurfa'da tutuklanıp İstanbul'da asılmıştır.

5 — Gaziantep'li Bakır, Şanlıurfa kurtuluşu için şehit olmuştur.

6 — Şanlıurfa Kuvayı Milliye tabur kumandanı Malatya'lı Yüzbaşı Bekir Sıtkı Bey.

7 — Jandarma Bölük Kumandanı Maraşlı Ömer Efendi.

8 — Jandarma tabur emir subayı yardımcısı İzmirli Adil Hulusi Bey.

9 — Şanlıurfa yöresi son Kuvayı Milliye Kumandanı Binbaşı Pehlivanoğlu Nuri Bey; Ankara'dan 24'üncü Alay kumandanı iken Şanlıurfa yöresi kumandanlığına tayin olunmuştur. Şanlıurfa'nın Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında kurtarılmasından

sonra Şanlıurfa'ya gelen Binbaşı Pehlivanoğlu Nuri Bey devir aldığı Şanlıurfa Kuvayı Milliye kumandanlığında ileri harekata devam ederek, Suruç, Mürşitpınar, Birecik ilçelerini de Fransızların elinden kurtarılması için önderlik yapmıştır. Nereli olduğunu tesbit edemedik kutsal anısı önünde özür dileriz.

Yıkıcılar, bölücüler, bozguncular daha o devirde bölgeciliği kışkırtıyorlardı. Bütün bunlardan anlaşılmıştır ki Kuvayı Milliye yurdun bir bölgesini kurtardıktan sonra, diğer işgal altındaki bölgelerin yardımına koşmuştur. Bunun için kurtuluş savaşımız illerin, bölgelerin, aşiretlerin eseri olmayıp Türk ulusunun eseridir. Kurtuluş savaşımız Türk ulusunun damarlarından akan asil temiz kanın sulandırdığı özgürlüktür.

Yiğiti tokatla hakkını inkar etme; ata sözümüz bu durumları ne güzel açıklıyor. Biz de kurtuluş savaşı yiğitlerimizin çalışmalarını sırf kendi memleketlimiz değil diye nasıl inkar edebiliriz. Onları karalamaya hakkımız varmı hiç... Ayıp değil mi? Bu bizim şanımıza yakışır mı?

22.Temmuz.1984

İndik taşlı Tektek'lerden,
Geldik bire dilberim,
Altınbaşak ovasına.
Gözlerin alabildiğine düzlük.
Doğuda kuru cılız Tektekler,
Batıda Nemrut sıradağları,
Dizilmiş uzanır gider.
Ortada kalmış Altıntepsi,
Desem de olur.
Akçakale'den Şanlıurfa'ya dek,
Kulübe kerpiç evler,
Köylerimde sıralanmış beter.

***

Tarlalar ekili ,sapsarı ekinler şirin,
Senin gözüne kurban lo!
Kuru otlar kavrulmuş.
Aylardan yanık haziran,
Havalar oldukça kurak.
Toprak susuz kızgın zek çatlak,
Bir damla suya özlem duyar.
Güneşte yumurta pişir.
Kan ter içinde kalan bizler,
Yel eser toz dumana karışır.
Göz, gözü görmez olur.
Zek yolunu şaşırır bizim eşek,
İkindileri gelir kayalık dağlardan,
Fırın gibi kavurucu sıcak,
Yüzümüze çarpar durur.
Fırtınalı denizin dalgaları gibi şırak.
Etimizi kemiğimizi iliklerine dek kavurur.
Geceleri gözlerimize uyku girmez.
Bunun için genç yaşda saçımız,
Sakalımız ağarır dökülür.
Alnımız kırışık çizgilerle dolar.
Çoğumuz genç yaşda ölür gider.
Gençliğe doymadan ömrümüz orda biter.

Dilimiz, boğazımız kurumuş,
Bir tas temiz soğuk su,
Uzatıp veren ellere kurban,
Sarnıç sularımız leş gibi kokar.
İçinde kurtlar oynar.
Sivrisinekler vızıldar.
Geceleri kurbağalar vaklar.
Şark çibanı bizi kemirir bir yandan,
Korkunç öçüler gibi...
Yüzümüze, gözümüze bakan olmaz.
Bizim çekdiğimiz bu çile nedir?

Buraya gelen-gören,
Ah! Bu derdi çeken bilir.
Ancak yaşayan anlar.
Diğer gayrisi yalan söyler.
Çok ümitler verir kaçar-gider.
Gelen uzun bir söylev,
Oyumuzu, varımızı toplar.
Yoğumuzu bırakır çeker, gider.
Bir kez daha uğramaz bu ellere,
İşte bizim halimiz budur.
Anlayana, dinleyene dosta aşk olsun!

Çeltik'i gelir kardaşını işe koyar.
Cihanbeyli'si varır,
Akrabayı talukatını dairelere yerleştirir.
Fayak Baldız'ı Y.S.E'de,
Kardaşlarını toplar, örgütü şebeke kurar.
Melek'ini milletvekili yaparız,
Bir İblisi şeytan olur,
Başımıza çıkar.
Ankara'larda yüzümüze bakmaz olur.
Hısım, akrabası en iyi arabaları kapar.
Keyfine he!
O köy senin bu köy benim dolaşır.
Yalnız seçim zamanı geldi mi?
Oy toplamak için,
Her biri halkçı olur çıkar.
aç yoksulumu işe koydular
Şimdiye dek söyleyin,
Bizleri dairelere bile yanaştırmazlar.
Her yerde kendileri, yalnız adamları olacak.
Bir çıkar dolabıdır döner-durur.
Ne yoksulu koruması lo!
Gelen de giden de onu eziyor.
Oyları toplayıp aldatıyor.

Altda kalanın canı çıksın!
Uy! Başımızdan gelmiş-geçmiş olanlar...
Ulan! Haniya bizim,
Altın başağa Fırat geleceğidi.
Topraklarımız susuzlukdan çatlar.
Hayvanlarımız yeşil ota hasret.

ŞANLIURFA SAVAŞINDA ÖNEMLİ KİŞİLER VE ESERLERİ :

GENERAL GOURAUD (General Guro): 1867'de Paris'de doğdu. Sudan 1898 ve Fas'da 1912 savaşlarına katıldı. 1915'de Fransızların Doğu kuvvetleri komutanı oldu. General Gouraud Fransız kuvvetleri komutanı olarak Çanakkale savaşlarında bulunmuş.

Bu savaşlarda bir kolunu yitirmiştir. Asya kıyılarından gelen bir top mermisi Çanakkale Fransız kolordu komutanı Gouraud'ı yaralamıştı. General Gouraud sömürge birliklerine saldırı açısından pek güvenemiyor, onun kanısına göre sömürge birlikleri ancak savunma yapabilirdi. General Gouraud Çanakkale savaşlarında yaralanıp geriye alınmış yerine General Baillurd getirilmişti.

Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa savaşları sırasında Suriye komutanı idi. Arapça Batı cephesinde 4. Ordu Komutanlığı yaptı. Suriye yüksek komiserliğinde bulundu. Son görevi Parisvaliliği idi. Mustafa Kemal Paşa'ya hayran ve Türk dostluğuna taraftar idi. 1930 yılında Ankara'ya gelip Mustafa Kemal Atatürk'ün konuğu oldu. 1946 yılında ölmüştür. Fransızların Orta Doğu komutanı olduğu için anılarını yazmışsa okumakta yarar vardır.

KERİM FIRAT : Siverek'li bir öğretmendir. Şanlıurfa Kurtuluş savaşı sırasında bir ihtiyat subayı idi. Bu çarpışmalar içinde bulunmuş canlı bir tarih ve aydın bir kişi olarak Şanlıurfa savaşında Siverek ve Suruç ilçelerinin büyük yardımları dokunduğunu;

1 — Urfa Savaşından Yapraklar,
2 — Urfa Kahramanları.

Adlı iki yapıtda belirtmek istemiştir. Kendisine hatıralarını ve bildiklerini, gördüklerini derleyip, yazıp günümüze dek eserlerinin Türkiye Cumhuriyeti tarihine ışık tutmasından ötürü şükran borcumuz vardır.

MARY CAROLİNE HOLMES : Kurtuluş Savaşı yıllarında Şanlıurfa'daki Amerika öksüzler evi müdiresi idi. Amerika'ya gittikten sonra Şanlıurfa'daki hatıralarına dair bir kitap yayınlamıştır. Ancak bu kitap Türkçeye İngilizceden çevrilmemiştir. Bu kitap İngiliz ve Amerikan kütüphanelerinden bulunup çevrilmesinde yarar vardır. Bu kitabın adı «Between The Lines in asia minor = Anadolu Yollarında = Küçük Asya Yolları Arasında» London Edinburgh'da 1923'de basılmıştır.

BİNBAŞI OĞLU HALİL EFENDİ : İbrahim Ekmen'in elinde bulunan Şanlıurfa kurtuluş savaşında tarihi yiyecek yardımı defteri ve notları alınıp, incelenip günümüzün Türkçesine Osmanlıcadan çevrilecek. Binbaşıoğlu Halil Efendi'den oğlu İbrahim Ekmen'de baba hatırası olarak bulunmaktadır.

AHMET MESÇİ : Elinde bulunan Şanlıurfa kurtuluş savaşına dair evraklar, dökümanlar Şanlıurfa yiğitlerinin resimleri, eski yazı notları incelenip, bir Şanlıurfa kurtuluş savaşı tarihi ile ilgili bir kurultayın kurulup, bütün olanlar resmi belgelerle daha teferruatlı yazılmalı. Ahmet Mesçi'nin kendisi sağdır.

ALİ SAİP URSAVAŞ : Kitabımızda kimliğini açıkladığımız, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş, Şanlıurfa kurtuluş savaşını yönetmiş. Güney Doğu tarihi için ışık tutan bir eseri vardır. Bu kitabın günümüzün Türkçesinde adı şudur. «Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri (Çukurova Acıklı Olayları ve Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşları; yakında basılıp piyasaya çıkacak; Osmanlı Türkçesinden günümüzün Türkçesine çeviren : SELİM AK» Bu tarihi çok değerli torunlara armağan güzel bir eserdir.

BİNBAŞI ALİ RIZA BEY : Şanlıurfa kurtuluş savaşını yönetmiş bu uğraşımlar, «Ahfada Yadigar Urfa Mücahedesi = Torun-

lara Armağan Şanlıurfa Savaşları» adlı Osmanlıca eserinde yazmıştır. Osmanlıca olarak 1927'de Sinop'da basılmıştır. Şanlıurfa kurtuluş tarihi için değerli bir kaynaktır. Bununda günümüzün Türkçesine çevrilişinde çok yarar vardır.

Ben bu yukarda belirttiğim eserlerin üçünü ele geçirip okuyabildim. Bunlar Kerim Fırat'ın iki eseri ve Ali Saip Ursavaş'ın Kilikya Faciaları ve Şanlıurfa'nın Kurtuluş Mücadeleleridir. Osmanlıca yazılmış bu eseri Çukurova Acıklı Olayları ve Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşları diye günümüzün Türkçesine çevirdim. Günümüzün gençliği anlasın diye çok sabırlı çalışmalar yaptım.

Bütün bu yukarıda belirttiğim eserlerin gün ışığına çıkarılıp, yeni Türkçemizle yazılarak yayınlanması ile Şanlıurfa kurtuluş savaşı olayları açık olarak ortaya çıkmış olur. Üstelik herkesçe anlaşılmış olacak. Bunun için bir kurul kurulmalı. Dil-Tarih okullarından mezun Osmanlıca, yabancı dil bilen tarihçiler bu eserleri günümüzün Türkçesine çevirmeli... Bunlara her türlü ödenek ayırılmalı, masraflarını giderici yardımlar yapılmalı.

23.Temmuz.1984

KAHRAMAN SİVEREK!

Her yan boyansaydı al kan,
Umurlarında değildi onların,
Ev-bark, mal-mülk tadlı can.
Ne tarla ne de bağ,
Sert şahin bakışlı,
Küskün yaslı dururdu Karacadağ.
Gelin kardaşlar tutsak Şanlıurfa'ya gidek!
Özgürlüğe kurban özlem dolu yürek,
Nerde Fransız varsa perişan edek.
Onlarda bulunmaz asla bir dönek.
İşte böyle kardaşım...

Şanlıurfa'nın imdatına,
Yetişen Kahraman Siverek.

Fransızların elinden Şanlıurfa'dan kaçan,
Sivereğe gelip sığınan.
Binbaşı Ali Rıza ile Yüzbaşı Ali Saip'i,
Konuk edip ağırlayan,
Yılmaz Bahadır Cüdi Paşa.
Bir iblis kılığına bürünen,
Ortalığı deşip karıştıran,
Yüzbaşı Willy, Albay Normand,
Altınlarına sille çekip kovan,
Düşmanı toprağına ayak bastırmadan,
Şanlıurfa'nın yardımına koşan.
Baştan-ayağa şan ve şöhret,
Yiğitlik, yurtseverlik timsali,
Taşı, toprağı Kahraman Siverek!
Odabaşı oğulları, İzollar,
Karakeçili, Bucak aşiretleri,
Kahpe düşman bütün bunlardan
Özü de, sözü de, iki gözü de,
Baştan ayağa Türk!

6 Şubat 1920 tarihinde,
Müftü Osman Efendi'nin,
Ateşli şu konuşmasıyla,
Şanlıurfa'ya doğru yola çıkan Siverek'liler.
Yavrularım! Oğullarım! Kardaşlarım!
Bu gün namus şeref günüdür.
Baba yiğitlerimizin düğünüdür.
Düşmanı bulunduğu yerde,
Ölüme mahkum edecekslniz.

Her gördüğünüz siperde,
Başını taşla ezeceksiniz.
Yurt ve ülke sevgisini,
Damarlarında akan kanda,
Taşımayanlarda, namus yınanç,
Denen bir şey bulunmaz.
Ona göre göreyim sizi...

Yıldırım atlılar gibi,
Esen yel Kahraman Siverek'liler,
Soluğu Karaköprü'de aldılar.
8 Şubat 1920'de
Harran ve Bey kapılarından,
Şanlıurfa'ya daldılar.
Dağ-taş ovalar inledi.
Toz-duman içinde,
Şahlanan atlar kişnedi.
Yolda onlara katılan,
Atılgan yiğit Hilvan...
Dört nāla koşup geldi bütün,
Bünlar hiç unutulur mu?
En önde seğirtip koşanlardan biriydi.
Öğretmenimiz Siverekli Kerim Fırat.
Şanlıurfa'yı ayna gibi temizledikten sonra,
Galleş düşmandan silip süpürerek.
Şebeke'yi onlara mezar ettiler.
Bulunmaz dünyada bir eşi,
Özgürlüğün doğan güneşi,
Ah! Şu Kahraman Siverek!

26.7.1984

EY İSLAM İRKİL VE KENDİNE GEL!

Osmanlı hükümetinin ta Kanuni Sultan Süleyman zamanında Fransızlara tanıdığı kapitülasyonlarla Osmanlı Devletinin topraklarında ticareti ele geçiren Fransızlar ve Osmanlı azınlıkları ticaretle birlikte ajan olarak çalışıyorlardı. Böylece alış-verişin gereği bulundukları yörenin dilini zamanla öğreniyorlardı. Bu biçimde Osmanlı ülkesinde yaşayan azınlıkları isyana teşvik etmek için açık kapıları kolaylıkla bulmuş oluyorlardı.

Ayni biçimde Osmanlı devlet büyüklerinin bilime hizmet gayesi ile hoş gördükleri bir çok batılı bilim adamı birinci görevleri gizli ajan olarak çalışmak ikinci görevleri bu gizli çalışmalarını çaktırmamak için bir araştırmacı bilim adamı süsü kendilerine vermek.

İşte bunlardan biri olan meşhur İngiliz casusu Lawrance 1911 yılında Osmanlı hükümetinin izniyle Şanlıurfa'mızın Harran kalıntılarında bir arkelog kesilmiş, burada Orta Doğu'ya İngiliz, Fransız, Rus ordularının nasıl gelebileceğinin gizli coğrafi, askeri araştırmalarını yapıyordu. Nitekim Osmanlı ordularının arap çöllerinde büyük yenilgiye uğramasında başarılı çalışmalar yapmış olan Lawrance Harran'da bir araştırmacı arkelogdu.
ulusu, düşün, sor soruştur dostunu düşmanını iyi tanı!
gibi kimseler Türk ulusunun
cesinin bıraktığı açık kapılardan içeri
mizi içden fetih etmişlerdir.

Lawrence gibi pek çok Avrupa'lı casusun Osmanlı ülkesinde yaptığı uzun çalışmalar sonucu verdikleri raporlara göre tezgahlanan Birinci Dünya Savaşı tarihimizde üç beyinsizler diye adlandırılan Enver, Cemal ve Talat Paşaların gerçeklere aykırı görüşlerine karşı çıkan barış yanlısı Abdülhamit Han, Avrupalılar ve yerli satılmış köpekleri tarafından kan dökücü anlamına gelen Kızılsultan lakabıyla suçlanıyordu. Tarih önünde mantığımızı kullanırsak, Birinci Dünya Savaşı sonucunda dünyayı kana bulayan milyonlarca insanın suçsuz yere ölümüne sebeb olan Avrupalı casuslar ve yerli satılmış köpekleri midir Kızılsultan,

yoksa Kızılsultan Abdülhamit midir? Kendilerimidir açıkça ortaya çıkar.

Birinci Dünya Savaşında bu gibi satılmışların ve İngiliz, Rus casuslarının ve yerli satılmış azınlık yaygaracılarının işbirliğiyle kandırılmış bir kısım arapların, arap çöllerinde Osmanlı askerini arkadan vurmaları sonucu yenilgiye uğrayan, dağılan çekilen Osmanlı ordusu yerini, İngiliz, Fransız askerine bırakıyordu. Böylece arapları irili, ufaklı devletlere bölenler, yalnız Türkleri araplara küstürmekle kalmamış. Ayni zamanda arapları bile birbirine kırdırıp düşman eden bu Birinci Dünya Savaşının İngiliz, Fransız casuslarının altınlarına, kadınlarına, kızlarına kanıp İslamı onlara köle eden kansız araplardır. Ey! İslam kardaşım Süveyş Kanalını suladıkça kanın, arap çöllerinin kızgın kumlarını Filistin'de Tunus'da, Cezayir'de, Fas'da, Libya'da boyadıkça al kanın sen de İslamın hürriyetinin ne demek olduğunu anladın. Senki arap çöllerinin kızgın sıcak meltemlerinde Osmanlı askerinin petrol gibi akan kanıyla sulanmış topraklarına eğilip yüz, göz sürüp yaptığın hataya oturup ağladın. Yıllarca gurbette kalmış özlemini duyduğum kardaşımsın, bacımsın.

Birinci Dünya Savaşının işbirlikçileri İngiliz, Fransız ve Ruslar üç büyük siyasi görevi başarmışlardır. Bunların kalıntıları günümüzde devam etmektedir. Bunlardan birincisi Ruslar Orta Asya ve Kafkasya'da bulunan Müslüman Türkleri bölüp; Beş cumhuriyet ve sözde bir çok muhtar cumhuriyetler kurdurup, her birlerine farklı alfabeler uygulayıp, kültürlerini anarşiye sürükleyip milli bütünlüklerini bozmak. Bütün bunları yaptıran bu günkü Rusya yöneticilerine Çar Deli Petro zamanından beri uyguladıkları dünyada yayılış ve Akdenize iniş siyasetleri yüzünden bunlara Yeni Çarlar rahatlıkla kuşkusuz diyebiliriz. Bu Rus kızıl faşistlerinin orada yaşayan ayrı bir dili edebiyatı olan Müslüman Türk halkına 1917 Bolşevik devriminden sonra kendilerinin Türk dilinin yapısına en uygun olarak kabül ettikleri Latin kökenli alfabesini, 1928'de Atatürk devrim ve ilkelerinin öngördüğü Anadolu Türklüğünün de Latin kökenli alfabeyi aynen benimsemesinden sonra Türk kültür birliği sağlamış oluyordu. Ancak bunu kendileri için çok tehlikeli gören Ruslar hemen 1928'-

den 1940'a kadar zorla değiştirip her bir Türk boyuna ayrı bir Kiril alfabesi uygulatan Panlslavlst yeni Rus Çarlığı şekil ve kılık değiştirerek, Avrupa'da, Asya'da sömürgeci yayılma siyasetini sürdürmektedir. Türk ulusunun öz Ana yurdu olan Kafkasya ve Orta Asya'da bağımsız devletini kurarak kendi kaderini tayin etmelidir. Oraya hiç bir dış gücün karışmaya hakkı bile yoktur. Rusya'da yaşayan her ulus iki baskı altında inlemektedir.

A — Şövenist-ırkçı baskılar,
B — Kültürü yok edip dili anarşiye uğratma baskıları.

İkincisi; İngiliz ve Fransızların arap topraklarını işgali ve çekildikçe arapları bölüp on altı devleti de birbirine düşman edip bırakmışlar, bunu körüklemiş kışkırtmışlardır. Kendi dilleri ile onlara öğretim yaptırmışlardır. Yalnız Rusların Türklere yaptığını, İngiliz ve Fransızlar araplara yapamamışlardır. Demek oluyorki arapların alfabesini değiştirip kültürlerini anarşiye uğratamamışlardır. Bunun için arapça bir bütün olarak yazı dilinde yaşamıştır. Atlas Okyanusundan Basra Körfezine kadar aynı arapçadır. Bütün dünyanın her tarafında ses ve yazı olarak aynıdır. Bunun için bütün dünya Türklüğü Türkçeyi korumak için Atatürk devrimlerinin ön gördüğü, yeni Türk alfabesini kullanmalıdır. Bilen Türk bilmeyene bunu öğretmelidir. Türk dili kanlardan, Orta Asya'ya, Kırım'dan başlayıp Kafkasya'dan geçip, uğrayıp, Urallardan, Altay dağlarına, Kerkük'e dar Atatürk yazı devriminin öne sürdüğü biçimde ses ve yazı biçimiyle bir bütün olmalıdır. Dilini anarşiye bir ulus ergeç kendiside anarşi içinde kalır. Sonunda can çekişerek ölürgider. Rusların asrımızda Türk ulusuna uygulamakta olduğu zeki faşist siyasetlerden birisi budur. Bu da Birinci Dünya Savaşının Ruslara miras bıraktığı Çarlık Rusya'sının gitmekte olduğu yoldan başka bir şey değildir.

Üçüncüsü İngiliz ve Fransızların Arap dünyasının petrol yataklarını ele geçirmişlerdi. Cezayir, Libya, Suudi Arabistan, Kerkük-Musul petrolleri İngiliz ve Fransızların elinde sömürgeleştirildi. Buna karşılık Ruslar Azeri Türkünün öz yurdu olan Azerbaycan petrollerini ele geçirip, sülük gibi yapışmış emmektedirler.

Bu konular Birleşmiş Milletler cemiyetinin gündemine getirilmelidir. Ancak Batı Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında olduğu gibi Rusçu siyasetlerinden vaz geçmelidir. Batılılar unutmamalıdır ki Rusların ipiyle Birinci ve İkinci Dünya savaşında kuyuya inmişlerdir. Henüz orada dipte bekliyorlar. Avrupa ve Amerika kış uykusunda kalmış bir sürüngenler sınıfı gibidir. Onlar Kuzey Kutbunun soğuğu vurunca yerinden kıpırdayamazlar. Batının ve Amerika'nın Birinci ve İkinci Dünya şavaşında besleyip büyüttüğü Rusya artık şimdi bir on beş başlı canavar olmuştur. Türkiye bu on beş başlı canavara karşı Batının bekçisi ve maşası değildir. Artık Batı ve Amerika Rusya'ya karşı kararlı ve bilinçli bir şekilde kesin tavrını almasını bilmelidir. Bugün Avrupa içlerine kadar sokulmuş olan Rusya ayni biçimde Orta Doğu'ya sıçramak düşüncesindedir. Bunun için Rus çarlarının siyaseti olan halkları birbirine kırdırıp ortada sahipsiz kalan ganimetlerin mirasına konmak biricik siyasetleri olmaktadır. Batı ve Amerika Türkiye'nin Orta-Doğu'daki özgür dünyaya karşı değerini ve önemini bilmeli ve Türkiye Cumhuriyetine her türlü askeri teknik yardımı yapmalı. Anadolu'da fabrikalar kurmak için nasıl olursa olsun bütün yardımı yapmaktan çekinmemelidir. İşte Türkiye'nin Orta-Doğu kavşağında önemi budur. Bu bölgede bulunan Şanlıurfa ilimizin de değeri açıkça bellidir. Batı ve Amerika Birinci ve İkinci Dünya savaşlarında izledikleri yalnış politikadan geri dönmelidirler. Zararın neresinden dönülürse kazançtır.

Rusya'nın yayılma siyaseti Türkiye'yi Orta Doğu ülkelerini, İran, Pakistanı olduğu gibi Yunanistan, Yugoslavya, İtalya, İsviçre, Almanya, Fransa, İngiltere, Norveç, İsveç, Finlandiya açıkçakısaca tüm Avrupa milletlerini zincire vurmak için tehdit etmektedir. Batılılar Birinci ve İkinci Dünya savaşında Ruslara verdikleri aşırı tavizler yüzünden Ruslar Kafkasya ve Orta Asya Türklerini öz yurdunda zincire vurmuşlardır. Şimdi yine Batılılar kendi özgürlüklerinin korkusu içindedirler. Acaba Asya'daki Türkler Ruslara karşı gelip bizim özgürlüğümüzü tehlikeden kurtarırlar mı? düşüncesindedirler. Nasıl kurtarsınlarki... Yalta'da imzaladığınız anlaşma gereğince Kafkasya, Orta Asya Türklüğünü kol-

larından ve ayaklarından, Ruslara çarmıha çektirip zincire vurdurmadınız mı? Şimdi onlar Hazreti İsa'nın yoldaşı oldular. Bu yüzden Hazreti İsa'yı çok üzdünüz. Ondan aldığınız beddua gereğince cezanızı er-geç çekeceksiniz. Eğer İsa'nın hışmından kurtulmak istiyorsanız bile, bile çarmıha çektirdiğiniz bu suçsuz insanların acıdan, zulümden kurtulması gerek. Bir de acaba Ruslara karşı gelip bizim de özgürlüğümüzü tehlikeden kurtarırlarmı? düşünüyorsunuz. Nasıl gelebilirler efendim, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonunda imzaladığımız gizli anlaşmaları iptal etmedikçe, Rusya'da yaşayan tutsak ulusların özgürlüğünü Birleşmiş Milletler kurultayına getirmedikçe bu mümkün mü? Batılılar üstüne binip kestikleri dalın ucurumuna düşmek üzeredir.

Şükürki Birinci Dünya Savaşı sonunda Atatürk'ün önderliğinde Anadolu bütün dünyaya karşı milli özgürlük savaşını vermiştir. İşte Birinci Dünya Savaşı sonucunda İngiliz ve Fransız orduları Osmanlı devlet büyüklerinin hatalı bir siyaseti yüzünden Şanlıurfa'ya dek gelmişlerdir.

Sömürge ülkelerinden Şanlıurfa'ya toplayıp getirdikleri, Tunuslu, Faslı, Cezayirli, Şenegalli zavallı müslüman arapları, çaresiz Afrika zencilerini karşımıza dikiyorlardı. Anlamıyarak, idrak edemiyerek beyni yıkanmış olarak kurbanlık koyun gibi önümüze diktirilen bu Afrika zencilerine araplara acımamak mümkün ğildi. Yalnız Şanlıurfa'da değil bütün Birinci Dünya Savaşı cephelerinde, Çanakkale'de böyleydi. Bu İslamın ne acı bir tecellisi idi.

«Girmedikçe bir millete tefrika düşman giremez,
Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez.»

Mısraları ne kadar yerinde söylenmiş idi.

İşte Birinci Dünya Savaşının en acımasız iblis casuslarından biri olan Lawrence 1911 yılında Harran'da Orta-Doğu halklarını birbirine kırdırmak için mayın ve dinamitlerini Orta-Doğu'da ağ gibi örüp bundan üç yıl sonra 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı patlak vermiş. Böylece yerli Orta-Doğu satılmışlarının ihaneti yüzünden İngiliz, Fransız orduları Orta-Doğu'ya yerleşmiş. Bu biçimde Lawrence'nin 1911 yılında Harran harabelerindeki çalış-

maları meyvelerini vermiş oldu. İlk önce İngilizler 1919 yılında Harran'dan geçip Şanlıurfa'yı işgal etmişlerdir. Fitne, Fesat tohumlarını her tarafa ektikten sonra Şanlıurfa'yı Fransızlara vermişlerdir.

Nitekim Şanlıurfa kitabımızda belirttiğimiz biçimde başlayan Şanlıurfa Kurtuluş Savaşı belki onlar gelmeseydi. Ortalığı kana boyamasalardı. Şanlıurfa bu biçimde bir kat daha kutsal ve Şanlı olamazdı.

24.Temmuz.1984

ŞANLIURFA ÜSTÜNE

Şanlıurfa yöre gazetelerinde yazılan bir çeviri niteliği olmuş olan makalelerde, ve kurtuluş savaşı gazilerinin dilinde bilhassa ecnebi adları yalnış telafuz edilmekte, yazı dilinde de doğru yazılmamaktadır.

Şanlıurfa gazetelerinde ve belediyenin çıkardığı dergilerde, Osmanlı Türkçesi ile kurtuluş savaşı yiğitlerinin yazmış olduğu kitaplardan kopya edilerek yazılmış makalelerde türlü çeviri yalnışlıkları yapılmış. Bu çevirilerin bazılarında yabancı kumandan ve kişi adları yalnış yazılmış. Bu Şanlıurfa yapıtımda kullandığım araştırış, yöntemi ile belirttiğim kaynakların bulunup incelenmesi ile yeni ürünlerin yazılmasını ümit etmekteyim. Bu kitabın unutulmaya yüz tutmuş Şanlıurfa kurtuluş savaşı tarihine ışık tutan bir kılavuz olup işin konunun şişirilip abartılmasından kaçınılmıştır. Uzun süre bir inceleme ve iki yıl kadar aralıklı kalem çalışmalarıyla ortaya çıkarılmıştır. Başka eserlerden çeviri okunan kitaplardan kopya olmayıp yalnız kendi düşünce ve mantığımın Şanlıurfa halkının dilinden kulak misafiri olduğum gerçeklerin ürünüdür. Eser hiç bir etki altında kalmadan düşünce özgürlüğü içinde yazılmıştır.

Bu kitapta Şanlıurfa kurtuluş savaşını Fransız ve İngiliz tarihindeki savaşlarla karşılaştırarak dünya tarihindeki önemini belirtmek istedim. Eğer bunu okuyucuya anlatabildiysem ne mutlu bana. Kitabın özelliği alışıla gelmiş olan Rumi ayları, Mi-

ladi aylara çevirerek, tarihler yazılmış. Şimdiye kadar yazılmamışlar kaleme alınmıştır. Alışıla gelmiş yabancıların adlarını yalnış yazma alışkanlığı düzeltilip, sohbet yaptığım kimselerin cümlelerinden leb dediklerinde leblebi anlayıp sohbet notlarını aldım. Sohbetlerde kullandıkları yalnış telafuzlu ve yazılı ecnebi adlarını kendim düzelterek yazdım. Sonunda kendilerine okuduğumda çok beğendiler. Böylece bu koşullar içinde bu eseri ortaya koydum. Bunun için mutluyum.

28.Temmuz.1984

İNGİLİZLERLE ŞANLIURFA'DA SİLAHLI ÇARPIŞMANIN OLMAMASININ NEDENİ:

İngilizlerin Şanlıurfa'da sebze takımına pek saldırıları olmadığı için Şanlıurfa'lılarla İngilizler arasında herhangi bir adam öldürme olayı olmamıştır. Çünkü İngiliz ordusu Şanlıurfa'daki askerlerine yiyecek yardımını bolca gönderiyordu. Ayrıca yeni kurulmakta olan Kuvayı Milliye'de kendisini tam anlamıyla toparlayamamıştı. İngilizlerin ana hedefi halkı İngilizlere karşı nefret kazandırmamak. Halkın ileri gelenlerini para ile satın almak taraftar kazanmak zihniyetinde idiler. Böylece yayılmacı siyasetleri daha da genişletmek düşüncesi kendilerinde var idi.

Halkın geçimini sağlayan sebze takımı ve bağ bahça ürünlerini gasp edip almanın halkın ayaklanması bakımından sakıncalı sayılırdı. Bunu bilen İngilizler bu konu üzerinde çok titizlik gösteriyorlardı. Güney Doğu Anadolu halkının para ile satın alınamayacağını anlayınca Şanlıurfa'da yerlerini Fransızlara bıraktılar. Fransızlar Şanlıurfa'ya geldikten sonra İngilizlerin bıraktığı malzeme ve erzakla bir müddet geçindiler. Sonra civar bağ ve bahça ürünlerini toplamaya başladılar. Böylece Şanlıurfa halkı ile Fransızların arası gittikçe açılmaya başladı. Bu kurtuluş savaşı atılımına girmek isteyen Kuvayı Milliyecilerin işine geliyordu. Ziyafetlerde, toplantılarda Şanlıurfa'lıların galeyana gelmesi için bağ-bahça ürünlerini toplayan Fransız ve Ermenilere dur demenin gerektiğini, bunun için bahçalara girip ürünleri toplayanların

pusu kurup orada leşlerinin yere serilmesinin icap ettiğini söyleyen Kuvayı Milliye'nin ileri gelenleri idiler. Böylece Fransızları açlığa mahkum edip Şanlıurfa'dan çıkarmak için karar alan Kuvayı Milliye örgütümüz, şu başarılı iki görevi gerçekleştirmeye başladı.

1 — Fransızları ve Ermenileri Şanlıurfa bağ ve bahçalarına yanaştırmamak. Ürünleri toplamaya gelenleri oracıkta yere sermek.

2 — Fransız ve Ermenilere dışardan yardım gelmemesi için Şanlıurfa'ya ulaşan yolları kontrol altına almak.

Sonunda bu belirtilen iki koşul gerçekleştirilince Fransızlar Şanlıurfa'yı boşalttılar.

Bu iki koşulun gereğini ileri sürenlerden Binbaşı Ali Rıza Bey ve Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş Fransızlar tarafından yakalanmak üzere iken Sivereğe kaçtılar. Siverek'de Cüdi Paşanın yanında örgüt kurup Şanlıurfa'nın imdatına yetiştiler.

Böylece mantık ve gerçeklere tamamen uygun olarak Şanlıurfa'nın kurtuluş mücadelesi bağ ve bahçalar içinde sebze takımı mücadelesi ile başlamıştır. Tilki gibi kurnaz olan İngilizler Şanlıurfa'da başlarına gelecekleri anlayıp, Şanlıurfa'nın sebze takımına hiç dokunmadan Şanlıurfa'yı boşaltmışlardır. Bu tehlikeli durumu zavallı Fransızlara görev olarak vermişlerdir. Bunun için Şanlıurfa Şebeke savaşında öldürülen Fransızların bile, bile katili İngilizlerdir. Zaten İngilizler Avrupa'da Almanlara karşı Fransızları maşa olarak tarih boyunca kullanmışlardır. I. Fransuva (I. François) zamanından beri dostumuz olan Fransızlarla Türklerin arasını açan yine bu İngilizlerdir. Yahu! Etmeyin-eylemeyin bir ulusun şanına fitnelik, fesatlık yakışırmı? Neyse, Şanlıurfa savaşından sonra gerçeği gören Fransızlar Ankara Anlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti'yle dostluğa başlamışlardır. İnşallah bir daha İngilizlerin sözüne kulak asıp onların fikirleriyle hareket etmezler. Böylece Şanlıurfa Şebeke savaşının akibetine maruz kalmasınlar.

Şebeke'de öldürülen Fransız komutanları Hauger ve Sajous'la Fransız askerlerinin tümünü askeri bakımdan kimse suçlayamaz. Çünkü Napolyon Bonapart'ın fikirleri onlara şunu aşılamış-

tı: «Allons mes amis àla mort ou bien à la Victoire = Gidelim dostlarım ölüme veya zafere» Ne yazık ki Şebeke'de onlarda ölüme gitmişlerdi. Çünkü yine Napolyon Bonapart'ın önceden ülkesinden binlerce kilometre uzaktaki Mısır ve Rusya'ya Moskova üzerine yürüme savaşlarında da yüzbinlerce Fransız genci bir hiç uğruna ölüme gitmiş, evleri ocakları sönmüştü. Bütün bunlardan hiç ders alan olmamıştı. Bir macera uğruna dünyayı kana bulayanlardan ders almak gerek. Yurtda barış dünyada barış ilkesi herkes için benimsenirse çok iyi bir sonuç olur.

31.Temmuz.1984

ŞANLIURFA VE BAHÇALARINDA ÇARPIŞMALARIN İÇ YÜZÜ :

Bazı kimseler arasında Şanlıurfa'lılar Fransızlarla savaşı ısot için yapmışlardır. Şaka ile karışık çamur atmasını yapmaktadırlar. Yok İngiliz Şanlıurfa'ya girdi çıt yok, Fransız geldi kıpırdayan olmadı. Bütün bunlar aslı-astarı olmayan boş lakırtılardır. At, avrat, pusat elden alındı kime ne? Isota sıra gelince savaş patlak vermiş imiş. Mal-mülk, yiyecek-içecek de bir namus sayılır. Ne mutlu kıymetini bilene onu düşmana kaptırıp vermeyene... Sıkıysa bir kimse yemeden içmeden yaşasın da görelim.

Şanlıurfa savaşı bağ-bahça işlerinde sivil kılıklı Fransız askerlerinin ve Ermenilerin ürünlerini toplayıp aç karınlarını doyurup varlıklarını Şanlıurfa'da sürdürmelerini engellemek için karşı konulmasıyla başlamışlardır. Eğer buna karşı konulmasaydı. Fransızlar Şanlıurfa'yı boşaltmayacaklardı.

İngiliz ve Fransızlar Şanlıurfa'da şu önemli maddelere ve yerlere göz dikmişlerdir.

1 — Meyveler; fıstık, incir gibi...

2 — Sebzeler; ısot, firenk gibi...

3 — Şanlıurfa tereyağı.

4 — Büyük ve küçük baş hayvanlar; sığır, davar, at, o zamanlar Şanlıurfa atları saf kan arap atı olarak yetiştirilmekte idi.

5 — Bağ ve bahçalar; üzüm, nar gibi bağ ürünlerini elde etmek.

6 — Meyan kökü; kökünden şerbet yapılan bu madde böbrek hastalıklarına iyi gelmekte, solunumu kolaylaştırıp sinirleri teskin etmektedir. Coca Cola meşrubatının ana maddesidir.

7 — Şanlıurfa'ya gelen-giden yolları ellerine geçirmek, bu yolların köşe başı noktalarına kendi adamlarını yerleştirmek.

8 — Şanlıurfa'da bolca bulunan kutsal mabetleri alıp, hıristiyan hacıların bir uğrak yeri olarak kullanmak.

9 — Önemli gözde konaklar, binalar ve kente hakim yüksek yerler, örnek Mahmut Oğlu Kulesi, Şanlıurfa Kalesi gibi yerleri İslamların elinden almak.

10 — Şanlıurfa'da yetiştirilen saf kan arap atlarını sahiplerinden almak, bunları kendi atlı birliklerinde kullanmak.

11 — Yer altı madenleri kömür ve petrol gibi değerli enerji kaynaklarını mühendislerinin gizli araştırmaları ve Şanlıurfa yöresinde pek bu maddelere raslayamayan İngilizler burasını Fransızlara devir etmişlerdir.

Biricik erekleri Şanlıurfa halkını bıktırıp, İslamları göç ettirmek. Bunları kendi adamlarına vermek. Şanlıurfa halkımız uzun bir süre bu zulümlere dayanarak gizli çalışmalarını sürdürmüş baba ocağını terk etmemiştir.

Birinci Dünya Savaşında Ruslar, İngilizler ve Fransızlar arasında olan gizli anlaşmaların devamı olan tüm anlaşmalar iptal edilip bütün dünyada Türk ulusuna karşı uygulanmakta olan zeki faşist baskılar, düşünüşler kaldırılmalıdır. İslamlara Türklere ve Afrika zencilerine karşı insan hakları evrensel bildirgesi göz önüne alınmalıdır. Bu günkü Bulgaristan'da Türklere İslamlara uygulanan soykırım harekatı bunların basit örneklerinden birisidir. Bütün bunlara karşı etkili çalışmalar Birleşmiş Milletler cemiyetinde yapılmalı, açıklanışı bilinmelidir.

Kitabımızdaki yeşil yapraklı kızıl ısot (biber), seninle beslenip büyüdük, senin enerjinden güç aldık, anlamına geliyor. Nitekim yeşil ısot kişinin iştahını çoğaltmakta, solunum yollarını açmakta, koşu yürüyüş kabiliyetini artırmaktadır. Yine Şanlıurfa'lılar Şebeke savaşında dağ-bayır aşarak kendilerinin büyük bir

çoğunluğunu öldürüp bir kısmını tutsak etmişlerdir. Çok az bir kısmı da Suriye'ye kaçabilmişti. C vitaminiyle zengin ısot bitkisinin hüneri de burada. Eğer Fransızlar ve Ermeniler bu ısot dediğimiz bitkiyi ve sebze takımını bolca ele geçirip güç alarak Şanlıurfa halkımızı, Şanlıurfa'nın içinde katil ve imha etselerdi, daha mı iyi olurdu. Pek tabii ki hayır! O zaman düşman askerlerinin sebze tarlalarından temizlenmesi gerekiyordu.

Kitabımızın kapağındaki kırmızı renkte Şanlıurfa'nın Fransız işgalinden kurtarılması için şehitlerimizin al kanını temsil etmektedir. Halkın geçim kaynağı olan ürünleri bahçalardan toplayanlara karşı koymak suç mudur? İyi düşman gelsin ürünleri toplasın, beslensin, güçlensin, kimse ses çıkarmasın, gıda ikmalini de kendi topraklarımızda sağlasın, gün geçtikçe kendine güç katsın öyle mi? Pek tabiiki hayır! O zaman düşmanın bütün ikmal yollarını kesmek ,onu açlığa, susuzluğa mahkum edip yenilgiye uğratmak. İşte bu işi bizim Şanlıurfa'lılar kurtuluş savaşında pek iyi başarmışlardır. Kanlı ısot savaşlarında zafere ulaşmışlardır.

Zira Şanlıurfa'da acı biber denilen ısot yurdumuzdaki diğer bölgelerdekinden daha çok acı ve ayni zamanda C vitamini çok zengin Şanlıurfa'ıların ısotçu olduklarını iddia eden Gaziantep ve Kahramanmaraş'ıların kendileri de en az Şanlıurfa'lılar kadar bibere düşkün bu ne nane ne gibi bir turşudur.

Bütün bunlara örnek kurtuluş savaşında Şanlıurfa'daki Fatma Hanım'ın Sultan hamamından çıkar iken İngiliz askerlerinin bu kadına saldırarak çarşafını açma meselesidir. Bu durumu gören civardaki Şanlıurfa'lılar yetişip kadını askerlerin ellerinden kurtardılar. Kurtuluş savaşında bütün yurt düzeyinde Anadolu kadını büyük kahramanlıklar göstermiş, canını vermiş namusunu teslim etmemiştir. Kendisini yalnız beyine saklamıştır.

Yine Şanlıurfa'daki hastahane yöresinde çetelerimizle Fransızlar arasındaki çatışmada Kuvayı Milliyemize yiyecek taşıyan iki canlı gebe bir kadının kurşun yağmuru altında şehit oluşu o zamankileri ağlatmış, bu günde anlatılırken herkesi gözyaşlar içinde bırakmaktadır. Kurtuluş savaşımızda tüm yurt toprağına gömülmüş böylece nice adsız kadınlarımız, Nine Hatunlarımız var-

dır. Bu yurt onların kanıyla yoğrulmuş bize bir armağandır. Bizlere düşen görev onların özgür bıraktığı şu güzel yurdu korumaktadır. İnşallah kurtuluş savaşı tarihimiz daha köklü yazılıp bütün bunlar gençliğimize okullarda okutulur. Türk gençliği ulusay bilinçden uzak kalmamış olur. Bütün isteğimiz budur.

Birinci Dünya Savaşından sonra düşman orduları, askerleri İslam ahali kadınlarına sarkıntılık edip peçelerini açmaya çalışıyorlar, hamamlar etrafında dolaştıkları işgal bölgelerinde görülmekte idi. Bu gibi olaylara namuslu, şerefli Şanlıurfa halkımızın kadınları da maruz kalmış oluyordu. Nitekim Batı Anadolu'da Yunanlıların İslam halkının namusuna yönelik alçakça saldırılarının cezasını Ege Denizine dökülmekle ordularının büyük bir çoğunluğunu ölü vermekle bu hesabı ödemişlerdir. Ayni biçimde Şanlıurfa'da Fransızların ve onların uşaklığını yapan Ermenilerin İslam halkının namusuna, şerefine yönelik saldırıların cezasını Şanlıurfa'daki birliklerinin yüzde doksan gibi büyük bir kısmını ölü bırakmışlardır. Şebeke'de Şanlıurfa aşiretleri ve Kuvayı Milliyemizden yedikleri büyük bir sille ile Şanlıurfa'daki yaptıklarının cezasını Fransızlar misliyle ödemişlerdir. Kutlu olsun!

5.Ağustos.1984

ŞANLIURFA'NIN BU YILA KADAR KURTULUŞ SAVAŞI ÜNVANINI ALAMAMASININ SEBEBİ :

Şanlıurfa'nın şimdiye dek Şanlıurfa ünvanını alamamasının şu sebebleri vardır.

1 — Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşı boyunca bağ ve bahçalarında olan kanlı savaşları açıklayan göz önüne seren gerçekçi bir eserin yazılmamış olması ve Türk kamu oyunun bu bağ ve bahçalardaki mücadelesini bilmemesi. Üstelik bunu Şanlıurfa'nın gençliği bile bilmemektedir. Gerçeklerden sapıtılmış bilgilerin kurbanı olmaktadırlar.

Veyahut Şanlıurfa'lılar bağ ve bahçalardaki olan bu çarpışmaları gerçekten sebze takımı için savaşı yapmışlardır, korkusundan dolayı kaleme almamışlardır. Bunları karanlıkta bırakmış-

lardır. Çünkü İngilizler ve Fransızlar Şanlıurfa'ya silah atmadan girebilmişlerdir. O zamanın siyasi koşulları, eldeki imkanlar buna uygun değildi. Kuvayı Milliye kurulmamış, çete çalışmaları henüz doğmamıştı. Bir hiç uğruna beş-on kişinin kendini düşman kurşunlarına hedef etmesi düşmanın işine gelir. Bize bir şey kazandırmazdı.

Bir Şanlıurfa'lı kurtuluş savaşı yiğitlerinden olan ihtiyarların anlattığına göre öyle an gelmiştir ki, Fransızlar ve Ermeniler bağ ve bahçalarımızı öyle kontrol altına almışlardır ki, İslamlar bahçalarının ürününü toplayamadıkları zamanlar olmuştur. Buna bir çözüm yolu aranmış ve herkes silaha sarılmıştır. Çünkü Şanlıurfa'ya silah atılmadan gelen İngiliz ve Fransızlar, Şanlıurfa halkının korkak olduğunu sanıyorlardı. Oysaki Türk ulusunun şanına layık iyi niyetini kendilerine gösterdik. Pazarlarda rahatça alışveriş ediyorlardı. Sonradan daha da ileri giderek bağ ve bahçalarımızı da elimizden alarak Şanlıurfa halkını açlığa mahkum edip İslamları Şanlıurfa'dan kaçırıp göç ettirmek. Öz topraklarını hıristiyanlara vermek, niyetinde olduklarını anlattık. Bu günde Batı Trakya ve Bulgaristan Türklerine ayni zulümler Bulgarlar ve Yunanlılar tarafından yapılmaktadır. Ata-dede yadigarı bağ ve bağça tarlalarını zorla Bulgarlar ve Yunanlılar tarafından ellerinden alınmaktadır.

2 — Şebeke Savaşı'nın önemi, kapsamı, oluşumu göz önüne serilmemiştir.

3 — Türk subaylarının yazdıkları, yapıtlar derlenip yayın baskısının sürdürülmemesi, yazılan bir yazının, makalenin, kitabın diğerleri tarafından haksız suçlamalara uğratılıp yazarların Şanlıurfa hakkında eser yazmaktan usandırılması, nefret ettirilmesi.

4 — Geçmiş Şanlıurfa'lı, Şanlıurfa milletvekillerinin konu üzerinde önemle durmayışı üstelik, Şanlıurfa hakkında yapıt yazmış başka illerden doğumlu, yurt bir bütündür deyip canla-başla çalışmış Şanlıurfa milletvekillerini de bir daha Şanlıurfa'dan milletvekili seçilmesin niyetiyle çalışmalarını engelleyip ört-bas

etmişlerdir. Bu acı baskıya uğrayanlardan biri de I. devre Şanlıurfa milletvekili Ali Saip Ursavaş'dır. Nerde ise bu zihniyetteki kimseler milletvekilliği durumunu bir aşiret davası babadan, oğula kardaşa, yeğene geçen bir saltanat durumuna sokacaklardır. Zaten sokmamışlarmıydı ki...

Şükürki Şanlı-urfa kitabımızda bunları korkusuz gerçekçi bir düşünüşle kaleme aldık. Göz önüne serdik. Şanlıurfa yöresi halkının kurtuluş savaşında yapmış olduğu direnişi olduğu gibi yapıtımızda ölümsüzleştirdik.

6.Ağustos.1984

OSMANLICA YAZILMIŞ ESERLERİN KARANLIKTA KALIŞ SEBEBİ :

Şanlıurfa kurtuluşuna dair arap harfleriyle Osmanlı Türkçesiyle yazılmış Ali Saip Ursavaş'ın Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri kitabının ve ayrıca Binbaşı Ali Rıza'nın Ahfada Yadigâr Urfa Mücahedesi kitablarının bu güne kadar karanlıkta kalmasının sebebleri şunlardır :

T.C.'nin kuruluşundan sonra takvim ve yazı devrimi ile birlikte yirmi yılda Osmanlı Türkçesi arap harfleriyle yazılmış eserleri okuyacak kimselerin azalması. Böylece geçmişimiz unutturulmuştur. Yurdun tüm her yöresinde kurtuluş savaşı yiğitleri unutturulmaya çalışılmış. Bunun yerine siyasetin gereği sahte kahramanlar türetilmeye yeltenilmiştir. Şükürki kitabımızda köklü araştırma yaparak böyle uydurma kahramanlara yer verilmemiştir. Bu gerçek kahramanları Türk gençliğinin tanıyamamasının şu sebebleri vardır:

1 — Yazı devrimi ile Latin kökenli alfabeye geçince, Osmanlı arap yazı kökenli dille yazılmış eserler köşelerde çürüyüp ölüme mahkum edilmiş. Bunlar yeni güzel alfabemizle yazılmamış. Geçmişle kültür kopukluğu olmuştur.

2 — Ordu da terfilerde yüzbaşı rütbesinden sonraki rütbelerdeki kimselerde Osmanlı yazısı diğer kullanılmış Türk yazıla-

rıyla yazılmış eserleri okuyup anlama çevirme yeteneğinin varlığının koşul olarak öne sürülmemiş. Üstelik bu terfilerde Osmanlı Türkçesinden ve yabancı dillerden bir çeviri eser kitap yazma koşulu aranmalı.

3 — Dil tarih yüksek okullarında Osmanlıca, Uygur, Göktürk ve diğer bütün kullanılmış ve henüz kullanılan Türk alfabelerini okuyup anlama özelliği aramak. Bu alfabelerle yazılmış eserlerin bu günkü Türkçemize en az bir tanesini çevirip bunu okul bitirme tezi kabül edip öğrencinin bundaki başarısına göre diploma notu verilmeli. Bu çevriliş tezleri yayınlanıp kütüphanelere ve kitapçılara dağıtılmalı. Bundan ötürü ulusay töremizi ayakta tutabilmek için bu gibi araştırmalara yönelik kimseleri gerçekçi bir biçimde seçip bunlara her türlü yardımla birlikte ödenekde ayrılmalı.

Büyük kurtarıcı kurtuluş savaşımızın Başbuğu Atatürk gelmiş-geçmiş türlü çeşit alfabelerle yazılmış eserlerin yeni güzel yazımızla yazılmasını çok büyük bir istekle istemiştir.

9.Ağustos.1984

Fransızlar ve İngilizlerin Şanlıurfa'da yaptıklarından o kadar tarihin karanlıklarına gömülmüş kalmış gizli şeyler varki deştikçe, kurcaladıkça her biri gün ışığına çıkınca insanın tüylerini ürpertiyor.

Salih oğlu Süleyman Sade Fransızlar Şanlıurfa'da iken kundakta bir bebek olduğunu bana anlatıyor. Anası Saliha Fransızların zülmünden kurtulmak için Şanlıurfa'dan Karaköprü'nün ilerisindeki Yedi Kuyu köyündeki kızının evine sığınmak için yola çıkar. Dört-beş çocuklarıyla birlikte mevsim kara kış kar diz boyu anası Saliha kundaktaki bebeği Süleyman Sade'yi Şanlıurfa'dan çıkarken Fransızların baskınına uğrayıp kaçarken çocuğunu karın üstüne atıyor.

Süleyman Sade'nin büyük kardaşı Mehmet «Ana! çocuk nerede?» diye soruyor. «Karın üstüne bıraktım, attım» diyor. Canı-

mın derdine düştüm dedi. Mehmet anasına çok kızdı. Sen çocuğu nasıl atarsın? O bizim canımız, ciğerimiz bir parçamızdır. Allah'ın bize emanetidir diye bağırdı. O zamana dek el kaldıramadığı anasını kırbaçla dövmeye kalktı. Sonra çocuğu bıraktığı yeri sordu. Etrafta Fransız olup-olmadığını gözetleyerek korku içinde çocuğun yerine geldi. Körpe çocuk kundakta esen yelle birlikte karların üzerinde acı kaderine ağlıyordu. Böylece kardaşım Mehmet beni kundakta bebek iken gelip karların üzerinden aldı. Ölümden kurtardı. Köye götürdüler.

Süleyman Sade bunu Şanlıurfa Balıklı Göl'de Fakırullah kahvesinde bunu anlatırken ağlamıştır. Bu da Fransızların zulmüne dair ilginç bir örnektir. Bazı zamanlar ağabeyisi Mehmet, Süleyman Sade'ye şaka yaparak, Fransızların zulmünden kaçan anan seni karların üzerine attı. Ben seni gelip aldım. Kardaş olarak kıymetini bildim. İşte kardaş, ciğeri-kanı budur.

11.Ağustos.1920

TAHTASIZLARIN EVİNDE SOFRA KURULUR

Tahtasızların evinde sofralar kurulur,
Bir taraftan çiğ köfteler yoğrulur.
Şanlıurfa tereyağından yapılmış,
Bulgur pilavına kaşık atılır.
Ekşi mayhoş soğuk ayranlar gelsin! denir.
Fıstıklı baklavalar tatlılar yenir.
Acı kahveler içilir bir taraftan,
Zılgıtlar çalınır, davullara vurulur.
Bu evde düğün vardır denilir,
Hücüm Şanlıurfa'lılar namus günüdür!
Puşı bağlamış yemenili Zülfiyem,
Severim seni pek candan.
İki o yandan beş bu yandan.
Hele bir karnımı doyuram,
O ırzı kırık Fransızları,
Param, parça edecem!

Uykusuz kaldı bütün gecem!
Onların şu Şanlıurfa'da işi ne?
Şaşdım vay! Aney! Şu dünyanın gidişine...

Karacadağ'ın pirinci gelsin lo!
Altınbaşak ovasının buğdayından,
Hedikler kaynatılsın!
Firikler kızartılsın çıtır-pıtır yiyem.
Karaköprü'nün başım gibi sulu narı,
Kazanda kaynatılsın içem.
Seni deli-divane gibi çok sevmişem!
Sülün örneği selvi boylu yarim...
Köylerden, yağ, peynir, kaymak geliyor.
Eşekler, katırlar, develer taşıyor.
Yüce dağlardan aşan,
Bütün yollar çetelere ulaşıyor.
Şaha kalkmış, çırpınıyor,
Saf kan arap atları kişniyor.
Şu güzel yurt için,
Savaşa girmeye can atıyor.
Tepiniyor, yere tırnak vuruyor...

Siverek'den Karacadağ'ın pirinci
Şanlıurfa'da yıllarca savaş ederiz.
Artık Fransızlar bizi zapt edemezler.
Zincire vuramazlar!
Bağlayıp durduramazlar!
Biz Tahtasızlar içlerinde kalarak.
Fransızların neyi var,
Nesi yok hepi öğrendik.
Yiyecek bir şeyleri kalmadı artık.
At, eşek ve katırlarını kesip yediler.
Bitlenip, pirelenip, susuz kaldılar,
Yakında teslim olurlar!

⁂

İleri-geri şöyle konuşulur.
Şu Sajous ve Hauger'in,
Başlarını kesip, mızrağa takıp,
Bütün dünyaya ibret olsun diye,
Şanlıurfa sokaklarında dolandıracağım.
Bize az yapmadılar zalımlar!
Fransızlara casusluk yapmış,
Ermenileri de Şanlıurfa'dan çıkaracağım.
İçlerinde gezdiğimiz içüni,
Hep bu işbirlikçileri tanıdık.
Sonları gelmiştir artık.
Hele çetecilerimizin karnını,
İyice bir doyuralım!
Aç asker savaşır mı görelim!
Ölürsek de acı ısotlu çiğ köfteye,
Doymuş olarak ölelim!
Gözlerimiz geride kalmasın!
Aney! Bacıy! Kardaş!
Ölümüze sakın göz yaşı döküp ağlamasın!

Böylece Kuvayı Milliyemiz Şanlıurfa'da,
Yenilmez bir ordu oldu.
Fransızların karşısına dikildi.
Artık vay geldi hepisinin başına.
Onları elimizden dünya orduları,
Gelse alamaz hücüm!
Siz bahçalarımızın ısot ürünlerini,
Toplarsınız ha! Öylemi?
İlk önce ısotları, firenkleri, balcanları,
Çalmak he mi?
Sonra da bağ ve bahçalarımızı,
Elimizden zorla almak.
Gelin ulan buraya!
Teslim olduk! Yapmayın, etmeyin-eylemeyin!
Kim dinler artık hesap verin!

Bu hesabın faturası,
Kışın ayazı, kıtlık, açlık ve bit.
Hey ahmak bu ülkeyi boşalt git!
Avrupa'nın toy besili kazı,
Kızdı yaman koşuyor bizimkiler bazı,
Artık elinden kurtulamazsın!
Seni gidi I. Fransuva'ların
Kanuni Sultan Süleyman elinden,
Özgürlük, kapitülasyon almış Fransızı.
Besle kargayı oysun gözünü,
Ne kadar doğru imiş,
Tarihden kopmuş bir yaprak,
Kaldı içimde ağrılı amansız sızı.
İyilerin, doğruların, güzellerin,
Tecellisi bu kanlı olur bazı.
Bütün bunlara gülerim ben,
Unutmayın a! dostlar!
İbret olsun size bu yazı.

5.Eylül.1984

3 — Türk dil tarih okullarına sızmış ve yüksek mevkilere getirilmiş bir takım casus öbeklerinin Türk dil ve tarihini yozlaştırmak için yaptıkları başarılı çalışmalar. Çünkü bunlara Türkiye Cumhuriyetinin varlığını ve bütünlüğünü parçalamak isteyen dünya devletlerince maddi ve manevi her türlü yardımlar gelmektedir.

4 — Atatürkçülüğün devrim ve ilkelerinin kapsamını anlamazdan Türk Milli Dil ve tarihinden uzaklaşarak körü, körüne İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Arapça, Farsça gibi dillerin kelimeleriyle konuşup bunları Türk diline sokup Türk dilinin öz yapısını türetilmiş adları, deyimleri unutturmak için çalışan anlayıp veya anlamayıp bir zübbe takımının türemesi. Bütün bunları iyice inceleyip safdışı bırakmak için Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün öz kaleminden çıkmış olan söylevlerinin, Türk milletine miras olarak bıraktığı bütün yazılı notlarının baştan sona titizlikle okunup iyice anlaşıldıktan sonra uygulanması ile bunlara çözüm olur.

Diğer yandan Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa'dan birinci devre milletvekili seçilmiş. Ancak onun Şanlıurfa'lı yerli siyasi karşıtları seçilme hırsı yüzünden karalamışlar. 1924 yılında Kilikya Faciaları ve Urfa'nın kurtuluş Mücadeleleri adlı kitabı yazmıştır. Şanlıurfa'da gördüğü bu karşıt tepkiler yüzünden kitabı öylece Osmanlıca yayınladığı gibi bırakmış. Yeni Türkçe alfabemizle yayınlanmamıştır. Ayrıca ilk baskılı kitabını da bu güne dek günümüzün Türkçesine çeviren benden başka kime çıkmamıştır. Bu yüzden Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşı karanlıkta kalmıştır. Ali Saip'e Güney Doğu Anadolu'nun bir tür İngiliz Kemali de diyebiliriz. Şanlıurfa'da çekememizlik yüzünden horlanan Ali Saip Ursavaş Adana'nın şimdiki ilçesi Kozan'a yerleşmiş orada üst üste milletvekili seçilmiştir. Selanik'li olan Mustafa Kemal Atatürk ile Kerküklü Ali Saip Ursavaş Ankara'da kader arkadaşı olmuşlar. Selanik ve Kerkük - Musul'un sınırlarımızın dışında kalmasından ötürü ikisi de doğum yeri özlemiyle yanıp-tutuşmuşlardır. Bu özlemle her biri hayata gözlerini yummuşlardır. Mustafa Kemal'le Ali Saip'in arasını açmak isteyenler bir çok dedikodu çıkarmışlardır.

Şanlıurfa'lılar acı biber denen ısotdan aldıkları koşu gücüyle Fransızların çoğunu Şebeke'de yakalamışlar. Pek az bir kısmı da Şanlıurfa'da iken tarlalara saldırıp stok ettikleri ısotla çok beslendiklerinden dolayı tırısa kalkıp Suriye'deki birliklerine sığınabilmişlerdir. Diğer Şebeke'de ölenler akılsızlık etmişler. Onlar da tırısa kalkıp kaçsalardı ısotdan aldıkları güçle birliklerine ulaşıp canlarını da kurtarmış olacaklardı. Ve ısotuda bir amblem edip evlerinde, bürolarında bir hatıra olarak taşıyacaklardı. Belki de kimbilir kitabımızın kapağındaki kanlı ısotu görünce bazı gerçekleri öğrenmek için Fransızcaya çevireceklerdi. Bunun için Şanlıurfa ısot festivali yapılmalıdır. Festival gününde çiğ köfteler, ısot yemek türleri sergilenmeli, şenlikler yapılmalı yöre oyunları oynanmalıdır. Bu festival günü Şanlıurfa'yı ziyarete gelenler, toz ısotdan bir kilo satın alıp, Şanlıurfa'nın fıstığından satın alıp alış-veriş yapıp memleketine dönmeli. Hediyeler götürmeli. Ayrıca Şanlıurfa'nın tarihi yerlerini gezip, görüp, Peygamberlerin makamlarını ziyaret etmeli.

Şanlıurfaspor Türkiye liginde gün geçtikçe etkinliğini yitirmekte ha küme düştü ha! düşecek gibi başarısızlığa uğramaktadır. Bunun yegane sebebi Şanlıurfa'lı spor oyuncularının Şanlıurfa ısotunu artık bulamayıp, C vitamini eksikliğinden, ayrıca koşu kabiliyetini artıran gerçek ısotunun yokluğundan dolayı olmaktadır.

engellemek için önem geliştirip, üstelik Şanlıurfa spor kamplarının yanında ısot bahçesini kurup, tabii gübre ile gerçek Şanlıurfa ısotunu yetiştirip taze taze kebabların yanında sporcularımıza yedirip, besleyip sahalara çıkarmak gerek. Yeşil ısotu yazın yesinler. Kışın da olgunlaşmış damarları alınmış kırmızı Şanlıurfa ısotlarından dövülüp toz edilerek kavanoz ve ölbelere doldurulmuş acı ısot tozlarından yapılmış çiğ köfteyi Bakdeniz pırpırımla birlikte yeyip beslensinler siz o zaman görün Şanlıurfa sporun Türkiye liglerindeki başarılarını. Ne demek lo! Hayranam siye dünya şampiyonu da olabilir.

Bazı futbol afyonu ile çalışanlar Şanlıurfa'nın milli gelenek ve göreneklerinden uzaklaştıkları için başarılı olamamışlardır.

Sporcularımızı madurluğa iterek onlara acı ısotlu çiğ köfteyi bile yedirmemişlerdir. Et yüzü görmemişlerdir. Bunun için Şanlıurfa'lı futbolcularımız haklı olarak hers etmişlerdir. Topun peşinde koşmuyorlar neylesinler, kendilerinde takat kalmamıştır. Hemen şunu yeri gelmişken söylemekte de yarar görüyorum. Ülkemiz İngiliz futbol afyonu ile değil sanayi, fabrika kurulması tarım, meyvecilik, hayvancılık, ormancılığı geliştirip çağdaşlaştırılması ile gelişir. İlerler, kalkınır. Spor dedikleri illeti yapmak isteyen tırısa kalkıp koşsun, seğirtsin! Çapa küreği kaptığı gibi ağaç diksin, sebze sulayıp yetiştirsin. En iyi spor bunlardır. Bizim için arkadaşlarıyla çayırlarda çimenlerde güreşsin dursun bizi nereye götürüyorlar. Gördünüz mü vay geldi başımıza uy! Babo!

Atatürkçülük resimlerde heykellerde değil fikirde onun görüşlerini anlayıp uygulamaktadır. Atatürk bunu kendisi şöyle ifade etmiştir. «Beni tanımak süretimi yakından görmek değildir. Fikirlerimi anlamak uygulamak yeterlidir.» Odur ki Anadolu'da Atatürk fabrikaları da kurulsun! Onun adı fabrikalara dahi verilsin, Mustafa Kemal uçak fabrikası çünkü «İstikbal göklerdedir.» Atatürk Tarım Makinaları fabrikalarımızda bulunsun. Hazreti Muhammed Tank fabrikaları yapılsın. Bilmem Mehmet Akif Ersoy Demir Çelik Fabrikası, Ziya Gökalp Takım tezgahları fabrikaları, Müşir Fevzi Çakmak Gemi yapım tersaneleri, Şair Namık Kemal yüksek okulu...

Atatürk iktisadi görüşlerini uygulayıp ülkemizde fabrikalar kurup, tarım ve sanayi hayvancılığa, meyveciliğe, ormana önem verip, barajlar yaptırıp elektrik enerjisi ile ülkeyi kalkındırmak gereklidir. Bunun için her yönüyle devrim ve ilkeleriyle Atatürk barajının Şanlıurfa'da en kısa zamanda inşa yapmak ülkemizin kalkınması için zorunludur, elzemdir.

Şanlıurfa'lı olan bazı yöneticilerin Şanlıurfa'daki makam ve koltuklarını koruyup adamlarını köşe başlarında tutmak için, buraya gelen başka vilayetlerden üst düzeydeki devlet yöneticilerine uyguladıkları ziyafet, eğlence dans alemleri, müzik partisi şölenleri, içki alemleri, video gösterileri gerçekçi düşünen beyinleri uyuşturmak için Fransız - İngiliz, Rus kafirlerinin Anadolu'-

yu ele geçirmek için yaptıkları İslam dininin kurallarına aykırı düşen bu oyunları da peygamberler diyarı temiz, şerefli Şanlıurfa'lılara leke sürmektedirler. Şanlıurfa'nın şanını ayaklar altına almaktadırlar. Bütün bu oyunlardan Atatürk'ün Türk gençliğine hitabesinde belirttiğini ışık tutarak gözcü olarak aydın, gerçekçi Türk gençliği haberdardır. Merakları olmasın hiç.

Güney Doğunun orta kavşağında bulunan Şanlıurfa idari bakımdan da Güneydoğunun beyni olmalıdır. Pek çok teşkilatın bölgesi de bu ilde olmalı, böylece ulaşım ve dağıtım kolaylıklarında merkez bir durum sunmaktadır. Bunun için Şanlıurfa'nın şanına leke getiren her türlü gizli dolapları perde arkasından çeviren yerli yöneticiler hısım akraba kayırıcılığı yüzünden idari kademeyi belediye başkanlığı ve milletvekilli seçimlerine yatırım için bir sıçrama noktası olarak kullanan bu yüzden bölgeciliği körükleyen, besleyen Şanlıurfa'lı yöneticilerin Şanlıurfa il sınırlarından, üstelik Doğu ve Güney Doğudan temizlenmesi gereklidir.

Şöyleki geçmişimize bir göz atacak olursak Şanlıurfa'lı olmayan belediye başkanları, milletvekilleri, öğretmeni, doktoru, mühendisi Şanlıurfa'ya canla başla sarılıp ona yıllarca hizmet etmeden bir zevk almıştır. Şanlıurfa'lı olan yöneticiler ise fırsatları ele geçirince dairelere aşiretlerinin, soylarının, soplarının adamlarını yerleştirmiş. Kimsesiz dürüst yoksul Şanlıurfa halkımızı acımasızca ezmişlerdir. Bunlara karşı çıkan yabancı mühendisi doktoru, öğretmeni meydan dayağına çektirmişlerdir. Kışkırtarak körükleyerek perde arkasından oyunlar tezgahlamışlardır. Böylece Şanlıurfa'mızın şanını yıllarca lekelemişlerdir. Bunlara bilinçli aydın gerçekçi Şanlıurfa'lılar karşı çıkmışsa da azınlıkta kalmışlardır. Bu gibi tuzaklarla Şanlıurfa'mızın şanıyla uğraşmaya hiç bir kimsenin hakkı yoktur. Türkiye'nin 67 vilayetinin Güney Doğu illeri hariç diğer bölgelerdeki illerinin kişileri Şanlıurfa'nın şanına yakışır bir biçimde halkına hizmet etmek görevine taliptir. Şanlıurfa'lı memurlar da Güney Doğu vilayetlerinin dışındaki 62 vilayetin görevlerine talip olsunlar. Ve gittikleri her yerde Şanlıurfa'mızın ününü, şanını her yerde yaysınlar.

Şanlıurfa'ya gelen ağlar giden ağlar tekerlemesi de şuna dayanmaktadır. Şanlıurfa'nın köşe başlarına yerleşmiş çıkar şebeke öbeklerinin kazançlarına dokunan kimseleri tepelemek zihniyeti güderek, yobazlığa baş vurmak. Derebey, toprak ağası, aşiretçilik, şeyhçilik, tekkecilik düzenini yıkmayı hedef edinmiş Atatürk devrim ve ilkelerine karşı çıkan öbeklerin mazlum halkımıza karşı giriştiği kıyımların ününü duyan yabancı memurlar buradan ürkütülmüş. Diğer bölgelerden gelen memurları şu sebepler düşündürmüştür.

1 — Anarşi; Aşiret kan davaları, vurgunlar, kırgınlar.

2 — Yazın aşırı sıcaklar; üç ay yazın aşırı sıcak 50° - C° bulduğu zamanlar olmuş oluyor. Türkiye'nin en sıcak ili.

3 — Susuzluk; Köylerde sarnıç suları kullanılıyor.

4 — Eğlence yerlerinin pek olmayışı.

5 — Turizm için baştan başa tarihi bir yer olan, dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri Şanlıurfa yabancılarca bilinmiyor. Tarihi eserleri saklı kalmıştır.

Gelen bunları duyan yabancıyı ağlatmıştır. Şanlıurfa'nın iyi yönleri;

1 — Tarihi eserleri bol peygamberler kenti.

2 — Kışı iyi soğuk yok, bazı yıllar soba kurmadan idare ediliyor.

3 — Yemek türleri; kebapları tatlıları bol.

4 — İdari kademedeki memurlar hariç, hısım akrabalığın dışındakiler, aşiretçi olmayanlar halk kesimi yabancı memurdan yana.

Bunun için halkından hoşnut olan memur bu arkadaşlığın samimiyetin anılarıyla giderken ağlar. Acıyı sevenler için acı ısotlu çiğ köfteyi, yumurtalı köfteyi; Balcan kebabı, Şanlıurfa tereyağından yapılmış peynirli kadayıfı, fıstıklı baklavayı, şıllığı

unutmak mümkünmü. Şanlıurfa'nın adını kötüye çıkarten sebepler şunlardır:

1 — Rusya'nın Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da ileri karakolluğunu yapan öbeklerin bu yörede Afganistan'daki Rus kızıl ordusunu Afganistan'a davet eden Babrak Karmal düşüncesindeki kişilerin kargaşa eylemleri.

2 — Birinci Dünya Savaşı, siyasetinin artıkları olan, Rus, İngiliz, Fransız üçlüleri ve bunların Ermenilerle işbirlikçi neye hizmet ettiğinin farkında bile olmadan, içinden çıktığı halka ihanet ederek para, kadın, içki alemi ile beyni yıkanmış öbeklerin afyon eroin zevkü-safa içinde yüzdürülerek Ermeni satılmışları ile birlikte ortak çalışmalarının ürünleri olan vurgun - soygun eylemleri.

3 — Derebeylik düzenine dayanan ağalık, aşiretçiliğin mücadele eylemlerinin, yoksul halkımıza uyguladığı Afrika zencilerine Avrupalıların reva gördükleri esir ticaretini andıran yöntemlerin uygulanmaya kalkılışı ve yoksul Şanlıurfa'lı köylü halkımızın Çukurova pamuk tarlalarında, ve yurdun diğer bölgelerine, Avrupa'ya dek gurbete çıkıp ırgat olarak çalıştırılması. Toprak ağalığının hüküm sürmesi bunun yanında binlerce topraksız köylümüzün açlıkla, yoksullukla burun-buruna boğuşarak yaşamak savaşı verişinin acı öyküsü burada şimdiye kadar devlet tarafından çıkarılan toprak tarım reformu bu sorunlara istenen biçimde bir çare bulamamıştır. Komşusu aç iken tok gezen bizden değildir diyen peygamberimiz Hazreti Muhammed ne güzel söylemiştir.

4 — Dini alet eden ve dini bir ticaret kaynağı, makam, koltuk bacağı olarak kullanıp böylece hiç bir kimsenin dil uzatmaya hakkı olmadığı güzel temiz iyi ahlaka dayalı, insani evrensel bir görüşe, anlayışa sahip İslam dinimizi yozlaştırmaya çalışarak tarikatçılık, mezhepçilik, dervişçilik, şeyhlik biçiminde gizli aşikar çalışmalarla etrafına toplayan bazı kimseler buralarda zaman, zaman isyanlar, ayaklanmalar çıkarmışlardır.

Bütün bu yukarda saydığımız maddeleri duyan kimseler can korkusuna Şanlıurfa'ya gelememişlerdir. Ve bunun için ağlamışlardır. Gelmek zorunda kalan Şanlıurfa'nın şanına yakışır biçimde konuk sever yoksul halkıyla bağdaşınca, kader arkadaşı olmuşlar bunun için buradan giderken ağlamıştır. İki türlü ağlamıştır.

1 — Arkadaşlığın sevginin özlemi için.

2 — Yukarda belirttiğimiz dört maddenin hışımına uğrayıp ağlayıp, istifa ederek, otel köşelerinde yıllarca süründürülerek, cebren ve hile ile insanlığın bağdaşamıyacağı tarzda yalan ve iftiralarla suçlanarak, devletin memur ve işçisinin rahatı ve huzuru için yapılmış misafirhane, lokal, lojman tesislerinden yoksun bırakılarak, bunları buranın yerli kodaman tayfasının ve onların uşaklığını yapan kimselerin emrine sunmak, gerçeklere göz yummak yüksek dereceli devlet memurlarının şanına yakışmayacak bir tutumdur. Halbuki bu bölgeye hizmet için gelen yabancı memurlara bu konularda kolaylık yapılması gerekirken bunun zıttının ortaya çıkması Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığı ve bütünlüğünün temellerine konulmuş gizli bir dinamitdir.

Şanlıurfa'mıza daha iyi hizmet için bu yukarda belirtilen tutumların derhal ortadan kaldırılması gereklidir. Yalnışlıklardan ne zaman dönülürse kazançtır.

17.Eylül.1984

TAHTASIZLAR VE KEMANCILAR ÜSTÜNE :

Şanlıurfa savaşında Fransız işgal bölgesinde kalan Tahtasızların Fransızlarla işbirliği tamamen gerçek dışıdır. Tahtasızların Fransızların içinde kalmalarından Kuvayı Milliyemiz büyük yararlık görmüştür. Çünkü Tahtasızlar aracılığıyla Fransızların yiyecek - içecek ve ruhi durumları iyice öğreniliyordu. Bunu sayın Siverekli öğretmenimiz Kerim Fırat o günlerde Şanlıurfa kurtuluş savaşlarında muhabere subayı bulunduğu için yazdığı Urfa Kahramanları kitabının 72. sayfasında şöyle açıklamıştır. «Urfa savaşının ilk gününde Siverek'liler tarafından işgal edilen Tahtasız'ın evinde bulunan çeteler buradan hücum ve saldırıya geçmek emrini almışlardı. Gerek Siverek'liler gerekse köylerinden gelenler, gerek Urfa'ya ait köylerden gelenler, Urfa'nın tabii arızalarıyla mahalle ve semtlerini iyice bilmediklerinden gece ve gündüz olsun birer kılavuzluk eden Sarı Çizmeli Salih idi.

Baskın yapılacak Osman Efendi'nin evi çetelere önceden gösterilerek sabah erken saldırı emri verilince çeteler Tahtasız'ının evinden kurşun hızıyla Allah! Allah! sesleri ile hedefe doğru koşuyorlardı. Bunu gören düşman bu sahayı makineliler, otomatikler ve piyade ateşleriyle bir cehenneme çevirmiş; adeta bir ateş yığınağı manzarasını andırıyordu.»

Yine sayın Gazi Hacı Ahmet Meşçi anılarını bana anlatırken Tahtasızlara dair şu cümleleri bana söylemiştir: «Hasan Paşa Camisi İmamı ve Vaizi Hacı Abdullah Hoca Şanlıurfa kurtuluş savaşında Dergezenli mahallesinde 6 Şubat 1920 tarihinde Tahtasızların evinde toplanarak oraya yakın olan Şişko'nun ağılına baskın yaparak. Orayı işgal etmiş ise de Şişko'nun ağılının Fran-

sız işgal yöresinin ortasında olması sebebiyle orada barınamamıştır. Gece karanlığından yararlanarak geri çekilmiştir.»

Düşmanın işgal ettiği Kızıl Haç bayrağını dalgalandıran Amerikan hastahanesinden Kuvayı Milliyemiz üzerine ateş yağdırıyordu. Şanlıurfa'ya hakim olan burası otomatik tüfeklerle donatılmış olduğundan. Kuvayı Milliye buraya sokulamıyordu.

Bir gün Belediye Başkanı Hacı Mustafa Kamil ve bir çok Kuvayı Milliye başkanları bu ağılı yuvayı ortadan kaldırmak için bu Amerikan hastahanesinin dinamitlenmesine karar vermişti. Arabacı Salih ile Kemancı oğlu Fuat gönüllü olarak bu görevi almışlardı. Gecenin zifiri karanlığında ve kışın ayazında karakoyun deresine inmişler. Amerikan hastahanesine Karakoyun deresinden ulaşan lağımın ağzına gelmişlerdir.

Lağımın yanındaki bir mağarada Fransız askerlerinin konuşduklarını duyan Salih ile Fuat bunların üzerine atılmışlar birini öldürüp diğerini de Hacı Mustafa Kamile getirmişlerdir. Ertesi gece yine Karakoyun deresinden ayni mağaranın ağzına gelen Salih ve Fuat pusu kuran Fransızların yaylım ateşine tutulmuşlar. Salih bacağından yaralanıp yere düşmüş, üzerine gelen Fransız erine yerden açtığı ateşle onu öldürmüş. Diğer gelen Fransız erini de yok etmiştir. Karakoyun deresine yuvarlanıp inen Salih arkadaşı Kemancı Fuat'ın yardımıyla sürünerek arkadaşlarının yanına gelebilmiştir. Yaralı olan Salih derhal hastahaneye kaldırılmış iyileştikten sonra da Şebeke savaşına katılıp üstün başarılar göstermişlerdir.

Düşmanın tren yoluyla Şanlıurfa'ya yardım getirişini önlemek için Ali Saip Ursavaş ve Hacı Mustafa Kamil oğlu'ndan aldığı emirle, tren raylarının nasıl bozulacağını bilen ve eskiden muhabere memurluğunda bulunan Kemancı oğlu Nuri, bir öbek Şanlıurfa'lı arkadaşını yanına alarak Suruç'a gidiyor. Orada Anze aşireti başkanı Haşim Bey ve çeteleri ile birleşerek Harapnaz'dan Çal köprüsüne kadar tahribat yapmaya başlamışlar.

Ayni zamanda Kemancı oğullarından Nuri Toksöz Şanlıurfa çarpışmalarında örgütleyici üstün çalışmalar yapmışlardır.

Yine sayın Ahmet Mesçi Kemancı oğlu Fuat'ın Karalök baskınında kendisi ile beraber baskında yaralandığını anlatmaktadır.

Bu sözlerinden de Kemancıoğlu Fuat'ın gazi olduğu anlaşılmakta ve Karalök bağ evi çarpışmalarında da bulunarak üstün başarılar gösterdiği anlaşılmaktadır.

Böylece Tahtasızlar Fransızların içinde bir istihbarat görevi üstlenmişlerdir. Kemancıoğulları da üstün, atılgan, örgütleyici yiğit çarpışmalar Şanlıurfa kurtuluşu için yapmışlardır. Bunları ereğinden sapıtıp yozlaştırmaya bilip-bilmezden hiç bir kimsenin hakkı yoktur. Biz bir şey biliyorsak o günleri yaşamış kimselerle sohbet kurarak, o zamanları konu alan tarihi kitapları okuyup kendi görüşlerimiz ve yazarlık sanatımızla bağdaştırarak yazmaktayız. Doğruluğuna güvenli olmadığımız şeyleri kitabımıza koymayız ve yazmayız da.

Böylece kurtuluş savaşında Kuvayı Milliyemizin şu güzel Anadolu için bir emirle doludizgin çalışmalarını büyük kurtarıcı Mustafa Kemal şöyle açıklamıştır. Bir gün kendisine umutlarını yitirenler Kuvayı Milliye'nin neye yarayacağını sorarlar o da şu cevabı verir: «Kuvayı Milliye namuslu bir insanın yastığının altındaki tabancaya benzer. Namusunu kurtarması için herhangi bir umudu kalmadığı zaman hiç olmazsa intihara yarar.» Onun için Kuvayı Milliye nerdedir. Hangi kılıkda ne yapıyor bilinmezdi, sezilmezdi. Bunun için o zamanki Kuvayı Milliyemiz su uyur, onlar uyumazdı. Bir çok Türk şairi Kuvayı Milliyemizin kurtuluş savaşında üstün kahramanlığına destanlar yazmışlardır. Kuvayı Milliyemiz düşmanın içinde onun hesabına çalışmış gözükmüş, oysaki onun gizli ereği Anadolu'nun kurtuluşu idi. Kerküklü Ali Saip Ursavaş da aynen öyle yapmış, Şanlıurfa'lı Tahtasız'lar da...

Milli yiğitlerimizi aşağılamak için Kemancıoğulları Fransız ve İngilizlere şölenlerde keman çalar imiş diğer yandan Tahtasızlar da kimden yana olacaklarını şaşırdıklarından tahtaları yok imiş diye yaygarayı tuttururlar. Ulan. Etmeyin, eylemeyin her gördüğünüz sakallıyı dedeniz sanmayınız, dış görünüşe adlara kanmayınız.

Meğersemse Şanlıurfa'da gelenek imiş. Savaşlarda yiğitlik gösteremeyenler, işlerde başarılı olamayanlar, ziyafet eğlencelerde aşırı söz kalabalığı ve kahramanlık edebiyatı ile hep kendilerinden söz ederlermiş. Böylece asıl gerçek Şanlıurfa kahra-

manlarını ağıza almaya zaman kalmaz imiş. Pek tabiiki Şanlıurfa'da uzun yıllar kaldığımız için Şanlıurfa'lıların pek çok sırrını öğrenmiş olduk. Biz de gerçek Şanlıurfa kurtuluş kahramanlarını bulduk. Onları kitabımızda yücelttik. Söz kalabalığı kahramanlarına yer vermediğimiz için bir kısım Şanlıurfa'lılar bize kızıp-sinirlenmektedirler, kızsın sinirlensinler. Ben Ata-dedelerimin yazdığı kitapları bilirim. Ve Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılmış canlı tarihleri tanırım.

6.Eylül.1984

YİĞİT SİVEREK

Birinci Dünya Savaşında 1914 - 1918 Osmanlı İmparatorluğunun bütün cephelerine Osmanlı askeri olarak savaşmak için Güney Doğu Anadolu'muzun yiğit ilçelerinden birisi olan Siverek halkından binlerce baba yiğit pek çok cephede bu güzel kutsal yurt toprakları için savaşırken şehit düşmüştür. Bunların ençok kişilerin tüylerini diken gibi kabartanı, coşkulandıranı, kıvanç vereni, Kafkas cephesinde Ruslara karşı savaşırken Doğu Anadolumuzu Rus emperyalizminin sömürgeci cizmeleri altına bırakmamak için Osmanlı ordusunda her biri birer yeleli aslan kesilen Siverekli baba yiğitlerimizden beş bin kişi sırf Hasankale'nin Pasinler ovasında Rus çarlığının yayılma emperyalizmine karşı vermişlerdir. Bu beş bin kişilik Pasinler ovasını al kanıyla sulandıran Siverek'li şehitlerimizin ordaki yurdun diğer bölgelerinden gelip aynı yurt, ulus, ülkü davası için yanyana, omuz omuza şehit olan bu ata dedelerimizi asla unutmayalım! Bu günde aynı Rus çarlığının devamı olan çar Deli Petro'dan bu yana Asya'da, Avrupa'da yayılıp Akdeniz'e inmek için çırpınan yeni Rus Çarları İslam - Türk adı taşıyan herkese bağlı bulunduğu bloktaki devlette zulüm ile işkenceyi yaptırmayı kendilerine en büyük bir görev saymışlardır.

Siverek halkı Birinci Dünya savaşında ilk kahramanlığı Ruslara karşı sonrada ikinci kahramanlığı Şanlıurfa kurtuluş savaşında Fransızlara ders vermiştir. Ali Sâip Ursavaş'ın «Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri» kitabının günümüzün Türkçesine tarafımdan çevirisi «Çukurova Acıklı Olayları ve Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşları» adlı çeviri kitabımda, ayrıca yine Şanlıurfa kurtuluş savaşında ihtiyat subayı olan Siverek'li Kerim

Fırat'ın «Urfa Kahramanları» ile «Urfa Savaşından Yapraklar» adlı kitaplarında, ayrıca Binbaşı Ali Rıza Bey'in Osmanlıca baskılı «Ahfada Yadigâr Urfa Mücahedesi» kitabında yine kendim tarafından yazılan «Şanlıurfa» kitabımda yiğit Sivereklilerin Şanlıurfa kurtuluş savaşında gösterdiği üstün yurt severlik kendi yazdığım şiirlerle makalelerle dile getirilmiştir. İşte böylece yukarda belirtilen eserlerde yiğit Sivereklilerin Şanlıurfa kurtuluş savaşında gösterdikleri üstün atılım göz önüne serilmiştir.

Şöyleki Şanlıurfa'da henüz İngiliz işgali sürüp giderken Siverek'li Ali Bey (Eski Urfa milletvekili Ali Fuat) Bucak aşiretindendir. Kuvayı Milliye'nin Şanlıurfa'da oluşturulması için Binbaşı Ali Rıza Beyle, Onikilerle çalışmaya koyulduğu sıralar, Siverekli Ali Bey tutuklanıp hapis edilmiştir. Şanlıurfa'da oturan Siverek'li Ali Fuat'ın tutuklanması Siverek'lileri büyük coşkuya tedirginliğe boğmuştur. Siverekli Ali Fuat ayni zamanda Sakıp Gürmen'in babasıdır. Ali efendiye Fransızlar Kemalist (Atatürkçü) olduğu, Şanlıurfa kurtuluş savaşına zemin hazırladığı için tutuklamışlardır. Bütün bu durumlar Şanlıurfa'da olurken Binbaşı Ali Rıza Bey, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş Siverek'e kaçıp sığınmak zorunda kalmışlardır. Böylece Siverek Şanlıurfa kurtuluş savaşının Kuvayı Milliye idare merkezi olmuştur. Siverek Şanlıurfa'dan İngiliz ve Fransızların zulmünden kaçan herkese bağrını açmış, yurt aşkıyla çarpışmak isteyen her yurt severe destek olmuştur. 1920 yıllarının başlarına dek Siverek Diyarbakır'a bağlı mutasarrıflık (kaymakamlık) yani bir ilçe durumunda idi.

1920 yılları sırasında Siverek Kuvayı Milliye Cemiyetinin ileri gelenleri şunlardı: (Siverek Kuvayı Milliyesi Sivas Kurultayından sonra hemen kurulmuştur.)

1 — Cüdi Paşa (Başkan) Bucak ve Karakeçili aşiretinin o devirdeki temsilcisi.

2 — Odabaşı oğlu Mahmut Bey; Osmanlı Millet Meclisi üyesi; Milli aşiretinin o devirdeki temsilcisi.

3 — Şeyhmus Karahanlı.

4 — Ramazan Ağa oğlu Mehmet Bucak.

5 — Şaraptullu Ömer Bey.

6 — Katip Rafet Bey.

7 — Molla Şeyh.

Cüdi Paşa, Mustafa Kemal'in ilk telgrafını aldığında Siverek Müftüsü Osman Efendinin evinde Siverlilerle gizli bir toplantı yapmıştır.

Siverek Kuvayı Milliye heyetinin yaptığı görevler:

a — Erzurum ve Sivas kurultayları gereğince alınan kararları hemen uygulamak.

b — Heyeti Temsiliye, Siverek Kuvayı Milliyesi aracılığıyla XIII. Kolordu karargahı ile haberleşebilmiştir.

c — Siverek Müdafaa Hukuk cemiyetince Şanlıurfa'nın kurtuluşu için silah cephane ilaç işleri ikmal edilmeye çalışılmış ulaşım işleri Siverekli gönüllülerce yapılmıştır.

Şanlıurfa'dan kaçıp Siverek'e sığınan Binbaşı Ali Rıza, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş burada Kuvayı Milliye çalışmalarını yoğunlaştırıp Şanlıurfa kurtuluş savaşına gönüllü toplamaya başlamışlardı.

Müftü Efendinin 6 Şubat 1920 günü Siverek Hükümet meydanında Siverekli çetecileri Şanlıurfa'ya doğru şu konuşmasıyla uğurlamışlardır. «Yavrularım! Bu gün namus ve gayret günüdür. Düşmanı bulunduğu yerde ölüme mahkum edenler yaşamak hakkına malik olurlar. Vatan ve memleket sevgisini taşımayanlarla namus ve iman bulunmaz.»

Siverek'den hareketle Hilvan kazasının Karacurun ve Külünce köylerinde mola oldu. Bu yörede bulunan aşiretler de milli kuvvetlere katıldı. Evet 6 Şubat 1920 ile her 6 Şubatlar Şanlıurfa kurtuluşu için ileri atılan yiğit Siverek'lilerin övünç günüdür. Her yıl 6 Şubat'ta Siverek'de bu günün anısına tören yapılmalı bu işi Siverek kaymakamlığı ile Siverek belediyesi düzenlemeli. Hükümet konağı önünde tören yapılıp Mehmet Akif Ersoy'un o

meşhur İstiklâl Marşı söylendikten sonra günü anlamı ile önemi halkımıza açıklanmalıdır.

Bu günkü Siverek ilçe sınırlarındaki şu aşiretler Şanlıurfa kurtuluş savaşına aşağıda belirtilen kuvvetleri göndermişlerdir.

1 — Siverek halkından olup Milli (Kırvar) adını taşıyan oymağın mevcutu 150 kişi olup başkanları Siverek Belediye başkanı Odabaşıoğlu Mehmet Emin Efendi.

2 — Bucak aşireti 150 er olup başkanları Ramazan Ağa oğlu Mehmet Ağa.

3 — İzollu aşireti varlıkları 100'er olup başkanları Zülfikar Ağa ile oğlu Bozan Bey.

4 — Şeyhanlı aşireti varlıkları 100 er olup başkanları Hacı Ömer Efendi.

5 — Karahanlı aşireti gönderdiği er sayısı 30 kişi.

6 — Karakeçili aşireti gönderdiği er sayısı tespit edilememiştir.

7 — Küçük Ömer'in Rüştü (Rüştü Küçük Ömer) 30 kişi ile geldi.

8 — Küran aşireti 20 kişi Mustafa Küran ile İbrahim Küran (İbrahim Turan) getirmişlerdir.

Şanlıurfa kurtuluş savaşına aşiret olmayıp da savaşa gerek önceden Şanlıurfa'ya yerleşmiş gerekse Şanlıurfa'nın imdatına yetişen Sivereklilerin toplam 800 kişilik aşağı-yukarı bir kuvvet olduğu söylenmektedir. Ayrıca Siverek'de 1000 kişilik bir Kuvayı Milliye kuvvetinin sürekli yedekte bekletildiği açık olarak ortadadır. Bu bin kişilik yedek kuvvet eğer Fransızlara Şanlıurfa Kuvayı Milliyesi yenilirse, Şanlıurfa'daki Fransız taburuna Ermeni asıllı Albay Normand kuvvetleri yardıma gelir katılırsa. Fransızlar Kuzeye doğru Büyük Ermenistan hayallerini gerçekleştirmek için işgale devam ederlerse Hilvan ile Siverek topraklarını bunlara elini-kolunu sallayıp, geçmelerine engel olmak, yurt

topraklarını yiğitce savunmak olacaktı. Bereket versinki yüce Tanrı bu günleri Siverekliler göstermemiştir. Yiğit Siverekliler Şanlıurfa yöresi aşiretlerinin, Şanlıurfa kentinin Fransız işgalinden kurtarılması için Karaköprü köyünde Ali Saip Ursavaş kumandasında 63 gün süren Şanlıurfa kurtuluş savaşında Fransızlara çete savaşıyla gereken dersi 6 Şubat 1920'de Siverek'den başlayan Kuvayı Milliye hareketi ile 11 Nisan 1920'de Şebeke'de kesin darbeyi indirmekle verilmiştir.

1920 Şanlıurfa kurtuluş savaşında bu günkü Siverek ilçesi topraklarında aşağı-yukarı 40.000 kişilik bir toplum yaşamaktaydı. O devirdeki bu nüfusda toplam 2.000 kişilik bir çete kuvvetini içinden çıkarabileceği açık olarak ortada görülür.

Şanlıurfa'nın kurtuluşu için 1920 yıllarında canla-başla çalışanlardan örnek kişiler şunlardır.

1 — Cüdi Paşa (Siverek Müdafai Hukuk Cemiyeti Başkanı Cüdi).
2 Kerim Fırat - İhtiyat subayı ve öğretmen.
3 — Mehmet Bucak.
4 — Mehmet Emin Odabaşı.
5 — A. Kadir Karakeçili.
6 — Mehmet Sakıp Gürmen.
7 — Cerrah Zore İşcanlı.
8 — Ali Miho Şeyhanlıoğlu.
9 — Sadettin Uğurlu.
10 — Ramazan Karahanlı.
11 — Ramazan Göktaş (Remtelebe).
12 — At Arabacı Salih.
13 — Müftü Osman Efendi.
14 — Şıh Ramazan.
15 — Mustafa Peçi.
16 — Rüştü Küçük Ömer.
17 — Şebeke savaşı yiğitlerinden Siverekli Bahri.
18 — Nacarların Polis Ziya.

Bunlara da yiğit Siverek'in Onsekizleri derler. Siverek ilçesi kurtuluş savaşında Şanlıurfa atılımından dolayı Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gösterdiği üstün yurt severlikten ötürü bu günkü Siverek ilçesi 1920 yılından 1926 yılına dek vilayet olmuş. Fakat 1926 yılında bazı siyasi sebeplerden dolayı Şanlıurfa'nın ilçesi yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin kurtuluş savaşı içinde T.B.M.M. kurultayına katılan Siverek milletvekilleri şunlardır:

1 — Mustafa Lütfü Bey,
2 — Mehmet Sırrı Bey,
3 — İhsan Bey,
4 — Bekir Sıtkı Bey,
5 — Abdülgani Bey.

İşte bu Siverek vilayeti milletvekilleri Atatürkçü görüşleri ile ilk T.B.M.M. kurultayına Ulus Ankara'da eski meclis binasında katılarak Türkiye Cumhuriyetinin kurucu üyeleri olmuşlardır. Bütün bunlar için yiğit Siverek Şanlıurfa il merkezinin Fransızlar elinden kurtulması için Şanlıurfa yöresi Kuvayı Milliye kumandanı Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında Karaköprü köyünde diğer Şanlıurfa ilçelerinden yetişen aşiretlerin köylülerle bir bütün olarak Şanlıurfa'yı işgal etmiş Fransızları kuşatma altına almak 63 gün süren Şanlıurfa kurtuluş savaşında Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın verdiği emirleri yerine getirip er meydanından kaçmayıp sonuna dek yurt-ulus aşkı için kan akıtmak, ikincisi Siverek halkının seçtiği yukarda belirttiğimiz beş millet vekilini ilk T.B.M.M.'ne gönderip böylece yeni kurulmakda olan genç Türkiye Cumhuriyetinin ulusay bütünlüğüne güç katmak Atatürk devrim ve ilkelerinin bayrağını dalgalandırmak Sivereklilerin göndere çektiği bir bayrak olmuştur. Bunun için Siverek yiğittir, şandır, şöhrettir...

8.Temmuz.1986

KAHRAMAN SİVEREĞİN GEÇMİŞ DÖNEMLERDE KARGAŞA YUVASI OLMASININ SEBEPLERİ :

Kurtuluş savaşında üstün atılganlık göstermiş kahraman Siverek'in o günkü yiğitleri Şanlıurfa'nın kurtuluşu için çok büyük yararlıklar göstermişlerdir. Belki de Siverek o zamanlar Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşına yurdun diğer yerlerinden gelen gönüllü Kuvayı Milliyecilerle birlikte yetişmeselerdi. Şanlıurfa kurtuluş savaşını başaramayacaklardı. Şanlıurfa halkı Fransız ve Ermeniler elinde katliama uğrayacaktı. Bunun için Siverek'in kurtuluş savaşı tarihimizde üstün bir yeri vardır. Ne yazık ki bu Güney Doğu halkımıza unutturulmaya çalışılmıştır. Ali Saip Ursavaş ve değerli öğretmenimiz Kerim Fırat yapıtlarında Siverek'lilerin kurtuluş savaşında göstermiş oldukları atılganlıkları belirtmişlerdir. Ancak bu yapıtlar gün ışığına çıkarılmamıştır. Karanlıkta kalmıştır.

Düşman tarihçiler daha o günlerin öçü için idarecilerine verdikleri tutanaklarda Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığı ve bütünlüğünü yok etmek için Avrupa'daki öğrenci ve işçilerimizin içine sızarak onları türlü - çeşit oyunlarla kandırarak halkları birbirine kırdırarak geride kalan mirasları bölüşme siyasetini kendilerine ilke edinmiş olan Ruslar, İngilizler ve Fransızlar aralarında imzaladıkları gizli analşmalarla Birinci ve İkinci Dünya Savaşında olduğu gibi dünyayı kana bulama peşinde yine koşmaktadırlar. Yüce Tanrı bu gibi milletlerin hışmından bütün dünya uluslarını olduğu gibi Türk ulusunu da korusun!

Bu zihniyetlerde kahraman Siverek'imize göz diken oluk, oluk para akıtan kurtuluş savaşında heybeler dolusu altınlarla Siverek'e göndermiş oldukları Willy ve Normand'ı Siverek'den

kovan kahraman Sivereklilere o günden bu yana düşman kesilen bu hilekarlar, Siverek ve Hilvan gençlerini para, altın silah ve kadınla kandırarak ellerine silah verip bir öç ereği peşinde koşan Ruslar, Ermeniler ve Fransızlar halk katliamı peşinde koşarak yurdumuzda sünniliği, aleviliği Türk boylarının arasını açarak birbirine kışkırtarak parçala böl yut gibi bir faşist zihniyet peşinde koşmaktadırlar.

Kısacası bunlar kominizmle, faşizmi bir arada yürütüyorlar. Gerçekçi beyinleri kahkahalarla güldürüyorlar. Anlayana sivrisinek saz anlamıyana davul - zurna az ata sözümüzün yeri ne güzel gelmiştir. Yüce Tanrı Türkiye Cumhuriyetini ve halkımızı bu iki insanın yaşama haklarını zincire vuran rejimlerden korusun!

Bu gibi sömürgeci güçlerin ve yerli işbirlikçi satılmış köpeklerin ortak olarak tertip etmiş oldukları güvenlik kuvvetlerine ateş açma öldürme yaralama eylemleri Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bazı sıralar olagelmiştir. Yine bu düşüncedeki kimseler yurt dışında barışın ak güvercini olan elçilik görevlilerimize silahlı saldırılarda bulunmuş, faşizmle kominizmi bir arada yürütüp kapitalizmle gözleri boyanarak bu gibi eylemleri yaptırtanların para ve altınları içinde yüzerek İspanya, Fransa'da, Rusya'da, İsviçre'de şatolar satın alarak fuhuş içinde yüzenlerin gülünç durumuna gerçekçi beyinlerin gülüp diş bilemesi hiçten bile değil. Ayni biçimde bunlar bile yurt içinde bazı devlet görevlilerimizin yanlarına türlü - çeşit kılıklarda sızarak ahlak bozucu giyimleri ile kırıtıp sırıtarak devlet memurlarının ahlağını bozup yozlaştırmak için açık-saçık resimli gazetelerini dairelere getirerek çalışmalarını sinsice sürdürmektedirler. Bunlar bir türlü karşı istihbarat görevi yapmaktadırlar. Bu türlü ahlaksızlar tayfasını devlet memurları ve işçileri kadrolarından arındırılması gereklidir.

Şebeke'den dönüp Samsat kapıdan Şanlıurfa kentine girerken biz Fransızları iman ve ısot kuvvetine yendik Mırıltıları o günün genç çetecileri bu günün yaşlı kahramanlarının dilinde bir hoş sohbet şarkısı olarak dolanmaktadır. Gerçekten de öyledir. Şalıurfa topraklarında iman ve ısot kuvvetine yenilmişlerdir. Şim-

di biz de iman zayıflatılmaya çalışılıyor. Isotumuzun soyu da bozuluyor. Bakalım sonumuz ne olur. İnşallah iyi olacak!

Siverekliler topraklarına düşman kuvvetini sokmazdan gelen para ile satın alma siyaseti güdenleri kovarak Şanlıurfa'nın imdadına yetişmişlerdir. Şanlıurfa'lılarda aynen onlar gibi yapsalardı. İngilizler ve Fransızlar Şanlıurfa'ya girerken beş-on hovarda bir kaç tüfek patlatıp bir kaçını yere serselerdi ya! Olmazmıydı olurdu elbet.

Neymiş Şanlıurfa'da sarhoş hovarda bulunmazmış. Şanlıurfa'lılar çok dindar oldukları için ağızlarına içkiyi dokundurmazlarmış. Onun için İngiliz ve Fransızlar Şanlıurfa'ya girerken sarhoş kafa ile onlara kurşun sıkan çıkmamış. He! Canım yahu! Gaziantep'in Kilis yollarını kana bulayanlar hep sarhoş kafa ile gezerlerdi. Doğu Karadeniz dağlarını sahillerini Ruslara mezar edenler ceplerinde şişe taşırlardı. Çanakkale'de düşman ordularını toprağa gömenlerle kumandanları sarhoş kafa ile gezerlerdi, boyuna kafayı demlerlerdi. Mustafa Kemal de orada kafayı çeker! çeker askerlerine size ölmeyi emrediyorum dermiş. Etmeyin - eylemeyin kardaşım bu sizin şanınıza yakışmaz. Fevzi Çakmak da Çanakkale savaşında kumandan idi. Dini bütün hiç içki içmez Atatürk'le beraber gezerlerdi. Birbirlerinin özel hayatına karışmayıp çok iyi geçinirlerdi. Türk büyüklerini öldükten sonra da birbirine düşman etmeye çalışmayalım!

Şahin Bey ve arkadaşları Gaziantep'in Kilis yollarında Fransızlar Gaziantep'e ben sağ iken giremez demiş öldürmüş ve öldürülmüş İzmir'de gazeteci Hasan Tahsin Yunanlılar İzmir rıhtımına 15 Mayıs 1919 da çıkartma yaptığında silahını çekip bir kaçını tepelemiş ve öldürülmüş. Yine Şanlıurfa için kutsal şehit Yanyalı Nüsret Bey Şanlıurfa sancak sınırlarında kendilerini karşılamadığı için İngilizler tarafından asılmıştır. Of'un Baltacı ve Solaklı dereleri 1916 da Ruslar Of'u ve Trabzon'u işgal etmesin diye silahlı milli çetecilerimiz tarafından dağlar ve sahiller kana boyanırken Şanlıurfa'ya İngilizler ve Fransızlar girerken tüfek patlamamasına Mustafa Kemal çok sinirlenmiş ve Şanlıurfa'ya gelmemiştir. Atatürk'ün Şanlıurfa'ya gelmeyişinin sebebi budur. Neyse sonradan akılları başlarına gelen Şanlıurfa'lılar bahça-bağ-

larda, Şanlıurfa sokaklarında ve Şebeke dağlarında Fransızları ve Ermenileri paramparça edip kusurlarını, kapatmış oldular, bunun için Başbakan İsmet İnönü Şanlıurfa'ya gelmiş ve Şanlıurfa kahramanlık söylevini radyo konuşmasında okumuştur.

Ne imiş İkinci Dünya Savaşında Almanlarla işbirliği yapmıştır, gerekçesi ile Josef Stalin tarafından Kırım Türkleri Sibiryalara sürülerek barbarça yok edilmiş evsiz-barksız bırakılmışlardır. Avrupa Rusların Türklere ve İslama karşı yaptığı kıyıma alkış tutmuştur. Oysaki aziz ulusumun öz çocukları Alman faşizmine karşı üstün yiğitlik göstermiş. Batı cephelerinde ön saflarda çarpışarak kıyıma uğramış. Bu başarılarının mirasına Ruslar konmuşlardır. Bütün bu hizmetlerinden dolayı kendilerine Orta Asya ve Kafkasya'daki Türkler ve Müslümanlara siz kendi kaderinizi kendiniz tayin edin diyerek ayni dilde aynı alfabede ve kültürde birleşik cumhuriyetinizi kurun demeleri gerekirken kalleşçe Türk kültür ve edebiyatını yok edip Ruslaştırmak için baskılarını oldukça arttırmışlardır. Bunu yapmak için Türk boyları arasına sızdıkları ajanları ile her Türk boyuna birbirine düşman yapmağa çalışmışlar, zorunlu koydukları değişik Kiril alfabelerini kendilerine uygulatmışlardır.

1916 da Of'luların Ruslara karşı Batum ve Arhavi çarpışmalarına koşup milis çeteler kurarak çarpışmaları ve 1916 yılı sonlarına doğru Of Baltacı deresinde yirmi bir gün tüfek savaşı yaparak Solaklı deresi boyunca yurdu Ruslara teslim etmemek için Soğanlı dağları ve Sultan Murat dağlarında yiğit Of'luların üç bin kişilik gönüllü çeteci toplayıp üç ay Osmanlı askeri birliklerimizin yanı başında Ruslara kan ateş ve barut kusturmuşlardır. Böylece Of yöresi çarpışmalarında Ruslar on beş bin zayiat vermişlerdir. Osmanlı ordusu yanıbaşındaki çetecilerimiz dağlık ve sarp yamaçlarda çelik bir set örmüşlerdir. Bu direniş Rusya içlerinde büyük yankılar uyandırmış. Aynı biçimde Şanlıurfa kurtuluş savaşında üstün atılımı 1920 yılında Fransızlara karşı gösteren Şanlıurfa'nın imdatına yetişen Siverek ve Hilvan ilçelerimiz tasada ve kıvançta Of ve Çaykara ilçelerimizle kardaş ilçelerdir.

İşte böylece kendi tarihimizi ve Osmanlı arşivlerinin yazılarını bizden iyi araştıran Birinci Dünya savaşı devletleri Rusya, Fransa, İngiltere yaptıkları türlü-çeşit oyunlarla Türkçeyi iyi derecede öğrenen neye hizmet ettiğinin farkında bile olmayan Ermeniler Asya ve Afrika uluslarına ihanet ederek, Ermeni Normand'ın Siverek'i kandırma siyasetini güderek Avrupa devletlerinin satılmış bir kölesi olarak, bu yiğit ilçelerimize türlü kılıklarda sızarak gençlerimizi işsizliğin bunalımında kandırarak kargaşa düzenine çekmişlerdir.

Gençliğimizin siyasetçilerin elinde oyuncak olup maşa olarak kullanılmamaları için lise, sanat okulu ve yüksek okul mezunlarını planlı bir şekilde yetiştirmek, istek-sunuş yasasını göz önünde bulundurarak okul açmak ve böylece diplomalı, sanatlı işsizler ordusunu azaltıp, tarım hayvancılık, meyvecilik okulları açarak köycülüğe önem verip toplu yerleşimi sağlayıp her köye okul, su, yol ulaşımını gerçekleştirip toplumumuzun kültür düzeyine önem vererek yükseltmek gereklidir. Bunların yapılabilmesi için Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığının daha da geliştirilerek yol, su, elektrik (Y.S.E.) kuruluşu, Toprak Tarım Reformu İşletmesini geliştirip, Devlet Su İşleri (D.S.İ.) içinde geniş kapsamlı yatırımlar yaparak, halka dönük tapulu arazilerin, ellişer dönüm halinde topraksız halkımıza tapusuyla beraber dağıtılıp, toprağını satan, işletmeyenin elinden alıp ekip-biçene, ağaçlandırana üstünde hayvancılığı ve meyveciliği geliştirene vererek hem işsizliği önlemek hem yurdumuzun tarım, hayvan, meyve üretimini artırmaya teşvik etmiş olarak çalışmalıyız. Yüce peygamberimiz Hazreti Muhammed komşusu aç iken tok gezen bizden değildir demiştir. Ne güzel söylemiştir. Halkımızı sömürerek barda, pavyonda, kumar içki masalarında Gaziantep'i geçip namus Şanlıurfa'da kaldı deyip her türlü rezilliği yapanların halkımız ergeç yakasına yapışacaktır. Zaten geçmiş dönemlerde Atatürk devrim ilkeleri ve İslamiyetten uzaklaştırılmaya çalışılan Türkiye Cumhuriyeti 12 Eylül öncelerinde Kahramanmaraş, Fatsa, Çorum olayları ile parçalanmaya çalışılıyordu. İnşallah bundan sonra yöneticilerimiz Atatürk devrim ve ilkeleriyle İslami ahlaka önem verip, okullarda işyerlerinde gençlerimizi

birer karkaçal beyinli yetiştirmezler. Köklü eğitim koşuldur. Öğretmeni iktisadi bunalıma itmemek için aylığını günün koşullarına paralel düzenleyip görev beklemek görevini kötüye kullananları da milli eğitim kadrolarından arındırmak gereklidir. Atatürk Türk İstiklal ve Cumhuriyetini gençliğe haykırışında, Türk gençliğine emanet etmiştir. Ne yazık ki gençliğimiz 1960 yılından bu yana bunalıma itilmiş, bir çok okul üniversitelerde boykotlar, yürüyüşler kanlı çarpışmalar olmuş bu ayaklanmalar yurdun değişik bölgelerine sıçramıştır. Pek çok siyasi liderler bu yürüşlere, ayaklanmalara, sokaklar, caddeler yürümekle aşınmaz demişlerdir. Bütün bunları kimler yapmışlardır, ulu önder Atatürk'ün Türk gençliğine verdiği önemi ondan sonra gelenlerin pek çoğu önemsememiş, eğitim, öğretim kurumlarına sızan Atatürk düşmanları Türk gençliğinin beynini yıllarca yıkamaya çalışmışlar bunu sözle, yazı ile teşvik etmiş ve üstelik elleriyle silahlandırmışlardır.

Dünyada hiç bir ulusun gençliği Türk gençliği kadar parçalara ayrılmamışlardır. Bütün yeraltı sinsi çalışmalarına rağmen bilinçli Türk töresinin, dili, edebiyatı, ulusay ahlakı, Türk ulusunun bütünlüğü bölünmezliğini ve insan haklarını ilke edinmiş olan Atatürkçü Türk gençliği karşısında erimişlerdir.

Şöyleki;

1 — Rusçu'lar; En tehlikeli akrepleri bunlardır. Bu gibileri Rusların Çar Deli Petro zamanından bu yana Akdeniz'e inme siyasetine satılmış aldatılmış kimselerdir.

2 — Batıcılar; Avrupa medeniyetinden yana olanlar, bunlara Avrupalılar Jön Türkler demişlerdir. Bunlar Avrupa'da öğretim yaparken beyinleri yıkanıp, Avrupa dillerindeki kelimeleri, deyimleri dilimize sokmak, oranın ahlak ve töresini yurdumuza sokmayı zevk edinmiş kimselerdir.

3 — Arapçılar; Arap uygarlığından yana olanlar, Türk ulusunu araplaştırmayı siyaset edenler.

4 — Fars (İran)cılar; Bunlar Fars uygarlığı (İran uygarlığı)nı benimsemişlerdir. Bu düşüncedeki kimseler ta devlet dilini

Farsça kabul eden büyük Selçuklu devletinden bu yana Türkçe, Farsça, Arapça karışmasından oluşan bir dil kullanmaktadırlar. Kırmanca (Kürtçe) denilen bu kozmopolit dilin (yek, dü, se, car, penç, şeş, haft, heşt, Neh, Deh) gibi sayıları ve gramer kurallarının çoğu Farsça diğer binlerce kelimesi Türkçe ve Arapçadır. Son zamanlarda Rusçular tarafından bu dilin içine Rusça da sokulmuştur. Büyük Selçuklu Devleti zamanında bizzat Selçuklu Türkmenleri tarafından kanunla devlet dili Farsça kabül edilmesiyle doğan Kırmanca (Kürtçe) dili bugün yıkıcılar - bölücüler tarafından Türkiye Cumhuriyetinin başına bela bir koz olarak kullanılmaktadır. Bu kozun en büyük destekçileri Ruslar ve Fransızlardır.

Demek oluyorki Türkiye Cumhuriyetini parçalamak isteyenler her türlü hilekarlıklı Türk gençliğini yozlaştırıp ele geçirmeye çalışmışlardır. İşte Siverek'deki ve buna benzer yerlerdeki olaylar vurdu-kırdılar, soygunlar bu yozlaştırmanın ürünüdür. Peki buna çözüm yolu nedir? Gençliği eğitmek, bilinçlendirmek geleceğe üretici bir duruma getirdikten sonra hemen iş verip onu sokaklarda, kahvelerde başı bozuk bir hayvan sürüsü durumuna sokmamak gereklidir.

İşte Atatürk'ün isteği Türk gençliği geleceğin akıllara durgunluk veren sanatkarı, en güzel, iyiyi, doğruyu yapan işçisi çalışanı, doğruyu, dürüstü, iş becereni benimseyen her türlü koşullandırmadan uzak idarecisi, Teknolojik buluşlar yapan mühendisi, yepyeni buluşları ortaya koyan zeki bilim adamları dahileri hep bizim gençlerimiz olmalıdır. Çünkü Türk ulusu zekidir, çalışkandır denmiştir. Onun zeka gücünden yararlanabilmek için onu yeteneğinde değerlendirmek en birinci koşul olmalıdır. Böylece kargaşayı iş hayatında her yerde yenmeliyiz. Çünkü yurt bir bütündür parçalanamaz. Orada anarşi, bölücülük, yıkıcılık olamaz. ölenlerin ahı öldürenlerde kalmaz...

Kargaşayı yaratan sebepleri ortadan kaldırmadıkça ülkede dirlik beklemek mantık dışıdır. Zor gücüyle kargaşa belirli bir zaman durdurulmuş olur. Baskıyı görünce kaplumbağa gibi kabuğuna çekilir. Bazanda yer altındaki mağaralara girer saklanır. Fakat tehlikeli zamanlarda hiç umulmayan bir anda yine hortlar.

Bununla kargaşayı huzursuzluğu tam kesin bir utkuyla yenmek için sebeblerini araştırıp, bulup kökünü kurutmak gereklidir. Türkiye Cumhuriyetini bölüp parçalamak isteyen dış güçlerin ve bunların içimizde beşincil kol kuvveti görevini anlayıp veya anlamazdan üstlenmiş odakların üzerine bilinçli ve kararlı biçimde gitmek gereklidir. Bütün bunlara gelen yolları kesmek, karşı yayına geçip savaşım vermek birinci kaçınılmaz koşuldur.

12.Eylül.1984

ON İKİLER ÜSTÜNE

Bir binbaşı veya yüzbaşının sıcağı sıcağına yazmış olduğu eserlermi doğru olur. Yoksa bu savaşa katılmış doğruluğu ne derece olduğu meçhül anlattığı hikayelermi gerçeğe dayanılabilinir. Elbetteki herkes kendi açısından konuşur. Fakat hangisi gerçeğe en yakın ise o derece orantılı değer kazanır.

Şanlıurfa'daki On İkilerin mücadelesi Charles De Gaule'ün İngiltere'ye kaçıp Fransa'nın Alman işgalinden kurtulması için çalışmasına benzemektedir. Zira Şanlıurfa'daki On İkiler düşmana karşı silahlı bir mücadele yapamamışlardır. Zaten durum ve şartlar bunu yapmaya elverişli değildi. Eğer buna teşebbüs etselerdi. Sonları Nüsret Bey gibi idam olunabilirdi. Zaten Nüsret Bey'in idamının ana ereki bu idi. İleri gelenleri Türk halkını sindirip korkutmak İslamı ezmek idi. Bütün bu şartlar içinde Şanlıurfa'lı On-İkiler diye adlandırdığımız ulusay yiğitlerimiz halkı gizlice örgütleyerek, milli bir direniş için yine de canlarını ortaya koydular. verip sır vermeyecek güvenilir kimselerle, akıllı başarılı çalışmalar yaptılar. Ulusay kurtuluş için halkı tam tekmil hazır bir duruma getirdiler. Bu çalışmalarını hiç bir kimse inkar edemez.

Fakat bizim On İkiler dediğimiz çoğunluğu Şanlıurfa'lı olan ulusay yiğitlerimiz (İlleri) olan Şanlıurfa'yı Charles De Gaule gibi bırakıp kaçmamışlar. Onlar Şanlıurfa'nın öz göbeğinde çalışmalarını sürdürmüşlerdir. Bunun gerçek sebebi de On İkilerimiz Binbaşı Ali Rıza ve Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş gibi düşman tarafından tanınmış mimlenmiş kişiler değildi. Bunları Şanlıurfa'nın güvenilir kimseleri tanıyordu. Kendi içlerinde bir ihanet olsaydı, bu örgütü ele vermiş olacaklardı. Bunun için Binbaşı Ali Rıza

1 — HACI KAMİL OĞLU, HACI MUSTAFA BEY :

1870 yılında Şanlıurfa'nın içinde doğdu, Birinci Dünya Savaşında Filistin Gazze cephesinde er olarak İngilizlere karşı savaşmıştır. Osmanlı ordusu Birinci Dünya Savaşını yitirince Osmanlı ordusu terhis edildi. O da memleketi olan Şanlıurfa'ya geldi. Şanlıurfa'da ticaretle uğraşmaya başladı. Osmanlıcayı iyi okur-yazardı. Medrese öğretimi vardı. Babası Hacı Osman Hacı Kamil Oğlu'dur.

İngilizler Şanlıurfa'ya gelince Yağlıcı Hasan o zaman Şanlıurfa Belediye Başkanıydı. Şanlıurfa'lı Yağlıcı Hasan'ın İngilizlerin Şanlıurfa'yı işgaline karşı tepkisiz kalmasına kızarak kendine diyorki, memleket düşman istilasına uğradı. Ben bu yurdu kurtarmak için çalışacağımdan dolayı, Belediye Başkanlığı görevini bana bırak! Yağlıcı Hasan bırakmam diyor. (Aman Yarabbi bu Belediye Başkanlığı makamı ne şeker tadlı bir şeymiş...) Hacı Mustafa kendisine bir kaç tokat atıp Yağlıcı Hasan'ı Belediye

Başkanlık makamından dışarı atıyor. Böylece kendisi Belediye Başkanlığı makamına geçip oturuyor.

İngiliz kumandanı kaymakam Nüsret Bey'i çağırıyor. Diyorki beni sınırda neden karşılamadın. Nüsret Bey diyorki konuk olarak gelmiş olsaydınız, sizi Birecik'de karşılardım. Fakat işgalci bir kumandanı karşılamak bir Türk kaymakamına yakışmaz. Bu sözler üzerine Nüsret Beyi tutuklar. Nüsret Bey, Hacı Mustafa'ya haber gönderiyor. Benim yol param harçlığım yoktur. İngilizler beni İstanbul'a gönderiyor. Tabancamı sana gönderiyorum sat parasını bana gönder. Hacı Mustafa diyorki gel benim sözümü dinle ben seni hapisten kaçırtayım, sen tehlikeye girmişsin, kaçmaktan başka çıkar yolun yok. Hayır bana bir şey yapamazlar demiş. Tabancamı sat parasını gönder. Hacı Mustafa tabancayı satıp parasını gönderiyor.

Nüsret Bey'in yerine kaymakam Ali Rıza Bey oluyor. Kuvayı Milliye olarak yurdun diğer bir bölgesinden gelen bir subay Fransızların emriyle kaymakam Ali Rıza Bey tarafından tutuklanır. Bu gizli Kuvayı Milliye subayı Hacı Mustafa'ya haber gönderir. Beni kurtar der. O elbisesini başka bir arapa giydirtmek süretiyle kaymakam Ali Rıza Bey'in elinden bunu kurtarır. Sonradan bu Arap da Fransızların sorgusuna karşı bir köylü olduğu anlaşılır. Böylece serbest bırakılır. Bu biçimde Kuvayı Milliye gizli subayı kurtulmuş olur.

Vezir kadınların bulunduğu iki Fransız askeri hamama girmek istemişler. Kadınlar karşı koymuş. Bunu duyan Belediye Başkanı Hacı Mustafa Şanlıurfa'da tanınmış Güllü Osman, Molla Oğlu Hacı Mahmut, Barutçu Hacı İmam, Nebi Hacı İmam gibi On İkilerden olan kişileri çağırmış demiştir ki; Bu günkü olayı duydunuz mu? Evet duyduk demişler. Fakat elimizden ne gelir ve ne yapalım. O zaman Hacı Mustafa derki. Bir gün evinize geldiğiniz zaman iki Fransız askerinin kapınızla nöbetçi beklediğini ve Fransız subaylarının da karınız ve kızlarınızla içki masasında karşılaşırsanız ne yaparsınız. Ölürüz derler. O halde namusumuz elden gitmeden şimdi ölsek daha iyi olmaz mı derler. Hacı Mustafa ben size silah bulurum. Siz de eli silah tutan kimseleri el birliği ile toplayın! Çete kuralım. Böylece On-

İkilerin bu toplantısında Güllü Osman Bey'in evinde ilk toplantıyı yapmıştır. Jandarma Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey, Belediye Başkanı Hacı Mustafa'ya takılır. Derki Şanlıurfa'lılar ancak acı ısotlu çiğ köfte yemesini bilirler. Hacı Mustafa On-İki'lerin bir kısmıyla anlaştığı için Jandarma Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey'e teklifde bulunur. Derki kapıya nöbetçi dik kimse içeri girmesin özel olarak görüşeceğim. Jandarma Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey görüşmeyi kabül eder. Hacı Mustafa derki Şanlıurfa'lılar acı ısotlu çiğ köfteyi yemesini de bilir. Yurdunu düşman işgalinden kurtarmasını da bilir. Şimdi Osmanlı ordusu dağılırken gömmüş olduğunuz silahları bana teslim ediniz. Çetelere dağıtacağım. Ali Rıza Bey derki kabül ettim. Yalnız örgütünüzü ben de görmek istiyorum. Hacı Mustafa buna karşılık yarın akşam Hasan Paşa camisi minaresi dibinde bir adam sizi bekleyecek, yalnız olarak sivil elbiseli olarak size işaret eden adamın peşinden gideceksiniz.

Gerçekten Binbaşı Ali Rıza Bey, Hasan Paşa Camisi önüne geldi. Gördüki Hacı Mustafa Hacı Kamil oğlu oraya kılık değiştirip gelmiş. Ondan önce Binbaşı Ali Rıza Bey Hacı Mustafa nasıl bir adımdır diye sormuş. Dedilerki tehlikeli bir kimsedir. Bunu duyunca Binbaşı Ali Rıza Bey korku içinde tabancasının ağzına mermi sürerek Hacı Mustafa'yı takip etmiş. Yalnışlıkla arkasına bakmış olsaydı kendisini vuracaktı. Böylece onu takip ederek, Kaleboynu mahallesinde Güllü Osman'ın evine girmişler ve orada kendisi de On İkilere dahil olup ant içerek bağlanıyor. Tekliflerde bulunuyor. Ali Rıza Bey diyorki Şanlıurfa'nın tanınmış adamlarını sizden biriniz fedai olarak evine davet etsin. Böyle bir örgütün mevcut olduğunu anlatsın ve yardım istesin. Örgüt karar veriyor bu işi Belediye Başkanımız Hacı Mustafa Hacı Kamil Oğlu yapsın. Belediye Başkanı Hacı Mustafa kabül edip Şanlıurfa'nın tanınmış kimselerini evine davet ediyor. Örgütü de, ayrı bir oda da bulunduruyor. Hacı Mustafa ileri gelenlerine diyor ki Fransızlarla savaşacağız. Örgüt de aşağıda odadadır. Sizden de yardım istiyoruz. Gelen adamlar diyorlarki karşımızdaki düşman yalnız Fransız olmayıp İngiliz, Amerikan, Rus hep birlikte davranıyorlar. Fransızlar çok çağdaş silahlarla do-

natılmışlardır. Osmanlı devleti teslim olmuş, orduları dağıtılmış, pek çok Şanlıurfa'lı genç çeşitli cephede şehit olmuşlar. Kalan ihtiyar ve çocuklarla kırık - dökük silahlarla Fransızlarla savaşmak akıl kazancı değildir. Biz bunu uygun görmüyoruz. Hacı Mustafa diyorki biz savaşa başlıyacağız. Siz de buraya gelip gittiğinizi kimseye söylemiyeceğinize yemin edeceksiniz. Yemin etmediğiniz takdirde bu odada sizi öldüreceğiz deyince hepsi yemin ettiler. Evden çıkarken Aksoy Şıh Müslim Bey (Eski Müftü) örgütün bulunğu odanın önünden geçerken Allah yardımcınız olsun dedi. Hacı Mustafa örgüt adına size teşekkür ederim. Bizden çalışmak yardım Allah'dandır.

Toplantı dağılıyor. Bu toplantıdan Fransızlar haberdar oluyor. Fransızlar Binbaşı Ali Rıza Bey'i tutukluyor. Sorgu-suale çekiyorlar. Binbaşı Ali Rıza Bey yumuşak davranıyor. Diyorki Fransızlar bizim dostumuzdur. Ben burada yalnızım. Beni Adana'ya göndereceksiniz. Ben ailemi burada kimseye inanamam size teslim edeceğim bana bu gecelik izin veriniz. Zaten bir yere gidecek durumum yoktur. Sabahleyin eşyalarımı ve ailemi size teslim eder Adana'ya giderim. Fransızlar Binbaşı Ali Rıza Bey'in evinde yatmasına izin veriyorlar. Ali Rıza Bey o gece oradan Siverek'e gidiyor.

Fransızlar Büyük Hacı Mustafa'yı çağırıyor. örgütünüz var diyorlar. Kimlerdir bize adını söyleyin, tercüman aracılığıyla konuşuyorlar. Hacı Mustafa evet böyle bir gizli örgüt var. Fakat Fransız ordusu ve arkasında olan diğer müttefiklerini anlamaz adamlar olup, Şanlıurfa'yı felakete sürüklemek isteyenlerdir. Ben takip ediyorum. Yakında iyice öğreneyim. Şanlıurfa'nın geleceği için bu akılsız adamları size haber vereceğim. Kumandan Sajous çok memnun kalıyor. Haber bekliyoruz diyor siz serbestsiniz.

Hacı Mustafa Fransız karargahından ayrıldıktan sonra Şanlıurfa hapishanesine geliyor. Orada hapislere silah vermek için kapıyı açtırıyor. İçerdeki hapislere serbestsiniz gelin size silah vereceğim. Beraber savaşa gireceğim. Hapisten çıkmak isteyen gençleri gören muhafız jandarma hapisler kaçıyor diye havaya silah sıkıyor. Silah sesinden çarşıda dolaşan Fransız askerleri

karargahlarına koşuyorlar. Savaş durumu alıyorlar. Hacı Mustafa hemen silahları dağıtıyor. Böylece Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşı 9 Şubat 1920 de başlıyor.

Savaş başladıktan sonra Ali Yaver adında bir kişi Kaymakam Ali Rıza Bey'e şikayette bulunuyor. Kazancı pazarında Ömeriye Camisinde toplantı yapılır. Bu toplantıyı yapanların ereki Hacı Mustafa'yı yakalayıp Fransızlara teslim etmektir. Toplantıda Ali Yaver kürsiye çıkarak derki Fransızlarla savaşıyoruz çok miktarda paramız gitti çok şehit verdik. Sonuç alınamadı. Bu savaşı tertipleyenlerden Hacı Mustafa'yı Fransızlara teslim edelim. Şanlıurfa'nın çoluk - çocuk ve ailelerinin ayak altında ezilmelerini önleyelim. Kaymakam Ali Rıza Bey'e (Jandarma Kumandanı Binbaşı Ali Rıza ile karıştırılmamalıdır, ayrı kişilerdir) seslenerek cevap ver der. Büyük Hacı Mustafa Kamiloğlu; Şehitler verdikse biz verdik. Parayı da biz bulduk. Ali Yaver'in kaç adamı şehit olmuş kaç kuruş vermiştir. Şehit de bizden para da bizdendir. Biz Fransızlara teslim olmayacağız. Kanımızın son damlasına kadar çarpışacağız. Kim teslim olmak istiyorsa gitsin Fransızlara teslim olsun! O sırada Hacı Mustafa'nın çeteleri bu toplantının yapıldığı Ömeriye Camisi'ni kuşatırlar. Bunu gören Ali Yaver taraftarları ile kaçar savaş devam eder.

Savaş sırasında siperleri gezen Hacı Mustafa'yla Ermeni başkanı Doktor Beşliyan görüşmek istediğinden Hacı Mustafa Ermeni yöresine geçer. Beşliyan derki Hacı Mustafa senin yiğit bir kişi olduğunu biliyorum. Fakat bir çete başbuğu olarak bizim tarafa gelebileceğinizi hiç ummazdım. Fransızların size teklifi var, teklifleri şudur; Sizin ağırlığınız kadar altın verecekler. Yalnız çete başkanlığından ayrıldığınızı söyleyeceksiniz. Başka bir yardım da sizden istemiyoruz.

Hacı Mustafa derki; Ana baba kuzularını ben çete yazdırdım. Kurbanlık olarak altın karşılığı düşmana satamam. Doktor Beşliyan diyor; Fransızların ikinci teklifi var. Hem ağırlığınız kadar altın verecekler. Ayrıca Diyarbakır genel valiliğini de verecekler. Bütün herşey sizin olacaktır. Burnun üzerine Hacı Mustafa derki siz Hıristiyan biz Müslüman fakat hepimiz Şanlıurfa'lıyız. Yabancı er-geç çekip gidecektir. Biz yüz yüze bakacağız. O

zaman siz perişan olacaksınız. Beşliyan derki sizin tarafdan bize bir zarar gelmiyeceğine sen namus üzerine söz verirsen ben ya rın Fransız Kumandanı Sajous'u istediğiniz yere getiririm. Anlaşma yaparsınız. Zaten Fransızlar da açlik sıkıntısında olup Şanlıurfa'yı bırakıp gitmek istiyorlar. Gerçekten Fransız kumandanı Hacı Mustafa'yla buluşur. Anlaşma gereğince Şanlıurfa'yı terk ederler. Şanlıurfa çeteleri iki kol halinde dağlardan görünmezden Fransızları takip ederler. Bu çetelerin içinde Hacı Mustafa çeteleri ile birlikte başbuğ olarak Şebeke savaşına çeteleri ile birlikte katılmıştır. Orada patlak veren savaşta pek çoğu telef olmuştur. Geri kalanlarda esir olunmuştur.

Şanlıurfa kurtuluşundan sonra Hacı Mustafa Kamil oğlu 1917 den 1923 yılına dek Belediye başkanlığı yaptı. Şanlıurfa kurtuluş savaşı sona erdikten sonra Paris'den bir Fransız hanımı Belediye Başkanı Hacı Mustafa'ya telgraf çeker kocasının ne olduğunu sorar. Hacı Mustafa'da cevap olarak yazar; Haksız olarak yurdumuzu işgal ettiren kumandanlarınızdan sorun öğrenin diye cevap verir.

1933 yılı Temmuz ayında, 63 yaşında idi, Şanlıurfa'da öldü. Eski bir Türk kumandanlarından olan Şıh Maksud türbesinde arkadaşları ile sohbet ederken kalb yetersizliğinden orada ölmüştür. Oradan Şanlıurfa'ya getirilip Bedi-ü mezarlığında gömülmüştür.

Büyük Hacı Mustafa'nın oğlu Cemil Hacı Kamil oğlu (Cemil Başbuğ) 1957 - 1960 yılları arasında Şanlıurfa Belediye kanlığı yapmıştır. Burada şunu da belirtmekte yarar görüyorum.

Türk ulusu uğrunda çalışanları layık olduğu makamlara getirdiği gibi onların çocuklarım da yine onlara saygı olsun diye ayni makamlara getirmesini bilmiştir.

6.Ekim.1984

2 — BARUTÇU OĞLU HACI İMAM EFENDİ :

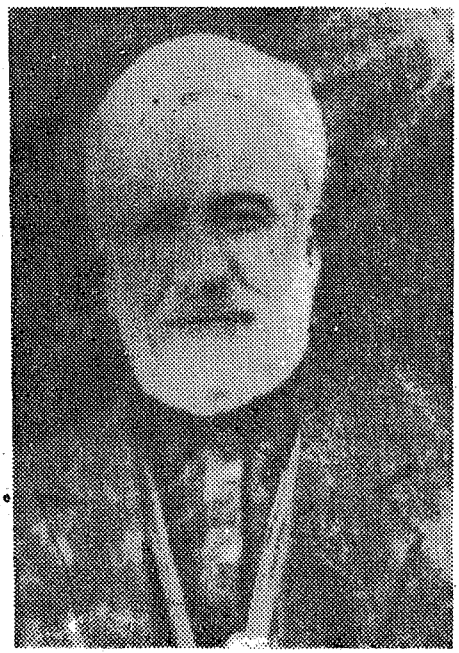

1858 yılında Şanlıurfa'da Eyübiye mahallesinde doğmuştur. Şanlıurfa kurtuluş savaşında Şanlıurfa'lı bazı zenginler ve ağalar düşman işgali karşısında Şanlıurfa'dan göç etmek istiyorlardı. Şanlıurfa'da bulunan ağalar dağılıp Suruç, Harran tarafındaki köylerine göç edip araziye uymak istiyorlardı. Adamlarını göndererek Hacı İmam Barutçu bu göç etmek isteyen zengin tayfasını bir araya toplayıp, eğer Şanlıurfa'yı düşmana bırakıp gidecek olursanız, sizleri öldürürüm. İslamlardan kaçan olmasın diye şehrin etrafını güvendiği adamlarına göz altına aldırmıştır. Beni adamlarımla beraber karşınızda bulacaksınız. Bundan sonra Hacı İmam Barutçu'nun ikna sözleri sonunda Şanlıurfa'yı terk edip gitmeleri önlenmiş. On İkiler kendi yakınları olan öz çocukları bile toplantılarına sokmazlar. Bütün çalışmaları çok gizli yapılırdı. Çocukların aklı kesmezden. Fransız taraftarlarına Fransızlara sır verebileceklerini haklı olarak düşünürlerdi.

Son zamanlarda Fransızlarla mülakat yapmak için On-İkiler'in toplantısında karar alındıki; Bir kişi Fransızlara elçi olarak tercümanla birlikte görüşmeye gidecek, bunu kime teklif ettiyseler kabül etmediler. Bunların içinden Hacı İmam Barutçu gönüllü olarak elçi gitmeyi kabül etti. Kendisi ile beraber Reşi aşiretinden on beş kişi silahlı olarak tercümanla birlikte Fransızların kumandanı Sajous'un huzuruna çıktı. Kendisi de tabancasının kurşununu namluya sürüp herhangi bir tehlikeye karşı hazır olarak kendi adamlarına şu talimatı vermiştir. Eğer orada bana karşı silah patlarsa siz de Fransızlara ateş açın Fransız kumandanının huzuruna girer-girmez sert bir çehre ve kaba bir konuşukla kendisini karşıladı. Hacı İmam Barutçu tercüman aracılığıyla Fransızlara teslim olmaları gerektiğini söyledi. Fransızlar bunu kabül etmediler. Ondan sonra Hacı İmam Barutçu adamlarıyla birlikte On-İkilerin yanına geldi. Ondan sonra Kuvayı Milliye kumandanları ve On-İkilerin kararıyla Fransızların ikmal yolları kesildi. Fransızlar aç kaldılar. Suları kesildi. Her taraftan muhabereleri de engellendi. Fransızlar bir müddet böyle kuşatma altında kaldılar. Fransızlar bu elçilik görevinden sonra yanlarında bulunan Ermeniler aracılığıyla İmam Barutçu'yu bir çok kez öldürmeyi düşündüler.

Zengin, ileri gelen bir kişi, sözü geçen yoksulları koruyan, beş vakit namazını kılan şahsiyet sahibi bir kimse idi. İngiliz işgalinden sonra Fransızlar Şanlıurfa'yı işgal ettiler. Şişko'nun ağılına ve hastahane yöresine yerleştiler. Fransızlar elindeki askerlerle sürekli olarak Ermeni toplumu ile bazı aşiretlerle bağlantıya geçtiler. Bu bağlantı sonucu Şanlıurfa'da ileri gelenleri yıldırmak gerekirse Şanlıurfa halkını göçe zorlamaya başladılar.

Osman Güllü, Hacı İmam Barutçu, Binbaşı Ali Rıza Beyle Kale boyunda Osman Güllü'nün evinde gizli toplantı yaparak, ilk kurtuluş mücadelesi için anlaştılar. O sırada göç etmek isteyen ileri gelen kimseler ve halka gerekli ihtar ve teminat verilerek bu göçden caydılar. Sonradan On İkiler kuruldu.

Kazancı pazarındaki Ömeriye Camisinde toplantı, yapıldı gerek kaymakam ve Sajous, Hacı İmam Barutçu'nun yanlarına gel-

mesini istiyordu. Bunun da gayesi Hacı İmam Barutçu'yu ortadan kaldırmaktı.

Ömeriye Camisi toplantısında Fransızların yanına gitmeyeceğini ve teslim olmayacağını herkesin gözü önünde hısımlarıyla birlikte açıkladı. Hacı İmam Barutçu'nun Ömeriye Camisinde teslim olmayacağız sözüne karşı toplumun içindeki çok yoksul birisi kim teslim olursa anasını, avratını... diye sövdü. Herkes coşkuya geldi. Çeteleri ile birlikte Kabalı dedikleri jandarma hükümet binasına gelerek cephane ve silahı depodan Binbaşı Ali Rıza Bey'den teslim aldılar.

Böylece Şanlıurfa kurtuluş savaşı başlamış oldu. Bundan sonra Şanlıurfa'nın sokaklarında, tepelerinde, bağ ve bahçalarında kanlı çete savaşları oldu. Ondan sonra anlaşma gereğince Fransızlar Şanlıurfa'yı boşalttılar. Hacı İmam Barutçu çeteleri ile birlikte Şebeke savaşına katılmıştır. Hacı İmam Barutçu'nun Şebeke'deki bir akrabası şehit oldu. Başka bir zayiatı olmadı. Birinci Dünya Savaşında asker olarak bulunmadı. Yalnız Şanlıurfa kurtuluş savaşında yararlı çalışmaları olmuştur.

Hacı İmam Barutçu Osmanlıcayı iyi derecede okur-yazardı. Yetmiş yaşında Şanlıurfa Eyübiye mahallesinde ölmüştür. Ölüm tarihi 1928 dir.

3 — HACI REŞİT KAMİL OĞLU HACI MUSTAFA EFENDİ :

Soyadı : Yetkin
Adı: Mustafa Kamil
Doğum yeri : Şanlıurfa
Doğum tarihi : 1887

Hacı Kamil Oğlu Hacı Mustafa Beyle, yani Büyük Hacı Mustafa ile ayni ailedendirler. Babaları birbirlerinin emi çocuklarıdır. Mustafa Kamil Yetkin (Küçük Hacı Mustafa), Büyük Hacı Mustafa, Küçük Hacı Mustafa'nın eniştesidir.

Şanlıurfa kurtuluş savaşında bir bağ kulübesinde çete baskınında arkadaşlarıyla beraber Fransızlarla çarpışırken kulübede yalnız başına kalmış. Kulübe çukurda imiş. Fransızlar yüksek yer-

lerden ateş ediyorlarmış. Kendisi bir o pencere bir bu pencere koşarak sürekli ateş edermişki içerde Fransızlar çok adam olduğunu sansınlar her yerde diz boyu kar var. Kulübenin damı olmadığı için diz boyu kar içinde bu çarpışmayı sürdürmüş.

Diğer çalışmaları öteki On İkilerin toplantılarında bulunmuş diğer On İkilerde belirtildiği gibidir. Rüştiye'de okumuştur. Osmanlıcayı iyi derecede okur-yazardı. Aynı zamanda hafızdı. Atatürkçü bir kişi idi.

Külaplı tepesinde olan saldırıda pek çok ileri atılmıştır. Oldukça yiğitlik göstermiştir. Kardaşını her zaman kurtuluş savaşı için teşvik eder. Kardaşı Ahmet Rami Hacı Kamil Oğlu jandarma üsteğmeni Hacı Kamiloğlu Reşit Efendinin oğlu Şanlıurfa jandarma taburunun küçük subayı idi. Bu kişi hem jandarma taburunda bulunmuş, hem de fırsat buldukça ağabeyi küçük Hacı Mustafa'nın Kuvayı Milliye çetesinde üstün görevler yapmıştır. Askeri subay olduğu için Kuvayı Milliyecilerin düşebileceği yalnış durumları kendilerine ikaz ederdi. Belediye Başkanı büyük Hacı Mustafa, Ali Saip Ursavaş, Binbaşı Pehlivan oğlu Nuri Beyler Ahmet Rami Bey'i her tehlikeye karşı bir kılavuz olarak her zaman ileri sürerlerdi. Bunun için yurt görevinden yüz çevirmeyen, bu bey yurdun çocuğu olmaya yaraşır biçimde görevine sarılıyordu. Ahmet Rami Bey 1921 yılında izin ile sınav edilerek üstteğmen rütbesiyle bulunduğu bölükte görev almıştır. Bu kezde 1924 yılında Kütahya taburunun takım kumandanlıklarında görev almıştır.

Küçük Hacı Mustafa Ankara'ya gittikleri zamanlar Atatürk ve İsmet Paşalarla özel olarak görüşebilirlerdi. Küçük Hacı Mustafa ayni zamanda Şanlıurfa'da Ticaret Odası Başkanı ve tüccardı. Kurtuluş savaşı sona erince ticaret hayatına atılmıştır. Ticaretle uğraşarak ölmüştür. Ticaret dolayısıyla zengin olmuştur. 1966 yılında ölmüştür. Şanlıurfa Mevlüdü Halil Camisi Mezarlığına gömülmüştür.

4 — HACI OSMAN GÜLLÜ :

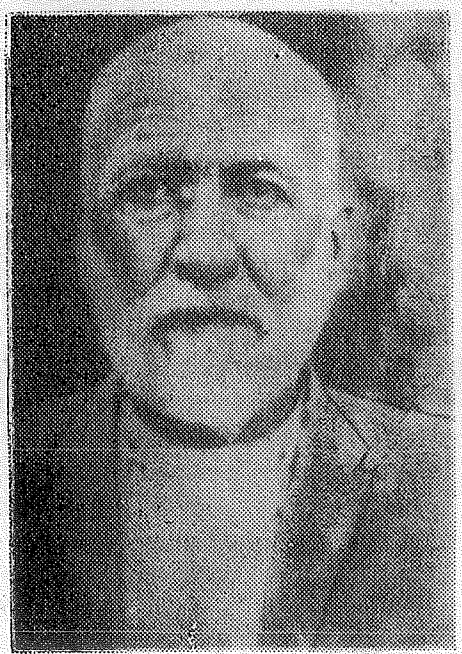

Şanlıurfa'da Kaleboynu mahallesinde doğmuştur. Doğum tarihi; 1870'dir. Şanlıurfa kurtuluş savaşında ilk toplantıyı Kaleboyu mahallesinde kalaycıların evinde yapmıştır. On İkilerin bu ilk toplantısına katılanlar;

1 — Şanlıurfa Belediye Başkanı Hacı Kamil Oğlu Mustafa,
2 — Jandarma Kumandanı Binbaşı Ali Rıza Bey,
3 — Barutçu Hacı İmam Bey,
4 — Nebu Hacı İmam Nebi Bey,

İlk toplantıyı bu dört ileri gelen yapmıştır. Sonradan bu dört ileri gelen diğerlerini de Şanlıurfa'nın ileri gelenlerini de çağırarak davet edip haber vermişlerdir. Böylece On İkilerin Şanlıurfa içinde memleketi kurtarmak için gizli çalışmaları ant içerek hızlanmıştır.

Bu toplantıları duyan rFansız kumandanı Sajous, bazı kimseleri çağırarak bu toplantıları kimlerin yaptığının ve adlarının verilmesini ister aksi durumda Şanlıurfa'yı yakıp yıkacağının tehditini ortaya atar. Bazı kimseler gelip bu durumu On İkilere söylüyor. Sajous'un isteği üzerine siz On İkileri Fransızlara kentin selameti için sizleri teslim edelim derler. Bunun üzerine On İkilerden bunu söyleyenlere silahlı tehdit yapılır. Onlar öyle ise biz bu işe karışmayacağız. Kuran üzerine yemin ettirilirler. Sonra bu kimseler Sajous'un yanına giderler. Sajous'a söylerlerki bizim Şanlıurfa'da adettir. Oda sıra toplantıları yaparız. Orada çiğ köfte yoğurunuz, peynirli kadayıf, pestil yapar yeriz. Acılı kahve içeriz. Güzel seslilerimiz türkü, hoyrat söyler. Böylece günümüzü gün ederiz. Bizim siz Fransızlara karşı gizli bir çalışmamız yoktur. Bu durumlar olunca On İkiler tekrar bir araya gelip yemin ederler. Kuran üstüne aralarında bir sır verme olmayacağına dair sözleşirler. Diğer yandan güvenmedikleri kimseleri de aralarına sokmamaya karar verirler. Hacı Osma Güllü bu yapılan gizli toplantılara katılmış olup, kurmuş olduğu gizli çeteleri ile Şanlıurfa sokak ve bahça içlerindeki çarpışmalara Şebeke savaşındaki çarpışmalara göndermiştir.

Güllü Osman; çalışkan, sert yaratılışlı, titiz bir kimse idi. Uzun boylu iri yapılı babayiğit bir kişiydi. Çok yoksullukla büyümüştür. Hiç yoktan kendi çalışmasıyla un ve buz fabrikası kurmuştur. Ayrıca Akçakale'ye bağlı Cavdarlı köyünü de satın almıştır. Üstelik Şanlıurfa'da Han, su değirmeni gibi dükkanlar ve ev satın alıp mülk edinmiştir. Şanlıurfa'nın ileri gelen zenginlerinden olmuştur. Eski medreselerde ilim yapmış çok dindar beş vakit namazını küçüklüğünden beri kılardı. Çok yurt sever yoksul kimselere elinden gelen yardımı yapar. Yoksul çocuklarını sevindirirdi. Kurtuluş savaşında üstün çalışmalarından dolayı Atatürk tarafından kendi adına özel olarak tebrik telgrafı gelmiştir. Fakat bu telgrafname yitirilmiştir. Hacı Osman Güllü 1942 yılında ölmüştür. Oldüğü zaman 72 yaşında idi. İstanbul'da prostat ameliyatı sırasında yatakta ölmüştür. İstanbul'da gömülmüştür.

5 — ŞEYHO RAMAZAN AĞA :

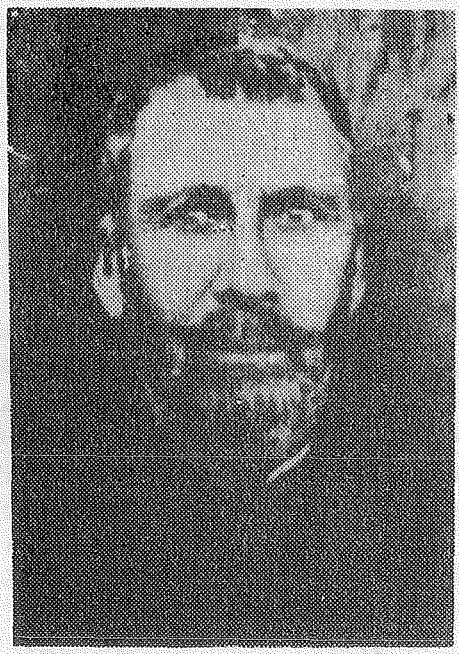

Soyadı kanunuyla Oruç soyadını almıştır. Nüfusa Ramazan Oruç diye kayıtlıdır. 1872 yılında Şanlıurfa'da doğmuştur.

Şişko'nun damı diye anılan yer Şeyho Ramazan ve çeteleri tarafından işgal edilmiş ve orada Fransızlarla çarpışmalar devam etmiştir. Günün birinde orada çetelerinden sekiz kişi şehit vermiştir. Diğer günlerde bir ve üç arası şehit verdiği günler olmaktaydı. Diğer katılanlar hariç kendi çetesi kırk kişi civarında idi.

Şeyho Ramazan Ağa ve diğer çete başları Fransız ve Ermenilerin irtibatlarını kesmek için Karakoyun deresinin yukarısında bulunan Hızmalı köprü yöresini çeteleriyle kuşatıp buradan Ermenilerin kuşatma altında bulunan Fransızlara yiyecek - içecek yardımını kesmiştir. Bu tehlikeli yöreyi zamanın kaymakamı Diyarbakır kolordu Kumandanına bildirerek kolordu kumandanı gecenin birinde kaymakamlıktan parolayı alarak bu tehlikeli

yeri kontrola gelmiştir. Burada Şeyho Ramazan'a teşekkür ederek memleketin inzibat kumandanlığını kendi yetkisine dayanarak kaymakamlığa bir zabit bırakarak altı tane inzibat kolluğunu Şeyho Ramazan'a takdim etmiştir. Fransızların Koç Viran köyünde kurdukları On-İki er, bir baş çavuşdan oluşmuş, karakolu basarak hepsini tutsak alarak kaymakamlığa teslim etmiştir.

Fransızlar Şanlıurfa'yı boşalttığında Şebeke'de yine Şeyho Ramazan çeteleriyle Fransızlarla çarpışmaya girmiştir. Orada da beş-altı şehit kendi çetesinden vermiştir. Diğer sağ olarak yakalanan Fransızlar. Şanlıurfa'ya getirilip kaymakamlığa teslim edilmiştir.

Ayrıca bunlardan önce Osmanlı hükümeti zamanında Ermeniler bir tabur kurarak Şanlıurfa'yı teslim alma niyetiyle, bu haberi duyan kaymakamlık Şanlıurfa'nın ağaları ve ileri gelenleri ile irtibat kurarak durumu tartışmışlardır. Şeyho Ramazan, Siverekli Ali Efendi, Cüneyt Bey, Hacı Fazlı Hasan Ağa ile hükümetin zayıf olması sebebiyle, devletin Ermenileri toplayıp sürmeye emri yok idi. Şeyho Ramazan altı ayDiyarbakır'da kalarak Osmanlı devletinden emirleriyle, kaymakamın bildirgesiyle Osmanlı hükümetinden emir istemişler ve Osmanlı hükümeti de bu baş vurularını yerinde bularak kaymakamlığa gerekenin yapılması için emir vermiştir. Bunun üzerine kırk kişi Ermeni, kaymakamlıkça toplanarak Diyarbakır'a gönderilmek üzere Şeyho Ramazan Siverekli Ali Efendi, Cüneyt Bey, Barutçu Hacı İmam, Belediye Başkanı Büyük Hacı Mustafa taraflarına Ermeniler teslim edilmiştir. Bunlar Diyarbakır'a götürülüp içlerinde tabur kumandanı olan Külayhan, başçavuş, yüzbaşı rütbesinde olan kimseler Diyarbakır valiliğine teslim edilmiştir.

Şeyho Ramazan küçük yaştan beri namazını kılar dini bütün bir adamdı. Osmanlıcayı iyi okur yazardı. Osmanlı medrese öğretimi görmüştü. 1942 yılında Şanlıurfa'da ölmüştür. Öldüğü zaman yetmiş yaşında idi. Mezarı Eyübiye Mahallesindeki Belediye dükkanlarının bitişiğindeki Şeyho Ramazan aile mezarlığına gömülmüştür.

6 — BEDİR AĞA OĞLU HALİL AĞA :

Babası Bedir Ağa Suriye'de bulunan Deyrizor'dan Kolağası (Osmanlılarda yüzbaşı ile binbaşı arasında bir rütbe) olarak gelip İttiihat ve Terakki hükümetince sürgün edilen Ermenilerin Deyrizor'daki baskılarına dayanamayıp Şanlıurfa'ya gelip yerleşiyorlar. Sonrada Ulubat köyüne yerleştiriliyorlar. 1865 de Bedir Ağa Oğlu Halil Ağa Deyrizor'da doğuyor.

Birinci Dünya Savaşında seferberlik ilan edilince, bu da Osmanlı askeri olarak Birinci Dünya Savaşına katılmış. Ancak edindiğim bilgilere göre hangi cephelerde savaştığını yakınlarına sorulduğunda torunları bilmedikleri anlaşılmıştır. Birinci Dünya Savaşında Osmanlı ordusu terhis edilince Şanlıurfa'ya dönmüştür. Aylar sonra Şanlıurfa'ya döndüğünde gördüki İngilizler Şanlıurfa'yı işgal etmişler. Sonra Fransızlar Şanlıurfa'yı ele almışlardır. Belediye Başkanı Büyük Hacı Mustafa başkanlığında Güllü Hacı Osman'ın evinde toplanmışlardır. Ve orada ant içmişlerdir. Fransızları Şanlıurfa'dan çıkarmak için yemin etmişlerdir.

Bundan sonra aralıksız toplantılar kendi odalarında evlerde devam ediyor. Bedir Ağa Oğlu Halil Ağa'nın Oğlu Ömer Ağa (Ömer Aydoğdu) ve Hasan Ağa (Hasan Aydoğdu) asker çağında bu iki delikanlıyı Halil Ağa yanlarından hiç ayırmamış, bütün toplantılarında, üstelik görev verilişinde para ve silah almak için halkın elinde bulunankırık-dökük silahları, mermileri toplayıp çe-

tekurmak için halkın içine yayılıp, silahı olmayanlardan para yardımı alıyorlardı. Ömer Aydoğdu o zamanlar nişanlı imiş, saldırıya geçmezden iki gün önce Ulu Cami'de kayınbabasını görüyor. O zaman kendisinden para istiyor. (O zaman Şanlıurfa'da kayınbabası olacakla konuşmak çok ayıp sayılırdı.) Kayınbabası Hacı Bakır Ağa'nın oğlu Hacı Hakkı Şahap Oğlu beş yüz madeni altın lira vererek o zaman Şanlıurfa'nın sayılı zenginlerinden idi. Bu parayı ve halktan topladığı diğer paraları Ömer Aydoğdu babası Halil Ağa'ya veriyor. Halil Ağa da bu parayı On İkilerin başkanı Büyük Hacı Mustafa'ya getiriyor. Büyük Hacı Mustafa da bu para ile çete kurmak için silah cephane gece alıyor.

On İkilerin toplantıları sürüp gidiyor. Hakim Dede Mahallesinde 23 nolu Halil Ağa'nın evinde aralıksız toplantılar yapılıyor. Bu toplantılar uzun sürüyor. Sonuçta bir karar alıyorlar. Fransız ve Ermenilerin zulmü artık dayanılmaz duruma gelmiştir. Bir namusumuz eldekalmıştır. Bunun da elden gitmemesi için silaha sarılmaktan başka çaremiz kalmamıştır. Fransızlar ve Ermeniler Şanlıurfa'dan çıkarılacaktır.

Atatürk'ün Şanlıurfa'ya göndermiş olduğu Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş da On İkilerde bağlantı kurarak kendilerine yapmaları gereken işleri bildirmiştir. O zaman Şanlıurfa'da aşiretçilik daha yoğun ve samimi idi. Bazan On İkilerden görev alanlar olmuş. Badıllı Bekir Bey Badıllı aşiretini temin etmiş. Bedir Ağa oğlu Halil Şeyhanlı aşiretinden olduğundan dolayı Şeyhanlı aşiretinden çete toplamış. Karakeçili aşireti de çete göndermekte çok yardımları olmuş. Sonuç olarak Şanlıurfa'da ve köylerde bulunan aşiretler tüm olarak silahlanıp Şanlıurfa'nın yardımına koşmuşlardır Böylece Fransızları kuşatma altına almışlardır.

Savaş günü Fransızların kumandanı olan Sajous ile bir irtibat kurulmuş. Ve anlaşma yapılmış Şanlıurfa'yı boşaltmakta anlaştılar. Fakat Şanlıurfa'nın ileri gelenleri ve On-İkiler Fransızların Şanlıurfa'yı terk edemiyeceklerine inanamıyorlar. İlerden tekrar yardım alıp Şanlıurfa'ya döneceklerinden dolayı korku içindeler. Bunun için On İkiler 11 Nisan 1920 akşamı, On İkiler ve ülkenin ileri gelenleri son toplantılarını yarı gecenin geç vakitlerine kadar yapıp kararlarını alıp iki koldan dağlardan Şebeke'ye doğru

gelmişlerdir. Orada Fransızların aşiret ve köylere ateş açması yüzünden savaş patlak vermiş ve orada Fransızların pek çoğu yok edilmiştir.

Bu savaşta Bedir Ağa Oğlu Halil Ağa ve Oğulları yanına Ömer ve Hasan'la çeteleri ile birlikte savaşırken Şebeke'de bir sırtın üzerine çıkıyor. Oğullarının direnmesi üzerine, sırttan aşağı in vurulursun demelerine rağmen oradan inmek istememiş. Yakınları kendine yalvararak oradan kendisini indirmişler. Oradan iner-inmez Fransızlar o yöreyi ateş altına almışlardır. Orayı bırakıp başka yere siperlenmişlerdir. Böylece o siperde kıl payı ölümden kurtulmuşlar. Savaş sürüyor, Fransızlar çok ölü veriyor. Kalanları tutsak alınıp pek az bir kısmı da kaçıyor. Bedir Ağa Oğlu Halil'in çeteleri hiç bir ölü vermiyor. Oradan geri dönüyorlar. Şanlıurfa'da herkes çoluk-çocuk, yaşlı-genç sokaklara dökülüp Şanlıurfa kurtuluş bayramını yapıyorlar.

Ondan sonra devletin emri üzerine Şanlıurfa'da bulunan Ermenilerin çıkarılacağı bildirildiğinden Ermeniler Şanlıurfa'dan sürülüp Suriye'ye geçmişlerdir. Ermenilerin bugün bu kadar yaygara yapmasına göre elçilerimizi öldürmelerine dayanarak şunu da söylemek istiyoruz. Ermenilere Şanlıurfa'da savaş sona erdikten sonra hiç bir öldürüş yapılmamıştır.

çoklarına Şanlıurfa yerlileri tarafından yardım da yapılmıştır. Eşyalarını Suriye'ye zararsız olarak taşımışlar. Ancak Fransızlarla Şanlıurfa'da işbirliği durumunda çalışmalarına karşılık, ceza olarak Şanlıurfa'dan sürülmüşlerdir. Eğer Fransızlarla iş birliği yapmasalardı. Fransızların maşası olmasalardı. Sürgüne uğramazlardı. Sürgüne uğramalarının suçunu Fransız, İngiliz ve Ruslarla işbirliği yapıp Anadolu'yu kana bulayan bir insan kasabı kesilen ata-dedelerinde arasınlar. Bedir Ağa Oğlu Halil'in Oğulları Deyrizor'a gitmişler. Eski dedelerinden kalma Kavaklı köyündeki mülklerinin hakkını almak için uğraştılar. Oradaki hükümet kendilerini tutuklamış, oğulları Bedir ve Mehmet orada hapis olmuşlar. Mehmet kaçıp Türkiye'ye gelmiş. Babasının evrakları nüfus cüzdanı orada kalmıştır. O sıralarda Bedir Ağa Oğlu Halil 1923 de ölüyor. Şanlıurfa Bediü Zaman Mezarlığında gömülmüştür.

7 — ALİ ŞELLİ AĞA :

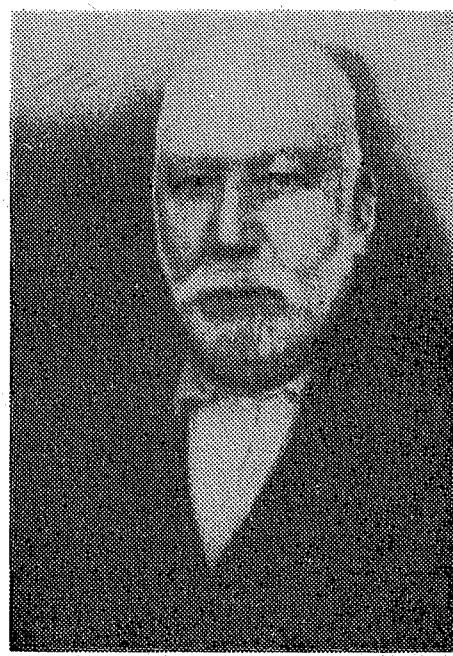

Destanımızda adı geçen milli kahraman Ali Şelli Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde çevresi vardı. Suruçda Fransızlarla işbirliği yapmış olan Basravi'ye çok kızardı. Girişgen, atılgan korkusuz bir yiğit olan bu kişi yerinde dolu dizgin sözler söyleyip etrafına cesaret verirdi. Yoksulları korur öksüzleri severdi. Namus düşmanlarını sevmez, yoksul halkı ezen Şanlıurfa kabadayılarının karşısına dikilirdi. Bu namussuzlardan birini kıstırıp tüfenkle öldürüdüğü söylenmektedir.

Kurtuluş savaşında ulusay direnişe katılmak istemeyen çekingen varlıklı kimselerden Kuvayı Milliye adına para toplayıp, kurtuluş için silah alıp örgüt çalışmalarına güç katardı. Ateşli oda konuşmalarında İngiliz ve Fransızlara ateş püskürürdü. On İkilerden olan Ali Şelli'ye arkadaşları tanıdıkları gel Ankara'dan işimizi yapıp madalya alalım derlerse de söze karşılık şu cevabı verir. Biz bu işi yurt, ulus islamiyet için yaptık. Şan ve ün

düşünüp madalya peşinde koşarak ne milli kahraman olunur. Ne de Tanrı'nın rızası alınır.

Böyle nice unutturulmaya yüz tutturulmuş, çalışmaları inkar edilmeye kalkılmış, milli kahramanlarımız vardır. Biz onların yüzü hürmetine bu yurdu özgür ve bağımsız bulduk.

Yemen ve Çanakkale savaşlarında bulunmuş. Osmanlı ordusunda yedi yıl askerlik yapmış İngiliz ve Fransızlara çok düşmandı.

Şanlıurfa'nın işgali sırasında dağılan Osmanlı ordusundan, Şanlıurfa'lı erler dönmeye başlamıştı. Ali Şelli de bunlardan biriydi. Çanakkale'de Atatürk'ün birliğinde bulunan Ali Şelli Mustafa Kemal Atatürk'ü orada yakından tanımıştı. Şanlıurfa'ya gelince Erzurum ve Sivas kurultaylarının yapıldığını duyunca Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yurdu kurtaracağına inanıyordu. Mustafa Kemal'in Kozan'dan Şanlıurfa'ya gönderttiği Ali Saip Ursavaş'la ilişki kurarak Şanlıurfa'da Kuvayı Milliye çalışmalarını hızlandırdı.

Suruç'un sınır boyunda Harapnaz (Bekçiler) köyü kendine ait olduğu için aşireti Suruç yayılmış bu yörede etkinliği vardı. Atatürkçü bir kimse idi. 1881 yılında Şanlıurfa'da doğmuş. 1952 yılında Şanlıurfa'da ölmüştür. Mezarı Şanlıurfa'da Mevlüdü Halil Camisi mezarlığındadır. Dergahta ebedi hayatında uyumaktadır. Ruhu şad olsun!

8 — MOLLA OĞLU MAHMUT EFENDİ :

1863 de Şanlıurfa'nın işgalinde Fransız ve Ermenilerin zulmüne dayanamayıp, Şanlıurfa'yı boşaltıp kaçmak isteyenleri engellemiş, sözleri ile etkileyip ikna etmiştir. Diğer On İkilerle oda toplantılarına katılmış. Beş vakit namazını kılar aşırı dindardı. Bu yüzden resim, çektirmemiş olup, resim çektirmeyi günah sayardı. Resmi yoktur. 65 yaşında 1928 yılında ölmüştür. Şanlıurfa kurtuluş savaşı olduğu yıllar 57 yaşında idi.

Şanlıurfa kurtuluş savaşında yaşlı olduğu için çeteci olarak savaşa katılmamış olup. Perde arkasından Fransızlara karşı örgütleyici çalışmaları olmuştur. Eski Tabakhane, yeni adı olarak Pınarbaşı mahallesinde otururdu.

Bazı toplantılar Molla oğlu Hacı Mahmut (Özbay'ların) evinde olurmuş. Pınarbaşı mahallesi Harun Bey yokuşundaki evlerinde oda toplantısı ve sohbetler yapılırdı. On İkilerden Güllü Osman'ın amcası kızı ile evli idi. Barutçu İmam çok yakın arkadaşı idi. Büyük Mustafa Kamiloğlu Gülü Osman'ın aracılığıyla arkadaşlık çemberi içinde idi.

On İkiler arasında bu örgütün üyelerini çoğaltma çabası sarf etmiştir. Sert yapılı doğru olduğu için arkadaşlarınca güven kazanmıştı. Beş vakit namazını kılar hacca gitmişti. Maddi durumu orta derecede idi. Mesleği çiftçilikti. Dericilerle ahilikten dolayı çok arkadaştı.

Birinci Dünya Savaşına katılmadı. Ancak ağabeyisi Durak subay olarak İngilizlere karşı savaşırken Irak cephesinde şehit olmuştur. Bu yüzden İngilizlere çok düşmandı. Ağabeyisi Salih Özbay Kolağası (Osmanlıordusunda yüzbaşı ile binbaşı arasında bir rütbe) olarak Çanakkale savaşında gazi olmuştur. Akrabasından Birinci Dünya Savaşına katılanlar olmuş. Kendisi askere çağrılmamıştır. Bu yüzden Fransız, İngiliz, Rus üçlülerine karşı oda toplantılarında ateş püskürüp, bu düşmanlara karşı savaşmanın kutsal bir görev olduğunu söyler gençleri buna teşvik ederdi.

Osmanlıcayı iyi derecede okur-yazar medrese öğrenimi yapmıştı. O devire göre aydın bir kişi sayılırdı.

9 — İMAM NEBİ EFENDİ :

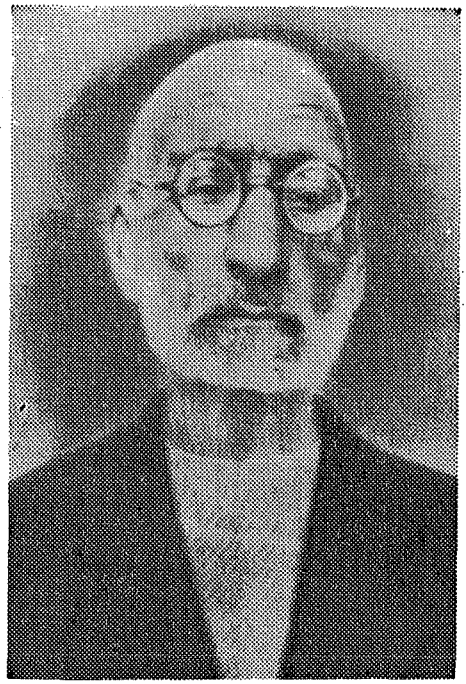

Nüfus kağıdında adı; Hacı İmam Elçi.

Doğum tarihi; nüfusta 1863, Ana doğumu 1855 nüfus kağıdında sekiz yaş ufak yazılmıştır. Doğduğu yer Şanlıurfa, ölüm tarihi 1940'dır. Mezarı Harran kapı aile mezarlığındadır.

Gümrük Han'da ticaretle uğraşırdı. Yağ, yün, deri, yapağı alım-satımı yapardı. Ayrıca ayakkabı da satardı. Okur yazarlığı yoktu. Birinci Dünya Savaşına katılmadı. Ancak Şanlıurfa kurtuluş savaşında kurduğu çetecileri ile silahı hükümet vermiş, yiyecek, giyecek yatacak yeri Hacı İmam Nebi tarafından temin ediliyordu.Harran kapı Müderis mahallesinde oturuyordu. On İkiler oda toplantılarını sıkça yaparlardı. Yapılacak işleri tartışırlardı bir karara bağlarlardı. Hacı İmam Nebi otuz beş kişilik çete kurmuştu. Çetelerini evinin karşısında bulunan Müderis ca-

misinde barındırırdı. Yemeleri içmeleri, yatmaları orda idi. Verilen kararlara göre bu çetelere emir verirdi. Kendisi yaşlı olduğundan dolayı oğlu Halil Elçi çetelerle beraber çatışmaya katılırdı.

Şanlıurfa kalesine bu çete çıkarak oradan Ermeni mahallesi Şanlıurfa bağ ve bahçalarına baskınlar yaparlardı. Bunların en önemli baskınları hastahane yöresi ve Alaman bağı baskınlarıdır. Alaman bağı ve hastahane baskınlarında Hacı İmam Nebi'nin çeteleri üç şehit verdiler. Adları şunlardır. Kendirci mahallesinden Tumbul oğlu Bakır, Karaburç mahallesinden Köşker Zekeriya (Siverekli), Eyübiye'den Şıh Ali. Her gün için 63 gün süren Şanlıurfa savaşında gelen emre göre diğer çetelerin baskınlarına yardımcı olarak giderlerdi. Hacı İmam Nebi Harran kapıda bulunan han ve kahvehanesinde yardıma gelen köylüleri ve hayvanları orada barındırırdı. Fransızlar kuşatma sonucu anlaşma yapılınca kenti boşaltmaya karar verdiler.

Hacı İmam Nebi'nin oğlu Halil Elçi çeteleri ile birlikte Şebeke savaşına katılmıştır. Hacı İmam Nebi yaşlı olduğu için Şebeke'ye gidemedi. Şebeke'de savaşta Halil Elçi'nin emrinde bulunan çete savaşa katılmış. Fakat ölüvermemişlerdir. Şebeke savaşından sonra çeteler Şanlıurfa'ya dönmüşlerdir.

Şanlıurfa savaşında top, tüfek, makinalı tüfek, bomba gibi üstün silahlarıyla 560 Fransız askeri ve yüzlerce Ermeni gönüllüsü karşısında, Şanlıurfa Kuvayı Milliye çetelerinin tümü 1500 kadardı. Jandarma deposundan çetelerimize 600 tüfek, süngü ve çok sayıda mermi dağıtılmıştır. Aşiretlerinin çetelerinin çoğu kendi atları, silahları ve fişenkleriyle gelmişlerdi. Fransızların Şanlıurfa'yı işgali 5 ay on gün sürmüştür.

Şebeke'de 100 Fransız askeri tutsak olarak kente getirilmiş. Bir süre sonra Mustafa Kemal'in emriyle, Suriye'de General Gouraud'un yanına gönderilmişlerdir.

10 — ŞIH AĞA (MÜSLÜM MAHMUT OĞLU):

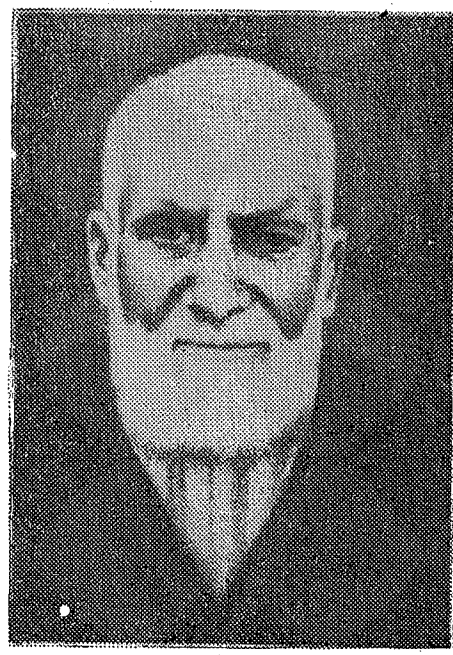

Şıh Müslüm Mahmut Oğlu; Babasının adı, Ahmet, Anasının adı Rahime Doğum tarihi; 1884, ölüm tarihi 6.6.1970, Şanlıurfa'da doğup, Şanlıurfa'da ölmüştür. Kara Musa mahallesinde otururdu. Doksan yaşında ölmüştür. Bediü Zaman Mezarlığına gömülmüştür. Birinci Dünya Savaşında Balkanlarda Galiçya cephesinde savaşlarda bulundu. Kafkas cephesinde Ruslara karşı savaşmıştır. En son olarak Çanakkale savaşlarında Atatürk'ün birliklerinde er olarak savaşmıştır. Cepheden cepheye dolaşmış savaşlarda bulunmuştur. Çanakkale'den sonra Birinci Dünya Savaşında Osmanlı ordusunun terhis edilmesinden sonra ili olan Şanlıurfa'ya dönmüştür.

Şanlıurfa'ya geldikten sonra memleketin kurtuluşu için Onİkilerle birlikte çalışmış çetecilik yapmıştır. Samsat kapısında çeteleri ile birlikte nöbet beklerler Fransızlarla Ermenilerin irtibatlarını keserlerdi. Hacı Kamil Oğlu Büyük Hacı Mustafa'nın yö-

nettiği oda toplantılarına katılmıştır. Fransızların Şanlıurfa'daki İslamlara karşı uyguladığı zulümden dolayı halkın göç etmesine karşı Bey kapısında bulunan Mahmut Oğlu kulesi yanında Şanlıurfa'yı bırakıp kaçanları geri döndürüp. Kim Şanlıurfa'yı terk edip giderse onları vuracağız. Ölsek de beraber kalırsak da beraber. Şanlıurfa'yı asla terk etmeyeceğiz. Kanımızın son damlasına kadar çarpışacağız.

Çok keskin nişancı idi. Şanlıurfa'da olan sokak ve bağ bahçalardaki çete çarpışmalarının bazılarına girmiştir. Fransızların Şanlıurfa'yı terk ettikten sonra çeteci olarak Şebeke savaşına da katılmıştır. Viranşehirde milli aşiretinin çıkardığı ayaklanmayı bastırmak için gönüllü savaşçı olarak Viranşehir'de çarpışmıştır. (Bu ayaklanma 1925 yılında Şeyh Sait isyanı sırasında olmuştur.)

Savaşlar sona erince çiftçilik yapmıştır. Bey kapısı bahçalarında tarım işleri sebzecilikle uğraşmıştır. Savaşlarda aldığı soğuklardan dolayı on-onbeş yıl romatizmadan hasta yattı ondan sonra öldü.

Mustafa Mahmut Oğlu, Mahmut Oğlu kulesini İngilizlere teslim etmeyen kişi olup, Müslüm Mahmut Oğlu'nun öz emisi oğludur.

11 — BİNBAŞI ALİ RIZA BEY :

Binbaşı Ali Rıza Bey Şanlıurfa'lı olmayıp, Harbiyeden yetişme bir subaydır. Memleketinin neresi olduğunu kesin olarak tesbit edemedik. Bazıları Karadenizli olduğunu söylemektedirler. Fakat bunu resmi kayıtlara göre belirleyemedik. Ancak Binbaşı Ali Rıza Bey 1918 yılının Ağustos ayında Suriye'deki Havran Jandarma Komutanlığından terfi ile Şanlıurfa'ya geldi. Binbaşı Ali Rıza Bey Şanlıurfa kurtuluş savaşının içinde bulunduğundan dolayı anılarını «Ahfada Yadigâr Urfa Mücahedesi» adlı bir kitapta toplayıp Sinop'ta 1343 Rumi = 1927 Miladi yılında yayınlamıştır. Bu kitap Şanlıurfa kurtuluş savaşı içinde ve Cumhuriyet tarihimizin Şanlıurfa yöresi çete savaşları üstüne ele geçmez Osmanlıca yazılmış bir yapıttır. Ne yazık ki bu yapıt günümüzün Türkçesine çevrilmemiştir. Aslını bile bütün aramalarıma rağmen ele geçiremedim. Şanlıurfa'lı bazı kimselerde bu kitabın bazı say-

falarını yırtık yitirilmiş olarak acıklı bir durumda gördüm, üzüldüm.

Binbaşı Ali Rıza Bey Şanlıurfa'ya İngiliz ve Fransızların girişinde tüfek ve tabanca patlamamasına çok şaşmış, Şanlıurfa'nın ileri gelenlerine çıkışlar yapmış, On İkiler örgütünün üyelerinden birisi olup, Gizli On-İkiler örgütünün kurucusudur. Binbaşı Ali Rıza Bey'in Şanlıurfa kurtuluş savaşındaki en büyük başarısı On-İkiler örgütünü kurmasıdır. Ve bu örgütün ileri gelenlerini kurtuluş savaşına bilinçlendirip yönlendirmesidir. On İkiler örgütünün Güllü Hacı Osman'ın evinde ilk toplantısını yapan dört kişiden birisidir.

Toplantılarda On İkilere sert çıkışlar yapıp «siz Şanlıurfa'lılar İngilizler Şanlıurfa'ya girdi tüfek patlatmadınız. Fransızlar geldi ses çıkarmadınız. Gaziantep'te, yurdun diğer bölgelerinde Kahramanmaraş'da kan gövdeyi götürüyor. Şanlıurfa'da ise kımıldamak yok. Siz Şanlıurfa'lılar ısotlu çiğ köfte yemekten başka bir şey beceremezsiniz... Görüyorsunuzki Fransızlar artık yiyecek ikmalini bile Şanlıurfa'dan yapıyorlar. Herşeyi serbestçe satın alıyorlar. Ermenilerde kendilerine yardımcı oluyor. Bağ ve bağça ürünlerini topluyorlar ses çıkaran yok. İslam ahali öz kendi mülkü olan bağ ve bahça ürünlerini toplayamaz duruma geldi. Bu gidişle Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarına Ermenilerle Fransızlar el koyarak İslam ahaliyi Şanlıurfa'dan göçe zorlamaya çalışıyor. Bazı göçe hazırlananlar olduğunu işittim. Bu durum karşısında siz öz Şanlıurfa'lıların silaha sarılmaktan başka çaresi yok. çalarda elden giderse Şanlıurfa'da durmak haram olur. Kuvayı Milliye yakında Şanlıurfa'da şahlanacaktır. Hiç korkmayın! Çetelerinizi kurup bağ ve bahçalara yanaşanları yere seriniz!»

Belediye başkanı Hacı Mustafa Birinci Dünya Savaşı sonunda toprağa gömülmüş silahlardan kendilerine verilmesini istemiş olduğundan Binbaşı Ali Rıza Bey Şanlıurfa'da bir milli mücadelenin başlayacağını On İkilerin toplantılarında anlamış ve On İkilerin toplantılarına katılmıştır. Osmanlı ordusundan arta kalan gömülü silah ve mermileri Belediye Başkanı Hacı Mustafa'ya teslim etmiş. Hacı Mustafa da çetelere dağıtmıştır. Fransız-

ların bunu duyması üzerine Fransızlar kendini sorguya çekmişler. O da Sivereğe kaçmıştır.

Binbaşı Ali Rıza Bey'in bu örgütleyici çalışmalarını duyan Fransızlar kendisini tutuklamak üzere iken Siverek'e kaçar. Orada Cüdi Paşa'nın yanında Şanlıurfa kurtuluşu için Siverek'deki ileri gelenleri Şanlıurfa'nın yardımına koşmaktan başka çıkar yol yoktur diye aydınlatır. Böylece yöneticisiz kalan Şanlıurfa Jandarma Kumandanlığına Kozan'da bulunan Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş, Mustafa Kemal'in gizli emirleriyle gönderilir.

Binbaşı Ali Rıza Bey Siverek'de Siverek Kuvayı Milliyesini örgütler. Yüzbaşı Ali Saip'in de Jandarma Kumandanı olarak Şanlıurfa'da On İkiler ve Kuvayı Milliye ile irtibat halinde olduğunu ihbarlar üzerine anlarlar. Ali Saip Ursavaş da Siverek'e kaçar oradan kuvvet toplayıp, Diyarbakır, Mardin üzerinden Viranşehir'e Siverek'lilerde Hilvan üzerinden Karaköprü köyüne burası ki Şanlıurfa'dan beş kilometre uzaklıkta olan Karaköprü köyüne gelirler. Böylece Şanlıurfa kurtuluş savaşı başlamış olur.

Binbaşı Ali Rıza Bey de Şanlıurfa'lı olmayıp Şanlıurfa kurtuluş savaşı kahramanlarından birisidir. Türkiye Cumhuriyeti tarihi onu asla hizmetlerinden dolayı unutamayacaktır. Şanlıurfa'lı olmadığı için hısımlarını bulup kimliğini tam anlamıyla tesbit edemedim. İnşallah gelecekte ip uçları bulup kendisini öz geçmişini daha geniş olarak yazarız. Onun kutsal anısı önünde özür dileriz.

12 — HACI ÇAVUŞ (MUSTAFA GÜVEN) :

1894 yılında Şanlıurfa'da doğmuştur. Askerlik öğretimi için Şam'a gitmiştir. Şam askeri astsubay okulunu bitirmiş. Şanlıurfa'ya görev gereği muhafız bölüğünde Hacı Çavuş takma adıyla çalışmaya başlar. Bu görevi sırasında İngilizler Şanlıurfa'yı işgal eder. İngilizler bir süre sonra Şanlıurfa'yı Fransızlara devir ederler. Bir zaman sonra On İkiler örgütü kurulur. Binbaşı Ali Rıza gizli çalışmalar yapıp Şanlıurfa'yı bilinçlendirmeye başlar. Bunu duyan Fransızlar Binbaşı Ali Rıza Bey'i tutuklamak üzere iken Siverek'e kaçar. İşte o sıralarda Gazi Mustafa Kemal Şanlıurfa'da Kuvayı Milliye'yi kurmak için Ali Saip Ursavaş adındaki subayı Şanlıurfa'ya göndertir. Halkla bağlantı kurup Kuvayı Milliye'yi örgütlendirmek için Mustafa Güven'den asker olduğundan dolayı yararlanmayı düşünür. Halkla bağlantıyı ortak olarak yaparlar. O zamanın Belediye Başkanı Büyük Hacı Mustafa ile bağlantı kurup çalışmaya başlarlar. On-İkiler denen yurt severler bir araya gelir, konuşurlar, anlaşırlar öbek başkanı Büyük Hacı Mustafa olur. Çete başkanlığı da Hacı Çavuş'a verilir. He-

men çete yazmaya başlar. O zamanın aşiret başkanları ile bağlantı kurulur. Tüm aşiret başkanlarının desteği alınır. Bunlardan en önemlileri Badıllı aşiret başkanı Sait Bey, İzollu Bozan Ağa ve bir çok aşiretlerle başkanları vardır.

Bunlar bu işleri düzenlerken Fransız kuvvetleri Şanlıurfa dışında hastahane yöresi bağlık bölge ve buraya yakın köylerden yiyecek-içecek zorla alırlarmış. Fransızların zorla yiyecek-içecek aldıkları yöre köylere Hacı Çavuş gider ve silah dağıtımı yapardı. Kimsenin korkmamasının gerektiğini; Şanlıurfa Kuvayı Milliye'sinin kurulduğunu teker, teker anlatır. Gelen Fransızları vurun! Korkmayın diye emir verir, yiyecek-içecek kendilerine kesin olarak vermeyeceksiniz dermiş.

Bu durum böyle devam ederken yakın köylerden yiyecek temin edemez duruma gelen Fransızların bu sefer işgal ettikleri bağlardan geçen Cavsak içme suyunun nasıl yolunu değiştireyim diye, Fransızlar yöre köylerden yiyecek alamazlar. Birde bu Cavsak suyunun yatağını değiştirirsek Fransızlar o zaman Şanlıurfa'yı bırakıp giderler. Tüm gücünü Karaköprü köyüne on kilometre ilerdeki Cavsak çayının çıkış gözesinden yatağı değiştirerek Karaköprü deresine bağlatır.

Fransızlar susuz, yiyeceksiz kalınca daha önce Şanlıurfa Ermenilerinden bağlantı kurarak yiyecek ve içeceklerini sağlamaya başlamışlar. Bütün kilit noktalarına köşe başlarına Türk çeteleri yerleştiriliyor. Fransızlara nerden yardım geliyor diye Ermenilerden kuşkulanıyorlar. Hacı Çavuş kılık değiştirerek Ermeni mahallesi Tılfındır'a gider, orada takibe başlar bir de ne görürki akşam olunca karaçarşaf giymiş Ermeniler o kapıdan, öbür kapıya gidiyor, birbirlerinde bir kaynaşma var. Bunların hangi yoldan gittiklerini tesbit etmek için arkadaşlarıyla bekleşirler. En sonunda şimdiki ordu evinin üzerinde su kemeri vardır. Oradan da Kehriz suyu çıkar. Buradan kara çarşaflara bürünmüş Ermeniler çarşafın altında yiyeceklerle birlikte tek kol ordan geçip gidiyorlarmış. Bu anlaşılınca ertesi akşam çete başı Hacı Çavuş arkadaşları ile birlikte yirmi kadar çarşaflı Ermenileri su kanalından geçerken yakalar. Bunları sıkıştırır. Size bunları kim buluyor. Ve nereden bu kadar ekmeği alıyorsunuz. Onlara işkence-

ye başlar. Mahallelerine götürüyorlar bir eve çetelerle baskın yapıyorlar. Evin içinde büyük bir avlu orada bir mağaraya fırın yapmışlar. Ve tüm Fransızların ekmekleri o fırında yapılıyor. Orada bulunan vatan haini Şanlıurfa Ermenilerinin otuz-kırk kadarı çetecilerimiz tarafından hemen orda hepsi öldürülüyorlar.

Böylece Fransızların suyu kesildi. Ekmek de yiyecekde kesilince Fransızlar kurtuluşu anlaşmada bulurlar. Böylece anlaşma gereğince 10 Nisanı 11 Nisana bağlayan gece Şanlıurfa'yı boşaltırlar. Şebeke'de savaş olur. Böylece Şanlıurfa düşman işgalinden kurtulur. Fransızların Şebeke'de yoldan Şanlıurfa'ya gelen aşiretlere ateş açması sonucu kendilerini iki kol durumunda izleyen çetelerce kuşatmaya alıp çoğunu öldürürler. Çeteciler Şanlıurfa'ya dönerler.

Hacı Çavuş ondan sonra ticarete atılır. Hacı Mustafa Güven 1946 da Şanlıurfa'da Demokrat partiyi kurar. 1950 den 1957'e dek Demokrat parti başkanlığı yapar. Başkanlıktan ayrılır bayağı ticaretle uğraşır. Dostları kendine sorar Hacı amca senin kurtuluş savaşı madalyan nerede cevap verir. Ben madalya için değil yurdun ve Şanlıurfa'nın kurtuluşu için çalıştım. Benim çalışmamın karşılığı madalya değildir. 20.1.1985 tarihinde Şanlıurfa'da ölür. Harran kapı aile mezarlığında gömülmüştür.

KAHRAMAN ISOTÇULAR!

Şanlıurfa'nın saray ağaları,
Beyleri sultanları,
Zengin ileri gelir kodaman adamları,
Bir bütün ayağa kalkıp,
İngilizlerin karşısına çıkıp dikilmezken.
Tüfek patlamazdan,
Şanlıurfa işgal olunurken...
O kara günlerde,
Ne yazık ki onlarla,
İş birliğinde çalışanlar bile vardı.
İşte o zaman;
Bu güzel yurdun,
Yalçın dağlarını,
Şirin bağlarını,
Altınbaşak ovalarını,
Kara ağır bulutlar sardı.
Yağdı yağacak...
Ana-bacı kızan,
Beşikteki körpe bebek,
Bu acıyla ağladı...

Yine o sıralar ansızın birden,
Belde kama, bozuk tabanca,
Elde kılıç, satır bıçak,
Külüstür tüfenk, tahra ile naçak,

Allah! Allah! sesleriyle,
Ali Saip Ursavaş kumandasında,
Isot tarlalarına giren,
Fransızların karşısına yiğitçe dikilen,
Isotçular ortaya çıktı.
Kim demiş bunlara yetmez gücüm.
Nerde kaldı bağlık, bahçalık,
Taş sopa deynek şakırtısı,
Derin bir inilti vurun ha!
Kazma kürek hücüm.
Korkunç boğuşma gümbürtüsü,
Yıldıran uzun bir çığlık.

Böyle haddini bilmeyene denir co!
Paşa bahçaları, Karalök'ün bağları,
Külaplı tepesinde, Şişko'nun damında,
Isot tarlaları içinde,
Fransızlara der gibi ho!
Vurun sakın bırakmayın !o!
Şanlıurfa sokaklarında,
Alaman bağlarında,
Yalın kılıç vuruşanlardı.
Karakoyun deresinde
Halepli bahçalarında.
Şebeke dağlarında savaşan bunlardı.
Ah! Ne kara unutulmaz günler vardı.

Bu savaş çok yavuzdu pek,
9 Şubatdan 11 Nisan 1920 ye dek...
Yoktur gavurun imanı,
Osmanlı hükümeti ile,
Türk ulusunun ölüm fermanı.

Yirmibeş maddelik çok acı,
Mondros ateşkes anlaşmasını tanımayan,
Kızıl ısotla beslenen,
Açlık, yoksulluk içinde büyüyen...
Kelle soğanın gözüne bir yumruk,
Toz ısotla firenk yiyen,
Tuzla karışık kuru ekmek,
Hepsini bir bütün dürüm eden,
Yine o kahraman ısotçulardı.
Binbaşı Pehlivanoğlu Nuri Bey!
Ali Saip Ursavaş kumandasında,
Düşmanı Şanlıurfa topraklarından,
Altmış üç günde temizleyen,
Nice baba yiğitlerimiz al kana bulandı hey!
Eti-kemiği, canıyla, varıyla, yoğuyla,
Şu bahtı kara Urfa'ya,
Şan şöhret getiren yine onlardı...
Nice adsız-sansız,
Tarihin karanlıklarına gömülmüş,
Gerçek yiğitler vardı!
Onlar unutulmadı unutulmayacak.
Her biri baş tacı, yıkılmaz,
Gönül sarayımız olacak...

ŞANLIURFA'DA ISOTÇU PAZARI

Şanlıurfa'nın Haşimiye meydanında Isotçu pazarı bulunmaktadır. Burada eskiden beri kuru toz ısot satılır. Osmanlılardan beri bu pazar vardır. Yaş taze ısotlar da Mevlevihanedeki eski hal pazarında şimdi ise valilik binasının Güneydoğusundaki yeni hal pazarında satılmaktadır. Gerçek kuru Şanlıurfa ısotu çok pahalıdır. Çünkü Şanlıurfa'da değeri de oldukça yüksektir. Bunun için yerine Kahramanmaraş ısotu hem güzel çıkıyor, hem de iyi tutuluyor. Şimdi ise dükkancılar ekseri Kahramanmaraş ısotu satarlar. Değerli Şanlıurfa ısotunu bulamıyanlar ve parasını çok görenler, Kahramanmaraş ısotu alırlar. İyi tutuluyor ve güzel çıkıyor. Ucuz olduğu için iyi satılıyor. Yoksul kesim ile Şanlıurfa ısotunu bulamayanlar, Kahramanmaraş ısotu ile idare ediyorlar.

Gerçek Şanlıurfa ısotu hallere geldiği zamanlar. Açık arttırma ile Şanlıurfa ısotunu satın alırlar. Bazı sıralar yarış yüzünden kavgalar çıkmaktadır. Bu kavgalardan birine ben yılların birinde eski halde rast gelmiştim. Şöyleki ısot pazarlığında satıcıdan pazarlık edip ısotları birisi almak üzere iken diğer bir alıcı gelip ısota onun verdiği fiyattan kilosuna on lira daha fazla para verip aynı ısotları satın almak isterler. Bunun üzerine ısotlara ilk fiyat biçen adam köpürür.

— Ulan! Bu ısotu Fransızlara karşı çeteci olarak çarpışan dedemin elinden Fransızlar bile alamamışlardır. Ben onların torunu olarak bu ısotları siye kaptırmam deyip palaspandıras adama girişir.

— Ben de siye bu gerçek Şanlıurfa ısotlarını verdirmem,

biye kimse karışamaz. Benim dedem de Şanlıurfa bağ ve bağça çarpışmalarına katılmıştır. Gel bakalım kiminin dedesi iyi savaşmıştır. Şimdi belli olur...

Derken biraz kapışmışlar millet araya girip kendilerini ayırmıştır. Üçüncü bir kişi daha gelerek kilosuna on lira daha fazla zam yapıp üç yüz kilo ısotu hep satın almıştır. Böylece satıcı sevinip öteki müşteriler de oradan dağılmışlardır.

Biraz sonra satıcının yanına sokulup durum ne yolda gidiyor diye sordum. Şu cevabı verdi.

— Ağe bu gün çok kazandım. Kazanı kaynatacağım, çocukları oynatacağım.

Tekrar sordum:

— Bu ısot dediğiniz biber için niçin bu kadar boğuşma oluyor.

— Ağe bu gerçek Şanlıurfa ısotu.

— Biber, biberdir. Bunun gerçeği sahtesi varmıdır.

— Beyim bu bizim Şanlıurfa ısotu çok acı oluyor. Diğerleri bu derece acı olmaz.

— Bunun için kavgaya gerek var mı?

— Sen kavgadan bahsediyorsun, hayranam siye. Kurtuluş savaşında Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında olan kanlı Isot Savaşını duymadınız herhalde... Fransızlar Şanlıurfa'da aç kalıp ateşek katır etine meze yapmak için saldırdıkları sebzeler yüzünden ata-dedelerimiz bağ ve bahçalarda Fransızları yere serdikten sonra Şebeke'ye kadar kendilerini süpürtüp yok etmişlerdir. Şebeke'den kaçıp kurtulan Fransızlar da Şanlıurfa'da ısotu bolca yemişlerdir.

Bu olay beni çok etkilemiş. Böylece ısot pazarından ayrılıp yıllar yılı araştırdım. Gördümki adamlar haklıymış. Bizim o zamanki kumandanlarımız biraz akılsızlık etmişler. Gizlice bahçaların ısotlarını, sebzelerini Kuvayı Milliye çetelerine her yerde toplayıp, bunları İngilizler topluyorlar deyip, Güney Doğu halkını İngiliz ve Fransızlar üzerine silahlandırıp saldırtmalıydılar. Isotçuları Güney'e doğru salıverip Fransızları Suriye'den bile çıkarmalıydılar. Bu durumu iyi kavrayan Karadenizli Binbaşı Ali Rıza Bey, Şanlıurfa'lıları örgütleyip Fransızlar üzerine kışkırtmaya

başlamış. Fakat durumu Fransızlar anlayınca soluğu Siverek'de almıştır. Bütün bu durumları «Ahfada Yadigar Urfa Mücahedesi = Torunlara Armağan Şanlıurfa Kurtuluş Savaşları» yapıtında açıklamıştır.

İngilizler çok kurnaz oldukları için Şanlıurfa'nın bağ ve bahça ürünlerine hiç el uzatmadan çekip gitmişlerdir. Bu işin çok pahalıya mal olacağını anladıklarından bu işi Fransızlara devir edip Fransızları öne sürüp Şanlıurfa'da Şanlıurfa'lılara onları katil ettirmişlerdir. Fransızlara şöyle demişlerdir; Bizim bıraktığımız erzakla idare edin erzak bitince de Şanlıurfa'nın bağ ve bahça ürünlerini toplayıp geçinin, gidin Şanlıurfa'yı sakın terk etmeyin, diyerek Fransız ve Ermenileri kurbanlık koyun gibi öne sürmüşlerdir. Bu bağ ve bahça ürünlerini İngilizlerin kendileri toplasalardı göreydik Şanlıurfa'daki durumlarını bir tanesi Şanlıurfa'yı canlı olarak bırakıp gidebilecekmiydi.

Şanlıurfa'da ısot sevilen bir varlıktır. Ona dokunanın kellesi si gider. Bunun içindirki Şanlıurfa'da saksılarda kışın bile ısot yetiştirirler onun sevgisi takalarda (pencerelerde) dolup taşar. Sıkıysa ısotu bir kişi Şanlıurfa'da herkesin gözleri önünde ayakları altında çiğnesin! Nimettir derler. Lo! Bu ısotu ata-dedelerimiz Fransızlara çiğnetmemiştir. Haddini-hudutunu bil! Isotumuza dil ve el uzatmayın, bu sevgili yaratığa sakın dokunmayın! Görüyorsunuzmu al kırmızı kanımız bile rengini ondan almıştır. Türk bayrağının rengi bile onun gibi al kırmızıdır. Taze olduğu zaman yepyeşildir, olgunlaşınca kıpkırmızı kesilir. Kırmızı deyince orda dur! Sıkıysa kırmızı ışık yanınca yaya geçitinden karşıya geç, araçlar leşini yere sererler, seni çiğner geçerler.

İngilizler kurnaz ulus böyle tehlikeli görevleri maşa olarak kullandıkları uluslara yaptırırlar ve arta kalan miraslara konarlar. Bu sebeple Şanlıurfa'da öldürülen Fransız ve Ermenilerin biricik katili İngilizlerdir. Tarih önünde hesap vermelidirler. Suçludurlar, tarihte suçları çok büyüktür.

22.Ekim.1984

ŞANLIURFA VE GÜNEY-DOĞU'DA MEMURLUK

Şanlıurfa'da uzak illerden buraya atanmış memurların durumu yürekler acısıdır. Burada yıllarca ömür çürütürler. Buraya çalıştıkça hizmet ettikçe bir bataklığa düşmüş insan gibi batarlar. Eğer sahipleri tanıdık adamları yoksa rüşvet vermiyorlarsa, zaten rüşvet verecekleri neleri varki, atanışları istedikleri yerlere çıkmaz.

Devlet memurları kanununda her devlet memuru yurdun her bölgesinde belirli süre çalışacak. Buna da Fransızcadan alınma rotasyon diyorlar. Fakat uygulayan kim? Bu kanunu devlet memurları tüzüğüne eklettireni adam yerine koyan var mı? Rotasyon adını halkımız bir türlü anlayıp kavrayamadı. Bu rotasyon Fransızca bilenleri zamanında anlamını kavrayanları sevindirmişti. Sabredip zaman onlara gösterdiki rotasyon biz Türkleri uyutup, oyalamak için ortaya atılmış Fransız afyonudur. Bu adın Türkçe tam karşılığı dolanış yanı bazı bölgeleri sürelerde gezip dolanıp orada hizmet etmek anlamına geliyor. Adaletli herkes için uygulandığında yurda, ulusa, ülkeye hizmet için gerçekten de yapılması gereken bir şey fakat zaman gösterdiki dolanış (rotasyon) yalnız Ankara'da adamı olmayan, rüşvet vermeyen kimselere uygulattırılıyor. Eğer bir kimse Doğu ile Güney Doğuda çalışıp üç yıl hizmet etmişse yine orada kalır. Yıllar geçer burada emekli ettirilir. Gün olur ağır baskılar ölüm korkusu bazan da bir kargaşa olayına kurban gidip ölür. Neymiş çok mesai isteyen işçilere çalışmadıklarında mesai verilmemiş. Verilmez ya! Herkes çalışsın bir şey üretsin, yapsın ondan sonra alsın. Hiç çalışanla-çalışmayan, bilenle-bilmeyen bir olur mu? Olmaz neymiş adam kentte kalacak araziye gitmeyecek. Üstelik arazi tazminatı alacak. Öğ-

retmenin yolu kesilir. Dövülür-öldürülür neymiş öğrencisini sınıf geçirmemiş. Niye beyim öğrenci haylazlık etmiş, çalışmamış, sınavda geçerli not alacak bilgi ortaya koymamış. Yoksa kendini bilen meşrep sahibi öğretmen sınavda yapan öğrencisine geçersiz not vermez. Üstelik kendi sınıf düzeyinin üstünde soru sormaz. Bu öğretmenin öğrencisine ne garezi vardır. İspat edin ortada delil belge yok! Peki bu öğretmenden ne istiyorsunuz. Sınıfına her geleni sınava her gireni başarılımı göstersin?

İnsatanbul, Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Antalya, Bursa, Çanakkale gibi yerlerde beş-on yıllık memur olanların Doğu ile Güney Doğu'ya tayinleri çıksın. Buralarda da üç yıl mecburi hizmet görevi yapsınlar görelim, o zaman onların sözlerindeki yurt severliği. Doğu ile Güneydoğu'da en az üç yıl çalışan doğu memurları da biraz batı yüzü görsün. Doğu'ya hep genç tecrübesiz memurlar mı gelecek. Batı Anadolu'da İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Samsun'da tecrübesini arttırmış memurlar da bu yöreye hizmet versinler. Görevde ikilik çıkarmayalım. Bütün memurlara dolanış (rotasyon)'u uygulayalım. Yok bu paşanın oğlu, yok şu ülkenin ileri geleninin yeğenidir. Şu iktidar milletvekilinin kardaşıdır düşünmeyelim. Bu bizim adamımızdır sakın demeyelim. Memurlar arasında eşitlik adaleti sağlayalım.

Nasılki subay, bir polis Doğu ile Güney Doğu Anadolu'da üç yıl ediyorsa. Ayni biçimde en düşük dereceli memurdan en yüksek dereceli memuruna kadar herkes emekli olana dek üç yıl Doğu ile Güney Doğu Anadolu'ya hizmet etmeli. Doğu ile Güney Doğu Anadolu'ya sürülmüş dibe köşeye atılmış, yol kervan geçmez yerde üç-beş yıl hizmet etmiş memur da işçi de Batı Anadolu, Marmara Bölgesi, Akdeniz, Ege Bölgesi, Karadenizin yüzünü görmeli, Ankara'da da hizmet edip biraz gözü-gönlü açılmalı. Ancak böylece Doğu ile Güney Doğu Anadolu'daki kargaşanın kökü kurutulur. Karşa hastalıksa sosyal adalet kargaşanın ilacıdır. Eğer sosyal adalet sağlanırsa kargaşanın kökü kurutulmuş olur. Her şey iyileşir gider. Partizan zihniyeti memurlar arasına sokmayalım. Tayinlerde görev dağılımında siyaset yapmayalım. Her göreve ehlini verelim. Adaleti uygulayalım.

bunları yaratan sebepler nelerdir. Hepsinin sebebini araştırıp kökünü kuratmak için uğraşmak.

8 — Ülkede, patronlar-ağalar herşeyi kendi mülkleri yapıp halkı eziyorlar mı? Bundan dolayı ülkede her türlü ahlaksızlık alıp yürümüşmü?

9 — Amirin-memura, işverenin-işçiye, üstün-asta zulmü var mıdır.

Bütün bunlar ülkede varsa o ülkede bütün bunları düzeltmek için bir darbe yapılabilinir. Bunların dışında askeri bir darbeye girişmek sakıncalı pek çok sonuç doğurabilir. Türkiyemizde bu sayılan yukardaki maddelerden bir kaçına dayanarak yapılan 12 Eylül harekatı başarılı yerinde bir harekat olmuşsa da bu dokuz maddenin her birine gerçekçi bir çözüm getirmiştir denemez. Çünkü yapılan her darbe ülkeye, ulusa pek pahalıya mal oluyor. Yoksa ben bu makama geçeyim. Sen şuraya gel diye darbeler devrimler yapılamaz. Yapılan darbeler tarih önünde övünçle anılabilmesi için kısacası bütün haksızlıkları, yolsuzlukları, adaletsizlikleri kökünden silip süpürmelidir. Bunları ortadan kaldırmayan darbelere devrim denemez. Bir darbenin devrim olabilmesi için haksızlıkları ortadan silip süpürmesi gerekir.

12 Eylül sonunda Türk halkının olur oylarıyla yürürlüğe giren anayasanın bazı maddelerini değiştirmeye uğraşıyorlar. Yine eskisi gibi isteyen milletvekili istediği partiye geçiyor. Parayı görünce ne yapacağını şaşırıyorlar. 84. maddeyi tanımamaya çalışıyorlar. Üstelik bazıları satın alınıyor. Demektirki halkın kendine verdiği oyları aldatıp milletvekili bunları kendi çıkarına alet ediyor.

Milletvekili kendini seçen oyları temsil eder. Öncelikle T.C.'nin sonra da seçildiği partinin adamıdır. Eğer bir milletvekili kendi başına istediği partiye istediği yöne gidiyorsa kendini seçen seçmenlerin oylarını inkar edip aldatılıyorsa, bunları satıyorsa, kendisi satılıyorsa o ülkede demokrasinin varlığından söz konusu yapılamaz. Buna demokrasi oyunu derler. Eğer bir milletvekili temsil ettiği oyların mecliste dertleri, sorunlarını dile getiremiyorsa, acizlendiriliyorsa. O milletvekili görev yapamadı-

uygununu
lerince anarşi, Türkçe deyimi ile kargaşa
nunlarda, tüzüklerde karışıklık
ülkenin durumuna, her şey
ta, ulusta, ülkede çözümlenmesi gereken en iş kanun-tüzük kargaşasıdır. İkincisi perde arkasından kodaman tayfasının kendi varlık ile çıkarlarını sürdürmek için oluşturdukları kargaşadır. Sonuncusu toy gençliğin anlayıp-anlamazdan kodaman
sının size iş vereceğiz, sizi şu makamlara getireceğiz, kadro çı-

karacağız deyip, gençleri kışkırtıp iğfal edilerek vurdulu-kırdılı eylemlerde bu belirtilen kimselerin verdiği Ağularla ortaya çıkan gençlik kargaşasıdır. İlk ikisi yok edilirse üçüncüsü ortaya çıkamaz. Bunların ilk ikisinin birisi gayri meşru baba, diğeri gayrı meşru anadır. Üçüncüsü bu ilk iki birleşimden oluşan zinadan doğan gençlik kargaşasıdır. İşin özü özeti budur.

Eğer milletvekili istifa ediyorsa doğrudan doğruya bu demektirki ben mecliste temsil ettiğim oyların haklarını savunacak durumda değilim. Buna olanak tanımıyorlarsa istifa eder meclisten ayrılır. Yoksa temsil ettiği oyların haklarını devresi sonuna dek meclisde savunmak zorundadır.

Şöyleki milletvekilliği bir ticarethane değildir. İş ve İşçi Bulma Kurumu olamaz. Tayin bakanı asla değildir. O genele çalışır sorunlarla ilgilenir, tutanak tutar meclise getirip çözüm arar. Özel sorunlarla ilgilenmez. Milletvekili kendini seçen oyların mecliste temsilcisidir. Eğer milletvekili seçilmek için bir çok masraflar yapılmışsa bu yaptığı masrafların bir çoğunu katlı olarak eline fırsat geçtikçe milletin sırtından alacak işe adam koymaya burnunu sokacak. Bunları işe alın-şunları iş almayın deyecek. Niye milletvekili mühendis midir? Müdür müdür nedir? Milletvekili teklif ettiği işçinin işin ehlisimidir, değilmidir. Nerden bilir. Bu gidişle milletvekilleri meclisi kargaşaya sokmakla kalmıyor. Dairelerdeki iş düzenini bile kargaşaya sürüklüyorlar. Böylece bilenin başına bilmeyeni, ustanın başına çırağı, mühendisin başına da teknikeri amir tayin ettiriyorlar.

Bütün bunlar için para alanlar ortaya çıkacak, tayin için para isteyecekler, müteahitlerle ortak çalışanlar çıkacak, bunun gibi perde arkasından bir çok işlere karışmış olacaklar. İşe pek çok rüşvet alış-veriş oyunları girecek. Gerçek bir T.B.M.M. milletvekili mecliste seçildiği ilin temsilcisi, her şeyi ile örnek, haksızlıklara karşı iyiden, doğrudan-dürüstten yana, yurdunu, ulusunu seven onun uğrunda kendini adamış yurt-sever bir kişi olmalıdır.

Demek istediğim ülkede yasalar tüzükler herkes için uygulanmalı kimseye ayrıcalık tanınmamalı. Her ilin milletvekilleri hemşerilerini koruyucu tavırları olmamalı. Yanlarına gelen hem-

şerilerine, hısımlarına, memurlara herkes dolanış yapacak bu yurda hizmet için gereklidir. Memur T.C.'nin memurudur. Onu tüzüklere göre çalıştırır. Sırasıyla yurdun beş hizmet bölgesinde görev yapacak. Bunun başka çözüm yolu yoktur. Herkes yurda hizmet için ayrıcalıksız buna uyum gösterecektir demeli bunu teşvik etmelidir.

Şanlıurfa milletvekilleri Şanlıurfa'da görev yapan yabancı Şanlıurfa'lı olmayan memurları el üstünde tutmalı, onların hizmet aşkını körüklemelidir. Bütün Doğu ile Güney Doğu'da bulunan il milletvekilleri memurların sorunları ile ilgilenmeli onlara pek iyi hizmet yaptırabilme ortamı tanınması gereklidir. Yoksa hemşerisi teknikeri partide al karşına taviz ver. Getir mühendisin başına müdür yap. Bunlar memlekete hizmet değildir. O yerli müdürlerde makam-koltuk sevdasına düşüp ilin yıllarca çalışmasıyla elde edebildiği haklarını yitirsin. Bir çok bölge tesislerinin kapanmasına sebep olsun. Bu hizmet değildir. Getirtin Şanlıurfa'ya tecrübeli müdürleri makamlarına oturtun. En az üç yıl hizmet edip ondan sonra adam çekip gitsin! Yurdun başka yerlerine de hizmet etsin! Böylece bölgeciliği ortadan silip kaldırmak için her memur yurdun her bölgesinde emekli olana dek görev yapmalıdır. Yurda, ulusa hizmet aşkının temel ilkesi budur. Bundan zerre kadar verilecek bir taviz yoktur.

LO HASSO ISOT'I YEMİRSEN DEMEK ÖLMÜŞSEN!

Şanlıurfa'lı iki arkadaş, Altınbaşak ovasından yola çıkarak göç öbekleri ile birlikte Çukurova pamuk tarlalarında işçi olarak pamuk toplamak için gurbete çıkarlar. Bu iki arkadaşın birinin adı Hüsso (Hüseyin) diğerinin adı da Hasso (Hasan) imiş. Günlerce kızgın güneşin altında pamuk toplarken şöyle konuşurlar.

Hasso Hüsso'ya anlatır.

— Bizim Altınbaşak ovasının da Çukurova gibi ucu bucağı yoktur. Bu pamuk denen bitki su bolca olsa. Altınbaşak ovasını da ak pamuk tarlaları kaplar. Üstünde ak güvercinler uçar. Biz de kendi memleketimizde çalışır, aylarca ana, baba, yar özlemi ile şu Çukurova'nın boğucu sıcak, sıtma dolu tarlalarında çalışmak zorunda kalmazdık. Geçim derdi ekmek parası ne yapalım ah! Bu kahrı çeken bilir.

Hasso bırakır Hüsso sözü alır.

— Doğru dersen Hasso, fakat bizim Altınbaşak ovası susuz yağmur düşmediği zamanlar ekinler bile kısır oluyor. Köylümüz köy ağalarının elinde boğaz tokluğuna çalışıyor. Bize bir karış toprak vermiyorlar. Yoksul halkımız abdesinde namazında milletini devletini tanıyor. Allahı bir biliyor. Çok zamanlar ağalar kendi bölgelerinde Derebey düzenini sürdürebilmek için silahlı, paralı haydut besleyip köylümüzü ezenlere karşı çıkan yazar, şair ve Atatürkçü gençliğin üzerine kışkırtıyorlar.

Hüsso'nun sözü biter Hasso başlar.

— Ah! Şu Atatürk sağ olsaydı onlara gösterirdi. Bir zamanlar Şanlıurfa'da gizli örgütler kuran ağalar yurdun dört bucağına sürgüne göndermemişmiydi? Yahu kardaşım bu ağa denilen meretler her kılığa girip-çıkıyor. Bazan camilerimize girip şeriatçı

oluyorlar. Hocalarımızı bile kandırıyorlar. Şu Şeyh Saiti bile Bingöl, Şanlıurfa dolaylarında isyana teşvik edenler bunlardır. Bir zamanlar İngilizlerin kışkırtmasıyla Tunceli'yi kana bulayanlar yine Dersim ağalarıdır. Bunlar zavallı gençliğimizi işsizliğin ortamından yararlanıp kandırıp ellerine parayla silah verip öne sürüyorlar, kendileri ateş çemberinin gerisinden seyredip kargaşayı körükleyip silah ticaretine bile el atıyorlar. Ne zalım adamlardır bunlar. Yoksulun çocuğu ölmüş umurlarında mı tohumlarına para mı vermişler. Duruma göre bu ağalar aşırı solcu bile çıkarları gereği oluyorlar. Bir çok Şanlıurfa'nın ileri gelir aşiretleri kendi aşiretlerinden parlamentoya milletvekili sokabilmek için Siverek ilçemizi bile sırf milletvekili olabilmek için, Belediye başkanlıklarında cirit atmak uğruna gençleri solcu diye şartlandırıp, sizin hepinize iş vereceğiz! Sizleri devlet dairelerine sokacağız! Silahlanın! Yakın! Yıkın! Bize karşı olanları vurun diye gizli emirler vermediler mi? Yoksul çocuklarını suçlu olarak yetiştiren bunlardır.

Hasso tekrar kızar ve konuşur.

— Şanlıurfa kurtuluş savaşında bu ağalar hep dip köşe ölmemek için gizlenirlerdi. Üstelik Şanlıurfa'yı boşaltıp kaçmayı bile düşünmüşler. Şanlıurfa'da Osmanlılardan bu yana ağalık kök saldığı için bu zalım herifler İngiliz ve Fransızlara korkularından silah bile patlatamamışlardır. Üstelik kendi mülklerini korumak için İngiliz ve Fransızlarla işbirliği halinde çalışanlar bile çıkmış. Ne zamanki yoksul babayiğitler Kuvayı Milliye'ye girmişler, Şanlıurfa'da Fransızlara karşı din, yurt ve namus uğrunda tüfek patlamış böylece Fransızlar ürkmüşlerdir. Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında sokaklarında iman ve ısot kuvvetine temizlenip Şebeke'de yok edilmişlerdir. Atatürk Şanlıurfa'da İngilizler ve Fransızlara karşı işgallerinden dolayı silah patlatmayan ağalara çok kızmıştır. Kurtuluş savaşından sonra ileri gelir ağaları sürgüne göndermesinin sebebi de budur. Şanlıurfa'ya İngilizler ve Fransızlar girerken pek çok ağanın evinde tüfekler ve mavzerler vardı. İşte burada kırk-elli ağa birleşip İngiliz ve Fransızlara karşı kırkelli tüfek patlatıp şehit Nüsret Bey'in imdadına yetişmeliydiler.

Ne yazık ki ağalar bunu yapamamışlardır. Urfa'nın Kahramanurfa olamamasının başdüşmanı da bu ağalardır. Yoksul halkın elinde hiç bir şey yoktu. Ne zamanki Binbaşı Ali Rıza Bey dağılan Osmanlı ordusunun gizlenmiş silahlarını Belediye Başkanı Büyük Mustafa Hacı Kamiloğlu aracılığıyla yoksul Kuvayı Milliye erlerine dağıtmıştır. Şanlıurfa Fransızlara mezar olmuştur.

Hüsso sözü alır;

— Lo Hasso! şaka-maka şu Atatürk çok iyi adamdı. Türkiye'de kodaman tayfası ile uğraştığı için çok içerdi, belki de tesirini uzun zaman sonra gösteren zehirlerle kendisini zehirlediler. Böylece kendileri için tehlikeli gördükleri Atatürk'ümüzü genç yaşta öldürten bu zalım oğlu zalımlar olmasın. Niye kendisine İzmir'de suikast hazırlamadılar mı? Bunu yapanlar her şeyi yaparlar. O sağ olsaydı, Türkiye dünyanın en ileri ülkelerinden biri olurdu. Güney Doğu Anadolu'da köklü bir toprak reformu çıkar. Böylece toprak ağalığının sonu gelir. Bizim de toprağımız olurdu. Bunun için ilk iş olarak Atatürk'ün resmini odama asacağım, söylevlerini alıp okuyacağim.

Hasso birden parlar;

— Şu Atatürk barajı bir an önce yapılsaydı, hiç olmazsa Şanlıurfa'da işçi olarak çalışsaydık. Bol acılı çiğ köfte burnumda tütüyor. O zaman şu bizim Altınbaşak ovasından üç ürün bile alınır. Yaz-kış orada çalışırdık.

Hasso ile Hüsso böyle düşlerle konuşurlarken bir gün kendi köy ağalarının Adana'ya geldiğini öğrenirler. Köyde gayet dindar geçinen köy ağası Hamido'yu takibe koyulurlar. Şanlıurfa köylerinden hasat sonucu Adana'ya eğlenmek için bol para ile gelen Hamido'nun girip çıktığı pavyona kılık değiştirip garson olarak girip çalışmaya başlarlar. Bu arada orada çalışan Diyarbakır'lı bir bayan kadınla arkadaşlığı arttırırlar. Durumu kendine açıklarlar. Bunlar işiten Zeyno diye adlandırılan bu kadın zamanında bu gibi sahtekar kimseler tarafından aldatılıp pavyonlara düşürüldüğünü, yoksul bir ailenin kızı olduğunu Hasso ile Hüsso'ya anlatır. Hasso ile Hüsso bu kadıncağızın düşmüş olduğu bu duruma çok üzülürler. Her üçüde dönüşü olmayan bir yola girdiğine karar verirler. Kader böyle imiş der her üçü de ağlaşırlar. Ken-

disinden şu ricada bulunurlar. Bu ağa köyümüzde bize zulüm ediyor. Bize Avrupalıların Afrika zencilerine ve Amerika'daki Kızılderililere uyguladıkları insan esir ticaretini andıran baskılar yaptırıyor. Sahtekarın biridir, dini alet ediyor. İnsan temiz ahlağına dayanan İslam dinini baltalıyor. Onu lekeliyor. Sizde bilirsinizki ispata meydan da böyle bir adam olmazsa bu pavyondaki kadınlarla uğraşı olabilir mi? Bunun için burdaki kadın arkadaşlarına da söyleyeceksiniz. Bunun burdaki kadın arkadaşlarına da söyleyeceksiniz. Bunun burdaki dans, eğlence, seks alemlerinin, içki kumar masası oyunlarının resmini çekip bizim köyün hocasına göstereceğiz.

Bunun üzerine Zeyno hanım aynen bir filim artisti gibi rolüne devam eder. Hasso ile Hüsso ödünç olarak aldıkları resim makinaları ile dokuz poz Hamido'nun pavyon kadınları ile kumar içki masalarında uygunsuz resimlerini çeker. Pavyonda bir ay garson olarak çalıştıktan sonra ayrılırlar. Yine pamuk tarlalarında çalışmaya başlarlar. Hamido da iki ay içinde o yıl hasılatın yarısını zevkü sefa içinde yer Şanlıurfa'ya döner. Fırat nehrini geçip Şanlıurfa toprağına ayak basınca pek namuslu sofi kesilir. Bütün namussuzluklar Gaziantep'den öte kalır.

Aradan bir hayli zaman geçer. Hasso'ya Şanlıurfa'dan bir mektup gelir. Hüsso'ya da Şanlıurfa Cesur arabalarıyla bir kilo gerçek toz kıp kırmızı Şanlıurfa ısotu hediye gelir. Şanlıurfa ısotundan kuru döğülmüş bir kilosu Şanlıurfa'dan uzakta kalmış gurbetçilere çok makbule geçen bir hediye olur. Dünyalar onun olmuş sayılır. Hasso'nun köyde sevdiği kızı ana-babası bir Ford dingilli kamyona başka bir köydeki elli beş yaşındaki Reşo denilen bir ağaya vermişler Hasso buna çok üzülür. Fakat bunu arkadaşı Hüsso'ya açıklamaz. Mektubu katlar cebine koyar. Gözlerinden yanaklarına göz yaşları akar. Ertesi gün Adana'nın kızgın boğucu sıcaklığında gelen ani bir krizle beyin kanamasından ölür gider. Arkadaşı Hüsso durumu pek anlamaz yanına yaklaşır pamuk bitkisi dibinde kendisine seslenir. Bayıldığını zanneder. Yakında bulunan kulübeye koşar. Serin su, ısot, ekmek ve soğan, pişmiş yumurta alır yanına gelir. İlk önce yüzüne su seper, ayılmaz. Sonra bir yufka ekmekle dürüm edip, cebinde sakladığı

ufak bir kesedeki toz Şanlıurfa ısotundan yumurta ve soğanın üzerine seper. Güzel bir dürüm yapar ağzına dayatır. Kımıldama ses yok!

— Lo Hasso der, artık naz etme, siye bu akşam gerçek Şanlıurfa ısotundan çiğ köfte yoğuracağım. İşte Şanlıurfa ısotu ye diye seslenir. Ölüden epeyce zaman bir ses çıkmaz.

— Lo! Hasso ısotı yemirsen demek ölmişsen.

Der çığlığı basar;

— Aho! Aho! Ekmek, soğan, Şanlıurfa ısotı, su var! Vay! Sen niye öldün? Hayranam siye, Tanrı bağışlasın seni biye Vay! sen niye öldün?

Civardakiler yetişir ölü var diye koşarlar. Ölüyü alır, taksi tutar, Şanlıurfa'ya köyüne getirmek için doktor rapor verir; Aşırı sinir beyin kanamasından ölmüştür.

Hasso doktora sorar, katili kimdir?

Doktor cevap verir; Hasso'yu sinirlendirip üzenlerdir der! Bu delikanlıyı genç yaşta toprağa gömüyorlar.

Hasso'nun en sonunda aklına gelir. Hasso'nun cebindeki mektubu bulur. Doktora getirir, beraber okur durumu anlarlar. Doktor ikinci bir rapor daha verir karar kesindir.

— Hasso'nun katili köy ağalarıdır.

Hüsso Hasso'nun ölüsünü taksiye koyar. Şanlıurfa Altınbaşak ovasındaki köyüne getirir. Köyde bir yas-ağıt olur. Hasso'yu yıkar, namazını kılar gömerler. Arkadaşı Hüsso Hasso'nun mezar taşma şu altılığı arkadaşlık anısına içli olarak döker, yazdırır.

Isotla çok sıkı-fıkı idi arası,
Oysaki çok yalnış anladım.
Damlayan bir aşktı yürekdeki yarası...
Onu öldüren gurbet değil, yalnız başlık parası,
Kör oğlunun biricik kuzusu,
Boşuna göz yaşı dökmesin hiç arıası...
El Fatiha

Bütün bu olanlar karşısında Hüsso iyice ağalara diş biler, Mahkemeye dilekçe ile baş vurur. Arkadaşımı ağalar katil etmiştir der dava açar. Kendine sorulur, tetiği hangi ağa çekmiş-

tir. İspat et, kendisini yakalayıp içeri atalım. Böylece Hüsso adliyeden kovulur.

Hüsso haklıydı. Ağalar tetiği kendileri çekmez. Başkalarına çektirirler. Üstelik tetiği çekeni bile kendilerini ele vermesin diye öldürtürler. Bazılarını da Hasso gibi genç yaşta çatlatıp toprağa gömerler.

Hüsso köye döner. Adana'da pavyonda çektikleri dokuz poz resimin pozlarından altışar tane çıkartmıştı. Hemen köylerinin İmamı olan Of'lu Temel'in yanına gelir. Durumu iyice kendine ikiden iki anlatır. Hamido'nun pavyondaki uygunsuz kılıkdaki resimlerinden kendine gösterir. İmam Temel bunları görünce küplere biner.

— O cameye gelsun ben oğa gösterurum yavrim, der.

Böylece Hüsso her poz resimden birer tane İmam Temel'e verir. İmam Temel her poz resime baktıkça cıncıfıt olur.

Hüsso'ya döner şöyle der:

— O yarun ha bu cameye helbet gelür. Ben oğa dünyanun kaç buçak olduğunı gösterurum sen gerisine karışma...

Ertesi gün Hamido tam bir dindar kılığında sofi olarak camiye gelir. Namazdan sonra Temel Hoca kendisine şöylece seslenir.

— Senün ila konuşacaklarum vardur?

Temel Hoca, Ağa Hamido'yu sıkıca sorguya çeker.

— İki aydur köyden uzaklaşmış idun. Nerelere gitmişdun. Bu yılki hasılat bol oldı. Zekatüni verdun mi, devlete vergini ödedünmi?

Derken Hamido kızar;

— Sen biye ne karışırsan lo!

Derdemez Temel Hoca Hüsso'nun verdiği resimlerden birini meydana çıkarır atar.

— Ha bu nedür Hamido? der.

Hamido resime bakar-bakmaz Adana'daki pavyondaki eğlenceleri aklına gelir. Renkli benzimeti sararır-solar. Dili tutulur Temel Hoca bu arada köpürür.

— Hamido yedi karı yetmedi sağa da bir da üstelük Adana'larda pavyonlarda ha böle hovardaluk edeysün! Allah var pey-

gamber var niçün ha böle iki yüzlülük yapaysun. Benüm, cinlerüm, perilerüm vardur. Ha bu resmi çeküp bağa örnek olarak gönderdiler. Diğerleri da banyodadürler. Onlar da yakında gelecek. Zekatü'ni, yoksullara verüp, devlete vergini ödemedun mi cinler, periler hepsini getürüp camenün duvarlarına cemaate ibret olasun diye asacakler.

Bunları der-demez Hamido'yu bir korku kaplar hemen yumuşar:

— Ağe Temel Hoca senin cinlerin nasıl bir şeylerdir lo!

— Benüm çinlerüm bütün Türkiye'yi dolanürler. Bazan yurt dışına çıkan kodaman tayfasınun peşine takılurler. Eğer bunlar gayri meşrü işlere girüşülurse haman resimleri çeküp bağa getürürler. Bazan da kendilerine ibret olsun diye camelerün, mektepler ün duvarlarına astürürler. Bunları bazan gazatalara basarler. Filim makinaları da vardür. Hemen olan gayrı meşru olaylarun filimlarını da çekerler. Bunları bazan sınamalarda televizyonlarda millete ibret olsun diye oynaturler. Ne bileyim belki de senün burdan ayruldukden sonra ne yaptı ısan hepisünün filimlerini belki da çekmüşlerdür. Bağa ha bu resmi örnek olarak gönderdiler. Eğer Hamido Ağa yoksullara zekatini vermeyüp devlete vergisini ödemezlerse. Diğer örneklerini de her yere asacağız diyorlar. Ben sağa haberini veriyorum. Şimdi haman gitüp kaç koyunun var hasılat ne kadar hesabını yapalum. Köyün yoksullarına dağıtalum. Sonra da devlete verginü verürsün. Yoksa çinler-periler haman yarun diğer resimler ya da filimleri meydanlarda sergilerler.

Hamido put gibi olur. Hoca ne derse ses çıkaramaz.

— Bu yılki buğday hasılatun nedür sakın az sölema ben karışmam.

— Elli milyon lira.

— Kaç koyunun vardur.

— Dört bin baş.

— Şimdi bularun kırkda birini hesaplayalım. Korkma biz komanıslar gibi çok zalum değiluk. Hepisini almazuk yalanuz kırkda birini aluruk. Yoksullara dağıturuk. Ama ne yapayım' Dinsizun hakkından imansuz gelür. Elli milyonun kırkda biri, bir mil-

yon iki yüz elli bin lira eder. Dört bin davarun kırk da biri davar eder. Bunları köyümüzün yoksullarına dağıtacaksun!

— Fakat Temel Hoca ben kazancumun yir beş milyonuni kumarda kaybetdum.

— Demek sen kumarda oynayusun? İçki da içeyusun he mi?

Derken Temel Hoca Adana'daki kumar masasında çekilmiş resmini de çıkarır ortaya atar. Hamido ne söyleyeceğini şaşırır.

— Bu iş akşama kadar bitecek. Ben bu yılki kazancuni bilurum sağa biz kumar oynamak içki içmek gelişi güzel kadınlarla para yemek dinümüzce yasaklanmışdur, demedum mı? Her vaiz de bunları açıklarken dilumda tuy bitti. Ben oni-buni bilmem. İkindi namazına yüz davar ila bir milyon iki yüz elli bin lira cameye gelecek, yoksullara dağıtılacak. Yoksa gerisina karışmam. Bir ay içinde devlete da kanunlarun gereğine göre vergini vereceksun. Devlet toplanan vergilarla ha buraya öğretmen gönderecek, asker besleyeçek, subay yetüştüreçek. Sen, ben vergi vermezsak devlet ordusunı ne ila ayakda tutacak nasıl işsuzlara fabrika açacak. Sizin bu tutumunuz ila nerde ise düşman gelüp elimuzdaki tüm varidatumuzi alacak, yurdumuzı işgal edeçek. Cinlerün, perilerün emri budur. Ben gerisini bilmem. Şimdi evüne git İkindi namazına bunları getür. Yoksa durumu herkes öğrenecek.

Gerçekten İkindi namazında Hamido Ağa rezil olmak korkusuna parayı ve yüz koyunu caminin avlusuna getirir. Temel Hoca bunları köyün yoksul ahalisine eşitçe dağıtır. Bütün yoksul kimseler sevinir. Temel Hoca'nın elini öpüp dua ederler. Bu arada Temel Hoca koyunlardan birini kurban olarak keser-pişirir. Günlerce, aylarca et yüzü görmeyen körpe yavrucaklara dağıtır. Yedirir. O ufacık körpe çocuklar Temel Hoca'nın etrafını arı kovanı gibi sararlar. Temel Hoca herbirini okşar-sever şakalaşırlar. Bu sefer camiye gelmeyenler de camiye gelir. Cemaat gün geçtikçe kalabalıklaşır. Böylece İmam Temel ile Hüsso (Hüseyin) can-ciğer arkadaş olurlar.

Aradan bir ay gibi zaman geçer. Hamido Ağa devlete vergi ödemediğini öğrenirler. Bu sefer İmam Temel ile Hüsso üç

tane değişik manzaradaki resimi yarı gecenin karanlığında gider Hamido Ağa'nın kapısına raptiye ederler. Ağanın avratları sabahın erken saatinde kalkıp dışarı çıkıp, içeri girerken bu uygunsuz resimleri görürler. Bakarlarki kendi kocaları Hamido içki içip pavyon kadınları ile eğlenir durumda görürler. Resimleri yedi avrat bir araya gelip Hamido'ya gösterirler. Hamido vergi sözünde durmadığını hatırlar. Fakat avratlarının hışmından kendini kurtaramaz. Yedi avrat bir olur kendine temiz bir dayak atar başı-gözü şişer. Hamido başı gözü şişmiş bir durumda camiye gelir. Temel Hoca kendine ne olduğunu sorar. Hamido şu cevabı verir:

— Merdivenlerden yuvarlanıp düştüm lo!

Temel Hoca şu cevabı verir.

— Gene çinler-periler muhakkak ayağını kaydırıp seni düşürmüşlerdir. Devlete vergini ödedin mi diye sorar.

Hamido şu cevabı verir:

— Unuttum!

Temel Hoca söze karışır.

— Adana'nın pavyon avratlarını her yıl unutmasun da, devletün vergisini hemen unutursun! Ah! Hamido! Hamido!

— Bu cinler - periler beni perişan etti! Vay! babo! Uy babo!

— Hamido senün bu akılla başuna çok felaketler daha gelür. Gene çinler gelüp camenün kapısına şu resimleri astılar. Ben camenün kapısında bu resimler milletün ahlağını bozar diye onları yırttum. İşte buradadürler.

Hamido bakarki evdeki avratlarının elindeki resimlerin diğerlerinden başka örnekler.

— Bu resimlerden bizim kapıya da astılar.

— Hamido sağa demedum mi bu cinler-periler çok acayıp yaratuklardur. Seni herkese rezil etmeden git devletun vergisini öde. Ayrıca şu yazıyı da sağa ceza olarak bıraktılar.

Bir pusula altında iki madde :

Adana'daki durum vaziyetinin filimi çekilmiştir. Eğer bu belirtilen şartları yerine geçirmediğiniz takdirde, bu filim sinamalarda oynatılıp televizyonda gösterilecektir.

1 — Okul eşyalarını almak için 600.000 TL.

2 — Cami giderlerini karşılamak için 400.000 TL.

Bu para da yarın gelecek, ertesi günde devletin vergisi tamamen ödenecek.

Acele bunlar yapılmalıdır. Aksi durumda sonunu siz düşünün biz karışmayız.

Cin Kamil	Peri Musa
İmza	İmza

Bunları Hamido Ağa görünce bütünce korkuya kapılır. Eli ayağı titrer dili tutulur. Temel Hoca kendini teskin eder.

— İşin kolayı vardur Hamido bu şartları yerine getürürsün. Cezan da biter. Ve böyle şeyleri bir daha yapmazsun.

— O zaman Temel Hoca bu cinler-periler yakamı bırakır mı dersin.

böyle işleri bir daha yaparsan belki da bu sefer cezasuz olarak hemen çektükleri filmleri sinamalarda, televizyonlarda gösterürler.

Daha yapmazsam benim yakamı bırakırlar mı dersin?

— Bırakürler ya! Bunlar eyilük cinleri-perilerüdür. Sen bir kötüsüne ras gelürsen ömür boyı peşüni bırakmazlar. Böylece ni çatlatür öldürürler. Sen bu şartları yerine getür. Sağa daha ilişmezler.

— İlişmezler mi dedin. Ben tövbe billah daha Adana'ya da getmem. Pavyonlarm kapısına da yanaşmam. Hemen bu şartları yerine getireyim lo! Yakamı bıraksınlar. O cinlerin-perilerin yüzünden hanımlardan bile dayak yedim. Ömrümde bu hal başıma gelmemişti.

— Sen dayaktan bahsedeysün, az kalsun buraya gelmezden önce benü da rezil edeydiler. Kalduğum imamluk eddiğum köyde bir güzel karı var idi. Gönlümi oğa kaptırmış idüm. Kocası da arkadaşım idi. Bir gün gitüp arkadaşumi ziyaret edeyim dedüm. Kendisi evde yok idi. Beni hanımı içeri aldı. Meğersemse onun da gönli bende imiş. Gayri meşrü durumlara girince o zaman cinler-periler filim makinası ila o durumları filima aldılar. Sonra o filimları aynen bağa da gösterdiler. Şaşurdum, kaldım. Sen ha bu köyi terk edeceksun dediler. Ceza olarak da iki yüz elli bin lira yoksul kimsesüz, öksüzler derneğine yardım olarak verecek-

sün dediler. Parayı öksüzler derneğine yaturdum. Makbuzı aldum. Hemen köyi da terk eddüm, böylece yakayı kurtardım. Haburaya geldüm. Bir daha kadunlara yanaşmak mı tövbeler olsun. Şimdi kadunlarun yüzüni görür-görmez, ben da yüzümi ters tarafa çevirürüm. Bir açık versem cinler-periler filimi haman herkese gösterürler. Şimdi ben artuk şeytanun kuyisini kazdum. Cinlerün - perilerün dedüğünü yapup tövbe ettüm. Aman Hamido Ağa, ben, ben onlara senün içün bir şey deyemem. Ya kızar benüm filimlerümi de gösterürseler ne yaparum. Bunun içun onlarun dedüğüni yapmaktan başka çare kalmamışdur. Biz ikimuz birbirimuzun sırlarını bilmiş olduk. Bunlar ikimizun arasında kalacakler. Sen cinler-periler ne dediysa onu yap. Bir daha da bu gibi işleri yapma sen benüm gibi doğrı yola gelürsen kurtulursun.

— Demek ben de kurtulurum değil mi Temel Hoca.

— Kurtulursun ya! Eğer dedüklerini yaparsan.

— O zaman gitip hemen pusula da dedikleri şartları yerine getireyim. Yahu ben bu Adana'daki pavyonlara nereden gittim Gitmez olaydım soyi-sopi kuruya...

Derken Hamido, Temel Hoca'nın yanından öne sürülen şa ları yerine getirmek için ayrılır. Yarın olur Hamido okul müdürne 600.000 TL. nakden makbuz karşılığında okul giderlerini karşılamak için öder. Ayrıca Temel Hoca'ya da 400.000 TL. makbuz karşılığında camiye yardım yapar. Ertesi günde gider devlete vergisini kaçırmazdan ödeme yapar. Böylece Hamido cinlerin-perilerin korkusundan bir daha sıkı mı yanlış adım atsın. Tam namuslu bir ağa olur çıkar. Zekatını vergisini verir. Yoksullara yardımda bulunur. Kazancından hayır bağışları yapar. Gayri meşru işleri bırakır. Hele bırakmasın her gittiği yerde cinler-periler uygunsuz resimlerini çeker her yere dağıtır. Kendisini suç üstü yakalarlar. Böyle iyilik sever cinlere - perilere can kurban.

Cinlerin-perilerin korkusundan yoksul köylünün alnının teri kurumadan hakkını öder. Sıkımı ödemesin. Yine her yere o resimlerden asarlar. Üstelik filmini de çeker sinamalarda televizyonlarda oynatırlar. Hamido Ağa'nın kıvancı bozulur. Ya şöyle imana gelin doğru yoldan sapmayın!

31.Ekim.1984

ŞANLIURFA'NIN KAHRAMAN OLAMAMASININ

Şanlıurfa'ya düşman girerken Şanlıurfa'nın ileri gelen ağalarının evlerinde mavzer ve tüfekler vardı. Bunun için Şanlıurfa'ya düşman yanaşmağa başladığı zaman elli-altmış ağa evlerindeki tüfekleri kaptığı gibi kente yaklaşan düşmanlara silahlı karşılıkta bulunmalıydılar. Bu il sahipsiz değildir. Buraları ata dedelerimiz kanla almıştır. Ancak buralarını kanla teslim ederiz. Deyip tetiği çekmeliydiler. Bunu bir yana bırakalım, Şanlıurfa'daki ağaların bir kısmı da İngiliz ve Fransızlarla kendi çıkarlarını derebey hayatlarını sürdürebilmek için işbirliği halinde çalışanlar bile çıkmış.

Yalnız bu ağalar mı İngiliz ve Fransızlarla işbirliği durumunda çalışıyorlardı. O devrin Osmanlı sultanları bile İstanbul'da İngilizlerle, İngiliz Muhipler Cemiyetini kurup İngilizlerden ve Amerikan mandasına el avuç açıp dilenmeye başlamışlardı. Bu ağalarki servetleri ile Kurtuluş Savaşından sonra birer milli kahraman olarak ortaya çıkmışlar, gerçekçi düşünen yazarları, tarihçileri susturmaya uğraşmışlardır. Para dökerek düzme gerçek dışı kitaplar bastırmışlardır. Gerçek Kurtuluş Savaşı Kuvayı Milliye yiğitlerinin adını unutturmaya uğraşmışlardır. Fakat bizler bu ülkenin kurtuluşu için kan akıtmış Kuvayı Milliye şehitlerimizi unutabilirmiyiz, unutmamız mümkün mü?

Şanlıurfa işgal edilirken o devrin Şanlıurfa ağalarının herbirinin evlerinde mavzer ve tüfekler olduğuna göre bunlar düşmana karşı düşmanın Şanlıurfa'ya girişinde silah kullanmadıklarından dolayı Türk tarihi önünde suçludurlar. Ve bu güne kadar bu yapmış oldukları suçlarının cezasını tam anlamıyla ödememişlerdir. Şöyleki;

1 — Şanlıurfa'ya İngilizler girerken İngilizlere silah patlatmamışlardır.

2 — İngilizler kaymakam (Mutasarrıf) Nüsret Beyi tutukladıklarında onu kaçırıp kurtarmamışlardır. Ve astıklarında İgnlilizlere silah doğrultmamışlardır.

3 — Fransızlar Şanlıurfa'ya girdiklerinde Fransızlara da kurşun atmamışlardır.

4 — Üstelik bu ağalarki biz korkuyoruz. Hiç değilse elimizdeki silahları size verelim deyip, Şanlıurfa.nın yoksul babayiğitlerini silahlandırıp İngiliz ve Fransızların üzerine salmamışlardır.

5 — Şanlıurfa kurtuluş savaşı kahramanlarından Binbaşı Ali Rıza Bey ve Yüzbaşı Ali Ursavaş'ın eserlerini yitirmeye, düzme Şanlıurfa kurtuluş savaşı tarihi icat etmeye çalışmak.

Bereket versinki Türk Kurtuluş Savaşı komutanlarının Şanlıurfa'ya gönderdiği Binbaşı Ali Rıza ile Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş ve Şanlıurfa'nın öz çocukları olan Onikiler ile yedek subayları bunların güvendikleri kimseler işbirliği durumunda çalışarak yoksul Kuvayı Milliye erlerine ve hapishane tutuklularına Binbaşı Ali Rıza Bey'in silah dağıttırmasıyla, Şanlıurfa sokaklarında, Karakoyun deresinde, Şanlıurfa bağ ve bahçalarında, Şebeke'de yapılan Şanlıurfa kurtuluş savaşı tüm Anadolu'nun kurtuluş savaşında olduğu gibi yoksul Anadolu çocuğunun, köylüsünün, işçisinin, Esnafının, din adamının öğretmeninin öz torunu olan yedek subay ve astsubayının döktüğü kanın eseridir.

Şükürki Şanlıurfa'nın bağrı yanık öz çocukları olan Şanlıurfa Kuvayı Milliye'si kurulduktan sonra Şanlıurfa Fransızlara mezar olmuştur. Şanlıurfa Kuvayı Milliyesini şu kimseler oluşturmuşlardır :

1 — Dağılmış Osmanlı Ordusu Subayları
2 — » » » Yedek subayları
3 — » » » Astsubayları
4 — » » » Erleri ve askerleri

5 — Şanlıurfa'nın çeteci yoksul babayiğitleri
6 — Kır aşiret erleri ve başkanları
7 — O zamanki Şanlıurfa'nın esnafı
8 — Yurdun diğer bölgelerinden Şanlıurfa'nın imdadına yetişen gönüllü Kuvayı Milliyeciler.

İşte bunlar Urfa'yı Şanlıurfa yapmışlardır. Şu ağalarda İngiliz ve Fransızlara Şanlıurfa'ya girdikleri sıra ellerindeki tüfenkleri doğrultup patlatmış olsalardı. Arkalarından Şanlıurfa'nın yediden yetmişi gelirdi. O zaman Şanlıurfa Kahramanurfa olurdu. Bu ağaların yüzünden Şanlıurfa, Kahramanurfa olamamıştır, olamazda... Bu tür ağalar varken Şanlıurfa çok acı sızı daha çeker.

Hep biz yoksullar kahramanlık gösteriyoruz. Biraz da siz ağalar kahramanlık gösterin lo! dedik. Silah çeken yok etmeyineylemeyin yahu biraz da sizler düşmanlarla savaşın geri çekilmeyin, ileri gidin hücüm! Biz de mertlik er meydanından kaçanı vururlar ona göre böylece meydanı ağalara bıraktık. Şanlıurfa'da İngiliz ve Fransızlarla savaşsınlar diye aylarca bekledik. Tüfek patlamaz. Yahu biz Çanakkale'de, Filistin'de, Kafkasya'da, Yemen'de, Balkanlarda, Galiçya'da kan denizine düştük siz ağalar hiç savaşa gitmediniz. Biz bütün dünya ile savaştık. Siz Şanlıurfa'nın ağaları da İngiliz ve Fransızları Şanlıurfa'dan çıkarın! Etmeyin, eyiemeyin lo! Bu adamlar buradan savaşsız geldikleri gibi gitmezler.

— Sizin ki de işmi biz ağaları yakalar, İngiliz ve Fransızlar Nüsret Bey gibi asarlar, kurşuna dizerler.

— Savaşa giren kurşuna dizilir. Asılır da ya! Bizim komutanımız Mustafa Kemal Çanakkale'de size ölmeyi emrediyorum derdi. Biz de hücüma kalkardık. Asla geri dönmezlik. Çanakkale'de 250.000 şehit verdik. Düşmanları Çanakkale'den geçirmedik. Siz de Fransızlarla savaşın yaralanırsanız gazi, ölürseniz şehit olursunuz ya! Öte dünyada cennet bahçalarında Tuba dalları altında, Huri kızları, köşkü saraylar içinde altunlar türlü-çeşit meyveler, çiçekler içinde istediğiniz yemekler siz ağaları bekliyor. Seğirtin din ve yurt için İngiliz ve Fransızlarla çarpışın öyle çe-

tin savaş yapın ki yiğitlikte yoksulları geçin böylece öte dünyada bile en iyi yerlere konunun, biz yoksullara kimsesizlere orada bile en kötü yerler kalsın, önemi yok. Yeterki yurdumuzdan ve Şanlıurfa'dan düşman askerleri çıkarılsın, gözümüz onları burada görmesin. Şehitlik dinimizce çok üstün bir mertebedir. Siz ağaların, zengin kodaman tayfasının da bu mertebede payı olsun. Ayağa kalkın, davranın İngiliz ve Fransızları Şanlıurfa'dan çıkarın. Şanlıurfa'lı Birinci Dünya Savaşı gazileri ve erleri Şanlıurfa'nın ağalarına ne dediyseler silahı İngiliz ve Fransızlara olmadı çekmediler. Baktılar ki olacak gibi değil Fransızları Şanlıurfa'dan çıkarmak için cepheden dönenler ve çevreleri ant içerek Kuvayı Milliyeyi kurup Fransızlara Şanlıurfa'da savaş açtılar.

Tüm ülkenin gelir kaynakları ele geçirilmiş. Baştan ayağa yıkık, iç ve dış düşmanların iş birliği ile silahı elinden alınmış bir durumda iken bir silkinişte ayağa kalkıp kanlı boğuşmalara girişip tutsak olmayı ölmeyi yeğ tutup her karış toprağı kanla yoğrulmuş Anadolu'nun bağrına sayısız şehit gömmüş, gaziler vermişlerdir. Şanlıurfa'nın kurtuluşu da aynen böyle olmuştur.

Cebren ve hile ile kutsal yurdun bütün kaleleri alınmış. Tüm orduları dağıtılmış, tersanelerine girilmiş. Böylece ülkenin her köşesi kana boyanmış bir durumda, yönetimde bulunanlar kendi çıkarları makam-koltuk, servet mal-mülk peşinde, şaşkınlık korkaklık ve hiyanet içinde düşmanlarla işbirliği halinde çalışmaktaydılar. Pek çokları Osmanlı saltanatının uşağı olmuştu. Yoksul ulusumuz, çıplak, aç, evi barkı yıkılmış. Ocakları öksüzler, dullarla dolmuş. İşte bu koşullar içinde Anadolu çocuğu Balkanlarda, Kafkasya'da, Arap çöllerinde Çanakkale'de şehit olmuş, çolak, aksak kötürüm kalmış. Kalanlarla ülkelerine döndüğü zaman şaşırmış. İşte türlü-çeşit cephelerde çarpışan Birinci Dünya Savaşı'nın Şanlıurfa'lı kahramanları Şanlıurfa'ya dönünce ne görsünler. İngilizler Şanlıurfa'yı işgal etmiş. Savaştan bedel karşılığında kaçan zengin ve ağaları İngilizlere tüfek patlatmamış. Bir çokları kendi çıkarları uğrunda İngilizlerle işbirliği halinde çalışıyorlar. Şehit olanların boşta kalan miraslarına konmaya uğraşıyorlar. O zaman türlü çeşit cephelerde çarpışan pek-

çok Şanlıurfa'lı baba yiğit bir araya gelip kendi aralarında ağlaşıyorlar. Diyorlar ki biz bu ağalar içinmi cephelerde çarpıştık. Biz bunlar için mi Çanakkale'de, Filistin'de, Yemen'de, Kafkasya'da, Balkanlar'da kan akıttık. Bu memleketin sahibi yokmuydu. Elli-altmış ağa İngilizler Şanlıurfa'ya yanaştığında iki saat kadarda mı tüfek patlatamadılar. Ya bizler arkadaşlarımız yedi yıl düşman karşısında ateş çemberi içinde savaştık. Cepheden cepheye koştuk. Çoğumuz şehit oldu, evine dönmedi. Bu ağaların eline kalırsa sömürgeciliği kendilerine meslek edinmiş Fransızlarla iyi geçiniyorlar. Bu yüzden Fransızlar bu Şanlıurfa'da belki de asırlar boyu kalır. Bunun için biz cepheden dönenlerin savaş tecrübesi vardır. Şanlıurfa Kuvayı Milliyesini kuralım, halkı silahlandırıp çete yazalım deyip çalışmalara başlıyorlar. Bundan sonra Şanlıurfa kurtuluş savaşı kan ve barut kokusu ile karışarak Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir Tufan gibi çalkalanıyor. Böylece savaş alanlarından dönen Anadolu çocuğu kanlar içinde yorgun, bitkin ve argın bir sıçrayışda yeniden silahına sarılıyor.

Tüm Anadolu Avrupa devletlerinin akıttığı kan Osmanlı devletinin külleri üzerinde yürüyerek «Ya İstiklal! Ya Ölüm!» antı ile yeniden coşuyor şahlanıyor.

«Girmedikçe bir millete tefrika düşman giremez,
Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez.»

Ne kadar doğru ve gerçek imiş.

İşte yurdu için canından başka bir şeyi elinde kalmayan kahraman Anadolu çocuğu iç ve dış düşmanlara karşı bu koşullar içinde Kuvayı Milliyesini, sonrada ordusunu kurarak Kurtuluş Savaşını vermiştir.

10.Kasım.1984

Şanlıurfa'da doktor raporu,
Isotu yemeyen ölmüştür.

ISOT'I YEMİRSEN LO!

Çok soğuk tipi ayaz yapar,
Dişarda yağıyor lapa gibi kar.
Lo! Memo ısotı yemirsen,
Bunda tuhaf bir iş var.
Demek sesin çıkmıyor hiç!.
Artık ısotlu dürüm edmirsen,
Anladım ki kardaşım ölmüşsen.
Bu dünyadan öte dünyaya,
Gençecik yaşda çiçeği burnunda,
Allaha ısmarladık bile,
Demeden göçmüşsen lo!
Çok ayıp edmişsen,
Bırakıp beni getmişsen.
Bu yüzden kırgınam siye,
Oradan peynirli kadayıf,
Bolça gönder biye.
Cennetlik olursun sen,
Böylece barışırız.
Bütün günahların af olur,
Bağışlarım seni ben...

***

Seklim oralarda eğer,
Şanlıurfa'lı birilerini,
Görürsen selam söyle.

Unutma! Kurbanam siye!
Büyüklerin ellerinden öperim.
Onlar da acı isotlu,
Çiğ köfteyi postalasınlar biye.
Senin hasretine dayanamıyacağım.
Sen oraya gidenden beri,
Artık oda sıraları da kalmadı.
Bu yaptığın hiç olmadı.
Senin gibi kafa dengini bulamıyacağım.
Eğer orada acı isotlu,
Çiğ köfte balcan kebap,
Peynirli helva, şıllık bolsa,
İntihar edip yanına geleceğim.

⁂

Vel! Boldur he mi?
Bahtımız açıkmış desene...
bu yüzden,
Şu Şanliurfa'lılar,
Ha bire ölüp,
Öte dünyaya göç edirler.
Şimdi gerçeği anladım.
Canıma kıyamıram lo!
Tatlı gelir biye,
Bilmemki nasıl göz yaşımı sileyim.
Memo beni eşitirsen he mi?
Azraili tez oradan gönder.
Canımı alsın yanına geleyim.

⁂

Zaten bu dünyada,
Yaşanacak hal kalmadı.
Sen eyi ki buralardan gettin,
Burada boyuna zam yapıyorlar.
Son günlerde Şanliurfa'lılar,
Hep öte dünyaya göç ediyorlar.
Biz de şan şöhret mi kaldı ki...

Böyle yaşamakdansa,
Ölmek daha eyidir.
Ne deyim haklı insanlar.

Acı Şanlıurfa ısotunu bile,
Satın alamaz duruma düştük.
Vay babo! Uy aney yandık!
Kavrulduk piştik,
Tuluğ gibi şiştik.
Yakında patlarız, catlarız.
Bize çok hava basırlar.
Sanki kamyon tekeriyiz lo!
Buralarda densizler çok.
İnsaf, merhamet diye,
Bir şey onlarda yok.
Bu dünyadan öte dünyaya,
Kucak dolusu selamlar.
Gözlerinden öperim...
Merak etme sen,
Yakında ben de gelirim.
Burada yoksulları barındırmıyorlarkı...
Nereye gidiyorsak,
Kapıyı yüzümüze şırak,
Diye çarpıyorlar!
Zalım oğlu zalımlar,
İşleri güçleri yok!
Hep bizimle uğraşıyorlar

25.Kasım.1984

ŞANLIURFAM SEN GÖNLÜMDEN BİR PARÇASIN

Yıllardır senin için ezildim,
Mevziyi terk etmedim.
Bırakıp da yad ellere gitmedim.
Seni bir kutsal
Ata-dede yadigarı,
Yurt olarak bildim.
Yandım, kavruldum ne çıkar.
Hepsi vız gelir de geçer.
Senin uğruna,
Bunları çokdan defterden sildim.
Can kurban, gönül adak,
Olsun şu Şanlıurfa'ma,
Kuraklığının, susuzluğunun derdini çekdim.
Kavurucu sıcaklarında alın terimi,
Göz yaşı niyetine sildim.

Dede kanıyla yoğrulup,
Sen bir kat daha,
Kutsallaşıp, yücelesin diye.
Gözümün ışığını, paramı, pulumu,
Ne varsa uğrunda verdim.
Asla geri dönmedim..
Beynimin gücünü harcayıp sana,
İki yapıt yazdım.
Seni unutmadım, unutmayacağım.

Kutsal topraklarını öpüp,
Göz-yüz sürerek.
Seni yaşadıkça anacağım.
O Anzelha gölünün çınarlarının dibinde,
Aşkınla dolup taşarak ağlayacağım.
Sen yurdumun bir parçası,
Kopmaz, parçalanmaz,
Bir bütün olarak,
Anılarımla yüreğimde yaşıyacaksın.
Ekmeğini yedim, suyunu içdim.
Hoyratlarını dinledim.
Havanı doyasıya soludum.
On yıldır kader arkadaşı oldum seninle.
Sen benim için unutulmaz.
Bir hatıra olarak kalacaksın,
Yıllar yılı dilimde, gönlümde yaşıyacaksın.

Şanlıurfam, üzgün zek küskün,
Sen gönlümden bir parçasın.
Kırılamaz, yıkılamaz.
Parçalanıp asla atılamaz.
Ülkesin, yurtsun bir bütünsün.
Şanlıurfa kurtuluş savaşı,
Şehitlerimin al kanısın
Kızısın, oğlusun sen.
Canısın, ciğerisin.
Gönlümün zapt edilip,
Alınamaz kutsal yerisin.
Getir ver elini bana,
Doyasına öpeyim,
Uğrunda kurban kalayım.
Senin bereket dolu toprağına,
Can-ciğer yoldaş olayım.

4 Ekim 1984

SUYUNU KESİN AKMASIN!

Bağlarımızın üzümlerinden,
Şarap bile yapacaklar, körrol!
Şu Fransızlar Lo!
Çok densizlik
Karakoyun deresinin,
Tüzik-pendiklerini ha bire yolırlar.
Görirsiz mi kuzul kurtlar!
Nerde kaldı bunların yarıları,
Topladılar tarlalardaki dariları.
[illegible] o! Ağlamayın Le!

Balcanları hepi topladılar.
Tüm evleri bacaları yakarlar mı?
At-eşek, katır eti ile
Birlikde yiyorlar.
Gel keyfim gel,
Daha bunlar Şanlıurfa'dan çıkarlar mı?

Kuzukulağı, pırpırım, Bakdeniz,
Daha bize neler olmadı.
Nane, yeşilsoğan, lahana,
Turp, pürçüklü, bahçalarda kalmadı.

Tez bundan gayri Lo!
Cavsak suyunu kesin akmasın,
Kafir Fransız buralarda durmasın.

Sanki bunları babaları ekmiş,
Üzüm bağlarını da kendileri mi dikmiş.
Hele işe bak Lo!
Şu mendebur Fransızlar,
Bizim isotlarımızı, firenklerimizi,
Balcanlarımızı elimizden almak he mi?
Sonunda bizi bağ ve bahçalardan çıkarmak.
Şimdi bu dünya onlara dardır.
Allah'ın verdiği şeker gibi,
Tatlı canlarımızı,
Sorgusuz-sualsiz,
Almağa ne hakları-hukukları

KURTULUŞ ESERLER İÇİN :

Anadolu ve Şanlıurfa kurtuluş savaşı üstüne basılan pek çok eser satılmıyor. Sebeb ilkokul, ortaokul, lise, yüksekokul gibi öğretim kurumlarında yöresel kurtuluş savaşına dair sorular sorulmaması. Bütün kurtuluş savaşı vermiş illerde olacağı gibi Şanlıurfa kurtuluş savaşı üstüne şu sorular benzeri öne sürülmeli sınavlarda öğrencilere sorulmalıdır:

S. 1 — Şanlıurfa kurtuluş savaşında önde gelen kimseler hangileridir.

C. 1 Şanlıurfa kurtuluşu için çalışanlar şunlardır:
a — Binbaşı Ali Rıza
b — Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş
c — Hacı Kamiloğlu Büyük Hacı Mustafa
d — Cüdi Paşa
e — Mehmet Emin Efendi
f — Mehmet Sakıp Efendi
g — Badıllı Aşiret Başkanı Sait Bey
h — Mehmet Ramazan Ağa
ı — İzol Aşireti Başkanı Bozan Bey
i — Baziki Aşireti Başkanı Bekir Arus Ağa
j — Şeyhanlı Aşiret Başkanı Hacı Ömer Efendi
k — Döğerli Aşiret Başkanı Bekir Ağa.

S. 2 — Şanlıurfa kurtuluş savaşında çetecilerimize yiyecek, erzak sağlayan maddi-manavi yardımda bulunan kimlerdir.

C. 2 — Onikiler; Bunlar da sırası ile şunlardır.
a — O zamanın Belediye Başkanı Hacı Kamil Oğlu Hacı Mustafa Efendi (Başkan)

b — Barutçuoğlu Hacı İmam Efendi
c — Hacı Reşit Kamiloğlu Hacı Mustafa Efendi
d — Güllüoğlu Hacı Osman Efendi
e — Şeyho Ramazan Ağa
f — Bedir Ağaoğlu Halil Ağa
g — Mollaoğlu Mahmut Efendi
h — Ali Şelli Ağa
ı — İmam Nebi Efendi; Nebooğullarından
i — Bey kapısından Şıh Ağa, Şıh Ağaoğullarından
j — Hacı Çavuş
k — Pek çok Şanlıurfa ileri geleni.

S. 3 — Şanlıurfa'yı işgal etmeye gelen İngilizleri törenle karşılamayan Mutasarrıf (Kaymakam) gerçek yiğit kimdir?

C. 3 — Şehit Nüsret Bey; 1872 yılında doğmuş olan Nüsret Bey, Yanyalı Karaosmanoğullarındandır. Bayburt ve Ergani ilçelerinde Kaymakamlık yaptıktan sonra Şanlıurfa'ya gelmiştir. Şanlıurfa Kaymakamı Nüsret Bey uydurma tutanaklarla suçlanıyor. Bayburt eski Kaymakamı olan Nüsret Bey 2 Ağustos 1920 de Şanlıurfa'da ölüme mahkum edilerek Ermenilerin kışkırtmasıyla 18 Ağustos 1920 de İngilizler tarafından İstanbul Beyazıt meydanında asılmıştır. Nemrut Mustafa Bursa Valisi iken Kuvayı Milliye tarafından görevden alınmış. Daha sonra Osmanlı hükümetinin yüksek mahkeme başkanı olan Nemrut Mustafa, Nüsret Beyi astırtmıştır.

S. 4 — Şanlıurfa kurtuluş savaşını başarıya ulaştıran kumandan kimdir?

C. 4 — Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş, 1887 Kerkük doğumludur. Babası Revandızoğlu Emin'dir. Harbiyeyi bitirmiş, evlenip III çocuk babası olmuştur. Kurtuluş Savaşında Çukurova Kozan'da ve Şanlıurfa'da tabur kumandanlığı yapmıştır. Şanlıurfa'dan, I. devre milletvekili seçilmiş, Kozan'dan II, III, IV, V, VI. devreler üst-üste altı kez milletvekili seçilmiştir. Atatürk tarafından kendine Şanlıurfa kurtuluş savaşı kahramanı anlamına gelen Ursavaş soyadı verilmiştir. 26.9.1939 da ölmüştür.

S. 5 — Kahraman Siverek'liler kurtuluş savaşında Şanlıurfa'nın imdadına nasıl hangi tarihte yetişmişlerdir.

C. 5 — Altı Şubat 1920 tarihinde o zamanki Siverek müftüsü, Siverek hükümet konağı meydanında şu konuşmayı gür sesi ile Sivereklilere ateşli bir hitabede şöylece bulundu. «Yavrularım, bu gün namus ve gayret günüdür. Düşmanı bulunduğu yerde ölüme mahkum edenler yaşamak hakkına malik olurlar vatan ve memleket sevgisini taşımayanlar da namus ve iman bulunmaz.» Böylece bu söylevin coşkusuyla Şanlıurfa'yı Fransız işgalinden kurtarmak için kahraman Siverek atlıları Şanlıurfa'ya doğru dört nala akın etmeye başladılar.

8 Şubat 1920 tarihinde Karaköprü köyünde Ali Saip Ursavaş emrine toplanan kahraman Siverek ve Şanlıurfa yöresi retleri Fransızlara verdikleri bir ültimatom gereği Karaköprü deresinden aşağıya inerek Sırrın yolu ile Harran ve Beykapısından Şanlıurfa'ya girerek Fransızları kuşatma altına almışlardır.

5 Ekim 1985

GÜNEY BÖLGESİNİN İLK TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ MİLLETVEKİLLERİ :

Bu milletvekilleri Ankara'da Türkiye Cumhuriyetinin toprak bütünlüğü ve Misaki Milli sınırlarının çizilmesinde çok büyük çalışmaları olmuştur. Bunlar Güney bölgesinin bir bütün olarak kurtuluş için meclisde bir yürek bir gönül olarak çalışmışlardır.

1 — Şanlıurfa milletvekilleri :

a — Ali Saip Ursavaş
b — Bozan Şahin
c — Hacı Hayali Efendi
d — Büyük Hacı Mustafa (Seçildiği halde ilk T.B.M.M. Kurultayına katılmamıştır.)
e — Hacı Esad Efendi (Seçildiği halde ilk T.B.M.M. Kurultayına katılmamıştır.)

2 — Siverek Milletvekilleri :

a — Mustafa Lütfü Bey
b — Mehmet Sırrı Bey
c — İhsan Bey
d — Bekir Sıtkı Bey
e — Abdülgani Bey

3 — Mardin Milletvekilleri :

a — Esad Bey
b — Derviş Bey

c — Hasan Tahsin
d — Mithat Bey
e — İbrahim Bey
f — Necip Bey

4 — Kozan Milletvekilleri

a — Fevzi Paşa (Mareşal Fevzi Çakmak)
b — Doktor Fikret Bey
c Hüseyin Bey
d — Doktor Mustafa Bey
e Reşit Paşa

5 — Gaziantep Milletşekilleri :

a — Abdurrahman Lami Efendi
b Ali Cenani Bey
c — Hafız Şahin Efendi
d Kılıç Ali Bey
e — Ragıp Bey
f — Yasin Bey

6 — Osmaniye (Cebelibereket) Milletvekilleri :

a — İhsan Bey
b — Rasim Bey

7 — Adana Milletvekilleri :

a — Abdullah Faik Efendi
b — Doktor Eşref Bey
c — Mehmet Hamdi Efendi
d — Zamir Bey
e — Zekai Bey

8 — Kahramanmaraş Milletvekilleri :

a — Arslan Bey
b — Hasip Bey

c — Refet Efendi
d — Rüştü Bey
e — Tahsin Bey

9 — Mersin Milletvekilleri :

a — Fahrettin Bey (General Fahrettin Altay)
b — İsmail Safa Bey
c — Yusuf Ziya Bey
d — Selahaddin Bey
e — Muhtar Fikri Bey

23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da toplanan ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi Kurultayına bu yukarda sayılan Güney bölgesi milletvekilleri seçilmiş. Bunlar yurdu düşmanlardan temizlemek, Cumhuriyeti kurmak ve bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atmak için ellerinden gelen güçle çalışmışlar, hepsinin ruhları şad olsun!

11.Ekim.1985

Şanlıurfa kurtuluş savaşı sürelerinde şu olağan üstü olaylar olmuştur :

1 — Şehit Nüsret Beyin; Her Türke yaraşır urfa'yı İngilizlere teslim etmeme tutumu ve bu Ermenilerin kışkırtmasıyla tutuklanıp İstanbul meydanında İngilizler tarafından asılması ve Şanlıurfa kurtuluş savaşının yürekleri tutuşturan kıvılcımı olması.

2 — Şanlıurfa kurtuluş savaşı yılında kışın çok sert her yerin elli santim yüksekliğinde karlarla kaplı oluşu ve Şanlıurfa'da irtibatsız-bağlantısız çok sert soğuğun oluşu, üstelik Fransız kuvvetine yardımın ulaşamaması.

3 — Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinden aldıkları gizli emir gereğince iki yüz kişilik kahraman Nizip çetecilerinin ve Barak aşiretlerinin Akçakale-Mersin demir yolunun bağlantısını kesmek için Kargamış tren istasyonunu demir yolu raylarının ve Sajor köprüsünü Nizipli çetecilerin havaya uçurması, tren yolu yolu raylarının sökülüp uzak yerlere götürüp gömmeleri böylece tren yolu ile Fransızların Akçakale üzerinden Şanlıurfa'ya asker ve yiyecek göndermelerini engellemişlerdir.

4 — Siverek, Viranşehir, Bozova ile yöre aşiretlerinin Ali Saip Ursavaş'ın yazdığı gizli bildirgelerle aşiret başkanlarının buyrukları ile Karaköprü köyüne toplanıp Yüzbaşı Ali Saip'e «Kumandanım emrinizdeyiz Şanlıurfa'yı Fransızların işgalinden kurtaracağız» deyip yurt, ulus, din aşkıyla ileri atılmaları.

5 — Şanlıurfa hapishanesinde tutuklu bulunan mahkumların bizi serbest bırakın Fransızlarla savaşalım deyip kendilerine silah dağıtılır-dağıtılmaz ileri atılmaları. Bunlarda suçlu olarak hapishanelere doldurulan yurtseverlerimizdir.

6 — Şanlıurfa'lı On İkilerin Kuvayı Milliye çetecilerinin yiyecek, yatacak yer temini için ellerinden geleni yapması. Ayrıca iki bin altını hiç bir zor ve şiddet göstermeden bir saat içinde Şanlıurfa halkının Kuvayı Milliye komisyonunu ödemesi.

7 — Çanakkale Savaşına katılmış Şanlıurfa'lıların bir Çanakkale bölüğü kurarak Çanakkale Savaşındaki gibi yeniden dirilip şahlanmaları.

8 — Şanlıurfa'lı yedek subayların «yedek subay ölür de dönmez er meydanından» yedek subay marşının öz ruhuna bürünerek yurt, ulus, özgürlük aşkının ve ülküsünün aşkıyla çırpınmaları, çalışmaları vuruşmaları...

9 — Kerkük Türklerinin öz çocuğu olan Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın doğum yeri gözetmeksizin Türk ulusunun her karış toprağının ulusay bütünlük, özgürlük aşkının uğruna kelle koltukta Erzurum, Sivas kurultaylarının içtiği antın buyrukları gereği Şanlıurfa'ya gelip Şanlıurfa Kuvayı Milliyesini kurup başına geçip Şanlıurfa kurtuluş savaşını başarıya ulaştırması.

10 — Adana'dan Şanlıurfa'ya işgal kuvveti olarak gelmek üzere trene binen «Doublard» adındaki bir Fransız subayının «Bize bir mezar olacak olan Şanlıurfa'ya gitmek üzere trene bindik» diye hatıralarında yazması ve gerçekten bu subayın Şanlıurfa'da Şebeke dağı vadisinde çıkan savaşda acıklı bir şekilde öldürülmesi.

13.Ağustos.1985

Şanlıurfa'lıların ataları Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında gerçekten takdire değer çete savaşları yapmışlar. Üstün kahramanlıklarını bu bağ ve bahçalarda, Şanlıurfa sokaklarında Karakoyun deresi boyunca göstermişlerdir. Bu bağ ve bahçalara giren buraların ürünlerini toplamaya kalkışan Fransız ve Ermenileri buralardan püskürttükleri gibi kendilerini hastahane gibi dar bir alana kıstırarak Fransızları kuşatma altına almışlardır. İşte çoklarının şakalaşıp, gülüşerek birbirlerine anlattıkları Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında olan kanlı isot savaşları diye adlandırılan çete savaşlarında Şanlıurfa'lıların dedeleri büyük bir kahramanlık göstermişlerdir.

Ancak Fransız ve Ermenilerle Şanlıurfa Kuvayı Milliyesi arasında imzalanan anlaşmayla Şanlıurfa'yı boşaltmayı kabül eden Fransız askeri birliği Şanlıurfa-Birecik yolu üzerinde Akabe boğazını geçip Şebeke dağları vadisine gelince Şanlıurfa'nın aşiretleri tarafından pusuya düşürülerek Miladi 11 Nisan 1920 (Rumi 11 Nisan 1336) tarihinde Fransız ve Ermenileri öldürüp yok ettiklerini devrin Fransız basını yayınlayıp yaygarayı koparmış. Şebeke dağından bir öbek Fransız ve Ermeni gündüz gizlenerek gece yürüyerek Suriye'ye ulaşmayı başarmış, diğer yüz küsür Fransız tutsağı da Şanlıurfa'da Kuvayı Milliye tarafından korunuş altına alınarak Fransızlara teslim edilmiştir. Şebeke savaşının sonucu devrin Fransız, Ermeni ve Türk basını arasında söz düellosuyla ne sonuçta olduğu kesin bir aydınlık kazanmamış. Her iki tarafta kendisini haklı göstermeye çalışmıştır.. 11 Nisan 1920 Şanlıurfa Şebeke Savaşı sonucu yüzünden Batı ülkelerine göç eden bazı Ermeniler bilhassa Fransa'da yoğun biçim-

de yürüyüşler tertip edip yas ilan etmişlerdir. Şebeke savaşında Fransızlarla birlikte Ermeniler de öldürüldüğü için bu savaşın öçü olarak Fransızların bazıları Türk büyük elçilerini hunhar katliamlarla öldüren Ermenileri öç davası uğruna desteklemektedirler. Henüz Türk yetkili makamları Yüzbaşı Ali Saip'in, Osman Tufan Paşa'nın, Kazım Karabekir Paşa'nın anılarını pek çok batı diline çevirtip yayınlatmaktan geri durmaktadırlar. Bütün bunları bir kenara bırakalım Türk kurtuluş savaşının koparılamaz birer parçası olan bu eserleri günümüzün Türkçesinde yayınlanmış olarak arayıp-bulmak bile mümkün değildir.

Akıl almaz hilekarlıkla Anadolu'yu işgale gelen sömürgeciler ve onların yerli işbirlikçileri Şanlıurfa'da şu zülümleri utanç verici hareketleri yapmışlardır.

1 — Şanlıurfa'da tutuklayıp Ermenilerin kışkırtmasıyla Nüsret Beyi İstanbul'da İngilizlere idam ettirmek.

2 — Pek çok Şanlıurfa'lı çetecinin hısım-akrabasını öldürmeleri.

3 — Şanlıurfa'nın halkının bağ ve bahçalarını zapt edip Ermenilere bunları vermek, İslamları Şanlıurfa'dan göçe zorlamak için zülümlere geçmek.

4 — Şanlıurfa'da kadın hamamlarına yaklaşıp uygunsuz hareketlerde bulunmak.

5 — Çanakkale ve bunun gibi Birinci Dünya Savaşını kapsamı içine alan cehpehelerden Şanlıurfa'ya dönen Şanlıurfa'lı bir çok Osmanlı askerinin Şanlıurfa'lı hemşeri arkadaşlarını bu cephelerde şehit ve gazi vermesi, Şanlıurfa kurtuluşunda savaş tecrübesi olan bir vurucu timolarak Şanlıurfa'ya dönen savaşçıların bir Çanakkale bölüğü kurup Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılmaları.

6 — Çukurova (Kilikya) Acıklı Olaylarından Adana yöresinden sıyrılıp bağrı yanık olarak Şanlıurfa'ya gelen Ali Saip Ursavaş'ın aynı durumun Şanlıurfa Harran (Altınbaşak) ovası ve

Şanlıurfa yöresindende olmasının yüzde yüz olduğunu gözönüne sergileyip aşiret başkanlarına yazılı olarak bildirmesi, artık silaha davranmanın gerekli olduğunu Fransız ve Ermenilere karşı Türk Kurtuluş Savaşının başlaması gerektiğini yoksa Anadolu'nun bir Endülüs (İspanya) Acıklı Olayı ile karşı karşıya bulunduğunu uyarması. Zira bugünkü İspanya'da kurulmuş Endülüs Emevi devleti müslümanları hıristiyanlarca katil edilmiş. İspanya'yı İslam kanı ile boyamışlardı.

Şanlıurfa kurtuluş savaşında asıl kahramanlığı Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş emrine gelip Karaköprü köyüne toplanan köylüler ve başlarında bulunan aşiret başkanları göstermiştir. Diğer yandan Şanlıurfa genç yedek subayları, Çanakkale, Kafkas, Yemen, Filistin cephelerinde er olarak savaşmış iyi silah kullanan savaş tecrübesi olan dağılmış Osmanlı ordusu sivil askerleri örgütleyici olan İkiler denen örgüt üyeleri yapmıştır. Bu kurtuluş savaşının gerçek yiğitleri hiç bir zaman unutulamaz. Çünkü onlar Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu üyeleri bu yurdun gerçek yiğitleridirler. Bu ülkenin köylüsünün yoksulunun yurt aşkıyla seğirtip dökmüş olduğu kanları, savaştan kaçıp, orda-burda gizlenen savaş sona erdikten sonra ortaya çıkanları milli kahraman olarak ilan etmeye hiç bir kimsenin, hiç bir yazarın hakkı yoktur.

Ermenilerin kapı komşuları olan İslamları, hıristiyanlığın asırlardır propagandasıyla beyinleri yıkanarak Fransız Rus ve İngilizlerle işbirliği durumunda çalışarak ticaretleri gereği ana dilleri durumuna gelen Türkçeyi de iyi derecede bildikleri için her türlü devlet dairelerine girmiş, istihbarat güçleri yüksek olup dinleri gereği istila ordularına bir kılavuzluk görevini üstlenmeleri bunun delil ve belgelerle Osmanlı ordusu ileri gelenleri tarafından tesbit edilmesi üstelik Anadolu'da bir iç savaş durumunda, Kamavor çetecileri ile İslamlara her fırsatta katil etmeye girişmeleri, hısımları Ermeniler tarafından öldürülmüş İslamların hışmına kendilerini uğratmıştır.

Şanlıurfa Belediyesine seçilen her belediye başkanı ve çevresi kendi hısımlarının resimlerini getirmişler de Şanlıurfa belediyesine asmışlar. Oysaki Şanlıurfa kurtuluş savaşının gerçek

kıvılcımı olan şehit Nüsret Bey'in, şimşeği Binbaşı Ali Rıza Bey, yıldırımı ise Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın resimleri ortada yok. Bütün bunların yanında Şanlıurfa kurtuluş savaşında üstün atılımları görülen Siverek aşiretlerinin ve aşiret başkanlarının adı sanı bile ortalarda kalmamış, Ali Saip Caddesini de asfalt yolu diye adlandırmışlardır. Nerde kaldı Bozan İzol, Mehmet Emin Odabaşı, Sait Badıllı, Mehmet Bucak, Hacı Ömer Şeyhanlı bunlar gibi nicelerinin adı sanı ortalarda kalmamış.

Bazı zamanlar pek çok Osmanlı Türk büyüğünün resimlerini okul odalarından kaldırıp, bunların yerine pek çok cadde ve sokağın adını da bilimle sanatla ilgisi olmayan, yoksulun aşına ekmeğine göz diken ne idiğü belirsiz, çapulcu soyguncuların, haydutların adı yazılmıştır. Bizim ata-dedelerimiz bu yurt için canını vermiş, kanını akıtmış. Bizlere yazıklar olsunki onların döktüğü kanları verdiği canların tadını anlamak için üç-yüz; beş-yüz verip onları anlatan kitapları alıp okuyamadık. Onlar unutulmasın diye adlarını oğullarımıza, sokaklarımıza, semtlerimize okullarımıza veremedik!..

BOZAN AHMET MUTLU'YA ANLATIYOR :

Şanlıurfa kurtuluş savaşında çetenin birisi çok yoksul olduğundan Kuvayı Milliye'nin kendisine vermiş olduğu tüfeği beş altına satmıştı. Bunun üzerine Ali Saip Bey bunu divani harbe verelim. Bu tüfeği satar.

Bundan ötürü Büyük Hacı Mustafa :

— Her tüfeği satanı Şanlıurfa'da divani harbe verirsek arkamızdan gelen çete kalmaz.

Deyip beş altında çeteciye verip tüfeğini geri al der ve aldırır. Bu olaydan dolayı Ali Saip Ursavaş'la Büyük Hacı Mustafa arasında münakaşa kızışır. Bu arada Büyük Hacı Mustafa çok kızar Ali Saip Ursavaş'a bir-iki tokat atar. Aralarına arkadaşları girer kendilerini barıştırırlar.

Şanlıurfa kurtuluş savaşından yıllar sonra bir gün Bozan İzol ve Mustafa Hacı Kamiloğlu bir takım arkadaşlarının Şanlıurfa'dan sürgün edip Diyarbakır'da İstiklal mahkemesine götürürler. Orada çoklarının idam edildiğini görüyorlar. Arkadaşlarının bazılarının korkudan dizleri kırılıyor. Fakat İstiklal mahkemesine çıkartılan Hacı Kamiloğlu Mustafa orada Ali Saip Ursavaş'ı İstiklal mahkemesi üyesi olarak görüyor. Ali Saip Büyük Hacı Mustafa'ya seslenir:

— Hacı Mustafa! Hacı Mustafa! Beni tanıyormusun?

Hacı Mustafa şu cevabı verir;

— Tanımaz olurmuyum, Şanlıurfa kurtuluş savaşında tüfeğini satan çeteci davasında seni tokatlayan benim eğer yurt, din, namus o duruma gelirse yine seni tokatlarım. Sen elinden geleni yapmaktan geri durma...

Bu sözler Ali Saip Ursavaş'ın çok hoşuna gider. Tokalaşır, kucaklaşır, Şanlıurfa kurtuluş savaşının anısına ağlaşırlar. Büyük Hacı Mustafa ile arkadaşlarını Ali Saip Ursavaş kendi evinde iki gün konuk eder. Ve Şanlıurfa'ya gönderir.

Bozan İzol da Atatürk'ün birliklerinde bir çok cephede asker olarak çarpışmalara katıldığından dolayı İstiklal mahkemesinde tutuklandığı sıralar. Bizzat kendisi Mustafa Kemal'e tel çekmiş, Mustafa Kemal'in emirleriyle onu da serbest bırakırlar köyüne döner.

Bozan İzol Diyarbakır İstiklal Mahkemesine yargılanmaya çağrıldığı için bu olayın orada tanığı olmuş bunu Ahmet Necati Mutlu'ya pek çoklarına anlatmıştır. Bozan İzol bu gibi Şanlıurfa kurtuluş savaşı olaylarını dostlarına anlatırken ağlardı.

25.Haziran.1985

Şeyh Sait bu günkü Elazığ'ın Palu ilçesinde 1865 de doğmuştur. Şeyh Sait'in dedesi Şeyh Ali Septi, 200 yıl kadar önce Diyarbakır'ın Septi köyünden gelerek Eski Palu'nun Kasımıye mahallesinde yerleşmiş ve şeyhliğine burada devam etmeye başlamıştır. Nakşibendi Şeyhi olan Ali Septi'nin oğlundan birisi Şeyh Mahmut Şeyh Sait'in babasıdır.

13 Şubat 1925 de Ergani'nin Piran köyünde yöreye gelmiş olan Şeyh Sait ve adamlarıyla köydeki jandarma müfrezesi arabir olmuştu. Bir jandarmayı öldürmüşler iki tanesini de yaralamışlardı. Şeyh Sait ve adamları telefon ve telgraf hatlarını bozmuş kesmişti. Yetişen takviye kuvvetler karşısında Şeyh Sait ile adamları kaçmayı başarabilmişlerdi. Bu kaçışdan sonra haydutların yakalanması için gerekli emirler verilmişti. Şeyh Sait ve adamları İngilizlerden teşvik ve yardım görmekteydi.

Şeyh Sait ve adamları din adına savaş bayrağı açarak yürümüşlerdi. Piran'dan Eğil bucağına getmişler. Bucak Müdürü ile on jandarmanın elindeki silahlarını almışlardı. Onları tutsak etmişlerdi. Ayrıca genç ilinin merkezi Darahini'ye saldırmışlar burayı da ele geçirmişlerdi. Darahini'de Şeyh Sait üç gün, iki gece kaldı. Haydutlar Diyarbakır yolu üzerindeki Lice'ye hareket etmişlerdi. Lice, Hani, Capakcur, Palu telgraf hattını da kesmişlerdi. Şeyh Sait tarafarları ilk hamlede Palu'yu ele geçirdiler. Daha sonra bu isyan gelişerek Şeyh Sait taraftarları Elazığ'ı işgal ettiler.

Şeyh Sait emrinde bulunan aşiret kuvvetleriyle din-iman kisvesine bürünmüş bölücü çeteciler Diyarbakır'a doğru yönel-

diler. Fakat Diyarbakır önünde bu kuvvetler 7 Mart 1925 de Şeyh Sait kuvvetlerinin Diyarbakır önünde ilk yenilgileri oldu. Bu bölücü çeteciler kendi çıkar ve fikirlerine göre iman adına din için hareket ettiklerini ortaya koyuyorlardı. Sözde ülke Ankara'daki dinsizlerin elinden kurtarılacaktı. Halifelik tekrar kurulacak herkes dinine kavuşacaktı. Sanki baştakiler müslüman değil Allahı peygamberi inkar eden kimselerdi. Bunların içinde Maraşal Fevzi Çakmak gibi dîni imanı bütün yüksek rütbeli generalleri, milletvekillerini bile suçlayanlar vardı. Bu sadece İngilizlerin kışkırtışıyla ortaya çıkmış tehlikeli bir durumdu. Dünya tarihinde dirilip şahlanmaya başlayan Türkiye Cumhuriyeti İngilizleri Orta-Doğu'da pek çok tedirgin ediyordu.

Buna karşılık Tunceli, Muş'un kürt Türkleri beylerinin bir kısmı Şeyh Sait'in din kisvesindeki bu ayaklanmasına hiç önem vermediler. Diyarbakır önlerinde büyük bir yenilgiye uğrayan Şeyh Sait kuvvetleri geri püskürtüldü. Varto çarpışmalarında Şeyh Sait'in oğullarından biri öldürüldü.

31 Martta Şeyh Sait'in karargahını kurduğu Hani düştü. 1 Nisanda Silvan ve Lice haydutların elinden geri alındı. 2 Nisanda hükümet kuvvetleriyle haydutlar arasında ciddi bir savaş patlak verdi. 5 Nisanda Palu ve Piran'da haydutlar elinden geri alındı. Başta Şeyh Sait bütün komutanları Genç yönünde kaçıyorlardı. Herkesin tek ereği Şeyh Sait'i diri yakalamak idi.

Haydutlar 7-8 Mart gecesi yeniden Diyarbakır'a saldırdılar. Başarılı olamadılar. Sonra Silvan'a yöneldiler. Pek sonra Mardin'e bir saldırı yaptılar. Fitnelerini Palu yöresinde körüklediler. Muş'un bağlantısını kestiler. Ötede Malatya'ya kadar girerek Çemişgezek'e dayandılar. Eğini tehdit ettiler. Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesine dek sokuldular. Buralarda bile taraftar toplamaya başladılar. Bunun için Viranşehir'de olan bu Şeyh Sait taraftarları ayaklanmayı bastırmak için Şanlıurfa'dan Viranşehir'e kuvvet gönderildi.

15 Nisan 1925 de Genç ilçesinin kuzeyinde sıkıştırılan Şeyh Sait ve adamları Varto'nun güneyinde Çarburuh köprüsü civarında hükümet kuvvetleri tarafından yakalanmış ve Varto'ya getirilmiştir. Şeyh Sait ayaklanmasına katılan toplum parçaları

aşiretler şeyhler ağalardı. Atatürk «Türkiye Cumhuriyeti şeyhler müritler ülkesi olamaz.» demişti. Bu yüzden de Doğu ve Güney Doğuda aşiretçilik, şeyhçilik ve ağalar üzerine gidiyordu. Doğu ve Güney bölgesinde bu işlere adı karışmış pek çok azılı kışkırtıcı derhal tutuklanıyor, sürgün ediliyordu. Ne yazık ki Atatürk öldükten sonra Doğu ve Güney Doğu'da bu belirtilen kışkırtıcılar üzerine gidilmemiş ve güzel Türkiye'miz 12 Eylüllere gelmiştir.

Doğu ve Güneydoğu'da Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılmasından sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk ulusuna şu bildirgeyi yayınladı «Cumhuriyeti korumak için düşman üzerine koşan kahraman ve cesur ordumuzun seferber askerlerini, muvazzaf birliklerini ve cesur tecrübeli subayları komuta heyetini sevgi ile sevinçle tebrik ederim. Bu esnada ordumuzu isabet ve başarıylayöneltip sevk ve idare etmiş olan Genelkurmayımıza, onun sayın başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a güven ve teşekkürlerimizi millet önünde tekrar söylemek ve ilan etmek isterim.»

Yakalanan Şeyh Sait ve taraftarları Doğu Bölgesi İstiklal Mahkemeleri üyesi Ali Saip Ursavaş tarafından sorgulanmaları yapılır. Diyarbakır'da hapishaneye atılırlar.

Şeyh Sait ayaklanmasının teşvikçileri :

1 — İngilizlerin sömürgecilik emelleri

2 — Osmanlı sürgün hanedan üyelerinin teşvikçileri, Türkiye'den kovulanlar, yüz ellilikler

3 — Terakkiperver Cumhuriyet fırkası taraftarlarının, iktidarın, Cumhuriyet halk fırkasının ülke üzerindeki egemenliğini sarsmak.

4 — 1925 yılında olan gerçekleştirilmeye başlanan Atatürk devrim ve ilkelerine karşı bir takım karşı öbeklerin türemiş olması.

Bütün Doğu bölgelerinde böyle bir olayın patlak verişi İstiklal Mahkemelerinin kuruluşuna sebep oldu. Doğu bölgesi İstiklal Mahkemeleri ise şöyle teşekkül etti.

1 — Başkan Haçim Mühiddin Çarıklı Bey (istifa edince yerine Müfit Mazhar Bey başkan oldu).

2 — Savcı: Süreyya Örge Evren Bey.

3 — Üyeler:

A — Ali Saip Ursavaş (Şanlıurfa Yöresi Kuvayı Milliye Kumandanı idi. Şanlıurfa'nın birinci devre milletvekili olmuştur.)

B — Avni Bey.

C — Müfit Mazhar Bey.

Sonradan sıhhi sebeplerden dolayı Haçim Mühiddin Çarıklı Bey başkanlıktan istifa etti, yerini Müfit Mazhar Bey'e bıraktı.

En sonunda Şeyh Sait ve taraftarlarının pek çoğu yargılanma sonucu idama mahkum olurlar.

Doğu İstiklal Mahkemeleri Başkanı Müfit Mazhar Bey orada dinleyicilere şunu söyledi «Doğu bölgesinin zavallı halkının yıllardır, Şeyhlerinin, beylerin, ağaların baskısı altında sömürüldüğünü, mallarının, canlarının, ırzlarının onların keyf ve isteklerine bağlı bulunduğunu hatırlattı. Artık bu düzene son verileceğini bildirdi.»

Yine Müfit Mazhar Bey ordaki suçlu Şeyh Sait ve taraftarlarına şunları kızgın bir biçimde haykırarak «Doğu bölgesi halkı sizlerin aldatıcı, kışkırtıcı tavır ve hareketlerinizden kurtulmuş olarak Cumhuriyetimizin ışık dolu yollarından ilerleyerek bayındır ve mutlu yaşıyacaklardır. Doğu Anadolu bölgesini yangına çevirenler döktükleri kanların söndürdükleri ocakların cezası olarak asılacaklardır. İşte Cumhuriyetin haşat edici ve adil yasalarının hükmü budur.»

Böylece Şeyh Sait ve taraftarları elebaşı suçlular kelepçelenir. Sıkı denetim altında asılacakları saati beklerler. İdam saatleri yaklaşınca Doğu İstiklal Mahkemeleri üyeleri de idam yerine gelirler. Ali Saip Ursavaş dost olduğu Şeyh Sait'i göremeyince yüksek sesle sordu:

— Şeyh Sait nerede.

Şeyh Sait sesi duydu cevap verdi.

— Buradayım!

Bundan sonra Ali Saip Ursavaş'la Şeyh Sait arasında şu konuşmalar geçer.

— Saip Bey, hani doğruyu söylersem beni kurtaracaktın?

— Ne yapalım Sait Efendi, seninle Hınıs'da kuzu yiyemeyeceğiz.

— Ben doğruyu söyledim cezamı hafifletmeliydin.

— Şeyh Efendi bundan daha hafif ceza olur mu?

— Bundan daha ağırını söyle bakalım Saip Bey!

— Artık kuzu filan kalmadı.

— Ne olurdu Edirne'de 101 yıl verseydin.

— Bu kadar Türk kanının dökülmesine, ocakların sönmesine sebep oldun. Cezanı çekeceksin.

İdam sehpasına giderken Şeyh Sait durdu ve Ali Saip Ursavaş'a şunları söyledi.

— Seni severim fakat kıyamet günü seninle muhakeme olacağız.

— O gün babasız bıraktığın günahsız çocuklar, ocaklarını söndürdüğün çaresizlerle muhakeme edileceksin!

— Boynuzsuz keçinin ahını boynuzludan alırlar.

Muhakemenin diğer üyesi Müfit Bey sordu.

— Şeyh Sait Efendi, beni mi daha çok seversin Ali Saip'i mi.

— Saip Beyi, sonra da seni, seninle çok sevişmiştik. Başkandan da Allah razı olsun. Süreyya Beyi de severdim.

O zamanki Diyarbakır valisi Mithat Bey Şeyh Sait'e sordu:

— Müslümanların ve Türklerin en büyük düşmanı kimdir?

Şeyh Sait cevap verdi:

— İngilizler.

— Eee? Bunu söylüyorsun madem öyle İngilizlerin Orta Doğuda maşası niçin oluyorsunuz. Onların para ve altınlarına neden kandınız.

Şeyh Sait başını salladı ve şunları söyledi:

— Ahmet Zihni Bey'in Fütühatı İslamiyesinde yazılıdır. Mehdi'nin çıkışında Türkler 300.000 asker vereceklerdir.

— Demek ki Türkler kıyamete kadar İslamiyeti koruyacaklardır.

Mürsel Paşa sordu:

— Din kalktı diyorsun. Namazını kılmıyormuydun? Camilerde ezan okunmuyormuydu?

— İbadetime kimse karışmadı. İsteyen namazını kılıyor. Camilerde ezan okunuyor. Biz kötü yaptık bundan sonra iyi olur inşallah!

Şeyh Sait'in son sözleri bunlar oldu. 28 Haziranı 29 Hazirana bağlayan gece 1925 te Diyarbakır'da asıldı.

Şeyh Sait'in yaptığı vatan hainlikleri :

1 — Doğu ve Güney Doğu halkının bir kısmının ölümüne sebep olmak,

2 — Genç Türkiye Cumhuriyetini parçalanmaya sürüklemek,

3 — Misak-i Milli sınırları içinde kalan Musul ve Kerkük sorununun gündeme geldiği sırada İngilizler tarafından kışkırtılan Şey Sait ve taraftarları yüzünden Genç Türkiye Cumhuriyeti kendi iç sorunu ile uğraşmak zorunda kaldı. Bu yüzden Musul ve Kerkük'ün İngilizler elinde kalışına ister - istemez ses çıkarılamadı.

Şeyh Sait'in emeli İngilizlerin desteği ile Doğu bölgesinde uyduruk asılsız-astarsız bir Kürtistan kurmaktı. Pek tabiiki bu Kürtistan İngilizlerin bir sömürgesi olacaktı. Emiri bir diğer deyimle kıralı da Şeyh Sait kırallığın köşe başlarında Şeyh Sait'in müritleri yerleştirilecekti. Kürtistan'ın devlet dili de Selçukluların kabül etmiş olduğu bozuk Farsça sayılan Türkçe, Arapçanın kırması demek olan Kırmanca (Kürtçe) olacaktı. Kürtçe lisanı Osmanlıcanın pek ilerisine gitmiş olduğundan Osmanlılarca da desteklenmekteydi. Yani Osmanlılarda Kürtler gibi ana dillerini bırakıp Farsça ve Arapçadan gramer kuralları ve binlerce kelime almışlardır. Pek çok Osmanlı sultanı Türkçeyi bırakıp Farsça ve Arapça şiirler yazmaya başlamıştı. Yani bu düşüncenin ateşli taraftarları İngiliz Teali cemiyetinin ateşli taraftarları İngiliz Teali cemiyetinin üyeleri olduğu açıkça anlaşılıyordu. Doğu ve Güney doğu bölgesinde Osmanlıların kurdu-

ğu Hamidiye alaylarının paşaları da Osmanlı hanedanının Şeyh Sait'le birlikte halifeliğini tanıyorlardı. Büyük Türk düşünürü ve şairi Mevlana Celaleddini Rumî bile eserlerini Farsça yazmıştır.

Ya! Bu kürtçü faşistler şu zihniyettedirler. Doğu ve Güney Doğuda yaşayan insanlar üzerinde mercekle, mikroskopla büyük inceleme yapıp gözleri kapkara, kaşları kara, saçları kara ise belli Kürt evladı bizdendir. Yok eğer gözleri elâ, saçları kumral ise bizden değildirler. Saçları sarı gözleri mavi ise bunlardan korkun, bunlar içimize ajan olarak gelmişlerdir. Boyu-bosu kafatası şu biçimde ise Kürttürler. O biçimde ise Kürt değillerdir. Yok İran'a doğru yaklaştıkça asil Kürt ulusu başlıyor. Uzaklaştıkça hepsi kırmanlaşıyor. Yahu! Aslanım bu Allah'ın yarattığı kulu siz mi değiştireceksiniz. Bırakın şu insanları kendi haline yaşasınlar. Çağdaş dünyamızda bu gibi düşünceleri beyninde düşünmek ve filizlendirmek çok saçmadır. Yersiz-gereksizdir. İnsanın değeri teninin, saçının renginde, boyunda posunda şekil şemalinde değildir. İnsanın aklında kardaşlığındadır.

Aşiretlerinden yabancılarla evlenen genç kız ve delikanlılara çok kızıyorlar, köpürüyorlar. Sebebi sorulduğunda asil Kürt ulusu kırmanlaşıyor diyorlar. Yahu kardaşım zaten siz Büyük Selçuklu Türkmenlerinden bu yana tarih boyunca kırmanlaşmışınız, Azerilerle, Türkmenlerle, Avşarlarla, Karamanlılarla, Lazlarla, Çerkezlerle karışıp kaynaşarak bir bütün olmuşsunuz. Peki bu kadar yuvayı karı-kocayı birbirinden nasıl ayıracaksınız? Demek şizler yalnız yurdumuzu parçalamakla kalmıyacaksınız, ailelerimizi de parçalayacaksınız.

İşte böyle Doğu ve Güney Doğu'da Rusya'nın ileri karakolluğunu yapmaya çalışan beyni yıkanmış neye hizmet ettiğinden habersiz ve bilinçsiz sadece şahsi bir çıkar vaad edilen makamların davasından ibaret Rus altın ve paralarına kanmış olan bu kimseler, Doğu ve Güney Doğu'da yaşayan halkımızın işinegücüne zarardan başka bir şey vermeyen bu maceraperest kimselere gülmekmi yoksa ağlamak mı gerek bilemiyorum.

Eğer Doğu ve Güney Doğu'da bu Şeyh Sait ayaklanmasına benzer ayaklanmalarla bir başarıya ulaşır da Şeyh Sait gibileri

emir, Osmanlı hanedanından birisini de getirir halife yapacağız derlerde, Doğu ve Güney Doğu'da derebey hayatı yaşayan ağalardan herhangi birini de kumandan ederlerse vay geldi bu ülkenin başına, bu ağa da gider Moskova'dan tank ve silah alır da Kürtçü faşistleri silahlandırıp Osmanlı veya Selçuklu İmparatorluğunu yeniden dirilteceğiz deyip ondan sonra Yallah! Arabistan'a hücüm! Tüm Arap ülkelerini işgal ettikten sonra Viyana kapılarına kadar gideceğiz! diyen bu fikirleri yayan Rus çarı Deli Petro'dan bu yana Akdeniz'e sıcak denizlere inip açılmak isteyen Panislavist yayılmacılık siyasetini güden içimize sızmış türlü-çeşit kılıkda Rus casuslarının yaymış olduğu fikirlerdir. Bunlar birincisi Türklerin Araplarla arasını açmak, ikincisi Avrupa ile aramızı bozmak gibi fitne-fesat tohumlarını ortaya koymaktadırlar.

Kardaşım bizim Arap çöllerinde Viyana kapılarında ne işimiz var. Biz Arap çöllerinde yanar kavruluruz oranın sıcağına dayanamayız. Kışın ayazında Viyana kapılarında donar kalırız. Bizi oralara götürmek isteyenler bizleri göz göre göre katletmek istiyorlar. Bu mendeburlar ana yurdumuz Kafkasya, Orta Asya'yı işgal etmişler. Ordaki İslam Türk halkına Rusya'da yaşamakta olan diğer uluslara yaşamak hakkı tanımıyorlar. Her türlü faşist baskıları uyguluyorlar. Üstelik bize Anadolu ve Trakya yani Türkiye Cumhuriyeti topraklarını çok görüyorlar. Her fırsatta acaba buralarını da işgal edip ata dedemiz Çar Deli Petro'nun vasiyetini yerine getirebilirmiyiz diye can atıyorlar. Bunun için adı sahte Sovyetler Birliği dedikleri Rus çarlığının devamı olan aynen onun fikir ve yolunda gidenler yeni Rus çarları değil de nedir? Bütün bu şekilde halkımızın bir kısmının beyni yıkanıp her yanı kanı boyatıp İttihat ve Terakkiciler gibi dünya savaşlarına katılmamıza sebep olurlarsa nice olur bu ulusumuzun hali...

Görülüyorki bölücüler durum ve zamana göre şekil ve renk değiştirerek bazan sahte dindar. Bazı zamanlar sahte bir milliyetçi, kimi kez aşırı bir solcu olarak yurdumuzda karışıklık çıkarmak böylece kaleyi içten fetih etmek çabası içindedirler. Türkiye Cumhuriyetinin yurttaşları insan hakları evrensel bildir-

gesine saygılı, yurduna ulusuna bağlı kalarak bir bütün olarak yaşamaktan mutludurlar.

Doğu ve Güney Doğu bölgesinde yurdun diğer bölgelerinden tayin olarak gelen memurlara 12 Eylülden önce yoğun olarak Kürtçülük davasını iddia eden komünizmle faşizmi bir arada yürütenlerce şu baskılar yapılmaktadır.

1 — Bu memurların yolunu kesmek, dövmek, sövmek gözdağı vermek bunları ürkütüp kaçırtmak.

2 — Böylece boş kalan kadrolara Kürtçülük davasını savunan işine geldiği zaman bir numaralı kominist, işlerine geldiği zaman bir numaralı dindar sofi olan Kürtçü faşistleri yerleştir-

3 — Parlementoya (meclise) soktukları milletvekilleri aracılığıyla, sendikalarını devreye sokup Rusya'nın ileri karakolluğunu üstlenen Kürtçülere karşı olan memurları passiv görevlere vermek daireden uzaklaştırmak.

Türkiye Cumhuriyetini parçalamak isteyen öbeklerden bazıları da Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu'da eylemlerini sürdürerek bu bölgede Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca köstebek gibiayaklanmalar çıkarmaktadırlar. Bu satılmışlar Türkiye Cumhuriyetinin ulusay bütünlüğüne yönelik dış düşmanlardan para yardımı bile görmekdedirler. Bunlar Türkiye Cumhuriyetini parçalamak isteyen herkesi severler. Ona her türlü yardıma koşarlar. Bunların zıttı olan herkesi kendine düşman sayarlar.

Bu Kürtçü Faşistlerin durumuna hiç şaşmayın bunları önemsememezlik de asla etmeyin! Niye ki sakın gülmeyin! Bunlar dünyada olmuş şeylerdir. Almanya'da ayni biçimde rütbesi düşüktür diye hiç önemsenmeyen bir çavuş olan Adolf Hitler birden bire Almanya'da iktidarı ele geçirip, tüm Avrupa'yı işgal edip, her tarafa saldırıp Alman ulusunu ne durumlara soktuğunu gördünüz mü?

Son zamanlara kadar Türk düşmanlığına devam etmeyi bir meslek durumuna getirmiş olan nİgiltere yeni, yeni bu tutumla kendi ulusay çıkarlarını tehlikeli duruma attığının farkında olma-

ya başlamışlardır. Eğer İngilizler Türk düşmanlığına devam edecek olurlarsa İngiltere dedikleri yurtları bir Rus sömürgesi olacaktır. Güneş batmayan İngiliz İmparatorluğu dedikleri İngiliz Krallığı hep Türk düşmanlığı yüzünden üstünde güneş doğmayan bir ada oldu. İnşallah bundan sonra akılları başlarına gelir de İngiltere Rus sömürgesi olmaktan kurtulur.

Çar Deli Petrodan bu yana Asya ve Avrupa'da yayılma siyasetini sürdüren Ruslar. Günümüzde dahi onun vasiyetini harfiyen yerine getirmekten geri durmamaktadırlar. Bu vasiyete göre sıcak denizlere açılmak Akdeniz'e inmek için komünizmle, faşizmi bir arada yürütmektedirler.

Rus sömürgeciliğinin Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da ileri karakolluğunu üstlenen satılmışlar aynen Rus sömürgeciliğinin çaresiz bir kuklası olarak komünizmle, faşizmi bir arada yürütmeye çalışıyorlar. Şöyleki bunlar Farsların (İranlıların) dilinden aldıkları gramer kuralları ve Farsça sayılar; yek, dü, se, car, penç, şeş, haft, heşt, neh, deh... gibi. Arapçadan aldıkları binlerce kelime, Türkçeden koparıldıkları binlerce adla, Rusçadan soktukları binlerce kelimeyi birbirine karıştırarak, Türkiye'deki Kürt azınlığın lisanının sözlüğü demektedirler.

Ayıp be! Kürtler bir azınlık değillerdir. Onlar Orta Doğu'da Büyük Selçuklu Türk devletini kuran Selçuklu Türkmenlerinin torunları kırmanlardır. Onların dinleri İslam, canımız, çiğerimiz, kanımızdırlar. Yalnız onların dilleri Farıslaşmıştır. Diğer her şeyleri ile yaşayış, töre, gelenek-görenekleri ile Türk ulusunun ayrılamaz, parçalanmaz bir kalesidirler. Onlar Orta Doğuyu Haçlı sürülerinden temizleyen Selahaddin Eyübi'nin askerleri; yine onlar Şanlıurfa kurtuluş savaşında Ali Saip Ursavaş'ın emrinde Siverek'ten Şanlıurfa'nın imdadına yetişen Kahraman Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinin yiğit çocuklarıdırlar. Onlarki Şanlıurfa'yı 63 günde Fransız sömürgeciliğine mezar yapmışlardır. Hiç kimse bunlara siz ayrı bir ulussunuz diyemez. Bunu diyenler yurd hainidir, bölücüdür. Ben nerede hakir görülmüş bir kırman (kürt) görsem bütün bunları hatırlar tüylerim diken, diken olur kızar köpürürüm.

Bütün bunlara karşılık kürt davasını ileri sürenler azılı faşist kesilerek. Kafatası milliyetçiliğine kadar işi azıtarak bu kürttür. Şu değildir diye Doğu ve Güney Doğu'da gerçekde var olmayan Farıs töresi altında yozlaşmış ta Selçuklu Türkmenlerinin devlet dili Farsçayı da kabül etmesinden bu yana ortaya çıkan kırmanlaşma etkisi kendini bunlarda göstermiştir. Bir defa Kürtçe denilen lisan Farsça ve Arapça, ayrıca son zamanlarda sözlüklerine aldıkları Rusça kelimelerin dışındaki bütün kelimeleri öztürkçedir. Bu Doğu ve Güney Doğu Anadolu halkının köylerinde konuşulan Büyük Selçuklu Türkmenlerinden günümüze ulaşan Kürtçe kelimelerde, adlarda Türkçe ses uyuşu kurayı aynen görülmektedir. Bunlardan en ilginçlerinden bir kaç örnek çok acı biber anlamında Şanlıurfa yöresinde kullanılan ısot adlı Öztürkçe de issıot'dan gelme ısot olmuştur. Isıtan yakan kavuran ot anlamına gelip, ısırgan otu türünde bir bitkidir. Bir Güney Doğu Anadolu'da erkek adı olarak verilen Bozan → Bozhan, Şanlıurfa'nın ilk Türk valisi Bozan Bey'in anısına bizzat Kürt Türkleri tarafından erkek çocuklara verilen bir addır. Türkçe erkek adlarının sonuna getirilen -HAN, -HEN takıları Kürt Türklerinin Lehçe dillerinde bile vardır. Örnekler; Bozhan, Bedirhan, Fetalihan, Seyithan gibi... Bunlar sadece iki örnektir.

Kürtçedeki Farsçadan gelme Na; Türkçedeki yok, hayır anlamına gelir. Kürtçe dedikleri lisanda bulunan Nan kelimesi Farsçada Nan = Ekmek demektir. Bızin yine Farsçada keçi demektir. Kırmanca (Kürtçe) dedikleri aslında var olmayan lisanda Bızın, keçi demek oluyor. Farslar da bizim Karakeçili aşiretimize Bızın Reşt anlamında Karakeçili derler. Bu Kürtçe denilen lisanda da böyledir. Bunlar sadece basit bir kaç örnektir. Kürtçe denilen Türkçe, Farsça Arapçanın karışıp kaynaşmasından oluşan bu dil binlerce böyle kelimelerle doludur. Ancak batılı dil bilimcileri ve Ruslar Kürtçe gibi bütün Türk boylarının Lehçelerini birbirinden ayrı bir dilmiş gibi göstermeye çalışıyorlar. Bu yoldaki yayınlara büyük ödenek ayırarak bölücü propagandalarına devam ediyorlar.

Kırmanca (Kürtçe) denilen lisanı konuşan damarlarında akan kanda Türk ulusunun kanını taşıyan yurttaşlarımızın içine sızan

vatan haini Rusya'nın satılmış, uşakları, Azeri Türklerinin akibetine düşeceklerinden habersizdirler. Yine Azerilerin konuştuğu Azeri Türkçesine Ruslar Azerice diye bir ad koymuşlar, ona Türkçe demekten korkarlardı. Nitekim Azeri Türkleri de bir zamanlar 1917'den 1918'e dek Kafkasya'da bağımsız Azerbeycan Cumhuriyetini kurmuşlar. Bu devlet bir yıl yaşamış ondan sonra Rus kızıl ordusu tarafından ortadan kaldırılmıştır. Azeriler eğer başka bayrak ortaya çıkarmaya idiler. Yeni kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti ile ayni bayrak altında bütünleşseydiler. Azerbeycan tarım ürünleri ve petrolleri ile bir Rus sömürgesi olmazdı. Ayni biçimde İngilizler Doğu bölgesinde mevcut olan petrol yataklarının kokusunu aldıkları için, Genç Türkiye Cumhuriyetinin başına bu Şeyh Sait gibi isyanları kışkırtarak bela ediyorlardı. Rusya'nın Rusya'da yaşamakta olan Türk boyları ve diğer uluslar üzerine uyguladıkları baskılar zorla uygulatılan alfabe değişikliklerinden alınacak pek çok dersler vardır.

Çarlık Rusya'dan yüreği yanan İslamlar ve Türk boyları çarlık Rusyasına karşı komünistlerin safında savaşmışlar Kafkasya'dan, Kırım'dan, Orta Asya içlerinden Moskova'ya kadar yürüyerek çarlık Rusyasına en büyük darbeyi indirmişlerdir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşında Alman Faşizmini yenen Kafkasya'dan, Orta Asya'dan, Kırım'dan evini-barkını bırakıp asker olan kahraman Türk boylarının çocukları Alman ordularını durdurmuşlardır.

Bütün bunlara karşılık sizler Almanlara karşı iyi savaştınız. Biz Rusları onların tutsaklığından kurtardınız. Sizler kendi aranızda dilinizle, edebiyatınızla bağımsız devletinizi kurun. Siz kendi başınıza ne yaparsanız yapın kendi kaderinizi kendiniz tayin edin denmemiş. Üstelik Rusya'daki İslamlar, Türkler ve diğer uluslar üzerindeki gizli Panislavist baskılar artırılmıştır. Bütün bu yaptıkları alçaklıklar yetmiyormuş gibi tüm kendi suçlarını gizlemek için propaganda ve yayına çok önem vermişler. Kurt ırmağın yukarısından su içermiş kuzu da aşağısından suyu yudumlarmış. Kurt kuzuya suyu ne bulandırıyorsun dermiş. Rusya'daki Ruslarla başka ulusların durumu bu yolda anlayana sivrisinek saz anlamayana davul zurna az!

Eskiden İngilizler ulusları birbirine kışkırtmakta birinci gelirdi. Şimdi kışkırtıcılık, fitnecilikde birinci sırayı Ruslara kaptırmışlardır. Bu yüzden İngiltere'de hep sokak çatışmaları karışıklıklar çıkartıyorlar. Fakat Moskova metrosuna bomba koyan iki Ermeniyi Ruslar sorgusuz-sualsiz derhal ortadan kaybetmişlerdir. Ermeniler Moskova metrosuna niye bomba koymasınlarki haklı adamlar. Ermeni kardeşlerimizi cepheden cepheye sürüp soykırıma uğratanlardan birisi de Ruslardır.

İşte Rus sömürgeciliğinin toruna düşen ulusların acı kaderi budur. Bu acı kader ibret verici ders aldırıcıdır. Bu gün İngiliz ve Avrupa sömürgeciliği tarihe karışmış gibidir. Fakat Avrupa ve Asya'daki Rus sömürgeciliği bütün dehşeti ile sürüp gitmektedir. Yüce Tanrı bu Rus sömürgecilik hareketinden bütün dünya uluslarını koruduğu gibi Türk ulusunu bir bütün olarak korusun. Şu güzel yurdumuz Anadolu'yu yüce Tanrı bu canavarların eline fırsat verip kaptırmasın. Aşk olsun özgürlüğün değerini tutsak olmazdan bilene, büyük kurtarıcı Gazi Mustafa Atatürk'ün dediği gibi; Ne Mutlu Türküm Diyene!

29.Ekim.1985

ŞEYH SAİT İSYANINDAN SONRA

Şeyh Sait isyanından sonra Türkiye'den kaçan bazı yurt satmışları İngilizlerin Revandız kaymakamı Seyit Taha aracılığıyla İngiliz haber alma servisi üyesi Edmonds'a takdim olundular. Edmonds bu satılmışları katibi Modfold'la birlikte Revandız'a gönderdi. Böylece Revandız'da Türkiye'nin başını derde sokacak eylemlerin tohumları İngilizler tarafından atıldı.

Bu biçimde satılmışlar birinci toplantılarını 1927 yılının Şubat ayında Kuzey Irak'daki Revandız'da Seyit Taha'nın evinde yaptılar. Toplantıya Seyit Taha'nın kardaşı Muslahattın, Balık aşıreti başkanı Mehmet Ağa, Mankuri aşireti başkanı Süvar Ağa, Hınıslı Mehmet Emin katıldılar. Toplantıda İngilizlerin önerileri görüşülüp kabül edildi. İngilizlerin önerileri şunlardı:

1 — İngilizler her zaman mazlum ulusların koruyucusu olmuşlardır. Kürtlere de yardım edeceklerdir. Gerektiğinde silah ve cephane verip Nesturilerin de yardımını temin edeceklerdir. Fakat başarıya ulaşmak için birleşip bir cemiyet kurmak gerekli dir.

2 — Türkiye'nin Güney Doğusunda ve Doğusunda isyanlar geliştirip çoğaltıldığında Van ili işgal edilirse İngilizler her sahada yardımını esirgemeyeceklerdir.

İkinci toplantı yine İngilizlerin önerilerini karara bağlamak erekiyle 1927 Şubat ayında Seyit Taha'nın evinde yapıldı. Bu toplantıya şunlar katıldı.

a — Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza,
b — Seyit Muslahattın,

c — Hınıslı Mehmet Emin,
d — Herîki aşiret başkanının oğlu.
e — Balık aşireti başkanı Mehmet Ağa,
f — Menkuri aşireti adına katibi katılmıştır.

Burada şöyle kararlar almışlardır.

1 — Irak'dan Şemdinan, Celaliye ve Suriye'den Şanlıurfa bölgesine kadar olan topraklar üzerinde derhal saldırıya geçilecek,

2 — Ağrı dağındaki Celali aşireti başkanı Halil Bey'e Maku yöresindeki Yusuf Abdal'a, Hoca'ya, Şahin oğlu Hırco Mustafa'ya da haber gönderip eylemlerine çağrı edilecektir. Eyleme çağrı davetiyeleri Musul'lu Softa bozuntusu Fayik Abdullah ve Mardin'li Tevfik Cemil'e gönderildi. Bu arada zaman yitirmeden Taha Şemdinan'a saldırdı. Fakat bozguna uğratıldı.

Üçüncü toplantı da yine Seyit Taha'nın evinde yapıldı. Birinikinci toplantıda bulunan kişiler yine bu toplantıda vardılar. Ancak bu toplantıya Modfold da gözlemci olarak katılmıştı. Bu toplantıda Haydaranlılarla, Celalileri de aralarına almak gerekliliğine karar verdiler.

Seyit Taha'yı İngilizlerin içtenlikle tutmasını kıskanan Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza, onlardan ayrı eylemlere girişmeye karar verdi. Bildirgeler hazırlayıp Güney Doğu Anadolu aşiretlerine dağıttırdı. Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza böylece İran'a geçerek Simko ile birleşti.

Şikak aşireti başkanı olan İsmail Ağa'nın lakabı Simko'dur. Simko 1915 de sömürgeci Rus ordularına karşı Urumiye gölü yöresinde 3000 kişilik bir kuvvetle Ruslara karşı kahramanca savaşıp yenilince dağlara çekildi. Simko ateşli yurt sever bir yiğitti. Ayrıca diğer yandan İran'da Nesturilerle çarpıştı. Nesturi hıristiyanlığın bir çeşit mezhebi olup, asurilerle Keldaniler ta kendileridirler dilleri Keldanicedir. Ayrıca Simko 1921 de İran'da Mehebad'a saldırdı. Orada bulunan 600 İran jandarmasını pek sonrada yörede bulunan Amerikan misyonerler heyetini toptan yok etti. Böylece Mehebad'da bir çok isyan çıkarttı. Simko (İs-

mail Ağa) İranlılar tarafından her sıkıştırıldığında Türkiye'ye giriyor. Türk topraklarına giriş-çıkışına Türk hükümeti ses çıkarmıyordu.

En sonunda 1930 yılında İran'da köklü bir ayaklanma daha oldu. Bu sıra Simko İran hükümet yetkilileriyle görüşmek üzere gittiği Esneviye'de ağabeyi Cafer Ağa gibi İranlılar tarafından pusuya düşürülüp kalleşçe öldürüldü. Bir süre sonra İngilizler tarafından tutuklanacağını anlayan Hınıslı Mehmet Emin Broski de kaçıp Simko'ya katıldı. Fakat Simko ile İranlılar savaş başlayınca tekrar İran'dan kaçıp Kuzey Irak'a geçtiler. İngilizlerle iyice anlaşıp Edmonds'un vekili Hedler'in emrine girdiler.

Bütün bu eylemlerinde başarıya bir türlü ulaşamayan İngilizler satılmış Kürtlerle Ermenileri «Hoybon» derneği etrafında birleştirmeye karar verdiler. Hoybon Ermenicede «Haybun« Ermeni yurdu, Farsçadan bozma Kürtçede «Hoybon» benlik, karakter anlamına geliyordu. Böylece Hoybon cemiyetinin temeli ile iskeleti Ermeni Faşist taşnaklarından, eti ile kanı zavallı saf Kürtlerden, ruhu da İngiliz emperyalistleri tarafından yaratılmıştı.

Böylece Hoybon derneğinin ilk toplantısı Kuzey Irak'da yapıldı. Bu toplantıya katılanlar.

A — Kürtlerden;

1 — Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza
2 — Hınıslı Mehmet Emin
3 — Lice'li Fehmi
4 — Topçu Yüzbaşısı Süleymaniyeli Abdül Kerim
5 — Kaçak subaylardan Hurşit
6 — Doktor Şükrü Mehmet

B — Ermenilerden;

1 — Şanlıurfa'lı Emirizyan
2 — Muşlu Aris
3 — Bağdatlı Sultanyan
4 — Leon Paşa.

Böylece Hoybun Fransa'nın başkenti Paris kurultayına katıldı. Birleşmiş Milletler cemiyetine baş vurmak için harekete geçtiler. Üyeler seçildi.

Ermenilerden;

1 — Rupen Paşa
2 — Bogos Nubar Paşa
3 — Vaharonyan
4 — Ahadisyan

Kürtlerden;

1 — Irak kürtlerini Şerif Paşa
2 — Suriye kürtlerini Berazi aşiretinden Hüsnü
3 — kalan kürtleri Doktor Şükrü Mehmet
yordu.

Zaza Türk boyundan olan Gökalp Diyarbakır'lıdır.
lik yıllarında kürtçülük akımının savunucusu olan Gökalp araştırmaları sonunda Kürtün - Türkten başka bir şey olmadığını görünce «Türkçülüğün Esasları» adlı kitabını yazarak bütün araştırmaları boyunca Büyük Selçuklu Türklerinin torunları olan Kürtlerin Turani bir ulus olduğunu açık gerçekleri ile ortaya koyan yüce bir kişidir.

Aynı yolda Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğan tıp doktoru Şükrü Mehmet Sekban baştan itibaren ateşli bir Kürt ayrılıkçı akımını benimsemiş. Bu yüzden Hoybun derneğinin Bağdat şubesi başkanlığına getirilen Sekban yurt dışında pek çok Kürtçü çalışmalar yapmıştır. Rus, Fransız, İngiliz gibi sömürgeci devletlerin Kürtler üzerinde oynadığı akıl almaz oyunları gören Sekban Paris'de «La Question Kurde = Kürt Meselesi» kitabını yazmıştır.

Bu kitaptan anlaşıldığı gibi o da en sonunda Ziya Gökalp'ın düşüncesine hak vererek, Kürtün öz benliğinin Türkten başka bir şey olmadığını, Kürtlerin, dili edebiyatı, gelenek-görenek her şeyleri ile Turanı olduğunu dile getirip söylemiştir. 1939 yılın-

da Türkiye'ye dönen Sekban 1960 da kendi öz yurt toprakları İstanbul'da ölmüştür.

Paris kurultayında alınan kararlara göre biri Kilikya (Çukurova, Hatay, Kahramanmaraş, Mersin, Gaziantep, Şanlıurfa) öteki Erivan, Erzurum, Kars, Ağrı'da olmak üzere iki Ermenistan. Bunların iki kıskacı arasına alınmış yemlik bir Kürdistan kurulmasını öneriyorlardı. Ermeniler bu kararın derinliklerini görüşmek için Beyrut'da ikinci bir kurultay toplanmasını öne sürdüler.

Böylece Beyrut kurultayı bir Ermeni garajında toplantı kurultaya katılanlar:

Kürtlerden;

1 — Şeyh Sait'in kardaşı Mehdi
2 — Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza'yı temsilen Haco
3 — Lice'li Fehmi
4 — Süleymaniyeli Abdülkerim
5 — Fakih Abdullah
6 — Mardin'li Tevfik Cemil
7 — Kaçak Subaylardan Hurşit
8 — Bedirhani'lerden Celadet Ali, Halil Rahmi, Kamuran Ali
9 — Berazilerden Şahinoğlu Mustafa.

Bu kurultayın seçimlerinde Ermeni Papazyan genel başkan seçildi. Bu seçime Kürtler karşı çıktılar. Böylece ilk adımda kurultaya Ermeniler egemen olmuşlardı. Bunun üzerine Abdülkerim söz alarak;

— Başkan Kürt olmalı ve başkanlığa mutlaka Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza seçilmelidir.

Buna cevaben Papazyan;

— Dernekte başkanlık yoktur. Benimki yalnızca yönetici bir ünvandır.

Bunun üzerine Şeyh Sait'in kardeşi Mehdi ayağa kalkarak elindeki haritayı masanın üzerine fırlatarak şunları söyledi:

— Buraya kadar oynanan oyunların iç yüzü anlaşılmıştır şu

duruma bakınızki iki Ermenistan ve arada kalmış yumruk kadar bir Kürdistan bunu hangi mantık kabül eder. Dernek bir Kürt derneği olduğu halde başkanı nasıl Ermeni olur? Yapılmak istenen Kürtleri ortadan kaldırmayı erek ediyor. Ben ve arkadaşlarım şimdiye dek alınan kurultay kararlarının hiç birini kabul etmiyoruz.

Böylece Beyrut kurultayı çok heyecanlı bir ortama girdi. Ermeniler ile Bedirhaniler Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza ile arkadaşlarının kurultaydan çıkarılmasını istediler. Burada Tevfik Cemil söz aldı:

— Bunlar satılmıştır, bunların Hoybun derneğinde işi yok!

Lice'li Fehmi de:

—Hoybun derneğinin yönetiminde Kürtlerden hiç kimsenin bulunmadığını haykırdı.

Bu sırada Celadet Ali, Lice'li Fehmi'nin üzerine yürüyerek:

— Huzurumda halt ediyorsun çok konuşma!

Diye küfür etti.

Böylece Hoybun derneğinin iç yüzü ortaya çıktı. Kürtleri ara yerde kullanmak Türkiye'yi kargaşaya sürüklemek Büyük Selçuklu devletinin Müslüman öz torunları olan Kürtleri İslamiyete karşı kullanıp hıristiyanlaştırmak. Oysaki Şeyh Sait İslam şeriatını kendine maske yapmıştı. Peki İslamiyeti savunan bir kişinin adamlarının hıristiyanlarla işbirliği ne içindi? Demek ki bunların davası İslama hizmet değil, emperyalist devletlerin altın oluğunun altına tenekelerini koyup doldurmak derneklerin olduğu gibi her şeyin başına kendileri geçmek har vurup harman savurmak. Bağlı bulunduğu halkı da bıçak ağzına sürüp şeyhlik, mürütlük saltanatına konup maddi-manevi çıkar saltanatını devam ettirmek.

Beyrut kurultayından sonra Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza ve yanlıları Hoybun derneğinden ayrıldılar. Karşı bir dernek kurdular. Bu derneğin üyeleri şunlardı.

1 — Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza
2 — Şeyh Sait'in kardaşı Mehdi
3 — Abdül Kerim

4 — Fehmi
5 — Faik
6 — Abdullah
7 — Şeyhül İslam Haydaroğlu İbrahim ile oğlu Davut

Bu dernek kurulduktan sonra yayınladığı bir bildirge ile erkeklerini ve kürtler üzerinde Ermenilerin oynadıkları oyunları ortaya koydular.

O tarihten bu yana Hoybun derneği üyeleri aynen taşnak Ermenilerinin yöntemlerini kullanarak günümüze dek dünyanın her yerinde pek çok suikastlere adı karışıp, İngiltere, Fransa, Rusya gibi devletlerin Orta Doğuda kiralık katilliği görevini üstlenmişler günümüzde Türk elçilerinden tut İsveç Başbakanı Olof Palme'nin öldürülmesine kadar kaldırılan her şüpheli taşın altından hep bu akrepler çıkmışlardır. Emperyalist güçlerin kiralık katilliğini üstlenen Taşnak Ermenilerinden, Haybun derneğine oradan Ermeni Asala ve Apo örgütlerine kadar uzanan bu caniler son zamanlarda Rus sosyal faşizminin Orta-Doğu'da kiralık ajanları olmuş, onların hesabına da çalışmaya başlamışlardır. Kısaca bu Asala ve Apo örgütleri halk düşmanlığına devam ederek kim kendilerine para çıkar sağlıyorsa onların hesabına adam öldürüyorlar. Kendileri bile Orta-Doğu'da neye hizmet ettiklerinin bilinci içinde değillerdir. Onların tek bir hedefi vardır. Para zevkü sefa, içki, eğlence, dans, pavyon alemleri, kumar masaları kurmak tam bir kapitalist hayata özenti. Bu hayatı elde etmek için büyük para karşılığında elçi, devlet başkanı, diplomat öldürmek. Pek tabiiki en çok para kim verirse onun hesabına çalışmak. Bu insanlık, adalet değil. Bütün dünya da demokrasiye inanan hür ülkelerde nerden gelirse gelsin bu gibi terör odakları üzerine kararlı ve bilinçli bir biçimde gidilmelidir. Bu sorun bir kaç ulusun derdi değil tüm insanlığın kaçınılmaz tarafsız adaleti olmalıdır.

PAZARI

— Buyurun kitabımıza bakın «Çukurova Acıklı Olayları ve Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşları»

— Okur-yazarlığımız yok Kayseriliyik.

— Desenize hemşeri çıktık yahu ben de Kayseri'nin Develi ilçesinin Firaktin köyündenim. Hemşeri, hemşerinin kitabını almaz mı?

— Yoğ ağe bizim okur-yazarımız yok.

— Anladık, anladık sizin okur-yazarınız olaydı. Bu kitapları sizler yazardınız. Zaten okur yazarımız yoktur diyerek. kör cahil sandılar. Bunlar haklarını aramak için Ankara'ya dilekçe bile yazamazlar düşündüler. Böylece Şanlıurfa'nın tüm bölge haklarını ellerinden aldılar. Bu yüzden başımıza şu müsibetler geldi. Et-balık, Y.S.E., bir az sonra D.S.İ., zirai aletler derken. Şanlıurfasporu kümeden bile düşürdüler. Bütün bunlar kitap satanlara okur-yazarımız yoktur demenin cezasıdır.

Bir takım haklar elden gidince binlerce dilekçe Ankara'ya yazdırılır. Yağdırılır, yalnız bunlara kimse kulak asmaz. Çünkü önceden not verilmiştir. Şanlıurfa'nın okur-yazarı yoktur. Dilekçe bile yazamazlar. Yazılanlar sahtedir. Aman-duman, etmeyin, yapmayın. Sizin okur-yazarınız yoktur hemi?

Kitapları almayıp okumamak. İlk ayet Kur'an-ı Kerîm'de İkra = Oku! Gördünüz mü? Bu yüzden Şanlıurfa'ya neler yaptılar. Ne şan kaldı, ne şöhret.

Şanlıurfa'da bir çok yöre dergileri çıkmıştır. Harran, Anzılha gibi hiç biri de yayınını sürdürememiştir. Hepsi de kısa zamanda kapanmıştır. Çıkan bazı yöre kitapları da satılmamış. Zarara uğramış. Bunların yazarları da kalemi bir tarafa savurmuş.

Artık öyle duruma gelmişlerdir ki kalemi bir daha ellerine alamamışlar. Kendileri de haklı olarak hers etmişlerdir.

Bazı çekemez Şanlıurfa'lılara göre bu mahalli yazarlar, Şanlıurfa'yı sömürüyorlarmış. Bastırdıkları dergileri, kitapları, pahalıya satıyorlarmış. Bir defa az sayıda basılan eserler yüksek fiyatta olur. Bütün bu koşullar içinde sonuç olarak şu çıkar ki Şanlıurfa için kaleme sarılan bir yazar hüsrana uğrar. Kendi kendini harcar. Eğer bunu bilerek Şanlıurfa üstüne eser verip kitap yazı yazıyorsa ülke-yurt aşkından, sevgisindendir.

Bu ülkenin kanını içenler, bu ulusu sömürenler kodaman faizciler, bire alıp ona satanlar har vurup harman savuranlardır. Dar gelirli memurun, köylünün, esnafın, işçinin kısaca bu yoksul ulusun aşına ekmeğine göz koyanlardır. Hiç bir zaman şairler-yazarlar olamaz.

Hiç bir yazar, şair dergi, gazete müstehcenliği konu almıyorsa toplumu sömüremez. Geçmişimize şöyle bir göz atacak olursak pek çok fikir yazarı, şairi fikri yüzünden, gerçekleri, adaleti, haklıyı doğruyu savunduğundan dolayı ömrünü hapishanelerde çürütmüş, ülkenin çıkar çevreleri tarafından yalancı iftiralarla lekelenmiş. Haksız yere suçlanmıştır. Haksızlığa uğramış, bu yazarlar, şairlere ne yazık ki savunduğu kitle bile el uzatmamış. Hal hatır sormamış. Selam bile vermemişlerdir.

Durum bu merkezde iken Şanlıurfa'nın idari kademede bazı yöresel hakları elden gidince hiç bir yöresel yazar, şair kaleme sarılıp durumu dile getirip sesini yükseltmemiştir. Niye yükseltsin ki kitapları, kitapçıda duruyor, satılmıyor. Enayimi ki sizlerden intikam alıyor, beyler. Siz bunu anlamıyorsunuz. İçinden oh! olsun benim kitaplarımı, çıkardığımız dergileri almazsınız ha! Şimdi gidin de çocuklarınızı işe koyun... Hepsi de gurbete çıksınlar kitaplara para ödemeyin! Yüzlerce katını yollara, mektuplara ödeyesiniz diye bedduayı Şanlıurfa'lı yazar ve şairlerden almışsınız, bir defa neyleyim?

Bu durumlar karşısında ünlü bir Türk şairinin şu mısraları akla gelmiyor değil.

«Unutma ki şairleri haykırmayan bir millet,
Sevenleri toprak olmuş öksüz çocuk gibidir.»

Bazı Şanlıurfa yöre gazetelerinde makaleler çıkmıştır. Bizim ısotumuzu kimse alamaz. Onlar bizim ısotlarımıza yaklaşamazlar. Hele bir yaklaşsınlar görürler günlerini. Onları Şebeke dağına kadar süpürtür, pusuya düşürür yok ederiz. Gene şanı şöhreti kurtarırık. Şanlıurfa'nın ısot tarlalarına gelsinler yaklaşsınlar. Bakalım biz onlara şanın şöhretin ne demek olduğunu gösteririz.

— Bu kitap değerli bir yapıttır.

— Allah satış pazar versin.

— Ülke için kitap yazdık. Bizi çok mahcup ettiniz. Bu kitapta üstelik Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında olan kanlı ısot savaşlarından bile söz ediyor. Alaman bağı, Külaplı tepesi, Karalök'ün bağı, Halepli bahçaları...

— Kanlı ısot savaşları mı?

— Evet.

— Fiyatı kaça?

Beş yüz.

— Aldım getti.

Isotun uğruna can feda,
Sakın bize darılmasın hüda.
Avrat darılır kızar biye,
Çünkü Ges (Çamaşır) yığıyır.
Omo yetişmesi gerek,
Leğen başımda kırılmazdan elveda...

Aradan epeyce zaman geçti yine pazarda kitap satmak için dolaşırken dükkancı hacının birinin yanma vardım.

— Hacı emi, kitap yazdık bastık buyurun siz de alın bir tane milli bir eserdir «Çukurova Acıklı Olayları ve Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşları»

— Ne Çukurova mı dedin. Benim ömrümün bir kısmı oralarda geçti. Pamuk tarlaları içinde, sivrisineklerle boğuşarak,

loş sıcaklarda, güneş tepemizde mızrak gibi vururdu. Oralarda yandım kavruldum. Yüreğim sızılı, ciğerim yanık, Şanlıurfa'ya döndüm. Ben oraları hatırlamak istemiyorum.

— Çukurova dediğimiz Altınbaşak (Harran) ovasıdır. Burası da ikinci Çukurova olacak.

— Yoğ ağe ben öldükten sonna, istese Birinci Çukurova olsun. İşler kırık hulkum dar (moralim bozuk).

— Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşları da Atatürk barajının yapılması için verilen ikinci bir bayındırlık savaşıdır.

— Bizim çocuğu işe ora koymırlar Lo!

— Peki işi uzatmayalım emi, kitaplarımızdan size de verelim.

— Benim okur-yazarlığım yoktur demez mi?

Hep aynı kalıplaşmış deyim.

— Peki iyi günler, iyi işler.

Dedim yanından ayrıldım. Karasakallı hacıya kitap satamadım. Derken aradan on-beş gün geçti. Yine hacının dükkanının önünden geçerken ne göreyim. Bizim Hacı yumulmuş gazete okuyor. Yanaşdım. Selam verdim. Ne göreyim üstelik de Tan gazetesi almış.

— Hacı emi hani senin okur-yazarlığın yok idi. Gazete okuyorsun, üstelik de Tan gazetesi.

— Oğul! Oğul! Benim yine okur yazarlığım yoktur. Ben bunun resimlerine bakıyorum.

Kendi aklı sıra hacı ya! Kendini okur-yazar, olmamakla yalancı çıkarmayacak. Diğer yandan açık-saçık çıplak avrat resimlerine bakıyor. Bu hacılığa yaraşır mı? Yalancının mumu yatsıya dek yanar sözü de ne kadar yerinde söylenmiştir. Bu yurdun başına ne gelmişse böyle hacılar-hocalardan gelmiştir. Bunlar gerçek eli ayağı öpülecek hacı-hocalarımızın da adını lekelemişlerdir. Konya Mitingi'nde de İstiklâl Marşı'nın saygı duruşunda bile ayağa kalkmamışlardır. Oturmuşlardır. Sanki birer Rus-İngiliz casusu olmuşlardır.

Ata-dedelerimiz bu yurt için kanını-canını verdi. Biz onların döktüğü kanları anlamak için üç yüz, beş yüz lira verip bir

kitap alıp okuyamadık. Okutamadık. Bu yüzden gençlerimiz karkaşçal olup başımıza çıktı. Vay geldi başımıza uy babo...

Bizim kitaplarımız piyasaya çıktıktan sonra Şanlıurfa'nın kültüründe bir hayli ilerleme kayıt edilmiştir. Çukurova acıklı olayları ve Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşları kitabımızın ortaya çıkmasından dört ay sonra milli mücadelede Urfa diye bir kitap yayınlanmıştır. Isot kapaklı Şanlıurfa kitabım da çıkınca ondan da yararlanıp Kanlıurfa diye bir kitap çıkarırsınız. Siz de kapağına bir penbe firenk (domates) koyarsınız. Cümleleri değiştirir, evirir, çevirir yazar da yazarsınız.

Kitaplarımız Şanlıurfa'lı yazarlara kılavuz, öncü olmuştur. Gazetelerde sıkça aynı konu üzerinde yazılar çıkmış. Birdenbire herkes bu sıralarda yazar oluvermiştir. Durun hele daha bu taplarımız nice kitaplar piyasaya çıkaracaktır. Sabredin görecek-

Belediyenin yazdırdıkları, bastırdıkları dergilere gelince bunlar hiç bir zaman tarih biliminin gerçeklerini içermemektedir. Şöyle ki Belediye dergileri partizan bir karakter ortaya koymaktadır. Her Belediye kurtuluş bayram dergisi devrin siyasi ortamına göre kendi kendilerine övmüşlerdir. Bulundukları çevrenin baskısının ağırlığı altında ezilerek gerçekçi bir tutum içine ister-istemez girememişlerdir.

ŞANLIURFA'DA GENÇLİK SORUNLARI

Şanlıurfa'da gençliğin iki önemli büyük sorunu vardır;

1 — İşsizlik, 2 — Evlenebilme.

İŞSİZLİK : Şanlıurfa yöresinin gençliği için en başta gelen sorunlardan birisi de işsizliktir. Şanlıurfa gençliğinden yoksul aile çocukları yörede iş bulamadıkları için çırpınıyorlar. Kendi geçimlerini elde etmek uğruna yurdun diğer bölgelerine gitmek zorunda kalıyorlar. Bu durum gençliği gurbet hayatına itiyor. Gençliğimizin bir kısmı yazın Çukurova'nın sıcağında pamuk tarlalarında aileleri ile birlikte göçüp çalışıyor. Kışın da Şanlıurfa'ya dönüyorlar. Pamuk işçiliği de süreklilik ortaya koyan bir iş değildir. Mevsimlik olarak çalışılır. Şunu özet olarak bilelimki Şanlıurfa ilinin topraklarındaki kargaşanın en önemli kaynağı işsizliktir.

İşsizlik bütün Türkiye gençliğinin kanayan yarası olmakla birlikte Şanlıurfa gençliğinin de bir kemiren sinir bunalımına uğratan hastalığıdır. Şanlıurfa'da işsiz kalan gençler ailelerinin sırtlarına yük olup dumanlı kahve köşelerinde zamanlarını öldürmektedirler. Gençlik yıllarını boşuna harcamaktadırlar. Günümüzün Türkiyesinde tanıdık adamı olmayan ne bir işe girebiliyor. Ne de iş güç sahibi olabiliyor. Acaba bu yoksul sahipsiz gençliğe bir yol gösteren çıkabilecek mi? Onu aydınlığa çıkarabilecek iş alanları açıp mutlu kılabilecek ortam ne zaman tanınacak.

Türkiyemizde tahsilli olsun - olmasın artık yüksek okul bitirmiş diplomalı işsizler ordusu gün geçtikçe artmaktadır. Bir bakıma ülkemizde bilgili kişilerin sayısı artıyor. Bu iyi bir şey

yalnız yüksek okul bitirmiş kimselerin kapı bir kapı dolaşıp işe giremeyişi bir diğer yürekler acısıdır. Bu kimseler büyük sinir bunalımı içinde kıvranmaktadır. İşsizlik içinde yıllar geçince sinir bunalımı artıyor. Bu gençlerin beyinderindeki okul bilgileri yıkanıp gidiyor.

Şanlıurfa'da iş güç sahibi olan gençlerin bir az paraları olunca evlenmek için karşılarına bu sefer de başlık parası çıkıyor. Bu başlık parası ki çok kez günlük gazetelere konu olmaktadır.

Bütün bu yukarda belirtilen sebebler Şanlıurfa gençliğini bunalıma itmektedir. Bu bunalımdan yararlanmasını bilen Türkiye Cumhuriyetini bölmek isteyenler bu işsiz gençliği kandırıp kullanmaktadır. Doğu Güney Doğu'da hortlayan kargaşanın asıl sebeblerinden birisi de budur.

EVLENMEK: Evlenip yuva kurmak işli-güçlü gençlerimizin en tabii hakkıdır. Fakat Şanlıurfa'da bu sorunu çözmek epeyce zor bir iştir. Karşılarına aşılması güç bir çok sorun çıkmaktadır. Şanlıurfa'da evleniş beş türlüdür.

1 — Görücü usulü ile evlenme: Bu tür evleniş yörede çok yaygındır. Böylece evlilik ana-baba; bacı-kardaş hısım yakın dostların bir kızı oğullarına beğenip istemesiyle olur. Bu usulle evlenme de görücüler kızı seçer bulur. Erkek de onların beğendiğini kabul etmek zorundadır. Beğenmezse bir diğeri ya bakılır ya da bakılmaz. Görücü usulü gönül hoşluğu ile yapılan bir evlilik değildir. Bu yöntemle evlenmiş gençlerin bir çoğu mutlu olmamaktadır.

2 — Beşik Kesme: Aynı günlerde, aylarda, yıllarda doğan kız ile erkek çocukları yakın dostları arasında söz kesip gençlik çağına gelen bu gençler büyükleri kıramaz böylece beşik kesme yöntemiyle evlendirilirler. Bu gençler çocukluk çağından ergenlik çağlarına dek sözlü kalıp sonraları nişan ile düğünleri yapılır. Beşik kesme görücü usulünden de pek sert yöntemdir. Bunun bir diğer adı da beşik kertmedir.

3 — Değişik (Berdil): Evleniş çağındaki iki erkeğin kız kardaşlarını birbiriyle değiştirmesidir. Güvey adayları birbiriyle anlaşır. Ev büyüklerinin görüşü bile alınıp iki evden yola çıkan gelin adayları yarı yolda karşılaşırlar. Yaşlı bir erkek gelinleri değiştirir. Gelinler güveylerin evlerine gittikten sonra nikah kıyılır. Gelinlerden biri ölürse diğer taraf kızını geri ister - alır. Gelin geri verilmek istenmiyorsa başlık ödenir. Eğer bir anlaşmazlık çıkıp gelinlerden birisi darılıp baba evine dönerse, diğer gelin de baba evine döner. Böylece iki taraf birbiriyle zıtlaşır. Arada gelinler-güveyler zülüm-işkence görür. Ömürlerini zin dan ederler.

4 — Başlık evliliği; Bu durumda parayı veren düdüğü çalar. Öyleki güzel kızı olanlar kızlarını Ford çift dingilli kamyona kadar Şanlıurfa'da kız baba-anaları sattığı çokça görülmüştür. Öyleki kısa yoldan zengin olmak için güzel kızları olsun diye cami, tekke dolaşıp, Halil İbrahim sofrasında makamında yıllardır dua edenler bile çıkıyor. Öyleki son hayat pahalılığı karşısında erkek çocuk yerine kız çocuk isteyenler artmaktadır. Erkek olursa da sesi güzel veyahut tatlıses olsun diye yoksul kimselerin biricik duası budur. Böyle başlıkla evlilik yöntemi Şanlıurfa'da epeyce yaygınlaşmıştır. Kiz baba anası bu yöntemle esir ticaretindeki zencilerin Avrupalılar tarafından satılmasına benzemektedir. Buradaki acıklı durum ne yürekler acısıdır ki, kızın ana-babası, bacı-kardaşı tarafından yapılmaktadır. Bu görüşte olanlar aynı bir Nemrut kesilip çoklarının yüreğini pirzola etmektedirler. Kızın hiç bir görüşü alınmazdan o zavallı genç kızın maddi çıkar yüzünden hayatı köreltilmektedir. Bir yangın içine atılmaktadır. Bu yöntemde hışır (maden) de bir hayli olmaktadır. Takı üzerinde büyük pazarlıklar yapılmaktadır. Tutvur kızın taliplileri arasında açık artırma ile rekabet başlar. Kız hakkında, anası-babası, soyu-sopu üstüne her iki tarafın dedi kodular yayılır-çıkar. Diğer yandan asırlık olaylar yalan-yalnış; sırf iş bozmak için her iki tarafın kulağına fısıldanır. Doğrumu-yalanmı, neyin nesidir, kimin fesidir artık ayırt etmek güç bir iş. O hin oğlu hinler bu işi öyle bir sanat durumuna getirmişlerdirki kötü kızı iyi, kızın iyisini de kişiye kötü tanıtmaktadırlar. Bun-

ların vicdanları zerre kadar sızlamaz. Başlar şişirilir davul olur gider. Öyleki bu ara bozucu kıskanç çekemez iblis tayfası kız ile erkek her iki tarafın kusurlarını öyle ustalıkla bulur sayar ortaya dökerlerki aklın mantığın durur feleğin şaşar. Kusursuz bir kişi varmıdır?

Yoksulun kızı doktorla, hakimle, avukatla, ogretim görmüş aklı başında kimselerle niçin evlensin ona bir çamur atalım evde kalsın. Bizden iyisine varmasın. Böylece onu ayağa düşürür biz alırız. Bütün bunları ortaya çıkaran doğuran şu zalim başlık parası değilmidir?

Kızın babası-anası yanına sokulunur. Bu kızı kaptırma ha!Gereken başlığı al. Bu kız soğan ekmek yese, keten giyip kumas giymese, şu kadar para masraf etmişsin. Büyütmüş elin oğluna vereceksin masrafını ziyan etme daha varki... ki bu kız o ananın babanın çocuğu değil!

Kızını everirken iyi bir kişiye veren evlenirken zorluk çıkarmayan kendi kazanır. Şöyleki başlıkla evlenen güvey adayının aklından ilerde sen bana kızını para karşılığında sattın diye geçmeyecek mi? Elbette geçer. Bu ömür boyu bir kırgınlığa sebep olacak. Öyleki güvey ile hısımları biz gelini para karşılığında aldık. Onların bizim yanımızda hiç bir değeri yoktur. Ölseler kendilerine yardımda bulunmayalım. Onları insan yerine koymayalım. Güvey her zaman kayın-baba ile kayın anaya yürekten kırgın olacak onları lanetle anacaktır.

Oysaki başlıksız her iki tarafın yardımıyla yuvasını kuran bir güvey adayı mutlu olacak kayınanası, kayınbabası, kayınkardaşı, baldızı hastalansa, yoksul düşse acılarını, sızılarını kendi öz kardaşları gibi yüreğinde duyacak. Böylece onların dertlerine sorunlarına çözüm bulup yardımda bulunacak. Kendini onlar için adayacak bundan pek güzel başlık olur mu? Evlilikte başlık almayanlar zorluk çıkarmayanlar elinden gelen yardımda bulunanlar sonralardan başlığın çok katlarını alır. Kimsenin ekmeği kimsenin kursağında kalmaz. Yok benim kızım var büyütüp besledim. Elin oğluna çaba mı vereceğim. İslam olan böyle düşünmez. Kadını hor görmez. Dinimiz İslamiyete göre dürüst bir ka-

dın en yüce bir varlıktır. Hazreti Muhammedi, Mustafa Kemali tüm yüce büyük insanları bir kadın doğurmadı mı?

Kız evi, naz yeri, çalgı saz evi,
Fakat çok naz aşık usandırır.
Üstelik dedikoduyu kırbaçlar artırır.
Bazan öyle olurki aradan,
Sevgi dostluğu bile,
Siler ortadan kaldırır.

Burada kız tarafının düşüneceği önemli konu güvey adayı evini geçindirecek işi-gücü varmı? Güvey olacak doğru dürüst kimse mi? Yoksa içkici, kumarcı sokak berduşlarına pek doğay olarak kız verilmez. Elinde mesleği varmıdır. Gelin adayının da huyu doğruluğu dürüstlüğü nasıl kurulacak yuvaya saadet getirecek mi? Kendisinde bu meziyetler var mı? Gelin güvey adayı ikisi de bir birini kabül ediyorsa olur-biter. Bu işler başlıkla hışırla bozulacak şeyler değildir. Çekemezlik, kıskançlık yüzünden işe karışanlar günahkardırlar, suçludurlar. Bütün bunlara dedikodu-lakırtı ortamını hazırlayan başlık alış sevdasıdır. Yoksa her iki tarafda masaya oturup birbirlerine yaklaştılar mı? Dedikodu ortamına fırsat tanınmamış olur. Bu işte aracıları ortadan kaldırmak gereklidir. Aracı kim daha çok para verirse çıkar sağlarsa onun hesabına çalışır.

Başlık yetmiyormuş gibi ayrıca dayısı, emisi, kardaşı, bacısı başlıktan hariç başlığın % 30 kadarı bunlara dağıtılacak. Buna da yörede ğalaat derler. Bu da başlıktan sonra alınan bir tür komisyondur. Sanki dünyada kız kalmadı mübarek! Bizim Of ilçesinde bir ata sözü vardır derlerki «Bak anasını al danasını» demektirki anasının tavırına mazisine bak kızını ona göre al. Çünkü kadında mazi erkekde istikbal aranır. Bunun içindirki bizim ata sözlerimiz batılı yazarların bir romanına bedeldir: Onlarla yarışır boy ölçüşür.

Evleniş yöresel olmamalı Şanlıurfa'lı yurdun diğer bölgelerinden kız almalı. Diğer bölgelere kız vermelidir. Böylece hars kaynaşmasında büyük etkinliği olacaktır. Dar bölge ile ilkel aile

evliliklerinden kaçınmalıyız. Bu gibi evlilikler çoğunlukla hısım evliliği olmaktadır. Bu çağdaş insanın acı sancılarından birisidir.

Eğer kıza akrabalarından birisi talip ise kimse onun önüne geçemez. Kız emisi oğlu, dayısı oğlu, teyzesi oğlu, bibisi oğlu gibiler sıradadır. Ondan sonra diğer uzak-yakın hısımlar sıraya gelmektedir. Bütün bunlar kendi aralarında tartışılıp karara bağlanır. Kızın hiç bir fikiri sorulmaz. Biz tartıştık verdik gitti denir. Böyle durumda Şanlıurfa'lı genç kızın yapacağı en iyi iş, taliplisinin namuslu-dürüst bir kimse olduğuna inanıyorsa, kendisi de bunu kabül ediyorsa en iyisi bu durumdan isteklisini haberdar etmektir. Kızın burada dikkat edeceği konu kendisini sokak berduşlarına kaptırmamaktır. Yoksa içkici, kumarcı zamanını pavyonlarda, kahve köşelerinde öldüren, evine-ocağına bakmayan-ilgilenmeyen kimselerden ne koca ne de aile reisi olur. Karısını koyuyor fabrikaya, daireye para gelsin kendisi de kahvelerde oyun oynar hanımından cep harçlığı ister. Bu asla erkeklik değil. Karıdan aşağı adamlar ne olacak. Tanrı bakıyorsun boy-bos vermiş kelli-felli kereste gibi üstlerinde şahsiyet ar edep diye bir şey yok. Her şeyi ile koca bir sıfır. Hiç değilse sen de işe gir çalış hanımına arkadaş ol. Gel görki o kadıncağızın bazı iş yerlerinde yalnız başına ne müşkül koşullar dahilinde çalıştığını çekemeyenlerin ne gibi dedikodular çıkardığını duy - işit. Bütün bunlar akıllı genç bir kızın düşüneceği çok önemli konulardır. Çünkü evlilik hayatında yayından fırlayan ok hedefine varır. Bir daha da geri dönmez. Son pişmanlık hiç fayda vermez. Ağlamak-sızlamak kişiyi gençliğe döndürmez. Eğer bu yukarda belirtilen konular genç kızın başına getirilmeyecekse, bu durumların olabilirliği yok sayılırsa o zamanistediğine varmaktır. Hemen devletin ilgili evlilik kurumlarına baş vurup eldeki olanaklar maddi güç dahilinde ayağını yorganına göre uzatarak resmi nikahını, dini nikahını ikiden ikiye yapıp dünya evine girmektir. Kızını satılık bir mal gibi gören ana-babaya bunu yapmak mustahaktır. Hem de pek sevap bir işdir. Başlık parası nedir?

Atatürk'ün gençliğe emanet ettiği ülkede böyle bir kaç Arap şeyhinin saçma-sapan gelenek-görenek dedikleri başlık parası-

na ğalaatına kızlarımız asla kurban edilemez. Yerin dibine batsın böyle gelenek-görenek. Şanlıurfa'lı kızlarımız biraz cesur olmalı kendilerini esir ticaretine benzer biçimde satılığa çıkaran ana-baba ile çevrelerine karşı bilinçli biçimde mücadele bayraklarını açmalı. Kendilerine Atatürk devrim ve ilkeleri kadın haklarıyla bu ortamı tanımıştır. Dinimiz İslamiyette her şeyi ile kadını yüce bir varlık olarak el üstünde tutmuştur. Onu satılık bir mal gibi görmemiştir. Bu başlık parasına tamah edip kızının istikbalini lekeleyenlerin İslam olduğundan ben şüphe ederim.

Bazan kız istemedeki sıra akrabalar arasında bozulur. Şöyleki ayni kıza hem emisi oğlu, hem de dayısı oğlu talip ise döğüş kavga çıkabilir. Hısımlar arasında açıklık başlar. Küsüler olur. Bu kadar işi uzatmaya ne gerek var. Bırakın gençleri kendi istedikleri doğru-dürüst kimseleri alsınlar. Biz de kendilerine yardım edelim.

Şayet genç kız hısımlarından birisini istemiyor da yabancı bir genci sevmiş ise bunu da tavırlarıyla açığa vermiş ise vay geldi o genç kızın başına zavallı genç kız sevdiğine seveceğine pişman edilir. O kızın dişleri kırılır. Ağzı burnu kana boyanır.

Bir çokları ister vermezler sebep başlık alınacak, ondan sonra kızın yaşı otuza yaklaşır. Böylece ayağa düşürülür. Kimse istemez gelişigüzel birine verilir. Üstelik başlıktan hışırdan da vaz geçilir. Bütün bunlar boş ayıp şeyler değilmi?

5 — İki taraflı beğenme evliliği; iki gencin birbirini beğenip evlenme durumu, Şanlıurfa'da çok az her iki tarafın ana-babalarının hoş görüsüne bağlı büyük bir baht işidir. Bu durumda bile ara bozucular çoktur. Ara bozucular ki bu işi sanat durumuna getirmişlerdir. En büyük silahları da iftiradır. Bu işten zengin adamlardan para bile alıp bu işi yapmaktadırlar. Bunların durumu huzuru mahşerde ne olacaktır. Bu günahın azabını nasıl çekeceklerdir.

Yakın hısımlar arasındaki evlilikten doğan çocuklar tıp bilimince açıklandığına göre sakat olup bazan da geri zekalı olmaktadırlar. Pek tabiiki bu durum % 100 geçerli değilse de

% 30 bir isabet göstermektedir. Hısım akraba evlilikleri dışındaki evliliklerde bu oran % 3'e düşüyor. Bu da evli çiftin kanlarının birbirini tutmasından ileri geliyor. Yani evli kadın erkeğin kanlarındaki taşıdıkları kromozonları aracılığıyla hastalıklar kalıtımla çocuklarına geçiyor. Eğer baba-ananın her ikisinde aynı hastalığın izleri var ise kalıtımla bu hastalık güçlenecek çocuklarda büyüyecek. Bu sorunu da ortadan kaldırmak için evlenecek çiftin kan tahlili gerekiyor. Kanları aynı olan tutan kimseler tıpca sakıncalı ise doktor raporu ile evlenmemelidirler.

Başlık parası ile evlilik Türkiye'nin bazı bölgelerinde ender olarak var ise Güney Doğu Anadolu'da pek yaygındır. Şanlıurfa, Diyarbakır, Siirt, Mardin'de başlık parası ile evlilik bilhassa köylerde iyice yoğunlaşır. Şanlıurfa'nın köylerinde % 90 kent merkezinde % 70 gibi bir oran ortaya koymaktadır. Bu oran Güney bölgesinde % 60 gibi rakam gün ışığına çıkarmaktadır. Demekki Güney Doğu Anadolu'da evlenenlerin yarısından çoğu başlık parası ile evleniyor. Bu oran yurdun diğer bölgelerinde %10 gibi bir durum ortaya koymaktadır. Kız başlık parasını Şanlıurfa'da babaları bir gurur haysiyet meselesi etmişlerdir. Sanki kendisi bir anadan doğmamış. Neymiş kızı başlıksız veriyorsa imiş değeri olmuyormuş. Bu kişi yavrunuz, para ile satılır mı? İnsan evinde beslediği bir köpeği kediyi satmaya kıyamıyor. Toplumumuzda kadının değeri böyle ayaklar altına düşürülmemeli. Vicdana göre bu başlık parasını alıp çatır-çutur yiyenler olduğu gibi kızına eşya yapanlar da var. Bu başlık parasını alıp yiyenlerin durumu öteki dünyada ne olacak. Bunlardan hesap sorulmayacak mı?

Yabancı gençlerin Şanlıurfa ilinde evlenişi oldukça zor bir iştir. Çünkü Şanlıurfa'lı başka illerdeki kişilerle evlenişinden pek çok ürkmektedir. Bunun birinci sebebi yabancı kızlarını bırakır gidermiş. Ayrıca eğer yabancı yüksek oranda başlık verirse araştırış sonunda oldukça zenginse ona kız verilirmiş. Sıfır kilometre Mercedes taksiyi görürseler gözleri faltaşı gibi açılır.

Zaten Şanlıurfa'lı yerli gençler evlenmekle kendi illerinde büyük zorluk çekiyorlar. Yabancı illerden olan gençlerin Şanlı-

urfa'da evlenişi oldukça çetin bir iştir. Yerli olmayan gençlerin Şanlıurfa'da evlenebilmesi için üç sorunu aşması gerekir.

a — İstenen başlığı verecek
b — Söz konusu edilen hışır (takı, madeni) alacak
c — Şanlıurfa'nın törenlerine uyum sağlayacak.

Bu başlık parası değil Güney Doğu Anadolu'dan yurdun diğer bölgelerinde azınlıkta olanlar bile silinip süpürülmeli. Bu işi yapanlar yaptıranlar tutuklanmalı. Yasalar önünde suçlu sayılmalıdır. Çünkü kızlarımız-kadınlarımız satılık bir mal değildir. Bu işi İslamı ahlak da kesinlikle red ettiği halde Türklerin İslamiyeti kabül edip Araplarla ilişikde bulunmasıyla birlikte Türk toplumuna azınlık oranı ile de olsa girebilmiştir. Güney Doğu Anadolu'da yoğun olan başlık parası derhal kaldırılmalı bu işi yapan yaptıranlar arasında yasal takibat yaptırılmalıdır.

İslamiyetten uzaklaşan araplar yalnız bacılarını kızlarını everirken bile başlık parası ile satmakla kalmamış. Birinci Dünya Savaşı sonrasında İslam yurdunu bu paraya-pula tapan araplar İngilizlere, Fransızlara satmışlardır. Böylece İslam yurdunun bir bölümü İngilizlerle Fransızların sömürgesi olmuştur. Yoksa İngiliz-Fransız ordusu Osmanlı ordusunu Arap çöllerinde yenip yurdumuz Anadolu'ya işgale gelebilirmiydi. Bu paraya tamah sevdasının yalnız kişinin istikbali değil ulusların geleceğini bile ne acıklı durumlara soktuğu kişilerin hayal kırıklığı ile geçmiş tarihin belgeleri ile ortadadır.

Başlık parası ile kurulmuş olan yuvaların sarsıldığı mutluluğun olmadığı ortada, her iki kişinin hayatının söndürüldüğü defalarca görülmüştür. Öyleki yuvalar dağılmış, ocaklar döndürülmüştür.

Bütün bu belirtilen işsizlik evlilikte aşama sorunlarına kolayca çözüm bulabilmek için yörenin kültür seviyesi yükseltilmekle birlikte Şanlıurfa'da şu konularda yatırım yapılmalıdır.

1 — Tarım yatırımı; Şanlıurfa'da tarımın iki önemli özelliği vardır.

a — Büyük toprak ağalığının varlığı
b — Doğay koşullara bağlılık.

Haziran 1973 de 1757 sayılı Toprak ile Tarım Reformu yasası çıkarılmış, 1 Kasım 1973 de Toprak Tarım Müsteşarlığının önerisi ile Bakanlar Kurulu kararıyla, Şanlıurfa ili Toprak ve Tarım Reformu bölgesi olarak ilan edilmiştir. 1 Kasım 1973 de başlayıp beş yıl süren Toprak Tarım Reformu Şanlıurfa'da 1613 aileden 1.616.000 dekar toprak kamulaştırılmış bunun 231.000 dekarı 1218 aileye dağıtılmıştır. Bu dönem içinde 75700 aile toprak istemiştir. Sonuç olarak Şanlıurfa'da Toprak Tarım Reformu uygulanmamış kağıt üzerinde kalmıştır. Şöyleki bu dağıtılan toprağı yoksul halk işletemez duruma gelmiş. Tekrar bu toprağı ağalar satın almışlardır. Buna Toprak Tarım Reformu denemez. Toprak Tarım Reformunda araziyi ekecek biçecek ağaçlandıracak kimselere tapulu olarak verilecek. Bu araziyi satamayacak maddesi de konacak. Eğer araziyi gereken bir şekilde ekip biçmez ağaçlandırmazsa elinden devlet tarafından alınıp ekip-biçecek ağaçlandıracak kimselere vermeli. Şanlıurfa'ya yurdun diğer bölgelerinden getirtilecek yoksul yurttaşlara da bu topraktan dağıtılacak. Bilhassa Doğu Karadenizin, Burdur, İsparta, Göller bölgesinin Malatya, Amasya'dan ağacı seven yetiştiren kişilerden Şanlıurfa'ya yerleştirip Şanlıurfa'lılara ağaç sevgisini öğretmeli.

Bütün alanlar tarıma dönük geliştirilmeli taşlı arazinin taşı toplanmalı, diğer yandan araziye su getirilmeli bunun için bir an önce Atatürk barajı bitirilmeli sulama hendekleri yapılıp geliştirilmeli, elektrikle çalışan büyük su pompaları devreye konulup kotu yükseklere pompa ile cebri su gönderip sulama yaptırılmalı. Bütün bunları en iyi bir şekilde planlayabilmek için Şanlıurfa'da Tarım Orman Köy Hizmetleri Bakanlığının bölge tesisleri yeniden kurulup Şanlıurfa Bölge Müdürlüğü hemen Şanlıurfa'ya verilip bu bölge müdürlüğü başına tecrübeli Şanlıurfalı olmayan müdürler getirilmeli; yurdun başka bölgelerinden getirilmiş tecrübeli mühendisler Şanlıurfa için kendisini adayacak kimselerde memurluk kadrolarına yerleştirilip planlı bir biçimde

işe girişilmeli. Şanlıurfa halkına zarar veren yerli memurlar da yurdun diğer bölgelerine tayin edilmelidir. Bu yerli memurlarki dairelere hısım akrabalarını yerleştirip bir aşiret davası yaratıp, ağaların birer kuklası olarak daireleri birer derebey gibi yönetmişlerdir. Şanlıurfa'daki daireleri bir çiftlik durumuna getirmişlerdir. Bunlar Şanlıurfa yoksul kesimine yıllardır kan kusturup türlü-çeşit rüşvet vermeyenleri işe bile almamışlardır.

2 — Orman yatırımı; Bu devletin en önemli görevlerinden birisidir. Ormana elverişli araziyi ormanlaştırmak. Ormanı yasalarla korumak, Ormanları baltalayanları cezalandırmak, ağacı, fidanı korumak, ekmek, ektirmek yetişen ormanın kerestesinden düzenli bir şekilde yararlanılmasını bilmek. Bu ormanları yazın kavurucu sıcağından koruyabilmek için fidanlarını ceryanlı pompalı sistemlerle sulamak. Büyüyünce bekçilerin denetiminde kendi haline bırakmak. Ormansız yurt kel adama benzer. Muhakkak yazbaşı bir meyve ağacı ile herhangi bir ağaç dikmeli. Bunu okullarımızda iş yerlerimizde, ağaç bayramı günlerinde toplu olarak yaptırmalıyız. Ayrıca Şanlıurfa fundalık olan alanlar ormanlaştırılmalıdır.

3 — Meyvecilik yatırımı; Bunun için meyva ağacı dikip yetiştirmek. Bilhassa Şanlıurfa'da iyi yetişen fıstık ağacı dikimine önem verip çoğaltmak. Türlü çeşit meyve bahçaları kurup yetiştirmek bunun için yatırım yapmak. Şanlıurfa arazisindeki görülen menengiç ağaçlarını da aşılayıp fıstık yapmalı.

4 — Hayvancılık; Şanlıurfa her türlü büyük baş, küçük baş hayvan yetiştirişe olanağı boldur. Çünkü Şanlıurfa toprak alanı çoktur. Davarcılık, sığırcılık, tavukçuluk ve bunların ürünlerini yetiştirip, üretip pazarlamak, Ceylan Pınarda bulunan Devlet Üretme Çiftliğini daha da genişletip Şanlıurfa'nın diğer ilçelerine yaymak. Davarcılık, sığırcılıkla üretilen Şanlıurfa yağını, peynirini etlik hayvanları pazarlamak, tanıtmak. Ayrıca Şanlıurfa köylüsüne bir hizmet görevidir. Süt, peynir, tereyağı fabrikalarını geliştirip hayvan ürünlerini değerlendirmek. Böylece Şanlıurfa ilinde üretilen hayvan ürünleri pazarlanmış olacak.

5 — Sebzecilik; Şanlıurfa'da bolca yetişebilen iklimine uygun sebzeleri ekip-üretip başka illere bilhassa yakın Arap ülkelerine pazarlamak. Özellikle turp, havuç, maydanoz, ısot (biber), firenk (domates), karpuz, kavun, balcan (patlıcan) gibi sebzeleri yetiştirip çoğaltmak bu bitkilerin yetiştirilmesine su olduktan sonra Şanlıurfa iklimi çok elverişlidir. Bu ürünleri Şanlıurfa'da iki ürün biçiminde yetiştirmek mümkün olabilir. Şanlıurfa'da ısotçuluğa önem vermek gereklidir.

Şöyleki Şanlıurfa'lıya en büyük işkence onu ısotsuz bırakmaktır. Nasılki balık susuz yaşıyamaz. Şanlıurfa'lı da ısotsuz yaşayamaz. Balık susuz kalınca demektirki çırpına, çırpına can çekişip ölürse Şanlıurfa'lı da gurbet elde ısotun hasreti ile ölür.

Bunun için Şanlıurfa'lıya en büyük hizmet ısot fabrikasını kurup ona ucuza ısot yedirmektir. Ayrıca bu fabrikada ısot reçelini de imal edip yurdun dört bir yanına satmalı.

6 — Sanayi; Şanlıurfa sanayisi geliştirilip bu yukarda belirtilen ürünlerin işletme fabrikaları kurulmalı, örnek olarak Şanlıurfa'da neden bir toz ısot fabrikası olmasın? Ayrıca makina onarım, bakım atölyeleri ipek yolu üzerinde geliştirilmeli. Ayrıca Şanlıurfa'ya makina fabrikaları kurulmalı pek doğrusu Türkiye'nin genelinde her ilde ağır makina sanayisini güçlendirmeye çalışmak gereklidir. Bunun için Şanlıurfa'daki TarımAletleri Fabrikası gerçek makina yapımına geçip Güney Doğu'nun tarım makinalarına cevap verecek durumda olmalı. Şanlıurfa hayvanlarının yün-yapağısını değerlendirmek için dokuma fabrikaları halıcılık ilerletilmeli.

7 — Madencilik: Şanlıurfa maden bakımından boş bir yer değildir. Siverek'de kurşun madeni, Bozova'da fosfor madeni, Halfeti ile Bozova dolaylarında asfalt, Suruç'da tuğla-kiremit yapımı için uygun toprak, bunun için tuğla-kiremit fabrikası elzemdir. Şanlıurfa dağlarında mermer taşı rezerveleri, Dicle - Fırat havzasındaki petrol yataklarına yakın olan Şanlıurfa'da petrol muhakak vardır. Buralarda petrol araştırmalarına önem vermek gereklidir.

Bu yukarda belirttiğim sebeplere çözüm bulunursa Şanlıurfa'da gençlik mutlu olacak böylece yurduna ulusuna pek yararlı hizmetler yapacaktır. Bütün yurdumuzda tarıma, hayvancılık, meyvecilik, sebzecilik, sanatkarlıklara, ağır makina sanayine yüksek öğretim görmüş - kişilere önem vermeliyiz. Ülkemizin beyin güçlerinden bile yararlanıp, onlardan ülkeye yararlı aşamalar yapabilmek için gerekli ortamı kendilerine oluşturmalıyız. Yoksa gençlerimizi anlamazdan, onları kargaşanın ortamına iten yönetim bile suçludur. Gençlerimize yön vermeliyiz. Onların sorunlarına çözüm bulmalıyız.

YÖRESİ

Bu kağıt kız tarafının oğlan tarafına gönderdiği ileri sürülen koşulları öneren bir pusuladır. Böylece Şanlıurfa'da kesim kağıdında kılavuzlanan evlilik şu ilkelere dayandırılmaktadır.

1 — Başlık (Eşair usulu) Evlenme teklifinde bulunan kişinin ödeyeceği paradır. Milyonlar konuşur. çift dingilli kamyona kadar fiyatı yükselir.

2 — Ğalaat; Kızın bacı-kardaş; dayı-emi gibilerine verilecek kuru paradır.

3 — Dedi-kodu tufanı; Evlilik yapacak iki çiftin hakkında konuşulan ileri-geri sözlerdir. Nuh tufanından da beterdir. Bu dedi-kodu tufanının ana kaynaklarından birisi açık artırma başlık parasıdır. Falancanın kızına şu kadar verdiler değeri bu falan-filan. Ayrıca çekemezlik-kıskançlık da bu dedi-kodu tufanını körüklemektedir.

4 — Kesim kağıdı; Kız tarafının oğlan tarafına gönderdiği yapılacak şeylerin listesini belirten pusula.

5 — Hışır - Takı : Mücevherat burma bilezikler kordon, kelep gerdanlık, küpe-yüzük, akıtma, eski inci, yakut gibi ziynet eşyalarıdır.

6 — Nişan; Yukarda belirtilenler yerine getirilirse yüzükler takılır.

7 — Gerdek - evlilik, bu da bütün Türkiye'nin her yerindeki gibidir.

8 — Culuat; Güveyin kendisini gerdeğe atanlara verdiği bahşiş.

9 — Vukuat yahut olurat; Gerdekten sonra kız beğenilmemişse olay çıkabilir. Bu vukuattır. Eğer ses çıkarmıyorsa evlilik sıhatli olmuş demektir. O da olurattır.

10 — Şeriat; Dini ilkelerin varlığı, imam nikahı, gelinin babasının evinden çıkarken kurban kesilmesi, gelinin güvey evine girerken sağlam bir narı duvara çarpıp dağıtması gibi...

Bütün bunlar Hazreti Musa'nın on emri gibi şey yerine getirene aşk olsun!

Burada bu on maddeyi öne sürenler işlerine geldikleri yerde dinden, imandan söz ediyorlarsa da, işlerine gelmediğinde İslamiyetin ilkelerini unutuyorlar. Başlığı kız anası-babası; bacı kardaşı olarak Kemali afiyetle al ye he mi? Bize Tanrı'nın emaneti o zavallı kızcağızı mahcup bir şekilde elin evine gönder. Şu insanlık mı? Bu İslamın neresinde var? Başlık denen şey ilkel İslamiyeti kabül etmemiş Arap toplumlarından arda kalan bir adet.

Bütün bunlardan başka köylerde şu gelenekler de sürüp gitmektedir. Sekmani; Kızın alındığı köydeki köylüye bahşiş, önüne ras gelene para dağıtacaksın. Muhtar ve bekçi çoban gibilere hediye alacaksın. Herikirin; Köylüye kurban kesilecek. Sabah kapısı; hizmetçilerin gelinin sabah çıkışında aldıkları bahşiş. Akşam kapısı; gelini kınalarken, boyalarken akşamleyin alınan bahşiş. Ana sütü; kızın anasına verilen bir diğer yemlik bahşiş. Pek tabiiki bütün bunları tam anlamıyla yerine getirebilmek için; ya Cengiz Han'ın hazineleri eline geçmesi gerek, ya da en azından yedi köyün ağası olmak gerektir. Olmayana Yüce Tanrı yardım ede...

VE KUVAYI (MİLLİ KUV-
VETLERİN) NİN KUMANDA SIRASI NİSAN 1920
MİLADİNİN İÇ YÜZÜ :

1 — Birinci Dünya Savaşında Osmanlı ordusunun dağılma-
Suriye'nin Havran kumandanı olan
Binbaşı Ali Rıza Bey Şanlıurfa
edilmiştir. Ancak Şanlıurfa'ya geldikten sonra Güllü Osman'ın Kale boynu mahallesindeki evinde On İkilerin kurucu üyelerinden olup ilk toplantıyı yapıp Şanlıurfa'da düşmanlara karşı bir milli direnişin yapılması için On-İkilerle birlikte çalıştığı Fransızlar tarafından anlaşıldığından dolayı tutuklanmak üzere iken Siverek'te bulunan Cüdi Paşanın yanına kaçmıştır.

2 — Şanlıurfa'da başsız kalan jandarma ve milli kuvvetler hareketini kumanda etmek için Mustafa Kemal Paşa'dan buyruk alan Osman Tufan Paşa (o zamanlar genç bir subaydı) ile Kayseri'nin Develi ilçesinin Firaktın (Gümüşören) köyünde buluşan Ali Saip Ursavaş, Osman Tufan Paşa ile yaptığı gizli görüşme ile yapacağı işlerin emrini almıştı. Ayrıca Ali Saip Ursavaş'ın Namık takma adını kullanması kendisine emir edilmişti. Görevi gereği Kozan'a dönen Ali Saip Ursavaş Fransızlara kendini inandırmak için Kozan hükümet konağı avlusunda mazlum Türk köylüsünden Fransızlarca suçlu sayılmış günahsız üç genci beyinlerinden kurşunlayıp öldürdükten sonra, kendini Fransızlara Revandızlı Kürt olarak tanıtmış. Böylece Fransızlara kendini tam bir Türk düşmanı olarak tanıtıp Şanlıurfa'da jandarma kumandanlığı görevine atanmasını sağlamıştır. Çünkü ezilen ulusları birbirine kışkırtıp sömürgeci düzenlerini sürdürmek is-

teyen Fransızlar Ali Saip Ursavaş gibi bir Türk düşmanını buldukları yanılgısıyla onu Şanlıurfa'ya jandarma kumandanı olarak tayin etmişlerdir. Çünkü bu uğurda kendisinden yararlanmak istiyorlardı. Zeki bir subay olan Ali Saip Ursavaş Fransızları bu biçimde yanıltarak Şanlıurfa'ya gelmiş.

Böylece Ali Saip Ursavaş 29 Aralık 1919 tarihinde Şanlıurfa'ya gelmiştir. Şanlıurfa'da Kuvayı Milliye örgütleme çalışmalarından dolayı Fransızlar tarafından tutuklanmak üzere iken o da Siverek'e kaçmıştır. Siverek'de Kuvayı Milliye örgütleme çalışmalarından sonra Diyarbakır, Mardin'e, Viranşehir'e gitmiş, bütün bu yöre aşiretlerinin, erlerinin silahlanıp Karaköprü'ye gelmesini sağlamıştır. Böylece Karaköprü köyüne gelen aşiretler ve başkanlarının kumandasını üzerine alan Ali Saip Ursavaş, Namık takma adıyla Fransızlara yazdığı bir ültimatomla emrinde bulunan şu kuvvetlerle Harran ve Bey kapısından Şanlıurfa kentine girmiştir.

A — Milli aşireti	150 kişi
B — Buçak aşireti	150 kişi
C — Badıllı aşireti	250 kişi
D — Döğerli aşireti	100 kişi
E — İzollu aşireti	100 kişi
F — Anze aşireti	600 kişi
G — Şeyhanlı aşireti	100 kişi
	+
Toplam	1450 kişi

Bu kuvvetle Fransızları kuşatmaya alan Ali Saip Ursavaş cezaevi tutuklularına da silah dağıttırmasıyla Şanlıurfa'da silahlı üstünlük Türklerin eline geçmiş oluyordu. Ayrıca On-İkilerin de odalarda yaptığı gizli çalışmalarda tamamen açık olarak yapılmaya başlandı. Şanlıurf'lı On-İkilerin adamları ve yine Şanlıurfa'lı olan türlü-çeşit cephelerde çarpışan yedek subayların verilen görevleri üstün bir atılımla yerine getirmeleri, Şan-

lıurfa'nın kurtuluşuna ön ayak olmuştur. Bağ - bahça sokak çarpışmalarından sonra dar bir alana sıkıştırılan Fransızlar ve Ermeniler kuşatma altında anlaşma ile Şanlıurfa'yı boşaltmaya karar verirler. Ancak silahları ile birlikte giderken Şebeke'de Fransızların ve Ermenilerin köylüler ve aşiretlerle savaşa tutuşması sonucu Fransızlara Şebeke mezar olur. Kumandanları Sajous ve Hauger öldürülür. (Şanlıurfa'da Sajous'a Saco, Hauger'e Hocer, General Gouraud'u Goro denilmektedir.)

Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa Kuvayı Milliyesi ile Fransız ve Ermeni kamavorlarını Şanlıurfa'dan püskürttükten sonra Şanlıurfa'lılar tarafından I. devre milletvekili seçilir ve Ankara'ya der.

3 — Ali Saip Ursavaş Ankara'ya gitmek için milletvekili olarak 15 Nisan 1920 sabahı Şanlıurfa'dan ayrıldı. Yerine Şanlıurfa Kuvayı Milliye kumandanı olarak 24. Alay Kumandanı Binbaşı Nuri Bey tayin edilir. Ankara'dan gönderilen Binbaşı Nuri Bey Pehlivanoğlu takma adını kullanacaktı. Pehlivanoğlu Nuri kumandasında Şebeke savaşından sonra Suruç ve Mürşitpınar, Birecik, Kargamışa yapılan baskınlar sonucu Fransızlar Şanlıurfa topraklarından sürülür.

Şanlıurfa kurtuluş savaşı bazı Şanlıurfa'lı kimselerce bağımsız bir çete savaşı olduğu iddia ediliyorsa da bu gerçek dışıdır. Şöyleki bu gibi bazı cahil Şanlıurfa'lı kimselerin iddiası şudur. Bu iddialara kendim bile bazılarınca kulaklarımla şu biçimde tanık oldum. «Mustafa Kemal Atatürk, Şanlıurfa'ya kumandan göndermemiştir. Şanlıurfa kendi başına yönetimsiz bağımsız olarak Fransızlarla savaşmıştır. Şanlıurfa kurtuluş savaşının kumandanı Belediye Başkanı Büyük Hacı Mustafa ve onun yöresindeki On İkilerdir!»

Hemen şunu belirtelimki hiç bir savaş askeri bilgisi ve tecrübesi olmayan kumandanla kazanılamaz. İyi bir kumandan askerini ve erlerini canı ciğeri gibi sever korur onları kafasını çalıştırarak tehlikelerden korumasını bilir. Savaşta en az zayiatla başarıya ulaşır.

Şanlıurfa kurtuluş harekatı bazı kimselerin iddia ettiği gibi bir çete başkanları ayaklanması olmayıp tamamen Kemalist (Atatürkçü) bir direnişin yönetiminin ürünüdür. Eğer bunun zıttı olsaydı. İngiliz ve Fransızlar Şanlıurfa'ya yanaşmaya başladıkları sıra Şanlıurfa'nın ileri gelenleri ve çeteleri Şanlıurfa'ya İngilizleri ve Fransızları sokmamak için Şanlıurfa'nın on kilometre dışında dağlarda ve Harran ovasında iki saat kadar bir çete savaşı yapmış olmaları gerekirdi. Şanlıurfa yöresinin kurtuluş savaşını idare etmek için Atatürk'ün özel olarak seçtiği güvenli subayların yönetiminde kurulan Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinin düşmana indirdiği kararlı darbenin ürünüdür.

Zaten büyük dahi Atatürk'ün askeri ve siyasi alandaki başarıları görevin ehlisini seçebilme yeteneğine dayanmaktadır. Yine büyük dahi bu durumu kendi ödeyişi ile şöyle açıklamıştır. «Muhterem milletime tavsiye ederimki, sinesinde yetiştirerek başının üstüne kadar çıkardığı adamların kanındaki, vicdanındaki asıl cevheri çok iyi tahlil etmek dikkatinden bir an feragat etmesin.» İşte Ali Saip Ursavaş, Mustafa Kemal Atatürk'ün bu özdeyişinin uygulanışının ortaya çıkardığı başarılı Şanlıurfa Kuvayı Milliyesi kumandanıdır.

Elimizdeki tarihi belgeler ve kitaplardan anlaşıldığına göre Şanlıurfa kurtuluş savaşı Kemalist (Atatürkçü) bir görüşün ışığı altında yapılmış ve Sivas, Erzurum kurultaylarının gereklerine göre gizli olarak görevlendirilmiş Binbaşı Ali Rıza Bey, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş, Binbaşı Pelivanoğlu Nuri Bey'in gizli ve açık çalışmalarıyla başarıya ulaşmıştır.

Bazı kimseler tarafından Şanlıurfa Kuvayı Milliye kumandanı Büyük Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu'dur diye iddia ediliyorsa da gerçek dışıdır. Büyük Hacı Kamiloğlu Mustafa o devirde Şanlıurfa Belediye başkanıdır. Kurtuluş savaşında Kuvayı Milliye kumandanlığı ile ilgisi yoktur. Fakat çete başkanı olabilir, Kurtuluş savaşında Şanlıurfa Kuvayı Milli kumandanları sırası ile şunlardır;

1 — Binbaşı Ali Rıza Bey

2 — Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş
3 — Binbaşı Pehlivanoğlu Nuri Bey.

Şanlıurfa kurtuluş savaşında üstün kahramanlık gösterenler:

a — Dağılmış Osmanlı ordusu subayları
b — Dağılmış Osmanlı ordusu yedek subayları
c — Dağılmış Osmanlı ordusu erleri
d — Yöre aşiret erleri ve başkanları.

Ali Saip Ursavaş'ın «Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri» adlı kitabın öz konusu aslında İngiliz ve Fransızların desteğiyle kurulması düşünülen hayali Kilikya Ermeni Cumhuriyetinin kurulması için İslam ve Türk ahaliye yapılan zulümleri dile gözönüne seren bir yapıttır. Ancak Adana, Kozan, Tufanbeyli, Mersin, Kahramanmaraş,
fa, Hatay, Halep illerini içine alacak bu [illegible] var olmayan uyduruk hayali Ermenilerle abartılan Kilikya Ermeni Cumhuriyeti hayalcıları Osman Tufan komutasında Tufanbeyli'de (Haçin)-
ve 11 Nisan 1920 Ali Saip Ursavaş komutasında Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinden yediği ağır darbe ile tarihe karışmıştır. Böylece Kilikya Ermeni Cumhuriyeti kurulmadan tarihe karışmış oldu. Bu Kilikya Ermeni Cumhuriyetinin başkenti bu günkü Adana ilinin Kozan (Sis) ilçesi düşünülüyordu.

Kilikya Ermeni Cumhuriyeti Fransızlarca desteklenip özel olarak yetiştirilen papazlar misyonerler Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi buralarda bile gizli sinsice çalışıyorlardı. Anadolu halkını hıristiyanlaştırıp beyinlerini yıkayıp siz Ermenisiniz deyip silahlandırıyorlardı. Bütün bu misyoner ve papazların büyük bir çoğunluğu Anadolu hıristiyanları ile bir ilgisi yoktu. Bunlar Osmanlı hükümetinin topraklarına Tanzimat Fermanından bu yana Rusya, İngiltere, Fransa'nın özel olarak yetiştirip Osmanlı ülkesine soktuğu kimselerdi. I. Fransuva zamanından bu yana üstelik Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransızlara verdiği kapitülasyon haklarının bıraktığı açık kapılardan Osmanlı ülkesinde bolca ticaret yapıp bol para kazanan Fransızlar Osmanlı ül-

kesinde kazandıkları paralarla silahlanıp Osmanlı ülkesini parçalamaya çalışıyorlardı. I. Fransuva zamanında Alman İmparatoru Şarlkene karşı koruyan Osmanlılar böyle nankörce bir ihanetle karşı karşıya bulunuyorlar. Bu Türk ulusunun tarihte kaçıncı kez aldatılıp yüz üstü bırakıldığı durumdur.

İşte Kilikya Ermeni Cumhuriyeti dedikleri Hatay, İskenderun, Gaziantep, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Adana, Mersin illerinin topraklarını içine alan Kilikya Ermeni Cumhuriyetini kurmak için bu bölgeyi dolaşan Ermeni asıllı Albay Normand İngiliz ve Fransızların yardımıyla para ile aşiretleri kandırmaya çalışıyordu. Osman Tufan kumandasında Tufanbeyli (Haçin) de Kuvayı Milliye tarafından on bin Ermeni kamavorunun dağıtılıp, Haçın'ın yakılması, Kahramanmaraş'ın kurtuluşu utku ile bitirmesi ve Rumi 11 Nisan 1336 (Miladi 11 Nisan 1920) de Şanlıurfa'da Ermeni ve Fransızların Ali Saip Ursavaş kumandasındaki Kuvayı Milliye tarafından dağıtılması sonucu bu topraklar sömürgeci güçlerin Ortadoğuda ileri karakolluğuna yapan kimselere mezar olmasıdır. Bunun içindirki; Fransa'ya, İngiltere ve Amerika'ya Suriye ve Lübnan'a kaçan Ermeniler bir kısmı Kilikya Ermeni Cumhuriyetinin Şanlıurfa'da yediği sert sillenin anısını unutamayıp Miladi her 11 Nisan 1920'yi kendilerine yas ilan etmişlerdir.

Şanlıurfa kurtuluş savaşı sivil börev yapan Osmanlı ordusu elbiselerini çıkarıp atan yönetimde subay ve yedek subaylardan, maddi yardım, yiyecek, giyecek, yatacak yer bulmada On İkiler ve ileri gelenlerin canı gönülden üstün çalışmasıyla Kuvayı Milliye denilen kahraman yöre aşiretlerinin ve çetelerin yıldırım gibi ileri atılmasıyla Şanlıurfa Şanı ile birlikte kurtulmuştur.

Bazı Şanlıurfa'lı çevrelerce Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında Karaköprü köyünde toplanan Siverek aşiretlerinin Şanlıurfa'yı Fransızlar ve Ermenilerin elinden kurtarmak için şimşek parıltısı ve yıldırım hızıyla ileri atıldığını inkar edenlerin durumu çok gülünç ve saçmadır.

Ayrıca Ali Saip Ursavaş'ın Şanlıurfa kurtuluşundaki çalışmalarını karalayanlar çok ayıp ediyorlar. Üstelik bu milli kahra-

manın adını lekelemek için Ali Saim denilen Şanlıurfa'lı bir kabadayının Şanlıurfa'da yaptıkları örnek verilerek gençliğe kötü bir kişi olarak tanıtılmıştır. Ali Saip Ursavaş, Şanlıurfa kurtuluş kahramanlarından olup Kerkük Türklerindendir. Ali Saim ise Arap Reşo'nun arkadaşı olup silahlı çatışmada öldürülmüş Şanlıurfa'lı bir kabadayıdır. Bu gibi milli kahramanlarımızın adını lekelendirmek isteyenler ve bunu yapanlar herhalde ölmüş olan Kilikya Ermeni Cumhuriyetini canlandırmak isteyen Fransızların ve İngilizlerin Ortadoğuda ileri karakolluğunu yapıp neye hizmet edip bir uçurumun eşiğine gelmiş gaflet ve delalet içinde uyuyanlardır. Yani Yüşbaşı Ali Saip Ursavaş'la Kabadayı Ali Saim kasıtlı olarak birbirine karıştırılmıştır. Yiğidi tokatla hakkını inkar etme atasözümüz bu durumu ne kadar güzel açıklıyor. Bir kez Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa için üç büyük görev yapmıştır.

1 — Düşman işgalinde bulunan Şanlıurfa'ya gelip Kuvayı Milliye kumandanı olarak, Kuvayı Milliye'yi idare edip Fransızları Şanlıurfa'dan çete savaşları ile kuşatmaya alıp, barışa zorlayıp çıkarmak.

2 — Şanlıurfa birinci devre millet vekili seçilerek Şanlıurfa'nın dertleri sorunları ile ilgilenmek.

3 — Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri kitabını Osmanlıca yazmak. Ali Saip Ursavaş'ın bu kitabı düşünülen hayali Kilikya Ermeni Cumhuriyetinin Fransızların destek ve teşvikiyle yöneticilerinin Güney bölgemizde yapmış oldukları zulümü açık olarak göz önüne seren milli bir yapıttır.

Ne imiş Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa'ya geldiği zaman «Beni Osman Tufan Paşa ve arkadaşları Şanlıurfa'ya gönderdi» deyip bunu Şanlıurfa'da herkes büyükten küçüğe bilmeliymiş. Böylece İngilizlerin Nüsret Beyi tutuklayıp astıkları, ayni görevi Gaziantep yöresinde yapan kutsal şehit Kılıç Ali'nin Fransızlar tarafından Gaziantep dolaylarında öldürüldüğü gibi... Pek çok Kuvayı Milliye kahramanının işkenceler içinde inletildiği Şanlıurfa kurtuluşu için çalışan Binbaşı Ali Rıza Bey'in yakalanmak üze-

re iken Siverek'e kaçması örneği gelir-gelmez yakayı ele vermeliymiş. Bütün bunları o zaman gizli tutmalarına rağmen su uyur düşman uyumaz ata sözümüz gerçeği ne denli vurguluyor. Ali Saip Ursavaş bile Şanlıurfa'nın durumunu kısa zamanda anlayıp soluğu Siverek'te almakta bulmuş.

Şanlıurfa kurtuluş savaşında üstün atılım göstermiş köylüler, aşiret erleri bu güzel yurt için kan dökmüştür. Can vermişlerdir. Kötürüm olmuş yurdun kurtuluşu için gerekeni yapmaktan geri durmamışlardır. Kurtuluş savaşında en ön saflarda savaşmışlardır. Bunun için Mustafa Kemal Atatürk «Milletin Efendisi Köylüdür.» demiştir.

Ayni biçimde Güney bölgesinde Kuvayı Milliye kumandanlığı yapmış olan Ali Saip Ursavaş Türk köylüsü için şöyle demişti. «Türk köylüsünün asil ruhunu ne asırların kötülükler idaresi ve ne de istila bozabilmişti. O bu memleketin gerçek veli nimeti hamisi her zamanki gibi yine cömert idi.»

Ali Saip Ursavaş'ın Osmanlıca yazmış olduğu Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri kitabının gün ışığına çıkmaması ayni zamanda Ali Saip Ursavaş'ın adının Şanlıurfa ve yöresi Kuvayı Milliye hareketinde üstün başarısının Türk Cumhuriyet tarihinden silinmeye çalışılması şu nedenlere dayanmaktadır.

a — Kurulması düşünülen Kilikya Ermeni Cumhuriyetinin yıkıcılarından birisi olan Ali Saip Ursavaş Orta-Doğu'da batı sömürgeciliğinin ileri jandarma karakolluğunu üstlenen Ermenilerin Ali Saip Ursavaş hakkında karşı çalışmalarını sürdürmesi.

b — Kurtuluş savaşından sonra Avrupalıların Ermeni, Yunanlı ve Rusların kurtuluş savaşı yiğitlerimizin arasını kendi casusları aracılığıyla açmaya çalışmaları ve Atatürk'e karşı suikast olayına Ali Saip Ursavaş'ın da adının karışması.

c — Şanlıurfa'da İngiliz ve Fransızlara karşı Şanlıurfa'ya girerken silahlı bir çatışmanın olmaması ve Ali Saip Ursavaş Kuvayı Milliye kumandanı olarak Şanlıurfa'da büyük başarı sağlaması ve bunu bazı Şanlıurfa'lıların kasıtlı olarak kabüllenememesi.

Eğer Şanlıurfa kurtuluş savaşı yapılmasaydı. Fransızlar ve İngiliz Ruslar tarafından para oluğu ile beslenip, Osmanlı ülkesinde karışıklık çıkartan her kim olursa olsun alkışlanan, beslenen, para yardımı gören satılmış kimseler içinden çıktığı topluma ihanet ederek hayali bir Ermenistan peşinde koşturuluyordu. Ezilen halkları maşa olarak kullanıp satır ağzına süren Ruslar, İngilizler, Fransızlar dünya tarihi önünde suçludurlar.

Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşını vermesi şu üç önemli sorunu halletmiştir.

1 — Kilikya Ermeni Cumhuriyetinin kurulmasına çekilmiştir.

2 — Şanlıurfa'nın Fransız Suriye güdümünden sayılması ortadan kaldırılmış.

3 — Şanlıurfa'nın Şanlıurfa olarak toprağı olduğu kabül ettirilmiştir.

Bütün kültürlü okur-yazar kimseler boş kaldıkları süreler tarih okumalıdırlar. Geçmişini araştırıp bilmeyenler, geleceğinin nereye varacağını sezemezler. Gelişigüzel bir yol tutturup giderler. Bazan öyle korkunç uçurumlara gelirlerki düşmanlar tarafından bütün geri dönüş yolları kesilince kendilerini bu korkunç uçurumların ölümüne atmak zorunda kalırlar. Eğer yaşamak istiyorsak geçmişimizi öğrenip ona göre yürüyüp geleceğin aydınlıklarına ulaşmalıyız.

12.Mart.1984

BALIKLI GÖL!

Yazın kavurucu haşlak sıcaklarında,
Oruçlu ağzım kurumuş, buruşuk.
Dilim yapışmış damaklarıma,
Girmişim kutsal balıklı göle,
Çimiyorum kendimi cennetde sandım.
Bütün balıklar bize bıraktı gölü,
Buyurun der gibi herkese,
Evlerini bize sundular.
Çok konuk severdiler,
Dünyada ecelleriyle ölen balıklardır.
Eşleri benzerleri yoktur.
Onları asık yüzlü göremezsin birgün,
O biçim kostak...
Elini sür okşa beni der.
Bir avuç çerez attın mı kendilerine,
Zıplar, çırpınır, oynaşır toplanır.
Yığılırlar bir yere,
Balık istifi buna denir.
Bir görsen şaşarsın,
Çocuklar gibi sevinirler.
Güler yüzlü şen-şakrak,
Hele şunlara bak...

***

Gözlerim birden ışıkladı.
Ortalığı aydınlık sardı.

Açlık-susuzluk vız geliyor bana artık,
Kendimi dinç, çelik gibi hissediyorum.
Bunda bir iş olacak,
Çoluk-çocuk yaşlı genç
Dolmuş çala-kulaç yüzüyor.
Bu ne şenliktir şaşıyorum.
Kuşlar gibi cıvıldaşıyorlar,
Ağaçlarda kanatlılar türkü söylüyor sanki,
O sulara Tanrım serin ol demiş.
Kızgınlığımızın sönüşü,
Belki bundan kalacak.
Hazreti İbrahim Nemrut tarafından,
Ateşin içine atıldığında,
Odunlar balık olmuş hemen,
Ataşlar soğuk su oluvermiş.
O günden bu güne dek,
Bir ulu ırmak akar.
Şanlıurfa'nın ortasında fışkırır,
Pınar gölü ile yarışır.

Altınbaçak ovasına doğru coşar gider.

⁂

Kavak salkım söğüt çınar,
Yükselir gökdelen gibi...
Anzılha gölünden fışkırır sular.
Cıva gibi damlar.
Biz gölgeleri dibinde oturmuşuz.
Senli-benli olmuşuz.
Dallar yapraklar sarmış her yanı.
Binbir çeşit güller içinde...
Kokulu çiçekler yel eser,
İrahan kokusu gelir burnuma,
Gölün ortasında bir serinlik.

Gök yüzü görünmez olmuş.
Ey! Sevgili yar,
Unuttun mu sen beni
Nerde kaldı Halepli bahçalarındaki,
Nar çiçekleri,
Güneş ışıkları yapraklar,
Arasından zümrüt yeşil gibi sızar.
Sarp yalçın kayalarda...
Çüt sütünlü kale,
Bir ovadır dibinde,
Uzanır gider Altın başak.
Gel göresin bu güzelliği,
Mağara taşlar içinde,
Şifalı sular akar.
İç-içebildiğin kadar.
Böbreklerin bayram etsin!
İşte böyledir gülüm.
Şanlıurfa'nın yazı baharı
Zek Şanlıurfa'lı güzeller gelir-geçer,
Yüreğimi çiğneyerek ayakları...

27.Mayıs.1984

ŞANLIURFA VE ORTA-DOĞU TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

ŞANLIURFA TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Hazreti Adem peygamberin tarıma başladığı yer Şanlıurfa olduğuna göre, Şanlıurfa günümüzden 7500 yıl önce insanların yaşadığı yer olduğu anlaşılmaktadır. Yani M.Ö. 5500 yıl önce Şanlıurfa yöresi insanların yaşadığı yer idi.

İslam tarihçilerine göre Şanlıurfa kenti Nuh Peygamber Tufanından sonra yeryüzünde inşa edilen ilk 18 kentlerdendir. Nemrut zamanında onarılan üç kaleden de birisidir.

Şanlıurfa'nın adı Sümerlerce «Ur» idi. Yöresi hendeklerle çevrili kentlere Sümerlerce Ur denilirdi. Şanlıurfa'nın bu günkü iki direkli kalesi yöresinde oyulmuş, yontulmuş geniş hendekle çevrilmiştir.

Bu Ur sözcüğüne dayanarak Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından Şanlıurfa kurtuluşunda üstün atılımı görülen Şanlıurfa Kuvayı Milliye kumandanı Ali Saip'e Ursavaş = Ur (+) Savaş, Urfa savaşları yiğiti anlamına gelen soyad verilmiştir. Ali Saip Ursavaş'a Güney Doğu Anadolu Fatihi de demek çok haklı ve yerinde bir ünvan olmuş olur. 12 Haziran 1984 gün ve 3020 sayılı kanunla Şanlıurfa kurtuluş savaşında Şanlıurfa aşiretlerinin gösterdikleri atılımdan ötürü Urfa adı Şanlıurfa olmuştur.

M.Ö. 5000 - 4000 yıllarında kurulmuş ilk uygarlığı yayan Türkler, Dicle - Fırat havzasına Orta-Asya'dan gelerek bu toprakların Dicle ile Fırat ırmakları arasında kalan Şanlıurfa'ya dek yayılmışlardır. Sümerler, Asurlular, Etiler buralarda üstün uygarlıklar kurmuşlardır.

Harran (Altınbaşak) M.Ö. 5000 - 4000 yılları arasında Sümer ve Hititliler tarafından kuruldu. M.Ö. 5000 - 4000 yıllarında burada Orta Asya'dan gelip uygarlık yaratan Sümerlerle Hititli-

ler Türk uygarlığının burada öncüleri olmuşlardır. M.Ö. 3300 yıllarında Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesi yakınındaki, Tel Halaf bu yöredeki Eti Türklerinin baş kenti yapılmıştır.

Yaklaşık olarak M.Ö. 3000 ile M.Ö. 2000 yıllarına dek Şanlıurfa Altınbaşak ovası ve yöresi Samilerin eline geçmiştir.

M.Ö. 2000 yıllarına doğru yaklaşık olarak Şanlıurfa ve yöresi Asurluların eline geçmiş olup. Asur kırallarına Nemrut denilirdi. Böylece Şanlıurfa ve yöresi M.Ö. 2000 ile 612 ye kadar Asurluların elinde egemenlik olmuş.

M.Ö. 600 yılında Dicle - Fırat havzası İran hükümdarı Keyhüsrev tarafından İran topraklarına katılmıştır. Şanlıurfa ve Altınbaşak yöresi M.Ö. 612 ile 531 yılları arasında Med ve Babillilerin egemenliğinde kalmıştır.

III. Dara İran hükümdarı Isos savaşında İskender'e yenilince Dicle - Frat yöresi ve Şanlıurfa Makedonya'lıların eline geçmiştir. Böylece M.Ö.: 335 ile M.Ö.: 98 yılları arasında Şanlıurfa ve Altınbaşak ovası Persleri yenen Büyük İskender sayesinde Makedonyalılar elinde kalmıştır. Makedonyalılar da Şanlıurfa'yı Edessa diye adlandırmışlardır.

İskenderin ölümüyle Antakya'da Selefkiyan adlı bir devlet kuruldu. Şanlıurfa'da bu devletin topraklarına katıldı. Kıralları Selefkos başkentleri Antakya oldu. M.Ö.: 132 yılında başkenti Şanlıurfa olmak üzere Osroen Kırallığı burada kuruldu. Hıristiyanlık dini Osroen kırallarından V. Abgar Okama zamanında Şanlıurfa'ya yayıldığı Okama Hz. İsa'yı Şanlıurfa'ya davet etmiştir. Bu durum M.Ö.: 98 ile M.S.: 244 yıllarına dek Makedonyalıların elinde kalmıştır. M.S.: 244 yılında Romalıların egemenliğine giren Osreon Şanlıurfa Kırallığı kısa bir süre sonra Roma generali Pompeus'un Makedonyalıları yenmesi ile Şanlıurfa ve yöresi Romalıların eline geçmiştir.

Roma'lı komutan Pompeyus M.Ö.: 65 de Suriye'ye girerek Şanlıurfayöresiyle birlikte Güney Doğu Anadolu bölgesini Roma İmparatorluğunun bir ili durumuna soktu. Fakat Romalılar Fırat ırmağının doğusunda egemenlik kuramamışlar. O zamanlar Şan-

lıurfa bölgesi Partlar ile Romalılar arasında çıkan savaşlar sonunda Roma İmparatoru Traianus M.S.: 98-117 yılları arasında tüm Dicle-Fırat yöresi Romalılarca işgal edildi. Böylece Dicle-Fırat havzası Roma'nın bir eyaleti durumuna getirildi. O zamanlar Doğu Anadolu halkları ile Romalılar arasında çok kanlı savaşlar olmuştur. Romalılar Doğu Anadolu'ya kendi kültürlerini yaymaya çalıştılar. Bilhassa Ermeniler arasında Latin kültürünün kelimeleri dillerine yerleşmeye başladı. Bir kısım Romalılar da buralara yerleşerek Ermenilerle karışıp kaynaştılar. Bunun içindirki Ermeni lisanında bir çok Latince kökenli söz yerleşmiş. Daha sonraları Hıristiyanlığın Anadolu'da yayılmasıyla, Hıristiyanlığı benimseyen Ermeniler, böylece Hıristiyan yaylavı sonucu Avrupalıların Anadolu'da ileri karakolluğunu üstlenmişlerdir. Bu da kendilerine çok pahalıya mal olmuştur. Hazreti Nuh'un oğlu Yafes'den bu yana Turani bir kavim olan Ermeniler Birinci Dünya Savaşında Avrupalı sömürgeci devletler tarafından Hıristiyanlığın uğruna iğfal edilerek yurda ihanet durumuna sokulmuşlardır. Ne yazık ki Asyalı bir kavim olan Ermeniler Avrupalıların maşası olmaktan kendilerini bir türlü her nedense kurtamışlardır. Böylece Osreon Şanlıurfa Kırallığı Romalılar tarafından kesin olarak ortadan kaldırılmıştır.

M.S.: 300 yılında Ağbarların egemenliği altına girmiş Ağbarlar; Şanlıurfa ve Altınbaşağı onarmışlardır. M.S.: 300-502 yıllarına dek Ağbarlar Altınbaşak'da egemenlik kurmuşlardır.

M.S.: 502-548'e dek Kavatların egemenliğine geçmiş.

M.S.: 548-561 yılına dek Sasanilerin eline geçmiş.

M.S.: 561 yılında Bizanslıların eline geçmiş. İmparator Justinien, Altınbaşak kalesi ve surlarını önemli biçimde onarttı.

M.S.: 561-638 yılları arasında Bizanlılar ve İranlılar elinde bir kaç kez el değiştiren Altınbaşak sonunda M.S.: 638 yılında Arapların eline geçti.

M.S.: 638 ile M.S.: 1087 tarihleri arasında Arapları ve Bizanslılar arasında el değiştirmiştir.

İslamiyet doğduğu zaman Şanlıurfa Doğu Roma İmparatorluğu topraklarında bulunuyordu. Şanlıurfa M.S.: 640 yılında Halife Hazreti Ömer zamanında İyad İbni El Ganem tarafından Doğu Romalıların elinden alınıp Arapların eline geçmiştir. Hazreti Osman zamanında Şanlıurfa Şam'a bağlanarak, Hazreti Muaviyenin idaresine geçmiştir. Emevi halifesi Hişam devletin gelirlerini artırmak için Şanlıurfa yöresindeki Altınbaşak ovasını sulamak için su hendekleri açtırarak bu bereketli toprakların bir kısmını sulatmıştı. Ancak sonradan olan depremler yüzünden bu hendekler hasar görmüş, sulama işinedevam edilememiştir. Pek önceleri Dicle-Fırat uygarlıkları döneminde Sümerlerce bu yörelerde bile pek çok sulama işleri yapılmaktaydı. Emevi saltanatı son bulunca M.S.: 750 yılında Şanlıurfa Abbasilerin eline geçmiş, Abbasi halifelerinden Harun Reşit ve oğulları zamanında Şanlıurfa ve Harran (Altınbaşak) ünlü bir kültür merkezi olmuştur. Harran'da üniversite türünde büyük bir medrese kurulmuştur. Abbasilerin yıkılmasıyla yerli aşiretler arasında iç savaşlar olmuş. Sonunda Şanlıurfa yine Doğu Romalıların eline geçmiştir.

M.S.: 1037 yılında Asya'nın Aral gölü ve Hazar denizlaylarında Büyük Selçuklu Devleti kurulduğunda Anadolu, Şanlıurfa Doğu Romalıların elinde bulunuyordu. Selçukluların 1071 den Malazgirt savaşından sonra Anadolu içlerine yayılmaya başladıkları dönemdi Şanlıurfa bölgesinde Ermenilerin desteğini alan Filaretos 1074 de Şanlıurfa'da bağımsızlığını ilan etti. Büyük bir kırallık Şanlıurfa dolaylarında kurdu. 1085 yılında Anadolu Selçuklularına yenilen Filaretos egemenliğini yitirdi. Böylece Selçuklu Sultanı Melikşah Şanlıurfa ile Altınbaşak'ın yönetimini komutanlarından Bozan'a verdi. Selçuklu İmparatorluğu Hakanı Melikşah zamanında Şanlıurfa'yı fetih eden Büyük Selçuklu Türkü Bozan Şanlıurfa'yı 1087 tarihinde fetih etmiştir. Bozan Şanlıurfa'ya vali atandı. Bozan Bey Şanlıurfa'da vali iken Altınbaşak'ı da Türk topraklarına katmıştır. Şanlıurfa'da çok iyi çalışmalar yapan Bozan bütün Şanlıurfa halkı tarafından çok sevildi. Çokları erkek çocuklarına bu Selçuklu Türkü valisinin adını verdi. Bu gün bile bu gelenek Şanlıurfa'da çok yaygın olup

Bozan adı sıkça raslanmaktadır. Selçuklular döneminde Şanlıurfa çok gelişti. Hanlar, mesçitler ve medreseler açıldı. Harran üniversitesi daha da geliştirildi. Büyük düşünür Farabi Harran (Altınbaşak) üniversitesinde yetiştirildi.

Birinci Haçlı Savaşı 1095-1099 dan sonra Hıristiyan dünyasının kukla devletleri egemenliği altına girmiş olan Kudüs, Şanlıurfa, Antakya kentleri yöresi haçlı işgali altında büyük yıkıntılarla ezilmiş. Birinci Haçlı Savaşının başlamasıyla Şanlıurfa Türk egemenliği Haçlıların eline geçti. Haçlılar Şanlıurfa'yı aldığında burada küçük bir devlet kurdular. 1098-1146. I. Kılıçarslan'ın 1092 de Anadolu Selçuklularının başına geçmesi ile Selçuklu Devleti kendini toparladı. Şanlıurfa bölgesinde vali olan Bozan 1094 de Melikşah'ın kardaşı Tutuş'la savaş yaptı. Böylece bu savaşda öldürüldü. Bu durumdan yararlanan Tutuş'un komutanı Alpyaruk Şanlıurfa'yı kendi egemenliğine geçirmek istedi. Ancak ağulanarak öldürüldü. Bütün bu iç karışıklıklardan yararlanmak isteyen Kilikya Ermeni kıralı Hetun'un oğlu Toros Şanlıurfa'yı bir süre ele geçirdi. Bu arada zaman, zaman Şanlıurfa'da hıristiyanlarla, Müslümanlar arasında çatışmalar oldu.

Bizanslıların teşviki ile düzenlenmiş Avrupa Haçlı orduları Anadolu'ya saldırmaları sonucu Kahramanmaraş yöresinde Haçlı ordusundan ayrılan Kont Baudouin 1098 de Şanlıurfa Haçlı Kontluğunu kurdu. Uzun süre bu kontluk devam etti. Türk beylerinin aralarındaki beylik savaşlarından yararlanan kont Baudouin sınırlarını da genişletti.

Kahramanmaraş bölgesinde egemen olan Kont Baudouin gelip Tel Başer'i aldı. Baudouin Şanlıurfa'ya dek gelerek Samsat'da bulunan Türk kumandanı Balduk'un üzerine yürüdü. Ancak Balduk'u yenemeyince Şanlıurfa halkı Ermeni Toros'a karşı ayaklandı. O sıralar Şanlıurfa halkına zulüm eden Toros linç edilerek öldürüldü. Fakat Kont Baudouin Şanlıurfa surlarını güçlendirerek savunuş önlemleri alıp Şanlıurfa yöresinde bir Haçlı Kontluğu kurdu. Büyük Selçuklu Türkmenlerinden Berkyaruk Hatay'ı ele geçirmek için Körboğa kumandasında gönderdiği İslam ordusu, Şanlıurfa'yı ele geçirmek için savaştı fakat başarılı olamadı. Böylece Şanlıurfa yöresi Kontu Baudouin önce Samsat'ı sonra

da Suruç'u ele geçirdi. Kont Baudouin Şanlıurfa'ya sürekli Avrupa'dan gelen Haçlıları yerleştiriyordu. Bu durumu pek istemeyen Ermeniler Şanlıurfa'da Kont Baudouin'e karşı ayaklandı iseler bile başarılı olamadılar. Çünkü Kont Baudouine, Asyalı bir halk olan Ermenileri sindirmek için uğraşıyordu.

Kont Baudouin Filistin'deki Kudüs'e haçlı kıralı olarak gidince yerine II. Baudouin görev aldı. Bu 1100 yılında haçlıların biricik ereki Şanlıurfa yöresinde egemen olmak buradan Filistini korumaktı. Bütün bunlar için Şanlıurfa Kontu II. Baudouin yardımcısı Joscelin 1104 yılında Altınbaşak'ı kuşattılar. Fakat İslam ordusu karşısında ağır yenilgiye uğradılar. Bu arada Birecik'i ele geçiren II. Baudouin 1118 de Kudüs kıralı olunca. Şanlıurfa'dan ayrılan Baudouin yerine Joscelin geçti.

Bu sıralar Büyük Selçuklu Sultanı II. Mahmut İslam ordusunun başına Belek'i getirdi. Böylece saldırıya geçen Belek Altınbaşak ile Tel Başarı ele geçirdi. Bu arada Elazığı alan Belek Joscelin ordusunu yendi. 1131 de II. Joscelin Şanlıurfa Kontu oldu. Bu Şanlıurfa haçlı kontluğu 48 yıl yaşadı. Bu Altınbaşak da haçlıların eline geçti. Bu süre içinde Şanlıurfa'da Fransız soylularından dört kont başlarında bulunmuştur.

Büyük Selçuklu Türkü Musul atabayı atanan İmadeddin Zengi 1144 tarihinde Şanlıurfa'yı kuşatma altına alarak Şanlıurfa'yı Haçlı sürülerinden temizledi. Böylece Şanlıurfa'da II. Joscelin ve ordusu yok edilmiş oldu. XII. asrın ikinci yarısında Harran Musul atabayı Alaaddin Zengi oğlu Nureddin Zengi tarafından alınmıştır. 1182 de bölge Selahaddin Eyübinin kurduğu Eyubi devletinin içinde kaldı.

Böylece Selahaddin Eyübiye Kudüs'e giden yol açılmış oldu. Müslüman, Hıristiyan ve Yahudilerce her üç semavi dince kutsal sayılan Kudüs 1099 yılından sonra haçlıların eline geçen Kudüs bir asıra yakın bir zaman haçlıların elinde kaldı. Haçlılara karşı İslamın kutsal bayrağını şahlandıran Büyük Selçuklu Türkü Selahaddin'i Eyübi 1187 yılında Kudüsü fetih ederek Orta-Doğu'dan Haçlı sürülerini temizledi. 1187 yılından 1967 yılına dek Müslümanların elinde kalan Kudüs 1967 de Arap-İsrail ça-

tışmasında haçlılardan pek gaddar Yahudilerin eline geçmiştir.

Altınbaşak 1260 yılında Moğol istilasında Hülagü Han tarafından tahrip edilmiş. Bu önemli kültür merkezi bir daha eski gücüne erişememiştir. Arkasından Timur tarafından alınan Şanlıurfa ve Altınbaşak yıkılıp yakılmıştır. Bunlardan sonra koyunlular, Araplar, Selçuklular, İranlılar arasında el değiştiren ve çekişme konusu olan Şanlıurfa ile Altınbaşak ovası pek çok savaşçı atlılar görmüştür. 15. yüzyılda Şanlıurfa ve Altınbaşak Akkoyunlular tarafından zapt edilmiştir. 16. yüzyıl başlarında İran hükümdarı Şah İsmail Akkoyunlu devletini ortadan kaldırmıştır.

Yavuz Sultan Selim İran savaşından sonra Mısır'a giderken 1516 yılında Şanlıurfa'dan ordusuyla geçerken Şanlıurfa'yı Osmanlı topraklarına kattı. Önceleri Şanlıurfa Diyarbakır'a bağlanmıştır. Yavuz Sultan Selim zamanında Şanlıurfa büyük bayındırlık görmüş. Ve Altınbaşak Üniversitesi yeniden öğretime geçmiştir. 1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman Irak seferine Bağdat'a giderken Şanlıurfa'yı il yapmıştır. Şanlıurfa Kanuni Sultan Süleyman devrinde il olunca Altınbaşak da ilçe olup Şanlıurfa'ya bağlanmıştı. Altınbaşak uzun bir süre ilçe olarak kalmıştır. 1946 yılında ilçelikten çıkmış, ilçe merkezi Akçakaleye taşınmıştır. Altınbaşak da bucak olmuştur.

Adem Aleyhisselam yeryüzüne geldiğinden beri var olan Altınbaşak verimli toprağa sahip olduğu için türlü-çeşit uluslar tarafından el değiştirmiş. Hazreti Adem'in çiftçilik yaptığı Altınbaşak Ovasının 7000 yıllık bir tarihi vardır.

Birinci dünya savaşının sonlarına kadar Şanlıurfa Türklerin elinde kalmıştır. Böylece İngilizler 7 Mart 1919 da Şanlıurfa'ya geldiler. İngilizler 30 Ekim 1919 tarihine kadar Şanlıurfa'da kaldılar. Bundan sonra anlaşma gereği Şanlıurfa'yı Fransızlara bıraktılar. Böylece Fransızlar 31 Ekim 1919 da Şanlıurfa'ya geldiler.

11 Nisan 1920 tarihine kadar Fransızlar Şanlıurfa'da kaldılar. Fransızlara karşı Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında ayaklanan Şanlıurfa Kuvayı Milliyesi savaş zoruyla Fransızları

Şanlıurfa'dan çıkartıp, Şanlıurfa'yı yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti topraklarına kattı. Tarih boyunca toprağı Türk kanıyla yoğrulan Şanlıurfa kurtuluş savaşımızda ata-dedelerimizin gösterdiği üstün atılım sonucu Türkiye Cumhuriyetinin öz torunları bizlere bu yurdu özgür ve bağımsız teslim ettiler. 20 Nisan 1924'de Şanlıurfa sancağı il oldu. Bizler de bu güzel yurdu öz çocuklarımıza iyi koruyup ulusay bütünlük içinde eşitçe, kardaşça, bilimde sanatda uygarlıkta ilerliyerek teslim edelim.

«Arkadaş yurduma alçakları uğratma sakın!
Siper et gövdeni dursun bu hayasızca akın...»

İşte ünlü Türk şairinin yıllar ötesinden yankılayan gür susmaz sesi bunun içindir.

25.Eylül.1985

İSTİLA TARİHİNE

Birinci Haçlı seferi 1095-1099 dan sonra hıristiyan dünyasının kukla devletleri topraklarına katılmış olan Şanlıurfa, Kudüs ile Antakya kentleri yöresi haçlı işgali altında büyük yıkıntılara uğramış oldu.

İşte bu sıralarda Şanlıurfa Haçlı Kontu I. Joscelin 1131 yılında sürekli olarak Menbiç ile Halep arasında lunan bölgelere akınlar düzenliyor. Buradaki müslümanları eziyordu. İşte I. Joscelin bu akınları sırasında yaralandı. Bir süre sonra öldü. Yerine yine babasının adını taşıyan II. Joscelin

Bu sıralarda Musul valisi atanan İmadettin Zengi Musul'un iç ve dış yönetimini yeni baştan düzenleyerek yöredeki kentleri de denetimi altına aldı. Bu sürelerde Şanlıurfa Haçlı kontluğu Antakya haçlı devleti Kudüs krallığı üçü birleşmiş yöreyi egenmenlikleri altına almak için uğraşıyorlardı.

İmadettin Zengi, asıl Kudüs'e giden yolun Şanlıurfa'nın ele geçirilmesi olduğunu çok iyi bildiği için buranın ele geçirilmesi gerektiğini anlamıştı. İlk iş olarak, Ceylanpınar, Dara Cur dağı kalelerini ele geçirip, diğer yandan Hakkari bölgesini de toparlayıp Amid yöresi Siirt ile Maden kalelerini bile ele geçirip epeyce güçlenmişti. Bundan sonra İmadettin Zengi Şanlıurfa'yı Haçlıların zulmünden kurtarmaya karar verdi. Haçlılar yerleşmiş oldukları Şanlıurfa kalesinden çıkarak yöredeki kent ve köylere sürekli saldırı düzenliyorlardı. Şanlıurfa'da Haçlıların Kontu II. Joscelin hilekar, kurnaz bir kişi idi. İmadettin Zengi Şanlıurfa'yı denetimi altına almak için Şanlıurfa'nın her tarafına bir çok casus göndermişti. Bunlar sürekli kendilerine bilgi topluyorlardı.

En sonunda İmadettin Zengi Şanlıurfa üzerine yürüyerek 28 Kasım 1144 tarihinde kenti kuşatma altına aldı. Fakat kenti savunan Ermenilerle Süryaniler teslim oluş isteğini red ettiler. Bunun üzerine Şanlıurfa'yı kuşatan İslam ordusu kentin dış dünya ile ilişkisini kesti.

İslam ordusu Şanlıurfa'nın etrafında bulunan surları dövdürmeye başladı. Bir taraftan mancınıklarla surları döverken, diğer taraftan uzaktan yer altına açılan lağımlarla, surların altına barutlu patlayıcılar yerleştirildi. Dinamit gibi maddelerin patlatılmasıyla surlar çökmeye başladı. Böylece 24 Aralık 1144 tarihinde Şanlıurfa Selçuklu Türkleri tarafından alınmış oldu. Böylece Birinci haçlı seferleri sırasında Şanlıurfa elli yıl haçlılar elinde kalmış oldu.

İmadettin Zengi'nin Şanlıurfa'yı haçlıların elinden kurtarması Selahaddin Eyübi'nin Kudüsü kurtarmasına yol açan bir kılavuz hareketi olmuştur. İmadettin Zengi on ay gibi kısa bir süre sonra kendi adamlarından iki kişi tarafından gece uyurken şehit edildi! Bu olay ibret alınması gereken bir konudur. Böylece kaleyi dıştan fetih edemeyen düşmanlar türlü-çeşit hilekar kurnaz oyunlarla kaleyi içten fetih etmeye çalıştılar.

Şöyleki Haçlı Seferleri saldırılarına bir göz atacak olursak, Anadolu, Suriye ve Kudüsü zapt için 1095 den 1270 tarihine kadar başlıca sekiz haçlı savaşı olmuştur.

I. Haçlı Savaşı: 1095-1099 İznik, Şanlıurfa, Antakya, Kudüs haçlılarca alındı.

II. Haçlı Savaşı: 1147-1149 Musul atabayı İmadettin Zengi'nin 1144'de Şanlıurfa'yı haçlılardan alınca. Doğudaki hıristiyanlar büyük heyecana düştüler. Böylece Avrupalılarca tasarlanan II. Haçlı savaşları sonucu önemli bir başarıya ulaşamadılar.

III. Haçlı Savaşları: 1187 de Selahaddin Eyübi'nin Kudüs'ü zapt edişi ile düşünülmeye başlandı. 1189-1192 yıllarında yapıldı, ise de başarılı olamadı. Kudüs'ü Müslümanlardan geri almak için düşünüldü.

IV. Haçlı Savaşları 1200-1204 yıllarında olmuştur. Zara'nın ve İstanbul'un haçlılarca zaptı oldu. İstanbul'da Latin imparatorluğu kuruldu. 1204-1261 fakat bu imparatorluk pek uzun sürmedi.

V. Haçlı Savaşı 1217-1222 Haçlılar Mısır'daki Dimyat'ı geçici olarak aldılar.

VI. Haçlı Savaşı 1228-1229 bir sonuç alamadılar.

VII. Haçlı Savaşı 1248-1254 Haçlılar Mısır'daki Dimyat'ı tekrar aldılar.

VIII. Haçlı savaşı 1270 haçlılar bu savaştan da bir sonuç alamadılar.

Yukardaki haçlı savaşlarından anlaşılacağı gibi Haçlı savaşları haçlılara Anadolu'yu mezarlık yapmış İslamiyetin savunuculuğunu yapan Türkler bu savaşlarda İslamiyetin kılıcı olmuşlardır. Avrupa Hun İmparatorluğunun kuruluşundan bu yana Türk düşmanı kesilen Avrupalılar, Haçlı savaşları sonucu ışı iyice azıtıp Türk düşmanlığını oldukça şiddetlendirmişlerdir. Büyük propagandaya ta okul sıralarında girişmişler, bu yüzden Avrupa'da büyük bir Türk düşmanlığı baş göstermiştir.

Bütün bu haçlı savaşları sonucu haçlılar Kudüs krallığının kurulması, İstanbul Latin imparatorluğunun kuruluşu gibi iki önemli başarı elde edilirse de sonunda tümden Anadolu kendilerine bir mezar oldu.

I. Dünya Savaşı 1914-1918: Bu savaşda Osmanlı devleti Rumeli, Kafkasya, Afrika'daki topraklarını yitirdiği gibi İngiliz-Rus-Fransız üçlüsü ve yerli işbirlikçileri Anadolu'yu bile elimizden almak peşinde koşuyorlardı. Arapların bir kısmının İngiliz-Fransız yanlısı oluşu bir süre arap ülkelerini İngiliz-Fransız sömürgesi durumuna soktu. Eğer Arapların bir kısmı İngiliz-Fransızlarla işbirliği halinde çalışmamış olsaydı. Bir İslam devleti olan Osmanlı İmparatorluğu ordusu Arap çöllerinde yenilgiye uğrayıp İngiliz ve Fransızlar Şanlıurfa'ya kadar gelip bu güzel Türk kentini işgal edebilirleymiydi?

Böylece İngilizler Rumi 7 Mart 1335 (7 Mart 1919 Miladi) da Şanlıurfa'ya geldiler. Rumi 30 Teşrinievvel 1335 (30 Ekim 1919 Miladi) tarihine kadar Şanlıurfa'da kaldılar. Bundan sonra anlaşma gereği Şanlıurfa'yı Fransızlara bıraktılar. Böylece Fransızlar Rumi 31 Teşrinievvel 1335 (31 Ekim 1919 Miladi) de Şanlıurfa'ya geldiler. Rumi 11 Nisan 1336 (Miladi 11 Nisan 1920) tarihine kadar Şanlıurfa'da kaldılar.

Haçlıların, Avrupalıların ve Fransızların defalarca Anadolu'yu işgale gelmeleri, Fransızların Şanlıurfa'da iki kez yerleşmeye çapalamaları akla şu soruyu ister-istemez getirmektedir. Bu ve bunun gibi işgal orduları acaba buraya yine gelebilirler mi? Hiç belli olmaz. Düşman her zaman zayıf, buhranlı anları gözler saldırır. Yarının ne olacağı belirsizdir. Bu gibi saldırı ordularının şu kutsal toprakları çiğnememeleri için ulus olarak bir bütün olup milli bütünlük içinde olursak onların hiç biri buralara gelebilme fırsatını bulamazlar.

Eğer bir gün gelecek olurlarsa bu memleketin ileri gelenleri, zenginleri, ağaları silahlarını kaptığı gibi en ön saflarda onlara karşı koymalıdır. Onların arkasında orta durumlu kişiler koşmalıdır. En geriden de yoksul ezilenlerde seğirtirse bu yurdu asla İngiliz ve Fransızların tüfek patlatılmadan Şanlıurfa'ya yerleştiği gibi yerleşemezler. Bu yurdun kaymağını yiyenler savaş çıktığı zamanlar dipe köşeye sinip savaş sona erip barış olunca milli kahraman olarak ortaya çıkmaları ne dinimizin ahlak kurallarına ne de milli kıvancımızla bağdaşır.

Haçlı saldırılarından sonucu alamayan Haçlı orduları türlüçeşit kisve altında çalışmaya başladılar. Kaleyi dıştan fetih edemeyen bu sömürgeci güçler yöntem değiştirerek, içimize soktukları casusları ile yerli işbirlikçi satılmışları birlikte çalışarak, amiri memura, işvereni-işçiye, kardaşı-kardaşa, babayı-oğula, kızı-anaya düşman yapabilme çalışmalarıyla, açık-gizli çalışıp durdular, durmaktadırlar. Ülkede kıskançlığı-fitneliği körüklediler.

Bunların ana ilkeleri Türk yurdunu kargaşaya boğmak, parçalayıp sindirme peşinde koşmaktadırlar Türk ulusu içinde fitnelik çıkarmak. Bunun en etkili çözüm yolu milli bütünlük, kardaşlık, bağlılıktır. Bizler bir bütün olursak onlar buraya gelemezler.

Bizi durdurup sindiremezler. Ülkemizde adalet insanlık ilk koşuldur. Siyaset kargaşayı körükler. Siyasetin bulunduğu yerde adalet, bilim, sanat, teknik gelişme fırsatını bulamaz. Bilenin başında bilmeyen buyruk, çalışmayan, anlamayanın elinde usta oyuncak olursa o ülkede bilim, sanat teknik gelişme fırsat bulabilirmi?

Birinci Dünya Savaşı hazırlıklarında İngiliz, Rus ve Fransızların uygulamaya başladıkları parçala-böl, yut yöntemlerini savaş sona erince daha etkili uygulamaya başlamışlardır. Şöyleki Ruslar kendi güdümlerindeki Türk Cumhuriyetlerinin dilde, alfabede çelişkiye düşürecek yöntemlerle kendi aralarında düşmanlığı körüklemektedir. Aynı biçimde İngiliz ve Fransızlar Arapları on altı Arap devletine bölüp aralarında fitne tohumlarını ekip orta göbeklerine yahüdileri cirit attırmaktadır. Bütün bunlar İngiliz ve Fransızlarla Birinci Dünya Savaşında birlik olup Osmanlı askerini arkadan vuran sözüm onlara satılmış Arapların işlediği büyük kusurun sonucu değilmidir.

19.Mayıs.1985

ORTAÇAĞDA GÜNEY - DOĞU ANADOLU VE DOĞU ANADOLU'DA İLGİNÇ BAZI OLAYLAR :

M.Ö.: 7. Yüzyılda Kafkasların kuzey yönünden akınlar yapan saka Türkleri hükümdarlarının özge olduğu en soylu Türk uruku «Sakasunlar» Kafkasya'da sakalar yaşıyordu. Bunların «Bala-Sakan» Yavru Sakalar denilen boyu M.S.: 646-1576 tarihleri arasında 950 yıl boyunca «Kırmanlar» Kürtler adıyla ün salmışlardır.

Orta-Asya'dan Kuzey Kafkasya'ya oradan da Kars dolaylarına gelip yerleşen eski Ani kentinde hükümranlık kuran Şeddati Türk Uruku, oradan da Doğu Anadolu'ya yayılıp bir kolu da Şanlıurfaya dek gelmiştir. Bu günkü Şanlıurfa'daki Şelliler, Aybarlar, Cadırcılar bu Türkmen Urukunun Anadolu'da yaşayan torunlarıdırlar. Ancak Fars kültürü etkisinde kalan bu Şeddatilerin bir kısmı kırmanca denilen Türkçe-Arapça, bozuk Farsçadan oluşan dillerini de köylerde konuşmaktadırlar. Suruç ovasında bu Uruk oldukça kalabalık olarak yaşamaktadır. Gence-Divin-Ani dolaylarından Şanlıurfa dolaylarına gelip yerleşen bu kişiler Şanlıurfa'ya Azeri lehçesini de beraber getirmişlerdir. Bunun için Şanlıurfa Azeri Türk lehçesinin izlerine raslanmaktadır.

Küçük bir Ermeni hıristiyan kırallığının merkezi olan Kars'taki Ani 1060 yılında Rumlar tarafından alınmış talan ve yağma edilmişti. Dört yıl sonra 1064 de Ani kenti Alparslan tarafından alınınca buraya Şeddati Kırman-Türkmen Urukları yerleştirilmişti. Ermeni hıristiyanlarının bir kısmı da Ani'den Polonya'ya göçmüşlerdi. Kalan Ermeniler Şeddatilerle birlikte Ani'de yaşamışlar. Pek sonraları 1239 da Moğollar Ani'yi işgal edince Şeddati Türkmen aşireti Güney Doğu Anadolu ile Doğu Anadolu'ya bir

kısmı yayılmıştı. Ani'nin hıristiyan Ermenileri de Kırım'a Astrahan'a, İran'a bir kısmı da Van gölü yöresine gidip yerleşmişlerdi. İşte 12'inci yüzyılda İslam yınancı ile Türk gücünün temsilcisi Kudüs'den haçlı kuvvetlerini temizleyen ulu yiğit Selahaddin Eyübi Kür-Aras kırmanlarının Revadlı uruğundandır.

Kür-Aras kırmanlarının bir kısmı da hıristiyanlığı benimsediklerinden dolayı Ermenilerle karışıp kaynaşarak iyice Ermenileşip hıristiyanlık mezhebinin Gregoryen Ermeni 1150 den sonra da ortodoks Gürcü mezhebine geçmişlerdir. Kars'ın kırk kilometre doğusunda Arpaçay üzerindeki ünlü «Ani» kentini merkez edinerek yukarı Aras dolaylarında (1200-1317) arasında bir sınır beyliği kurmuşlardır. Kür-Aras kırmanlarının müslüman Revadlı uruğundan Şeddad oğulları (950-1200) ise Gence, Divin, Ani de üç kol durumunda beylik kurarak Selçukluların Anadolu fethinde öncülük ile kılavuzluk ederek özge bulundukları Türklüğe çok büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Kısacası müslüman Şeddadilerle Eyübiler ve Hıristiyan kolu Uzun Oğulları «Baburakanlar» bu üç ünlü Uruk Saka Türklerinin torunları olan kırmanların bir bölümü de bu Kür-Aras kırmanlarından türemişlerdir. Bu Saka Türklerinin bir kolu da bu günkü Doğu Karadeniz'e gelerek Soğanlı dağları Doğu Karadeniz dağlık bölgelerinde yaşayan Laz Türk boyunu oluşturmaktadır. Bu gün bunun içindirki kırmanlar arasında şu ata sözü yaşamaktadır. «Lazlarla kırmanlar kardaştır. Birisi deniz görmüşüdür. Diğeri de deniz görmemiştir.»

Ani kentinde oturan ortodoks Baburakanların «Uzunoğullarının» 1200-1261 yıllarından kalmış kadın ile erkek adları hep Türkçedir. Bu gün bile Gregoryen Ermeniler Türkçe konuşmaktadırlar. Yalnız dinleri değişiktir. Bunun için bilinçli Ermeniler kendilerinin Türk ırkından olduğunu anlayıp buna inanmaktadırlar. Fakat terörist-anarşist Ermeniler bunu bir türlü kabül etmemektedirler. Zaten bu teröristErmenilerin beyni hıristiyan şövönizminin yıllarca süren etkisiyle yıkanmıştır.

Ben buna şöylece tanık olmuştum. 1975-1977 yıllarında Paris'te Panteon denilen binanın önünde bulunduğum sıra bir kişi gördüm. Bunun bizim Anadolu insanı olduğuna karar verdim.

Çünkü kanım kendisin o denli ısınmıştı. Ona o derece yakınlık duymuştum. Yaklaşıp kendisiyle tanışmak istedim ve Fransızca kendisine sordum.

— Hangi millettensiniz?

— Ermeniyim ve Erzurumluyum.

— Ya siz hangi milletten ve nerelisiniz?

— Türküm ve Trabzonluyum.

Ayrıca dedesinin Erzurum'dan Fransa'ya gelip yerleştiğini söyledi. Bir süre tatlıca konuştuk. Gülüştük Allaha ısmarladık dedik ayrıldık.

Sonradan aylar geçti 1975 yılında Paris elçimiz İsmail Erez Ermeniler tarafından öldürüldü denildi. Fakat bir türlü İsmail Erez'in Ermeniler tarafından öldürüldüğüne inanamadım. Fakat beynime şu fikir yerleşti. Ermeniler ara yerde emperyalist güçler tarafından kullanılıyor. Ben yıllar sonra Türkiye'ye dönüp merak konusu edip rahmetli Trabzonlu Türk tarihçisi Prof. Dr. Osman Turan ile yine değerli tarihçilerimizden Karslı Prof. Dr. Fahreddin Kırzıoğlu'nun kitaplarından bazılarını okuduğumda Kafkas halklarından olan Gürcüler, Ermeniler, Azerilerin Turanlı Türklerin torunlarından başka bir şey olmadığını anladım. Aramızdaki açıklık ufak inanç farklılıklarından başka bir şey olmadığını bütün gerçekleriyle gördüm buna inandım.

Ani Şeddatileri (1064-1200) Arpaçay yöresinde yaşıyorlardı. Ben 1979 yılında Kars'a gittiğimde bu Ani tarihi kentini gidip görenç yapıp her yanını gezdim. Bu Ravadlı kırmanlarından Karduk oğlu Şeddat'ın oğlu Mehmet 951 yılında Gence'ye yerleşip yöreye egemen olması ile 1200 yılına dek süren Şeddatiler Beyliği kurulmuş oldu. Selçukluların Anadolu'yu fethi sırasında Selçuklu Alparslan'a Şeddattiler yardım ettiklerinden dolayı Bizanslılardan alınan Ani kentinin Şeddatilere verilmesinden sonra Ani'ye yerleştiler. Böylece orada Ani Şeddadileri adını aldılar. Şeddadiler Gence-Divin-Ani'de üç kol durumunda beylik kurarak Türklüğe büyük hizmetlerde bulunmuşlardı. (Ayni biçimde 1920 de Şanlıurfa kurtuluş savaşında Şeddati aşiretinin başına geçen Ali Şelli On-İkiler gizli örgütünün bir temsilcisi olarak

suf Selahaddin 1137 de Tekrit'de doğmuştur. (Ünlü Selahaddi Eyübi 1137-1193) Böylece Selahaddin Eyübi Kuzey Irak'ta Selçu lu Türkmen Atabaylarının bir Fatih Başbuğu olarak, Mısır ile S riye'de babasının adı ile ünlü Eyübiler devletini kurdu. Selah din Eyübi'nin üç kardaşı da şunlardı. Turan Şah, Tuğrul Tek Börü, Selahaddin Eyübi'nin eniştesi Gökbörü, yeğeni Karak Selahaddin Eyübi'nin yanında birer İslam mücahidi idiler. S haddin Eyübi'nin askerleri çoğunlukla şu Türk boylarından o makta idi.

1 — Kırmanlar (Kürtler)
2 — Türkmenler

Ayrıca Selahaddin Eyübi'nin ordusunda müslüman arapla, İranlılar da bulunmakta idi.

Selahaddin Eyübi'nin sarayında Türkçe konuşulduğu gibi kendisi de Türkçe konuşuyordu. Fakat yazı dilleri Farsça i. Zaten Kırmanca (Kürtçe) Türkçe, Arapça, Farsçanın karışıp kaynaşmasından ortaya çıkmıştır.

Fransa Kıralı Filip Ogüst, İngiltere kıralı Rişar, Alman imparatoru Frederik Barbaros'un toplayıp düzenleyip Orta-Doğu'ya saldıkları Avrupa Haçlı ordusuna karşı, Selahaddin Eyübi'nin başında bulunduğu İslam ordusu Kırmanlar (Kürtler) ile Türkmen Türk boylarının göstermiş olduğu yıldırım akın sayesinde Haçlı sürüleri Orta-Doğu'da çil yavrusu gibi dağıtıldı. Böylece Kudüs duvarlarına Eyübilerin Kartal armasını diken Kırman Türkmen Türk boylarının birlik harekatıydı. Yine Selahaddin Eyübi Filistin'deki Fransız kıralığına son verdi. Bunun için Avrupalı Haçlılar bundan sonra tek çıkar yol olarak göndermiş oldukları misyoner papazlar sayesinde tarih boyunca her ikisi de Türk boyları olan Kırmanlarla Türkmenlerin arasını açıp bir iç savaş çıkarmak olma yolunda oldu. Fakat bu gizli isteklerinde de bir türlü başarıya ulaşamadılar.

Kırmanlarla-Türkmenler birer emi çocukları olarak tarih boyunca Orta-Doğu'da birlik içinde yaşadılar. Birbiriyle iyice karışıp kaynaştılar. Bu gün Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu Suriye, Kuzey Irak'da Kırmanlarla, Türkmenler o denli birbirine

IV. Haçlı Savaşları 1200-1204 yıllarında olmuştur. Zara'nın ve İstanbul'un haçlılarca zaptı oldu. İstanbul'da Latin imparatorluğu kuruldu. 1204-1261 fakat bu imparatorluk pek uzun sürmedi.

V. Haçlı Savaşı 1217-1222 Haçlılar Mısır'daki Dimyat'ı geçici olarak aldılar.

VI. Haçlı Savaşı 1228-1229 bir sonuç alamadılar.

VII. Haçlı Savaşı 1248-1254 Haçlılar Mısır'daki Dimyat'ı tekrar aldılar.

VIII. Haçlı savaşı 1270 haçlılar bu savaştan da bir sonuç alamadılar.

Yukardaki haçlı savaşlarından anlaşılacağı gibi Haçlı savaşları haçlılara Anadolu'yu mezarlık yapmış İslamiyetin savunuculuğunu yapan Türkler bu savaşlarda İslamiyetin kılıcı olmuşlardır. Avrupa Hun İmparatorluğunun kuruluşundan bu yana Türk düşmanı kesilen Avrupalılar, Haçlı savaşları sonucu işi iyice azıtıp Türk düşmanlığını oldukça şiddetlendirmişlerdir. Büyük propagandaya ta okul sıralarında girişmişler, bu yüzden Avrupa'da büyük bir Türk düşmanlığı baş göstermiştir.

Bütün bu haçlı savaşları sonucu haçlılar Kudüs krallığının kurulması, İstanbul Latin imparatorluğunun kuruluşu gibi iki önemli başarı elde edilirse de sonunda tümden Anadolu kendilerine bir mezar oldu.

I. Dünya Savaşı 1914-1918: Bu savaşda Osmanlı devleti Rumeli, Kafkasya, Afrika'daki topraklarını yitirdiği gibi İngiliz-Rus-Fransız üçlüsü ve yerli işbirlikçileri Anadolu'yu bile elimizden almak peşinde koşuyorlardı. Arapların bir kısmının İngiliz-Fransız yanlısı oluşu bir süre arap ülkelerini İngiliz-Fransız sömürgesi durumuna soktu. Eğer Arapların bir kısmı İngiliz-Fransızlarla işbirliği halinde çalışmamış olsaydı. Bir İslam devleti olan Osmanlı İmparatorluğu ordusu Arap çöllerinde yenilgiye uğrayıp İngiliz ve Fransızlar Şanlıurfa'ya kadar gelip bu güzel Türk kentini işgal edebilirleymiydi?

Böylece İngilizler Rumi 7 Mart 1335 (7 Mart 1919 Miladi) da Şanlıurfa'ya geldiler. Rumi 30 Teşrinievvel 1335 (30 Ekim 1919 Miladi) tarihine kadar Şanlıurfa'da kaldılar. Bundan sonra anlaşma gereği Şanlıurfa'yı Fransızlara bıraktılar. Böylece Fransızlar Rumi 31 Teşrinievvel 1335 (31 Ekim 1919 Miladi) de Şanlıurfa'ya geldiler. Rumi 11 Nisan 1336 (Miladi 11 Nisan 1920) tarihine kadar Şanlıurfa'da kaldılar.

Haçlıların, Avrupalıların ve Fransızların defalarca Anadolu'yu işgale gelmeleri, Fransızların Şanlıurfa'da iki kez yerleşmeye çapalamaları akla şu soruyu ister-istemez getirmektedir. Bu ve bunun gibi işgal orduları acaba buraya yine gelebilirler mi? Hiç belli olmaz. Düşman her zaman zayıf, buhranlı anları gözler saldırır. Yarının ne olacağı belirsizdir. Bu gibi saldırı ordularının şu kutsal toprakları çiğnememeleri için ulus olarak bir bütün olup milli bütünlük içinde olursak onların hiç biri buralara gelebilme fırsatını bulamazlar.

Eğer bir gün gelecek olurlarsa bu memleketin ileri gelenleri, zenginleri, ağaları silahlarını kaptığı gibi en ön saflarda onlara karşı koymalıdır. Onların arkasında orta durumlu kişiler koşmalıdır. En geriden de yoksul ezilenlerde seğirtirse bu yurdu asla İngiliz ve Fransızların tüfek patlatılmadan Şanlıurfa'ya yerleştiği gibi yerleşemezler. Bu yurdun kaymağını yiyenler savaş çıktığı zamanlar dipe köşeye sinip savaş sona erip barış olunca milli kahraman olarak ortaya çıkmaları ne dinimizin ahlak kurallarına ne de milli kıvancımızla bağdaşır.

Haçlı saldırılarından sonucu alamayan Haçlı orduları türlüçeşit kisve altında çalışmaya başladılar. Kaleyi dıştan fetih edemeyen bu sömürgeci güçler yöntem değiştirerek, içimize soktukları casusları ile yerli işbirlikçi satılmışları birlikte çalışarak, amiri memura, işvereni-işçiye, kardaşı-kardaşa, babayı-oğula, kızı-anaya düşman yapabilme çalışmalarıyla, açık-gizli çalışıp durdular, durmaktadırlar. Ülkede kıskançlığı-fitneliği körüklediler.

Bunların ana ilkeleri Türk yurdunu kargaşaya boğmak, parçalayıp sindirme peşinde koşmaktadırlar Türk ulusu içinde fitnelik çıkarmak. Bunun en etkili çözüm yolu milli bütünlük, kardaşlık, bağlılıktır. Bizler bir bütün olursak onlar buraya gelemezler.

Bizi durdurup sindiremezler. Ülkemizde adalet insanlık ilk koşuldur. Siyaset kargaşayı körükler. Siyasetin bulunduğu yerde adalet, bilim, sanat, teknik gelişme fırsatını bulamaz. Bilenin başında bilmeyen buyruk, çalışmayan, anlamayanın elinde usta oyuncak olursa o ülkede bilim, sanat teknik gelişme fırsat bulabilirmi?

Birinci Dünya Savaşı hazırlıklarında İngiliz, Rus ve Fransızların uygulamaya başladıkları parçala-böl, yut yöntemlerini savaş sona erince daha etkili uygulamaya başlamışlardır. Şöyleki Ruslar kendi güdümlerindeki Türk Cumhuriyetlerinin dilde, alfabede çelişkiye düşürecek yöntemlerle kendi aralarında düşmanlığı körüklemektedir. Aynı biçimde İngiliz ve Fransızlar Arapları on altı Arap devletine bölüp aralarında fitne tohumlarını ekip orta göbeklerine yahüdileri cirit attırmaktadır. Bütün bunlar İngiliz ve Fransızlarla Birinci Dünya Savaşında birlik olup Osmanlı askerini arkadan vuran sözüm onlara satılmış Arapların işlediği büyük kusurun sonucu değilmidir.

19.Mayıs.1985

ORTAÇAĞDA GÜNEY - DOĞU ANADOLU VE DOĞU ANADOLU'DA İLGİNÇ BAZI OLAYLAR :

M.Ö.: 7. Yüzyılda Kafkasların kuzey yönünden akınlar yapan saka Türkleri hükümdarlarının özge olduğu en soylu Türk uruku «Sakasunlar» Kafkasya'da sakalar yaşıyordu. Bunların «Bala-Sakan» Yavru Sakalar denilen boyu M.S.: 646-1576 tarihleri arasında 950 yıl boyunca «Kırmanlar» Kürtler adıyla ün salmışlardır.

Orta-Asya'dan Kuzey Kafkasya'ya oradan da Kars dolaylarına gelip yerleşen eski Ani kentinde hükümranlık kuran Şeddati Türk Uruku, oradan da Doğu Anadolu'ya yayılıp bir kolu da Şanlıurfaya dek gelmiştir. Bu günkü Şanlıurfa'daki Şelliler, Aybarlar, Cadırcılar bu Türkmen Urukunun Anadolu'da yaşayan torunlarıdırlar. Ancak Fars kültürü etkisinde kalan bu Şeddatilerin bir kısmı kırmanca denilen Türkçe-Arapça, bozuk Farsçadan oluşan dillerini de köylerde konuşmaktadırlar. Suruç ovasında bu Uruk oldukça kalabalık olarak yaşamaktadır. Gence-Divin-Ani dolaylarından Şanlıurfa dolaylarına gelip yerleşen bu kişiler Şanlıurfa'ya Azeri lehçesini de beraber getirmişlerdir. Bunun için Şanlıurfa Azeri Türk lehçesinin izlerine raslanmaktadır.

Küçük bir Ermeni hıristiyan krallığının merkezi olan Kars'taki Ani 1060 yılında Rumlar tarafından alınmış talan ve yağma edilmişti. Dört yıl sonra 1064 de Ani kenti Alparslan tarafından alınınca buraya Şeddati Kırman-Türkmen Urukları yerleştirilmişti. Ermeni hıristiyanlarının bir kısmı da Ani'den Polonya'ya göçmüşlerdi. Kalan Ermeniler Şeddatilerle birlikte Ani'de yaşamışlar. Pek sonraları 1239 da Moğollar Ani'yi işgal edince Şeddati Türkmen aşireti Güney Doğu Anadolu ile Doğu Anadolu'ya bir

kısmı yayılmıştı. Ani'nin hıristiyan Ermenileri de Kırım'a Astrahan'a, İran'a bir kısmı da Van gölü yöresine gidip yerleşmişlerdi. İşte 12'inci yüzyılda İslam yınancı ile Türk gücünün temsilcisi Kudüs'den haçlı kuvvetlerini temizleyen ulu yiğit Selahaddin Eyübi Kür-Aras kırmanlarının Revadlı uruğundandır.

Kür-Aras kırmanlarının bir kısmı da hıristiyanlığı benimsediklerinden dolayı Ermenilerle karışıp kaynaşarak iyice Ermenileşip hıristiyanlık mezhebinin Gregoryen Ermeni 1150 den sonra da ortodoks Gürcü mezhebine geçmişlerdir. Kars'ın kırk kilometre doğusunda Arpaçay üzerindeki ünlü «Ani» kentini merkez edinerek yukarı Aras dolaylarında (1200-1317) arasında bir sınır beyliği kurmuşlardır. Kür-Aras kırmanlarının müslüman Revadlı uruğundan Şeddad oğulları (950-1200) ise Gence, Divin, Ani de üç kol durumunda beylik kurarak Selçukluların Anadolu fethinde öncülük ile kılavuzluk ederek özge bulundukları Türklüğe çok büyük hizmetlerde bulunmuşlardır. Kısacası müslüman Şeddadilerle Eyübiler ve Hıristiyan kolu Uzun Oğulları «Baburakanlar» bu ünlü Uruk Saka Türklerinin torunları olan kırmanların bir bölümü de bu Kür-Aras kırmanlarından türemişlerdir. Bu Saka Türklerinin bir kolu da bu günkü Doğu Karadeniz'e gelerek Soğanlı dağları Doğu Karadeniz dağlık bölgelerinde yaşayan Laz Türk boyunu oluşturmaktadır. Bu gün bunun içindirki kırmanlar arasında şu ata sözü yaşamaktadır. «Lazlarla kırmanlar kardaştır. Birisi deniz görmüşüdür. Diğeri de deniz görmemiştir.»

Ani kentinde oturan ortodoks Baburakanların «Uzunoğullarının» 1200-1261 yıllarından kalmış kadın ile erkek adları hep Türkçedir. Bu gün bile Gregoryen Ermeniler Türkçe konuşmaktadırlar. Yalnız dinleri değişiktir. Bunun için bilinçli Ermeniler kendilerinin Türk ırkından olduğunu anlayıp buna inanmaktadırlar. Fakat terörist-anarşist Ermeniler bunu bir türlü kabül etmemektedirler. Zaten bu teröristErmenilerin beyni hıristiyan şövönizminin yıllarca süren etkisiyle yıkanmıştır.

Ben buna şöylece tanık olmuştum. 1975-1977 yıllarında Paris'te Panteon denilen binanın önünde bulunduğum sıra bir kişi gördüm. Bunun bizim Anadolu insanı olduğuna karar verdim.

Çünkü kanım kendisin o denli ısınmıştı. Ona o derece yakınlık duymuştum. Yaklaşıp kendisiyle tanışmak istedim ve Fransızca kendisine sordum.

— Hangi millettensiniz?

— Ermeniyim ve Erzurumluyum.

— Ya siz hangi milletten ve nerelisiniz?

— Türküm ve Trabzonluyum.

Ayrıca dedesinin Erzurum'dan Fransa'ya gelip yerleştiğini söyledi. Bir süre tatlıca konuştuk. Gülüştük Allaha ısmarladık dedik ayrıldık.

Sonradan aylar geçti 1975 yılında Paris elçimiz İsmail Erez Ermeniler tarafından öldürüldü denildi. Fakat bir türlü İsmail Erez'in Ermeniler tarafından öldürüldüğüne inanamadım. Fakat beynime şu fikir yerleşti. Ermeniler ara yerde emperyalist güçler tarafından kullanılıyor. Ben yıllar sonra Türkiye'ye dönüp merak konusu edip rahmetli Trabzonlu Türk tarihçisi Prof. Dr. Osman Turan ile yine değerli tarihçilerimizden Karslı Prof. Dr. Fahreddin Kırzıoğlu'nun kitaplarından bazılarını okuduğumda Kafkas halklarından olan Gürcüler, Ermeniler, Azerilerin Turanlı Türklerin torunlarından başka bir şey olmadığını anladım. Aramızdaki açıklık ufak inanç farklılıklarından başka bir şey olmadığını bütün gerçekleriyle gördüm buna inandım.

Ani Şeddatileri (1064-1200) Arpaçay yöresinde yaşıyorlardı. Ben 1979 yılında Kars'a gittiğimde bu Ani tarihi kentini gidip görenç yapıp her yanını gezdim. Bu Ravadlı kırmanlarından Karduk oğlu Şeddat'ın oğlu Mehmet 951 yılında Gence'ye yerleşip yöreye egemen olması ile 1200 yılına dek süren Şeddatiler Beyliği kurulmuş oldu. Selçukluların Anadolu'yu fethi sırasında Selçuklu Alparslan'a Şeddattiler yardım ettiklerinden dolayı Bizanslılardan alınan Ani kentinin Şeddatilere verilmesinden sonra Ani'ye yerleştiler. Böylece orada Ani Şeddadileri adını aldılar. Şeddadiler Gence-Divin-Ani'de üç kol durumunda beylik kurarak Türklüğe büyük hizmetlerde bulunmuşlardı. (Ayni biçimde 1920 de Şanlıurfa kurtuluş savaşında Şeddati aşiretinin başına geçen Ali Şelli On-İkiler gizli örgütünün bir temsilcisi olarak

Şanlıurfa'da Fransız ve Ermenilere karşı mücadele bayrağını açmıştı. Şeddati aşiretinin temsilcisi Ali Şelli yurdun kurtuluşu için Binbaşı Ali Rıza ile Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın yanına gelip aşiretim emirlerinize hazırdır diyenlerden birisi idi.)

1105 yılında Emir Çökermiş ile Ahlat Sökmenlilerinden Sökmen I (1100-1112) anlaşarak Şanlıurfa üzerine yürüyüp Fransızları müthiş bir yenilgiye uğrattılar. Şanlıurfa kontu Jocelin ile Bohemond ayrıca Tancred gibi büyük haçlı kumandanları 30.000 kişi yitirerek kendileri de Türklere tutsak oldu. Anadolu Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan bile bu savaşa girmiş. Emir Çökermiş'e Harran (Altınbaşak'ı) teslim etmişti. Bunun üzerine haçlıların Suriye kıyılarına Filistin'e yerleşmeleri buralarda bulunan Türkmenlerin Doğu Anadolu'ya göç etmelerine sebeb oldu. Böylece haçlı saldırıları Doğu Anadolu'da Türklerin yoğunlaşmasına bir kaynak yaratmıştı.

Avrupa'dan gelen haçlılar Suriye-Filistin kıyılarını işgal ettikten sonra Musul bölgesine bile akınlar yapmaya başlamışlar, çetin savaşlara giriştiler. Bunun üzerine Sultan Muhammed Ahlat ve Meyafarkin hükümdarı Sökmen'i ayrıca Mardin Artuklu oğlu İl Gazi, Musul emiri Mevdut ve Porsuk'un oğulları İl Bey'i ile Zengi diğer yandan Meraga emiri Kürt Ahmetil ile Bekçiyye beylerini Şanlıurfa'daki haçlılara karşı görevlendirdi. Haçlılar Kudüs Kıralı Baudouin kumandasında Antakya ve Trablus kontları ile birlikte Selçuklulara karşı savaşa katıldılar. Fakat Türkler Fırat ırmağı kenarında haçlıları bozguna uğrattılar. Şam hükümdarı Selçuklu Rıdvan ile Atabay Tuğtekin haçlıların Şanlıurfa'da toplanmalarından yararlanarak Halep yöresindeki bir çok ilçeyi kurtardılar.

Pek sonraları 1124 yılında Kuman Türkleriyle Gürcülerin Ani kentine saldırmaları üzerine Ani'yi işgal eden ortodoks Gürcülerle Ermeni hıristiyanları, Şamanist Kuman Türkleri burada bulunan İslam Türk aileleri sürüp çıkarmışlardır. Bunların içinde Başbuğ (Leşkerkeş) hanedanından Şazioğlu Necmeddin Eyüp Kuzey Irak'a gelip Tekrit kasabasına yerleşmişti. Bu Ani'li müslüman Kırman Ravadlı uruğundan Necmeddin Eyüp'ün oğlu Yu-

suf Selahaddin 1137 de Tekrit'de doğmuştur. (Ünlü Selahaddin Eyübi 1137-1193) Böylece Selahaddin Eyübi Kuzey Irak'ta Selçuklu Türkmen Atabaylarının bir Fatih Başbuğu olarak, Mısır ile Suriye'de babasının adı ile ünlü Eyübiler devletini kurdu. Selahaddin Eyübi'nin üç kardaşı da şunlardı. Turan Şah, Tuğrul Tekin, Börü, Selahaddin Eyübi'nin eniştesi Gökbörü, yeğeni Karakuş, Selahaddin Eyübi'nin yanında birer İslam mücahidi idiler. Selahaddin Eyübi'nin askerleri çoğunlukla şu Türk boylarından oluşmakta idi.

1 — Kırmanlar (Kürtler)
2 — Türkmenler

Ayrıca Selahaddin Eyübi'nin ordusunda müslüman araplarla, İranlılar da bulunmakta idi.

Selahaddin Eyübi'nin sarayında Türkçe konuşulduğu gibi kendisi de Türkçe konuşuyordu. Fakat yazı dilleri Farsça idi. Zaten Kırmanca (Kürtçe) Türkçe, Arapça, Farsçanın karışıp kaynaşmasından ortaya çıkmıştır.

Fransa Kıralı Filip Ogüst, İngiltere kıralı Rişar, Alman imparatoru Frederik Barbaros'un toplayıp düzenleyip Orta-Doğu'ya saldıkları Avrupa Haçlı ordusuna karşı, Selahaddin Eyübi'nin başında bulunduğu İslam ordusu Kırmanlar (Kürtler) ile Türkmen Türk boylarının göstermiş olduğu yıldırım akın sayesinde Haçlı sürüleri Orta-Doğu'da çil yavrusu gibi dağıtıldı. Böylece Kudüs duvarlarına Eyübilerin Kartal armasını diken Kırman-Türkmen Türk boylarının birlik harekatıydı. Yine Selahaddin Eyübi Filistin'deki Fransız kırallığına son verdi. Bunun için Avrupa'lı Haçlılar bundan sonra tek çıkar yol olarak göndermiş oldukları misyoner papazlar sayesinde tarih boyunca her ikisi de Türk boyları olan Kırmanlarla Türkmenlerin arasını açıp bir iç savaş çıkarmak olma yolunda oldu. Fakat bu gizli isteklerinde de bir türlü başarıya ulaşamadılar.

Kırmanlarla-Türkmenler birer emi çocukları olarak tarih boyunca Orta-Doğu'da birlik içinde yaşadılar. Birbiriyle iyice karışıp kaynaştılar. Bu gün Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu Suriye, Kuzey Irak'da Kırmanlarla, Türkmenler o denli birbirine

karışıp kaynaştılarki gelenek-görenek, din-inanç bakımından birbirlerinden koparılamaz bir bütün oldular.

Gürcüler Kafkaslardan Güneye gelen Şamanı Kıpcak Türkleriyle anlaşarak, İslamlara karşı savaşlarını artırmışlardı. Bunlara Ermenilerde katılmışlardı. 21 Ağustos 1162 tarihinde Erivan yöresinde hıristiyan Gürcüler, Ermenilerle, Kıpçaklarla birlikte İslamlara saldırıya geçtiler. Erivan dolaylarındaki kentleri köyleri yaktılar 40.000 den çok İslamı öldürdüler. Bu zulüme pek çok İslam kadını maruz kaldı. Böyle duruma hıristiyan kadınları bile tahammül edemediler. 1175 yılında Ani'yi alan hıristiyanlar Erivan ile Ani yöresinde o devirde çoğunlukta bulunan İslamları kılıçtan geçirdiler. Böylece Ani'de bulunan Şeddati Türkmenlerinin hükümdarları Şahinşah'ın egemenliğine son verdiler. Böylece kaçabilen Şeddati Kırmanlarıyla-Türkmenleri Güney Doğu Anadolu'ya dek geldiler.

Sonunda Selahaddin Eyübi Şanlıurfa, Suruç, Nüsaybini alarak oradan Musul'a geldi ve kenti kuşattı. XIV. asırda Doğu Anadolu'da Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmenleri egemen olmaya başladılar. Bunlar Oğuzların Döğerli boyu ile uğraşıyorlardı. Salim El Döğerli yönetiminde bulunan bu Oğuz uruku Artuklulara mensup idi.

Döğerlilerin Artuklu ilinde en kalabalık Türkmenler olduğu göze çarpmaktadır. Bunlar Şanlıurfa, Suruç, Harran, Siverek, Kabahaydar dolaylarında büyük kitle oluşturmaktadırlar. Ayrıca bunlar arasında, Beydilli (Baydıllı, Badıllı) Bayındır, Kınık, Avşar, İzoğlu (İzollar), Bezik (Beziki, Baziki) Karakeçili, Bucaklar, Şeyhanlı (Şeyhanlı oğulları, Şeyhanlılar, Şıhhanlı oğulları) gibi Türkmen uruklarına bu gün bile Güney-Doğu Anadolu'da bilhassa sıkça köylerde raslanmaktadır. Ben Şanlıurfa köy hizmetlerinde makina arazi kontrol görevinde bulunduğum için bunlarla köylerde kentte yakınen tanışma fırsatı buldum. Bunlar Büyük Selçuklu Türkmenlerinin torunları olup Türkçe-Farsça Arapçanın karışımından oluşan Kırmanca (Kürtçe) denilen karışık bir yöre dili kullanmaktadırlar. Fakat T.C. kurulduktan sonra Türkçelerini kuvvetlendirip dillerine girmiş olan Farça, Arapça kelimelerin boyunduruğundan epeyce kurtarma fırsatı bulmuş oldular.

Melik Şah'ın ünlü valilerinden Bozan Şanlıurfa Bey'i iken onun ölümü ile Selçuklular arasında süren uğraşımlar sayesinde Ermeni başkanı Toros bu önemli tarihi kent Şanlıurfa'yı ele geçirdi.

Haçlılar Şanlıurfa'yı Toros'tan almakla Suruç'da tehlikeye düşüp haçlıların eline geçti. Fakat Gürboğa, Doğu Anadolu, Kuzey Irak ve Suriye Türkmenlerini toplayıp 1101 yılında Suruç ile Şanlıurfa üzerine yürüdüler. Suruç'u alıp Fransızları yendiler. Şanlıurfa kontu Foulcher'i öldürdüler, Baudouin Şanlıurfa'dan kaçarak kurtuldu.

Pek sonraları Şanlıurfa Baudouin kumandasında haçlılar Mardin ile Harran taraflarına saldırdılar. 1104 yılında başta Uluğ-Salar olmak üzere pek çok Türkmeni tutsak ettiler.

Sökmen ile Çökermiş karşı saldırıya geçerek 1104 yılının haziran ayında Fransızları müthiş bir bozguna uğrattılar. 30.000 hıristiyan öldürdüler pek çok tutsak ve ganimet ile döndüler. Yine alınan tutsaklar arasında Kont Boudouin ile Jocelin bile bulunuyordu. Bu arada Niksar tutuk evinde fidye ile kurtulan Bohemond yeni kuvvetleri getirmek üzere Avrupa'ya hareket etti.

1122 yılında Artuklu hanedanına mensup il Gazi yeğeni Belek'i yanına alarak karşı saldırıya geçerek Şanlıurfa'da haçlılara karşı büyük utku kazandı. Şanlıurfa kontu Jocelin ile Birecik senyörü Galeranı ve 25 meşhur senyörü de tutsak alarak Jocelin ile Galeranı Harput, 25 senyörü de Palu kalesine hapis etti. Bu Elazığ'daki Harput kalesi Beyi Belek'e Elazığ'da Balak Gazi denilmektedir. Ben bu Belek'i Elazığ'da okulda iken Balak Gazi diye tanımıştım. Fakat orada o denli bir yiğit olduğunu öğrenememiştim. Yalnız Balak Gazi diye beynime iyice bu ad yer etmişti. Harput kalesini bir kaç kez görünce gittiğim zaman atına binmiş, şaha kalkmış heykelini görünce heybetine hayran kalmıştım. Adını da böylece bir Elazığ hatırası olarak öğrenmiş olmuştum. Bu Belek Gazi Kuzeyde Trabzon dukası Konstantin Gabras'ı tutsak aldı. Ermenilerle dolu olan Adıyaman'ın Gerger halkını yine Balak Gazi yatıştırdı.

Belek Gazi'nin savaşla uğraşmasından yararlanan Haçlılar gizlice Elazığ (Harput)a geldiler. Jocelin ile Galeran'ı zindandan çıkarıp Harput kalesine egemen oldular. Bu haberi alan Balak Gazi Halep'den Harput'a döndü kaleyi kuşatıp tekrar Jocelin ile Galeran'ı yakalayıp zincire vurdu ve tekrar zindana attı. Hiyanet edenler ile müslümanları öldürenlerin pek çoğunu öldürdü. Bu arada yine baş kaldıran Gerger Ermenilerini 1121 yılında Belek sürgün etti.

Balak Gazi (Gazi Belek) Harput sorununa hızla çözünce Haçlı savaşları sürüp gittiği için 1124 yılında hemen Halep'e döndü. Haçlıları bozguna uğratıp bazı kaleleri fetih etti. Menbiç kentini kuşattı. Fakat bu kuşatma sırasında aldığı bir ok yarası ile 8 Mayıs 1124 yılında şehit oldu.

Bu gün Harput kalesinde atına binmiş şaha kalkmış heykeli ile dillere destan olmuş Belek (Balak Gazi) dört nala giden atıyla Anadolu'nun ortasında yenilmez bir savaş yapıyor. O bizim yiğitimiz, Avrupalı haçlı sürülerini Şanlıurfa'dan temizleyen unutulmaz savaşçılarımızdan birisidir.

Balak Gazi'nin ölümünden sonra Gerger Ermenileri de Belek'in yasak ettiği yerlere döndüler. Eski çapulcu-vurguncu hayatlarını yaşamaya başladılar.

En sonunda İmadettin Zengi bütün Irak Türkmenlerini topladı. Timürtaş ile Arslan Doğmuş'un askerlerini yanına alarak Haçlılara karşı büyük bir savaşa girişti. Bu güne dek bir kargaşa yuvası haçlıların bir odak noktası olan Şanlıurfa'yı 1144 tarihinde tamamen fetih etti. Suruç, Birecik, Harran'ı (Altınbaşak'ı), Rakka'yı da hemen aldı. Şanlıurfa'nın susturulması Avrupa'da büyük bir yankı yaptı. Böylece bundan ötürü ikinci haçlı savaşı tasarlandı. İmadettin Zengi'nin ölüm haberi üzerine Suriye haçlıları Şanlıurfa hıristiyan Ermenilerinin yardımı ile Şanlıurfa'yı tekrar işgal ve müslümanları kılıçtan geçirdiler. Bunun üzerine Türk hükümdarları haçlılara karşı tekrar birleştiler. İmadettin Zengi'nin oğlu Nureddin Mahmud derhal harekete geçip Şanlıurfa'yı haçlıların elinden kurtardı. Hıristiyanları cezalandırdı ve öldürdü. Ayrıca Başer kalesi ile Halid kalesini fetih etti. Türkmenler de Jocelin'i tutsak alıp Atabey Nureddin Mahmut'a gö-

türdüler. Sultan Mesud bile oğlu Kılıç Arslan yardımıyla bu Haçlı savaşına katıldı. Böylece Maraş, Göksün yörelerini haçlıların elinden bu savaşta aldı.

Bu tarihlerde yine Kilikya'da (Çukurova'da) Ermeni hıristiyanları yöredeki Türkmenlere saldırıyorlardı. Bu zamanlar Çukurova Kozan'da (Sis'de) Kilikya Ermeni Kırallığı bulunuyordu. Bu Kozan'daki yalçın tepe üzerindeki Kozan kalesini 1980 yılında görençe gittiğimde baktım ki bu kale bütün Çukurova'ya egemen bir yalçın kaya üzerinde bulunmakta olup savaşta alınması çok çetin bir konuma varıtdır. Bu Kilikya Ermenilerinin başında Leon diye bir kıral vardı. Bu zalim Leon yöredeki Türkmenlerden çok kişi öldürdü.

Selçukluların Doğu Anadolu'ya akınları sonucu Ermenilerin bir kısmı Doğu Anadolu'dan Kars, Erivan, Ağrı dolaylarından Fırat ırmağı boylarına Toros dağlarında Doğu ve Güney Doğu Anadolu özellikle Şanlıurfa'ya yayıldıkları tarihi bir gerçektir. Pek sonraları Haçlı savaşları sonucu Avrupa'dan gelen misyoner papazların çalışmasıyla Kilikya'da (Bu günkü Çukurova) dolaylarında toplanarak küçük Kilikya Ermeni Kırallığı Kozan'da (Sis'de) kurdular.

Selahaddin Eyübi 1193 yılında ölünce Eyübi devleti kardaşları ile oğulları arasında bölüşüldü. Sonunda Eyübi devleti 1348 yılında tarihe karıştı. Yerine tarih sahnesine Osmanlı devleti çıktı. Kürt (Kürd, Kurd) kelimesi yabancı kökenli olup bir Türk boyunun adıdır. Bunun öztürkçe karşılığı da kırmandır. Selahaddin Eyübi'nin adına bakarak Arap olduğunu ileri sürenler kamu oyunu yanılgıya sürüklemektedirler. Yukarıda belirttiğimiz gibi tarih biliminin ortaya koyduğu bütün gerçekleriyle kırman Türk boyunun öz çocuğu olup yalnızca adı Arapça İslam adıdır.

Kırmanlar şu üç ögeden oluşmaktadırlar.

1 — Selçuklu Türkmenleri
2 — Saka Türkleri
3 — Karduklular

Bu üç ögenin karışıp kaynaşmasından ve Türk Fars-Arap kültürü etkisinden Kırmanlar ile Kırmanca doğmuştur. İslamiyeti kabul edip bu uğurda tarih boyunca kan akıtmışlardır. Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu'da hıristiyan Ermenilere amansız rakip olmuşlardır.

1409 tarihinde Artuklular devleti tarihe karıştığı zaman Şanlıurfa Suruç ile Siverek bölgelerinde 40.000 hanelik Döğerli Türkmenleri bulunuyordu.

Selçuklularda Moğolların pek sonraları Timürlenk'in Anadolu'ya yapmış olduğu bu akınlar sonucu Anadolu'da büyük insan kitlelerinin birbirine kaynaşmasına sebep olmuş. Bazıları da yerlerinden göç etmişlerdi. Güney Anadolu'dan, Suriye'den Malatya yöresine getirilip yerleştirilen Süryaniler, Ortaçağda Malatya yöresinde büyük azınlık oluşturuyorlardı. XI. yüzyılda yaptırılan bu göçle Ermenilerin güneyinde bulunan Süryaniler kuzeye kaydırılmıştı. Bu yüzden Süryanilerin Kuzeye doğru yayılmasını Ermeniler istemez olmuştu. Şöyleki Ermeniler Adıyaman, Elazığ, Muş, Bingöl, Bitlis, Van illerinde Süryaniler Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır, Musul, Halep, Deyrizor gibi yörelerde yaşamakta idiler.

1070 yılında Alparslan'ın Suriye'ye yaptığı akın sırasında şu kadar hıristiyan Şanlıurfa kentinde bulunmakta idi.

1 — Süryani	20.000
2 — Ermeni	8.000
3 — Rum ile Fransız	6.000
	+
Toplam	34.000 hıristiyan

Şanlıurfa Bizanslı Rumlardan, Selçuklu Türklere pek sonraları da Ermenilerle haçlıların eline geçmişti. Şanlıurfa haçlı savaşları boyunca pek çok kanlı savaşlara alan olmuş. Bu kentin İslamlaştırılması için ırmak gibi Türk kanı akmıştır. Avrupalı haçlılarla Türkler arasında geçen karşılıklı katliamlar sonucu, Selçuklu Türkmen Atabayları tarafından Şanlıurfa Haçlı kontlu-

ğu yıkıldı. Fakat yine kent merkezinde XIII. asır başlarında Süryanilerle Ermeniler çoğunlukta idiler.

Süryaniler tarih boyunca Türklere karşı hiç bir ihaneti görülmemiş olup, Türklerde onları bağrına basmış Türk topraklarında her zaman Süryanilere hıristiyan Türk gözüyle bakmışlardır. Bizanslı Rumlara karşı Türkmenleri destekleyen Ermeniler sonradan hıristiyan misyonerlerinin yoğun çalışması sonunda haçlılarla işbirliğinde çalışan Ermeni urukları görülmüştür. Ermeni misyoner papazlarının kışkırttıkları ayaklanmayı 1290 yılında bastırmakla görevli İl Almış, Muş, Bingöl yöresinde bir çok papaz ile Ermeni başkanlarını öldürdü. Fakat diğer papazların şikayeti üzerine İl Almış Moğol Han'ın emri ile bu suçundan ötürü idam edildi.

Böylece bir çok yerleri dolaşıp söylevler veren bir Ermeni papazı Elazığ-Harput'a gelerek yöresinde toplanan gençleri kışkırtarak olaylar çıkarttı. Ulu Camiye saldırıda bulunup içine pislik doldurup kirlettiler. Bunu gören Harput halkı bu papaz ile yöresinde taşkınlık eden gençleri öldürdüler. Elazığ yöresinde başlayan bu kargaşalık Harput'da bir ay sürdü çarşılar kapandı.

Siirt'de hıristiyanları koruyan Moğol kumandanı öldürülünce, Siirt'in ileri gelen müslümanları Moğol Han'ın emri ile öldürüldü. Sasunlu Ermeniler zaten haydut oldukları için bu karışıklıklardan yararlanıp saldırılarını artırdılar. Bu durum karşısında Türkmenlerle Kırmanlar (Kürtler) hıristiyanlara karşı her zaman sırt-sırta verip yiğitçe savaşıyorlardı. Sasun ile yöresinin hıristiyan Ermenilerine karşı saldırıya birlikte geçen Türkmenlerle-Kırmanlar Sasunlu Ermenilerin pek çoğunu yok edip Siirt yöresinde temizlik akını yaptılar.

1243 yılına Türkler Kösedağ savaşında Moğollara yenilince Malatya hükümetsiz kalmış, bu durum karşısında Türklerle Süryaniler toplanıp ortak bir hükümet kurmuş. Eski düzeni böylece korumuşlardı. Süryaniler tarih boyunca Türklerle dostluklarına sadık kaldılar.

Anadolu'ya Türk akını döneminde derebeyliklerini korumak için İslamiyeti kabül eden bazı Ermeni kodamanları Türkmen ileri gelenleri ile işbirliği durumunda çalışıyorlardı. Bunlara en gü-

zel örnek Siverek egemeni Bogusag'dır. Bogusag, Melik Şah'a gidip müslümanlığı kabül etmiş getirdiği fermanla derebeylik üzerine beylik kazanmıştı.

Sonunda Bogusag ailesinden Emir Hüseyin, Haçlıların zayıflamasından yararlanarak Türkmen ve Kırmanlar Müslümanlığı kabül etmiş Ermenilerden oluşan askerlerle 1139 yılında hıristiyan Ermenilikten dönme olan Emir Hüseyin, müslüman olunca Gergerdeki hıristiyan Ermeniler üzerine saldırdı. Böylece Ermeni hıristiyan dönmesi Emir Hüseyin Gerger'deki bütün Ermenilerin kilise ile manastırlarını yağma etti. Bundan sonra hıristiyan dönmesi Emir Hüseyin 1144 yılında Atabey İmadettin Zengi'nin Şanlıurfa'daki Avrupalı haçlılara ve Fransızlara karşı açtığı savaşa gönüllü olarak katılan Ermeni hıristiyan dönmesi Emir Hüseyin büyük bir İslam yiğiti oldu.

Ermeniler şu dört ögeden oluşmuşlardır.

1 — Urartular; pek çok tarihçi Urartuların Turani bir kavim olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü ermenilerle bütün Türk boylarının aslı Hazreti Nuh'un oğlu Yafes'ten türemişlerdir. Nasılki asıl- [illegible], Macarlar, Bulgarlar hıristiyanlığı kabül [illegible] Turklerden uzaklaşmaları gibi.

2 — Saka Türkleri.

3 — Hıristiyanlığı kabul eden Kuman Türkleri.

4 — Roma İmparatorluğu ve haçlıların Avrupa'dan gelen halkı ile hıristiyan din adamlarının çocukları bunlarin içine sızıp karışması; Ermenileri yangın ve ateşe atan Avrupalıların maşası durumuna sokan kışkırtıcı gizli ajan beyin gücü; işte Türk elçilerine karşı soykırım hareketini başlatan bu dördüncü şıkta olan Ermeni kılığına bürünmüş sahte Ermenilerdir.

Peki Malazgirt savaşında Türklerle birlik olup aynı ırktan olan Ermenilerin Selçuklular Osmanlılar devrinde Türklüklerini söyleyen bu dava içinde çalışan Osmanlı devletinin en yüksek kademelerine dek yükselen Ermeni ileri gelenleri bu kadar ap-

tal da, ne idüği belirsiz üç-beş Ermeni anarşisti mi bunların en akıllı adamlarıdır?

İşte Ermeniler bu dört ögenin hıristiyanlıkla karışıp kaynaşmasından hıristiyanlığı kabül eden bir topluluk olarak yaşamış tarihde dengeli uzun süreli bağımsız devlet olamamış, Anadolu'da şu kentlerde bir araya toplanmış, isyanlar vurgunculuk yapmışlardır. Sis (Kozan), Haçin (Tufanbeyli), Urfa (Şanlıurfa), Ani (Kars'da eski bir kent); Erzurum, Van, Sasun (Siirt); Erivan gibi yörelerde tarihin çeşitli sürelerinde kısa aralıklarla ufak bağımlı prenslikler kurmuş bir toplum. Fakat tarihte hiç bir zaman Kafkasya ile Anadolu'nun belirli bir bölümünü içine alan egemen devletleri olamamış Ermeniler tarih boyunca sırası ile Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklu İmparatorlukları Osmanlı İmparatorluğu, Rus çarlık imparatorluğu, Sovyet Rus imparatorluklarının egemenliğinde yaşamış yozlaşmışlardır. Fakat en çok Türklerle kendileri gibi Turani olan Türk boyları ile bir arada iç içe yaşamışlardır.

Bunun içindirki pek çok tarihçi Ermenilerin Turani hıristiyan bir toplum olduğunu ileri sürmüştür. Bu toplum içinde her zaman Asyalı karakter hüküm sürmüş çeşitli Avrupa ile Amerika ülkelerinde yaşayan hıristiyan Ermen[illegible] reneklerini sürdürmüşlerdir. Öztürkçede Ermeni[illegible] aldandırılır. Fakat şövenist hıristiyan Ermeniler kendilerini «Hay» diye adlandırmışlardır. Bugün ermenilerin yaşadığı Erivan dolaylarındaki Rusların sömürgesi olan güdümlü Cumhuriyete de «Hayistan» derler. Bu Ermenistan Cumhuriyeti Rus Bolşevik devriminden sonra hemen kurulan 1917 den 1919 yılına dek Kafkas Cumhuriyetleri topluluğunda idiki ayni anda kurulan Gürcistan, Azerbeycan Cumhuriyetleri ile ortak idi. Fakat bu üç Cumhuriyetin bir-iki yıl gibi kısa süren bağımsızlıklarına Ruslar son verip bu ülkeleri Rus sosyal faşizminin sömürgeler topluluğuna kattılar. Türkiye Cumhuriyeti 1923 de kurulup tarih sahnesinde yerini aldıktan sonra hiç bir ulusun bağımsızlık ile toprak bütünlüğüne son vermiş değildir. Topraklarında Ermenilere karşı bir soykırım harekatı da olmamıştır. Soykırım harekatını uygulatan hıristiyanlığın engizisyon mahkemeleri ile Stalin

karışıp kaynaştılarki gelenek-görenek, din-inanç bakımından birbirlerinden koparılamaz bir bütün oldular.

Gürcüler Kafkaslardan Güneye gelen Şamanı Kıpcak Türkleriyle anlaşarak, İslamlara karşı savaşlarını artırmışlardı. Bunlara Ermenilerde katılmışlardı. 21 Ağustos 1162 tarihinde Erivan yöresinde hıristiyan Gürcüler, Ermenilerle, Kıpçaklarla birlikte İslamlara saldırıya geçtiler. Erivan dolaylarındaki kentleri köyleri yaktılar 40.000 den çok İslamı öldürdüler. Bu zulüme pek çok İslam kadını maruz kaldı. Böyle duruma hıristiyan kadınları bile tahammül edemediler. 1175 yılında Ani'yi alan hıristiyanlar Erivan ile Ani yöresinde o devirde çoğunlukta bulunan İslamları kılıçtan geçirdiler. Böylece Ani'de bulunan Şeddati Türkmenlerinin hükümdarları Şahinşah'ın egemenliğine son verdiler. Böylece kaçabilen Şeddati Kırmanlarıyla-Türkmenleri Güney Doğu Anadolu'ya dek geldiler.

Sonunda Selahaddin Eyübi Şanlıurfa, Suruç, Nüsaybini alarak oradan Musul'a geldi ve kenti kuşattı. XIV. asırda Doğu Anadolu'da Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmenleri egemen olmaya başladılar. Bunlar Oğuzların Döğerli boyu ile uğraşıyorlardı. Salim El Döğerli yönetiminde bulunan bu Oğuz uruku Artuklulara mensup idi.

Döğerlilerin Artuklu ilinde en kalabalık Türkmenler olduğu göze çarpmaktadır. Bunlar Şanlıurfa, Suruç, Harran, Siverek, Kabahaydar dolaylarında büyük kitle oluşturmaktadırlar. Ayrıca bunlar arasında, Beydilli (Baydıllı, Badıllı) Bayındır, Kınık, Avşar, İzoğlu (İzollar), Bezik (Beziki, Baziki) Karakeçili, Bucaklar, Şeyhanlı (Şeyhanlı oğulları, Şeyhanlılar, Şıhhanlı oğulları) gibi Türkmen uruklarına bu gün bile Güney-Doğu Anadolu'da bilhassa sıkça köylerde raslanmaktadır. Ben Şanlıurfa köy hizmetlerinde makina arazi kontrol görevinde bulunduğum için bunlarla köylerde kentte yakınen tanışma fırsatı buldum. Bunlar Büyük Selçuklu Türkmenlerinin torunları olup Türkçe-Farsça Arapçanın karışımından oluşan Kırmanca (Kürtçe) denilen karışık bir yöre dili kullanmaktadırlar. Fakat T.C. kurulduktan sonra Türkçelerini kuvvetlendirip dillerine girmiş olan Farça, Arapça kelimelerin boyunduruğundan epeyce kurtarma fırsatı bulmuş oldular.

Melik Şah'ın ünlü valilerinden Bozan Şanlıurfa Bey'i iken onun ölümü ile Selçuklular arasında süren uğraşımlar sayesinde Ermeni başkanı Toros bu önemli tarihi kent Şanlıurfa'yı ele geçirdi.

Haçlılar Şanlıurfa'yı Toros'tan almakla Suruç'da tehlikeye düşüp haçlıların eline geçti. Fakat Gürboğa, Doğu Anadolu, Kuzey Irak ve Suriye Türkmenlerini toplayıp 1101 yılında Suruç ile Şanlıurfa üzerine yürüdüler. Suruç'u alıp Fransızları yendiler. Şanlıurfa kontu Foulcher'i öldürdüler, Baudouin Şanlıurfa'dan kaçarak kurtuldu.

Pek sonraları Şanlıurfa Baudouin kumandasında haçlılar Mardin ile Harran taraflarına saldırdılar. 1104 yılında başta Uluğ-Salar olmak üzere pek çok Türkmeni tutsak ettiler.

Sökmen ile Çökermiş karşı saldırıya geçerek 1104 yılının haziran ayında Fransızları müthiş bir bozguna uğrattılar. 30.000 hıristiyan öldürdüler pek çok tutsak ve ganimet ile döndüler. Yine alınan tutsaklar arasında Kont Boudouin ile Jocelin bile bulunuyordu. Bu arada Niksar tutuk evinde fidye ile kurtulan Bohemond yeni kuvvetleri getirmek üzere Avrupa'ya hareket etti.

1122 yılında Artuklu hanedanına mensup il Gazi yeğeni Belek'i yanına alarak karşı saldırıya geçerek Şanlıurfa'da haçlılara karşı büyük utku kazandı. Şanlıurfa kontu Jocelin ile Birecik senyörü Galeranı ve 25 meşhur senyörü de tutsak alarak Jocelin ile Galeranı Harput, 25 senyörü de Palu kalesine hapis etti. Bu Elazığ'daki Harput kalesi Beyi Belek'e Elazığ'da Balak Gazi denilmektedir. Ben bu Belek'i Elazığ'da okulda iken Balak Gazi diye tanımıştım. Fakat orada o denli bir yiğit olduğunu öğrenememiştim. Yalnız Balak Gazi diye beynime iyice bu ad yer etmişti. Harput kalesini bir kaç kez görünce gittiğim zaman atına binmiş, şaha kalkmış heykelini görünce heybetine hayran kalmıştım. Adını da böylece bir Elazığ hatırası olarak öğrenmiş olmuştum. Bu Belek Gazi Kuzeyde Trabzon dukası Konstantin Gabras'ı tutsak aldı. Ermenilerle dolu olan Adıyaman'ın Gerger halkını yine Balak Gazi yatıştırdı.

Belek Gazi'nin savaşla uğraşmasından yararlanan Haçlılar gizlice Elazığ (Harput)a geldiler. Jocelin ile Galeran'ı zindandan çıkarıp Harput kalesine egemen oldular. Bu haberi alan Balak Gazi Halep'den Harput'a döndü kaleyi kuşatıp tekrar Jocelin ile Galeran'ı yakalayıp zincire vurdu ve tekrar zindana attı. Hiyanet edenler ile müslümanları öldürenlerin pek çoğunu öldürdü. Bu arada yine baş kaldıran Gerger Ermenilerini 1121 yılında Belek sürgün etti.

Balak Gazi (Gazi Belek) Harput sorununa hızla çözünce Haçlı savaşları sürüp gittiği için 1124 yılında hemen Halep'e döndü. Haçlıları bozguna uğratıp bazı kaleleri fetih etti. Menbiç kentini kuşattı. Fakat bu kuşatma sırasında aldığı bir ok yarası ile 8 Mayıs 1124 yılında şehit oldu.

Bu gün Harput kalesinde atına binmiş şaha kalkmış heykeli ile dillere destan olmuş Belek (Balak Gazi) dört nala giden atıyla Anadolu'nun ortasında yenilmez bir savaş yapıyor. O bizim yiğitimiz, Avrupalı haçlı sürülerini Şanlıurfa'dan temizleyen unutulmaz savaşçılarımızdan birisidir.

Balak Gazi'nin ölümünden sonra Gerger Ermenileri de Belek'in yasak ettiği yerlere döndüler. Eski çapulcu-vurguncu hayatlarını yaşamaya başladılar.

En sonunda İmadettin Zengi bütün Irak Türkmenlerini topladı. Timürtaş ile Arslan Doğmuş'un askerlerini yanına alarak Haçlılara karşı büyük bir savaşa girişti. Bu güne dek bir kargaşa yuvası haçlıların bir odak noktası olan Şanlıurfa'yı 1144 tarihinde tamamen fetih etti. Suruç, Birecik, Harran'ı (Altınbaşak'ı), Rakka'yı da hemen aldı. Şanlıurfa'nın susturulması Avrupa'da büyük bir yankı yaptı. Böylece bundan ötürü ikinci haçlı savaşı tasarlandı. İmadettin Zengi'nin ölüm haberi üzerine Suriye haçlıları Şanlıurfa hıristiyan Ermenilerinin yardımı ile Şanlıurfa'yı tekrar işgal ve müslümanları kılıçtan geçirdiler. Bunun üzerine Türk hükümdarları haçlılara karşı tekrar birleştiler. İmadettin Zengi'nin oğlu Nureddin Mahmud derhal harekete geçip Şanlıurfa'yı haçlıların elinden kurtardı. Hıristiyanları cezalandırdı ve öldürdü. Ayrıca Başer kalesi ile Halid kalesini fetih etti. Türkmenler de Jocelin'i tutsak alıp Atabey Nureddin Mahmut'a gö-

türdüler. Sultan Mesud bile oğlu Kılıç Arslan yardımıyla bu Haçlı savaşına katıldı. Böylece Maraş, Göksün yörelerini haçlıların elinden bu savaşta aldı.

Bu tarihlerde yine Kilikya'da (Çukurova'da) Ermeni hıristiyanları yöredeki Türkmenlere saldırıyorlardı. Bu zamanlar Çukurova Kozan'da (Sis'de) Kilikya Ermeni Kırallığı bulunuyordu. Bu Kozan'daki yalçın tepe üzerindeki Kozan kalesini 1980 yılında görençe gittiğimde baktım ki bu kale bütün Çukurova'ya egemen bir yalçın kaya üzerinde bulunmakta olup savaşta alınması çok çetin bir konuma varıtdır. Bu Kilikya Ermenilerinin başında Leon diye bir kıral vardı. Bu zalim Leon yöredeki Türkmenlerden çok kişi öldürdü.

Selçukluların Doğu Anadolu'ya akınları sonucu Ermenilerin bir kısmı Doğu Anadolu'dan Kars, Erivan, Ağrı dolaylarından Fırat ırmağı boylarına Toros dağlarında Doğu ve Güney Doğu Anadolu özellikle Şanlıurfa'ya yayıldıkları tarihi bir gerçektir. Pek sonraları Haçlı savaşları sonucu Avrupa'dan gelen misyoner papazların çalışmasıyla Kilikya'da (Bu günkü Çukurova) dolaylarında toplanarak küçük Kilikya Ermeni Kırallığı Kozan'da (Sis'de) kurdular.

Selahaddin Eyübi 1193 yılında ölünce Eyübi devleti kardaşları ile oğulları arasında bölüşüldü. Sonunda Eyübi devleti 1348 yılında tarihe karıştı. Yerine tarih sahnesine Osmanli devleti çıktı. Kürt (Kürd, Kurd) kelimesi yabancı kökenli olup bir Türk boyunun adıdır. Bunun öztürkçe karşılığı da kırmandır. Selahaddin Eyübi'nin adına bakarak Arap olduğunu ileri sürenler kamu oyunu yanılgıya sürüklemektedirler. Yukarıda belirttiğimiz gibi tarih biliminin ortaya koyduğu bütün gerçekleriyle kırman Türk boyunun öz çocuğu olup yalnızca adı Arapça İslam adıdır.

Kırmanlar şu üç ögeden oluşmaktadırlar.

1 — Selçuklu Türkmenleri
2 — Saka Türkleri
3 — Karduklular

Bu üç ögenin karışıp kaynaşmasından ve Türk Fars-Arap kültürü etkisinden Kırmanlar ile Kırmanca doğmuştur. İslamiyeti kabul edip bu uğurda tarih boyunca kan akıtmışlardır. Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu'da hıristiyan Ermenilere amansız rakip olmuşlardır.

1409 tarihinde Artuklular devleti tarihe karıştığı zaman Şanlıurfa Suruç ile Siverek bölgelerinde 40.000 hanelik Döğerli Türkmenleri bulunuyordu.

Selçuklularda Moğolların pek sonraları Timürlenk'in Anadolu'ya yapmış olduğu bu akınlar sonucu Anadolu'da büyük insan kitlelerinin birbirine kaynaşmasına sebep olmuş. Bazıları da yerlerinden göç etmişlerdi. Güney Anadolu'dan, Suriye'den Malatya yöresine getirilip yerleştirilen Süryaniler, Ortaçağda Ma- yöresinde büyük azınlık oluşturuyorlardı. XI. yüzyılda yaptırılan bu göçle Ermenilerin güneyinde bulunan Süryaniler kuzeye kaydırılmıştı. Bu yüzden Süryanilerin Kuzeye doğru yayılmasını Ermeniler istemez olmuştu. Şöyleki Ermeniler Adıyaman, Elazığ, Muş, Bingöl, Bitlis, Van illerinde Süryaniler Şanlıurfa, Mardin, Diyarbakır, Musul, Halep, Deyrizor gibi yörelerde yaşamakta idiler.

1070 yılında Alparslan'ın Suriye'ye yaptığı akın sırasında şu kadar hıristiyan Şanlıurfa kentinde bulunmakta idi.

1 — Süryani	20.000
2 — Ermeni	8.000
3 — Rum ile Fransız	6.000
	+
Toplam	34.000 hıristiyan

Şanlıurfa Bizanslı Rumlardan, Selçuklu Türklere pek sonraları da Ermenilerle haçlıların eline geçmişti. Şanlıurfa haçlı savaşları boyunca pek çok kanlı savaşlara alan olmuş. Bu kentin İslamlaştırılması için ırmak gibi Türk kanı akmıştır. Avrupalı haçlılarla Türkler arasında geçen karşılıklı katliamlar sonucu, Selçuklu Türkmen Atabayları tarafından Şanlıurfa Haçlı kontlu-

ğu yıkıldı. Fakat yine kent merkezinde XIII. asır başlarında Süryanilerle Ermeniler çoğunlukta idiler.

Süryaniler tarih boyunca Türklere karşı hiç bir ihaneti görülmemiş olup, Türklerde onları bağrına basmış Türk topraklarında her zaman Süryanilere hıristiyan Türk gözüyle bakmışlardır. Bizanslı Rumlara karşı Türkmenleri destekleyen Ermeniler sonradan hıristiyan misyonerlerinin yoğun çalışması sonunda haçlılarla işbirliğinde çalışan Ermeni urukları görülmüştür. Ermeni misyoner papazlarının kışkırttıkları ayaklanmayı 1290 yılında bastırmakla görevli İl Almış, Muş, Bingöl yöresinde bir çok papaz ile Ermeni başkanlarını öldürdü. Fakat diğer papazların şikayeti üzerine İl Almış Moğol Han'ın emri ile bu suçundan ötürü idam edildi.

Böylece bir çok yerleri dolaşıp söylevler veren bir Ermeni papazı Elazığ-Harput'a gelerek yöresinde toplanan gençleri kışkırtarak olaylar çıkarttı. Ulu Camiye saldırıda bulunup içine pislik doldurup kirlettiler. Bunu gören Harput halkı bu papaz ile yöresinde taşkınlık eden gençleri öldürdüler. Elazığ yöresinde başlayan bu kargaşalık Harput'da bir ay sürdü çarşılar kapandı.

Siirt'de hıristiyanları koruyan Moğol kumandanı öldürülünce, Siirt'in ileri gelen müslümanları Moğol Han'ın emri ile öldürüldü. Sasunlu Ermeniler zaten haydut oldukları için bu karışıklıklardan yararlanıp saldırılarını artırdılar. Bu durum karşısında Türkmenlerle Kırmanlar (Kürtler) hıristiyanlara karşı her zaman sırt-sırta verip yiğitçe savaşıyorlardı. Sasun ile yöresinin hıristiyan Ermenilerine karşı saldırıya birlikte geçen Türkmenlerle-Kırmanlar Sasunlu Ermenilerin pek çoğunu yok edip Siirt yöresinde temizlik akını yaptılar.

1243 yılına Türkler Kösedağ savaşında Moğollara yenilince Malatya hükümetsiz kalmış, bu durum karşısında Türklerle Süryaniler toplanıp ortak bir hükümet kurmuş. Eski düzeni böylece korumuşlardı. Süryaniler tarih boyunca Türklerle dostluklarına sadık kaldılar.

Anadolu'ya Türk akını döneminde derebeyliklerini korumak için İslamiyeti kabül eden bazı Ermeni kodamanları Türkmen ileri gelenleri ile işbirliği durumunda çalışıyorlardı. Bunlara en gü-

zel örnek Siverek egemeni Bogusag'dır. Bogusag, Melik Şah'a gidip müslümanlığı kabül etmiş getirdiği fermanla derebeylik üzerine beylik kazanmıştı.

Sonunda Bogusag ailesinden Emir Hüseyin, Haçlıların zayıflamasından yararlanarak Türkmen ve Kırmanlar Müslümanlığı kabül etmiş Ermenilerden oluşan askerlerle 1139 yılında hıristiyan Ermenilikten dönme olan Emir Hüseyin, müslüman olunca Gergerdeki hıristiyan Ermeniler üzerine saldırdı. Böylece Ermeni hıristiyan dönmesi Emir Hüseyin Gerger'deki bütün Ermenilerin kilise ile manastırlarını yağma etti. Bundan sonra hıristiyan dönmesi Emir Hüseyin 1144 yılında Atabey İmadettin Zengi'nin Şanlıurfa'daki Avrupalı haçlılara ve Fransızlara karşı açtığı savaşa gönüllü olarak katılan Ermeni hıristiyan dönmesi Emir Hüseyin büyük bir İslam yiğiti oldu.

Ermeniler şu dört ögeden oluşmuşlardır.

1 — Urartular; pek çok tarihçi Urartuların Turani bir kavim olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü ermenilerle bütün Türk boylarının aslı Hazreti Nuh'un oğlu Yafes'ten türemişlerdir. Nasılki asılları Türk olan Finliler, Macarlar, Bulgarlar hıristiyanlığı kabül edip Türklükten uzaklaşmaları gibi.

2 — Saka Türkleri.

3 — Hıristiyanlığı kabul eden Kuman Türkleri.

4 — Roma İmparatorluğu ve haçlıların Avrupa'dan gelen halkı ile hıristiyan din adamlarının çocukları bunların içine sızıp karışması; Ermenileri yangın ve ateşe atan Avrupalıların maşası durumuna sokan kışkırtıcı gizli ajan beyin gücü; işte Türk elçilerine karşı soykırım hareketini başlatan bu dördüncü şıkta olan Ermeni kılığına bürünmüş sahte Ermenilerdir.

Peki Malazgirt savaşında Türklerle birlik olup aynı ırktan olan Ermenilerin Selçuklular Osmanlılar devrinde Türklüklerini söyleyen bu dava içinde çalışan Osmanlı devletinin en yüksek kademelerine dek yükselen Ermeni ileri gelenleri bu kadar ap-

tal da, ne idüği belirsiz üç-beş Ermeni anarşisti mi bunların en akıllı adamlarıdır?

İşte Ermeniler bu dört ögenin hıristiyanlıkla karışıp kaynaşmasından hıristiyanlığı kabül eden bir topluluk olarak yaşamış tarihde dengeli uzun süreli bağımsız devlet olamamış, Anadolu'da şu kentlerde bir araya toplanmış, isyanlar vurgunculuk yapmışlardır. Sis (Kozan), Haçin (Tufanbeyli), Urfa (Şanlıurfa), Ani (Kars'da eski bir kent); Erzurum, Van, Sasun (Siirt); Erivan gibi yörelerde tarihin çeşitli sürelerinde kısa aralıklarla ufak bağımlı prenslikler kurmuş bir toplum. Fakat tarihte hiç bir zaman Kafkasya ile Anadolu'nun belirli bir bölümünü içine alan egemen devletleri olamamış Ermeniler tarih boyunca sırası ile Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklu İmparatorlukları Osmanlı İmparatorluğu, Rus çarlık imparatorluğu, Sovyet Rus imparatorluklarının egemenliğinde yaşamış yozlaşmışlardır. Fakat en çok Türklerle kendileri gibi Turani olan Türk boyları ile bir arada iç içe yaşamışlardır.

Bunun içindirki pek çok tarihçi Ermenilerin Turani hıristiyan bir toplum olduğunu ileri sürmüştür. Bu toplum içinde her zaman Asyalı karakter hüküm sürmüş çeşitli Avrupa ile Amerika ülkelerinde yaşayan hıristiyan Ermeniler Türklük gelenek-göreneklerini sürdürmüşlerdir. Öztürkçede Ermeniler ermen diye aldandırılır. Fakat şövenist hıristiyan Ermeniler kendilerini «Hay» diye adlandırmışlardır. Bugün ermenilerin yaşadığı Erivan dolaylarındaki Rusların sömürgesi olan güdümlü Cumhuriyete de «Hayistan» derler. Bu Ermenistan Cumhuriyeti Rus Bolşevik devriminden sonra hemen kurulan 1917 den 1919 yılına dek Kafkas Cumhuriyetleri topluluğunda idiki ayni anda kurulan Gürcistan, Azerbeycan Cumhuriyetleri ile ortak idi. Fakat bu üç Cumhuriyetin bir-iki yıl gibi kısa süren bağımsızlıklarına Ruslar son verip bu ülkeleri Rus sosyal faşizminin sömürgeler topluluğuna kattılar. Türkiye Cumhuriyeti 1923 de kurulup tarih sahnesinde yerini aldıktan sonra hiç bir ulusun bağımsızlık ile toprak bütünlüğüne son vermiş değildir. Topraklarında Ermenilere karşı bir soykırım harekatı da olmamıştır. Soykırım harekatını uygulatan hıristiyanlığın engizisyon mahkemeleri ile Stalin

zamanında Rusya'da iyice kökleşen Rus sosyal faşizminin ta Çarlık Rusyasından bu yana uzayıp gelen ukraynalısına, Kazakına, Tatarına, Ermenisine orada bulunan bütün Türk boylarına uyguladığı soykırım harekatı açık olarak ortadadır. Birleşmiş Milletler bu konuyu her toplantısında gündeme getirmeli. Avrupa konseyi de biraz gerçekçi olarak Varşova Paktı içinde Panislavizmin egemenlik kurduğu uluslar üzerinde uyguladığı soy kırım harekatını bütün belgeleri ile ortaya döküp incelesin! Yoksa Avrupa konseyinin Stalin, Roswelt, Churchille Yalta konferansında imzaladıkları şimdiye dek sürüp gelen gizli bir anlaşmaları mı var? Ayrıca Avrupa parlementosu her nedense Rusya'da dili ile edebiyatı gelenek göreneki maddi-manevi her türlü varlığı ile sömürgeleştirilmiş ezilmiş Stalin zamanında Sibiryalara sürülüp soykırıma uğratılmış milyonlarca kişinin irili-ufaklı bütün ulusların uğramış olduğu tarihin en karanlık kirli iğrenç verici soykırımını incelesin.

Böylece Asyalı bir ulus olan Ermeniler şu evrelerden geçip güne geldiler.

1 — İlk önce putperest idiler.

2 — Hıristiyan oldular.

3 — Kendileri gibi hıristiyan olan Bizanslılarla Rumlarla zıtlaşıp düşmanlaştılar.

4 — Türk dostu oldular, İslâm Türklerle birlik olup Bizanslılarla savaştılar.

5 — İslam Türklere karşı bir kısım Ermeniler Avrupalı Haçlı hıristiyanlarla işbirliği halinde çalıştılar.

6 — Gürcü hıristiyanlarla ve Şamanist Kıpçak Türkleriyle iş birliğinde İslamlara saldırdılar.

7 — Sonradan İslam Türklere karşı putperest Moğollara yardakçılık yapıp İslamları öldürdüler.

8 — Birinci Dünya Savaşında İngiliz, Fransız Rusların Orta-Doğu, Anadolu, Kafkasya'da ileri karakolluk görevini üstlenmek, onların ajanlığını yaptılar.

9 — Son yıllarda dünyada hortlayan elçilerin pusuyla öldürülmesine dek varan terör olaylarında emperyalist devletlerin (Rusya, Fransa, Yunanistan, Suriye, Lübnan gibi...) güdümüne girip baş rollere yükselip kiralık katiillik görevini yüklenmek.

10 — Ticaret ve sanayi siyaset hayatına atılıp Anadolu, Orta-Doğu, Kafkasya, Asya halklarını bilhassa Oğuzların barsaklarında şerit gibi yerleşip özümlenmiş gıdaları beleşine yemek. Bütün bu yukarda belirtilen topraklarda yaşayan halkı sömürmek. Asyalı olmakla birlikte Asyalıları sömürüp Avrupalılarla iş birliğinde çalışmak. Sanki Asyalı değilmiş gibi Avrupalıların saraylarında zevkü-sefa eğlence içinde yaşamak. Düzme soykırım tarihi ortaya koyup Avrupa kamu oyunu yanıltmak. Avrupalıların bu sahte oyun işlerine geldiği için gerçekleri ört-bas edip Ermenilere alkış tutması...

Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadolu'da hıristiyanlarla olan uğraşım hakkında pek çok bilgi edinmek isteyenler rahmetli değerli Trabzon'lu Türk tarihçisi Prof. Dr. Osman Turan'ın «Doğu Anadolu Türk devletleri tarihi» ile «Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti» adlı eserlerini okumaları önerilir. Bu iki eser herİslam Türkün okuması gereken birer ibret ders alma kitabıdır. Her Doğu Anadolu'luya Güney Doğu Anadolu'luya Ata dedelerini tanıtacak olan bu iki eser çok büyük bir değere varıttır.

ORTA DOĞU TARİHİNE VE GENEL BİR

MISIR UYGARLIĞI : M.Ö.: 3500-M.Ö.: 400 yılları arasında bu günkü Mısır topraklarında uygarlık kurmuşlardır. Mısır'da II. Ramses zamanında Hitit'lilerle Mısır'lılar arasında savaşlar olmuştur. Sürekli savaşlarla geçen döneminde Mısır Firavunu II. Ramses'in dış ülkeler üzerindeki saygınlığı azaldığı görülmektedir. Bu sarsıntı II. Ramses'den sonra başa geçen Mineptah döneminde de sürecektir. Eski Mısır uygarlığında yeni imparatorluk devrinde yirmi bir tane Ramses adlı kıral peşpeşe hüküm egemenlik sürmüştür. Bu uygarlıklardan ele kalanlar firavunların mumyaları, Hiyeroglif yazıları, Mısır piramitleri gibi harikalardır. Mısırlılar döneminde Anadolu dolaylarında hüküm süren Hititliler Asyalı Turani bir kavim idiler.

İsrail oğullarının Mısıra gitmeleri Hazreti İbrahim'den sonra Hazreti Yakup'un oğlu Hazreti Yusuf ve kardaşlarının Mısır'a yerleşmeleriyle başlamıştır. Yahüdiler Mısır'a M.Ö.: 1850 yıllarında gelmişlerdir. M.Ö.: 1450 yıllarında da Mısır'dan sürülmüşlerdir. II. Ramses Mısır'da Yahüdilere işkence yapmıştır. Firavun Yahudilerin Mısır'da nüfus artışını önlemek erekiyle, onlardan doğan her bebeğin Nil'e atılmasını emreder. Bununla birlikte Musa üç ay sonrasına kadar anası tarafından saklanır. Fakat anası sonunda Hazreti Musa'yı hasırdan yapılmış bir sepet içerisinde ırmağın kıyısına koymaya ister-istemez karar verir. Sonunda bebek Hazreti Musa'yı Firavunun kızı bulur Hazreti Musa Firavunun sarayında Firavunun oğlu imiş gibi bakılır ve ona Musa adı verilir. Mısır'da Firavunlar elinde işkence gören İsrail oğulları Sina'ya göçe koyulurlar. Firavunun askerleri onları izler.

Ancak derinliği pek çok olmayan Kızıl Deniz'in Süveyş körfezindeki suları o anda yüce Tanrı tarafından gel-git olayı ile sular çekilir. İsrail oğulları deniz körfezinden geçerler. Firavun ve askerleri geri dönen deniz dalga ve suları içinde boğulur. Bu bir yanardağ püskürmesinin yahut deniz içindeki herhangi bir çalkanmanın bir sonucu olsa bile yüce Tanrı'nın Musa ile İsrail oğullarına yardımı olsa gerektir. Hazreti Musa Mısır'da II. Ramses'in hükümdarlığının başında doğmuştur. II. Ramses'in oğlu ve Halefi Mineptah zamanında yaşamıştır. Yahudiler Mısır'da 400-430 yıl kalmışlardır.

FENİKELİLER : Bundan sonra Yahudiler M.Ö.: 586 yılında Babil'e sürülmüşlerdir. İkinci Babil devletinin kıralı Buhtunnasır (Nabukadnezar) Suriye ve Filistini alarak Yahudi devletine son verdi. Kudüsü yakıp-yıkarak Yahudileri tutsak edip Babil'e sürdü. Yahudiler 50 yıl kadar Babil'de esir kaldılar. Fakat İran hükümdarlarının yardımıyla M.Ö.: 538 yılında tutsaklıktan kurtulup, bir kısmı Filistine döner.

Fenikeliler Lübnan dağları ile Akdeniz arasında kalmış kıyılarda uygarlık kurmuşlardır. Buradan Akdeniz ticaretine el atmışlardır. M.Ö.: 3000-600 yılları arasında bu bölgede ticaretle uğraşıp gemicilikle Akdenizde ticaret yapıp uygarlıklarını göstermişlerdir.

İBRANİLER : Samı ırkından olan İbraniler Arabistan çöllerinden göçebe bir kavim olarak. Bu günkü Filistin ve İsrail, Ürdün topraklarında yaşamışlardır. M.Ö.: 1200 yılında bu devlet kurulmuştur.

Hazreti Davud M.Ö.: 1025-974 dönemlerinde İbranilerin sınırlarını genişletti. Kudüsü İbranilerin başkenti yaptı. Davud'un kurduğu bu krallık Hazreti Süleyman M.Ö. 974-931 İbraniler çok saadetli parlak bir dönem geçirdiler. Hazreti Süleyman ölünce M.Ö.: VIII. yüzyılda İbraniler kendi aralarında parçalandılar. İbraniler Hazreti Süleyman'dan sonra ikiye ayrılarak Kuzeyde olanlar İsrail devletini kurdu. Bir kısmı da Kudüs merkez olmak üzere Yahudi devletini kurdular. Bu iki krallık sürekli kendi aralarında savaştılar.

M.Ö.: 721 yılında Asurlular İsrail devletini ortadan kaldırdılar. Filistine girip Kudüsü yakıp yıktılar İbranileri kılıçtan geçirdiler. İkinci Babil devletini kuran Nabukatnezar İbranilerin geride kalanlarını zincire vurup Babil'e götürdü. M.Ö.: 587 bunlar Babil'de ticaretle uğraştılar. İbranileri Babil tutsaklığından Pers kıralı Keyhüsrev kurtarıp yeniden yurtlarına döndüler. M.Ö.: 539 bundan sonra İbraniler (Yahudiler) bir daha devlet kuramayıp Roma İmparatorluğu devrinde dünyanın dört bir yanına dağıldılar.

AKAD İMPARATOLUĞU : M.Ö.: 2350-2150 aşağı Dicle-Fırat havzasının yukarı kesiminde Samilerin kurduğu bir devlettir. Suriye, Anadolu ve Elam ülkelerini ele geçirmiştir.

SÜMER KLASİK ÇAĞI : M · 2150-160 tarihleri arasında egemenlik kurmuştur. Dicle-Fırat havzalarında uygarlık yaratmışlardır. Sümerler Dicle-Fırat havzasının yerli halkı olmayıp Orta Asya'dan Mezopotamyaya gelip uygarlık yaratmışlardır.

URUK SOYU : M.Ö.: 2150-2120 tarihleri arasında Dicle-Fırat havzalarında uygarlık kurmuşlardır.

GUTİLER : 2120-2030 yılları arasında Dicle-Fırat havzalarında uygarlık kurmuşlardır.

GUTİLERDEN SONRA SÜMER SİTELERİ : M.Ö.: 2030-1960 bu devirlerde Turanlı olan Sümer ırkı ile Sami ırkı Dicle-Fırat havzasında mücadele halinde idi. Bu sıralarda Sümerlerden olan Ur soyu Mezopotamyada uzun süre hüküm sürmüştür. Mustafa Kemal Atatürk bu Turanlı olan Ur soyunun savaşçılığından esinlenerek Ali Saip'e Ursavaş soyadını vermiştir.

BİRİNCİ BABİL DEVLETİ : M.Ö.: 1800-1600 yılları arasında bu günkü Kuzey Irak, Suriye, Güney Doğu Anadolu yörelerinde egemenlik kurmuşlardır. Babililer Sami ırkındandır.

KASİTLER : M.Ö.: 1680-1160 yılları arasında Mezopotamya'da Sümer dil ve uygarlığını yaşatmışlardır.

ASUR İMPARATORLUĞU : M.Ö.: 2000-626 yılları arasında yukarı Dicle-Fırat havzalarında Samilerle birlikte bir çok Asyalı kavimler tarafından işgal edilmişti. Asurlular bu Asya kökenli uluslarla Samilerin karışıp kaynaşmasından oluşmuştur.

İKİNCİ BABİL DEVLETİ : M.Ö.: 626-539 işte bu ikinci Babil hükümeti zamanında Yahudiler Filistin'den Babil'e sürülmüşlerdir. Orta-Doğuyu egemenlikleri altına alan İkinci Babil devleti Yahudilere büyük bir darbe indirmiştir.

Roma İmparatorluğu devrinde dünyanın dört bir yanına dağılan Yahudiler sürgünden, sürgüne uğradılar. Böylece yurtsuz bir ulus durumuna düştüler. Bu durumlar Yahudilerin aşırı milliyetçilik duygularını kırbaçlamış oldu. Bulundukları ülkelerde kendilerinden olmayan ulusların çocuklarına karşı iğneli fıçı acıklı olaylarına geçmiş oldular.

Bu gibi acıklı iğneli fıçı olaylarının İngiltere'de Yahudiler tarafından yaygınlaştırılması yüzünden İngiltere'de 1290 yılında kıral I. Edward tarafından Yahudiler toptan İngiltere'den sürülmüşlerdi.

1492 de İspanya'da iğneli fıçı olaylarının Yahudiler tarafından ülkelerinde sıkça oluşması yüzünden tüm Yahudileri ülkelerinden İspanya kıral ve kıraliçesi kovdular. Osmanlılar İspanya'da İspanyolların ve Hıristiyanların uyguladıkları büyük Yahudi soykırım hareketinden sonra kaçabilen Yahudileri hiç bir Avrupa ülkesi kabul etmedi. Yalnız Osmanlı sultanlarının iyiliksever insancıl düşünceleri sayesinde gelip Osmanlı Türk ülkesinde yerleşen Yahudiler asırlar boyu Osmanlı ülkesinde ticaret yaparak zenginliklerine zenginlik kattılar. Osmanlıların kendilerine gösterdikleri iyi niyetin karşılığı olarak, İngiliz-Fransız, Rus üçlülerinin casusluğunu yaparak Osmanlı ülkesini parçalayıp Türkleri arkadan vuran bir azınlık oldular. Bu Türk ulusunun tarihte kaçıncı kez hüsrana uğratıldığı acıklı olaylar dizisinden birisidir.

Yahudi siyonizminin ilkelerini bir kitap haline getiren Théodore Herzl 1894 tarihinde Yahudi siyonizmini kapsayan kitabını ortaya çıkardı. Ve bunu Viyana'da yayınladı. Bu kitabın ilkeleri doğrultusunda Yahudiler çalışmalarını yoğunlaştırdılar.

Yahudi kutsal kitabı, Yahudi Şeriatı Talmut'a göre ilginç inançlarından bazıları;

1 — Bir Yahudi olmayan kişi bir Yahudiyi döğerse bu Yahudi olmayana ölüm cezası verilecektir.

2 — Nasıl insan hayvandan üstünse İsrail oğulları da diğer uluslardan üstündür. (Bu madde Adolf Hitler ve taraftarlarının Alman ulusunun diğer uluslardan üstün olduğunu iddia etmesine benzemektedir.)

3 — İsrail oğulları (Yahudilerden) başka bütün insanlar köpektirler; domuzdurlar.

4 — Bir Yahudi diğer Yahudi olmayan insanlara karşı şefve merhamet gösteremez.

5 — İsrail oğullarının diğer uluslardan aşırı ölçüde alması uygundur.

6 — Bütün yeryüzü İsrail oğullarının mülküdür. Diğer ulusların elinde bulunan yerler İsrail oğullarından zorla alınmıştır. İsrail oğullarına düşen görev her türlü hiyleye başvurarak bu toprakları geri almaktır.

7 — Bir İsrail'linin diğer bir İsrail'linin malını çalması haramdır. Fakat başka ulustan birinin malını çalması ise uygundur. Çünkü evrenin servetleri İsrailoğulları için yaratılmıştır. Bundan dolayı bu servetleri yahudi'lerin her türlü hiyle ile ele geçirmeleri en doğal haklarıdır.

1895 yılında Yahudiler Büyük Türk Hakanı Abdülhamit Han'ın huzuruna çıkarak Théodore Herzl'in ilkeleri doğrultusunda büyük altın para teklifinde bulunarak Filistin'den toprak satın almak isterlerse de Abdülhamit Han bunları makamından kovmuş. Bunun üzerine Yahudiler Osmanlı Hanedanına diş bilemişler. Para ve altın keselerini açarak Osmanlı ülkesinde isyanlar çıkartmış. Sonra da Birinci Dünya Savaşını körüklemişlerdir. Ayrıca İttihat ve Terakki partisine de Yahudilerin casusları sızmış oldu.

Şimdi sırası gelmişken Yahudilerin diğer ulusların çocuklarına uyguladıkları iğneli fıçı katliamlarının özüne kısaca bir göz atalım. Yahudiler Yahudi olmayan insanları ve çocuklarını iğneli fıçı içine atarak kanını alıp sonra kuruturlar. Toz haline getirerek üçgen şeklinde kurabiyelere katarlardı. Böylece iğneli fıçılarda aldıkları Yahudi olmayan insanların kanını ya kurutarak kullanırlar. Ya da taze olarak hamursuzda kullanmaktadırlar.

Yahudilerin önceleri belirttiğimiz biçimde bütün dünyada horlanmaları ve sürgün kıyım hareketlerine uğratılmaları yüzünden belki de bu iğneli fıçı katliamlarına öç olarak başlamalarına sebep olmuştur. Böylece iyice şeytanlaşarak dünya uluslarını birbirine kışkırtmışlar öçlerine öç katmışlardır. Yahudilerin bu biçimde kendi uluslarından olmayan kimselerin çocuklarını çalıp iğneli fıçılar da kanlarını alıp içerler. Hamursuzlarda kullanır yerlerdi. Bunun sayısız örnekleri türlü-çeşit ülkelerde tesbit edilip belgelerle ortaya konulmuştur. Bu konu üzerinde daha geniş bilgi edinmek isteyenler Cevat Rıfat Atılhan'ın, Tarih Boyunca Yahudi mezalimi «İğneli Fıçı» kitabını okuması iyi olur.

Şanlıurfa'da bazı yıllar beş-on yaşlarındaki çocuklar aniden ortadan yitmekte bu çocukların izlerine bile raslanmamaktadır. Günümüzde körpe çocukları öldürüp onların körpe vücutlarından imal ettikleri güzellik putraları derhal Yahudi iğneli fıçı acıklı olaylarını akla getirmiyor değil Şanlıurfa'da yiten izlerine raslanmayan körpe çocuklarımızın acısı yüreğimi aklıma gelince parçalamaktadır.

Yetkililerin dikkatlerine sunulur. Bu ansızın yiten zamanla unutulan körpe yavrularımızı asla unutmayalım. Onların vücutları medeni dedikleri canavarların güzellik putralarımı oluyor?

«Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar,
Böyle bir imanı nasıl boğar.»

Yoksa bütün bunlar Yahudi siyonizminin iğneli fıçılarına mı kurban gidiyor?

Böyle Yahudi iğneli fıçı katliamları yüzünden dünyanın türlü-çeşit ülkelerinde tutuklanan Yahudiler delillerle yargılanıp

idam edilmişlerdir. Avrupa'da hıristiyan çocukları öldürüp kanını içen Yahudilere karşı kin baş göstermiş. Adolf Hitler Yahudilerin Avrupa'dan hıristiyanların çocuklarına karşı uyguladıkları iğneli fıçı katliamlarına karşı Almanya'da kendilerine karşı katliama geçmiş bir çoklarını fırınlarda kızartmış idi. Yüce Tanrı zalimlerin başına diğer zalimleri bela ediyor. İyi niyetli insanların yüreği de böylece buz gibi soğuyor.

İkinci Dünya Savaşı 1939-1944 yıllarında Almanya'da Alman sanayisini ellerine geçirmek isteyen Yahudilerle, Alman nasyonel sosyalistleri arasında büyük mücadele başladı. Alman Nazi Partisi içine sızmaya çalışan Yahudiler Adolf Hitler ve taraftarları tarafından tesbit edilip Yahudiler Almanya'da soy kırımına uğramışlardır. Buna Almanya'da bir türlü siyonist (Yahudi Faşistleri) ile Alman nazileri (Alman Faşistleri) arasında iç sanayi savaşı demek doğru olur. Yani burada Adolf Hitler gizli yahudi faşizmine karşı bir faşizm uygulayıp Yahudileri Almanya'da kızartma yapıp fırınlarda yakmıştır. Bu durum bütün dünyaya dağılmış siyonistler üzerinde korku tiksinti yaratmıştır. Böylece dünyadaki yeraltı gizli Yahudi imparatorluğu bütün dünyadaki ticaret ve sanayi ellerinden gidecek korkusuyla Adolf Hitler ve taraftarlarını dünyada diğer uluslar üzerinde uygulamakta oldukları sömürü hareketine karşı bir ticaret rakibi olarak gördüler. Sonunda bu savaşta Almanya'da ilk başta Adolf Hitler Yahudilere karşı başarı sağladıysa diğer dünya ülkelerinde başarıya ulaşamadı.

Böylece Adolf Hitler ve taraftarları Rusya'daki, İngiltere Amerika, Fransa'daki Yahudilerin etkin bir şekilde faaliyete geçip ileri atılmasıyla dört koldan sıkıştırılan Alman faşizmi yok edildi. Sonunda dünyadaki sanayi ve ticaretin meydanı Yahudilere kaldı.

En sonunda İkinci Dünya Savaşı sona erince Filistin'de Yahudiler eski ata topraklarında İsrail devletini kurmayı başardılar. Fakat Orta Doğuda sürekli toprak genişletme fırsatı kollayan Nil'den Fırat'a kadar egemenlik isteyen Yahudi Faşizmi (Yahudi Siyonizmi) aynen Adolf Hitler ve taraftarlarının Avrupa'daki yayılmasına benzemektedir. 14 Mayıs 1948 de Yahudiler. Hemen

İkinci Dünya Savaşı sona erer-ermez Filistin'de İsrail devletini kurduktan sonra Yahudilerle Araplar arasında ardı arkası kesilmeyen savaşlar başladı.

Böylece M.Ö. 721 yılından İsrail devletinin kuruluşuna kadar dünyada dağınık kapitalist bir azınlık olarak Yahudiler dünyanın her yerinde bulundukları ülkelerin yerlilerinden çok iyi yaşadılar. Devletler içinde yer altı gizli kırallıkları olarak egemenlik sürdüler.

Sonuç; Şu anda Türk ulusu iki tehlikenin kıskacı arasında girmiş bulunmaktadır.

Bunlar da şunlardır:

1 — İsrail devleti ve onun siyaseti olan Yahudi siyonizmi (Yahudi Faşizmi).

2 — Yahudi siyonizminin güdümünde olan Rusya'daki beyni yıkanmış milyonlarca insan sürüsünün bir Yahudi olan Karl Marx'ın ve onun fikirleri doğrultusunda bilinçsizce giden büyük bir kitlenin halkların Rusya'yı aynı Adolf Hitler'in dünyada yayılma siyasetinin bir benzeri olduğunu çağrışımla ister-istemez hatırlatan bir canavarın büyümesi. Bu canavarı da ikinci dünya savaşından sonra besleyip şımartan Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'dir.

Burada şunu da son söz olarak söylemekte yarar görüyorum. Gizli ve açık yapılan bütün ırkçılık hareketleri, davranışları çağdaş dünyamızın bir yüz karasıdır. Üçü de birbirinden tehlikeli olan komünizm, faşizm, kapitalizm birer üvey kardeştirler. Babaları da Yahudi siyonizmidir. Anaları da diğer ulusların içinde yaşayan kendi içinden çıktığı ulusa, halka ihanet eden satılmış köpeklerdir.

29.Ekim.1985

MUSUL - KERKÜK

Şanlıurfa halk edebiyatı ve Hoyrat-Manileri Musul-Kerkük mani ve hoyratları ile ayni özelliğe sahip olup Azeri-Türk lehçesinin özelliklerini bünyelerinde taşırlar. Şanlıurfa'da nasılki Türkücülük ses sanatkarı şiir yazarları Şair Nabi, Mustafa Dişli, Mehmet Atilla Maraş gibiler yetişmişse çok güzel Türkçe konuşan Musul ve Kerkük Türkleri de ünlü edip ve şairler yetiştirmişlerdir. Türk edebiyatının ünlü şairleri Fuzuli ve Ahmet şim Kerküklüdürler. Şanlıurfa'nın komşu ili Diyarbakır'da da ayni biçimde büyük şair, edip ve fikir adamları yetişmiştir. Örnek olarak Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Cahit Sıtkı Tarancı gibiler...

Demek istediğimiz Güney Doğu Anadolu Kerkük-Musul dolayları Türkçenin güzel konuşulduğu büyük edip ve şairler yetiştirdiği Türk yurdu ve otağı olan bir yöredir.

Şanlıurfa'nın Fransızlar elinden kurtarıcı komutanı Güney Doğu Anadolu Fatihi, Ali Saip Ursavaş'ın aziz hatırasına bir saygı olmak açısından onun memleketi Musul ve Kerkük tarihine de göz atmak da yarar görüyorum. Birinci Dünya Savaşından sonra Kuzey Irak'a kadar gelip dayandılar. Böylece Musul ve Kerkük 3 Kasım 1918 de İngilizlerin eline geçti.

O günden bu yana bir tutsak hayatı yaşayan Musul-Kerkük Türkleri, Irak'ın İngiliz sömürgesi olmaktan kurtuluşu ile kırallık ve Irak Cumhuriyet devirlerinde 14 Temmuz 1958 de Irak kıraliyeti yıkılmış. Irak'da Arap Cumhuriyeti kurulmuştur. Fakat her geçen gün Kuzey Irak Türkleri üzerinde baskılar artmış kendi öz dilleriyle eğitim ve öğretim yapmak haklarından yoksun bırakılmışlardır.

30 Ekim 1918 de imzalanan Mondros ateşkes antlaşmasından sonra tarafların barışa uymaları gerekirken,İngilizler bu tarihte ele geçiremedikleri Musul ve Kerkük dolaylarını ancak 2 Kasım 1918 de işgal edebilmişlerdir. Demek ki Musul-Kerkük dolayları 30 Ekim 1918 Mondros ateşkes anlaşması ile Misak-ı Milli sınırları içinde kalmaktaydı. Yani Musul ile Kerkük'ü İngilizler 30 Ekim Mondros anlaşmasından üç gün sonra işgal edebilmişlerdir.

Bu durumu birinci T.B.M.M.'deki ikinci öbek milletvekilleri ile aralarında karşılıklı atışmalar ve çetin münakaşalar ceryan etti. Bu atışmalar sırasında Birinci T.B.M.M. ateşli hatibi Trabzon milletvekili büyük yurtsever T.B.M.M. şehiti Ali Şükrü Bey, Şanlıurfa milletvekili Kerküklü Ali Saip Ursavaş ile Hüseyin Avni Ulaş gibi ilk T.B.M.M. milletvekilleri Mondros ateşkes anlaşmasından sonra Musul ve Kerkük'ün işgalini eleştiren ateşli konuşmalar yaptılar. Bu gibi milletvekillerinin «Musul ve Kerkükü İngilizlere veremeyiz! Bu uğurda gerekirse savaşa gireriz!» diye İlk T.B.M.M.'de heyecan başladı. Kerkük ve Musul'un üzerinde ateşli eleştiriler yapan meclisteki muhalefetin sözcülüğünü yapan Trabzon milletvekili Ali Şükrü'nün bu günlerde öldürülmesi ister-isftemez İngiliz istihbarat ve siyasetinin bir oyunu olduğunu akla getiriyor.

İngilizlerin Orta-Doğu'da çalışan Lawrance gibi diğer başarılı bir ajanları daha vardı. Bu kimse Sir Persi Cocks idi. Bu ajan da aynen Lawrance gibi İngilizler tarafından Arap ülkelerinde çalıştırılmak için özel bir biçimde yetiştirilmişti. Sir Persi Cocks Londra'daki ajan okulunu bitirdikten sonra Arapça öğretimi yapmış öyleki Mısır'ın Ezher Üniversitesinde on yıl profesör olarak çalışmış ve Kur'an-ı Kerimi on cilt halinde İngilizceye tercüme etmiştir. Böylece Arapçayı Araplardan da pek çok iyi öğrenmişti.

Sir Persi Cocks Birinci Dünya Savaşı patlak verince Irak'daki İngiliz kuvvetleri emrinde görev almış Irak dolaylarındaki Arapları Osmanlı ordusu aleyhine çevirmekte başarılı çalışmalar yapmış. Musul ve Kerkük petrollerinin İngiliz sömürgesi ol-

ması için büyük tilki gibi kurnaz çalışmalar yapmış başarılı İngiliz ajanıydı.

İngilizlerin Irak'ı işgaline tepki olarak Irak'da 1920 yılında büyük bir isyan çıkmış, İngilizler bu isyanı 100.000 kişilik kuvvetle güçlükle bastırabilmişti. Bütün bunlardan anlaşıldığına göre İngilizler Kerkük ve Musul petrollerine çok önem veriyorlardı. Bütün bunlara karşılık 1920 den 1926 ya kadar Musul ve Kerkük sorunu için hiç bir anlaşma yapılamadı.

1926 da Kuzey Irak'da İngilizler tarafından silahlandırılan Asuri ve Yezidiler Mart ayında Kuzey Irak'da hudutlarımıza saldırdılar. Bu sırada telefon tellerini kesen saldırganlar. Bir kısım sınırdaki nöbetçi askerlerimizi şehit ettiler. Bu gibi olaylar karşısında Türkiye'nin sert tepkileri üzerine Ankara'da 5 Haziran 1926 da imzalanan İngiliz Irak sömürgesi ile anlaşmaya göre Mu- ve Kerkük sınırlarımızın dışında kalmış oldu.

Bu anlaşmanın T.B.M.M. de o sırada muhalefet partisi durumunda bulunan Terakkiperver Cumhuriyet fırkası milletvekilleri tasdik edilmesine katılmadılar. Böylece Musul ve Kerkük Türkleri daha doğrusu Kuzey Irak Türkleri yalnızlığa terk edilmiş oldu. Bu tarihten sonra Kuzey Irak'da Araplar her biri de Türk boyları olan Oğuzlar ve Kırmanlar (Kürtler) üzerinde Baas partisinin yönetimiyle baskılarını yoğunlaştırdılar.

14 Temmuz 1959 da Kuzey Irak'da Araplar tarafından Musul ve Kerkük dolaylarında Rusların kışkırtmasıyla, yardımıyla Oğuzlar üzerinde katliamlara giriştiler. Binlerce yurtsever Kerküklü katil edildi. Kimileri kazıklara çakıldı. Bazıları sokaklarda arabalar arkasına bağlanarak sürüklendi. Çar Deli Petro'dan bu yana yayılma siyaseti güden Rus faşizmi Akdenize -sıcak denizlere açılabilmek için kendisine en büyük engel olarak Türk ulusunu görmekte bunun için büyük yatırımlar yaparak Türk boylarını birbirine kışkırtmak, İslamı, İslama düşman etmek için ellerinden gelebilen her türlü yöntemi uygulamaktan geri durmamaktadır. Rus gizli faşizminin esaretine düşen her milletin alfabelerine varıncaya dek değiştirilmekte böylece büyük bir kültür emperyalizminin baskısı Rusya'da gün geçtikçe artmaktadır.

Panislavist bir tutumu olan Rusların kışkırtmasıyla zalim Haccac'dan bu yana hıristiyanlara taş çıkartırcasına Araplar Kuzey Irak'da Kerkük katliamını Oğuzlara uygulattılar. Şimdi soruyorum sizlere beyler Çar Deli Petro'dan bu yana dünyada yayılma siyaseti güden Rusların güdümünde olan Baas partisi liderleri müslüman mıdırlar?

Değilki müslümanın, müslümana, insanın insana bu soykırım hareketini uygulatması iğrenç vericidir. Araplar ne yazıkkiRusların, İngilizlerin kuklası, maşası olmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Bunun içindirki Kuzey Irak'da her yıl Musul-Kerkük dolaylarında Türk halkı üzerinde cinayetler, adam asmalar zulmü devam edip gitmektedir. Bu gibi durumlar İslam aleminin utanç duvarı ve insanlığın yüz karasıdırlar.

10.Kasım.1985

Peygamberler devrinde, peygamberlerin yaşadığı bir yöre olan Şanlıurfa'da şu peygamberler yaşamıştır ve Şanlıurfa'ya gelmişlerdir.

1 — Hazreti
2 — Hazreti Halil İbrahim
3 — Eyüp
4 — Şuayıp
5 — Hazreti Musa
6 — Hazreti Davud
7 — Hazreti Circis

Şanlıurfa'da eski çağlarda şu uygarlık yaşamıştır.

1 — Hitit-Eti Uygarlıkları
2 — Asur-Babil Uygarlıkları
3 — İran-Pers Uygarlıkları
4 — Helenistik-Bizans Uygarlıkları
5 — Roma Uygarlığı
6 — Abbasi Uygarlığı
7 — Selçuklu Türk Uygarlığı
8 — Osmanlı Türk Uygarlığı
9 — Türkiye Cumhuriyeti Uygarlığı

Her üç kutsal dince, müslümanlık, hıristiyanlık, müsevilikçe Şanlıurfa kutsal bir kent sayılmaktadır. Hıristiyanlar buralarını elde etmek için tarih boyunca haçlı seferlerini düzenlemişlerdir.

Yahudilerin de Nil'den Fırat'a kadar Orta-Doğu'da devlet

kurma iddiaları vardır. Belirli bir toprakları olmayan Yahudilerin dünyanın dört bucağında dağınık olarak yaşayan bu ulus, ilk iş olarak dünya ticaret ve sanayisini ele geçirerek ayrıca idari, siyasi ve askeri yönden diğer milletlerin içindeki kilit noktalarına kendi adamlarını yerleştirerek hıristiyanları müslümanlara, müslümanları hıristiyanlara kırdırarak. Orta-Doğu'da İsrail devletini kurmuşlardır. Silah fabrikalarına iş bulmak için dünyada savaş çıkartmak bunun uğrunda kışkırtıcılık yapmak. Birinci ve İkinci Dünya savaşları Yahudilerin bir tezgahıdır. Son zamanlarda emellerini gerçekleştirmek için Karl Marx denen bir Yahudiye yeni bir doktrin yazdırıp böylece dünyada ezilen ulusları kendi çıkarlarına alet olarak kullanmak. Dikkat edilirse Rusya'da Karl Marx'ın fikir ve düşünceleri gerçekleştirilince Orta-Doğu'da İsrail devleti kurulma fırsatı bulmuştur.

Bunu çok iyi anlayan Mustafa Kemal Yahudi siyonizmine karşı «yurtta barış dünyada barış» ilkesini ortaya koymuştur. Araştırılır incelenirse şu üç doktrinin ele başları, liderleri perde arkasındaki yöneticileri hep Yahudi çıkar.

1 — Kapitalistler-Büyük para babaları
2 — Faşistler ve perde arkasındaki gizli liderleri
3 — Komünist kilit nokta beyin liderleri

Bütün bunlardan anlaşıldığına göre şu an dünyada on beş milyon civarında Yahudi elektronik cihazlarla birbirine örgütlü gizli bir Yahudi imparatorluğu dünyanın her tarafına kökleşmiş hükûm sürmektedir. Allah bütün dünya uluslarını olduğu gibi Türk ulusunu da Yahudi tezgah ve oyunlarından korusun!

Şimdi Şanlıurfa'nın gezilecek yerlerineözet olarak bir göz atalım.

1 — Hz. Adem'in tarıma başladığı, Hz. Davut'un at oynattığı Altınbaşak ovası, Şanlıurfa'nın hemen güneyindedir.

2 — Hazreti Halil İbrahim'in yurdu ve doğduğu yaşadığı mağara Nemrut tarafından mancıkla attırıldığı kale.

3 — Hazreti Eyüp'ün şifa bulduğu sabır mağarası ve ölmüş olduğu Viranşehir Eyüp Nebi köyündeki mezarı.

4 — Hazreti Şuayıp'ın Tektek dağlarındaki kurduğu şehir

ve ordaki makam. Bu şehir kendi adıyla Şuayıp şehri anılmaktadır.

5 — Hazreti Musa'nın çobanlık yaptığı Tektek dağları.

6 — Hazreti İsa'nın hıristiyanlıgı yaymak için geldiği yer ve mendilini attığı Ulu Caminin kuyusu.

7 — Circis peygamberin camisi ve mezarı.

8 — Hazreti İbrahim'in doğduğu mağara; Halil-ül-Rahman camisi içindedir.

9 — Balıklı ve Anzelha gölleri Şanlıurfa kalesi dibindedir. Bu göller ve balıkları Hazreti İbrahim'in Nemrut tarafından ateşe atıldığı sırada birden bire ortaya çıkmıştır. Ondan da bu gölün balıkları kutsal sayılmıştır.

10 — Şanlıurfa kalesi ve Mancık direkleri; Bu kalenin yöresi geniş bir hendekle çevrilidir. Bu kalenin hendiğine bir köprü yapılıp, araba kaleye çıkartılırsa üstü ağaçlandırılır, onarılırsa gezicilerin ilgisini pek çok çeker.

11 — Hazreti Eyüp peygamberin çile çektiği mağara ve su kuyusu Eyüp peygamber semtindedir.

12 — Dış kale; dörtgen biçimde olup dört kilometre uzunluğunda vardır. Burçları ve surları çok büyük iri taşlarla yapılmıştır. Doğuya açılan Beykapısı, batıya açılan Samsat kapısı, güneye açılan Harran kapı gibi giriş-çıkış kapıları bulunmakta idi. Bu dış kale surları kent merkezini çevrelemektedir. Şimdi gelişen Şanlıurfa kendi bu surları aşmıştır.

13 — Köprüler; üç tanedirler; Bu köprüler Karakoyun deresi üzerindedir.

a — Köprübaşı Köprüsü.

b — Ali Saip Köprüsü; Şanlıurfa kurtuluş savaşı yiğiti Yüzbaşı Ali Saip'in adı verilmiştir.

c — Hızmalı köprü; Söylentiye göre Akkoyunlu hükümdar-

larından birinin kızı tarafından yapıldığı öne sürülmektedir. XIV. asırda yapılmış. İleride köprü yıkılacak olursa tekrar yapılması için hakanın kızı elmaslarla süslü hızmasını temeline koymuş bundan dolayı buraya Hızmalı köprü denmiş. Bu köprülerin altında akan Karakoyun deresi tarih boyunca büyük sel baskınlarıyla Şanlıurfa'yı zarara uğratırdı. Bunun için bu dere sel sularını taşırmaması için insan eliyle genişletilip onarılıp, üzerine bu köprüler yapılmıştır.

14 — Mağara evleri; Bu günkü Şanlıurfa'nın etrafı kayalık dağlarla çevrili idi. Bunlar Şanlıurfa Balıklı göl kalesi üstünde kayaların içine oyulmuş yüzlerce mağara bulunmaktadır. Bu mağaralar yontma taş devri insanlarının barınakları olup içlerinde uygarlığın gelişip ilerlemesi ile bu mağaralardaki kayaların üzerine kabartma heykeller, resimler çizilmiştir. Ancak bunlar meraklılarca sökülüp götürülümüştür. Ayrıca bu mağaralar yazın Şanlıurfa'nın kızgın sıcağında çok serin olur.

15 — Şanlıurfa'daki camiler;

a — Ulu Cami (Kızıl Kilise); Yıldız meydanı denilen yerdedir. Şaman dini kimselerince yapılmış. Sonraları burasını Nemrut Saray olarak kullanmıştır. Pek sonraları hıristiyanlarca kiliseye çevrilmiştir. Hazreti İsa Şanlıurfa'ya hıristiyanlığı yaymak için gelmiş bu kilisede bir süre kalmış. Hazreti İsa Ulu Cami avlusundaki su kuyusuna mendilini atmıştır. Müslümanlarca cami olarak kullanıla gelmiştir.

b — Hasan Paşa Cami; Akarbaşı denilen yerdedir. Akkoyunlu hakanı Uzun Hasan tarafından yapılmıştır. Bu caminin içinden Balıklı gölden akan su geçmektedir.

c — Rızvaniye Camisi; Balıklı gölün hemen kenarındadır. Rakka valisi Ahmet Rızvan tarafından yaptırılmıştır. Sanat ve mimari özelliği vardır. Medrese odaları ve kitaplığı bulunmaktadır.

d — Halil-ül-Rahman Camisi; Yeni yapılan büyük sanat

özelliğine sahiptir. Eskisi ise caminin güneyinde güzel bir uslupla yapılmış dört köşeli bir minaresi vardır.

e — Deri Mesih Rehavi Camisi; Hazreti İsa ilk zamanlar kilise olan bu binayı da gelip ziyaret etmiş burasının papazları ile kurultay yapmış. Cumhuriyet devrine kadar kilise olarak kalmış. Kurtuluş savaşından sonra boşta kalıp durmuş. Bir ara burası elektrik şirketi olmuş. Eşine pek raslanamaz tarihi bir özelliği vardır. Semti Balıklı Göl, Büyük Yol; Cumhuriyet ilk okulu karşısındadır.

f — Kara Meydan Camisi; Yıldız meydanındadır. Arapgirli Hüseyin Paşa tarafından yaptırılmıştır.

g — Ak Cami; bir kilise olup Abbasiler döneminde camiye çevrilmiştir. İnce özellikli mimari değeri önemli bir camidir.

ğ — Toktemur Camisi;Kendi adını taşıyan mahallededir. Türk büyüklerinden Toktemur tarafından yaptırılmıştır.

h — Yusuf Paşa Camisi; Saray önü semtinde Şanlıurfa Mutasarrıfı (Kaymakamı) Vezir Yusuf Paşa tarafından yaptırılmıştır.

ı — Peygamber Camisi (Çarkoğlu Camisi); Kamberiye semtindedir. Süryani papazlarından Cercis tarafından yaptırılmıştır. Eskiden Süryani kilisesi idi. Mehmet Çarkoğlu tarafından onarılarak camiye çevrilmiştir.

i — Der Yakup Camisi; Damlacık sırtlarında Hıristiyanlığın yayılışı dönemlerinde yaptırılmış. İlk Şanlıurfa kiliselerinden birisidir. Araplar Şanlıurfa'yı ele geçirince burasını kalenin korunuşu için Karakol ve gözetleme yeri olarak kullanmışlardır. Nemrut'un mezarının da bu caminin yanında olduğu söylenir.

j — Pazar Camisi; Haşlmiyesemtindedir. Değişik bir mimaride minaresi vardır. Çok eski bir camidir. Kimsler tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

k — Nur Ali Camisi; Bey kapısmdadır. Musul atabeylerinden Nureddin tarafından yapılmıştır Şanlıurfa kenti çevre surları ile birlikte Bey kapısı semtine hoş bir görünüm vermektedir.

l — Fırfırlı Cami; Semti yeni mahalle büyük yoldadır. Eskiden bir Ermeni kilisesi idi. Kurtuluş savaşından sonra, Ermenilerin Şanlıurfa'yı bırakıp gitmeleri sonucu cami haline getirilmiştir. Hıristiyan mimarisinin Şanlıurfa'daki şaheserlerinden birisidir. Günümüze dek olduğu gibi korunmuştur. Çok görkemli bir görünüşü vardır. Fırfırlı kilise olarak anılmaktaydı. Henüz cami olarak kullanılmaktadır.

16 — Şanlıurfa'daki Hanlar; Şanlıurfa'ya İslam mimarisini veren değerli yapılardır.

a — Gümrük hanı; Kazazlar çarşısındadır XV. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman tarafından yapılmıştır. İçinden Balıklı Göl'den akarsu geçer. Osmanlı mimarisinin şaheserlerinden birisidir. İçinde bir çok dükkan çayhaneler, lokantalar vardır.

b — Mevlehane Hanı; Kunduracı pazarındadır. Kesme taşlarla yapılmış. Selçuklu mimarisinin ürünüdür.

c — Velibey hanı; Kokacı Pazarı semtindedir. 1693 yılında yapılmıştır. Osmanlı yapılarındandır.

17 — Kümbetler; Şanlıurfa Mancınık kalesinin doğusunda bulunan eski mezarlık içinde Abbasi tarzında iki kümbet bulunmaktadır. Gaziantep yolu üzerinde mezarlıklarda bu kümbetler görülür. Harrankapı mezarlıklarında bile bu kümbetler vardır.

18 — Şehitler anıtları; Bu anıtlardan Şanlıurfa kent merkezinde iki tane bulunmaktadır.

a — Birinci Dünya Savaşı şehitler anıtı; Valilik konağı önündeki kavşaktadır. Bu anıt Şanlıurfa'da kaymakam bulunan şehit Nüsret Bey tarafından Birinci Dünya Savaşında türlü cephelerde savaşan şehitlerimizin anısına dikilmiş üzerinde şehit-

lerimize saygı yazıları eski ve yeni Türkçe yazılmıştır. Kesme taştan yapılmış dikili taştır.

b — Kurtuluş savaşı şehitler anıtı; Şanlıurfa Kurtuluş savaşı şehitleri anısına dikilmiş mimari bir anıttır. Gaziantep, Diyarbakır, Mardin yollarını birleştiren kavşağın üstündedir. Göbekte bütün görkemi ile yükselir.

19 — Nemrut'un Sarayı; Şanlıurfa'nın güneyinde Eyün peygamber semtinin batısında bulunan dağlar üzerindedir. Buraya yaya patika yol çıkar. Burada büyük bir saray duvarları yükselir. Çok büyük yeraltı kayalarına oyulmuş sarnıçlar burada bulunmaktadır. Bu yerde büyük yapıların olduğu anlaşılmaktadır. Buraya halk tarafından Nemrut'un Tahtı adı verilmektedir.
ya güzel bir yol yaptırılırsa, onarılırsa Eyüp peygamber semtine bağlanırsa dikkat çekici ilginç bir yer olur.

20 — Dağ eteği köyü (Germüş köyü) Şanlıurfa'nın on kilometre doğusundadır. Şanlıurfa-Viranşehir yolundan sola sapınca dört kilometre sonra köye varılır. Bizanslılarca yapılan sonra Ermenilerce onarılan bir kilise bulunur. Bu tarihi anıt onarılırsa turistlerin görenci olacağı kuşkusuzdur. Ayrıca bu köyde bir çok tarihi kalıntılar da göze çarpmaktadır.

Kent merkezinde olan tarihi eserleri inceledikten sonra raz da Şanlıurfa'nın ilçelerindeki tarihi eserlere göz atalım.

A AKÇAKALE: Bu ilçenin merkezinde pek eski tarihi eser yoktur. Burada tren demir yolu uğrakı vardır. Fakat Harran bucağı tarihi yerdir.

a — Altınbaşak-Harran; Tahıl anbarı bir ovadır. Altınbaşak M.Ö.: 5000-4000 yılları arasında Sümerlerle Hititler tarafından kurulmuş bir kenttir. Altınbaşak'da iç ve dış olmak üzere iki kale vardır. Dış surların kalıntısı henüz meydandadır. Kalenin doğusunda İmam Bakır hazretlerinin türbeleri vardır. Altınbaşak'ın göz alabildiğine düz geniş ovası vardır. Altınbaşakda dünyanın ilk üniversitesi kurulmuş. Burada cebir biliminin kurucusu cebir de ders vermiştir.

Hanel Bağrur Kervansarayı Altınbaşak bucağının 20 km. gü-

ney doğusunda Selçuklu sanat yapısıdır. 110 m.lik kare yapılı bir binadır. Ebukul harabeleri Harran kapısının 19 km. güneyinde sınıra yakındır. Roma uygarlığının izleri burada vardır.

Türlü-çeşit uygarlıkların beşiği olan Altınbaşak-Harran İngilizlerin dikkatini çekmiş. Buraya Arkeologları İngiliz casusu Lawrance Birinci Dünya Savaşından önce gelip çalışmalar yapmış. Arkeoloji araştırmaları yanında Osmanlı hükümetinin izniyle Osmanlı hükümetinin Arapları nasıl kandırıp temellerine dinamit koyma planlarını hazırlamış. Birinci Dünya Savaşında Osmanlılar aleyhinde çok başarılı çalışmalar yapmış. Araplara Osmanlılara karşı isyan bayrağını çektirmiş. Arap çöllerinde Osmanlı askerini Araplara arkadan vurdurmuştur. Altınbaşak ilçesinin 19 km. güney doğusunda Tektek dağları eteklerinde El Ham harabeleri vardır. Bu Ham Nuh Peygamberin oğullarından olan (Ham, Sam, Yafes) den birisi olsa gerektir. Burası ilk çağ kişilerin anıtlarıyla doludur. Görmekte yarar vardır.

b — Şuayıp Şehri; Altınbaşaka bağlı Şuayıp köyü M.Ö.: 3500 yıllarından beri yerleşim merkezidir. Süryani piskaposluğunun ilk çağlardaki merkezi olan Şuayıp kenti M.Ö.: 551 kimin tarafından ne zaman kurulduğu bilinmiyor. Yöresi ve kent merkezinin içi mağaralarla doludur. Bu kentin Şuayıp peygamber tarafından kurulduğu söylenmektedir.

Burada kiliseler, tapınaklar, konak ve sarayların kalıntıları vardır. Moğolların sonradan Timur'un tahrip ve yağmasına uğrayan Şuayıp kenti tarihin çok eski izlerini sinesinde taşımaktadır. Şuayıp kentinin bir iç kalesi bir de dışta kenti çevreleyen dış surları vardır.

c — Sumatar harabeleri; Tektek dağları üzerindedir. Sumatar köyü harabelerinin tepesi üstünde Asurlularca yapılmış çeşitli uluslarca onarım görmüş kale bulunmaktadır. Burada Romalılarca yapılmış bir tapınak vardır. Sumatar bucak merkezinden müslüman ordu kumandanlarından Cabel Ensari burada şehit düşünce buraya gömülmüş türbesi yapılmış. Yanında da camisi vardır. Bu eserler arap mimarisindedir.

B — BİRECİK; Fırat boyunca meyve ve sebze bahçeleri ile ünlüdür. Birecik kalesi bölgeyi kavşak gibi bir araya toplayan yollar üzerindeyer alıyordu. Fırat ırmağının kenarında kurulan Birecik ulaşımını Fırat üzerinden sallarla yapıyordu. Birecik kalesi iki türlüdür: 1— İç kale, 2— Dış kale. Bu kaleler sert kalkerli bir kaya üzerinde inşa edilmek suretiyle araziye uydurulmuştur. Kentin büyümesi ile dış surları yıkılmış barınaklar arasında kalmıştır.

Birecik'de görülmeye değer tarihi eserler;

1 — Şeyh Cenabeddin türbesi: Birecik köprüsünün güney ucundaki mezarlık içindedir. Çatısı kubbe ile örtülü olup arap mimarisi uslubu ile yapılmıştır.

2 — Deh kubbesi; 1831 yılında Nizip savaşında şehit dü- Mehmetçikler için yaptırılmıştır. Bu anıt Birecik kent mezarlığı içindedir.

3 — Çüçük camisi; Birecik saha mahallesindedir. Osmanlı mimari uslubu ile yapılmıştır.

4 — Mağara camisi; Hoca Şerif mahallesindedir. Mağara biçiminde taştan oyularakyapılmıştır. Bu gün kullanılamaz bir durumdadır.

5 — Mahmut Paşa camisi ve hamamı; Mahmut Paşa mahallesindedir. Arap uslubunda Osmanlı yapısıdır. Osmanlı paşalarından Mahmut Paşa tarafından yaptırılmıştır.

6 — Ulu cami; Birecik Merkez mahallesindedir. Abbasi mimarisinde yapılmıştır.

7 — Menkelli Han tepe harabeleri; Bireciğin 18 km. güney doğusundadır. Asur ile Roma kalıntılarıyla kaplıdır. Yolu çok sarptır.

8 — Kiok mağara yıkıntıları; Bireciğin 15 km. kuzey doğusundadır. Burada bir dağ kalesi vardır. Yolu çok bozuk olup sarp bir yerdedir.

9 — Sarı mağara yıkıntıları; Bireciğin 18 km. kuzey doğusundadır. Asur Uygarlığının kalıntıları ile süslüdür. Yolu çok sarp olduğundan ancak yaya olarak buraya ulaşılabilinir.

10 — Kel Aynak Kuşları Üretme Çiftliği; Birecik ilçesine iki kilometredir. Kuzeydedir. Burada dünyada türü tükenmekte olan ilginç Keaynak kuşları üretilmektedir.

BOZOVA

Türkmenler tarafından yaylak diye de adlandırılır. Milattan önce Asur, Babil, Roma ve Eti devletlerinin egemenliğinde idi. Milattan sonra Bizanslıların eline geçmiştir. 1071 Malazgirt savaşından sonra Bizanslılardan Selçuklu Türkmenlerinin eline geçmiştir. Hayvancılığın önemle yapıldığı bir ilçedir.

Bozova'daki tarihi anıtlar;

1 — Çarmelik hanı ve harabeleri
2 — Keferhan harabeleri
3 — Gonik harabeleri
4 — Tülmen harabeleri
5 — Yaylak kulesi
6 — Kızıl kilise
7 — Kara Sungur cami
8 — HüseyinPaşa cami

HALFETİ

Bağ ve bahçalık meyvelikleri ile ünlü Fırat kenarında kurulmuş küçük bir ilçedir. Burada Fırat'ın batı kıyılarında Rum kala diye tarihi bir yer vardır. Buraya Halfeti'den ırmak sallarıyla geçilir. Rumkala ilçesi 1924 de kadar Halfeti Gaziantep'e bağlı imiş. Daha sonra 1926 ya kadar Birecik ilçesine bağlı bir bucak 1954 yılında da Şanlıurfa'ya bağlanarak ilçe merkezi olmuştur. Burada tarihi camiler de vardır.

HİLVAN :

Eski dönemlerde köy meydanında bulunan Kara dibek taşından ötürü Karacurun adı verilmişti. 1927 de Hilvan Şanlıurfa'ya bağlı bir ilçe durumuna getirilmiş. Düz bir ovadadır. Tarihi bir yönü olmayıp. Tarım ve hayvancılık yapılan bir ilçedir. Şanlıurfa kurtuluş savaşında buranın aşiret erleri Şanlıurfa'nın yardımına koşmuştur. Hilvan aşiret erlerinin Şanlıurfa kurtuluş savaşı tarihinde gürleyen sesi Türkiye Cumhuriyeti var oldukça yankılayacaktır.

Hayvancılık, tarım yapılan ilçedir. Şanlıurfa kurtuluş savaşında yiğit Siverek'in öz çocukları Atatürk'ün Şanlıurfa'yı kurtarmak için gönderttiği gizli kumandanlar, Binbaşı Ali Rıza Bey Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ı bağrına basmış onların vermiş oldukları buyrukları olduğu gibi yerine getirmiş. Şanlıurfa'yı Fransiz işgalinden kurtarmak için bine yakın bir aşiret atlı kuvvetiyle Karaköprü köyüne gelip Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasına girerek Şanlıurfa'yı kuşatma altına alıp Şanlıurfa kurtuluş savaşında saygı ile anılmaya değer çok üstün bir yurt severlik göstermişlerdir. Fakat gerçek kahramanlar ne kendilerini över ne de şan şöhret peşinde koşarlar. Kahraman Siverek'in Şanlıurfa kurtuluş savaşında göstermiş olduğu üstün yurt severliği burada kamu oyunun vicdanı takdirine bırakmayı bir yurt severlik görevi sayıyorum. Bunun için Siverek'in Şanlıurfa kurtuluş savaşında gösterdiği bu takdire değer atılımdan dolayı hakkı olan kahraman Siverek tam öztürkçesi ile «Yiğit Siverek» ünvanı da çekinilmeden bu ilçeye verilmesi çok yerinde bir ödül olur.

Siverek'de şu uygarlıklar yaşamıştır. Sümerler, Etiler, Akadlar, Kamuklar, Asurlar, Medler, Persler, Bizanslılar, Sasaniler, İranlılar, Araplar, Selçuklu Türkleri, son olarak da Osmanlı Türkleri Siverek'de uygarlık kurmuşlardır.

Siverek'de iki kale vardır.

1 — Siverek kalesi; Kentin merkezinde bulunan bir tepe üzerinde yapılmıştır. Sadece kalıntıları kalmıştır. Eski anıtlara dair hiç bir belirti yoktur.

2 — Berber kalesi; Siverek'in 17 km. kuzey batısında yükselen tepenin üst düzlüğünde bir kale kalıntısı vardır. M.S.: 1483 de Kayıtbay tarafından inşa edilmiştir.

Siverek'de şu yapıtlar vardır.

a — Yeraltı hamamı
b — Çarşı hamamı
c — Yeni hamam
d — Haliliye camisi
e — Güabi bey camisi
f — Hasan Çelebi camisi
g — Ulu cami
h — Sulu cami

Siverek'te Selçuklu, Osmanlı eserlerine çok rastlanmaktadır.

SURUÇ :

Hayvancılık, tahıl, pamukçuluk Suruç ovasında gelişmiştir. Bu gün düzlüklerde tepelerde görülen hüyükler ve diğer kalıntılar bize Suruç'un ilk dönemlerde iskan edilmiş bir kasaba olduğunu göstermektedir. Suruç 1517 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı topraklarına bağlanmış 1923 yılında Şanlıurfa'ya bağlı bir ilçe olmuştur.

Görülmeye değer eserleri :

1 — Şeyh Müslüm Saraçı; Suruç ilçesinin beş kilometre doğusundadır. M.S.: 1168 yılında cami ve tekkesi yapılmıştır. Şeyh Müslüm bir bölüm ile ayrılan küçük odanın içinde yeşil örtülerle kapalı sandukada yatmaktadır.

2 — Tel Erbain kalıntıları; Suruç ilçesinin on kilometre batısındadır. Asur ve Roma uygarlıklarının izleri görülür.

3 — Tel Akak kalıntıları; Suruç ilçesinin on-iki kilometre güneyindedir. Hudutta ve mayın tarlası içinde kalan bu kalıntılar, Asur Roma, Eyubi, Abbasi uygarlıkları ile donanmıştır. Mayınlarla kaplı olduğu için buraya girilmez.

4 — Suruç'ta bulunan hüyükler; Sayıları kesin olarak belli değil pek çok hüyük vardır. Abamor ve On-Bir Nisan köylerinde bulunanlar en önemlileridir.

Tarım hayvancılık geniş düzlük ovası vardır. Şanlıurfa Mardin İpek yolu üzerindedir. Burada Hitit, Asurlular, İranlılar, Makedonyalılar, Selefkoslar, Roma, Yahudi, Süryani, Ermeni, Romalılar, Bizans, Arap, Selçuklu, Osmanlı uygarlıklarının izleri burada görülmektedir.

1258 yılında Hülagüluları Viranşehir'de gördüler. Yaşmut'un yönettiği bir ordu burayı yağma etmiştir. 1400 de Timur tarafından taş üstüne taş bırakılmayacak biçimde yıkılmış, harap edilmiştir. Timur «Taş üstünde taş, omuz üstünde baş bırakmıyacağım» sözünü Viranşehir'de söylemiştir. Bu biçimde yıkım gören bu kente bunun içindirki Viranşehir denmiştir. Daha sonraları Akkoyunlu, Karakoyunlu, Arap ve İranlılar arasında el değiştiren kent 1516 yılında Osmanlıların eline geçmiştir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında Diyarbakır'a bağlı bir ilçe daha sonra Mardin'e bağlanmış en son olarak Şanlıurfa'nın ilçesi olarak 1924 te Şanlıurfa'ya bağlandı. Viranşehir'de eski kent kalıntıları vardır.

CEYLANPINAR

Adını burada sürülerle gezen ceylanlardan almakta idi. Bugün ceylanlar aşırı avlandığından azalmıştır. Ceylanpınar'da ku-

rulan Devlet Üretme Çiftliği (D.Ü.Ç.) burasını başlıca tarım, hayvancılık üretim merkezi yapmıştır.

Ceylanpınar'da Ceylanpınar kalesi vardır. Bu kalenin büyük bir kısmı Suriye topraklarında kalmıştır. Eski kent yerinde tapınak sütünları henüz durmaktadır.

17.Ekim.1985

ŞANLIURFA DA YAŞAYAN PEYGAMBERLER TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

TARİHİNE BAKIŞ :

ADEM PEYGAMBER : Adem peygamber dini kitaplara göre hanımı Havva ile birlikte cennetten kovulduktan sonra yeryüzüne atılmışlardır. Adem peygamberin yeryüzüne gelişi ile başla-
biz insan oğlunun tarihi M.Ö.: 5594 yılıyla başlamaktadır. Adem peygamber M.Ö.: 5594 yıl önce yer yüzüne geldiğine re, buna Miladi takvimin bu günkü tarihine eklersek insan oğlunun yeryüzündeki tarihi dini kitaplara göre hesaplamış oluruz. 5594 + 1986 (Bu yazının yazıldığı tarih) = 7595 yıllık insan oğnluun dini kitaplara göre bilinen bir tarihi ortaya çıkmaktadır. Adem peygamber insanların atası ilk peygamberdir. 930 yıl yaşamıştır.

Sırası ile beş büyük peygamber şunlardır:

1 — Nuh Aleyhisselam,
2 — İbrahim Aleyhisselam, (Kendisinden sonra söz edilecektir.)
3 — Musa Aleyhisselam,
4 — İsa Aleyhisselam,
5 — Muhammed Mustafa; Peygamber Efendimiz Sellellahu Aleyhivesellem.

Bu beş büyük peygamberden özet olarak söz edelim;

NUH PEYGAMBER : Nuh A.S.; M.Ö.: 3952 yıl önce doğmuştur. Tufan Hazreti Nuh 600 yaşında iken olmuş. Nuh Tufan'ı M.Ö.: 3352 yıl önce olagelmiştir. Nuh A.S.'ın çocukları yeryüzüne dağıldıkları zaman Mahan soyundan «Nemrut» adındaki çok zalim ve hırçın huylu bir çok urukları bir araya toplayıp Babil'de şim-

diki Musul kentinin bulunduğu yerlerde Babil hükümetini kurmuştu. Babil hükümdarlarına şiddet ve zulümlük anlamına gelen Nemrut derlerdi. Nuh A.S.: 950 yıl yaşamıştır. Nuh A.S., M.Ö.: 3002 yılında ölmüştür. Mezarı Mardin'in ilçesi Cizre'dedir. Nuh Tufan'ından sonra dini kitaplara göre Nuh'un üç oğlu Ham, Sam, Yafes ve gelinlerinden şimdiki dünyadaki insanların türediği söylenmektedir.

Yüce Tanrı Tufan olacağını Nuh A.S.'a bildirir. Gemi yapmasını emreder. Gemiye karısını, üç oğlunu ve üç oğlunun eşlerini, her hayvan türünden bir erkek-bir dişi olmak üzere birer çift hayvan alır. Tufan başlayınca bütün yer yüzü sular altında kalır. Yer yüzünde gemi haricindeki tüm canlılar yok olur. Aradan bir yıl geçince Hazreti Nuh'un gemisi bu günkü Türkiye'nin doğusundaki Ağrı ilinin sınırları içindeki 5165 metre yüksekliğindeki Ağrı dağı (Ararat)'ın tepesine oturmuş olan gemiden suların çekilmesiyle çıkar. Şu anda dünyada yaşayan tüm insanlar. Hazreti Nuh'un üç oğlu ile onların üç karısından türemişlerdir.

Bütün bunlara dayanarak Türk ulusunun soy kütüğünü inceleyen uzmanlar, Türklerin dedesi sayılan Oğuzhan'ın Nuh peygamberin oğlu Yafes'in soyundan geldiğini savunmaktadırlar. Hz. Nuh peygamber yer yüzünü oğulları arasında paylaştırdığında, Türkistanı büyük oğlu Yafes'e verdi. Yafes'in Türkçe adı ise Olcayhan'dır. Olcayhan Allaha inanmış ve iman etmiş birisi olup tek Tanrı inancıyla yaşayan bir kişi idi. Olcayhan'ın göçebe bir yaşantısı vardı. Yazın yaylakta kışın da kışlakta oturur idi. Olcayhan'ın oğlu Ohib Yavkuhan'dır. Yavkuhan'ın dört oğlu var idi. İşte Türklerin atası olan Oğuzhan, Yavkuhan'ın oğlu Karahan'ın oğludur. Oğuzhan'dan sonraki Türk ulusunun tarihi, tarih biliminde herkesce bilinen parlak, şanla dolu 16 büyük Türk devletinin ve onların yarattığı uygarlığın tarihidir.

Oğuzhan Hazreti İbrahim'le ayni devirde ayni çağda yaşamışlardır. Hazreti İbrahim Irak, Suriye, Filistin'de Hanif dinini yaymaya çalışırken, ayni anda Türklerin atası Oğuzhan Orta-Asya'da büyük bir devlet kurmuş. Asya'nın ilk ve en büyük cihangiri olmuştu.

Doktor Rıza Nur, Türk tarihi kitabında Oğuzhan için şunu demektedir. «Oğuzhan Türklerin milli peygamberidir. Ancak adı Sami milletlerde peygamberler listesinde geçmemiştir. Yalnız İbrani (Yahudi) kitapları ve Tevrat Torğ diye kendisinden söz eder. Bu kitaplar altı oğlu olduğunu bunlara buldukları bir yay ve üç oku pay ettiğini, yayı alanlara Bozok, üç oku alanlara da Üç Ok adını verdiğini yazmaktadır.»

Oğuzhan'ın gösterdiği mucizeler, Oğuzhan anasından doğunca bir kez süt emdi, daha hiç emmedi. Yeni doğan Oğuzhan doğduktan iki saat sonra konuşmaya başladı. Oğuzhan ilk yemeğini yedikten kırk gün sonra büyüdü yürüyüp oynamaya başladı. Böylece bir delikanlı oldu. Bu sırada Türk elinde 18 başlı, on sekiz ağızlı yedi kuyruklu ve yirmi sekiz ayaklı ejderha Türkeli ormanında türemişti. Bu ejderha ormanda bulunan bütün canlıları yeyip halkı canından bezdirir olmuştu. Oğuzhan halkı canından bezdiren bu canavarı öldürüp Türkelin bu ejderin, hışmından kurtardı. Böylece Türkeli halkı kendisini bir kurtarıcı olarak gördü. Türkeli halkını bir bayrak altında toplayıp, Asya'nın ilk ve en büyük devlet adamı olmuştu.

Zira Kuran-ı Kerim Azimü Şanda Yüce Tanrı şöyle buyuruyor. «Her millete kendi diliyle hitap eden bir peygamber gönderdik.» Kur'an-ı Kerim'in bu ayeti büyük Türk tarihçisi Doktor Rıza Nur'un yukarıda tırnak içine aldığımız sözlerini doğrulamaktadır. Böylece Kur'an-ı Kerim akıllara durgunluk veren mucizelerinden birini daha ortaya koymuş olmaktadır. Bu demektirki size Kur'an-ı Kerim ve Hazreti Muhammed'i göndermeden önce pek çok peygamber ve kutsal kitap gönderdik. Hepsini inkar edip değiştirdiniz. Bu yüzden en son olarak tüm insanlar doğru yola gelsin diye Kur'an-ı Kerim'i göndermiş olduk. Ne mutlu Kur'an-ı Kerim'e inanıp doğru dürüst yoldan sapmayanlara...

Oğuzhan ölünce Taran'lılar Orta-Asya'da, Hazar Denizi, Kafkasya'da Oğuzhan'ın dediği doğru yoldan sapıttılar. Kendi aralarında dış tahriklere yabancı milletlerin hediyelerine kadın ve kızlarına kanarak milli bütünlük ilkelerinden uzaklaştılar. Bütün bunları yurt ve ulustan üstün tutmaya başladılar. Bu yüzden Orta-Asya'nın iklimi değişti. Kuraklık baş gösterdi. Turanlılar bu

yüzden dünyanın dört bir tarafına göç ettiler. Kimisi Fin'li oldu. Bazıları Avrupa ortalarında milli törelerinden uzaklaşıp Macarlaştı. Çokları Sılavlarla karışıp kaynaşarak Bulgarlaştı. Hindistan'a göç edenler onlarla karışarak paklaştı. Bölyece Pakistan ulusu meydana çıktı. Bazıları Bering Boğazını aşıp Alaska üzerinden Amerikaya göç edip Kızılderili oldu. Bazıları Çinlilerle karışıp kaynaştı. Kimileri Arap çöllerinde Araplaştı. Pek çokları Avrupa ulusları içinde suya atılmış şeker gibi eriyip gitti. Bir kısmı ise Farslar (İranlılar)'la senli-benli olarak kendileri öz be öz Türk oldukları halde ana dillerini bırakıp, devlet dili Farsçayı kabül ettiler, Kürtlerin ata-dedeleri Selçuklu Türkmenleri gibi Farsça'dan ve Arapçadan kelimeler ve gıramer kuralları alarak Kürt olup ortaya çıktılar.

Bazıları Türkçeyi o derece yozlaştırıp Arapça ve Farsça gramer kurallarını dilleri içine sokup güzel Türkçenin dil yapısı ses uyuşu kurallarını bozmaya çalıştılar, Osmanlılar gibi...

Eğer bu biçimde olmasaydı Turanlılar, Çinliler, Hinliler gibi bir milyara yakın bir ulus olarak güçlü Türkçe ile birlikte Anadolu, Trakya, Kafkasya, Orta Asya'da bir bütün olarak yaşamış olacaklardı. Türkler Orta-Asya göçleri ile gittikleri yerlerin insanları ile karışıp kaynaşarak uygarlıklarını onlara öğreterek, onların uygarlıklarından da yararlanarak Dünya uygarlık tarihine büyük hizmetleri olmuştur.Bunu tarihin akışı bütün gerçekleri ile ortaya koymaktadır. Türklerin karşısında olan uluslar ırkçı olmuşlardır. Türklerse bunların zıttına ırkçılığa karşı çıkmışlar ve bu savaşlarında başarıya ulaşmışlardır. Bu yüzden de dünyada on-altı büyük Türk devleti kurmuşlardır.

Turanlılar yani Türk ulusu tarih boyunca dünyanın her tarafında diğer kardaş saydığı uluslar tarafından hile ile soykırım harekatına uğratılmışlar katledilmişlerdir. Türkiye dışındaki Türkler faşist baskılarla inletilmektedir. Örnek mi istersiniz. Bu günkü Bulgaristan'ın ordaki Türklere uyguladığı insanlık dışı, sindirme, bir ulusu ata-dede topraklarından koparma göçe zorlama eylemleri. Ayni biçimde kurtuluş savaşında Şanlıurfa halkının da ellerindeki bağ ve bahçaları Fransız ve Ermenilerce alınıp göçe zorlanmak istenmişti. Irak'daki Arapların Kerkük Türk-

lerine uyguladıkları Kerkük katliamı Suriye ve Irak'daki Baas partilerinin ayni soydan gelen tarihin akışında amca çocukları olan Türkmenler ve Kırmanlar (Kürtler) üzerinde yoğun baskıları sürmektedir. Tasada ve kıvançta ayrılmaz bir bütün olan Türkmenler ve Kürtler elbet bir gün Suriye ve Irak'ta yaşayan Birinci Dünya Savaşından sonra kendi kaderine terkedilmiş Türkmenler ve Kırmanlar kendi aralarında birleşerek, Misak-ı Milli sınırları içinde olan fakat İngilizlerin oyununa gelinerek Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında kalan topraklarda ana yurda katılış savaşını başlarında bulunan bu baas partileri zalim idaresine karşı vereceklerdir. Büyük halk şairi Tevfik Fikret'in dediği gibi;

Zulmün topu var, güllesi var, kalası varsa,
Hak'kın da bükülmez kolu dönmez yüzü vardır.
Göz yumma güneşten ne kadar nuru kararsa,
Sönmez ebedi gecenin bir gündüzü vardır.

Rusya'da çarlardan sonra Stalin'in Kırım Türkleri tatar ve Kazaklara, Azerilere, Özbeklere, uygulattığı Sibirya sürgün hareketi ve katliamları... Stalin Türk ve İslam düşmanı kızıl renge bürünmüş faşist bir cani idi. Rusya'da çarların Türk ve müslümanlara uyguladığı faşist katliamları o sürdürmüş, milli Türk alfabelerini Rus Kiril alfabesine zorla çevirterek, Türk dil ve edebiyatını bir anarşiye sürükleyerek, Türkçeye en büyük darbeyi indiren kültürel emperyalizmin Avrupalı faşistlerinden de pek tehlikeli tilki gibi kurnaz, İblis örneği kışkırtıcı, zalim bir kişi idi. Adolf Hitler Yahudileri Almanya'da fırınlara atıp kızartma yaptı. Josef Stalin'de Rusya'daki müslüman ve Türkleri ayrıca kendine karşı olanları Sibirya'ya sürüp buzdolabına atıp donduruyor. Bunların ikisi arasında ne fark vardır? Birisi insanları fırınlarda kızartıyor. Öteki onun inadına buzdolabına atıp donduruyor. Vay bu insan oğlunun şu zalim kişiler elinden çektiği...

MUSA PEYGAMBER : M.Ö.: 1800 yıllarında doğdu. 128 yaşında ölmüştür. Medyen kentine geldi. Orada Şuayıp A.S.'ın kızı ile evlendi. Hazreti Musa sihirlere karşı mucize gösterdi. Sihir-

bazları yendi. Kızıl Denizin Süveyş körfezinden yüce Tanrı'nın yardımıyla sular çekilip İsrail oğullarını Sina yarımadasına geçirdi. Mısırlılar gelince sular geri döndü. Firavunun askerleri bu su tufanında boğuldular.

Hazreti Musa pek çok mucizeler gösterdi. Bastonu yılan ve ejderha olurdu. Bastonunu yere atınca, yılan oiup kıvranır yürürdü. Elini koynundan çıkarınca eli ışık saçardı. Sina çölünde elini taşa vurunca on-iki pınarın fışkırması. Denize sopasını vurunca Kızıl Denizin Süveyş Körfezini ortadan yarıp suların çekilmesi, Sina çölünde aç kalan İsrail oğullarına kudret helvasını gökten indirtmesi. Mısır'da Kiptiler üzerinde bulunan on müsibetin Ulu Tanrı'ya yakarışı ile kaldırılması. Hz. Musa M.Ö.: 1672 yılında ölmüştür.

İSA PEYGAMBER : Sıfırda doğdu «0» otuz yaşında iken kendisine peygamberlik gelmiştir. Hz. İsa, üç yıl peygamberlik yaptığı sıra Yahudiler Hazreti İsa'yı Roma devletinin aleyhinde çalışıyor. diye Kudüs valisi «Jones Pliat»a şikayet ettiler. Hz. İsa'nın Filistin'de yeni bir hükümet kuracağına inandırıp, Hz. İsa'yı 33 yaşında iken çarmıha gerdiler. Hz. İsa hastaları iyileştirir, tıpta mucizeler gösterirdi.

Hz. İsa'nın göstermiş olduğu mucizeler; Hz. İsa'nın babasız olarak, anasının kendisini bakire olarak doğurması, beşikte bebek iken konuşması, Ben Allah'ın peygamberiyim demesi. Tıp biliminde çok ilginç körlerin gözünü açması, cüzzamlıları iyi etmesi, ölüleri diriltmesi, yüzyıllar önce ölmüş bir kişiyi diriltip hayatını anlatması ve sonra tekrar ölmesi, Allah tarafından göke çıkartılışı.

HAZRETİ MUHAMMED PEYGAMBER: Miladi 571 yılında Mekke'de doğmuştur. Babasının adı Abdullah, anasının adı Amına (Emine) din Kureyş boyunun Haşim oymağındandır. Peygamber efendimiz M.S.: 622 yılında Mekke'den Medine'ye göç etti. Bu göç Hicri takvimin başlangıcı oldu. M.S.: 632 de ölmüştür. Hazreti Muhammed zamanında dil ve edebiyat çok ilerledi. Şairleri çok severdi. Hazreti Muhammed Miladi takvime göre 61 ya-

şında ölmüştür. Hicri (Arabi) takvime göre 63 yaşında ölmüştür. Bu fark Hicri takvim yılının Miladi takvim yılında 11 gün kısa olmasından ileri gelmektedir.

Hazreti Muhammed'in gösterdiği mucizeler; Şüphesizki onun gösterdiği mucizelerin en büyüğü Kur'an-ı Kerim'dir. Doğumundan önce ve doğduğu gece dünyanın çeşitli yerlerinde olağan üstü olayların oluşu; örnek; İranlı Mecusilerin bin yıldır sürekli yanan ateşlerinin doğduğu gece sönmesi. Mekke'de bulunan putların doğduğu gece yere yıkılması, doğumunda anasına meleklerin yardımcı olması, anasının doğumda doğum sancısı hissetmemesi, iki kürek kemiği arasında peygamberlik mührünün bulunması. Örnek; on iki yaşlarında iken amcası Ebu Talip ile Suriye'ye yaptıkları ticaret seyahatinde evine misafir oldukları bir hıristiyan din adamı Rahip Bahira tarafından bu Resullah yazısının görülmesi Hazreti Muhammed'in başının üstünde gökte kendisi ile beraber bir bulut gezmesi. Kendisinden inanmayanlarca ayla ilgili bir mucize istenmesi sonucunda parmağının aya işareti ile ayın ortadan ikiye yarılmasına ve daha sonra birleşmesine vesile olması. Taşları mübarek avucunda tesbih etmesi, iki parmağı arasından su akması. Az bir yemeğin büyük bir toplumu doyurması. Ağacın onunla konuşup emrine itaat etmesi...

ŞANLIURFA'DA ZALİM NEMRUT HAZRETİ İBRAHİME KARŞI : (İBRAHİM PEYGAMBER)

Nuh A.S.'dan sonra gelen İbrahim A.S.'dır. Beş büyük peygamberin ikincisi olan Hazreti İbrahim'in şu özellikleri vardı.

a — Küfre karşı gelen ulu bir kişi
b — Putperestliğe karşı savaşan
c — Sözünde duran
d — Konuksever ve konuklara karşı sunuşta bulunuşu.
e — Allahın evini (Beytullahı) yapışı ve inananları Mekke'ye Allah'ın evini görence davet edişi.
f — Sözünde duran biri kişi olarak Allaha verdiği sözde durup eğer bir oğlum olursa en sevdiğimi kurban edeceğim deyip. En sevdiği oğlu İsmail olunca onu Allaha kurban etmek üzere iken gökten yüce Allah tarafından koçun indirilip kurban olara koçu kesmesi. Hazreti İbrahim dostluğun sembolü; Yüce Tanrı ona Halil'im Türkçesi dostum demiştir.

İşte bu özelliklere sahip olan Hazreti İbrahim Şanlıurfa'da bulunan kalenin dibinde olan Mevlüdi Halil Camii yanındaki mağarada saklanan anası tarafından doğrulmuştur. Doğum yeri Şanlıurfa'dır. Hazreti İbrahim Miladdan önce 2271 yıl önce doğmuştur. Hazreti İbrahim'in anasının üç adı olduğu öne sürülmektedir. Emile, Buna, Şanı babasının adı Azer'dir. Hz. İbrahim yukarı Dicle - Fırat havzasının öz çocuğudur. Hz. İbrahim Adem peygamberin yeryüzüne gelişinden 3323 yıl sonra doğmuştur.

Hazreti İbrahim zamanında Nemrut kendi şeklinde putlar, heykeller yaptırıp halkını bunlara ve kendine taptırmaya zorlandı. Nemrut kendi büyücülerinin düşüncesiyle doğacak çocuklar-

dan birinin kendi saltanatını yıkacağını söylemeleri üzerine, Nemrut erkeklerle kadınların bir arada kalmalarını yasakladı. Böylece doğan çocukları öldürtüyordu.

Babası Azer'den hamile kalan Hazreti İbrahim'in anası, İbrahimi bu günkü Mevlüdü Halil Camisinin kayalıkları içinde saklanarak Hazreti İbrahimi orada doğurdu. İbrahim peygamber bu mağarada gizli olarak büyüdü. Bu mağarada su fışkırmakta idi. Mağaraya bir geyik gelmiş İbrahim Aleyhisselamı emzirmişti.

Hazreti İbrahim esasen İbrani (Yahudi) olduğu halde aralarında oturduğu Çürhüm Araplarının dilini öğrenerek Araplaşmış bulunduğu söylenmektedir. Bundan ötürü Hazreti İbrahim soyundan gelen Araplara aslında Arap olmadıkları halde sonradan Araplaşmış anlamına gelen Arabi Müstarebedenilir. Zaten Hazreti Muhammed'den başka bütün peygamberler millet olarak Yahudi asıllıdır. Yalnız Hazreti Muhammed Araptır.

İbrahim Aleyhisselam büyüyünce babası ve anasının Şanlıurfa'nın o zamanki halkının Nemrut ile putlarına taptıklarını görünce çok üzüldü. İnsanın insana kul olamayacağını haykırmaya başladı. Allah'dan başka kimseye tapılamayacağını herkese söylemeye yeltendi. İlk önce babasına ve anasına putperestliği bırakmalarını söyledi.

Şanlıurfa halkının putlara taptığını gören İbrahim Aleyhisselam iyice sinirlenip bir gün Nemrut'un puthanesine girer. Bütün putları kırar yalnız birisini bırakır. En büyük putun boğazına baltayı asar. Bütün kuşkular ve şikayetler üzerine Nemrut Hazreti İbrahimi çağırır ve yargılar.

— Putları niçin kırdın der.

Hazreti İbrahim;

— Onları en büyük put kırmış olsa gerektir.

Nemrut;

— Nasıl olur?

— Nasıl olacak küçük putlar, büyük puta karşı gelmişler. Onun dediğini yapmamışlar. O da kızmış hepsini cezalandırmıştır. Belki de onun büyüklüğünü kabul etmemişler. Aralarında savaşa başlamışlardır. Savaşda o da büyüklüğünü gösterip diğerlerini paramparça etmiştir.

Nemrut sinirlenerek;

— Hiç tunçtan, alçıdan, taştan heykeller balta kullanıp bunu yapabilir mi? diye kükrer.

Hazreti İbrahim;

— Madem tunç heykellerin bunu yapamayacağına inanıyorsunuz. Neden zorla halkı bunlara inandırıyorsunuz. Ellerinizle babam Azer'e yontturup Şanlıurfa halkını Allahlar bunlardır diye kandırıyorsunuz.

Bu durumlara çok sinirlenen Nemrut, Hazreti İbrahimi hapse attırır. Sonunda yargı ve meşvereler yaparlar. Hazreti İbrahimi ateşte yakmaya karar verirler. Bu günkü Şanlıurfa'daki Anzela gölü ile Balıklı göl arasındaki parkın bulunduğu yerde kalın bir duvar örerler. Bu duvarın içine dağ gibi odunları o zamanki Şanlıurfa halkının Nemrut'un kırallığına şartlanmış düşünceleri ile odunları hayvanlar ve insan elleri ile taşır dağ gibi istif ederler. Bundan sonra odunları ateşlerler. Yedi gece-gündüz ateş sürekli yakıldı.

Cehennemi bir sıcaklık ve alevler içine kurdukları mancınıkla Hazreti İbrahimi bu dağ gibi yanan odun alevleri arasına attırır. Fakat o anda Yüce Tanrı tarafından olağan üstü bir olay oluşur. Yanan dağ gibi odunlar alevler yer altı kayaları ve taşları çatlatır. Oluşmuş olan jeolojik bir olay sonucu yer altı gölünün balıkları ve suları artezyen olarak fışkırıp su ateşe odun balıklara karıştığı an Hazreti İbrahim bu sular içine düşer su akıntısına karışarak bahçelik bir alana gelir, kendisine bir şey olmaz. Sağ olarak kurtulur. Her şeyi yapmaya yetenekli olan Yüce Tanrı, böyle bir jeolojik olayı o anda yapmaya müktedir değilmidir. Böyle bir olayla Hazreti İbrahim'in sağ olarak kurtulduğu mantık ve bilim gerçeklerine çok uygun olsa gerektir.

Hazreti İbrahim ateşe fırlatılınca İbrahime aşık olan Nemrut'un kızı Züleyha (Zeliha, Anzılha) kendisini Şanlıurfa kalesinden aşağı atar. O da bu günkü Anzılha gölüne düşer, yüce Tanrı Hazreti İbrahim'e inanan Züleyha'yı da korur kendisine bir şey olmaz.

Bundan sonra Nemrut ile Hazreti İbrahim arasında bir çok sınav olur. Her seferinde Nemrut yenik düşer fakat bir türlü

imana gelmez. En sonunda Nemrut Allah'ın ordusu ile savaşacağım der. Ordusunu toplar. Fakat yüce Tanrı sivrisinek sürüsünü ordusu ve Nemrut'un kendisi üzerine saldırır. Nemrut'un askerlerinin kanını sivrisinekler içer ordusu yok olur dağılır. Bu sinek Şanlıurfa'da bulunan Şark çibanının anası olan sivrisinek olsa gerektir. Nemrut sarayına atıyla kaçıp sığınmayı başarırsa da sivrisineğin birisi burnundan beynine girerek kemirmeye başladı. Sözde sivrisineğin beyni kemirmesini engellemek için iki hizmetçisi tokmakla nöbetleşe beynine kafatasına vururmuş. Kırk gün bu işkence içinde Nemrut kıvranarak can verir. Bu olayda bütün saltanat makam yetki sahibi her zalim kişilere derstir. İbret verici bir olaydır.

Hazreti İbrahim Aleyhiselam Allah'ın yardımıyla ölümden kurtulunca amcası kızı Sare kendisine iman etti. Aradan biraz zaman geçince Hazreti İbrahim amcası kızı Sare ile evlendi. Nemrut Hazreti İbrahim'e zulüme devam etti. Bunun üzerine Hazreti İbrahim'in eşi Sare, Babası Azer ile kardaşı oğlu Lut Aleyhisselamla birlikte Şanlıurfa'dan göç edip Harran'a gelip yerleştiler. Orada da Nemrut ve Şanlıurfa ahalisinin zulmü yine Hazreti İbrahim'i buldu. Devrin Nemruti Şanlıurfa'lıları Hazreti İbrahim'e çok zulüm etmişlerdir. Hazreti İbrahim Harran'da babası Azer ölünce bir süre sonra Şam'a daha sonra da Filistin'e göç etti. Hazreti İbrahim Harran'dan Şam'a gelince Şam da kıtlığın olduğunu gördü. Oradan Mısır'a gitti.

Bir süre Mısır'da oturduysalar da oradan tekrar geri dönüldü. Hazreti İbrahim Aleyhisselam kardeşi oğlu Lut Allah tarafından Samuda, Daruma, Amuda, Sabura, Sedum denen beş Ürdün toprağındanki kente peygamber olarak gönderildi. Lût orada kaldı. İbrahim Aleyhisselam Filistin'e döndü.

Hazreti İbrahim Aleyhisselam eşi Sare ile Mısır'a gittiğinde Mısır'a Firavun Sinan Bin Alvan bulunuyordu. Çok güzel bir kadın olan Hazreti İbrahim'in eşi Sare'ye Firavun Sinan Bin Alvan göz koyar. Firavun Sare'yi huzuruna çağırır. Kötü niyetle elini Sare'ye uzatmak isterse de Firavun'un eli kurur. Firavun Sare'ye yalvarır. Sare duada bulunur. Firavunun eli kurumaktan kurtulur. Üç kez bu durum tekrarlanır. Sonunda Firavun pişman olur.

Kötü niyet beslemekten cayar. Sonunda Sare'ye Hacer adlı cariyeyi de hediye eder. Firavun her ne kadar kötü niyetinden caydıysa da Mısır'a yerleşmesine izin etmedi. Bunun üzerine Hazreti İbrahim Aleyhisselam bu günkü Filistin'deki yıkık ve susuz bir araziye yerleşti. Orada kuyu kazdı. Kuyudan su fışkırmaya ve yer yüzüne akmaya başladı. Bunun üzerine yörede su sıkıntısı çeken halk o bölgeye gelip yerleştiler. Böylece İbrahim Abat kenti kuruldu. İbrahim Aleyhisselam bir süre bu halkla huzur içinde yaşadı. Daha sonraları bazıları kendine cephe aldı. Bu durumu görünce Zile ile İlya yöreleri arasında Kıst denilen bir yere yerleşti. Böylece İbrahim Aleyhisselam Filistinden başka bir yeri yurt edinmedi. İbrahim Aleyhisselam yüce Tanrı'nın dost edinmesinin üç sebebi vardır:

1 — Geceleyin ibadet etmesi,

2 — Herkese selam verişi,

3 — Konuk severliği; Misafir arardı. Bulursa sunuş eder. Bulmazsa oruç tutardı. Konuksuz asla yemek yemezdi.

İbrahim Aleyhisselam çok zengin oldu. Fakat çocuğu yoktu. Hanımı Sare kısırdı. Sare çok yaşlanmıştı. Bunun için Sare, Hazreti İbrahim'in Hacer'le evlenmesine izin buyurdu. Hazreti İbrahim'in Hacer'den İsmail diye bir oğlu oldu. Sare İsmail'in doğumundan sonra Haceri kıskanmaya başladı. Bunun üzerine Hazreti İbrahim oğlu İsmail ile anası Hacer'i bu günkü Suudi Arabistan'daki Mekke kentinin Zemzem suyunun çıktığı yere bıraktı ve geri döndü. Tabiiki o zamanlar Mekke kenti orada kurulmuş değildi. Hacer ile oğlu İsmail susuz, bitkisiz bu vadide bir süre kalınca azıkları ve suları tükendi. Hazreti İsmail susuzluktan toprak üstünde kıvranırken, körpecik yavrucak İsmail topuğunu yere vurdu. Yüce Tanrı onun çırpınışına acıyıp İsmail'in topuğunu vurduğu yerden zemzem suyu fışkırmaya başladı. Hacer ile oğlu İsmail burada kaldılar. Sonra Çürhüm Arap aşireti burada zemzem suyunun fışkırdığını görünce gelip Mekke'ye yerleştiler. Daha sonra Kutayralar denilen diğer bir aşiret daha gelip Mekke'ye yerleştiler. Böylece bu arap aşiretleri içinde büyüyen Hazreti İsmail Arapçayı bunlardan öğrendi. Bu durumu Yüce Tanrı Cebrail meleği ile Hazreti İbrahim'e bildirdi. Hazreti İbrahim buna

çok sevindi. Her yıl gider hanımı Hacer ile oğlu İsmail'i ziyaret ederdi.

İbrahim Aleyhisselam misafiri çok sever, konuksuz yemek yediği çok enderdi. Hazreti İbrahim o derece konuk severdi ki yoldan geçen yolcuları çağırır konuk ederdi. Onlara güzel sunuşlarda bulunurdu. Bir gün melekler ahlaksızlıkları ile azgınlaşan Lut kaviminin yok olacağını ve Hazreti İbrahim'in hanımı Sare'nin kısırlıktan kurtulup gebe kalıp İshak Aleyhisselamı doğuracağını haber verdiler. O sıra Hazreti İbrahim 120, Hazreti Sare de 99 yaşında idi. Hazreti İbrahim çocuğu olmadığı sıralar, Tanrı'ya şu yakarışta bulunurdu. Eğer bana bir oğlan çocuğu verirse Yüce Tanrı'ma en sevdiğimi kurban edeceğim demişti. Yine bir yıl Mekke'yi görmeye gitmişti. Orada iken sefer rüyasında «Verdiğin sözü unuttun ya İbrahim sözünü yerine getir. Yüce Tanrı'nın emrine göre oğlunu kurban et.» Sonunda Hazreti İbrahim verdiği sözü yerine getirmek için öz oğlu Hazreti mail'i kurban etmek için boğazlar yere yatırır. Fakat bıçak Hazreti İsmail i Yüce Tanrı'nın gücüyle kesmez. Hazreti İbrahim nirlenir. Bıçağı taşa çalar taş yarılır baştan başa. O anda yanın- İsmail'in yerine kurban edilmek için bir koç gönderilir. Hazreti İbrahim yapmış olduğu adakın yerine koçu kurban keser.

Bundan sonra inananlar için bu günün her yıl dönümünde tüm inananlar kurban keser. Müslümanlara da kurban kesmek bu olaydan dolayı hem bir adak hem de et yüzü yıl boyunca görmeyen, tadmayan yoksullara sunuşta bulunmak için durumu iyi olanlara farz olmuştur. İslamın kurban bayramı da bütün bunların anısına saygı olmak üzere bir ibadettir. Bu ibadeti durumu iyi olup ağzı et yüzü görmeyen yoksulları etle doyuranlara ne mutlu. Yüce Tanrı hepsinden razı olsun! Kazançlarına kazanç katsın!

Uzun zaman İbrahim peygamber ile oğlu İsmail ayrı yaşadılar. Bu arada İsmail'in anası Hacer öldü. İsmail'de Mekke'de evlendi. En sonunda Hazreti İbrahim Allahın emriyle Mekke'de Kâbe'yi yapmaya karar verdi. Hazreti İbrahim ile oğlu İsmail beraber Kâbe'nin üzerine temel açıp duvarlarını yapmaya başladılar. Baba-oğul Kâbe'nin planını düşünüp duvarlarını ördüler.

Hazreti İsmail taş getirir. Babası da ustalık ederdi. Kâbe'nin yapılışı bittikten sonra, İbrahim Aleyhisselam bütün insanları hacca davet ettiler. Kâbe'nin yapılmasından sonra İbrahim Aleyhisselam tekrar Şamdaki hanımı Sare ile oğlu İshak'ın yanına döndü. Bir yıl sonra haç mevsiminde bütün ailece İbrahim Aleyhisselam Mekke ye gelip haç ettiler. İsmail Aleyhisselam gelen üyev anası Sare ile üvey kardeşi İshak ve babası Hazreti İbrahim'e çok saygıyla birlikte sunuşlarda bulundu. Bundan sonra İshak Aleyhisselam her yıl Mekke'yi ziyaret edip hac eder. İsmail Aleyhisselam üvey kardaşı İshak'ı büyük bir sevinçle karşılar onu ağırlar sunuşlar ederdi.

Hazreti İshak'ın öz anası Sare 127 yaşında Şam yöresinde Habrun adlı bir köyde öldü. İbrahim Aleyhisselam satın aldığı bu günkü Kudüs'teki Halil-ül-Rahman denilen mağaraya hanımı Sare'yi gömdü. Daha sonra sırasıyla İbrahim Aleyhisselam, İshak Aleyhisselam'ın eşi, İshak Aleyhisselam, Yakup Aleyhisselam (Hazreti İbrahim'in oğlu İshak ın oğludur.), Yakup Aleyhisselamın karısı da bu mağaraya gömüldüler.

Hazreti Sare'nin ölümünden sonra İbrahim Aleyhisselam elli yıl daha yaşadı. Bu arada Kenan'lılardan Yaktun kızı Katura adında bir kadınla evlenen Hazreti İbrahim bu Kenan'lı hanımından altı oğlu daha oldu. Bu oğullarından bir çok kabile oluştu. Yalnız bunlardan hiç birinin soyuna peygamberlik gönderilmedi. Bundan başka bir de Üheyp kızı Hacur adlı Arap asıllı bir hanımla daha evlendi. Bundan da beş tane oğlu oldu. Böylece İbrahim Aleyhisselamın on üç oğlu olmuştu. Başta genç yaşında iken birini vermeyen Yüce Tanrı yaşlılığında on üç tane oğul kendine verdi. İbrahim Aleyhisselam yaklaşık olarak 200 yıl yaşadı. Hastalık geçirmeden birdenbire ölmüştür. Oğlu Hazreti İshak tarafından hanımı Hazreti Sare'nin mezarı yanına gömülmüştür. Şam'a bağlı Habrun ovasındaki bugünkü Kudüs'ün Halil-ül-Rahman adlı kutsal yerde yatmaktadır. Hazreti İbrahim Millattan Önce 2071 yılında ölmüştür.

Hazreti İbrahim'in dini Hanif diye adlandırılmaktadır. Hanif dini müslümanlığa kuray yönünden en yakın bir dindir. Hazreti İbrahim'in yaydığı Hanif dininde bulunan bir çok özellikler, şart-

lar aynen İslam dininde bile geçerli olmuştur. Bunlardan bazıları:

1 — Abdest alırken ağıza, buruna su vermek,

2 — Sünnet olmak; zira İbrahim Aleyhisselam kendini sünnet eden ilk kişidir.

3 — Erkeklik, dişilik organlarının, koltuk altlarının kıllarını tıraş etmek-temizlemek.

4 — Su ile taharet almak-Erkeklik dişilik üyelerini temizce yıkamak.

5 — Tırnakları kesmek, saçları, sakalları taramak, bıyıkları kısaltmak, dişler için misvak kullanmak; demektir dişleri misvakla iyice fırçalamak.

İslam dini ile Hanif dinin şartları hemence bütünüyle aynıdır. Bunun için tüm hak dinlerce sevilen sayılan İbrahim Aleyhisselam İslam dinince, bütün İslamlarca hepsinden pek çok sevilir sayılır. İbrahim, toplum babası anlamını taşır. Halil; dost anlamına gelir. Halil İbrahim; Toplumun babası, dostu anlamına gelmektedir. Nemrut ise zalim, gaddar; zülümdar, hunhar anlamını taşımaktadır.

İbrahim A.S.'ın ikinci karısı Hacer den olmuş oğlu İsmail A.S.'dan Araplar türemiştir. İsmail A.S. Mekke'de yerleşmiş, orada bulunan halkla karışıp kaynaşarak Arap ulusu doğmuştur. Yani İbrahim A.S. oğlu İsmail Arap ulusunun büyük dedeleri olmaktadır.

İbrahim A.S. birinci karısı Sare'den olan oğlu İshak A.S.'dan da Beni İsrail (Yahudiler) türemiştir. Yani İshak A.S.'dan İsrail ulusunun büyük dedeleri olmaktadır. İshak A.S. iki oğlu İs ve Yakup'dan Hazreti Yakup'un diğer adı Abdullah demek olan İsrail - dir. Bundan dolayı oğullarına ve torunlarına Beni İsrail denilmiştir. Demek oluyorki İshak A.S. oğulları Filistin'de yerli halkla karışıp kaynaşarak Yahudi ulusu doğmuştur.

Yahudiler işin tersinden giderek Hazreti Halil İbrahim'in Yahudi soyundan olduğunu savunuyorlarsa da bu gerçeğe aykırıdır.

Hazreti İbrahim Asurlu-Babilli olup oğullarından biri Araplaşmış, Araplarla karışıp kaynaşmıştır. Diğer oğlu da Filistin'de Yahudileşmiştir. Aslında Araplarla Yahudiler Hazreti Nuh'un oğlu Sam'dan türemiş her ikisi de Sami ırkındandırlar.

Hazreti İbrahim eğer Yahudi ise babası Babil'e ne için gelmiştir. Babil'li veya Asur lu ise neden kendine Yahudiler sahip çıkıyor. Bu soruların günümüzdeki gerçekçi bir cevabı verilememiştir. Fakat bilinen bir öz gerçek var ise Hazreti İbrahim Sami ırkındandır.

Zafer er-geç inanıp çalışanların olacaktır. Zalimler Nemrut gibi horlanacak, iyiler, dürüstler yardım sevenler, konukseverler ömür boyu yüreklerde, dillerde sevgi sohbetleri ile yaşayacak onlar döllerden döllere ulaşıp saygı ile anılacaktır. Ne mutlu gerçeği, doğruyu inkar etmeyip bunu dili ile korkusuzca tasdik edenlere aşk olsun!

18.Ağustos.1985

Hazreti Eyüp sabırın sembolüdür. Pek çok peygamberde olduğu gibi onunda aslı Yahudidir. Daha doğrusu Sami ırkındandır. Yaklaşık olarak M.Ö.: 1740 tarihinde Suriye topraklarındaki Şam'la Ramle arasındaki Besniye köyünde doğmuştur. Babasının adı İs'tir. Hazreti Eyüp'ün dedesi Hazreti Yakup'tur. Dedesi Yakup yoluyla Hazreti İbrahim'e soy olarak ulaşır. Zira Hazreti Yakup İbrahim Aleyhisselam'ın oğlu olan İshak'ın oğludur.
olarak Hazreti İbrahim Hazreti Eyüp'ün dedesinin dedesidir.

Hazreti Eyüp'ün doğduğu köyün batısında bir tepe vardı. Bu tepede zift sürülmüşçesine kara, kaygan ve parlak bir kaya bulunmaktaydı.. Bu tepe Uts yöresi için oldukça kutsal bir yerdi. Bu kaya Zeno derlerdi. İnançlarına göre bu Zeno denilen taş kaya yöre topraklarının yaratıcısı ve koruyucusu idi. Zeno ya taparlar-

Hazreti Eyüp A.S. uzun boylu, kıvırcık saçlı güzel gözlü, büyük başlı, nur yüzlü, iri kollu ve bacaklı kısa boyunlu idi. Hazreti Eyüp'e 50 yaşlarında iken Yüce Tanrı tarafından peygamberlik gelmiştir.

Hazreti Eyüp Aleyhisselam doğduğu UTS yöresi halkına peygamber olarak gönderilmiştir. UTS halkı putlara, heykellere taparlardı. Hazreti Eyüp Burada 15 yıl çalışmasına rağmen kendisine Elfeyüz, Büldan, Safir adlarına üç kişi inanmıştı.

Hazreti Eyüp'e Allah sayısız mal-mülk, ayrıca on-iki oğul ve on iki kız babalığı vermişti. Hazreti Eyüp öyle zengin olmuştu ki yaşadığı ildeki bütün köyler onun mülkü idi. Beş yüz çifti olup, ayrıca her çift ekici hayvanların gereçlerini götürüp-getirmek için beş yüz eşeği de vardı. Bunların yanında bir sürü koyun, her

bir sürünün adeti bin koyun idi. Hazreti Eyüp çocuklarını eğitmek için dedesinin dedesi Hazreti İbrahim'in dini Hanif'in kuraylarını öğreten öğretmenler tutmuştu. Hazreti Eyüp çok dindardı. Yer yüzünde onun gibi ibadet eden yoktu. Hazreti Eyüp oldukça cömert olup yoksulları korur, öksüzleri yedirir, içirir, giydirir idi.

Eyüp peygamber böyle zengin bir kişi iken, zaman geldi İblis çobanı oldu, koyunlarını, devler, kurtlar canavarlara parçalattı, tüketti. Kalanları ateşler içinde yaktı. İblis (Şeytan) bu işi inat kıskançlık için yaptı. Hazreti Eyüp'un koyunlarını ortada kalmayınca İblis yalandan ağlayıp, Hazreti Eyüp'un huzuruna çıktı ve dedi;

— Ey! Yüce Eyüp şaşılacak bir olay oldu. Ulu Tanrı göklerden korkunç bir ateş gönderdi. Koyunların üzerine yıldırımlar yağdırdı.

Hazreti Eyüp Aleyhisselam çobanı İblis'e;

— Ne boşuna ağlarsın, o mal davar ulu Tanrı'nındır. Bütün onları bana Tanrı vermiştir. Yine Tanrı almıştır. Sen de uğurlu olsaydın onlarla birlikte yanardın kurtulmazdın.

Hazreti Eyüp böyle deyince İblis rezil ve haşat oldu. İblis yine ulu Tanrı'ya şöyle seslendi.

— Ey! Ulu Tanrım! Kişi nasıl olur da beni yenebilir. Bunda bir sır hikmet var. Henüz çözemedim. Sanırım yine Verdiğiniz sözde duruyorsunuz. Eyüp'le savaşıma devam edeceğim. Sonunda onu yeneceğim.

Bu kez İblis, Hımarla bir olarak Hazreti Eyüp ün beş yüz çiftliğinin yok olmasını planladı. Bunun için yörede yaşayan ve işleri her zaman hırsızlık, talancılık olan Asur haydutlarıyla bu işin yapılması için pek çok girişimlerde bulundu. Onları ikna etti. Bir gece yarısı çiftliklere saldırı yaptılar. İnsanları ve hayvanları öldürdüler, anbarların yağmasını da iki gün de bitirildi. Evleri ağaçları bile yaktılar. Hımar bu durumu Hazreti Eyüp'e bildirmek için yanına gelip olayı anlattı. Hazreti Eyüp şu cevabı verdi.

— Mülk Tanrı'nındır, onu istediğine verir. Sonra da türlü se-

beplerle alır. Ben üzülmedim. Önemli olan İblis'e kendimi kaptırmamaktır.

— Ey! Peygamberim bir şey kalmamıştır.

— İnsan oğlu Tanrı'nın huzuruna giderken götüreceği mal değil imandır. Dolayısıyla öz zenginliğimiz imanımızdır. Demektir Tanrı'ya olan inancımızdır.

Bunun üzerine İblis ile Himar Hazreti Eyüp'un oğullarını kızlarını gelinlerini, evlerini başlarına yıkarak öldürür. Bunu duyan Hazreti Eyüp'ün hanımı Rahme çığlık atar. Bunun üzerine Hazreti Eyüp Tanrı'ya yakarışta bulunur.

— Ulu Tanrım tek bir isteğim var. Bana verdiğin gibi karım Rahme'ye de sabrını esirgeme ver!

Bunun üzerine yüce Tanrı Rahme'ye sabır ve umut verir. Hazreti Eyüp Tanrı ya:

Bir dilim ekmek dilense senden, sen tarla bağışlıyorsun!

Bütün bunlarla başarıya ulaşamayınca, İblis ile Himar yeni bir oyun tezgahlamaya başladılar. Bu sefer Hazreti Eyüp'ün sıhhatini elinden almak için İblis onun yakarış yaptığı yerlere hastalık mikropları türetti. Hazreti İbrahim hastalandı. Gövdesi şişti. Yaralarından sarı sular akmaya başladı. Etleri kurtlarla doldu. Yine Hazreti Eyüp bunlara of! bile demedi.

Bunun üzerine İblis Himar'ı teşvik ederek, Hazreti Eyüp'le alay edip onu kızdırmağa yeltendi. Hazreti Eyüp o duruma geldiki kokmaya yöresindeki kişileri rahatsız etmeye başladı. Yine Yüce Tanrı'ya ibadet edip ona inanmaya devam etti.

Hazreti Eyüp'ün gövdesi binbir türlü kurtlarla doldu. O yere düşen kurtları iyice kendi etini yiyip doysunlar diye gövdesine koyardı. İşte sabırın timsali Hazreti Eyüp böyle kişi idi. Eyüp Peygamberin yaraları yöreyi kokutunca, kendisini köylüleri tutup götürüp köyleri dışındaki çöplüğe attılar. Hanımı Rahme yaralarına konan sinekleri kovalıyordu.

Yine İblis çalışmalarına devam ediyor bu kez Hazreti Eyüp'e inananları inancından geri çevirdi. Hazreti Eyüp'ün yüzüne karşı çöplüğe gelerek kendisine inançları kalmadıklarını bildirdiler.

İblis Hazreti Eyüp'ün hanımı Rahme'yi yoldan çıkarmak için, yöresine genç yakışıklı delikanlılar gönderdi. Bir türlü Hazreti Eyüp'ün hanımı Rahme nin iffetine leke getiremediler.

Hazreti Eyüp yedi yıl böyle kurtlu yaralarla, çilelerle inledi. Yüce Tanrı'ya karşı bütün bu müsibetleri kendine verdiğinden dolayı kızgın, küskün olmadı.

İblis gür sesli bir adam bulup, bütün halkı onunla alay etmeye gönderdi. Bütün bu işkence ve çileleri gören Yüce Tanrı Hazreti Eyüp'a «Ayağını yere vur pınar suyu çıksın.» Hazreti Eyüp ayağını yere vurunca, ökçesi yerinde soğuk bir su fışkırmaya başladı. Hazreti Eyüp'ün hanımı Rahme kocasını bu suyla yıkadı. Hazreti Eyüp bu sudan içti. Eskisinden daha çok sıhhata kavuştu. Bugün Şam yöresinde Eyüp Köyü denilen yerde Eyüp Çeşmesi diye akmaktadır. Bu sudan içen şifa bulur denilmektedir.

İşte burada Hazreti Eyüp sabırla sıhhata ermiş bütün işkenceler karşısında ne intihar etmiş. Ne de inancından geri dönmüştür. Hazreti Eyüp gibi bütün inananlar çeht edenler er geç zafere ulaşacaklardır. Hazreti Eyüp'ü Ulu Tanrı'nın yine eski sıhhatına kavuşturduğunu gören halk bütün heykelleri parçalayıp, yerle bir ettiler. Böylece Hazreti Eyüp'e inandılar.

Fakat Eyüp Peygamberin bu halktan bir kez gönülü kırılmıştı. Şam dolaylarından başını alıp dedesinin dedesi yurdu, Hazreti İbrahim'in doğduğu yer olan Şanlıurfa'ya gelir. Fakat Şanlıurfa'da pek huzur bulamaz. Yıllarca burada dinini yaymak isterse de kabul ettiremez. Şanlıurfa daki Eyüp Peygamber semtine çekilir. Buradaki kendi adıyla anılan mağarada yedi yıl daha hasta ve bitkin yaşar. O devrin Şanlıurfa halkı burada bile kendisini rahat bırakmazlar. Hazreti Eyüp'a Şanlıurfa'lılar çok zulüm ederler. Bunun üzerine Viranşehir dolaylarındaki Eyüp Nebi köyüne sığınır kalır. Burada kendi haline sıhhat bulur. Uzun yıllar kendine inananlarla birlikte Eyüp Nebi köyünü kurar. Orada uzun yıllar yaşar. Eyüp Peygamber 140 yaşında ölür. Ölüm tarihi yaklaşık olarak M.Ö. 1600 dür. Eyüp Nebi köyünde mezarı vardır. Bu yörede geniş bir alan kaplayan 16 tane köy Eyüp Nebi Vakfı'dır.

Burada şunu da hatırlatmakta yarar vardır. Hazreti İbrahim ömrünün başında yoksul çile çekmiş, sonunda huzur bulup zengin olmuştur. Hazreti İbrahim Şanlıurfa'da doğmuş Filistin'de ölmüştür. Hazreti Eyüp ömrünün başında çok zengin huzurlu, ömrünün sonunda yoksul çilekeş olmuştur. Hazreti Eyüp Filistin'e yakın Besniye köyünde doğmuş, Şanlıurfa'ya bağlı Viranşehir ilçesinin Eyüp Nebi köyünde ölmüştür. Hazreti Eyüp dedesinin dedesi Hazreti İbrahim'le yaşantı bakımından ters, inanç bakımından bir bütün bunlar Yüce Tanrı'nın kişi oğlunu bu dünyada yapmış olduğu sınavlardır. O yüce peygamber bu sınavları kazanmış Tanrı'nın sevgili kullarıdır. Onları örnek alıp başlarından geçenlerden ibret alarak inananlar huzur bulur. Gerçeğe, doğruya, güzele, iyiye, adalete, haklıya tereddütsüz, şüphekuşkusuz ulaşırlar.

2 1985

ŞUAYIP PEYGAMBER :

M.Ö. 1860 yılında doğmuştur. Şuayıp Peygamberin ataları, Hazreti İbrahim Peygambere dek ulaşır. Şuayıp Peygamberin babasının adı Mikail dir. Anasının adı kesin olarak bilinmiyor. Fakat anası Hazreti Lut Aleyhisselamın kızlarının soyundandır. Nenesi Lut Peygamberin kızıdır. Lut Aleyhisselam Hazreti İbrahim'in kardaşının oğludur. Şuayıp Medyen ve Eyke ahalisine peygamber oldu. Medyen ve Eyke Hicaz'la Filistin arasındadır. Kur'an-ı Kerîm'de Şuayip Peygamber'in kaviminin insanları uzun yaşadığından uzun ömürlü olduğu söylenir.

Hazreti Musa A.S. 40 yaşında iken gelip Şuayıp Peygamberin kızıyla Medyen'de evlenmiştir. Bu sıralar Şuayıp Peygamber epeyce yaşlanmış yüz yaşına varmıştı. Hazreti Şuayıp Peygamber 300 yıl yaşamıştır. O kadar uzun yaşamıştır ki Hazreti Eyüp A.S. ile Hazreti Musa A.S. hayatlarını ve peygamberliklerini onun devrinde sürdürmüşlerdir, ve ölmüşlerdi.

Hazreti Şuayıp arap toplumuna gönderilmiş bir peygamberdi. Bu günkü Kızıl-Deniz'in kuzeyindeki Akabe körfezi doğu sahillerinde 1 — Medyen halkı 2 — Eyke halkına peygamberlik yapmıştır. Çok güzel arapça konuşan Şuayıp Peygamber, aynı zamanda etkin söylev yapardı. Bunun için Hazreti Muhammed ona peygamberlerin hatipi adını vermiştir.

Çobanlık, çiftçilik, deniz avcılığı bile yapmıştır. Şuayıp Peygamber Kızıl-Deniz'in kuzeyindeki Akabe körfezinin kenarındaki Medyen kentinde doğmuştur. Medyen ve Eyke ahalisi kendisine inanmadı. Eykeliler üzerine çok sıcak bir ısı geldi. Bütün ırmaklar ısınıp kaynadı. Sonra üzerlerine bir bulut geldi. Bu-

luttan ateş yağdı. Bu bulut güneş ile dünya arasında bir mercek oldu. Tüm Medyenliler telef oldular. Medyen ve Eyke halkından kurtulabilenler, bu çok kavurucu sıcaklar yüzünden hep kuzeye yürüdüler. Hazreti Şuayıp A.S. Dicle - Fırat yöresine halkından kurtulabilenlerle geldi. Çoğunlukla Babil - Ninova'yı görenç etti. Altınbaşak ovasına geldi. Hazreti İbrahim'in yakılmak istendiği Balıklı göl ve Şanlıurfa yı halkına gezdirdi. Gezdiği yerlerde halkına peygamberler tarihinden söz etti. Onların doğduğu, öldüğü yerleri tanıttı. Başlarından geçenleri hep anlattı durdu. Ona göre imana gelmelerini öğütledi. Zira bütün peygamberler Sami Peygamberlerin atası sayılan Hazreti Halil İbrahim'in yurdu Şanlıurfa'yı gelir ziyaret edip Hac ederlerdi.

Şuayıp Peygamber Dicle - Fırat havzasını iyice gezdikten sonra halkıyla Tektek dağları üzerindeki eski Şuayıp şehrini kurdu. Şuayıp şehri Şanlıurfa'nın 75 km. doğusundadır. Tektek dağları üzerinde kurulmuş bu şehir ilk çağlardan beri var idi. Bu eski kentin içi ve yöresi mağaralarla doludur. Şuayıp Peygamber bu günkü Şanlıurfa sınırları içindeki Şuayıp şehrinde yıllarca halkıyla birlikte yaşadıktan sonra, oradan uzun yıllar geçince eski baba yurdu olan Medyen ve Eyke dolaylarına yurduna döndü. Fakat o zaman Medyen ile Eyke halkı kendine inanmadı. Hazreti Şuayıp üzüldü. Bu sefer daha güneye Mekke'ye göç etmeye karar verdi. Mekke'de bir süre yaşadıktan sonra M.Ö. 1560 yılında Mekke'de öldü. Müminler kendisini Mekke'de makam ile Rükn arasındaki yere gömdüler. Orada 98 peygamberle birlikte sonsuz uykuda yatmak kıvancına erişti.

10 Kasım 1985

BİLMECELER

Şanlıurfa için yazdığım ilginç öğretici bilmeceler. Bunlar kendim tarafından düşünülüp ortaya konulmuşlardır. Hiç bir zaman yörede söylenen bilmecelerden derleme değillerdir. Onlar benim yöreyi edebi, tarihi, turistik olarak tanıtmak için sergilediğim öz bilmecelerimdir.

1 — Sanayidir, acıdır, sevilir.
Çok hoş bir şeydir,
Her zaman yenir.
Bilin bakalım,
Şanlıurfa'lıya,
En büyük hizmet nedir?

Şanlıurfa'da ısot (biber) fabrikasını kurmak

2 — Bahçada, bağda yetişir,
Kızartılır, karadır, iridir.
Şanlıurfa'da çok yenir.
Bilin bakalım siz,
Şanlıurfa'lıya bu ödül nedir?

Koca iri balcan (patlıcan) kebabı

3 — Meşhur tatlıdır, şekerdir, yenir.
Ceviz, fıstık ile karışır.
Çok ilginç tuhaf şeydir.
Şanlıurfa'lının konuğuna,
Sunacağı çok güzel bir,
Unutulmaz ziyafet nedir?

Şıllık (Şanlıurfa'da bir tatlı türü)

4 — İç yağıdır, kara ettir.
Bayramda seyranda yenir.
Hoşdur şirindir denir.
Ağzı sulandırır,
Bunu pek çoğu bilmez.
Köftelerden birisidir.
Lığlığı köfte

5 — Hışırdır bulunmaz bir avantadır.
Acıdır el değerse kopar,
Elini verir kolunu alamazsın.
Gençler ona yan gözle bakar.
İçi seni, dışı beni yakar.
Her ananın-babanın umududur orda,
Bu Şanlıurfa'nın en yürekler sızısı,
Şeyi nedir bilin bakalım.
Başlık parası

6 — Orta - Doğuyu dolaşıp durmuştur.
Ne yazık çok üzülmüştür.
Kurtlanıp kurtulmuştur.
En sonunda Şanlıurfa'nın,
Bir köyünde,
Ebedî ev kurmuştur.
Eyüp Peygamber (Mezarı Eyüp Nebi köyündedir.)

7 — Binbir kaya altı evleri,
Bazan ürkütür geceleri.
Yazın serin, kışın sıcak,
Yankılatır sesleri.
Şanlıurfa mağaraları

8 — İştahı açtırır, acıdır.
Dudağı ağzı yandırır.
Barsakları mideleri bazan deler,
Sevenleri tiryaki yapar kandırır.
Isot (biber)

9 — Leylek midir, hindi midir,
Nedir bilinmez.
Keldir, dazlaktır.
Nil'e gider, Fırat'a gelir.
Soyu nerde ise tükenir.

Kelaynak

10 — Ağzı sulandırır,
İnce şirin tatlıdır.
Tereyağı, peyniri andırır.
Cepi, keseyi kandırır.

Peynirli kadayıf

11 — Şanlıurfa'da yazardır sanılmaz,
Kelle koltukta gelip gitmiştir.
Adı sanı anılmaz.
Atatürk ona Ursavaş demiştir.
Kurtuluş savaşına girmiştir.
O kadar bilin bu kimdir.

Ali Saip

12 — Dünyada ilk yüksek okuldur.
İnce eletir sık dokutur adama,
Uçsuz-bucaksız Altınovada bulunur.
Etrafı çevrili surdur.

Altınbaşak Üniversitesi

13 — Şanlıurfa'da
Kışın sıcak, yazın serindir.
Bir peygamberin çile evidir.
Suyu var derindir.

Hz. Eyüp makamı

14 — Şanlıurfa'da çok eski,
Orta iki direktir.
Gelen-giden kim olursa,
Orayı görmek çerektir.

Kale mancınık sütünları

15 — Susuz kurak bir yerdir.
Şanlıurfa da dümdüz altın tepsidir.
Suriye'ye doğru uzanır gider.
Onu çifçiler bilir.

Altınbaşak ovası

16 — İki gölde yüzerler.
Seni - beni süzerler.
Şanlıurfa'nın en kutsal hayvanlarıdırlar.
Ecelleriyle ölür giderler.

Balıklı gölün balıkları

17 — Havada uçmuştur.
Ateşe düşüp kurtulmuştur.
Peygamberlerin atasıdır Şanlıurfa'da,
Konuk severlerin yoldaşıdır.

Hz. İbrahim Peygamber

18 — Bulgurdur tuz - biber,
Kara et ile yoğrulur.
Hamur gibi olur.
Dürüm olup yutulur.
Şanlıurfa'lı onu oburca yer.
Nane, maydanoz, soğan,
Turp ile yarışır gider.

Çiğ köfte

19 — Firenk, soğan, maydanoz,
Nar suyu, tuz, biber,
Birbirine karışır.
Çorba ile yarışır.
Soğuk sulu olarak yenir-gider.

Bostana

20 — İstedi de hiç vermediler.
Deli divane gibi,
Sevdiğini bilmediler.
Soğukdu, Muço idi.
Şair Nabi ile yarışırdı.
Dumanlı dağlarda coşardı.
Bu özlemde öldü-gitti
Çiğ köftenin peşinde koşardı.

Mustafa Dişli

21 — Eti yenir,
Hem de pek çok sevilir.
Keçi gibi Şanlıurfa dağlarında gezer.
Esen yellerden hileler sezer.
Dört bacaklı iki boynuzlu,
Sevimli bir hayvan.

Ceylan

22 — Ufacıktır, çıtı-pıtıdır.
Güney - Doğu Anadolu'da
Bolca bulunur.
Tatlısı - baklavası hoş olur.
İki kat kabuğu vardır.
Çerez olarak da tutulur.

Antep fıstığı

23 — Şanlıurfalıydı, Divanı vardı.
Fuzuli'nin Ortadoğu'da öz yoldaşıydı.
Padişahın huzuruna çıktığı kardaşıydı.
Kızartmayı, meyveyi yeyip,
Doyunca, arta kalanlarını,
Cebine koyunca,
Çok mahçup kalan birisiydi.
İçliydi, yürekliydi, şanlıydı.
Kan damlardı kaleminden,
Gerçek bir Osmanlıydı.

Şair Nabi

24 — Dolup içi göl olacak,
Onunla Şanlıurfa hayat bulacak.
Ulu büyük bir adamın adıyla anılır.
Sürekli suyu üç koldan akacak.
Çarkları dönüp karanlıkları aydınlatacak.
Kurak Altınbaşak toprakları,
Ona ilah diye tapacak.

Atatürk Barajı

25 — Kupkuru odundur, şurup olur içilir.
Coca Cola'nın ana maddesidir.
Böbrek taşlarını parçalar döker.
Solunumu kolaylaştırır.
Şanlıurfa'da bolca biter.

Meyan kökü (Biyankökü)

26 — Bir sorun var A! dostlar,
Henekdir - menekdir.
İnkar edilmez bir gerçektir.
Şanlıurfa'lıya en büyük işkence nedir?

Onu ısotsuz bırakmak

ŞANLIURFA KURTULUŞ SAVAŞI ÜSTÜNE BİR KAÇ FIKRA

mek isteyenlerin başına gelmiştir. Hepisi de bunu canlarıyla büyük kazalara sebeb olup ödemişlerdir. Aman ha! İngilizlerden kimse bu kıpkızıl ısota el uzatmasın! Diğer yandan elektrik tehlikelerine karşı hep kırmızı ikazlar konulduğuna göre demek ki bu da bizi yüksek voltajlı elektrik gibi çarpar!

Aynen de böyle olur İngilizler Şanlıurfa'da kaldığı sürece kıp kızıl ısota el sürmezler. Şanlıurfa lılar da kendilerini bir konuk olarak sayar ağırlarlar. Gel zaman git zaman İngilizler Şanlıurfa'yı boşaltır. Anlaşma ile Şanlıurfa'yı Fransızlara devrederler. Fakat Fransızlara Şanlıurfa'lılara bir ısot anlaşması olduklarından söz etmezler. Bundan gayrı Şanlıurfa'da İngilizlerin haklarına Fransızlar sahiptir derler. Her şey eskisi gibi devam edecektir deyip çeker giderler.

Şanlıurfa'lılar da madem her şey eskisi gibi devam edecek biz konuk-sever insanlarız ha İngiliz ha Fransız olmuş ne fark eder. Her ikisi de gavur değil mi? Bu meretlerin, bizden hır çıkmasın Lo! Anlaşmaları bozmayalım! Uluslararası hukukları çiğnemeyelim!

Fransızlar aradan bir süre gecince yaz boyu yaz yavaş-yavaş Ermenilerle birlikte yeşil ısotları birazcık olsun toplamaya başlarlar. Şanlıurfa'lılar ya! sabur ya Allah! çeker. Bahçalarda kalan ısotlar da kızarır kıpkızıl ısot olunca Fransızlar yine Ermenilerle bunları adam başı 250-300 kilo toplamaya başlarlar.

Şanlıurfa'lılar bakarlarki ulan bunların herbiri 300 kilo ısot toplarsa bizim herbirimize 300 er kilo ısot kalmaz. Ulan! Haniya İngilizlerle aynı durum devam edip gidecekti. Şu Fransızlar bizim İngilizlerle yaptığımız Isot Anlaşmasını demekki tanımıyorlar. İngilizler Mondros ateşkes anlaşmasını tanımadıysalar Isot anlaşmasını tanıdılar. Fakat şu Fransızlar Lo! Ne Mondros ateşkes anlaşmasını ne de Isot anlaşmasını her ikisini birden tanımıyorlar...

O halde şu Ermenilerle bu Fransızları Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarına yanaştırmayalım, deyip oda toplantılarında on ikilerin kararı ile Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında Fransız ve Ermenilerle kanlı ISOT savaşlarına başlarlar. Külaplı tepesi, Alaman bağı, Karalök'ün bağı, Halepli bahçaları Fransız ve Ermenilere

mezar olmaya başlar. Böylece Fransızlar hastahane civarında dar bir alana sıkıştırılırlar. Her taraftan yardım almaları da kesilir. Bu durumda çaresiz kalan Fransızlarla Şanlıurfa Kuvayı Milliyesi kumandanı Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş, Ermeni ileri gelenlerinden Doktor Agop Beşliyan, Fransızlardan Yüzbaşı Sajous ile Siyasi Hakimlerinden Hauger olmak üzere bu kişiler arasında bir barış anlaşması imzalar. Şanlıurfa yı Akabe boğazı Şebeke yoluyla boşaltırlar.

Bunu duyan Şanlıurfa'lılar iki kol halinde dağlardan tüm yöre aşiretlerinin toplanması ile Fransızları izlemeye başlarlar. Tam Şebeke Vadisine Fransızlar gelince, dağlardan kendilerini takip edenleri görürler. İlerden köylerden Şanlıurfa'ya yağ, yoğurt, peynir getiren atlılarla karşılaşınca pusuya düştükleri sanısıyla bunlara açarlar. Böylece Şebeke savaşı başlar.
iki saat sürer Fransızlar burada zoru görünce biz Şanlıurfa ve yöresi Kuvayı Milliyesi kumandanı Ali Saip'le barış anlaşması yaptık! Derler bağırırlar;

durumunda değiliz!

Şebeke dağları yankılar. Şanlıurfa'nın ileri gelen çetecileri;

— Şanlıurfa Kuvayı Milliye kumandanı Ali Saip de kimmiş? Biz ne Ali Saip'i tanırız. Ne de onun imzaladığı anlaşmayı Lo!

Bu curcuna bağrışmalar içinde çatışma sürer. Çeteciler kimseyi dinlemez. Bu sefer Fransız askerleri işin kurnazlığını düşünerek Arapça - Dahilek = Teslim! diye bağrışırlar.

Fakat bu Filistin Hicaz cephelerinde çarpışıp Şanlıurfa'ya dönen bir çok silah arkadaşını, hısımını o kızgın çöllerde şehit veren, birinci dünya savaşı Osmanlı askerleri Şanlıurfa çetecilerini iyice çileden çıkarır. Küplere bindirir. Savaş daha da kızışır. Hiddetlenen Şanlıurfa'lı çeteciler, şöyle bağrışırlar.

— Fransızca, İngilizce gibi Arapçayı da yutmuşsuz. Ana diliniz olmuş sanki... Siz Arapçayı nerde öğrendiniz. Şam'da, Kahire'de, Hicaz'da mı? Lawrance nin piçleri...

Savaş iyice yangına döner toz-duman barut kokusu her yanı sarar. Fransızlar:

— Aman! Etmeyin! Eylemeyin! Barış anlaşmalarını çiğnemeyin.

Şanlıurfa'lı çeteciler :

— Ne barış anlaşması Lo! Ali Saip de kimmiş yahu! Biz hiç kendini görmedik.

— Sen gördün mü emi oğlu?

—Yoğ.

— Bir de utanmadan görürsiz mi Lo! Ali Saip'le barış anlaşması diyorlar...

— Peki siz bizim İngilizlerle yaptığımız ısot anlaşmasını tanıdınız mı ki...

Fransızlar :

— Ne ısotu?

Şanlıurfa'lı çeteciler :

— Bir de utanmazdan ne ısotu diyorlar, üstelik yaz boyu yaz ısotları toplayıp yiyorlar. Bizle dalga geçiyorlar! Koymayın! Vurun Lo!

Bu kızgınlık içinde Şebeke savaşı iki-üç saat sürer 650 Fransız askerinin 550'si Şanlıurfa'lı çeteciler tarafından öldürülür, kırılır. Durumu haber alan Ali Saip Ursavaş'ın Kuvayı Milliye'ye emri ile savaş yöresine gelen Kuvayı Milliyece yüz Fransız askeri zorla Şanlıurfa'lı çeteciler ve aşiret erlerinin elinden kurtarılır.

Bu Şebeke savaşı dünya kamu oyunda büyük yankılar uyandırır, Şanlıurfa lı çeteciler dünya adliyesince sorguya çekilir.

— Niçin Fransız askerlerini Şebeke'de öldürdünüz? Ali Saip Ursavaş'ın Fransızlarla yaptığı anlaşmayı neden tanımadınız?

— Yahu! Anlaşmaları biz tanıdık onlar tanımadılar. Onlar ilk önce yurdumuza saldırdı Lo! Çanakkale'de, Filistin'de, Suriye'de binlerce askerimizi hep bu Fransız, İngiliz ve yerli işbirlikçi azınlıklar katletti. Hayranam siye Lo! Biz İslâmlara karşı bu kafirler büyük soykırımı yaptılar!

— Nasıl ne yaptılar?

— 1 — Biz hem İngilizleri hem Fransızları Şanlıurfa'da başta bir konuk olarak aylarca ağırladık.

2 — Fransızlar bizim İngilizlerle yaptığımız ısot anlaşmasını tanımadılar.

3 — Fransızların bizim İngilizlerle yaptığımız ısot anlaşmasını tanımadıklarından dolayı biz de Şebeke'de onların Ali Saip le Şanlıurfa'da yaptığı barış anlaşmasını tanımadık.

4 — Şebeke'de öldürdüğümüz Fransız ve Ermenilerin hesabına gelince biz bunların tohumlarına para vermedik. Eğer bu savaşlarda öldürülenlerin hesabı olarak hapiste yatılacak olunursa ilk önce Rusya'dan, İngiltere den ve Fransa'dan Birinci Dünya savaşına katılan İngiliz, Rus ve Fransız askerlerinin tümü ile bunları cepheye sürenler, bunlarla birlikte Osmanlı ülkesinin kaymağını yeyip, bolca ticaret yapıp, zengin olup Osmanlı yurduna ihanet eden Ermenilerle, Rumlar dünyanın dört bir yanından toplanıp hapse atılmaları gerekir. İşe bakın yahu siz adaleti böyle mi uyguluyorsunuz Lo!

Bütün yargıçların sorularına böyle mantıki cevaplar veren Şanlıurfa'lı çeteciler. Tüm dünya adalet mekanizmasının dimağını allak-bullak eder. Hakimler, savcılar şaşırır kalırlar. Kendi aralarında şöyle konuşurlar.

— Biz bu Şanlıurfa'lı çetecileri hapse atıp da ne elde edeceğiz. Üstelik bizler adaleti uygulayacak olursak daha zararlı çıkacağız. Belki de uyruğu bulunduğumuz ülkeler kendi askerlerimizi ve liderlerimizi savaş çıkarıp adam öldürmekten suçlu saydığımız için bizi kurşuna dizerler. Bırakın! Bu Şanlıurfa'lıları yedi peygamber gelip islah edememiş. Biz hapise atmakla mı islah edeceğiz.

Böylece Şanlıurfa'lı çeteciler Şebeke'de Fransız ve Ermenileri öldürmek suçundan beraat eder. Hapise girmekten kurtulurlar. Böylece ısot anlaşması ve Şebeke savaşının akibeti tarihin karanlıklarına gömülür kalır. Bu iş böyle kapanır gider. Fakat Birinci Dünya Savaşında saldırı ordularınca öldürülen 500.000 Osmanlı askeri ile milyonlarca halkın hesabının savaş suçluları dünya tarihi önünde bütün gerçekleri ile yargılanmayacak mı?

Fakat son yıllarda Ermenilerin türlü-çeşit ülkelerde Türk elçilerini katletmeleri sonucu eski küflü tozlanmış kitaplar dikkat çeker. Araştırılınca ısot anlaşması ile Şebeke savaşı gün ışığına çıkar.

20 Eylül 1985

BEN SANA DEMEDİM Mİ?

Kurtuluş Savaşı sona erdikten sonra T.C. kurulur. Cumhuriyet sağlam temeller üzerine oturtulur. Aradan yıllar geçer. Bu arada T.C. kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e birkaç suikast tertip edilir. Fakat suikastlar başarılı olamaz. Suikastların ele başlarından Ziya Hurşit ve arkadaşları suç üstü yakalanır. Bu arada bu işin tertipcisi sanısıyla pek çok kişi daha tutuklanır. Bütün bunlardan sonra Ürdün'e gitmiş olan Çerkez Ethem'in adamlarının 8 Ekim 1935 tarihinde planlamış oldukları Atatürk'e son suikast olayına adı karışan bir kaç kişi yakalanır. Tutuklananlar arasında Ali Saip Ursavaş da vardır. Ali Saip'i tutuklu halde Mustafa Kemal'in huzuruna çıkarırlar.

Atatürk sorguya başlar:

— Adın, sanın, künyen?

— Revandızoğlu Ali Saip, Kerkük 1887 doğumlu...

— Ali Saip bu Revandız nedir?

— Revandız Farsçada at hırsızı anlamına gelir paşam! Kerkük yöresinde bize bu lakabı takmışlar. Sözde ata - dedem atı çok severmiş ve arkadaşlarının atını aparmış. Kuzey Irak'ın bozuk Farsça konuşan Türkmenleri, sizin anlayacağınız Kürtler, bundan kendisine Revandız demişler. Daha sonra da Revandızoğlu lakabı bize verilmiş.

— Ben sana Şanlıurfa kurtuluş savaşı kahramanı anlamına gelen Ursavaş soyadını vermedim mi? Yoksa sen soyadı devrim kanununu tanımıyor musun? Lakapların, sanların, şanların, şöhretlerin silinip atıldığını bilmiyor musun? Sen bizim yaptığımız devrimlere karşı mı geliyorsun?

— Haşa sümme haşa paşam! Onun sözü mü olur. Ursavaş

soyadını kullandığım zaman Şanlıurfa'lılar benden gıcık alıyorlar paşam! Beni bütün Güney Doğu Şanlıurfa, Musul-Kerkük dolayları Revandızoğlu diye tanır. Siz bana Ursavaş demişsiniz ne çıkar. İş ki Şanlıurfa'lılar Ursavaş soyadıyla beni çağırmalı...

— Demek çağırmıyorlar. Biz onlara çağırtmasını biliriz. Gördün mü Ali Saip başımıza gelenleri, beni öldürtmeye çalışıyorlar. Zamanında senin Şanlıurfa yöresi Kuvayı Milliye kumandanlığını tanımayanlara karşı dert yandığın zaman, milletvekili seçildiği halde Ankara'ya gelmeyenler için, bunlar benim de baş kumandanlığımı kabul etmezler dememiş miydim? Akılsız gövdenin başı çeker. Sen biraz Cebeci hapishanesinde yat da aklın başına gelsin!

Der-demez Atatürk aşıklar otağında söylenen Pir Sultan dal'ın şu şiirini kendine okur :

Güzel aşık cevrimizi,
Çekemezsin demedim mi?
Bu bir rıza lokmasıdır,
Yiyemezsin demedim mi?

Yemeyenler kalır nacar,
Gözlerinden kanlar saçar.
Bu bir demdir gelir geçer,
Duyamazsın demedim mi?

Bunun üzerine Ali Saip Ursavaş'ı Cebeci hapishanesine atarlar. Orada bir müddet hapis yatar. Bunu duyan Ali Saip Ursavaş'ın Şanlıurfa'daki milletvekili aday rakipleri çok sevinirler. Hepisi de Atatürkçü olurlar. Ali Saip Ursavaş bu durumlara çok üzülür. Göz yaşı döker. Sonunda Atatürk işi iyice inceledikten sonra Ali Saip Ursavaş'ı çağırır yanına getirir ve konuşur.

— Ya Ali Saip bu siyaset böyledir. İşte makam - koltuk, şöhret sevdası, nice kurtuluş savaşı kahramanının adını - sanını si-

ler-süpürür. Biz hangi kumandanların gerçek kahraman yurt-sever olduğunu biliyoruz. Allah en iyisini bilir elbet kullar inkar eder belki fakat Yüce Tanrı asla... Kutsal şehitlerimiz, gazilerimiz kimin ne olduğunu bilir üzülme sen!

Bunun üzerine Ali Saip Ursavaş'ın gözlerinden yaşlar akar ve şöyle konuşur.

— Ağırıma gidiyor paşam! Size karşı olacağımla suçlanmak. Bizler sizinle beraber Libya'da, Derne, Topruk'da İtalyan'larla savaştığımız ah! o günler. Çukurova'da gördüğümüz o acıklı olaylar. Şanlıurfa'da ve yöresinde Fransız-Ermenilerle ölümle burun buruna boğuştuğumuz yıllar. Sonunda ulaştığımız zafer. Türkiye Cumhuriyetinin genç bir delikanlı gibi dünya devletleri içinde şahlanması. Bizi çekemiyorlar paşam! Kaleyi içten feth etmek için bizi birbirimize bırakıyorlar. Fitneyi fesatı körüklüyorlar. Biz kader arkadaşıyız paşam sen de doğum yeri özlemi çekiyorsun, Selanik'de doğmuşsun. Mecliste bile milletvekili seçilme şartı olarak T.C. sınırları içinde doğmuş olmak gereklidir demediler mi? Ben de Kerkük doğumluyum. Musul-Kerkük Mısak-ı Milli sınırları içindeydi paşam! İngilizlerin oyununa geldik. Sınır dışında kaldı. Nedir ki Musul-Kerkük petrol rezervleri ile dolu. Petrol gölü bir yer.

Sonra Ali Saip Ursavaş devam eder göz yaşları içinde şu Kerkük türküsünün sözlerini okur :

Su seni mahmur yakası,
Yoktur o yarin vefası.
Hacı Molla Seyit balası,
Diye, diye dilimden buldum.
Üstelik o yardan oldum.

Kerkük'e düştü yolum,
Yar çekme çıkar kolum.

Gelsin o gelip-giden,
Ben sevdiğimden sorum.

Kerkük'ün kalesiyem,
Dibinde lalesiyem Aho!
Burdan bir güzel geçti.
Ben onun kölesiyem.

Bu türkünün anlamı Atatürk'ü çok etkiler. Gözleri yaşarır ve dolar. Ali Saip Ursavaş bundan sonra girdiği duruşmada beraat eder hapisten çıkar kurtulur.

21 Ekim 1985

ISOT İLE ŞAMUG

Şanlıurfa kurtuluş savaşından sonra Şanlıurfa'nın köy ve kent odalarında yapılan sıralar ve oda toplantılarında kurtuluş savaşına dair pek çok şakalaşmalar, atışmalar olur. Bazan bu söz münakaşaları kavgalara kadar varırdı. Yine Şanlıurfa'nın kent merkezinin kenar mahallelerinde bir oda sırası olur. Oda toplantısına pek çok Şanlıurfa'lı ve Siverekli katılır. Sohbetlerde sıra Siverek'in Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılıp - katılmadığına gelir. Söz konusu budur. Şanlıurfa'lı Cemo ile Siverek'li Bozan söz atışmasına girişip;

Cemo, Bozan'a;

— Kurtuluş savaşında Siverek'liler Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılmamışlardır. Ve Urfa'nın şanına şan katmamışlardır Lol..

Bunu oda toplantısında duyan Bozan sinir küpü olur. Eski Türkçe okumasını bilen Bozan'ın tarih bilgisi de bir hayli ilerde idi. Şöyleki evinde yeni Türkçenin yanında eski Türkçe yapıtlar da bulundurmakta imiş. Bozan çiftçi olması açısından köy medresesinde ilk önce eski Türkçe okumuş sonra yeni Türkçeyi öğrenmişti. Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılmış babasından kendine hatıra kalan Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri kitabını ayrıca Ahfada Yadigar Urfa mücahedesi Binbaşı Ali Rıza Bey'in yapıtını, üstelik Siverek'li Kerim Fırat'ın Urfa Kahramanları kitaplarını iyice okumuş. Bu tarihi belgeleri de canı ciğeri gibi dolabında saklar. Diğer yandan kurtuluş savaşına katılmış öz babasından ve onun gibi pek çoklarından kahraman Siverek'in Şanlıurfa kurtuluş savaşın-

da göstermiş olduğu üstün atılımı can kulağı ile dinlemişti. Hemen Cemoya köpürür:

— Kahraman Siverek, Şanlıurfa'nın kurtarıcısıdır!

Diye ileri atılır.

— Hele işe bak yahu! Görürsiz mi? Siverek bizden ileri geçir! O kahramanı başdan kaldır!

Bozan sinirli :

— Niye kaldıracak mışım Kahraman Siverek, Yahya Kemal Beyatlı'nın dediği;

«Bin atlı akınlarla çocuklar gibi şendik,
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik.»

Örneği bin atlı ile Karaköprüye gelmiş. Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında Şanlıurfa'yı kuşatmıştır. Fransızları Şanlıurfa' dan kahraman Siverek aşiretleri Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'tan aldıkları emir gereğince temizlemişlerdir.

Cemo;

— Vay! Vay! Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş da kimmiş. Şanlıur- Büyük Hacı Mustafa kumandasında kurtarmışlardır.

Bozan :

— Eğer Şanlıurfa'yı Büyük Hacı Mustafa kumandasında on ikiler kurtarmış olaydı Şanlıurfa'nın ileri gelir ağalarından altmış-yetmiş kişi silahlanıp, İngilizler Şanlıurfa'ya otuz kilometre yaklaştıklarında kendilerine karşı iki saat bir silahlı çatışmaya girişirler. Arkalarından Şanlıurfa'nın yediden yetmişi gelirdi. Bunu Sivereklilerin duyar-duymaz iki saat içinde Siverek'ten bin atlı aşiret kuvveti soluğu Şanlıurfa'da alır. Ve İngilizler elini kolunu sallayıp Şanlıurfa'ya giremezdi. Sizler Şehit Nüsret Bey kadar olamadınız. Şanlıurfa'nın devrinin ağaları Şehit Nüsret Bey kadar olaydı Şanlıurfa'ya İngilizlerin girmesi mümkün müydü?

Cemo yine geri durmaz :

— Töh! Şanlıurfa'yı Ali Saip Ursavaş kumandasında Siverek aşiretleri gelip kurtarmışlar. Kuzum Siverekli aşiretler o zaman gelip Şanlıurfa'yı yağma-talan ettiler. Her yanı soyup- soğana çevirdiler, ne bulduysalar götürdüler. Sivereklilerin savaşmak için değil de yağma için Şanlıurfa'ya akın ettiler.

— Orada takoz koy begim! Siverek'liler çapulcu değildir. Biz gerçekleri savunuyoruz. On ikiler fiilen savaşa katılmamış olup yaşlı kimselerdi. Perde arkasından gizlice halkı örgütlemek için uğraşmışlar. Çetelerimize yiyecek yardımında bulunmuşlar. Sonradan Kuvayı Milliye'ye katılmışlardır. Allah kendilerinden razı olsun! Siverek'ten savaşmak için gelen aşiret erlerine yemek yapmışlardır. Bu kahramanlığın ikinci aşamasıdır. Birinci aşaması cephede kanıyla canıyla savaşmaktır. Sizin on-ikiler dedikleriniz Hazreti İsa'nın on-iki havarisine benziyor.

Bütün bunlara Cemo çok kızar ve şöyle haykırır.

— Şamug! Tırşıkcılar sizi... (Tırşık bir çeşit domatesten yapılan Siverek yemeği, Sivereklilerbu tür yemeği çok yaparlar.) Sizler bizi Fransızlar elinden kurtardınız he mi?

Der ve sofrada bulunan tırşık sahanını Bozan'ın başından aşağı döker. Buna öfkelenen Bozan sofra kenarında bulunan ısot ölbesini (küleğini) kaptığı gibi Cemo'nun yuzune-gozune serper. Tırşık, bostana, çiğ köfteler, o güzelim peynirli kadayifler birbirine karışır.

— Isot! Sizi gidi ısotcular diye köpürür.

Orada bulunan herkes ne oluyor diye ikisini de tutar geri çeker. Toplumda ya sabur ya Allah diye mırıldanmalar olur.

Toplum :

— Kahramanlığının da, şanının da, şöhretinin de... Bu çiğ köfte sıramızı da ağu ettiniz bize hiç bir şey tadamadık.

Sırayı veren :

— Ben sıramı savmışam ha!

Bu arada fırsat bulan Cemo Bozan'ın burnuna birden bir yumruk indirir indirmez... İkisi arasında bir ara dalaşma olur. Cemo Bozan'a şöyle haykırır.

— Seni Fransa'ya göndereceğiz. Orada Fransızlara Kahraman Siverek dediklerinin, Fransızlara karşı nasıl kahramanlık gösterdiklerini anlatırsın.

— Beni kimse Fransa'ya süremez!

— Seni gibi kanı bozuklar Fransa'da gezerler. Mezarları da orasıdır.

— Oğlum sen ne demek istiyorsun? Yılmaz Güney'i mi söz ediyorsun! Ulan açık konuş! Seni gibi bölücüler ona sen Türk değilsin dediler o da hemen inandı.

Sözlerde Yılmaz Güney'in adı geçmeye başlayınca konuşmaları Şanlıurfa'lı birisi hemen teybe almaya başlar. Nedir ki Kahraman Siverek'liyi propaganda örgütcüsü diye delilli olarak yakalatıp hapislerde çürütmek bu Şanlıurfa'lıda teyp olduğundan oda sırasında kimsenin de haberi yoktur.

— Sizin Kahraman Siverek dediğiniz bir kargaşa yuvasıdır. Şanlıurfa'nın şanına leke getiren bir yerdir. Sen ne kahramanlığından söz ediyorsun! Ulan dönek!

— Ben de görmedim senin gibi bir kelek.

— Sen şu Karaköprü dağlarını bu tarafa geçmeyeceksin.

— Zaten Siverekliler Fransızları Karaköprü dağlarından öteye geçirmemişlerdir. Yiğit Siverek beş milletvekili ile T.C.'nin kurucularındandır. Atatürk devrim ve ilkelerinin bayrağını dalgalandıran beş milletvekili ile ilk T.B.M.M. nin kurucularındandır. İlk Siverek milletvekilleri de şunlardır. koşup ilk meclis kurultayına katılmışlardır.

1 — Mustafa Lütfü Bey,
2 — Mehmet Sırrı Bey,
3 — İhsan Bey,
4 — Bekir Sıtkı Bey,
5 — Abdülgani Bey.

Şanlıurfa'nın da ilk milletvekilleri şunlardır:

1 — Ali Saip Ursavaş - Kerkük Türklerindendir.
2 — Bozan Şahin - Suruç'ludur.
3 — Hacı Hayali Efendi (Hayali Yaşar) - Birecik'lidir.
4 — Belediye Başkanı Büyük Hacı Mustafa Efendi. Şanlıurfa'nın merkez yerlisidir. Seçildiği halde ilk T.B.M.M. toplantısına katılmamıştır.
5 — İleri gelenlerden Hacı Esad Efendi; Şanlıurfa'nın merkez yerlisidir. O da T.B.M.M. ilk toplantısına katılmamıştır. Bunlar kurtuluş savaşında böyle yaptıkları için sonradan Atatürk

bunların ileri gelenlerini surgune bile yollamışlardır. Pek çok Şanlıurfa'lı ağa ve başkanları Hacı Kamiloğlu Mustafa Türkiye'nin dört bucağına sürülmüşlerdir. Oh! olsun!

Görülüyorki Şanlıurfa'nın merkez yerlisi iki milletvekiliniz her iki tarafı idare etme açısından T.B.M.M. ilk toplantısına katılmamışlardır. Kahraman Siverek'in beş milletvekili de Kemalist (Atatürkçü) tutumuyla beşi birden kesin kararlarım alarak ilk meclis toplantısına katılmışlardır.

Cemo :

— Vay! Vay! Siverek'i sen bu gidişle başkent yapacaksın.

Bozan :

— Siverek T.C. kurulduğunda vilayet idi. Ergeç yine vilayet olacaktır. Hilvan, Bucak, Karacadağ, Karakeçili bizim ilçelerimiz olacaktır.

— Sen bu gidişle Şanlıurfa'yı Siverek'in ilçesi mi yapacaksın Körrol!

— Göreceksiniz Kahraman Siverek'in Belediye Başkanlığına Şanlıurfa'yı kurtaran kahramanların en başına Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın resmini asacağız. Yanına Binbaşı Ali Rıza Bey'i, Çüdi Paşa'nın resimleri, Kerim Fırat'ınkini de... Altlarına da şunları yapıştıracağız.

Siverek aşiret kumandanları;

1 — Mehmet Emin Efendi,
2 — Mehmet Sakıp Efendi,
3 — Badıllı aşiret başkanı Sait Bey,
4 — Mehmet Ramazan Ağa,
5 — İzol aşiret başkanı Bozan Bey,
6 — Baziki aşiret başkanı Bekir Arus Ağa,
7 — Şeyhanlı aşiret başkanı Hacı Ömer Efendi,
8 — Döğerli aşiret başkanı Bekir Ağa.

Size nisbet olsun diye Şanlıurfa belediyesine resimlerini asmadığınız, hiç olmazsa on ikilerin resimleri arasına katmadığınız, Siverek milli kahramanları yanında, Şanlıurfa'lı yedek subaylardan kurtuluş savaşı kahramanları Ahmet Mesçi ve Cevdet

Emiroğlu'nun resimlerini de asacağız. Diğer yandan Siverek'ten Şanlıurfa'nın imdadına yetişen Fransızlarla savaşan bütün Siverek yoksul kimselerinin adını da tesbit edip resimlerini bulduklarımızı Şanlıurfa'yı kurtaran Siverek kahramanları müzesine koyup halka açacağız. O meşhur arabacı Salih'ler, Remtelebe'ler o kurtuluş savaşı müzesinde şahlanacaktır.

— Siverek'in kalesine altın harflerle yiğit Siverek yazacağız. Kırk parça top ateşiyle vilayet olacağız. On-ikiler kurtuluş savaşında çetecilerimize yemek yaptırmışlardır. Bu gün de Şanlıurfa'lı on-ikilerin torunları, valilere, tugay komutanlarına subaylara müdürlere, şeflere ziyafet çekip istediklerini yaptırıyorlar. Soy-sopuna çeker...

— Bizler misafirperver insanlarız!

— Firenkçiler ne olacak, parasız, pulsuz bir yoksula ziyafet çekin! Sevaba girin bu gibi devlet memurlarına T.C. aylık veriyor, kendi ceplerinden yesinler. Böylece gebe kalıp ona-buna devletin çıkarlarından taviz vermesinler.

— He! Lo!

— Adaşım Şanlıurfa'nın ilk Türk valisidir. Ata-dedem büyük Selçuklu Türkü Bozan Bey 28 Şubat 1087 tarihinde Şanlıurfa'yı Haçlı sürülerinin elinden alarak, zapt ederek, Şanlıurfa'nın ilk valisi olmuştur.

— Herhalde sen de Siverek'in ilk valisi olacaksın.

— Olmuşlar Begim! Olsam bile ben ilki olamam. Zaten Kahraman Siverek vakti zamanında vilayet idi.

Cemo :

— Ulan! Sen beni nasıl konuşturmazsın! Senin ağzını yırtarım.

Cemo, Bozan'a saldırmak isterse de ordaki toplum bırakmaz Cemo'yu odadan dışarı çıkartırlar. Buna hers eden Cemo :

— Ulan biz Şanlıurfa'nın kahramanlığını savunduk. Siz hepiniz Siverek'li ile bir olup beni odadan toplumdan kovdunuz. Üç-beş Siverek'liden korktunuz. Bu Urfa'ya kahraman diyenin anasını...

Der ve bir taş atıp toplantı odasının camını kırar. Böylece

karanlıkta yitiklere karışır. Meydan tamamen Siverek'li Bozan'a kalır ordaki topluma her şeyi puntuna getirip bir söylev çeker.

— Beyler toplumda böyle bilgisiz kimseler her zaman çıkar! Şanlıurfa kurtuluş savaşının özü şöyledir. Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında Erzurum ve Sivas kurultayları gereğince alınan kararlarda Atatürk ve arkadaşlarının önderliğinde yönetilen kurtuluş savaşımız. Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında Karaköprü köyünde toplanan Şanlıurfa aşiret erleri Şanlıurfa Kuvayı Milliyesini kurmuşlar. Karaköprü'den dere boyu nar bahçaları içinden süzülerek Allah! Allah! haykırışları ile Harran ve Bey kapıdan içeri giren başkumandan Ali Saip Ursavaş emrindeki Siverek aşiret kumandanları Şanlıurfa'da Onikiler ve hısımlarının bu Kuvayı Milliye'ye katılması ile Fransızlar Şanlıurfa'da kuşatma altına alınmışlar. Bağ ve bahçalarda Fransız ve Ermenileri haşat ettikten sonra Şebeke vadisine kadar kendilerini izleyip 11 Nisan 1920 tarihinde Şanlıurfa'yı kendilerine mezar yapmışlardır. Kendilerini hış etmişlerdir. İşte Şanlıurfa kurtuluş savaşının özeti budur. Daha geniş bilgi edinmek isteyenler. Şu eserleri okusunlar. Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın Kilikya Faciaları ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri, Binbaşı Ali Rıza'nın Ahfada Yadigâr Urfa Mücahedesi, Siverek'li Kerim Fırat'ın Urfa Kahramanları kitaplarını bulup eski Türkçesinden Osmanlıca bilenlere okutsunlar. Bu gibi Şanlıurfa'lıdıra kalırsa bize nerde ise Türk değilsiniz. Başınızın icabına bakın diyecekler. Siverek aşiretlerinin kökü Büyük Selçuklu Türklerine dayanır; Karahanlılar, Bucaklar, Milliler, Döğerliler, Döğerli aşiretinin bir kolu Döğerli Türkmenleri diye Suriye'deki Caber kalesi yöresinde yaşamaktadır. Şeyhanlılar; Bir kolu Suriye'nin Deyrizor dolaylarında yaşayan Selçuklu Türkmenleridirler. İzollar; İz oğullarının kısaltılmışıdır. Badıllar (Baydıllılar) bir kolu Malatya'da yaşamaktadır. Malatya'da yine İzollar da vardır. Cihanbeyliler; bir kolu Şanlıurfa'da diğer kolu Konya Cihanbeyli'dedirler. Kara Keçililer bir kolu Şanlıurfa'da diğer kolu Bursa'dadırlar. Bursa'dakiler Türkçe Şanlıurfa'dakiler kürtçe denilen Arapça, Türkçe, Farsça'dan ibaret, bozuk Farsça olan bir dil konuşurlar. Kürtçe Osmanlıcanın daha ileriye gitmiş bir şeklidir. Bunun

tohumunu ekenler Büyük Selçuklu devlet adamlarının ana dilleri Türkçe olmasına karşılık devlet dilini Farsça kabül etmeleri ile başladı. Osmanlıların da Arapça ve Farsçayı baş tacı etmeleri yüzünden biz de Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da Kırmanlaştık. Yani dağda, bayırda, kırda yaşayan ulus haline geldik. Çok şükür ki Türkiye Cumhuriyeti devleti kuruldu da biz de Atatürk devrim ve ilkelerinin doğrultusunda özümüze dönmeye başladık.

Yoksa Rus, Fransız, İngiliz sömürgecileri Türk ulusunun ulusay bütünlüğünü bozup, parçalayıp yurdumuzu elimizden alıp hepimizi tutsaklığa itmek için her biri de Türk boyları olan Oğuzlarla Kırmanları savaştırıp aralarını açıp, bilhassa Ruslar bunu Kafkasya ve Orta-Asya'daki Türk boyları arasına fitne sokarak yapmaktadırlar. Çar Deli Petro'dan beri izledikleri siyasetin ürünü olarak Akdenize inmek istiyorlar. Bütün dünya bilsinki biz Güney ve Doğu Anadolu'da yaşayan Kırman boyları, Selçuklu Türkmenlerinin öz torunlarıyız. Kökümüz de Türktür, filizimizde. Allah bize Türk bayrağı altında kundak beşikte ninni, ölümde kefen nasip etsin.

Toplum hep bir ağızdan amin der! Odadaki toplumdan çıt çıkmaz. Böylece ısot ile Şamugun davası da son bulur.

24.Eylül.1985

HE! BABO!

Şanlıurfa'yı işgal eden Fransızlarla Ermeniler yazın bağ ve bahça ürünlerini topladıkları gibi... Fransız askerleri Şanlıurfa'nın kadın hamamı Vezir hamamının etrafında dolaşmaya başlarlar. Bu Şanlıurfa'lı Memo'nun zoruna gider. Hemen arkadaşları ile birlikte bir örgüt kurmaya karar verir. Bütün bu durumları akşamleyin babasına anlatır.

— Fransızlar evlerimizin etrafında dolaşıyor babo...

— Oğul bir şey olmaz. Onlar İngilizler gibi misafirlerimizdirler. Çoğa kalmaz onlar da giderler. Biz Şanlıurfa'lılar misafirperver insanlarız; bizden bir hır çıkmasın.

Memo sinirli biçimde:

— Ya sabur! Ya Allah!

Diye yutkunur ve der.

— Babo! Bana mavzerini ver derem siye!

— Aman oğlum Fransızlardan birini kızar-mızar öldürürsün. Amanin katil olursun! Dinimizde adam öldürmek çok günahtır.

Aradan bir zaman geçer Fransız askerleri yine Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarının ürünlerini toplamaya başlarlar. Bilhassa kıpkızıl ısotları torba ve sepetlere doldurup kumandanları Sajous'a götürürler. Memo koşar seğirtir babasına;

— Babo yine Fransız ve Ermeniler bahçalarda kıpkızıl ısotları topladılar.

— Bir şey olmaz oğlum! Allah onların belasını verir. Hiç sesini çıkarma sen.

Üçüncü sefer Memo babasının tüfenkini habersizce alır. Arkadaşları ile birlikte Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarına giren Fransızlara karşı açılan kanlı ısot savaşlarına katılır. Fransızlar

tohumunu ekenler Büyük Selçuklu devlet adamlarının ana dilleri Türkçe olmasına karşılık devlet dilini Farsça kabül etmeleri ile başladı. Osmanlıların da Arapça ve Farsçayı baş tacı etmeleri yüzünden biz de Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da Kırmanlaştık. Yani dağda, bayırda, kırda yaşayan ulus haline geldik. Çok şükür ki Türkiye Cumhuriyeti devleti kuruldu da biz de Atatürk devrim ve ilkelerinin doğrultusunda özümüze dönmeye başladık.

Yoksa Rus, Fransız, İngiliz sömürgecileri Türk ulusunun ulusay bütünlüğünü bozup, parçalayıp yurdumuzu elimizden alıp hepimizi tutsaklığa itmek için her biri de Türk boyları olan Oğuzlarla Kırmanları savaştırıp aralarını açıp, bilhassa Ruslar bunu Kafkasya ve Orta-Asya'daki Türk boyları arasına fitne sokarak yapmaktadırlar. Çar Deli Petro'dan beri izledikleri siyasetin ürünü olarak Akdenize inmek istiyorlar. Bütün dünya bilsinki biz Güney ve Doğu Anadolu'da yaşayan Kırman boyları, Selçuklu Türkmenlerinin öz torunlarıyız. Kökümüz de Türktür, filizimizde. Allah bize Türk bayrağı altında kundak beşikte ninni, ölümde kefen nasip etsin.

Toplum hep bir ağızdan amin der! Odadaki toplumdan çıt çıkmaz. Böylece ısot ile Şamugun davası da son bulur.

24.Eylül.1985

HE! BABO!

Şanlıurfa'yı işgal eden Fransızlarla Ermeniler yazın bağ ve bahça ürünlerini topladıkları gibi... Fransız askerleri Şanlıurfa'nın kadın hamamı Vezir hamamının etrafında dolaşmaya başlarlar. Bu Şanlıurfa'lı Memo'nun zoruna gider. Hemen arkadaşları ile birlikte bir örgüt kurmaya karar verir. Bütün bu durumları akşamleyin babasına anlatır.

— Fransızlar evlerimizin etrafında dolaşıyor babo...

— Oğul bir şey olmaz. Onlar İngilizler gibi misafirlerimizdirler. Çoğa kalmaz onlar da giderler. Biz Şanlıurfa'lılar misafirperver insanlarız; bizden bir hır çıkmasın.

Memo sinirli biçimde:

— Ya sabur! Ya Allah!

Diye yutkunur ve der.

— Babo! Bana mavzerini ver derem siye!

— Aman oğlum Fransızlardan birini kızar-mızar öldürürsün. Amanin katil olursun! Dinimizde adam öldürmek çok günahtır.

Aradan bir zaman geçer Fransız askerleri yine Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarının ürünlerini toplamaya başlarlar. Bilhassa kıpkızıl ısotları torba ve sepetlere doldurup kumandanları Sajous'a götürürler. Memo koşar seğirtir babasına;

— Babo yine Fransız ve Ermeniler bahçalarda kıpkızıl ısotları topladılar.

— Bir şey olmaz oğlum! Allah onların belasını verir. Hiç sesini çıkarma sen.

Üçüncü sefer Memo babasının tüfenkini habersizce alır. Arkadaşları ile birlikte Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarına giren Fransızlara karşı açılan kanlı ısot savaşlarına katılır. Fransızlar

ve Ermeniler bağ ve bahçalarda birer-ikişer öldürülür. Akşamleyin olunca Memo eve gelir babası ona:

— Görürsin mi Memo! Fransız ve Ermenilerin belasını Allah yavaşça veriyor.

Memo hiç ses çıkarmaz altmış üç gün boyunca kanlı ısot savaşlarına katılır. Babası altmış üç gece ayni sözü oğluna tekrarlar. Fakat Memo kanlı ısot savaşlarına katıldığından hiç babasına söz etmez. Altmış üç gün sonunda Memo yine arkadaşları ile birlikte yine iki kol halinde dağlardan Fransızları takip edip Şebeke savaşına katılır. Şebeke'de Fransız ve Ermenileri haşat ettikten sonra, Şanlıurfa'ya kalabalık halinde döner. Balıklı göl Halil-ül-Rahman'da toplum içinde iken babası kendisini görür. Bütün Şanlıurfa sevinç içinde Şebeke savaşından dönen çetecilerin resmi geçiti olurken. Şebeke savaşının Fransızlar için acı sonucunu duyunca hemen oğlu Memo'nun yanına gelir.

— Gördün mü Memo! Sana Fransızların Allah belasını verir dememişmiydim. Duydun mu? Fransızların Şebeke vadisinde Allah belasını verdi.

— He! Babo! arkadaşlarımla birlikte Fransızlarla bağ ve bahçalarda kanlı ısot savaşlarına girmeseydik. Fransızlar Şanlıurfa'nın bahçalarındaki tüm kızıl ısotları toplar yer, iyice azar analarımızın koyunlarına bile gelir girerlerdi.

26.Eylül.1985

İNGİLİZLERLE GİZLİ ISOT ANLAŞMASI OLDUĞUNU NE BİLEYİM PAŞAM :

Şanlıurfa kurtuluş savaşı sona erdikten sonra Mustafa Kemal Şanlıurfa milletvekillerini Ankara'ya çağırtır. Fakat Şanlıurfa'nın yerli merkez il milletvekilleri korkusundan Ankara'ya gidemezler. Bunlar şunlardır.

1 — Belediye Başkanı Büyük Hacı Mustafa Efendi,

2 — İleri gelenlerden Hacı Esad Efendi.

Diğer üç Şanlıurfa milletvekili; Kerküklü Alip Saip Ursavaş, Suruçlu Bozan Şahin, Birecikli Hacı Hayali Efendi (Hayali Yaşar) Ankara'ya ilk T.B.M.M. kurultayına katılır. Mustafa Kemal Şanlıurfa milletvekillerini sorguya çeker.

— Şebeke'de Fransız askerlerini niçin yok ettiniz. Emrimiz olmazdan orada neden Şebeke savaşını yaptınız? Bütün diğer Şanlıurfa milletvekillerinde çıt yok hepisi titremeğe başlar.

Ali Saip Ursavaş cevap verir;

— Paşam Şanlıurfa'nın ileri gelenleri İngilizler Şanlıurfa'ya gireceği zaman İngilizlerle ısot anlaşması yapmışlar. Ayrılırken de her şey eskisi gibi devam edecek demişler. Fransızlara Şanlıurfa'yı devretmişler, çekip gitmişler. Fransızlar gelince ısot anlaşmasını tanımamışlar. Şanlıurfa'lılar da buna kızarak bizim Şanlıurfa yöresi Kuvayı Milliye'sinin Fransızlarla yaptığı barış anlaşmasını Şebeke'de tanımadıklarını söyleyip. Şebeke dağlarında Fransızlarla savaşa tutuştular. Beş yüz elli Fransız askeri ve ermenileri orada öldürdüler. Kuvayı Milliye emrim gereği yöreye yetişip yüz Fransız askerini ve ermenilerin bir kısmını

zorla Şanlıurfa merkez çetecilerinin elinden kurtardı. Eğer Kuvayı Milliye oraya yetişmeseydi onlar da öteki dünyayı boylayacaktı. Dediklerine göre yirmi Fransız askeri de Şanlıurfa'da iken Şanlıurfa ısotundan bolca yedikleri için tazı gibi kaçıp Suriye'deki birliklerine ulaşmışlar.

— İşe bakın yahu! Biz burada yurtta barış dünyada barış diye herkese haykırıyoruz, şunların yaptığına bakın!

— Aman paşam sen bilirsin bu Şanlıurfa'nın ileri gelenlerini, hacılarını, hocalarını, müftülerini İttihat Terakkicilerin yaptığı gibi batılılaşma ayağına, sırf batıya yağcılık olsun diye asmayalım. Şu Fransızlar kaç paralık bir millettir. Eğer onlarda asalet olaydı. Kanuni Sultan Süleyman'ın Alman Kıralı Şarlkere karşı I.Fransuva'yı tutup Fransızlara yardıma koşmasını dünya tarihinde var oldukça unuturlarmıydı? Üstelik Kanuni Sultan Süleyman'ın kendilerine vermiş olduğu kapitülasyonlarla Osmanlı ülkesini iyice sömürdüler. Böylece zenginleşip Osmanlı azınlıklarını para ile besleyip silahlandırıp, ayaklandırdılar. Bizi böylece arkadan vurdular.

— Var ol Ali Saip! Sen zeki adama benziyorsun artık ülkemizde kapitülasyon-mapitülasyon kalmayacak kökünü temizleyeceğiz. O Şanlıurfa'lıların ısot dedikleri nedir Ali?

— Paşam araştırdım ısot Azeri Türk lehçesinde ıssıot; ısıtanot anlamına geliyor. Bir tür ısırgan otu öbekinde olan bitkidir. Bu ad Elazığ ilinde bile köylerde kullanılmaktadır. Çok acı bibere ısot diyorlar. Bir de yiğit Siverek'lilerin Fransızcadan gelme domatese, şamug diyorlar. Şanlıurfa'lılarda domatese Fransız işi olduğu için firenk adını vermişler.

— «Hiç bir şeye benzemez ananın sesi,

Arasan bulunur her sözün Türkçesi» Ziya Gökalp boşuboşuna dememiş. Türk dili dillerin en zenginidir. Yeterki Türkçe itina sabırla işlensin.

Derhal halkın dilindeki köylünün konuştuğu öz Türkçe adlar taranmalı, elenmeli bunlar dil bilimciler tarafından sözlüklerde toplanmalı. Böylece Türkçenin söz dağarcığını zenginleştirmeli. Dilimizi yozlaştıran yabancı kelime akınından kurtaralım!

— Paşam! Şu Fransızlar I. Fransuva zamanından bu yana

bizim dostumuz idi. Kendileri kuzu iken, onları besleyip koyun ettik. Koyun iken kudurup birden bire canavar oldular. Ben de Osmanlı okullarında bir Fransız dostu olarak yetiştim. Fakat Çukurova'da, Şanlıurfa'da Fransızların Türklere yaptırdığı zulmü görünce hayal kırıklığına uğradım. Besle kargayı oysun gözünü, üstelik bu Fransızlara Kanuni Sultan Süleyman'ın tanıdığı kapitülasyonlarla Osmanlı ülkesini ticaretle iyice sömürüp kodamanlaştılar. Bu Fransızlar Osmanlı hükümetinin kendileriyle imzaladığı dostluk anlaşmalarını 1. Dünya Savaşında tanımayıp İngiliz ve Ruslarla birlikte Osmanlı ülkesini yakıp küle çevirdiler. Üstelik Şanlıurfa'da Şanlıurfa'nın ileri gelenleri ile İngilizler arasında yapılmış olan ısot anlaşmasını bozmalarına sinirlenen Şanlıurfa'lı çetecilerin Şebeke'de Fransız askerlerini öldürmeleri Fransızların bu yaptıkları karşısında devede kulak kalır paşam!

— Diğer Şanlıurfa Milletvekilleri nerede Ali?

— Paşam onlar benim Şanlıurfa yöresi Kuvayı Milliye kumandanlığımı bile kabül etmiyorlar. Onlara ben sorgu-sual edebilirmiyim?

— Ne? Onlara kumandan beğendiremiyoruz be kardeşim, Nüsret Beyi gönderdik İngilizlere teslim edip astırdılar. Binbaşı Ali Rıza'yı gönderdik ele verdiler. Soluğu Siverek'te aldı. Seni gönderdik Fransızlarca tutuklanmak üzere iken Siverek'e kaçtın. Neyse sen uyanık çıktın aferim! Canını kurtardın, Siverek aşiretlerini Şanlıurfa yöre aşiretlerini örgütleyerek Fransızları Şanlıurfa'dan çıkarmayı başardın, üstelik yurtta barış dünyada barış ilkesini uygulayıp yüz Fransız askerini ölümden kurtardın. Sağ kalmış Ermenileri de öldürülmekten korudum. Aferim Ali Saip gözüme girdin! Sana Şanlıurfa savaşları kahramanı anlamına gelen Ursavaş soyadını veriyorum.

— Paşam Şanlıurfa'nın ağalarının ileri gelenlerinin İngilizlerle gizli ısot anlaşması olduğunu ne bileyim. Şu mendebur Fransızların da bütün iyi niyetlerimize rağmen Osmanlı tarihi boyunca bütün anlaşmaları bozup, çiğneyip İngilizlerin beyni yıkanmış birer kuklası olmalarına ne dersin?

— Yerden göğe kadar haklısın Ali Saip tarih bu bazan dost

olur bazan düşman! Demek O Hacı Mustafa ile Hacı Esat efendiler Ankara'ya gelmediler. Ben onlara gösteririm. Üstelik senin de Şanlıurfa yöresi Kuvayı Milliye Kumandanlığını da kabül etmiyorlar. Desene onlar benim de kumandanlığımı kabül etmezler. Kendileri kumandan olaydılar da Şanlıurfa'ya düşmanı sokmayaydılar. O zaman oraya kumandan göndermeye ne gerek vardı. Sen hiç sesini çıkarma Ali Saip şu Cumhuriyeti sağlam temeller üzerine oturtalım. Ben o Şanlıurfa'nın İngilizlerle gizli anlaşmalar imzalayan ağalarına da sorarım, Hacı Mustafa'larına da Hacı Esat'larına da...

Gerçekten Cumhuriyet sağlam temeller üzerine oturtulunca, bir de duyulur ki, Şanlıurfa'nın ağaları, yurdun dört bucağına sürgün olmuş. Şanlıurfa Belediye başkanı Hacı Mustafa'da Adana'ya sürülmüş.

10.Eylül.1985

DEDEN DE ISOT GİRDİ Mİ LO?

İki Şanlıurfa'lı çok münakaşa ederler biri diğerine der;

— Benim dedem Birinci Dünya Savaşına, Kurtuluş Savaşına katılmış, çok yararlık göstermiştir. Kana ateşe boyanmıştır.

Öteki de hemen ayni cevabı verir.

— Benim dedem de aynı savaşlara katılmış, üstelik Şanlıurfa bağ-bahçalarında olan firenk savaşlarına da girmiştir.

Bir diğer üçüncü Şanlıurfa'lı devreye girer.

— Peki sizin dedeleriniz, Şanlıurfa'nın bağ-bahçalarında olan o kanlı ısot savaşlarına girmişmidirler?

İkinci kişi olan Şanlıurfa'lı bu sözü duyar-duymaz şu cevabı verir.

— Ne deyersen lo! Benim dedem o Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında sırası ile olan şu savaşlara aynen girmiştir. 1—

Firenk savaşları, 2— Balcan savaşları, 3— Kanlı ısot savaşları, 4— Şebeke savaşında epeyce Fransız paklamıştır.

Üçüncü kişi Şanlıurfa'lı:

— Senin deden eğer o Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında olan kanlı ısot savaşlarına girdi ise o heykeli dikilecek büyük bir kahramandır. O zaman onun kahramanlığına inandık ve iman getirdik.

Birinci Şanlıurfa'lı hemen söze karışır.

— Senin deden ısotu çok severmiydi lo?

— Severdi ya! O derece ısot tiryakisiymişki. Nenemi acı ısotsuz sofralarda döğermiş. Kendini ısotsuz davet eden arkadaşlarına kızar kapışırmış. Ziyafetlerini hiç beğenmez, kabul etmezmiş. Ziyafet tazelenecek dermiş.

Birinci Şanlıurfa'lı hemen şu sonucu tek cümleyle ortaya koyar.

— Senin deden katışıksız gerçek bir Şanlıurfa'lıimiş. Onun heykelini dikmeliyiz. O unutulmaz bir kahraman on-ikiler onun yanında halt etmişlerdir...

31.Temmuz.1986

ŞANLIURFALI ATIYOR!

Fransızlar altmış deveyi ne içüni istediler ağe Kuvayı Milliye ile yaptığı anlaşmada Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarından topladıkları ürünleri, fıstık, toz ısot gibi bitkileri taşımak içüni. Bu Fransızlar ağe Şanlıurfa'ya çıplak gelmişlerdi lo! İngilizlerden devir aldıkları. Silahlarla bize karşı koydular. İngilizlerin bir kaç ay bıraktığı erzakla gecindiler lo! Ondan sonra başladılar bağ ve bahçalara saldırmaya, ağe bütün kıpkızıl ısotlarını toz ısot yapıp çuvallara doldurdular. Altmış deve yükü gecenin karanlığında Akabe boğazı yoluyla Şanlıurfa'yı bırakıp kaçıyorlardı. Ğırhız oğlu ğırhızlar! Sanki bunları babaları ekip yetiştirmişti. İki kol halinde Direkli sırtlarından ve Eyüp peygamber sırtlarından kendilerini takip ettik. Şebeke vadisine gelince ısot anlaşması gereğince ısotları geri verin diye seslendik Fransızlar ısot anlaşmasını tanımayıp. Ne ısotu diye seslendiler. Aha! Bu yüzden Şebeke savaşı başladı. Üç saatte orada kendilerini hış ettik. Beş yüz elli Fransızı geberttik, Ermenileri haşat yaptık.

Yüz Fransızı ve Ermenilerin bir kısmını Kuvayı Milliye yetişip elimizden aldı. Bir saat daha yetişmiyeydi kökünü tertemiz edecektik. Ah! Şu Ali Saip Kuvayı Milliyeye emir verip Ermenileri elimizden kurtarmamış olsaydı. Kökleri kururdu. Böylece dünyanın dört bucağında elçilerimize soy kırım harekatı uygulayamazlardı. Ağe! Yılanın başı küçükken ezilir. Isot ve fıstık yüklü develeri çekip ellerinden alıp Şanlıurfa'ya getirdik. Ağe bize Ğırhız dediler. Haydut söylediler. Ağe Fransızların hiç bir şeyi yoktu. Ellerinde İngilizlerden kalma silah ve mermilerle bizle savaştılar. Erzakları ise Şanlıurfa'dan çalıp götürüyorlardı.

Neymiş Şanlıurfa'lı çeteciler Şebeke vadisinde Fransızların malını-mülkünü yağma etmişler. Yoğ! Ağe yoğ! Kardaşım çuvallara doldurdukları bizim Şanlıurfa'nın meşhur kıpkızıl toz ısotları, fıstıklarımız biz bunları kendilerinden geri aldık. Bu torbaların içinde bir çuval da Şanlıurfa ısotu tohumu çıktı. Hele işe bak yahu bir telis torbası ısot tohumu, Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarını haşat ettiler. Geleydiniz de göreydiniz. Isot tiyeklerini hep kırdılar. Yere yatırdılar, çığnatılar, ezdiler. Çok ayıp etmişler ağe. Arkadaş isteseler kendilerine istedikleri kadar ısot tohumu verirdik. Niye veriyoruz ağe? Hemi? Şanlıurfa ısotunu Fransa'da da yetiştirsinler he! O zaman Şanlıurfa ısotunun dünyada ne önemi kalır. Biz kaçın küresiyiz görürsizmi beyim bizim Şanlıurfa ısotunu Fransa'da ekip yetiştirip askerlerine yedireceklermişki Fransız askerleri tazı gibi koşu kabiliyeti kazansın! Körrol! Asla Şanlıurfa'lılar yağma yapmamışlardır. Fransızlar gelip Şanlıurfa'nın bağlarını bahçalarını yağmalamışlardır. Ermeniler de Fransızların Orta-Doğu'da ileri karakolluğunu üstlenmişlerdir.

Ne imiş ağe ısot Şanlıurfa'lılara yol göstermiş. Yoksa Şanlıurfalılar savaşa girmeyeceklermiş. Ata dedelerimize de Orta-Asya'da Altay dağlarında tutsak iken bir Bozkurt çıkıp kendilerine yol göstermiş. Biz de Fransızların çalıp torbalara doldurdukları kıpkızıl ısotlarını görüp ağzımız sulanarak takip edip Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında ısot savaşlarını yapıp, Şebeke savaşını yaptıysak bu ikisi arasında ne fark vardır.

Bu gibi dünya yüzünde pek çok savaşlar çıkmıştır lo! Petrol kuyularını Avrupalıların ele geçirmek için yaptıkları petrol savaşları. Birinci dünya savaşı, bir Sırplı öğrencinin Avusturya -Macaristan Veliahtı Ferdinand'ı Saray Bosna'yı ziyareti sırasında öldürmesi yüzünden çıkmıştır. Bu bir henek değil. Bir kişi için bütün dünya birbirine mi girdi lo! Şu dünyanın gidişine bak ağe!

Beğime söyleyim! Beğim beni dinlesin! İkinci Dünya Savaşında Almanya'da Yahudilerle Almanlar arasında olan sanayi savaşı bunların en meşhurlarındandır. Bizim ise Şanlıurfa'lıların

Şanlıurfa bağ ve bahçalarında Fransız ve Ermenilerle yaptıkları isot savaşları bunlar gibisidir lo!

Ağe Roma İmparatorluğunun kurucusu Romus ile Romulus'u bir dişi kurt bulup emzirip büyütmüş. Aynı biçimde bizim Şanlıurfa'lı Halil İbrahim peygamberi de anası bebek olarak mağarada bırakınca bir geyik gelip Hazreti İbrahim'i emzirmiş. İranlılar aslanın peşinde gidiyor. Hintliler inekleri çok sevip kırallar gibi yaşatıyorlar. Biz de kıpkızıl isotumuzun üstüne toz kondurmıyorsak suçmu oluyor ağe!

Sakın hiç merak etmeyin siz,
Isot'u firenk'i kuşa, kurda kaptırmayız biz.

11.Ekim.1985

ŞANLIURFA'LILARIN KONUK SEVERLİĞİ :

Şanlıurfa'lılar İngilizlerle yapmış oldukları ısot anlaşmasının ikinci maddesine oldukça çok riayet etmişlerdir. Şöyleki ikinci maddeye göre Şanlıurfa'lılar İngilizleri Şanlıurfa'da konuk olarak kabül edeceklerdir.

İngilizler Şanlıurfa'yı Fransızlara devir edince Şanlıurfa'lılar cömertçe ikinci maddeyi yani konuk severlik maddesini bozmamak için ellerinden geleni yapmışlardır. Öyleki Şanlıurfa'nın ileri gelenleri çiğ köfte, dolmalı köfte, lığlığı köfte, peynirli kadayıfları, semiz tereyağından yaparak Fransızlara ikramda bulunmuşlardır.

Fakat Fransızlarda bu anlayış ne gezer Fransızlar ısot anlaşmasının birinci maddesini ihlal edip Şanlıurfa'nın bağ ve bahlarının ürünlerini topladıkları gibi Şanlıurfa bağ ve bahçalarını halkın elinden almak için onları türlü-çeşit baskılarla Şanlıurfa'dan göçe zorlamışlardır. Bu konular Binbaşı Ali Rıza Bey'le Yüzbaşı Ali Saip'in kitaplarına günü gününe tutulan tutanaklarda tesbit edilip tarihe geçmiştir.

Şimdi gel gelelim meselenin özüne yapılan anlaşmanın birinci maddesinde belirtilen Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarının ürünlerini toplamamak bilhassa o kıpkızıl ısota el sürmemek niye beyim bu İngilizler Fransızlardan daha aptalmıydılar bu maddeye aynen uyuş gösterdiler de Fransızlar anlaşma-manlaşma tanımayıp Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarının ürünlerini Ermenilerle birlik olup devşirdiler. Bilhassa o anlaşmada belirtilen kıpkızıl ısotu topladılar. Ben de Şanlıurfa'lıların yerinde olsam kızarım.

Ben de ara-sıra Şanlıurfa'lîılara takılırken;

— Ağe bana da şu Şanlıurfa'nın meşhur lığlığı köftesinden biraz tattırın. Arkadaş yedi yıldır Şanlıurfa'dayım, Şanlıurfa'dan gittiğimde lığlığı köfteyi tarif et deseler ne diyeceğim. Şaşıp kalınca bana sen yedi yıldır Şanlıurfa'da zamanını boşa harcadın demezler mi?

— Derler! Selim bu lığlığı köfte bayramda seyranda olur. Pek çok Şanlıurfa'lı bunu unutmuştur. Onu Şanlıurfa'da tadmayanlar yüzde sekseni bulur. Selim! hem sen konuk sayılmazsın siz bizdensiniz.

— Niye sizden oluyormuşum? Of'liyum ya Resul Allah!

14.Kasım.1985

ŞANLIURFA KURTULUŞ SAVAŞI BÜYÜK BİR SINAVDIR:

Unutulmamalıdırki Şanlıurfa kurtuluş savaşı büyük bir sınavdır. Hiç anladınız mı niçin Şanlıurfa'ya Fransız ve İngilizler girdiği zaman neden bu istila ordularına karşı niçin tüfenk patlatılmamıştır. Bu sorunun cevabı şöyle verilebilinir. Bu ülkenin inançlı yoksul kesimi beyime söyleyim! Subayı, yedek subayı, astteğmeni, öğretmeni, sarıklı hocası, köylüsü, kentlisi işçisi acaba demişlerdir ki. Bu ülkenin kodaman tayfası zengini, ağası aralarında birleşip öne atılıp tüfenk patlatacaklarmıdır? Hep bunu görmek için 7 Mart 1919 İngilizlerin Şanlıurfa'yı işgalinden 9 Şubat 1920 de Şanlıurfa'da Fransızlara karşı ilk kurşunun atılmasına dek gözetleyip durdular. Ne görsünlerki Şanlıurfa'nın ağaları ve bir çok ileri gelenleri İngiliz ve Fransızlara karşı s' lahı patlatacakları yerde onlarla işbirliği halinde çalışanlar ç.. tı. Bu geçen zaman içinde anlaşılmıştır ki bu ülkenin zengin ve ağası işgal kuvvetlerine karşı kurtuluş savaşını başlatacağı yok!

Bu durum bilhassa Şanlıurfa'nın hapishanesindeki mahkumların canını çok sıktı; «Bize silah verin düşmanla savaşalım!» diye haykırmaya başladı. 9 Şubat 1920 de Şanlıurfa'daki mahkumların Fransız işgal kuvvetlerine karşıisyanı ile başlayan Şanlıurfa kurtuluş savaşı 11 Nisan 1920 ye dek 63 gün, Birinci Dünya Savaşı Osmanlı terhis askerlerinin subay, yedek subay, astsubay, erlerinin yoksul çocukların, köylülerin, aşiret erlerinin, yal! İstiklal! Ya ölüm! Parolası ile öne atılıp kükremesiyle verilmiştir.

Şanlıurfa'nın işgali ve kurtuluş savaşında iki önemli soru sorulmuş, iki önemli cevap alınmıştır. Bunlar şunlardır.

SORU I : Düşman kuvvetleri konuk olarak kabül edilecek, onların davranışları gözetlenecek yerli azınlıkların tutumları ne olacak?

CEVAP I : İngilizler gelmişler Şanlıurfa'lılar onları ağır başlılıkla konuk etmişler. İngilizler ve Ermeniler şımarmış taşkınlıklar etmişlerdir. Bunun üzerine Şanlıurfa'lılar yüzlerini ekşitip, kaşlarını çatmışlar. İngilizler durumun ciddi olduğunu anlayıp bırakıp gitmişler. Yerlerine Fransızlar gelmişonlar da Şanlıurfa'da konuk olarak ağırlanmış. Nedir ki Fransızlar bizim tarihi dostumuzdur, denilmiş. Fakat zaman geçince ne görülsün Fransızlar işi iyice azıtıp akıl almaz taşkınlıklar yapmışlar. Ermenilerde onlara kılavuzluk edip yurda ihanete devam etmişlerdir. Bunun üzerine Şanlıurfa'lılar da bu densiz konukları ve yardakçılarını Şanlıurfa'dan şamarlayıp kovmuşlardır.

SORU II : Acaba biraz sabredelim biz yoksullar yurtseverler ileri atılmayalım. Acaba Şanlıurfa'nın kodamanları zengini ağası ileri atılıp İngiliz ve Fransızlara karşı bir meydan savaşı çıkartabilecekler mi?

CEVAP II : 7 Mart 1919 dan 9 Şubat 1920 ye dek kodaman zengin ağa tayfası İngiliz ve Fransızlara karşı silahlı eyleme geçmedi. Üstelik onlarla işbirliği halinde çalışanlar çıktı. 9 Şubat 1920 de kodaman zengin ağa tayfasının sınav süresi sona ermiş. Sınavda yüz üzerinden sekiz puan alarak yurt, ulus, ülke aşkında yurtseverlikte büyük bir başarısızlığa uğramışlardır.

9 Şubat 1920 tarihinde Türk ulusunun yoksul halkının dağılmış Osmanlı urdusundan rütbesini söküp atmış, elbisesini çıkarmış her biri Türk ulusunun namuslu şerefli birer eri olan subay, astsubay, yedeksubayı etrafında toplanmış rütbeli, rütbesiz sivil askerleri yanında silahına sarılan aşiret erleri, köylüler, kentliler, esnaflar, tarım işçileri, hapishane mahkumları 63 gün süren Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşı denen kanla-yoğrulan ölüm-kalım savaşı olan zorlu bir sınav vermiş. Bu sınavda Fransızlara ve onların Anadolu'da ileri karakolluğunu üstlenen Ermeni faşistlerine Şanlıurfa sokakları bağ ve bahçalarını mezar

ettikten sonra Şebeke dağı vadisine dek süpürtüp, Şebeke vadisini kendilerine bir mezarlık yapıp. Şanlıurfa kurtuluş savaşında yoksul halkımız aşiret eriyle köylüsü, esnafı, sarıklı hocası ile ulus ve yurt severlik aşkında 63 gün süren sınav sonucu yüz üzerinden yüz puan alarak, Ali Saip Ursavaş kumandasında dünya gerilla savaşı tarihinde büyük başarılarından birini 11 Nisan 1920 de Türk kurtuluş savaşı tarihine yeni bir çığır açmışlardır.

Şanlıurfa'yı İngilizler ve Fransızlar işgal ederken hangi Şanlıurfa'lı ağa çıkmıştı da İngiliz ve Fransızlara kurşun sıkmıştır örnek versinler?

Fakat bu ülkenin yoksulunun öz çocuğu olan diğer her kesimden kimse ağaların yurt severlikte başarısız sınavı sona erdikten sonra sınava girmişlerdir. Bunlara örnekmi istersiniz örnekmi istediğiniz kadar:

1 — İngilizler Şanlıurfa'yı işgal ederken onlara karşı kesin tavrını alan bu uğurda idam edilen şehit Nüsret Bey!

2 — Şanlıurfa'da İngiliz ve Fransızlara karşı bir biçimde örgütlenme çalışmalarını yapan Binbaşı Ali Rıza Bey ve Şanlıurfa kurtuluş savaşını başarıya ulaştıran Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş.

3 — Şanlıurfa'nın öçzocuğu olan yıldırım gibi ileri atılan yedek subaylardan öğretmen Fikri Bey Cevdet Emiroğlu, Akif Sözeri, Ahmet Meşçi gibileri...

4 — Şanlıurfa hapishanesine tıkılan mahkumlar «Bize silah verin Fransızları Şanlıurfa'dan çıkaralım» silah dağıtılınca mahkumların ileri atılışı.

5 — Köylerden ilçelerden Şanlıurfa'nın imdadına yetişen aşiret erlerinin yılmaz şahlanışı.

6 — Şanlıurfa kent çetecilerinin ortaya çıkışı.

7 — Şanlıurfa yöresi tarım işçilerinin kurtuluş savaşı çemberine imdata yetişmesi.

8 — Sarıklı hocalarımızdan Hasan Paşa camisi Kahraman İmamı Hacı Abdullah Hoca'nın verdiği vaizden sonra silaha sarılması.

9 — Siverek Müftüsü Osman Efendi'nin Siverek'de verdiği ateşli söylevle Siverek'lileri Şanlıurfa'nın imdatına yetişmek için teşvik edişi ve kahraman Siverek halkının silaha sarılarak soluğu Şanlıurfa'da alışı.

10 — O zamanki Şanlıurfa Belediye başkanı Büyük Hacı Mustafa'nın akıllıca zekice Şanlıurfa'da on ikiler ve adamlarını idare etmesi gizli toplantılara ön ayak oluşu.

Bu on maddenin her biri on ar puandan toplam sınav sonucu yüz puan eder. Böyle gibi Şanlıurfa'yı İngiliz ve Fransızların Şanlıurfa yöresinde bazı ileri gelir ağaların, evlerinden tüfekleri kapıp aralarında birleşip İngilizlere karşı bir örgüt kurup Fransız ve İngilizler Şanlıurfa'ya girerken tüfek patlatmamaları ve bütün bunlar yetmiyormuş gibi. Bazı ağaların da İngiliz ve Fransızlarla işbirliği halinde çalışması ister-istemez akla şu soruyu getiriyor. Acaba yurdumuz böyle tehlikeler karşısında kalırsa yine içimizde yaşayan bu kodaman tayfası Türkiye Cumhuriyetini parçalamak için işbirliği halinde çalışırlar mı? Zaten şimdiden bile çalışıyorlar, pek çokları dövizimizi, altınları, tarihi eserleri Avrupa'ya kaçırıyorlar. Ve oradaki kimselerle birlikte yurda ihanet ediyorlar. Çünkü bu kodaman tayfası her türlü hilekarlıkla da Osmanlı hükümetinin son zamanlarından bu yana sürekli vatana ihanet durumunda çalışıyorlar.

Çünkü şehvetle, rüşvetle rakı-içki bar-pavyon alemleriyle beyni yıkanmış gayri meşru para ve servetin içinde aklını yitirmiş bu kodaman tayfasına göre yurt, ulus, ülke nedir? Din-iman nasıldır? Soy-sop, kan nedir? Türk ulusunun geleneği-göreneği töresi ne imiş. Türk büyükleri kimlermiş. Bu ülke için kan akıtanlar can verenlerin adları sanları nedir? Bilmezler ve tanımazlar. Bildikleri ve tanıdıkları Amerikalı, İngiliz, Fransız, Alman, Rus sinema artisleri güzel şarkıcı kızları ve dansözleridir. Davulcular-zurnacıları ise bu kodaman tayfasının beyninde İblisi şeytan gibi cirit atar... Bildikleri tanıdıkları her türlü gayri meş-

ru yoldan servetlerine servet katmak. Kazançlarını oldukça yükseltmek. Keyflerine de bir parça dokunmayacaksın ha! Kıyametler kopar...

İşsizliğin bunalımında yüzen ülkenin gençliği anlar-anlamaz bu durumlara aletoluyorsa bunlar cahildir akılları kesmiyor diye bir nebze insan düşünüyor. Fakat yaşlı-başlı, kelli-felli bol parası cebinde, servet içinde yüzen, su yerine kolonya ile yıkanan, içinden çıktığı halkın bir kısmı ekmek bulamazken yemeğe kendisi havyarla beslenen, üstelik her türlü yayını takip edebilen iyiyi-kötüyü yüzde yüz seçebilecek durumda beyni gelişmiş olabilen bu kimseler devlet içinde devletmiş gibi yanında yöresinde yüzlerce koruyucu militan besleyen, üstelik kendilerine burayı basın, orayı yakın falanı-filanı öldürün diye gizli emirler veren hep bunlardır.

Her türlü büyük vergi kaçakçılığı, ülke yüzeyinde kendi aralarında tröstleşerek Türkiye'nin bu vilayeti senin yören, şu vilati benim yörem diye ülkeyi parselleyip büyük çıkarlar uğruna yıkıcılığı-bölücülüğü körükleyerek, Türkiye Cumhuriyetinin dövizini dış ülkelere kaçırarak, bütün akla gelen ve gelmeyen milli servetlerimizi Türkiye Cumhuriyetinin düşmanları ile birlikte ortaklaşarak çalanlar vatan haini millet düşmanı değil de nedir?

Yurttan kutsal değerli şey var mı? Ata dedelerimizin kanıyla yoğrulmuş bu güzel yurt Türkiye Cumhuriyetinin kutsal topraklarının kıymetini bilmezler. Zaten bilseler onun her değerini canları-ciğerleri gibi korurlar. Avrupalara-Amerikalara kaçıp ceplerini-çantalarını mücevheratla doldurup Türk ulusuna dirsek çevirip ihanette bulunmazlar...

11.Kasım.1985

ŞANLIURFA
ÜSTÜNE YORUM :

Ali Saip Ursavaş Osmanlı ordusunda Yüzbaşı rütbesinde bir askerdi. Osmanlı ordusu Birinci Dünya Savaşı sonucu dağılmış terhis edilmişti. Şanlıurfa'da Binbaşı Ali Rıza jandarma kumandanı idi. O da Fransızlarca tutuklanmak üzere iken Siverek'e kaçmıştı. Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa'ya geldiğinde Fransızlara bu ana dek silah patlatılmamış. Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa ve Güney Doğu Anadolu'dan toplayıp örgütlediği 1500 kişilik Kuvayı Milliye ile bir binbaşının yapamadığı görevi rıya ulaştırmış. Fransızları Şanlıurfa'da kuşatma altına aldırarak. Silahlı çatışma ile zorlayıp Şanlıurfa'yı Fransızların işgalinden kurtarmıştır.

Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa kurtuluş savaşında iki önemli görev başarmıştır.

1 — Şanlıurfa yöresi halkından 1500 kişilik bir kuvveti örgütleyip. Silahlandırıp emri altına almış. Ve Fransızların karşısına dikilmiş. Bu görevi başarmak yüzbaşılıktan binbaşılığa terfi.

2 — Bu 1500 kişilik kuvvetle Fransızları Şanlıurfa'dan 63 gün Kuvayı Milliye'nin Fransızlarla süren çete savaşları sonucu silah zoruyla çıkarmaksa binbaşılıktan albaylığa terfi etmiş olması da askeri bakımdan yerli yerince bir terfi sayılması sanımca gereklidir. Bu işi mesleği subaylık olanlar bizden pek iyi anlayıp değerlendirip takdir edebilirler.

Oysaki Ali Saip Ursavaş bu görevleri başarmakla yalnızca

Şanlıurfa I. devre milletvekilliğini kabül etmiş, onunla yetinmiş. Rütbe aşıklısı olup terfi bile istememiştir. Zaten bütün yurt severler, terfi, rütbe, makam peşinde koşmaz. Ulusu, yurdu halkı için canını verir. Davasından bir anlık geri dönmez. Zaman olur ki aç-susuz kalır. Kanla, yoksullukla boğuşur. Baş verip sır vermez. Bu yurt severlerin kaçınılmaz bir ülküsüdür.

Ali Saip Ursavaş'ın Şanlıurfa dolaylarındaki kurtuluş başarısı Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk gençliğine haykırışda belirttiği: «Zorla ve aldatış ile kutsal yurdun bütün kaleleri alınmış, bütün gemilerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış. Ülkenin her köşesi gerçekten tüm işgal edilmiş olabilir. Bütün bu koşullardan pek acıklı ve pek korkunç olmak üzere ülkenin içinde yönetimde olanlar önemsemezlik, onlara kılavuzluk ve üstelik satılmışlık içinde bulunabilirler. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi bu yönetimi elinde bulunduranlar kişisel çıkarlarını düşmanların siyasi istekleriyle birleştirebilirler. Ulus yoksulluk içinde yıkılmış ve yorgun düşmüş olabilir.» İşte Osmanlı ordusunun dağılıp terhis edilmesiyle İngiliz ve Fransızlarca işgal edilmiş olan Şanlıurfa Mustafa Kemal Atatürk'ün belirttiği bu durumda idi. Ali Saip Ursavaş Atatürk'ün gençliğe söylevinde açıkladığının gereğini yaparak yurt-sever Şanlıurfa halkıyla bütünleşerek, Şanlıurfa kurtuluş savaşında Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu için üst düzeyde çok yararlı çalışmaları olmuştur. Bütün bunlar için Ali Saip Ursavaş'ın hayat öyküsü her Türk subayının örnek alacağı ders verici bir anı olabilir.

Ali Saip Ursavaş'ın kurtuluş savaşında yurdun kurtuluşu için Güney bölgesinde yaptığı Kuvayı Milliye çalışmaları ve dolaştığı yerlerin krokisi ektedir.

KURTULUŞ SAVAŞINDA ALİ SAİP URSAVAŞ'IN GÜNEY BÖLGESİNDE KUVAYI MİLLİYEYİ ÖRGÜTLEMEK İÇİN GEZDİĞİ YERLER :

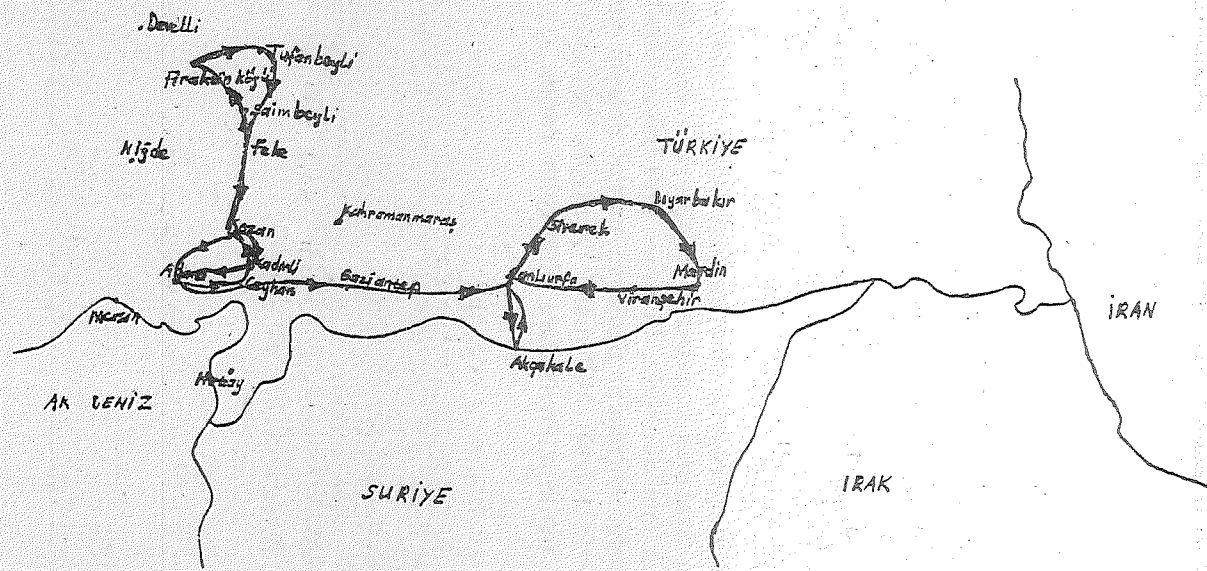

1 — Çukurova dolaylarındaki kızıl çizgiler: Ali Saip Ursavaş Develli ilçesinin Firaktin köyünde gizli buluştuğu Kuvayı Milliye heyetinden Erzurum ve Sivas kurultayları gereğince o zaman genç bir subay olan General Osman Tufan'dan yapacağı Kuvayı Milliye çalışmalarının talimatını alıyor.

2 — Çukurova-Şanlıurfa arasındaki mavi çizgiler: Ali Saip Ursavaş'ın Develli kaymakamı Atıf Beye bir mektup yazıp durumu bildirerek, Mustafa Kemal Paşa'dan aldığı direktifler gereği Adana'ının Kozan ilçesinden Kadirli'ye, oradan Adana'ya geçip Adana'dan bir Fransız otomobili ile Çukurova'dan Şanlıurfa'ya gelmiştir. Fransızların Şanlıurfa jandarma kumandanı Ali Saip Ursavaş, ulusay kurtuluş hareketimizin gizli komutanı olarak Şanlıurfa yöresinde çalışmalarına başlamıştır.

3 — Şanlıurfa dolaylarındaki kızıl çizgiler: Ali Saip Ursavaş'ın Şanlıurfa aşiretlerini örgütleyip Kuvayı Milliyeyi güçlendirmek için Şanlıurfa, Siverek, Diyarbakır, Mardin, Viranşehir, Şanlıurfa, Akçakale, Şanlıurfa hattını dolaşıp çalışmalar yapıp Şanlıurfa Kuvayı Milliyesini Karaköprü köyünde kumandası altında toplayıp Fransızlara ültimatom verişi...

10.Şubat.1986

Güzel Şanlıurfa'mıza ısot şöleni gerekli ve çok elzemdir. Her ilin bir şöleni yapılmaktadır. Örnek olarak Diyarbakır'ın karpuz şöleni Tekirdağ'ın kiraz şöleni, Rize'nin çay şöleni hep bunlar o yörelerin gelenek göreneklerini tanıtmak için yapılır. Her zaman o yörede başka yerlerde olmayan özellikler aranır. Diyarbakır'ın o kocaman iri karpuzlarını görünce insanın ağzının suları akmaması hiçten bile değil. Kestiğin gibi kan kırmızı tatlı şeker örneği. Kışın ortasında kişinin aklına gelince kişiyi çileden çıkarıyor. Ah! O Amasya'nın meşhur alyanaklı elması her zaman Amasya ilininözelliklerini ortaya koyar. Malatya'nın kaysısı, Ege bölgesinin inciri, Alanya'nın muzu, bizim Şanlıurfa'nın da ısotu meşhurdur. Isot çok acı biber demektir. Bu Şanlıurfa'nın ısotunun da kendine özgü özellikleri vardır. Tazesi dalında yemyeşil olur. Olgunlaşınca kıp kızıl rengi alır. Bu renge bakmakla doyamazsın. Bu olgun kıpkızıl ısotlar toplanıp işlenirse toz ısot olur. C vitamince çok yüksektir. Kısaca çok acı biber denilen ısot bitkisi üç türlü yenir.

1 — Yemyeşil körpe iken yemeklerin, köftelerin yanında çeşni katar.

2 — Olgunlaşıp kıpkızıl olunca yine yemekler ve köftelerin yanında yenir.

3 — Kıpkızıl ısottan yapılan kuru toz ısot bundan da köfteler yapılır.Bilhassa o Şanlıurfa'nın meşhur çiğ köftesi bu kuru toz ısot ana maddesini teşkil eder.

Isotçu olanlar bu üç türlü ısotu görünce ağızlarının suyu

akar. Çünkü ısotçu demek biber tiryakisi anlamına gelir. Şanlıurfa'lılar da ısot denen bu acı bibere çok alışkındırlar. Evlerinde bu ısotu 300 kilo kadar kıpkızıl olgun ısot alıp toz ısot yaparlar. 300 kilo yaş taze kıpkızıl ısotdan 20 kilo kuru ısot yapılır. Bu kuru ısotuda kışın yerler. Isot yedikçe iştahları açılır. Sindirimleri kolaylaşır. Bu yüzden Şanlıurfalılar çok obur olurlar. Yolda giderken sohbetlerde hep yemekten söz ederler. Muhakkak acı ısotlu çiğ köfte yanında peynirli kadayıfları da olacaktır.

Şimdi gelelim ısot şöleninin özelliğine, ısot şöleninde Şanlıurfa'nın lokantalarında ısottan yapılmış bütün yemek çeşitleri yapılacaktır. Böylece Türk sofrasının yemekleri ata-dedelerimizdeki gibi devam edip gidecek onlar unutulmayacaktır. Isot şölen günümüzde ulusay oyunlarımız oynanacak, Şanlıurfa'nın hoyrat ve türküleri söylenecektir. Zaten Şanlıurfa'mız ses sanatkarı bakımından ilerlemiş bir yöredir. Şanlıurfa'lılar hep bu ısotun hayrına güzel sesli olurlar. Bu yüzden Şanlıurfa'dan pek çok ses sanatçısı çıkmıştır. Şanlıurfa'lıların çoğunluğu ısotu çok yerler. Fakat adını anmaktan ürkerler. Zavallı ısotu hor görürler. Bu yüzden onu çok üzmüşlerdir. Bazı zamanlarda hıçkırıklarla ağlatmışlardır. Bu yüzden ısot da bu gibi kimselerin ağzını yakmış sırf öç olsun diye bağırsaklarına dek girip midelerini bile deldiği sancılar yarattığı zamanlar da olmuştur. Hiç Şanlıurfalılar düşündülermi ısot niçin böyle yapıyor? İşte ısot kendini hor görenlerden öç alıyor. Oysaki C vitaminince yüksek olan ısotun kişi oğluna pek çok yararları vardır. Yeterki onu hor yiyip dilleriyle horlamasınlar.

Beyler bu Şanlıurfa ısotunun taklitlerinden sakınalım. Çünkü piyasada ucuz olduğu için Maraş ısotu satılır. Şanlıurfa ısotunun kalitesi yüksek olduğundan pahalı olur. Üstelik Şanlıurfa ısotu çok leziz ve acıdır. Isot şöleninde Şanlıurfa'yı görence gelen kimseler şunları izleyeceklerdir ve yararlı olacaktır.

1 — Şanlıurfa'nınotellerinde kalacaklar.

2 — Şanlıurfa lokantalarında türlü-çeşit Şanlıurfa yemeklerini tadacaklar.

3 — Şanlıurfa türkü ve hoyratlarını dinleyecekler.

4 — Şanlıurfa halk oyunlarını seyredecekler.

5 — Şanlıurfa peygamberler kentinin peygamberlerin makamlarını ziyaret edecekler. Şanlıurfa'nın tarihi yerlerini gezecekler, görecekler.

6 — Şanlıurfa'da alış-veriş edecekler o meşhur Şanlıurfa ısotundan en az bir kilo satın alıp evlerine, dostlarına götürecekler. Diğer Şanlıurfa ürünleri fıstık ve peynirli kadayıf, meşhur Şanlıurfa tereyağı gibi maddelerden de satın alacaklardır. Ayrıca Coca Cola'nın ana maddesi şerbeti yapılan meyan kökünden alıp evlerinde şerbet yapacaklardır. Bu meyan kökü şerbetine Şanlıurfa'da biyan balı derler. Isot şöleninin sağlayacağı yararlar.

1 — Diğer illerle töre dayanışması yapılacak Şanlıurfa daha yakından tanınmış olacak.

2 — Şanlıurfa'ya yerli yabancı turist akını başlayacak.

3 — Şanlıurfa yerli ürünleri pazarlanıp alıcı bulacak.

4 — Şanlıurfa'lı kendini yalnız bulmayacak dışa açılmış olacak.

Pek tabiiki bu ısot şöleni öyle gelişigüzel olmayacak, bir plan ve program dahilinde yılın belirli uygun bir gününü ve tarihini tesbit edip, Şanlıurfa valisi ve belediye başkanının açış konuşmaları ile başlayacak ısot şöleni, bütün yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekecektir. Isot şöleni öyle bir gün değil bir hafta sürecek bir eğlence kaynaşma hoş neşe kardaşlık günleri olacaktır.

7.Aralık.1985

HIZIR ISOT!

Benki Hızır ısotum,
Şanlıurfa kurtuluş savaşı,
Benimle başlar.
Kurtuluşun gerçek kahramanı benim.
Binbaşı Ali Rıza Bey,
Beni öne sürer.
Hey gidi günler hey!
Bütün oda toplantılarında,
On ikilerin yanındayım.
Tüm sıralarda ben varım.
Kıpkızıl yurt aşkıyla,
Tutuşmuş her dem yanarım.
Şehit öksüz çocuk Memiko,
Yavan ekmek üstüne,
Beni sürer yerdi.
Benden cesaret alır,
Bana tüfenk verin derdi.

⁂

Şanlıurfa bağ ve bahçalarındaki,
Kanlı ısot savaşlarına girmişim.
Çıkmışım Şebeke dağına dek,
İki kol halinde yürümüşüm.
Şanlıurfa Kuvayı Milliye çetecilerimin,
Kanında varmışım ben.
Bir yel gibi coşmuş.

Yanardağ gibi patlamışım.
Karakoyun deresinde,
Şanlıurfa sokaklarında,
Sel gibi akmışım.

⁂

Benim hakkımı yediler lo!
Yiğitliğimi inkar ettiler.
Gözlerine dizlerine dursun onların...
Şanlıurfa aşiret erlerinin,
Başkanlarının kanında coşup,
Altmış üç gün Fransızlarla,
Yaka-paça boğuşan benim!
Özüm Şanlıurfa'lılar,
Benim adımdan-sanımdan,
Bu savaşta söz etmiyorlar.
Çok ayıp ediyorlar!
Ben Hızır Isot, gizli komutan,
Şanlıurfa kurtuluş,
Savaşı kumandanı benim.

⁂

Kimileri bana kızıl ısot der.
Bazıları Hızır Isot!
Yakan, kızıştıran, ısıtan,
Yıldırım gibi koşturan,
Oynatan, zıplatan, coşturan,
Issı otum ben...
Azeri-Kırman yurdunun,
Türk ulusunun,
Kolu bükülmez.
Boynu eğilmez,
Yılmaz-yenilmez.
Bu şirin ülkenin,

Atılgan gözü pek çocuğuz!
Doğrudan-haklıdan, gerçekten yana,
Korkmayız ondan-bundan.
Her yerde, her zaman,
Esirgeyen, bağışlayan,
Yüce Tanrı'nın kuluyuz...

⁂

Hem beni dibekde,
Döver toz edersiniz.
Sonra da kara kıyma etle,
Yoğurur yersiniz.
Çiğ köfte hoştur dersiniz.
Peki! ona lezzet tad veren kimdir?
Gelin bana söyleyin!
Üstelik Şanlıurfa,
Kurtuluş savaşında,
Çetelerin kanında,
Coşup onlara verdiğim,
Cesareti inkar edersiniz.
Benim hakkım yendikçe,
Urfa asla kahraman olamaz,
Bayındırlık, şan-şöhret bulamaz...

20.Ocak.1986

ŞANLIURFA KURTULUŞ SAVAŞI ATATÜRKÇÜ BİR DEVRİM HAREKETİDİR :

Şanlıurfa kurtuluş savaşı bazı Şanlıurfa'lı bölgeci kimselerin iddia ettiği gibi kendi başına yöresel bir aşiret başkanları ve on ikilerin Fransızlara karşı ayaklanması değildir. Şanlıurfa kurtuluş savaşı Erzurum ve Sivas kurultayları gereğince ant içilen Misak-ı Milli bilincinin ve kararları gereği görevlendirilen gizli kumandanların başarılı çalışmalarının ürünüdür.

Şöyleki Erzurum kurultayına katılıp 29 Ağustos 1919 günü Erzurum'dan Sivas'a hareket edenler şunlardır:

1 — Mustafa Kemal Paşa,
2 — Hoca Raif Efendi,
3 — Süreyya Yiğit,
4 — Hüseyin Rauf Orbay,
5 — Refik Saydam,
6 — Hüsrev Gerede,
7 — Muzaffer,
8 — Cevat Abbas,
9 — Mazhar Müfit,
10 — Yüzbaşı Osman (General Osman Tufan).

İşte bu on kişilik öbek Sivas kurultayına katıldıktan sonra oradan Kayseri'nin Develli ilçesinin Firaktin (Gümüşören) köyüne gelen Yüzbaşı Osman Tufan, Firaktin (Gümüşören) köyünde o sıralar Adana'nın Kozan ilçesinde bulunan Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'la buluşarak. Firaktin köyünde Kuvayı Milliye örgütünde görevlendirilmiş, Erzurum ve Sivas kurultaylarına katılmış ve bu

kurultayların çalışma ve tüzüklerinin gereklerini yekından bilen Yüzbaşı Osman Tufan ile Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş arasında karanlık bir gecede yapılan gizli görüşmeler ile Kuvayı Milliye'nin gizli çalışmaları hakkında bilgiler almıştır. Orada başbaşa saatlerce tartışılmıştır. Böylece Şanlıurfa'nın kurtuluş ışığının yandığı yer Kayseri'nin Develli ilçesinin Fıraktin (Gümüşören) köyüdür. Ve Develi'nin Fıraktin köyünden Adana'nın Kozan ilçesine dönen Ali Saip Ursavaş burada Kuvayı Milliye çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Kozan'da iken Mustafa Kemal Paşa'nın gizli dolaylı emirleriyle ne yapıp, yapıp Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa'dan birisinde Kuvayı Milliye çalışmaları için gitmesi bildirilmiştir. Bunun üzerine Ali Saip Ursavaş kendi yetkisini kullanarak Fransızlara kendisinin Fransız yanlısı olduğunu inandırarak, bir Fransız otomobili ile 29 Aralık 1919 tarihinde Şanlıurfa'ya gelmiştir. Önceden Kuvayı Milliye ile yapacağı yazışmalarda Namık takma adını kullanması kendine bildirilmişti.

Böylece Şanlıurfa jandarma kumandanı olan Ali Saip Ursavaş ayni zamanda Şanlıurfa Kuvayı Milliyesinin gizli kumandanı idi. İşte bu koşullar dahilinde Şanlıurfa'ya gelen Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş Şanlıurfa dolaylarında şu başarılı Kuvayı Milliye çalışmalarını yapmıştır.

1 — Şanlıurfa aşiret başkanlarına gizli mektuplar yazarak ellerindeki silahlı güçlerle Şanlıurfa'nın kurtuluşu için Karaköprü köyünde Şanlıurfa Kuvayı Milliyesine katılmalarını başarması, bunu yapabilmek için Siverek, Diyarbakır, Mardin, Viranşehir, Altınbaşak, Akçakale dolaylarını dolaşıp bizzat aşiret başkanları ile yakından görüşüp onları ikna etmesi.

2 — Karaköprü köyüne toplamayı başardığı 1500 kişiye yakın aşiret kuvveti ile Fransızlara Şanlıurfa'yı boşaltmaları için ültimatom verişi.

3 — Elindeki bu 1500 kişilik kuvvetle Harran ve Bey kapısından girerek Şanlıurfa'yı kuşatma altına aldırıp 63 gün süren Şanlıurfa kurtuluş savaşlarını başarı ile idare edip Şanlıurfa'nın Fransızların elinden kurtulmasına kumandanlık etmek.

Böylece şu özlü yerinde sonucu gönül rahatlığı ile söyleyebiliriz. Şehit Nüsret Bey Şanlıurfa kurtuluşunun kıvılcımı, Binbaşı Ali Rıza Bey şimşeği, Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş yıldırımı olmuşlardır. Bu kişiler Şanlıurfa kurtuluş savaşı tarihinde Şanlıurfa kurtuluş savaşına katılan aşiret başkanları ve On ikilerin yanında unutulmayacak kişilerdir. Hiç bir süre de unutulmamalıdır ki Şanlıurfa kurtuluş savaşı Atatürkçü bir devrim hareketidir de...

5.Nisan.1986

KAHRAMAN ISOT KELAYNAK'A KARŞI!

Hele işe bakın lo!
Şanlıurfa kurtuluşunun ardından,
Hemen 12 Nisanda,
Kelaynak'a festival düzenliyorlar.
Şaşılacak şey doğrusu!
Gülermisin, ağlarmısın bir yandan,
Bunu yapanlar,
Onun geçmişini hiç bilmiyorlar.
Şanlıurfa kurtuluş savaşı olurken,
O kara işgal günlerinde,
Nil vadisine göç etmişti.
Bu ülkeyi bırakıp kaçıp gitmişti.

⁂

Oysaki ben kahraman ısot!
Kurtuluş savaşı boyunca,
Şanlıurfa bahçalarında,
Kızıl rengimle İngilizleri,
Ürkütüp kaçırmışım.
Bilirmisiniz daha neler yapmışım?
Çetecilerimizin kanını coşturup,
Onlara cesaret vermişim.
Fransızların üzerine saldırtmışım.
Böylece altmış üç gün Fransızlarla,
Ardı arası kesilmeksizin,
Çarpışmaktı benim işim.

Yine ben Orta-Doğudan,
Haçlı sürülerini temizleyen,
Selahaddin Eyübi'nin
Askerlerini yıllarca beslemişim.
Onların kanında,
Aslanlar gibi kükremişim.

⁂

Peki Kelaynak ne yapmıştır?
Bütün boş bir hiç,
Darwin'in düşüncelerinden kalma bir piç.
İki deynek, kısa bacak,
Leylek midir, hindi midir nedir bilinmez.
Yüz asık kaşlar çatık,
Ne olmuş, sanki ne var.
Burun havada,
Dersinki şu dağları kendi yaratmış.
Pis pasaklı beş-on tüy...
Kocaman iri cam göz.
Başı kel dazlak,
İlkel bir yaratık,
Cascavlak kafadan çatlak.
Göçmen bir kuş,
Yazları Fırat boylarına gelir.
Kışları Nil'e göç eder gider.
Başka bir işi yok ki...
Kurtuluş savaşında,
Ülkeyi bırakıp kaçmış.
İngiliz zek Fransızların,
Hesabına çalışmış çaşut.
Bir iblisi şeytan,
Tipsizlikten suçu altı aydan başlar.
Hakim huzuruna çıksa tut...
Konaklar, saraylar yapıp,
Kartalları böyle besleseler.
Zoruma hiç gitmeyecek.

O kartalda bir şan şöhret vardır.
Şu Kelaynak ne idüği belirsiz.
Bu ülke ona dardır.
İpsiz-sapsız bir kuş.
Şimdi kendini kahraman,
İlan ediyorlar.
Hakkında festival düzenliyorlar.
Üstelik Birecik'de kendine,
Saray gibi köşk etmişler.
Türlü-çeşit yemek yediriyorlar.
Ona gel de cıncıfıt olma!
Oysaki ben kahraman ısotu,
Açlığa tutsak ediyorlar.
Gövdemin dibine ne gübre veren var,
Ne cabalayan su getiren olur!
Şanlıurfa'lılar beni beğenmiyorlar,
Aslını inkar eden haram zadedir.
Kızsanız da, darılsanız da a dostlar,
Yine gönlüm sizdedir.

⁂

Kurtuluş savaşında,
Çetecilerimize cesaret vermenin,
Ödülü bu mudur bana söyleyin!
Kelaynak yurda ihanet etsin,
Hem kendilerini İngilizler,
Zek Fransızlar bu görevinden,
Dolayı Halep, Şam, Kahire'de beslesinler.
Şimdi de işin özünü bilmeyenler,
Kendini seviyorlarmış pek...
Birecik'de kırallar gibi yaşatsınlar.
Üstelik ona festival düzenliyorlar.
Neymiş nesli tükeniyormuş ya!
Varsın tükensin cehenneme dek!
Yurda yararı olmayanın soyı-sopı kuruya.

⁂

Gelde çatlama, fıstık gibi patlama!
Bu kuşta asalet denen bir şey yok.
Bir sürüsünü yakalayıp,
Birecik'de beslemenin ne anlamı var.
Geçenlerde tilkinin biri girip,
Bir kaçını yiyip parçalamış.
Oh! olsun! yüreğim yağ bağlamış.
Yurdu-ülkeyi bırakıp kaçıyor.
Kara kartallarla kızıl ısotlar,
Biz bu ülkenin bekçisiydik.
Yalçın sarp dağlarda...
Yırtıcı kartallar Toroslara çekilmiş.
Ansızın oralardan çıkıp,
Fransız zek İngilizlere saldırırlardı.
Güzel yurt bu aşkla kurtulur.
Ben kızıl ısot,
Dicle-Fırat boylarında,
Bağlar-bahçalar içinde,
Kızıl rengimle Fransız,
Zek İngilizleri ürkütüp korkutur.
Çetecilerimizin kanına girip,
Aylarca, yıllarca baktık.
Her birini bir arslan gibi kükretir
Fransızları böylece Güney doğudan,
Şanlıurfa'dan sürüp çıkardık.

***

Şu Kelaynak kuşunun peşinden gidenler,
Ona festival düzenleyenler.
Üstelik ben kahraman ısotun hakkını yiyenler.
Bana el sürsünler bir kez,
Çiğ köfteye beni katsınlar.
Türlü-çeşit yemeklere koysunlar.
Ben onlara gösteririm.
Her birinin ağzını dilini yakacağım.

Barsaklarını midelerini gıcığına deleceğim.
Her tarafı yakıp kavuracağım.
Görsünler nankör olmanın sonunu,
Yediği aşa dil uzatmanın,
Ne olduğunu bilsinler.

⁂

Çiğ köftedir benim özüm,
Bulgurdur, kara ettir iki gözüm.
On ikileri odalarda, sıralarda,
Kurultay durumunda bir araya,
Toplayan yine benim.
Yoktur yalan bir sözüm.
Töh! Hacı Mustafa,
On ikileri bir araya,
Getirmiştir he mi?
Değil onların on-ikisi,
Yalnız ikisi bir araya gelirlermiydiki?
Kahraman ısot olarak ben,
Olmayaydım işin içinde iyi mi?
Bakalım Şanlıurfa'nın,
Hali nice olurdu?
Ne Kuvayı Milliye kurulurdu.
Ne de Şanlıurfa kurtulurdu.

⁂

Yok arkadaş!
Şanlıurfa'nın gerçek ısotçuları,
Bana er-geç sahip çıkacaklardır.
Bundan kuşkum yoktur.
Taraftarım pek çoktur.
Sonunda davul-zurna çalarak.
Oynayıp, zıplayıp,
Hoyratlar söyleyip,

Ben kahraman ısotun,
Şöleni yapılacaktır.
Şanlıurfa'da Fransızlara,
Karşı silahın patladığı gün,
9 Şubat ısot festivali olacaktır.
Elbet bütün bunlar...
Şaşmasın hiç onlar.
Unutulmaz hatıra bir gönül,
Sevenlerin ağzında tadım,
Yıllarca kalacaktır...

12.Nisan.1986

ŞANLIURFA KURTULUŞ SAVAŞINDA ISOTUN GÖSTERDİĞİ KAHRAMANLIK :

Şanlıurfa kurtuluş savaşında bazılarının haksız olarak inkar ettiği şu kahramanlıkları ısot göstermiştir.

1 — On ikiler ve Şanlıurfa ileri gelenlerini çiğ köfte partilerinde bir araya toplamak. Bu toplantılarında yurdun kurtuluşunun konuşulmasına sebep olmak.

2 — Şanlıurfa çetecilerimizin karnını doyurmak.

3 — Şanlıurfa Kuvayı-Milliye çetecilerimizin kanında coşup onlara cesaret vermek.

4 — Şanlıurfa kurtuluşu için Fransızlarla çarpışan çetecilerimizin kanında akıp bu kutsal toprakları sulayıp bir kat daha kutsallaştırmak.

5 — Kızıl rengi ile Şanlıurfa bağ ve bahçalarında İngiliz zek Fransızları ürkütüp korkutmak.

Isotun gösterdiği bütün bu kahramanlıklara saygı olmak açısından Şanlıurfa belediyesi önünde yeşil yapraklı kıpkızıl ısotun büyük bir heykeli dikilmeli ve altına da Atatürk'ün şu özdeyişi yazılmalıdır.

«Yurtda barış dünyada barış». Çünkü ısotun yeşil yaprakları barış kıpkızıl gövdesi de savaşı temsil etmektedir. Ayni zamanda ısot bu kızıl rengi ile burada tehlike var! Düşmana dur! demek istemektedir. Eğer bu işareti dinlemez yola devam ederse vay geldi haline... Burada pek doğay olarak Şanlıurfa kurtuluş savaşında Şanlıurfa'nın bağ ve bahçalarında olan kanlı ısot savaşları ile Şebeke dağlarında tutuşan Şebeke savaşı çağrışımla hemen akla gelmiyor değil!

19.Mayıs.1986

SON SÖZ

Her Şanlıurfa'lı evinde, ocağında büyük kurtarıcı ulu önder Atatürk'ün resimleri yanında Şanlıurfa'nın kurtarıcı Kuvayı Milliye kumandanı Kerkük Türkünün öz çocuğu Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş'ın resimlerini de alt kıyıcığına iliştirmelidir. Şanlıurfa Valiliği, Şanlıurfa Belediyesi, Şanlıurfa tugay komutanlığı, jandarma komutanlıkları ve polis karakollarında bu gibi kuruluşların makamlarında evlerde, odalarda en başta ulu önder Atatürk'ün yanı başında Şanlıurfa'nın kurtarıcı Kuvay-ı Milliye kumandanı Ali Saip Ursavaş'ın, Binbaşı Ali Rıza Bey'in, Şanlıurfa'da İngiliz işgal kuvvetlerine karşı isyan bayrağını çeken kutsal kahraman şehit Nüsret Bey'in kıvançlarına yaraşır bir şekilde kimliklerini de nespit edip yüceltmek gereklidir. Bilhassa o tehlikeli günlerde ölümle burun buruna kanla boğuşarak Gazi Mustafa Kemal'den aldığı gizli emirin gereğini yerine getirmekten bir an geri durmayan Ali Saip Ursavaş için de şu yazı önemle yazılmalıdır. «Şanlıurfa'nın Fransız işgalinden kurtarıcı kumandanı Kerkük'lü Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş.»

Şanlıurfa'nın kurtuluş savaşının özeti şöyledir. Şanlıurfa'da ilk aşama olarak Kuvayı Milliye çalışmalarını gizlice örgütlemeye başlayan Binbaşı Ali Rıza Bey, On ikilerle beraber gizli çalışmalarından dolayı yakalanmak üzere iken Siverek'e kaçmıştır. Yerine görevi yürütmek için Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş gizli komutan olarak tayin olmuştur. 29 Aralık 1919 tarihinde Şanlıurfa'ya gelen Ali Saip Ursavaş Kuvayı Milliye çalışmalarını yoğunlaştırmış fakat Fransızların kuşkusu üzerine yakalanmak üzere iken Siverek'e gitmiştir. Siverek, Diyarbakır, Mardin, Viranşehir dolaylarını, Akçakale, Altınbaşak ovasını gezip aşiretlerle irtibat kurup 1500

kişilik Şanlıurfa aşiret kuvvetini ata-dededen kalma silahını kapıp Karaköprü köyünde Ali Saip Ursavaş'a «Emrindeyiz kumandanım Şanlıurfa'yı Fransızlardan temizleyeceğiz!» diyen Şanlıurfa aşiret başkanları ve erleri 8 Şubat 1920 de Karaköprü köyünde 1500 kişilik Şanlıurfa için ölüme hazır kahraman Türk köylüsü Şanlıurfa'nın baba yiğit kahraman aşiretleri Karaköprü köyünde Ali Saip Ursavaş kumandasında Fransızlara ültimatom vererek Şanlıurfa'yı boşaltmaları istenmiş. Fransızlar bunu reddedince ileri atılan Şanlıurfa yöresi Kuvayı Milliyesi kumandanları Ali Saip Ursavaş'dan aldıkları emir gereğince Karaköprü deresinden aşağıya Sırrın yoluyla Harran ve Bey kapısından girerek 8 Şubat 1920 tarihinde Şanlıurfa'yı kuşatma altına aldırıp ilk iş olarak düşmanın herhangi bir ansızın karşı saldırısında öldürülmesi muhtemel On ikiler Fransızlar ve Ermeniler elinde tutsak ve bir oyuncak çalışmaları sıkıca izlenir durumda bulunan kişiler ve adamlarının kurtarılıp Şanlıurfa Kuvayı Milliyesine katılmaları sağlanmıştır.

9 Şubat 1920 tarihinde Fransızlara karşı Şanlıurfa'da silahlı savaş başladı. Bu tarihe gelene dek İngiliz ve Fransızlara karşı bir silahlı mücadele olmamıştır. 9 Şubat 1920 den 10 Nisan 1920 ye dek Şanlıurfa'nın Bağ ve bahçalarında sokaklarında halkımızın dilinde kanlı ısot savaşları denen 63 gün süren çete savaşları olmuştur. Şanlıurfa'nın baba yiğitleri Ali Saip Ursavaş kumandasında Şanlıurfa sokaklarında bağ ve bahçalarında büyük bir kahramanlık gösterip kanlı ısot savaşlarında utku ile çıkıp 10 Nisanı 11 Nisana bağlayan gece Fransızlar Şanlıurfa'yı boşalttılar. Şanlıurfa Suruç arasında Şebeke denilen vadide köylere ve yolculara Fransız ve Ermenilerin ateşi ile başlayan Şebeke savaşında da Şanlıurfa aşiretlerinden ve Kuvayı Milliyesinden yedikleri büyük bir darbe ile 11 Nisan 1920 de kumandanları Yüzbaşı Sajous ve yardımcısı Fransız tabur kumandanı Hauger olmak üzere % 80'ni savaş vadisinde öldürüldü. % 20'si de tutsak alınıp böylece beş-on Fransız da Suriye'ye kaçmayı başardı. Şanlıurfa tamamen savaşla Fransız işgalinden kurtulmuş oldu.

Böylece 8 Şubat 1920 tarihinde Şanlıurfa'nın Karaköprü köyünde Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasında toplanan 1500 kişiye yakın Şanlıurfa yöresi aşiretleri Şanlıurfa'nın Fransız işgalinden kurtarılması için ant içerek Şanlıurfa'yı kuşatma altına alıp yiğitçe savaşmışlardır. Bu 1500 kişilik Güney Doğu Anadolu köylüsü Türkiye Cumhuriyetinin kurulup Şanlıurfa'nın T.C. toprağı oluşunda Şanlıurfa'yı Fransız işgalinden kurtarıp Türk bayrağını cömertçe dalgalandırmışlardır. Bu savaşta Yüzbaşı Ali Saip Ursavaş kumandasındaki aşiret başkanları ve aşiret erleri birinci derecede kahramanlığı göstermiş. On ikiler ve yöresindeki çeteciler kahramanlığın ikinci halkasını oluşturmaktadırlar. Çünkü Ali Saip Ursavaş kumandasındaki bu aşiret kuvveti Şanlıurfayı kuşatma altına alıncaya dek Şanlıurfa'da Fransızlara karşı bir silahlı çatışma olmamıştır. Burada Türk köylüsünün, İslam ahalisinin ülke savunmasında gösterdiği yurt severlik açık olarak ortadadır.

Şanlıurfa kurtuluş savaşında Ali Saip Ursavaş kumandasında gerçek kahramanlığı göstermiş Şanlıurfa köylüsü aşiret erleri ve aşiret başkanları kahramanlık edebiyatında en gerilerde bırakılmıştır. Zaten gerçek kahramanlar savaşlarda şan, şöhret için değil de yurt, ulus aşkı için, din, namus uğrunda kan akıtırlar. Onların bunları kurtarmaktan başka şan şöhret ve madalyaları yoktur.

Şanlıurfa kurtuluşu için bağ ve bahçalarda savaşırken ölen çocuk kahramanlarımızdan Tayfur (Teyfur) ve Mehmet (Memiko) her 23 Nisan Ulusay Egemenlik ve Çocuk Bayramında Şanlıurfa'da anılıp çocuklarımız tarafından asla unutulmamalıdırlar.

Burada Şanlıurfa kurtuluş savaşında canını veren, şehitlerimizin ve bu güzel yurt için kanını akıtan gazilerimizin yüce kutsal anısı önünde saygı ile selam durup eğilir. Her birinin ruhları şad olsun!

23.Nisan.1986

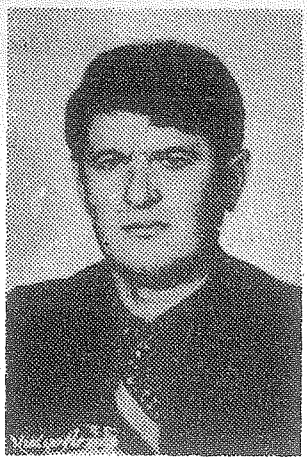

ÖZ GEÇMİŞİM

Kitaplarımın piyasaya çıkmasından sonra öz geçmişimin bu kitaplarda bulunmayışı pek çok okuyucumun merak konusu olmuştur. Beni gördüklerinde nereli olduğumu, mesleğimi, nerede çalıştığımı, doğum tarihim gibi benzer sorular sormuşlar. Niçin kitaplarınızda kimliğinizden söz etmemişsiniz diye bana uyarıda bulunmuşlardır. Ben de sayın değerli okuyucularımı bu gibi merak konularından kurtarmak için öz geçmişimden şöylece kısaca söz ediyorum.

Ben Selim Ak 1950 yılında Trabzon'un Of ilçesinin Fındıkoba köyünde doğdum. Babamın adı Süleyman, anamın ki Ayşe'dir. Köyümüzde bulunan İhsan Karadeniz İlkokulunu bitirdikten sonra, Bayburt Ortaokulunu sona erdirip İstanbul Pertevniyal Lisesi Fen bölümünden mezun oldum. Sonraları Fırat Üniversitesi Elazığ Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisinin Makina bölümünü 1974 yılında bitirdikten sonra Makina Mühendisi olarak İstanbul'da bazı özel şirketlerde çalıştım. Böylece yurt dışında Fransa'da Paris'te Pierre et Marie Curie Üniversitesinde mesleğim Makinacılıkla ilgili bazı araştırmalar yaptıktan sonra bence en kutsal görevlerden birisi olan askerlik ödevimi yerine getirmek için yurda döndüm. İzmir Bornova'da yedek subay olarak yurt görevimi yerine getirdim. Yine İstanbul'da mesleğimle ilgili konularda bir süre çalıştım. 1979 yılında Şanlıurfa'da ve Güney Doğu Anadolu halkına hizmet için gönüllü olarak Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı kapsamı içinde Şanlıurfa İl Müdürlüğünde göreve başladım. On yıla yakın bir süredir Şanlıurfa'da köy hizmetlerinde çalışıyorum. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığının koşullarının bana tanıdığı ortamla Urfa'yı Şanlıurfa olarak tanıdım ve Şanlıurfa kitabımı yazdım. Saygılarımla...

Selim Ak

İÇİNDEKİLER

Konu adları	Sayfa No.
Sunuş	3 — 6
Mondros Ateşkes Anlaşmasının çok önemli maddeleri	7 — 8
İngiliz Mısır savaş kuvvetleri baş kumandanı General Allenby'nin Ortadoğuda ilgili yerlere tebliğ ettiği Mondros Ateşkes Anlaşmasının kapsamı	9 — 12
İşgal yıllarında ve KurtuluşSavaşında Güney Bölgesi Haritası	13
Misak-ı Milli	14 — 15
Şanlıurfa'nın kurtuluşu	16 — 37
Şanlıurfa çete savaşları akış krokisi	38
Şanlıurfa milli mücadelesinde Ali Saip Ursavaş'ın perde arkasındaki başarılarının sırrı	39 — 46
Mardin'in kurtuluşu	46 — 57
Ahmet Mesçi ile Şanlıurfa kurtuluş savaşına dair sohbet	57 — 87
Kadir Öztop'la sohbet	87 — 90
Müslüm Önen'le sohbet	91 — 97
Kanlı ısot savaşı	98 — 113
Şanlıurfa kurtuluş çoşlavının doğuşu	114 — 115
Şanlıurfa kurtuluşu 11 Nisan 1920'dir	116 — 120
11 Nisan 1920	120 — 122
Şanlıurfa savaşının sonucu	122 — 123
Şanlıurfa kurtuluşu nasıl yapılmalı	123 — 124
Şanlıurfa'lılara öğüt	125 — 127

Şanlıurfa'nın bahçalarında kanlı çarpışmalar olduğuna dair belgeler ..... 128 — 129
Şanlıurfa dışından gelip Şanlıurfa için çalışanlar ..... 130 — 131
Altınbaşak ovası ..... 131 — 134
Şanlıurfa savaşında önemli kişiler ve eserleri ..... 134 — 136
Kahraman Siverek ..... 136 — 138
Ey! İslam irkil ve kendine gel ..... 139 — 144
Şanlıurfa üstüne ..... 144 — 145
İngilizlerle Şanlıurfa'da silahlı bir çarpışmanın olmamasının nedeni ..... 145 — 147
Şanlıurfa bağve bahçalarında olan çarpışmaların iç yüzü 147 — 150
Şanlıurfa'nın bu yıla kadar kurtuluş savaşı ünvanını alamamasının sebebi ..... 150 — 152
Osmanlıca yazılmış eserlerin karanlıkta kalış sebebi ..... 152 — 153
Fransızların zülmüne dair ilginç örnek ..... 153 — 154
Tahtasızların evinde sofra kurulur ..... 154 — 157
Ali Şelli'den hatıralar ..... 158 — 159
Şanlıurfa için ..... 159 — 166
Tahtasızlar ve Kemancılar üstüne ..... 167 — 170
Yiğit Siverek ..... 171 — 176
Kahraman Sivereğin geçmiş dönemlerde kargaşa yuvası olmasının sebebleri ..... 177 — 184
On İkiler üstüne ..... 185 — 189
Hacı Kamil Oğlu Mustafa Bey ..... 190 — 195
Barutçu Oğlu Hacı İmam Efendi ..... 196 — 198
Hacı Reşit Kamiloğlu Hacı Mustafa Efendi ..... 199 — 200
Hacı Osman Güllü ..... 201 — 202
Şeyho Ramazan Ağa ..... 203 — 204
Bedir Ağa Oğlu Halil Ağa ..... 205 — 207
Ali Şelli Ağa ..... 208 — 209
Molla Oğlu Mahmut Efendi ..... 210 — 211
İmam Nebi Efendi ..... 212 — 213
Şıh Ağa ..... 214 — 215
Binbaşı Ali Rıza Bey ..... 216 — 218
Hacı Çavuş (Mustafa Güven) ..... 219 — 221
Kahraman ısotçular ..... 222 — 224

Şanlıurfa'da ısotçu pazarı ..... 225 — 227
Şanlıurfa ve Güney Doğu'da memurluk ..... 228 — 235
Lo Hasso ısotı yemirsen demek ölmüşsen! ..... 236 — 246
Şanlıurfa'nın kahraman olamamasının sebebleri ..... 247 — 251
Isotı yemirsen lo! ..... 252 — 254
Şanlıurfa'm sen gönlümden bir parçasın ..... 255 — 256
Cavsak suyunun kesin akmasın ..... 257 — 258
Kurtuluş savaşı üstüne basılan eserler için ..... 259 — 261
Güney bölgesinin ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi Millet Vekilleri ..... 262 — 264
Şanlıurfa kurtuluş savaşında olağan üstü olaylar ..... 265 — 266
Şanlıurfa kurtuluş savaşının yargılanması ..... 267 — 270
Bozan İzol Ahmet Necati Mutlu'ya anlatıyor ..... 271 — 272
Şeyh Sait ayaklanışı ..... 273 — 285
Şeyh Sait isyanından sonra ... . 286 — 292
Şanlıurfa'da çerçi pazarı ..... 293 — 297
Şanlıurfa'da gençlik sorunları ..... 298 — 310
Şanlıurfa yöresi kesim kağıtı pusulası ..... 311 — 312
Şanlıurfa jandarma ve Kuvayı Milliye (milli kuvvetler) in kumanda sırası ile 11 Nisan 1920 miladinin iç yüzü ..... 313 — 321
Balıklı Göl ..... 322 — 324
Şanlıurfa tarihine genel bir bakış ..... 327 — 334
Şanlıurfa istila tarihine genel bir bakış ..... 335 — 339
Ortaçağda Güney Doğu Anadolu ve Doğu Anadoluda ilginç bazı olaylar ..... 340 — 354
Orta-Doğu tarihine ve uygarlıklarına genel bir bakış ..... 355 — 362
Şanlıurfa ve Musul - Kerkük ..... 363 — 366
Şanlıurfa'nın gezilecek turistik yerleri ..... 367 — 380
Peygamberler tarihine özet bakış ..... 383 — 389
Şanlıurfa'da zalim Nemrut Hazreti İbrahime karşı (İbrahim peygamber) ..... 390 — 398
Hazreti Eyüp ..... 399 — 403
Şuayıp peygamber ..... 404 — 405
Bilmeceler ..... 406 — 411
Isot anlaşması ..... 415 — 419
Ben sana demedim mi? ..... 420 — 423

Isot ile şamug ..... 424 — 431
He Babo! ..... 432 — 433
İngilizlerle gizli ısot anlaşması olduğunu ne bileyim paşam! 434 — 437
Senin deden de ısot savaşlarına girdi mi lo! ..... 437 — 438
Şanlıurfa'lı söylev atıyor ..... 439 — 441
Şanlıurfa'lıların konuk severliği ..... 442 — 443
Şanlıurfa kurtuluş savaşı büyük bir sınavdır ..... 444 — 448
Ali Saip Ursavaş'ın Şanlıurfa kurtuluş savaşı üzerindeki başarısı üstüne yorum ..... 449 — 452
Isot şöleni ..... 453 — 455
Hızır ısot ..... 456 — 458
Şanlıurfa kurtuluş savaşı Atatürkçü bir devrim hareketidir 459 — 461
Kahraman ısot Kelaynak'a karşı ..... 462 — 467
Şanlıurfa kurtuluş savaşında ısotun gösterdiği kahramanlık 468
Son söz ..... 469 — 471
Öz geçmişim 473
İçindekiler ..... 475 — 478

BU YAPIT

Şanlıurfa kitabımızın kapağında bulunan yeşil yapraklı kızıl ısot ile albayrak rengindeki zemin acı ve kan içinde barışı temsil etmektedir. Ulu Önder Atatürk bunu şu özdeyişinde sonsuzlaştırmışdır: "Yurtta barış dünyada barış" İşte Şanlıurfa kitabımın kapak anlamı 9 Şubat 1920'de Şanlıurfa'da kurtuluş tarihine kadar dökülen kanları ve kanın içinde barışın yapıldığını göz önüne sermektedir. Isotun yeşil yaprakları barışı, kızıl ısotla kan, savaşı temsil emektedir. Savaş içinde barış anlamını taşıyor.

Şanlıurfa kitabımız unutturulmaya yüz tutturulmuş Şanlıurfa'nın Kurtuluş Savaşı yiğitlerini, beşbin yıllık tarihini, peygamberlerini, tarihi eserleri gezilecek-görülecek yerlerini, bazı sıralar çıkan kargaşa olaylarının sebeplerini ve yörenin sorunlarını göz önüne sermektedir. Tarihi, edebi, mizah, fıkra, kahramanlık şiirlerimle süslenmiş Şanlıurfa kitabımız, tümüyle gerçekleri ortaya koyan bir kitapdır. Okuyanları geçmişten ders aldırıp olanlara güldürecekdir.

Bu eserimi Şanlıurfa yöresi Kurtuluş Savaşını dile getiren bilhassa Kurtuluş Savaşı tarihinde karanlıkta kalmış Şanlıurfa dolaylarındaki olayları gün ışığına çıkartan bir kılavuzdur. Bütün etkilerden uzak kalarak yapılmış gerçekçi bir çalışmadır. Gönül ister ki içinde belirttiğim eserleri tarihçilerimiz bulup, inceleyip göz nuru dökmeleri ve daha büyük bir emekle daha güçlü eserler ortaya koymaları en büyük dileklerimden biridir.

Ben bu eseri Şanlıurfa hakkında yeni güzel Türkçemizde araştırmalar sonucu yayın bulamamam yüzünden bir hizmet olsun diye boş zamanlarımda uğraşıp yazdım. Şanlıurfa'lı, geçmişini okuyup anlasın diye uğraştım. Ne mutlu bunu anlayıp çalışmamı değerlendirip kıymet bilene...

Bu eserimi Türk gençliğinin bilincine ve Şanlıurfa'hlara kıvançla sunuyorum. Derin sevgi ve saygılarımla...

Selim Ak
22.7.1986